ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВ

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

جەمىلە
سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم
تۇنجى مۇئەللىم
يەرئانا

5

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى
5
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

جەمىلە
سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم
تۇنجى مۇئەللىم
يەرئانا

ISBN 978-7-228-14836-3
9 787228 148363
定价：42.00元

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВ

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

جەمئىي
سەككىز قامەتلىك دىلبىرىم
تۇنجى مۇئەللىم
يەرئانا

5

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

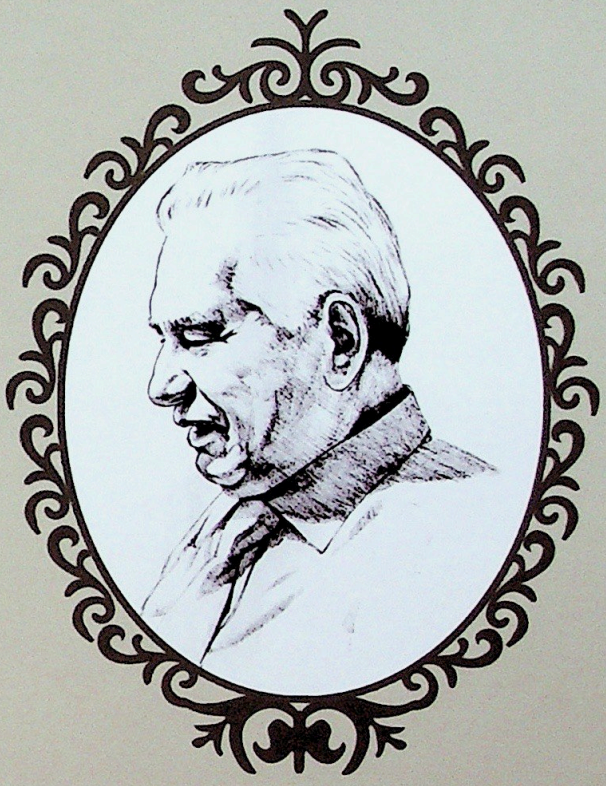

ЧЫҢГЫЗ АЙТМАТОВ

www.uyghurkitap.com

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

5

جەمىلە

سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم

تۇنجى مۇئەللىم

يەرئانا

تەرجىمە قىلغۇچىلار: نۇرمۇھەممەت دۆلەتى
ھەلىمە مۇھەممەت

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

查密莉雅：维吾尔文/（吉尔）艾特玛托夫著；努尔穆罕默德等译. — 乌鲁木齐：新疆人民出版社，2011.12
（艾特玛托夫作品选；5）
ISBN 978-7-228-14836-3

Ⅰ.①查… Ⅱ.①艾… ②努… Ⅲ.①中篇小说 — 小说集 — 吉尔吉斯 — 现代 — 维吾尔语（中国少数民族语言）
Ⅳ.①I364.45

中国版本图书馆 CIP 数据核字(2011)第224459号

© Айтматов Э.Ч., 2011
© Шинцзян Эл Басма ищи, 2011

译　　者	努尔穆罕默德·多来提，海力玛
责任编辑	艾合买提·伊明
责任校对	再米拉，赛娜瓦尔
特约校对	阿不列孜·阿巴斯
封面设计	买买提·努比提
出版发行	新疆人民出版社
电　　话	0991-2827472
地　　址	乌鲁木齐市解放南路348号
邮　　编	830001
印　　刷	北京盛通印刷股份有限公司
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230毫米 32开本
印　　张	15
版　　次	2011年12月第1版
印　　次	2011年12月第1次印刷
印　　数	1—3000
定　　价	42.00 元

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

جەمىلە 1
سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم 87
تۇنجى مۇئەللىم 243
يەر ئانا 327

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

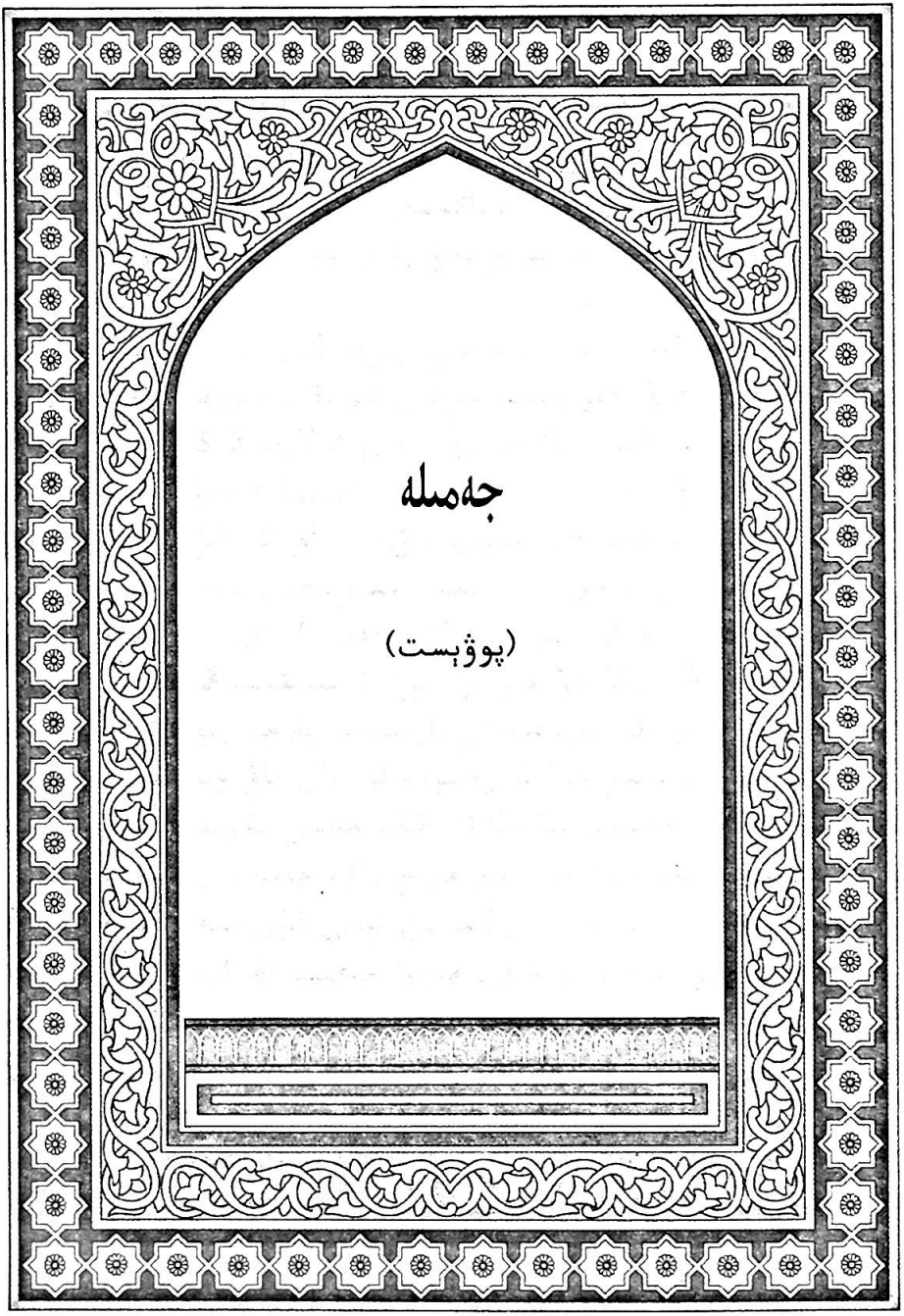

جەمىلە

(پوۋېست)

مەن ھەر قېتىم سەپەرگە چىقىش ئالدىدا، ئاددىي ياغاچ رامكىلىق، چاقىقانغىنا رەسىمنىڭ ئالدىغا كېلىپ بىردەم تۇرۇۋالاتتىم. ئەتە ئاۋۇلغا ماڭىمەن، شۇڭا ئاقيول تىلەپ دۇئا قىلسىكەن دېگەندەك، بۇگۈنمۇ بۇ رەسىمگە ئۇزاقىچە كۆز ئۇزمەي قاراپ كەتتىم.

مۇشۇ كەمگىچە بۇ رەسىمنى بىرەر كۆرگەزمىگىمۇ بېرىپ باقمىغانمەن. كۆرگەزمىگە بېرىش ئۈياقتا تۇرسۇن، ئاۋۇلدىن تۇغقانلىرىم يوقلاپ كەلگەندىمۇ، ئۇنى ئۇلارنىڭ كۆزىدىن نېرى قىلىپ يوشۇرۇپ قويياتتىم. راستىنى ئېيتقاندا، بۇنىڭغۇ كىشىگە كۆرسەتكىلى بولمايدىغان يېرى يوق، بىراق ئۇ كۆركەم بەدىئىي ئەسەرمۇ ئەمەس ئىدى. رەسىمدە سىزىلغان يەر قانداق ئاددىي بولسا، رەسىمنىڭ ئۆزىمۇ شۇنداق ئاددىي ئىدى.

رەسىمنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى كۈز ئاسمىنىنىڭ ئالا ـ بۇلماچ چەت ـ ياقىسى ئىدى. شامال پارچە ـ پارچە بۇلۇتلارنى بىر تەرەپكە سۈرۈپ، يىراقتا كۆرۈنۈپ تۇرغان تاغ چوققىلىرىنىڭ ئۈستى بىلەن ھەيدەپ بارماقتا. ئۇنىڭدىن بېرىقى كۆرۈنۈشتە يالىڭاچلىنىپ بوزارغان سارغۇچ دالا، چەت ـ ياقىلىرى چىغ بىلەن قاپلانغان، يامغۇردىن كېيىن تېخى قۇرۇمىغان قاپقارا يول ئىدى. يامغۇر يالاپ ئۆتكەن ھارۋا چاقىنىڭ ئىزى ئۈستىدە ئىككى ئادەمنىڭ تەڭ ماڭغان ئىزى ئۇزۇنلارغا كەتكەن بولۇپ، بارغانسېرى ئاران ـ ئاران كۆرۈنەتتى ۋە بۇ ئىككى يولۇچى يەنە بىر ـ ئىككى قەدەم ماڭسىلا رامكىنىڭ سىرتىغا چىقىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى. ئېيتماقچى، يولۇچىنىڭ بىرى... بەس، سۆزنى باشتىن باشلاي.

بۇ ۋەقە بالىلىق ۋاقتىمدا بولۇپ ئۆتكەن. ئۇرۇش ئۇچىنچى يىلىغا قەدەم قويغان مەزگىل ئىدى. قېرىنداشلىرىمىز ئۇزاق

ئالدىنقى سەپتە — كۇرسىك ۋە ئورۇن ئەتراپىدا پىداكارلىق بىلەن جەڭ قىلماقتا ئىدى. ئۇ چاغدا بىز تېخى ئون تۆت - ئون بەش ياشلاردىكى بالا ئىدۇق، كولخوزدىكى ئېغىر ئىشلار بىزنىڭ زىممىمىزگە چۈشكەنىدى. ئورما ۋاقتىدا ھاۋا تونۇردەك ئىسسىپ كېتەتتى. ھەپتىلەپ ئۆيىمىزگە قايتماي، كېچە - كۈندۈز دالادا، خاماندا ياكى ئىستانسىغا ئاشلىق توشۇيدىغان يولدا بولاتتۇق.

ئەنە شۇنداق تازا ئىسسىق كۈنلەرنىڭ بىرىدە — ئورغاقلىرىمىز ئىسسىقتا ئورما ئورۇپ ئوتتەك قىزىپ كېتىدىغان كۈنلەرنىڭ بىرىدە، مەن ئىستانسىدىن قۇرۇق ھارۋىنى ھەيدەپ كېلىۋېتىپ، ئۇزاقتىن بېرى بارمىغان ئۆيۈمگە كىرىپ ئۆتەي دېگەن خىيالغا كەلدىم.

سايغا يېقىن دۆڭدە، مەھەللىنىڭ ئۇ چېتىدە، تاملىرى پۈختا ئىككى ھويلا بار ئىدى، ئۇلارنى قاتار كەتكەن ئېگىز سۇۋادان تېرەكلەر ئارىغا ئېلىپ تۇراتتى. بۇنىڭ بىرى بىزنىڭ ئۆيىمىز. ئۇزاقتىن بېرى بۇ ئىككى ئائىلە يېقىن قوشنا بولۇپ ئولتۇرۇپ كەلمەكتە ئىدى. مەن چوڭ ئۆينىڭ بالىسى. تېخى ئۆيلەنمىگەن ئىككى ئاكام ئۇرۇشقا كەتكەن، ئۇلاردىن ئۇزاقتىن بېرى خەت - خەۋەر يوق ئىدى.

قېرىنداش دادام كولخوزنىڭ ياغاچچىلىق دۇكىنىدا ئىشلەيتتى، ئەتىگىنى نامازغا ئوقۇپلا ئىشقا كەتسە، قاراڭغۇدا ئۆيگە قايتاتتى. ئۆيدە ئاپام بىلەن بىر سىڭلىملا قالاتتى.

بېرىسىدىكى كىچىك ھويلىدا يېقىن تۇغقانلىرىمىز تۇراتتى. يېقىن تۇغقانلىرىمىز دېگىنىمدە، ئىككى - ئۈچ ئەۋلاد ئۆتسىمۇ، بەرىبىر بىر يەردە تۇراتتۇق. كۆچمەن چارۋىچىلىق دەۋرىدە، ئاتا - بوۋىلىرىمىز بىرلىكتە ئۆي تىكىپ، مال باققان ۋاقتىمىزدىن تارتىپ مۇشۇنداق ئىناق ئۆتۈپ كېلىۋاتىمىز. بۇنداق ئەنئەنە بىزدە داۋام قىلىپ كەلمەكتە. كولخوزلاشتۇرۇلغاندا، ئاتا - ئانىلىرىمىز قورۇ - جايلىرىنى بىر يەرگە سېلىشقان. بۇلا ئەمەس، كەنتتىن ئۆتۈپ سايغا تۇتىشىدىغان ئارال كوچىمىزغا

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

پۇتۇنلەي ئۆز ئۇرۇقمىزدىكى تۇغقانلار ئولتۇراقلاشقان.

كولخوزلاشتۇرۇلۇپ ئۇزاق ئۆتمەيلا كىچىك هويلىنىڭ غوجا-يىنى دۇنيادىن ئۆتۈپ، ئۇنىڭدىن خوتۇنى ۋە ئىككى كىچىك ئوغلى قالغانىكەن. بۇرۇندىن قالغان ئادەت شۇنداق ئىكەن: بالىلىق تۇل خوتۇننى ياتقا بەرگىلى بولمايدۇ، دېگەن قائىدە بويىچە، ئەل - ئاغىنە ۋە ئۇرۇق - تۇغقانلار تۇل قالغان خوتۇننىڭ بېشىنى ئوڭلاپ قويايلى دەپ، ئۇنى يېقىن تۇغقىنى هېسابلانغان مېنىڭ دادامغا ئېلىپ بېرىپتۇ. شۇنداق قىلغاندا، ئاتا - بوۋىلىرىمىزنىڭ روهى ئالدىدا مەجبۇرىيىتىنى ئادا قىلغان بولىدىكەن.

شۇنداق قىلىپ بىز ئىككىنچى ئۆيگىمۇ ئىگە بولۇپ قالغانىكەنمىز. كىچىك ئۆينىڭ ئىگىلىك ئىشلىرى ئۆز ئالدىغا ئىدى: يېرى، مال چارۋىسى بار ئىدى، لېكىن ئەمەلىيەتتە، بىز بىرلىكتە تۇرمۇش كەچۈرەتتۇق.

كىچىك ئۆيدىكى ئىككى ئوغۇلمۇ هەربىي سەپتە ئىدى. چوڭ ئوغۇل سادىق ئۆيلىنىپ ئۇزاق ئۆتمەي ئۇرۇشقا كەتكەن، كىچىكى بولسا تېخى ئۆيلەنمىگەنىدى. بىزگە ئۇلاردىن ئۇزاقتا خەت كېلىپ تۇراتتى.

كىچىك ئۆيدە كىچىك ئاپام بىلەن كېلىنى — سادىقنىڭ خوتۇنى قېلىشتى. ئىككىسى ئەتىگەندىن - كەچكىچە كولخوزدا ئىشلەيتتى. كىچىك ئاپام ناهايىتى ئاق كۆڭۈل، مۇلايىم، يېۋاش ئايال بولۇپ، ئۆستەڭ چېپىش، يەر سۇغىرىش، كەتمەن چېپىش ئىشلىرىدا هەرقانداق ياشلاردىن قېلىشمايتتى، خۇدايىم كىچىك ئاپامنىڭ ئىشچانلىقىنى تەقدىرلەپ ئىشچان كېلىن بېرىۋىدىمىكىن، كېلىنى جەمىلە ئىشتا غەيرەتلىك، پۇختا ۋە چاققان ئىدى، بىراق مىجەزى سەل باشقىچە ئىدى.

مەن جەمىلەنى قەۋەتلا ياخشى كۆرەتتىم، ئۇمۇ ماڭا بەك ئامراق ئىدى. بىز بەك ياخشى چىقىشىپ ئۆتەتتۇق، بىراق بىر - بىرىمىزنىڭ ئىسمىنى ئاتمايتتۇق، بىر ئائىلىنىڭ ئادەملىرى بولمىساققۇ، مەن چوقۇم ئۇنى جەمىلە دەپ ئاتىغان بولاتتىم،

لېكىن مەن ئۇنى ــ ئاكامنىڭ خوتۇنىنى يەڭگە دەيمەن. مەن ئۇنىڭدىن بەك كىچىك بولمىساممۇ، ئىككىمىزنىڭ يېشىمىز بەك پەرقلەنمىسىمۇ، ئۇ مېنى ئۇكام دەيدۇ. لېكىن، بۇ مەھەللىنىڭ ئادىتى بويىچە، يەڭگە بولغان كىشى ئېرىنىڭ ئىنىسىنى ئۇكام دېيىشى كېرەك.

ئىككى ئۆينىڭ تىرىكچىلىكى ئاپامنىڭ زىممىسىدە ئىدى. سىڭلىم سېكىلەك قويۇپ ئويناپ يۈرگەن بالا بولغىنىغا قارىماي ئاپامغا ياردەملىشەتتى. ئاشۇنداق مۇشكۈل كۈنلەردە ئۇنىڭ چىدام بىلەن قىلغان ئىشلىرىنى مەڭگۈ ئۇنتۇمايمەن. ئىككى ئۆينىڭ قوزا، ئوغلاقلىرىنى ۋە موزايلىرىنى سىڭلىم باقاتتى، ئۇ يەنە تېزەك، تەمەچ تېرەتتى. ئۆيدە ئوچاقتا قالايدىغان ئوتۇن ۋە تېزەك ئۈزۈلمەيتتى. مېنىڭ ئاشۇ قاتىشارلىق سىڭلىم ئاكىلىرىمدىن خەت ـ خەۋەر ئالالمىغان ئاپام ئوغۇللىرىنى سېغىنىپ قالمىسۇن دەپ، دائىم ئۇنى زېرىكتۈرمەسلىككە تىرىشاتتى.

بىزنىڭ ئۆم ـ ئىناق ئۆتۈشىمىز، كىيىم ـ كېچەك، يېمەك ـ ئىچمەكتىن غەمسىز ئۆتۈشىمىز پۈتۈنلەي ئاپامنىڭ تۆھپىسى ئىدى. ئاپام ئىككى ئۆينىڭ تولۇق هوقۇقلۇق غوجايىنى، ئۈرۈق ـ ئەۋلادلىرىمىزنىڭ ئىشلىرىنى داۋاملاشتۇرغۇچى ئىدى. ئۇ ياش ۋاقتىدىلا بىزنىڭ كۆچمەن قەبىلىمىزنىڭ بوسۇغىسىدىن ئاتلاپ كىرىپ، چوڭلارنىڭ تەربىيەسىنى ئېلىپ ۋە ئۇلارغا ھۆرمەت ـ ئىززەت بىلدۈرۈپ، ئىككى ئۆينىڭ ئىشلىرىنى خالىس باشقۇرۇپ، ئاۋۇلدا ئاق كۆڭۈل، كۆپنى بىلمىدىغان ئايال دېگەن ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغانىدى. دادامغا كەلسەم، راستىنى ئېيتقاندا، ئاۋۇلدىكىلەرنىڭ هېچقايسىسى ئۇنى ئۆينىڭ غوجايىنى هېسابلىمايتتى. «ۋاي، ئۇستامدىن، ــ بىزدە هۇنەرۋەنلەرنى ھۆرمەتلەپ ئۇستام دەپ ئاتايتتى، ــ سورىمايلا قوي، ئۇ پەقەت پالتا قاتارلىق ئەسۋابلىرىنلا بىلىدۇ. ئۇنىڭ خوتۇنىلا ئۆينىڭ غوجايىنى، خوتۇنىدىن سورىساڭ چاتاق يوق...» دەيتتى كىشىلەر بىرەر ئىش توغرۇلۇق كەلگەنلەرگە.

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى
www.uyghurkitap.com

شۇنى دەپ ئۆتۈش كېرەك، مەن ياش بولغىنىمغا قارىماي، دائىم ئۆيىنىڭ ئىش - كۈشلىرىگە ئارىلىشاتتىم، چۈنكى ئاكىلىرىم ئۇرۇشقا كەتكەن. كىشىلەر مېنى ئىككى ئۆيىنىڭ يىگىتى، مۇھاپىزەتچىسى ۋە باققۇچىسى دەيدىشەتتى. بۇ گەپلەر تولا چاغلاردا چاقچاق قىلىپ ئېيتىلسىمۇ، بەزىدە راستتىنلا شۇنداق دەيىلەتتى. مەن ئەنە شۇ سەۋەبلىك مەغرۇرلىناتتىم، بىر خىل جاۋابكارلىق دائىم كۆڭلۈمدە بولاتتى. بۇنىڭدىن باشقا، ئاپام مېنىڭ بۇنداق ئۆز ئالدىمغا جاسارەت بىلەن ئىشلىشىمنى ماقۇل كۆرەتتى. ئۇ مېنىڭ دادامدەك ئەتىگەندىن - كەچكىچە ئۇن - تىنسىز ياغاچ رەندىلەشتىن، ياغاچ ھەرىدەشتىن باشقىنى بىلمەيدىغان ئادەم بولۇپ قالماي، ئىگىلىك ئىشلىرىغا ئەپلىك، ئىشتا چاققان ئادەم بولۇپ يېتىلىشىمنى ئارزۇ قىلاتتى.

مەن ھارۋامنى ھويلىنىڭ يېنىغا، سايىگە ھەيدەپ كەلسەم، بىزنىڭ ئەترەت باشلىقى ئورازمات قولتۇق تايىقىنى بۇرۇنقىدەكلا ئېگەرگە باغلۇۋېلىپ، ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئاتلىق تۇرۇپ، ئاپام بىلەن نېمىدۇر بىر ئىش توغرىسىدا تالاش - تارتىش قىلىپ تۇرۇپتىكەن. يېقىنراق كەلگىنىمدە ئاپامنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

— بارمايدۇ ! يۇرىكىڭ ئەجەب يوغىناپ كېتىپتۇغۇ، ئايال خەقنىڭ ھارۋا ھەيدىگىنىنى نەدە كۆرگەن؟ قوي، سادىغاڭ كېتەي، كېلىنىمنى تىنچراق كۇن كەچۈرگىلى قويغىن ! بۇرۇنقى ئىشىنى قىلىۋەرسۇن ! ئۇنىڭسىزمۇ يالغۇزلۇقنىڭ ئازابىنى تارتىپ، ئىككى ئۆيىنىڭ ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلالماي جېنىم چىقاي دېدى. قىزىمۇ چوڭ بولۇپ قېلىۋاتىدۇ... بىر ھەپتىدىن بېرى تۇگمەننىڭ تېشىنى ئارتىپ قويغاندەك بېلىمنى تۇز قىلالماي كېتىۋاتىمەن، قارىغىنا، قوناقلار سارغىيىپ كەتتى، تېخى ئۇنى سۇغىرىش كېرەك !

ئۇ بارغانسېرى خاپا بولۇۋاتاتتى ۋە ھەدەپ ياغلىقىنىڭ بىر ئۇچىنى قايرىپ ياقىسىنىڭ ئىچىگە قىستۇرۇپ تۇراتتى. ئۇ خاپا بولغان ۋاقىتلىردا ئاشۇنداق قىلاتتى.

— سىز تازا قىزىق گەپ قىلمىسىز - دە ! — دېدى ئورازمات ئات ئۈستىدە سەل قىڭغىيىپ، ئۈمىدسىزلەنگەن ھالدا، — مېنىڭ پۇتۇم ساق بولغان بولسا، قولتۇق تاياقتا چۈشۈپ قالمىغان بولسام، سىزنىڭ ئالدىڭىزغا يالۋۇرۇپ كېلەمتىم؟ ئەڭ ياخشىسى، بۇرۇنقىدەكلا ئۆزۈم قىلاتتىم. قاپ - تاغارلارنى ھارۋىغا ئىرغىتىپ - ئىرغىتىپ تاشلاپ، «تىرت - چۇ» دەپ ھەيدەپ كېتىۋېرەتتىم !... بىلمەن، بۇ ئايالنىڭ قىلىدىغان ئىش ئەمەس، بىراق ئىلاج يوق، ئەرلەرنى نەدىن تاپاي؟... مۇشۇنداق بولغاچقا كېلىنلەرنى ھارۋا ھەيدەشكە سالماقچىمەنغۇ. سىز كېلىنىڭىزنى ھارۋا ھەيدەشكە بېرىشقا ئۇنىمىسىڭىز پىلاننى ئورۇنلىغىلى بولمايدۇ. يۇقىرىدىن بىزگە جەڭچىلەرگە ئاشلىق كېرەك، دەۋاتىدۇ. پىلاننى ئورۇنلىماي بولامدۇ؟ ئۇنداق بولسا مۇڭاپىق كەلمەس.

نېرى ياقتىن ئۇزۇن قامچىنى سۆرەپ كېلىۋاتقىنىمنى كۆرگەندە، ئەترەت باشلىقى ئامال تاپقاندەك خۇشال بولۇپ كەتتى:

— كېلىنىڭىزگە بىرەرى چېقىلىپ قويارمىكىن دەپ ئەنسىرىسىڭىز، مانا، قېينىنىسى تۇرمامدۇ ! — دېدى ئۇ مېنى كۆرسىتىپ، — بۇ ئىنىم يەڭگىسىگە بىراۋنى يېقىن يولاتقۇزمايدۇ. ماقۇل دەۋېتىڭ، سېيىت دېگەن ئەزىمەت ئۆزى، بىزنىڭ جېنىمىزنى ئامان ساقلاپ قېلىۋاتقان مانا مۇشۇ بالىلارغۇ ھازىر، سادىغاڭ كېتەي...

ئاپام مېنى كۆرۈپلا، ئەترەت باشلىقىنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ يېلىندى:

— ۋاييەي، قارا ماۋۇ تەنتەكنى... چېچى بىر غېرىچ ئۆسۈپتۇ ئەنە. دادىسى بولغان ئادەمنىڭ بالىنىڭ چېچىنى ئېلىپ قويۇشقىمۇ چولىسى تەگمەيدۇ... دادا بولۇپ قاپتۇ تېخى...

— ئۇنداق بولسا، بۇگۈن چېچىنى ئالدۇرۇپ، دادىسى بىلەن ئوبدان پاراڭلىشىۋالسۇن، — دېدى ئورازمات ئاپامنىڭ گېپىگە جور بولۇپ، — سېيىت ئىنىم، بۇگۈن ئۆيدە قونۇپ، ئاتلىرىڭىنى

دەم ئالدۇرغىن. ئەتە جەمىلەگە ھارۋا بېرىمىز، يەڭگەڭگە ئۆزۈڭ مەسئۇل بولغىن، بىللە ھارۋا ھەيدەڭلەر. بايىبىچە، سېيىت بولغاندىكىن ئەنسىرىمەيلا قويۇڭ. ئاندىن قالسا، دانىيارنى قوشۇپ بېرەي، ئۆزىڭىز بىلىسىز، ئۇ دېگەن ئادەمگە زىيىنى تەگمەيدىغان بىچارە... ئوچ ھارۋا بىر گۇرۇپپا بولۇپ، ئىستانسىغا قاتناۋېرىسىلەر، باشقىلارنى بۇلارنىڭ قېشىغا قوشمايلا قويايلى... ھە، سېيىت، سەن قانداق دەيسەن؟ جەمىلە ھارۋا ھەيدىسۇن دېسەم، ئاپاڭ كۆنمەي تۇرىدۇ، ئۆزۈڭ بېرىنىمە دېگىنە...

بىر تەرەپتىن، ئەترەت باشلىقىنىڭ مېنى ماختاپ كۆككە كۆتۈرۈۋاتقىنىغا، بىر تەرەپتىن، ماڭا چوڭ كىشىلەردەكلا مەسئۇلىيەت سېلىۋاتقىنىغا خۇشال بولدۇم، يەنە بىر تەرەپتىن، يەڭگەم يېنىمدا ھارۋا ھەيدەپ يۈرسە نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى، دېگەن بالىلارچە ئوي بىلەن ئاپامغا:

— ھەيدەۋەرسۇن، ئۇنى بۆرە يەپ كېتەمتى! — دېدىم - دە، چوڭ ھارۋىكەشلەردەك چىرت قىلىپ تۇكۇرۇپ قامچامنى قارسىلداتتىم - دە، يەلكەمنى لىڭشىتىپ قويدۇم.

— ھە، قالتىسقۇ سەن! — دېدى ئاپام ھەيران بولغان ھالدا، لېكىن دەرھال خاپا بولۇپ مېنى ئەيىبلەپ كەتتى، — مەن ساڭا بۆرىنى كۆرسىتىمەن، سەن ھەممىنى بىلىپ بوپسەن - دە!

— ھە، بىلمەيچۇ، ئىككى ئۆينىڭ يىگىتى تۇرسا ئۇ، — دېدى ئورازمات. ئۇ ئاپامنى كاجلىق قىلىپ تۇرۇۋالارمىكىن دەپ، ئەنسىرەپ قاراپ تۇراتتى. ئاڭغىچە ئاپام ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ، مۇلايىم ئاۋازدا مۇنداق دېدى:

— ۋاي خۇدايىم، مۇشۇ تىرناقتەك بالىمزنىڭ ئۆمرىنى بېرەرسەنمۇ... بالىغۇ تېخى ئۇ، شۇنداق بولغىنىغا قارىماي كېچە - كۈندۈز باش چۆكۈرۈپ ئىشلىگىنى ئىشلىگەن،... ئەر بولۇپ يېتىشكەن يىگىتلىرىمىز نەلەردە، مانا بىز ئۆينىڭ تۈۋرۈكىدىن ئايرىلغاندەك بولۇپ قالمىدۇقمۇ...

مەن نېرىغا كەتكەچكە، ئاپامنىڭ يەنە نېمىلەرنى دېگەنلىكىنى

ئۇقمىدىم. تامنىڭ بۇرجىكىگە قامچا بىلەن ئۇرۇپ، چاڭ - توزان چىقىرىۋېتىپ، كىچىككىنە قوللىرى بىلەن شاپىلدىتىپ تېزەك يېيىپ، ماڭا خۇشال كۈلۈمسىرىگەن سىڭلىمغا ئانچە ئېرەن قىلماي، لەمپىدە تۇرغان چويۇن ئۆرىق بىلەن قولۇمنى يۇيۇپ قولتۇقۇمغا قىسىپ ئېرتتىم - دە، ئۆيگە كىرىپلا ھە دېگەندە چوڭ بىر ئاپقۇر قېتىقنى ئىچىۋەتتىم، ئىككىنچى ئاپقۇر قېتىقنى دېرىزە تۇۋىگە ئېلىپ بېرىپ نان تۇغۇرۇپ يېدىم. ھويلىدا ئاپام بىلەن ئورازمات يەنىلا سۆزلىشىپ تۇراتتى، بىراق بۇ قېتىم ئۇلار ئادەتتىكىدەك مۇڭدىشىپ تۇرغاندەك بىلىنىدى. ئۇلار ئاكىلىرىم توغرىسىدا گەپلىشىۋاتقاندەك قىلاتتى، ئاپام يېڭى بىلەن كۆزلىرىنى پات - پات سۈرتۈپ، ئېغىر - ئېغىر ھالدا بېشىنى ئېگىپ، ئۆزىگە تەسەللى بېرىۋاتقان ئورازماتقا جاۋاب بېرىۋاتقاندەك قىلسا، بىر تەرەپتىن كۆزىنى يىراقلارغا تىكىپ، دەل - دەرەخ، چاتقاللىقلارنىڭ نېرىسىدا، ئۇزاق بىر يەرلەردە تۇرغان ئوغۇللىرىنى كۆرگەندەك قىلاتتى. ئەھۋالدىن قارىغاندا، ھەسرەت ئاپامنى يېنىكلەتكەندەك، ئورازماتنىڭ پىكرىگە ماقۇل دېگۈزگەندەك قىلاتتى. ئورازمات مەقسىتىگە يەتكەچكە بۆلەكچىلا خۇشال بولۇپ، ئېتىغا بىر قامچا سالدى، ئات يېنىككىنە يورغىلاپ ھويلىدىن چىقىپ كەتتى.

ئەمدى بۇ ئىشنىڭ ئاخىرىنىڭ نېمە بولىدىغانلىقى ئاپامغىمۇ، ماڭىمۇ قاراڭغۇ ئىدى.

جەمئىلەنىڭ ئىككى ئاتىنى باشقۇرۇپ ھارۋا ھەيدەپ كېتىشىگە مەن ھېچقانداق گۇماندا بولمىدىم، ئۇنىڭ ئۆزى كىچىكىدىنلا يىلقا ئىچىدە ئۆسكەن بولۇپ، باقايىر دېگەن ئاۋۇلدىكى بىر يىلقىچىنىڭ قىزى ئىدى. بىزنىڭ سادىقمۇ يىلقىچى بولۇپ يۈرۈپ، يايلاقتا بولغان بىر قېتىملىق قىزقۇۋاردا جەمئىلەگە يېتىشىلمەي قالغان، شۇنىڭدىن كېيىن نومۇسىغا ئېلىپ ئۇنى ئەپقېچىپ كەتكەن دەپ ئاڭلىغانىدىم. ئۇنداق ئەمەس، ئىككىسى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بىر - بىرىنى ياخشى كۆرۈشۈپ توي قىلىشقان، دېگەن گەپلەرمۇ بار. نېمە بولسا بولسۇن، ئۇلار ئۇچ - تۆت ئايچە بىللە بولالىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇرۇش باشلىنىپ، سادىق ئاكام ئەسكەرلىككە كەتتى.

بىلەلمىدىم، بەلكىم ياش ۋاقتىدىنلا دادىسى بىلەن بىللە ئوي - قىردا يىلقا ھەيدىشىپ، ئات چاپتۇرۇپ، قىزغىمۇ، ئوغۇلغىمۇ تەئەللۇق ئىشلارنى قىلغاچقىمكىن، جەمئىدە ئەرلەردە بولىدىغان غەيرەت، چۈسلۇق، ھەتتا ئالدىراڭغۇلۇق بار ئىدى، ھەربىر ئىشقا كىرىشكىنىدە ئەركەكلەردەك ئىشلەيتتى، كېلىنلەردەك ۋاي بېشىم، ۋاي بېلىم دەپ تۇرۇۋالمايتتى، قولۇم - قوشنىلار بىلەنمۇ ئىناق ئۆتەتتى. لېكىن، بىراۋ ئۇنى بوزەك ئەتمەكچى بولسا، تىللاشقانلار بىلەن تىللىشاتتى، تېخى بىرنەچچە قېتىم خەقنىڭ چېچىنىمۇ يۇلغاندى. يېقىن قوشنىلاردىن: «بۇ قانداق كېلىن ئۆزى، بوسۇغا ئاتلىغىلى بىرنەچچە كۈن بولماي تۇرۇپ، ئاغزىنىڭ يامانلىقىنى، چوڭ - كىچىكنى بىلمىسە، ئەر - ئايال دېمىسە، بۇ قانداق بولغىنى!» دەپ ئەرز - شىكايەت قىلىپ كەلگەنلەرگە، ئاپام: «مۇشۇنداق بولغىنى ياخشى، — دەيتتى، — كېلىنىمىز مۇشۇنداق ئوچۇق - يورۇق. ئوچۇق - يورۇق ئادەم كۆرۈنۈشتە مۇلايىم يۈرۈپ، تۈيدۈرماي چىشلىۋالىدىغانلاردىن ياخشى. كېلىنىڭىز مۇلايىم - ياۋاش بولۇپ كۆرۈنۈشكە ئۇستا، بىراق بۇنداق مۇلايىم كېلىنلەر تېشى سىلىق، ئىچى سېسىق تۇخۇمغا ئوخشايدۇ.»

دادام بىلەن كىچىك ئاپام جەمئىدە ھەرگىز باشقا قېينىئاتا - قېينىئانىلاردەك قاتتىق قول ئەمەس ئىدى، ۋارقىراپ - جارقىراپ يۇرمەيتتى، ئۇنى بەك ياخشى كۆرەتتى، «خۇدايىم ئۆزىگە ئىنساب بەرسۇن، تۇز يۈرۈپ نىيىتىنى بۇزمىسىلا بولىدىغۇ» دەيتتى.

مەن ئۇلارنى چۈشىنەتتىم. ئۇلار تۆت ئوغلىنى ھەربىي سەپكە

ئۇزىتىپ قويغاندىن كېيىن، ئىككى ئۆي ئوتتۇرىسىدىكى بىردىنبىر كېلىن بولغان جەمىلەنى ئۆزلىرى ئۈچۈن ئەڭ زور تەسەللى ھېسابلاپ، ئۇنىڭغا بەك كۆيۈنەتتى. لېكىن، مەن ئاپامنى چۈشەنمەيتتىم. ئۇ كۆرگەنلا ئادەمنى ئاسانلا ياخشى كۆرۈپ كەتمەيتتى، باشقىلارغا قاتتىق تەلەپ قويىاتتى، ئۆي تۈتۈشتا ئۆزىنىڭ قائىدىسى بار ئىدى، ئۇنى ئۆزگەرتكىلى ئۇنىمايتتى. ھەر يىلى ئەتىياز كىرىشىگە، دادام ياش چېغىدا ياسىغان ئالتە قاناتلىق بوز ئۆينى قورۇغا تىكىپ، ئارچا بىلەن ئىسلاپ ياخشى تۇتاتتى. بىزگە جەزمەن ئەمگەك سۆيۈشلار، چوڭلارنى ھۆرمەتلەشلار دەپ نەسىھەت قىلاتتى، ئۆيدىكى ھەممىزدىن شەرتسىز بويسۇنۇشنى تەلەپ قىلاتتى.

جەمىلە بىزنىڭ ئۆيگە كەلگەندىن كېيىن ئادەتتىكى كېلىنلەردەك بولمىدى. راست، جەمىلە چوڭلارنى ھۆرمەتلەيتتى، ئۇلارنىڭ گېپىنى ئاڭلايتتى، لېكىن ھېچقاچان كېلىنلەردەك بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، بېلىنى ئېگىپ، ئىزا تارتىپ يۈرمەيتتى. كۆڭلىدە نېمە بولسا ئۇدۇللا دەۋېرەتتى، ئۆزىنىڭ قارىشىنى ئېيتىشتىنمۇ قورقمايتتى. ئاپام دائىم ئۇنى قوللايتتى، ئۇنىڭ پىكرىگە ماقۇل بولاتتى، لېكىن ھۆكۈم قىلىش يەنىلا ئاپامنىڭ ئىلكىدە بولاتتى. مېنىڭچە، ئاپام ئۇنىڭ مىجەزىنىڭ تۈزلۈكى، ئادىللىقى تەرەپتىن ئۆزىگە يېقىن، ئۆزىگە تەڭ كۆرۈپ، كېلەچەكتە ئۇنى ئىككى ئۆينىڭ ئابرۇيلۇق باشقۇرغۇچىسى، پۈتۈن ئائىلىنىڭ بەرىكىتىنى ساقلايدىغان ئۆزىدەك پۇختا ۋارىسلاردىن قىلىپ قالدۇرۇپ كەتمەكچى بولسا كېرەك.

— خۇداغا شۈكۈر، بالام، — ئاپام دائىم جەمىلەگە تەربىيە بېرەتتى، — ھېلىمۇ سەن تېگى پۇختا، قۇتلۇق ئائىلىگە چۈشتۇڭ، بۇ سېنىڭ بەختىڭ. بىرنەچچە بالا چوڭ قىلىپ، توق ئۆتسەكلا بولدى. بىز چال ـ كەمپىرلەر تاپقان ـ تەرگىنىمىزنى ئۆزىمىز بىلەن ئەكەتمەيمىز. ئابرۇيىمىزنى ساقلاپ، ياخشى نىيەتلىك ئادەم بولساق، بەختىمىز ئۇزاق داۋام قىلىدۇ. بۇ گەپنى

ئېسىڭدە تۇت، دائىم ئۆزۈڭنى تەكشۈرۈپ تۇرغىن !...

بىراق، ئانىلارنى سەل چۆچۈتكەن بىر ئىش: جەمئىيەتلىك بالىلاردەك تولىمۇ شوخ، خۇشخۇي ئىدى، بەزىدە ھېچنېمىدىن ھېچنېمە يوق كۈلۈپ كېتەتتى، كۈلگەندىمۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتەتتى، ھەر قېتىم ئىشتىن قايتقىنىدا خۇددى شاش قىزلاردەك ئېرىقتىن تاقلاپ ئۆتۈپ، يۈگۈرۈپ ھويلىغا كىرىپ كېلەتتى، بەزىدە ھېچبىر سەۋەبسىزلا بىردەم ئۇ مومايىنى، بىردەم بۇ مومايىنى سۆيۈپ كېتەتتى.

جەمئىيەتنىڭ ناخشا ئېيتىپ يۈرۈشكە ئامراق ئىدى، دائىم بىرەر ئاھاڭدا ناخشا ئېيتىپ يۈرەتتى، چال - كەمپىرلەر ئالدىدىمۇ شۇنداق ئىدى. تەبىئىيكى، بۇ ھال ئاۋۇلدىكى كېلىنلەرنىڭ يۈرۈش - تۇرۇش ئادىتىگە ماس كەلمەيتتى. لېكىن، ئىككى كەمپىر: « جەمئىيەتنىڭ ئاستا - ئاستا تۈزىلىپ قالىدۇ، ياش ۋاقىتدا ھەممەيلەن شۇنداق بولىدۇ - دە» دەپ ئۆزلىرىگە تەسەللى بېرىشەتتى. مېنىڭچە، دۇنيادا ھېچكىم جەمئىيەتكە تەڭ كېلەلمەيتتى. بىز بىللە بولغان ۋاقىتلىرىمىزدا بەكمۇ يايراپ كېتەتتۇق، ھېچ نەرسىدىن تەپ تارتماستىن قاقاقلاپ كۈلۈشەتتۇق، ھويلىدا بىر - بىرىمىزنى قوغلىشىپ ئويناياتتۇق.

جەمئىيەتنىڭ ناھايىتى چىرايلىق، بويى كېلىشكەن، تولغان ئىدى، ئىككى ئۆرۈمگە پاتمايدىغان ئۇزۇن، قويۇق چېچىنى قىستۇپ تۇرۇپ، بىر ئاق ياغلىق بىلەن ماڭلىيىغا قىيپاش تېڭىۋالىدىغان بولسا، قۇياش تەپتىدىن قىزارغان، پارقىراپ تۇرغان چىرايى ئاجايىپ گۈزەل بولۇپ كېتەتتى. جەمئىيەتكەندە قوڭۇرراق كۆزىدە ياشلىق ئوتى يالقۇنلاپ كېتەتتى. بەزىدە ئۇ بىردىنلا ئاۋۇل ناخشىلىرىنى چاڭ كەلتۈرۈپ ئېيتىپ كېتەتتى.

ئاۋۇلدىكى يىگىتلەر، بولۇپمۇ فىرونتتىن قايتىپ كەلگەنلەردىن جەمئىيەتكە قىزىقىپ چاقچاق قىلىپ يۈرگەنلەرنى بىرقانچە قېتىم كۆرگەنىدىم. ئويۇن - چاقچاقنى ياخشى كۆرىدىغان يەڭگەم ئۇلار بىلەن ئوينىشىپ، چاقچاقلىشىپ

يۇرەتتى، بىراق قولى ئىتتىكلەرنى يېنىغا ھەرگىز يولاتمايتتى. شۇنداق بولسىمۇ، مەن تولىمۇ ئىچى تارلىق قىلاتتىم، قىزغىناتتىم، ئۇنىڭ چىشىغا تېگىۋاتقان «بۇزۇقلار»غا ئۆزۈمنى تونۇتۇپ قويماي دېگەندەك: «ھېزى بولۇڭلار، مانا مەن، قېينىنئىنىسى مەشەدە تۇرۇپتىمەن ! ئۇنى ھېچقانداق ئادىمى يوقتەك بوزەك ئېتىۋەرمەڭلار !» دەپ ھۇرپىيەتتىم، بۇ ئىشىم نەتىجە بەرمىسە، كۆزۈمنى ئالايتىپ، شالىمنى چاچرىتاتتىم. يىگىتلەر پاراققىدە كۈلۈپ كېتىشەتتى:

— ۋوي، قاراڭلار، ماۋۇنىڭغا ! ئەلپازىدىن قارىغاندا، ئۇ بۇنىڭ يەڭگىسى ئوخشىمامدۇ، قىزىق، تېخى بىلمەپتۇق بۇنى !

بۇنداق چاغلاردا مەن ئۆزۈمنى سالماق تۇتۇشقا تىرىشاتتىم، لېكىن قىزىرىپ ـ تاتىرىپ ئۆلەي دېگىنىمنى ئاز دەپ كۆزۈمگىمۇ ياشلار يىغىلىپ قالاتتى. مېنى چۇشەنگەن يەڭگەم شادىمان كۈلكىسىنى تەستە توختىتىپ:

— سىلەرزە، يەڭگە دېگەننى يولدىن تېپىۋالىدۇ دەمسىلەر؟ — دەيتتى يىگىتلەرگە قىيا بېقىپ، — سىلەر يەڭگەڭلەرنى يولدىن تېپىۋالغان بولساڭلار، مەن ئۇنداقلاردىن ئەمەسمەن ! نېرى كېتىڭلار، قېينىنئىنىم كۆزۈڭلەرگە كۆرسىتىدۇ بىكار، يۇر كەتتۇق، قېينىنئىنىم !

مەن ئۇنىڭ كۈلكىسىدىن ھەم خاپىلىق، ھەم خۇشاللىق سېزەتتىم. شۇ چاغدا ئېھتىمال ئۇ: «سەن بىر بالا ـ دە، بالا ! مۇبادا مېنىڭدە يامان ئوي بولىدىغان بولسا، كىممۇ مېنى توسۇۋالالايتتى؟ ھەممىڭلار مېنى نازارەت قىلىمەن دېسەڭلەرمۇ نازارەت قىلىپ كېتەلمەيسىلەر !» دەپ ئويلايدىغاندۇ. بۇنداق چاغلاردا مەن ئۇن ـ تىن چىقارماي شۇڭ تۇراتتىم. ئۇمۇ ئامراقلىق قىلىپ مېنى باغرىغا بېسىپ، پېشانەمگە سۆيۈپ كېتەتتى. راستىنى ئېيتقاندا، جەمئىلگە ئامراقلىقىمدىن ئۇنى باشقىلاردىن قىزغىناتتىم، ئۇنى ھۆرمەتلەيتتىم. چۇنكى، ئۇ مېنىڭ يەڭگەم، مەن ئۇنىڭ گۈزەللىكى، شوخ، ئەركىن مىجەزى

بىلەن پەخىرلىنەتتىم. ئۇ مېنىڭ سىردىشىم ئىدى، ئارىمىزدا بىر - بىرىمىزدىن يوشۇرىدىغان سىر يوق ئىدى.

ئۇ كەملەردە ئاۋۇلدا ئەر كىشىلەر ئاز ئىدى، شۇڭا بەزى يىگىتلەر «مەنلا بار» دەپ ئويلاپ ئاياللارنى بەك كەمسىتەتتى. «ئۇلار بىلەن شالتاي - پالتاي دەپ ئولتۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق، مۇنداقلا شەرەت قىلىپ قويساق، قايسىسى بولسۇن، ئالدىمىزغا يۈگۈرۈپ كېلىدۇ» دېيىشەتتى بەزىلىرى.

بىر قېتىم، ئوت ئورۇش ۋاقتىدا، ئوسمان دېگەن شىرەم تۇغقىنىمىز جەمىلەگە سۇركەلگىلى تۇردى. ئۇ ئۆزىچە، مەن «كەھ» دېسەم ھەرقانداق خوتۇن كېلىپ قولۇمغا قونماي قويمايدۇ، دەپ ئويلىغان بولسا كېرەك. لېكىن، جەمىلە ئۇنى كەسكىن سىلكىپ تاشلىدى - دە، ئوت دۆۋىسىنىڭ سايىسىدىن تۇرۇپ كەتتى.

— تۇرغىنا نېرى ! — دېدى ئۇ، ئاندىن تەتۇر قارىغىنىچە، خاپا بولۇپ سۆزلەپ كەتتى، — تەلەتىڭ ئادەم، تەبىئىتىڭ ھايۋان ئىكەن !

ئوت دۆۋىسىنىڭ تۈۋىدە ئوخشىغا ياتقان ئوسمان كەمسىتكەن ھالدا كالپۇكىنى يالاپ قويدى:

— مۇشۇك گۆشكە بويى يەتمىگەندىن كېيىن ئۇنى سېسىق دەيدۇ... نېمانچە ھال ساڭا، ئۆمۈر بويى قىسىر ئۆتەرسەن ئىلاھىم، ئۆزىچە كۆزىگە ئىلمايدا ئادەمنى.

جەمىلە شارتتىدە بۇرۇلۇپ قارىدى:

— ئېھتىمال ئۆمرۈم بويى مۇشۇنداق ئۆتەرمەن ! بۇ خۇدانىڭ بېشىمىزغا سالغىنى ! پېشانىمىزگە پۈتۈلگىنى شۇنداق ئىكەن. سەن ئەخمەق، بۇنىڭغا خۇش بولۇپ ھىجىيىۋال. مەن مىڭ يىل تەنھا ئۆتسەممۇ، ساڭا ئوخشاش ئەخمەقلەرگە قاراپ تۇكۇرۇشنىمۇ ئۆزۈمگە راۋا كۆرمەيمەن. بېشىڭنى يەيدىغان، ئەگەر ئورۇش بولۇپ قالمىغان بولسا، سەندەك بىرنىمىلەر بىلەن سۆزلىشىشكە

نۆۋەتمۇ تەگمەيتتى !

ـــ شۇنى دەيمەن ـ دە. ئۇرۇشنىڭ كاساپىتىدىن قامچىغا تويماي يۇرىسەنغۇ ! ـــ دېدى ئوسمان كۆرەڭلىگەن ھالدا ھەجىيىپ، ـــ مېنىڭ خوتۇنۇم بولۇپ قالغان بولساڭ، ئاستىمدا يېتىپ، جان ئاكا، دەپ يالۋۇرغان بولاتتىڭ...

لەۋلىرى دىرىلداپ كەتكەن جەمىلە ئوسمانغا بار كۈچى بىلەن ئېتىلىپ، يەنە نېمىدۇر بىرنېمىلەرنى دېمەكچى بولدى ـ يۇ، لېكىن «بۇنىڭغا گەپ قىلىپ ئېغىز ئۇپرىتىپ نېمە كەپتۇ» دەپ ئويلىدىمىكىن، «تۇفى !» دەپ يىرگەنگەن ھالدا بىر تۈكۈردى ـ دە، يەردە ياتقان ئارىنى ئېلىپ، ئۇنچىقماي بىر چەتكە كەتتى. مەن بېرى تەرەپتە ھارۋىنىڭ ئۇستىدە ئوت چۈشۈرۈۋاتاتتىم، ئۇ مېنى كۆرۈپلا ئۆزىنى بىر چەتكە ئالدى. شۇ چاغدىكى روھىي ھالىتىمنى جەمىلە چۈشەندى. سۆز ئۇنىڭغا ئەمەس، ماڭا تەگكەندەك، مەن ئۇنىڭ ئۈچۈن ئىزا تارتىپ، نومۇسۇم كېلىپ: «ئۇنداقلارغا نېمىشقا ئارىلىشىسەن، ئۇلار بىلەن نېمە ئۈچۈن سۆزلىشىسەن؟» دېگۈدەك بولۇپ، يەڭگەمگە ئىچىم ئاغرىپ، ئىچ ـ ئىچىمدىن تېرىكىپ كەتتىم.

جەمىلە شۇ كۈنى كەچكىچە قاپىقىنى تۈرۈپ، سۇلىشىپ، كۈلمەي، ئۇنچىقماي يۇردى. مەن شادلىق ھارۋىنى ھەيدەپ يېنىغا كەلگىنىمدە، ئۇ مېنى سۆزلەتكۈزمەسلىك ئۈچۈن ئەتەي ئىشقا بېرىلدى. ئۇ ئىچىنى كۆيدۈرۈپ تۇرغان ئوي ـ پىكرىنى بىلدۈرمەسلىك ئۈچۈن، ئارىنى ئوت دۆڭسىگە زەرب بىلەن سانجىپ لىككىدە كۆتۈرۈڭالاتتى ـ دە، ئارىغا سانجىلغان ئوتنىڭ دالدىسىدا تۇرۇپ ئۇنى ھارۋامغا سىلكىپ تاشلايتتى ۋە دەرھال بۇرۇلۇپ بېرىپ ئىككىنچى دۆڭگە ئارا سانجىيتتى. ھارۋام تېزلا تولدى. مەن نېرىراق بېرىپ ئارقامغا بۇرۇلۇپ قارىدىم، ئۇ ئارىغا يۆلىنىپ بىر ـ ئىككى مىنۇتچە تۇردى، نېمىنىدۇر خىيال قىلىپ، ئاندىن كېيىن يەنە دەرھال ئىشقا كىرىشىپ كەتتى.

بىز ئاخىرقى قېتىم ھارۋىغا ئوت بېسىپ بولغاندا، جەمىلە

www.uyghurkitap.com

خۇددى دۇنيادىكى ھەممە ئىشنى ئېسىدىن چىقىرىپ قويغانىدەك، ئولتۇرۇۋاتقان كۇنگە ئۇزاققىچە قاراپ تۇرۇپ قالدى. دەريانىڭ ئۇ قېتىمدا، قازاق يايلىقىنىڭ ئۇ چېتىدە، ئوت يېقىلغان تونۇرنىڭ ئاغزىدەك قۇياشنىڭ ئاداققى نۇرى ئاسماندىكى بۇلۇتلارنى قىزىل ـ سۇر تۇسكە بويىاپ، بىلىنەر ـ بىلىنمەس پەسلەپ كېتىۋاتاتتى، ئوتلاقنىڭ پەس ـ چوڭقۇر يەرلىرىگە سايە چۈشۈشكە باشلىدى. جەمئىلە ئالقىنىنى پېشانىسىگە سايىۋەن قىلىپ، شۇ تەرەپتە قانداقتۇر بىر ئاجايىپ دۇنيا ئېچىلىپ كېتىۋاتقاندەك، مۇڭلىنىپ، كۆلۈمسىرەپ قاراپ تۇراتتى. بايات تۇرۇلگەن چىرايى ئېچىلىپ يۇزىگە كۈلكە يۈگۈرگەندى. بۇ چاغدا جەمئىلە ئاغزىدىن چىقمىغان، بىراق يۈرىكىمنى پۈچىلاپ، تىلىمىنىڭ ئۇچىدا تۇرغان: «ئۇنداقلارغا نېمىشقا ئارىلىشىسەن، ئۇلار بىلەن نېمە ئۇچۇن سۆزلىشىسەن؟» دېگەن سوئالىمغا جاۋاب بەرگەندەك تەلەپپۇزدا سۆزلىدى:

— سەن بايىقى ئىشنى خىيالىڭغا كەلتۈرمەيلا قوي، كىچىك بالا، مۇشۇ ئوسمانغا ئوخشىغانلارمۇ ئادەممۇ؟... — جەمئىلە سەل توختاپ، ئاستا ـ ئاستا ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان كۇنگە قاراپ بىر تىندى ـ دە، چوڭقۇر ھېسسىيات بىلەن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — ئوسماندەك ئادەملەر كىشىنىڭ قەلبىنى قانداقمۇ چۈشەنسۇن؟... خۇدايىم بىلىدۇ، ئۇنداق ئەرلەر دۇنياغا ئوشۇق يارىلىپ قالغان...

مەن ئۇنداق ـ مۇنداق قىلىپ ھارۋىنى بۇرىغۇچە ئارىلىقتا جەمئىلە نېرىدا ئىشلەۋاتقان ئاياللارنىڭ يېنىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ، ئۇلار بىلەن قىزغىن چاقچاقلىشىپ يۈرۈپتۇ. كۇنىنىڭ تولۇق پاتقانلىقىنى كۆرۈپ كۆڭلى ئېچىلدىمۇ ياكى ئىشنى ئويلىغىنىدەك پۈتكۈزگەنلىكىگە مەمنۇن بولدىمۇ، بىلمىدىم، ئوت ـ چۆپ بېسىلغان ھارۋىنىڭ ئۇستىدە ئولتۇرۇپ جەمئىلەگە نەزەر سالسام، ئۇ بېشىدىن ئاق ياغلىقىنى ئېلىپ، غۇلىچىنى

كەڭ كېرىپ، ئوتى ئورۇلۇپ بولغان ئوتلاقتا بىر دوستىنى قوغلاپ يۈرۈپتۇ. ئۇنىڭ ئەڭلى شامالدا ئاستا يەلپۇنەتتى. مېنىڭ كۆڭلۈممۇ ئېچىلىپ قالدى: « راست ـ دە، ئوسمانىنىڭ گېپىمۇ گەپمۇ؟ !»

ـــ چۇ، ئاتلىرىم، تېز مېڭىش ! ـــ دەپ، ھارۋامنى تېز ھەيدىدىم.

ئەترەت باشلىقى ئورازمات ئېيتقانىدەك، ھېلىقى كۈنى مەن چېچىمنى ئالدۇرۇپ كېتەي دەپ، دادامنىڭ قايتىپ كېلىشىنى كۈتكەچ، سادىق ئاكامنىڭ خېتىگە جاۋاب يازدىم. ئۇ چاغدا بىزدە مۇنداق ئادەت بار ئىدى: ئاكىلىرىم خەت يازسا، دادامنىڭ نامىغا يازاتتى، پوچتالىيون ئۈنى ئاپامنىڭ قولىغا تاپشۇراتتى، خەتنى ئوقۇپ بېرىش ۋە جاۋاب خەت يېزىش مېنىڭ ۋەزىپەم ئىدى. خەتنى ئوقۇماي تۇرۇپلا، ئاكامنىڭ نېمىلەرنى يازغانلىقىنى بىلەتتىم. ئۇنىڭ خەتلىرى قوشكېزەك قوزىلاردەك بىر ـ بىرىگە ئوخشايتتى. سادىق ئاكام خەت يازغاندا، ھە دېگەندىلا خەتنى «سالام خەت» دەپ باشلاپ، ئاندىن كېيىن: «گۈللەنگەن تالاس رايونىنىڭ سالقىن ھاۋاسىدىن ئەركىن نەپەس ئېلىپ ياشاۋاتقان، جاندىن ئارتۇق كۆرىدىغان دادام جولچۇبايغا» دەپ، ئاندىن ئاپامنىڭ ۋە كىچىك ئاپامنىڭ نامىنى ئاتاپ، شۇ تەرىقىدە ھەممىمىزنى بىر ـ بىرلەپ ئۆز رېتى بويىچە ئاتاپ، يېقىن تۇغقانلىرىمىزنىڭ ئامانلىقىنى سوراپ، ئاخىرىدا «يەنە ئايالىم جەمىلە ئامان ـ ئېسەن تۇرامدۇ» دەپ، جەمىلەدىن ھال ـ ئەھۋال سوراپ ئۆتەتتى.

ئاتا ـ ئانا، ئۇرۇق ـ تۇغقانلار ھايات چېغىدا ئايالىنىڭ نامىنى بىرىنچى بولۇپ ئاتاپ، خەتنى ئۇنىڭ نامىغا يېزىش سادىققىلا ئەمەس، مەن ئەر، دەپ يۈرىدىغانلارنىڭ ھەممىسىگىمۇ مۇۋاپىق ئەمەستەك كۆرۈنەتتى. بىراق، بىز مۇشۇنداق ئادەتكە كۆپتىن ـ كۆپ رازىمىز، ئاۋۇل جامائەتچىلىكىنىڭ

چۈشىنىشىچە، بۇنىڭ ئۆزى يوللۇق ئىش. بۇ چاغدا بۇ ئىشلار توغرىسىدا باشقىچە ئويلاشقا ۋاقىتىمىز يوق ئىدى. ھەر قېتىم خەتنىڭ كېلىشى بىز ئۈزاقتىن - ئۈزاق كۈتكەن ۋە ھەمىمىز ئۈچۈن خۇشاللىق ئىش ئىكەنلىكى ئېنىق ئىدى.

ئاپام خەتنى بىر ئەمەس، ئىككى - ئۈچ قېتىم ئوقۇتۇۋالغاندىن كېيىن، قاتتىق تەسىرلەنگەن ھالدا يېرىلغان قولىغا ئېلىپ، ھازىرلا ئۈچۈپ كېتىدىغان قۇشنى سىقىملىغاندەك ئاۋايلاپ سىقىملاپ ئۈچ بۇرجەكلەپ پۈكلەيتتى، ئاندىن: «ئاھ بالىلىرىم، تۇمارداك بولغان خېتىڭلاردىن ئايلىناي!» دەپ قويۇپ كۆزىگە ئىسسىق ياش ئالاتتى. «ئاتا - ئانا، ئۇرۇق - تۇغقانلار قانداق دەپ سوراپسەن. بىزنى قويۇپ، ئۆزۈڭ ئامان - ئېسەن بولساڭ بولغىنى، بىز نېمە ئىدۇق... ئۆيدە تۇرۇۋاتىمىز - دە... مەن ئامان - ئېسەن تۇرۇۋاتىمەن. بىر ئېغىز سۆز يېزىپ قويساڭ، شۇمۇ بىزگە چوڭ غەنىيمەت...»

ئاندىن كېيىن ئاپام بىرھازاغىچە ھەپىلىشىپ قاتلىغان خەتكە تەلمۈرۈپ، تىكىلىپ قاراپ تۇراتتى - دە، ئاندىن ئۇنى ساندۇقتىكى خەت ساقلايدىغان تۇلۇمغا سېلىپ قوياتتى.

ئەگەر مۇشۇنداق چاغلاردا جەمىلەمۇ ئۆيدە بولۇپ قالسا، خەتنى ئۇنىڭغا بېرەتتى. ھەر قېتىم جەمىلەنىڭ خەتنى قولىغا ئالغاندا قاتتىق ھاياجانلىنىدىغانلىقىنى سېزەتتىم. ئۇ ئىچىدە ئوقۇيتتى، باشتىن - ئاياغ تەقەززالىق ئىچىدە كۆز يۈگۈرتۈپ چىقاتتى ۋە خەت تۈگەي دېگەنسېرى يەلكىسى تۆۋەنلەپ، ئېغىلگەن قېشى يېيىلىپ، چىرايى سولىشىشقا باشلايتتى، ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن ئۇنچىقماستىن، خەتنى ۋاقىتلىق قەرزگە ئالغاندەك، ئاپامغا قايتۇرۇپ بېرەتتى. خەت ساقلىنىدىغان تۇلۇمنى ساندۇقتا سېلىۋېتىپ، كېلىنىنىڭ بوزارغان چىرايىنى بايقىغان ئاپام ئۇنى غەيرەتلەندۇرمەكچى بولغاندەك جېمىلەپ قوياتتى.

ـــ خەۋەر كەلگىنگە خۇشال بولماي، كۆڭلۈڭنى يېرىم قىلغىنىڭ نېمىسى، بالام. يالغۇز سېنىڭ ئېرىڭلا ھەربىي سەپتە

ئەمەسقۇ. ئەل تارتقان ئازابنى ئەل بىلەن بىللە تارت... خۇدا قوشقان يارىنى كىم سېغىنمىسۇن، سېغىنساڭمۇ ئىچىڭدە بولسۇن، ئىچىڭدە ساقلا...

جەمىلە ئۇنچىقمايتتى، ئۇنچىقمىغىنى بىلەن مۇشۇ توغرىدا سەل خاپا بولغاندەك ئاپامغا قاراپ قويىاتتى - دە، چىرايىدىن «سىز چۈشەنمەيلا گەپ قىلىۋېرىدىكەنسىز!» دېگەندەك ئالامەت بىلىنىپ قالاتتى.

سادىق ئاكامنىڭ بۇ قېتىمقى خېتىمۇ ساراتوۋ شەھىرىدىن كەلگەنىدى. ئۇ شۇ يەردىكى دوختۇرخانىدا ئىكەن. خۇدا بۇيرۇسا كۇزنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا ئۆيگە قايتارمەن، دەپتۇ. بۇرۇنمۇ مۇشۇنداق خەۋەر كەلگەچكە، پات ئارىدا كۆرۈشىدىغان بولدۇق دەپ ناھايىتى خۇشال بولۇپ يۈرگەنىدۇق.

دادام ئىشتىن كەلگەندە، چېچىمنى تېز ئالدۇرۇۋالدىم - دە، ئۆيدە قونماي، ئاتلارنى بەدىلىككە قويۇپ بېرىپ، ئادەتتىكىدەك خامانغا بېرىپ تۇنىدىم. رەئىس مالنى بەدىلىككە قويۇپ بېرىشكە رۇخسەت قىلمايتتى، بىراق مەن ئاتلىرىم ئوبدانراق تويۇنسۇن دەپ، كۆزدىن يىراقراق ئويمانلىقتىكى بەدىلىككە كېچىسى چۈشەپ قويىاتتىم، ھېچكىم بۇنى بىلمەيتتى. بۇ قېتىم ھارۋىنى خامانغا توختىتىپ، ئاتلارنى چۈشەپ قويۇپ قارىسام، كىمدۇر بىرى تۆت ئاتنى بەدىلىككە قويۇپ بېرىپتۇ. ئاچچىقىم كېلىپ، بۇ ئاتلارنى نېرىراقتا ھەيدەپتەي دېدىم. بىراق، ئىككى ئاتنىڭ بايىلا ئەترەت باشلىقى ئېيتقانىدەك، دانىيارنىڭ ئېتى ئىكەنلىكىنى تونۇپ، ئەتىدىن باشلاپ ھەممىمىز بىر گۇرۇپپا بولۇپ، ئىستانسىغا بىرلىكتە ئاشلىق توشۇيدىغانلىقىمىزنى ئويلىدىم - دە، بولدىلا دېدىم. خاماندىكى سامان دۆۋىسىدە ياتاي دەپ كەلسەم، دانىيارمۇ شۇ يەردە ئىكەن. ھارۋا چاقلىرىنى كەچلىك يورۇقتا مايلاپ بولۇپ، بۇرمىلىرىنى چىڭىتىۋاتقانىكەن.

— دانىكە، ئۇ يەردىكى ئاتلار سېنىڭكىمۇ؟ — دېدىم. ئۇ بۇرۇلۇپ مۇنداقلا قاراپ قويدى:

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— ئىككىسى مېنىڭكى.
— قالغان ئىككىسىچۇ؟
— ھە، جەمىلە دەمدۇ... شۇ كېلىنچەكنىڭكى. ئۇ سېنىڭ يەڭگەڭ بولامدۇ؟
— ھەئە.
— بۇگۈن كېچىچە بېقىپ بېرىسەن دەپ، ئەتىرەت باشلىقى تاشلاپ كەتتى.
«ھوي، بايا ئاتلارنى ھەيدىۋەتمىگىنىم ياخشى بولغانىكەن» دەپ قويدۇم ئىچىمدە.
تۇن نىسپىدە يۇقىرىدىن سوقىقان شامال توختاپ خامان تىنچىدى. مەن ياتقان سامانغا دانىيارمۇ كېلىپ ياتتى، بىراق بىرئازدىن كېيىن تۇرۇپ كېتىپ، سۇ ئېقىپ تۇرغان چوڭ ساي بويىدىكى تېڭ ياردا تۇرۇپ قالدى. ئۇ شۇ يەردە ئىككى قولىنى ئارقىسىغا ئېلىپ، بېشىنى بىر ياققا سەل قىيسايتىپ كۆز ئۇزمەي قاراپ تۇردى. ئارقىسىدىن قارىسىڭىز، دانىيارنىڭ خۇددى پالتا بىلەن قىر چىقىرىپ يونۇغاندەك ئېگىز قىياپىتى ئاي يورۇقىدا ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. ئۇ گويا دەريانىڭ دولقۇنلىغان ئاۋازىنى تازا كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلاۋاتقاندەك قىلاتتى. كېچىسى دەريا دولقۇنى بارغانسېرى ئوچۇق ئاڭلىناتتى. ئېھتىمال ئۇ مەن ئاڭلىيالمايدىغان بەزى كېچىلىك ئاۋاز ۋە ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلارغا قۇلاق سېلىۋاتقان بولسا كېرەك. «ئادىتى بويىچە سۇ بويىغا بېرىپ ياتاي دېگەنىكەنغۇ !» دەپ كۇلۇپ قويدۇم مەن.
دانىيار بىزنىڭ ئاۋۇلغا يېقىندا پەيدا بولدى. ئوت چېپىش يېڭى باشلانغاندا، فىرونتتىن بىر يارىدار ئەسكەر قايتىپ كەلدى، دېگەن خەۋەرنى ئاۋۇلدىن يۇگۇرۇپ كەلگەن بالا ئېيتقانىدى. بىراق، ئۇ ئەسكەرنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بالىنىڭ ئۆزى بىلمەيدىكەن. بىرەر ئەسكەر قايتىپ كەپتۇ دېسە، ئاۋۇلدىكى قېرى ـ ياش ھەممىسى ئوپۇر ـ توپۇر بولۇشۇپ كەلگۈچى بىلەن كۆرۈشەتتى، ئۆز تۇغقانلىرىنى كۆرگەن ـ

كۆرمىگەنلىكىنى سورايتتى، فىرونت خەۋەرلىرىنى ئاڭلايتتى، قىسقىسى، ناھايىتى خۇشال بولۇپ كېتىشەتتى. بۇ قېتىم بولسا تەسەۋۋۇر قىلغۇسىز چۈقان كۆتۈرۈلدى. ھەممەيلەن ئۆز كۆڭلىدە پەرەز قىلىشاتتى: ئاكام يېنىپ كەلدىمىكىن؟ كىم بىلىدۇ، بىرەر تۇغقىنىمىزمۇ تېخى؟ ئەنە شۇ تەرزدە ئوت چېپىۋاتقانلار ئاۋۇلغا قاراپ چېپىشتى.

ئەسلىدە ئۇ بىزنىڭ ئاۋۇللۇق دانىيار ئىكەن. كىشىلەرنىڭ ئېيتىشلىرىغا قارىغاندا، ئۇ كىچىك ۋاقتىدا يېتىم قېلىپ، ئۇچ - تۆت يىل تىلەمچىلىك قىلىپ يۈرۈپ، ئاخىر چاقماقتىكى قازاق يايلىقىدا تۇرۇپ قالغانىكەن. ئۇنىڭ ئانا جەمەتى قازاقمىش. ئىز - دېرىكىنى قىلىدىغان ئۇرۇق - تۇغقانلىرى بولمىغاچقا، خەقلەر ئۇنى ئۇنتۇپمۇ كەتكەنىكەن. ئاۋۇلدىن كەتكەندىن كېيىنكى تۇرمۇشى توغرىسىدا دانىيارمۇ مۇنداقلا جاۋاب بېرىپ قويىدىكەن. بىراق، ھازىر ئويلاپ قارىسام، ئۇنىڭ كۆرمىگەن كۈنى، تارتمىغان ئازابى قالمىغان بولسا كېرەك.

ھېچنېمىسى يوق كىچىككىنە يېتىم بالىنى تۇرمۇش بىر يەردىن ئىككىنچى يەرگە ھەيدەپ، تالاي يەرلەرنى قىدىرغۇزغان. دانىيار خېلى زامانلارغىچە چاقماقنىڭ شورتاڭلىقىدا قوي باققان، چوڭ بولغاندا چۆلدە قانال قازغان، دۆلەت ئىگىلىكىدىكى يېڭى پاختىچىلىق مەيدانىدا ئىشلەپ، ئاخىرىدا تاشكەنتنىڭ يېنىدىكى ئانگرېن كېنىدا ئىشلەپ، شۇ يەردە ئەسكەرلىككە كەتكەن.

نېمە بولسىمۇ كىشىلەر ئۇنىڭ قايتىپ كەلگەنلىكىنى توغرا تاپتى: «ھەي، بېچارە، تۇز - نېسىۋىسى بار ئىكەن، ئاخىر ئۆز يۇرتىنى ئىزدەپ كەلگەنلىكىگە قاراڭلارچۇ ! شۇنچە يىل سىرتتا يۈرۈپ ئۆز تىلىمىزنى ئۇنتۇماپتۇ، ئازراق قازاق چىلىش سۆزلىسىمۇ» دېيىشىپ، بىر - بىرىگە ئۇنىڭدىن مەمنۇن ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈشەتتى.

«تۇلپار ئايلىنىپ - ئايلىنىپ ئۆز ئۇيۇرىنى تاپىدۇ، تۇغۇلغان يەر، ئەل - يۇرتتىن ئايرىلىش دېگەن ئوڭايمۇ ! كەلگەنلىكىڭ

ئەرۋاھلارغا ياقىدۇ. ماۋۇ نەمىسلارنى يېڭىپ تىنچلىقنى يەتسەك، سەنمۇ ئەل قاتارى بىر موردىن تۇتۇن چىقىرىپ، بالىچاقلىق بولارسەن ! » دېيىشتى چاللار ۋە دانىيارنىڭ يەتتە ئەۋلادىغىچە سۈرۈشتۈرۈپ، ئۇنىڭ قايسى قەبىلىدىن ئىكەنلىكىنى، ئاۋۇلدىكى ئانچە ـ مۇنچە تۇغقانلىرىدىن كىم بار ئىكەنلىكىنى تېپىپ بەردى. خەقلەر ئۇنى «يېڭى قوشۇلغان دانىيار» دەيدىغان بولدى.

ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي، بىر كۈنى پەلتوسىنى مۇرىسىگە ئارتىپ، سول پۇتىنى سىلكىپ باسىدىغان ئېگىز بوي، بوينى سەل ئېگىشكەن بىركىمنى ئەترەت باشلىقى ئورازمات ئەگەشتۈرۈپ كەلدى. خۇددى چۇقچۇلداقتەك يورغا بايتالنى مىنىپ كېلىۋاتقان پاكار ئورازماتنىڭ يېنىدا، ئېگىز بوي ئەسكەر سالمىقىنى ئوڭ پۇتىغا چۈشۈرۈپ، ئېگىشكەن ھالدا ئۇنچىقماستىن قېلىشماي كېلىۋاتاتتى. بالىلار ئۇلارغا قاراپ كۈلۈشۈپ كەتتى.

دانىيارنىڭ ياردار بولغان پۇتى سەللىمازا ساقىيىپ كەتمەگەنىدى، تىزىنى ئېگەلمەيتتى، شۇ سەۋەبتىن ئوت چېپىشقا يارىماي، ئۇمۇ بىز بىلەن بىللە ئوت ئورۇش ماشىنىسىدا ئىشلىدى. راستىنى ئېيتقاندا، بىز ئۇنى ئانچە ياقتۇرۇپ كەتمىدۇق. چۈنكى، دانىيار كىشىلەر بىلەن كۆپ سۆزلەشمەيتتى، سۆزلەشسىمۇ كاللىسىدا باشقا ئوي ـ خىياللار بولغانلىقى ئۈچۈن، كىشىگە تىكىلىپ قاراپ تۇرسىمۇ، كۆڭلى باشقا ياقتا ئىكەنلىكى سېزىلىپ تۇراتتى. بۇنى بايقىغان كىشىلەر: «ۋاي بىچارە، سوقۇشتا بەك گاڭگىراپ ئېسىنى يوقىتىپ قويغان بولسا كېرەك، تېخى ئېسىگە كېلەلمەيۋاتقان ئوخشايدۇ !» دېيىشەتتى.

بىراق، دانىيارنىڭ مۇشۇنداق مىجەزى ۋە ھەرىكىتى تېز ئىشلىشىگە، چاپسان يۈرۈش ـ تۇرۇشىغا زادىلا كاشىلا قىلمايتتى، سىرتىدىن قارىسىڭىز، ئۇنى ئوچۇق، چېچەن بىرنېمىكەنغۇ دەپ ئويلاپ قالىسىز. ئېھتىمال يېتىملىكىنىڭ دەردىنى كۆپ تارتقاچقا، تۇرمۇش ئۇنى كۆپ ئىشلەشكە، بىراق كۆپ سۆزلىمەي،

سىرىنى ئىچىگە يۇتۇپ ساقلاشقا ئۆگەتكەنمىكەن؟ بەلكىم شۇنداقتۇر.

دانىيارنىڭ جاۋىغىينىنى چوڭقۇر قورۇق باسقان، كالپۇكى دائىم ھىم تۇراتتى، كۆزى بىر قېلىپتا سالماق باقاتتى، پەقەت ئەگىم، قويۇق قېشىلا ئۇنىڭ ياداڭغۇ، ھامان ھارغىن كۆرۈنىدىغان چىرايىغا ئازراق روھ بېرىپ تۇراتتى. ئۇ بەزىدە ناھايىتى زەن قويۇپ بىرنېمىنى ئاڭلاۋاتقاندەك، باشقىلار ئاڭلىيالمايدىغان بىر خىل ئاۋازنى ئاڭلاۋاتقاندەك قىلاتتى. بۇنداق چاغلاردا ئۇنىڭ قاشلىرى ئويناپ، كۆزلىرىدىن چۈشىنىپ بولمايدىغان بىر خىل خۇشاللىق ئوتى يالقۇنلاپ تۇرغاندەك بىلىنەتتى. ئاندىن كېيىن ئۇ نېمىدۇر بىرنېمە ئۈچۈن ئۇزاققىچە كۈلۈمسىرەپ، ئۆزىنىڭ ئىنتايىن خۇشال ئىكەنلىكىنى بىلدۈرەتتى. بۇلارغا قاراپ بىز ھەيران بولاتتۇق. بۇلا ئەمەس، ئۇنىڭ باشقا قىزىق يەرلىرىمۇ بار ئىدى. كەچقۇرۇنلۇقى بىز ئاتلىرىمىزنى چىقىرىپ، كەپىنىڭ يېنىغا يىغىلىپ، تاماق قاچان تەييار بولاركىن دەپ كۈتۈشەتتۇق. دانىيار بولسا يېنىمىزدىكى قورۇل ئۈستىگە چىقىپ، قاراڭغۇ چۈشكۈچە شۇ يەردە ئولتۇراتتى. «نېمە بار ئۇ يەردە، كۆزەتچىلىك قىلامدۇ، نېمە؟» دەپ كۈلۈشەتتۇق بىز.

بىر كۈنى قىزىقىپ مەنمۇ دانىيارنىڭ قېشىغا ــ قورۇلغا چىقىپ ئولتۇردۇم. بۇ يەردە ئالاھىدە ھېچنېمە يوق ئىدى. تۆت ئەتراپتىكى تاغ باغرىدىكى قىزغۇچقا مايىل ئوتلاق چەكسىز ئۇزاققا سوزۇلغانىدى. قاپقاراڭغۇ، ئازراق تۇمان كۆتۈرۈلگەن زېمىن گويا جىمجىتلىق ئىچىدە ئېرىپ كېتىۋاتقاندەك قىلاتتى.

دانىيار مېنىڭ ئۆزىنىڭ يېنىغا كەلگەنلىكىمگە دىققەت قىلىپمۇ قويمىدى. ئۇ سىگار تىزىنى قۇچاقلاپ، ئۆزىچە خىيالغا پېتىپ، پارقىراپ تۇرغان كۆزىنى يىراقلارغا تىكىپ ئولتۇراتتى. شۇ سەۋەبتىن ماڭا يەنە بىر قېتىم ئۇ ئاللىقانداق ماڭا ئاڭلانمايدىغان بىرنېمىلەرگە جان ـ دىلى بىلەن بېرىلىپ قۇلاق سېلىپ ئولتۇرغاندەك تۇيۇلدى. بەزىدە ئۇ بېشىنى قىڭغايتىپ،

قېشىنى سۈزۈپ، كۆزىنى چۆچەكتەك ئېچىپ جىمجىت قۇلاق سالاتتى. ئۇنى نىمىدۇر بىرنېمە قىينايتتى، كۆكرىكىنى ئېچىپ، مېنى ئەمەس ــ ئۇ مېنى بايقىمىدى ــ غايەت زور، چەكسىز ۋە ماڭا كۆرۈنمەيدىغان بىرنەرسىنى قۇچاقلىماقچى بولغاندەك قىلاتتى. بىردەمدىن كېيىن قارىغىنىمدا، ئۇنى تونۇيالماي قالدىم: بايىقى ھالەت يوق، خۇددى چارچىغان، روھى چۈشكەن ھالەتتە دەم ئېلىپ ئولتۇرغاندەك بىلىندى.

بىزنىڭ كولخوزنىڭ ئوت ئورۇش ئورنى كۆركۈرەڭ ۋادىسىدىكى سايدا ئىدى. كۆركۈرەڭ دەريا سى بىزگە يېقىنلا بىر يەردە بىر قىسىمدىن گۈركىرەپ چىقىپ، يۇگەنسىز ئاتتەك دەھشەتلىك چېپىپ تۈزلەڭگە قاراپ ئاقاتتى. ئوت ئورۇش ۋاقتى دەل تاشقىن بولىدىغان ۋاقىتلار ئىدى. تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ، قۇملارنى ئوينىتىپ، ساپسېرىق كۆپۈكلىنىپ ئاقىدىغان سۇنىڭ كەچتە ئۇلغىيىپ، كېچىچە يەر تەۋرەۋاتقاندەك شارقىرىغىنىدىن بەزىدە چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتەتتىم. قايىسى ئېلىنغان سۈتتەك تىنىق ھاۋادا سوغۇق شامال ئويناياتتى، كەڭ زېمىن قاتتىق ئۇيقۇغا پاتقان، كۆزىنى پارقىرىتىپ تۇرغان يۇلتۇزلار كەپىمىزگە مارىلاپ قارايتتى. ھۇۋلىغان دەريا سۈيىلا بىزگە قاراپ ئېتىلىپ كېلىۋاتقان يولۋاستەك بىلىنەتتى. گەرچە بىز ياتقان يەر دەريانىڭ لېۋىدە بولمىسىمۇ، لېكىن كېچىدە دەريا سۈيى ئىنتايىن يېقىنىدەك تۇيۇلاتتى، كۆپ چاغلاردا مېنى : «ئۇشتۇمتۇت سۇ بېسىپ كەتسىچۇ؟» دېگەن قورقۇنچ چۇلغىۋالاتتى. ھەمراھلىرىم ئويغاتقىلى بولمايدىغان ئوت ئورۇغۇچىلاردەك تاتلىق ئۇيقۇغا كەتكەن، مەن بولسام ئۇخلىيالماي تالاغا چىقاتتىم.

كۆركۈرەڭ دەرياسىدا كېچە ھەم چىرايلىق، ھەم قورقۇنچلۇق بولاتتى. ئوتلاقنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يېرىدە چۈشەپ قويغان ئاتلار قارا ـ قۇرا كۆرۈنەتتى. ئاتلار شەبنەم چۈشكەن ئوتقا تويۇپ، ئۇگدەپ تۇرۇشاتتى ياكى بەزىدە پۇشقۇرۇپ قويۇشاتتى. ئەنە شۇنىڭ يېنىدا، كۆركۈرەڭ دەرياسى سۇدا قېلىپ كۆپ زەربە يېگەن تال ـ

سۆگەتلەرنى بېسىپ، دەريا لېۋىگە ئۇرۇلۇپ، تاشلارنى دومىلىتىپ تۇراتتى. تىنىمسىز دەريا ئېقىنى قاراڭغۇ كېچىدە ھۇۋلاپ، يەر ئاستىدىن چىققاندەك قورقۇنچلۇق شارقىرايتتى. ئۇنى ئاڭلىغان ئادەمنىڭ تېنى شۇركۇنەتتى.

شۇنداق كېچىلىرى مەن دانىيارنى ئەسلەپ كېتەتتىم. ئۇ ئادەتتە دەريادا يېقىنلا يەردىكى ئوت دۆۋىسىدە ئۇخلايتتى. ئۇ قورقمامدىغاندۇر؟ دەريانىڭ شارقىرىغان، گۈركىرىگەن ئاۋازى ئۇنىڭ قۇلىقىنى گاس قىلىپ قويمامدىغاندۇر؟ ئۇ ئۇخلىيالامدىغاندۇر؟ نېمىشقا يالغۇز ئۆزىلا دەريا بويىدا ياتمدىغاندۇر؟ بۇ يەردە يېتىپ نېمە لەززەت ئالار؟ تازا قىزىق بىرنېمە ئىكەن ئۇ، ئادەمدىن نېرى... دەپ ئويلاپ كېتەتتىم. ھازىر نەدىدۇر، دەپ قارايتتىم، تىڭشايتتىم، ئەمما ھېچكىمنى كۆرمەيتتىم. دەريانىڭ ئىككى قاسنىقى ئىككى تەرەپكە چۈشكەن تاغدەك يىراق - يىراقلارغا كېتەتتى، كېچە قاراڭغۇسىدا تاغ دۈمبىسى يىراقتىن كۆرۈنەتتى. كۆكتە سان - سانا قىسىز يۇلتۇزلار ئۇن - تىنسىز پارقىراپ - يالتىراپ تۇراتتى.

ئاۋۇلغا كەلگىنىمگە خېلى كۈنلەر بولغان بولسىمۇ، دانىيار ھېچكىمگە قوشۇلماي، ھەر دائىم يالغۇز يۈرەتتى. ئۇ تېخى ئۆزىگە بىرەر يارۇ يولداش تاپمىدى. بىرەر كىشى بىلەن دوستلىشىش، دۈشمەنلىشىش ئۇنىڭغا ياتتەك، بىرەر كىشى توغرۇلۇق يا ياخشى گېپىنى قىلىش، يا يامان گېپىنى قىلىش ئۇنىڭغا ماس ئەمەستەك ئىدى. ئۆزى ئۈچۈنمۇ، ئۆزگىلەر ئۈچۈنمۇ ئوتتۇرىغا چىقىپ گەپ قىلالايدىغان يىگىتلەرلا ئاۋۇلدا كۆزگە تاشلىناتتى، ئۇلارنىڭ قولىدىن ياخشىلىقمۇ، يامانلىقمۇ كېلەتتى، يىغىنلاردا ئوتتۇرىغا چىقىپ سۆز سۆزلەپ، توي - تۆكۈن، نەزىر - چىراغلاردا ئىش باشقۇرۇپ يۈرىدىغان، ئەل باشلىقلىرىدىن كەم تۇرمايدىغان ئەنە شۇنداق يىگىتلەرگە قىز ۋە كېلىنچەكلەرنىڭ كۆزى چۈشەتتى.

ئەگەر بىرەر كىشى دانىيارغا ئوخشاش ھېچقانداق ئىش بىلەن

كارى بولماي، ئاۋۇلنىڭ ئىشلىرىغا ئارىلاشمىسا، بەزىلەر بۇنداق ئادەمنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلالمايدۇ، بەزىلەر بولسا: «ئۇ جېنىنى ساقلاپ يۈرگەن بىر بىچارە بايقۇشقۇ» دەپ قويۇشىدۇ، خالاس. ئادەت بويىچە بۇنداق ئادەملەر مەسخىرە نىشانى يا ئىچ ئاغرىتىش نىشانى بولۇپ قالاتتى. بىزدەك بالىلار ئۆزلىرىمىزنى چوڭ يىگىتلەردەك كۆرسىتىشكە ئامراق كېلىمىز، شۇڭا يۈزىدىن - يۈزىگە بولمىسىمۇ، ئۆزى يوق يەرلەردە دانىيارنى زاڭلىق قىلىپ ئوينايمىز، ھەتتا ھەربىي كۆڭلەكنىنى سۇغا چىلاپ يۇيۇشلىرىنىمۇ شاڭخو قىلىمىز: ئۇ ھەربىي سەپتىن كېيىپ كەلگەن كۆڭلەكى شۇ بىرلا بولغانلىقتىن، ئۇنى يۇيۇپ چالا قۇرۇتۇپلا كىيىۋالاتتى.

لېكىن، قىزىق يېرى شۇكى، دانىيار مۆمىن - ياۋاش بولسىمۇ، بىز ئۇنى ھۆرمەتلەپ يېقىنچىلىق قىلىپ كەتمەيتتۇق. بىز ئۇچ - تۆت ياش كىچىك بولساقمۇ، ئۇنىڭدىن تەپ تارتىپ كەتمەيتتۇق، «سەن»لەپ سۆزلىشىۋېرەتتۇق؛ قاپىقىنى تۇرۇپ ياكى ئاللىقانداق كىبىر بىلەن يۈرگەنلىكىدىنمۇ ئەمەس — بەزىلەر قاپىقىنى تۇرۇپ سۆرۈن چىراي يۈرسىمۇ ياكى ئاللىقانداق كىبىرلىك قىلىپ يۈرسىمۇ، بەزىدە كىشىدە ھۆرمەت تۇيغۇسىنى ئويغىتىدۇغۇ — ئىشقىلىپ چۈشەنمەك تەس بولغان بىر خىل نەرسە ئۇنىڭ جىمىغۇر، خىيالچان تۇرقىغا يوشۇرۇنغان. بۇ، كىمنى كۆرسەك ئاسانلا چىقىشىپ كېتىدىغان بىزدەك بالىلارنى ئۇنىڭدىن يىراقلاشتۇرۇپ تۇراتتى. ئۇنىڭ سەۋەبى مۇنداق بولۇشى مۇمكىن دەپ ئويلايمەن. مەن خەقنىڭ كۆرگەن - بىلگەنلىرىنى، ھەتتا فىرونتتا بولۇشى مۇمكىن بولغان ئۇششاق - چۈششەك ئىشلارغىچە سوراپ بىلىۋېلىشقا ھېرىسمەن ئىدىم، مېنىڭ سورايدىغان سوئالىم تۇگەپ قالمايتتى، شۇ سەۋەبتىن «سېيىت ھېرىس» دەپمۇ ئاتىلىپ قالغانىدىم.

دانىيار كەلگەن دەسلەپكى كۈنلەردە ئۇنىڭدىن سوقۇشتا بولغان ۋەقەلەرنى بىر سوراپ كۆرەيچۇ دەپ كۆتۈپ يۈردۈم. بىر

كۈنى ئىشتىن قايتقاندىن كېيىن تامىقىمىزنى يەپ بولۇپ، گۈلخان ئەتراپىغا ئولىشىپ تىنچىقىنا ئولتۇرغاندا، دانىياردىن سوراپ قالدىم:

— دانىكە، سوقۇشتىن ھېكايە ئېيتىپ بەرسەڭچۇ؟

دانىيار ھە دېگەندە ئۇنچىقماي، ئاچچىقى كەلگەندەك جىم تۇرۇپ قالدى. ئۇ ئۇزاقىچە گۈلخانغا قاراپ ئولتۇردى - دە، ئاندىن بېشىنى كۆتۈرۈپ بىزگە قارىدى.

— سوقۇش دەمسەن؟ — دېدى ئۇ نېمىشقىدۇر ئاۋازىنى پەسەيتىپ تۇرۇپ، — سوقۇش دېگىنىڭ قۇرۇپ كەتسۇن، سىلەر ئۇنى بىلمەيلا قويۇڭلار!

دانىيار شۇ گەپنى قىلدى - دە، بېرى تەرەپتە تۇرغان قالدى - قاتتى قورايلاردىن چوڭ بىر تۇتام ئېلىپ ئوتقا تاشلاپ، ئوتنى كوچىلاپ، تېز - تېز پۇۋلەپ تۇتاشتۇردى، ھېچقايسىمىزغا قارىماي، قولىنى ئوتقا قاقلاپ، يالقۇنلاپ كۆيگەن ئوتقا كۆزىنى قىسىپ قاراپ ئۇنچىقمىدى.

ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلغانلىقىنى كىم بىلسۇن، بىراق مۇنداقلا ئېيتقان سۆزىدىن سوقۇش دېگەن چۆچەك قاتارى ئويناپ سۆزلەيدىغان نەرسە ئەمەس، بەلكى ئادەمنىڭ يۈرىكىگە چوڭقۇر پاتىدىغان، ئېيتىش ناھايىتى قىيىن نەرسە ئىكەنلىكى ئايان بولدى. ئىزا تارتقىنىمدىن يەرگە قاراپ قالدىم. شۇنىڭدىن كېيىن سوقۇش توغرۇلۇق دانىيارغا ئىككىنچى سوئال قويغىنىم يوق، بالىلاردىنمۇ ھېچكىم ئۇنىڭغا بۇ توغرۇلۇق چاقچاق قىلىپ باقمىدى.

بىراق، ئۇ مۇشۇنىڭ بىلەنمۇ ئۆزىگە كىشىلەرنىڭ ئىززەت - ھۆرمىتىنى تارتالمىدى. خۇددى ئاۋۇلدىكىلەرنىڭ دانىيارغا بولغان قىزىقىشى پاتلا غايىب بولغىنىغا ئوخشاش، ھېلىقى گۈگۈم ۋاقتىدىكى ئىش تېزلا ئەستىن چىقىپ كەتتى. ئۇنىڭ مۇئامىلىدىكى سۇسلۇقى ۋە دائىم يالغۇز يۈرۈشى كىشىلەردە بىر خىل سوغۇق مۇئامىلە قىلىدىغان ۋە بىچارە دەپ ئېچ

ئۇيغۇر كتاب تۈرى بىكىتى www.uyghurkitap.com

ئاغرىتىدىغان ھالەتنى پەيدا قىلدى.

«ئۆي - ماكانسىز، ئەپلەپ - سەپلەپ جان ساقلاپ يۈرگەن بىر بىچارە غېرىب، — دەيتتى كىشىلەر، — ھېلىمۇ كولخوزنىڭ بېقىۋاتقىنى، بولمىسا قەلەندەرچىلىك قىلىپ يۈرمەكتىن باشقا نېمە چارە... ئۆزىغۇ خۇدايىمنىڭ مۆمىن بەندىسى ئىكەن.»

كىشىلەر بارا - بارا دانىيارنىڭ مىجەزىگە كۆنۈپ، ئۆگىنىپ قالغانلىقتىن، ئۇ توغرۇلۇق گەپ قىلىشتىنمۇ قالدى. ئېھتىمال، ئىش شۇنداقتۇر: بىرەر كىشى ئاللىقانداق بىرنېمىلەر بىلەن ئۆزىنى كۆرسىتىپ تۇرمىسا، خەق ئۇنى ئاستا - ئاستا ئۇنتۇپ كېتىدىغان ئوخشايدۇ.

ئەتىسى كۈن چىقماي تۇرۇپ دانىيار ئىككىمىز ئاتلارنى خامانغا ئەكەلدۇق. ئاڭغىچە جەمىلە يەڭگەممۇ ئوت ئورۇپ يۈرگەن يېرىدىن كېلىپ بولغانىكەن، بىزنى كۆرۈپ يىراقتىن توۋلىدى:

— ھوي، ئۇكام، مېنىڭ ئېتىمنى بۇياققا يېتىلەپ كەل! خامۇتى قېنى؟ — ئۇ خۇددى كونا ھارۋىكەشلەردەك، ھارۋا چاقىنى پۇتى بىلەن تېپىپ تەكشۈرۈۋاتاتتى.

دانىيار ئىككىمىز ئاتلارنى ئەكەلگەندە تۇرقىمىز قىزىق تۇيۇلدىمۇ، جەمىلە چاقچاقنى باشلىۋەتتى. دەرۋەقە، ئىنچىكە پاچاقلىق دانىيارنىڭ قونچى كەڭ ۋە چوڭ بىرېزېنت ئۆتۈكىدىن پۇتى چۈشۈپ قالايلا دەپ قالغان بولسا، مېنىڭ تاپانلىرىم قاداق بولۇپ قېتىپ كەتكەن يالاڭ ئاياغ پۇتۇم ھە دەپ ئاتنى دېۋىتىپ تۇراتتى.

— بەللى، ئەجەب كېلىشكەن ئۇزۇن - قىسقىلار - دە، سىلەر! ئىزدەشمەي تېپىشقانلار! — جەمىلە كۈلۈپ بېشىنى كۆتۈردى ۋە ۋاقىتنى قولدىن بەرمەي بىزگە بۇيرۇق چۈشۈرۈشكە باشلىدى، — چاققان بولۇڭلار، ھاۋانىڭ سالقىن ۋاقتىدا مېڭىپ كېتەيلى!

جەمىلە ئىشەنچلىك ھالدا ئاتلارنى ھارۋا ئالدىغا ئەكېلىپ

هارۋىغا قوشۇشقا باشلىدى. ئۇ هارۋىنى ئۆزى قاتاتتى، پەقەت بىر قېتىملا مەن ئۇنىڭغا چۈلۈۋرنى قانداق ئۆتكۈزىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ بەرگىنىم بولمىسا، هارۋىنى پۈتۈنلەي ئۇنىڭ ئۆزى قاتاتتى. ئۇ دانىيار بۇ يەردە ئەمەستەك، ئۇنىڭغا دىققەت قىلىپمۇ قويمىدى.

جەمئىيەتنىڭ كەسكىنلىكى ۋە ئۆزگە بولغان ئىشەنچى دانىيارنى هەقىقەتەن هەيران قالدۇردى. ئۇ يىراقتىن جەمئىيەتكە هۆرمەت بىلەن سەپسېلىپ تۇراتتى. ئۇ جەمئىيەتنى ياراتمىدى، لېكىن ئىچىدە ئاپىرىن ئوقۇپ قاراپلا تۇردى. دانىيار قاپلارنى گىردىن ئۇن - تىنسىز كۆتۈرۈپ هارۋىغا بېسىشقا ئېلىپ ماڭغاندا، جەمئىيەت ئېتىلىپ كېلىپ:

— نېمە گەپ بۇ؟ هەركىم ئۆز كۈچىنى ئۆز ئالدىغا ئىشلىتەمدۇ؟ ياق، ئۇنداق قىلساق بولمايدۇ، ئەكەل قولۇڭنى، قوللاشقانىنى خۇدا قوللايدۇ ! هەي، بالا، نېمە هاڭۋېقىپ تۇرىسەن، چىق هارۋىغا، قاپلارنى جاي - جايىغا قوي ! — دېدى.

جەمئىيەت بېرىپ دانىيارنىڭ قولىنى تۇتۇپ، قاپلارنى قولۇ - قول هارۋىغا ئاتقان چېغىدا، بىچارە دانىيار ئىزا تارتقىنىدىن شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار قولغا قول تۇتۇپ، قاپلارنى توشۇپ بېشى بىر يەرگە كېلىپ قالغان چاغلاردا، دانىيارنىڭ ئۆزىنى قويىدىغان يەر تاپالماي، تەمتىرەپ كالپۇكلىرىنى چىشلەپ، ئامال بار جەمئىيەتكە قارىماسلىقا ئۇرۇنۇۋاتقانلىقىنى سېزەتتىم. جەمئىيەتنىڭ هېچنېمە بىلەن كارى يوق ئىدى، ئۆزىنىڭ يارەمچىسى بارلىقىنى تۇيمىغاندەك، گىرچى ئايال بىلەن هەدەپ چاقچاقلىشاتتى. هارۋىلارغا ئاشلىق قاپلىرى بېسىلىپ بولۇپ، ئاتنىڭ بوجنىغا قولىغا ئالغان چېغىدىلا، بۇياقتا قاراپ كۆزىنى قىسىپ قويۇپ، دانىيارغا:

— هەي، كىم ئىدى، دانىيار، شۇنداقمۇ؟ قارىساق، سەن ئەر كىشى ئىكەنسەن، ئەمىسە يول باشلا ! — دېدى.

دانىيار غىدىڭ - پىدىڭ قىلماستىن هارۋىسىنى هەيدىدى.

«ۋاي شورۇك قۇرۇسۇن، ئىزا تارتقىنىنى بۇنىڭ !» دەپ ئويلىدىم مەن.

يول يىراق ئىدى. يىگىرمە چاقىرىمدەك دالانى كېزىپ، تۆۋەندە ياتقان قارا تاغنىڭ جىلغىسىدىن ئۆتۈپ ئىستانسىغا بېرىش كېرەك ئىدى. بىر ياخشى يېرى خاماندىن چىقىپ ئىستانسىغا يەتكۈچە يول پەسلەپ باراتتى، بۇ ئاتلار ئۈچۈن كۆپ يەڭگىل توختايتتى. بىزنىڭ ئاۋۇل كۇركۈرەۋ ئېگىز تاغنىڭ باغرىغا جايلاشقان بولۇپ، جىلغىغا بارغۇچە ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. تۆمۈرىول بولسا جىلغىنىڭ ئېتىكىدە ئىدى.

مانا مۇشۇنداق ئەھۋالدا، بىز كۈنىگە بىر قېتىم بېرىپ - كېلىپ ئاشلىق توشۇپ يۈردۇق. ئاۋۇلدىن ئەتىگىنى چىقىپ، ئىستانسىغا چۈش مەھەلدە يېتىپ باراتتۇق.

ھاۋا ناھايىتى ئىسسىق، ئىستانسىدا ئادەم مىغ - مىغ ئىدى: پۈتۈن مەيدان ئاشلىق توشۇۋاتقان ھارۋا ۋە ئېشەك - كالىلار بىلەن تولغان. مالغا ئاشلىق ئارتىپ كەلگەنلەرنىڭ ھەممىسى بالىلار ۋە ئاياللار بولۇپ، چاڭ - توزان باسقان يۈزلىرى قاپقارا بولۇپ كەتكەن، يالاڭ ئاياغ پۇتلىرى يېرىلغان، كالپۇكلىرى ئىسسىقتا ۋە چاڭ - توپىدا يېرىلىپ قاناپ كەتكەنىدى.

ئاشلىق پونكىتىنىڭ قورۇسىدا ۋاراڭ - چۇرۇڭ كۆتۈرۈلگەن بولۇپ، دەرۋازا بېشىغا «بارلىق ئاشلىق فىرونت ئۈچۈن» دېگەن شوئار يېزىلغان. سول تەرەپتە، پاكار تامنىڭ سىرتىدا، پاراۋۇز ۋاگونلىرى نېرى - بېرى ھەرىكەتلىنىپ، ئىسسىق پار ۋە كۆمۈر قۇرۇملىرىنى پۈرقۇپ يۈرەتتى. پويىزلار قۇلاقنى يارغۇدەك گۈدۈك بېرىپ ئۆتۈپ تۇراتتى. چۆكۈرۈپ قويۇلغان تۆگىلەر تۇرغۇسى كەلمەي، شۆلگەيلىرىنى چاچرىتىپ ئاچچىقلانغاندەك قىلىشاتتى.

قاتالتىر ئۆگزىلىك ئاشلىق پونكىتىنىڭ ئىچى بەك ئىسسىپ كەتكەن بولۇپ، تاغدەك دۆۋىلەنگەن ئاشلىق بىلەن تولغانىدى. قاپلارغا قاچىلانغان ئاشلىقنى يۈدۈپ، تاختايدىن ياسالغان

شوتلار ئارقىلىق ئاشلىق دۆۋىسىنىڭ ئۈستىگە ئاچقىپ تىزىش كېرەك ئىدى. ئىسسىقتا بۇغداينىڭ توزىنى نەپەسنى بوغاتتى.

ــ ھەي بالا، كۆزۈڭگە قارا، ئۈستىگە ئاچىق ! كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسەن بولمىسا ! ــ دەپ، ئۇيقۇسىز كۆزلىرى قىزىرىپ كەتكەن پونكىت خادىمى تۆۋەندە قولىنى شىلتىيىتتى.

نېمىگە تىللايدۇ ئۇ بىزنى؟ تىللىمىسىمۇ قەيەرگە ئاپىرىپ، قەيەرگە قويۇشنى ئوبدان بىلمەيز. بۇ ئاشلىقلارنى يەلكىمىزدە كۆتۈرۈپ ئېتىزدىن ئەكەلدۇق. ئۇ يەردە ئاياللار، چاللار، بالىلار بىر ـ بىرلەپ تېرىپ ـ ئۆستۈرۈپ، ئورۇپ تەييارلىغان، ئۇ يەردە، شۇ تاپتا كومبايىنچىلار ئەبجىقى چىققان كومبايىنلارنىڭ يېنىدا جاپالىق ئىشلىمەكتە. ئۇ يەردە، ئاياللار قىزىپ كەتكەن ئورغاقلىرىنى كېچە ـ كۈندۈز قولىدىن چۈشۈرمەي، ئېگىلگەن بېلىنى كۆتۈرمەي ئورما ئورۇماقتا. ئۇ يەردە، ئانچە ـ مۇنچە ئىشقا ياراپ قالغان بالىلار يەرگە چۈشكەن ھەربىر دانىنى پەخەس بىلەن تېرىپ يىغماقتا. مۇشۇ كۈنلەردە بىزنىڭ بارلىق تاپقان ـ تەرگىنىمىز ــ فىرونت ئۈچۈن، غەلىبە ئۈچۈن، تۆككەن تەر بىلەن قېنىمىز مۇشۇنىڭ ئۈچۈن.

ياش بالا بولغىنىمغا قارىماي، قىران يىگىتلەر ئاران كۆتۈرىدىغان مۇشۇنداق قاپلارنى مۇرەمگە ئېلىپ، چىشىم بىلەن قوشۇپ چىشلەپ، يۇقىرىغا ئۆرلەپ كېتىۋاتقىنىمدا، بەللىرىم ئېگىلىپ، كۆزۈم قاراڭغۇلىشاتتى. ھەر قەدەم باسقىنىمدا تاختاي ئېگىلىپ غىچىرلايتتى. پونكىتنىڭ ئىچىدىكى چاڭ ـ توزان ئۆپكەمنى قىساتتى، نەچچە قېتىم ھالىمدىن كېتىپ، قاپلار ئۈستۈمدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك بولغانىدىم، قاپنى تاشلىۋەتكۈم، ئۆزۈمنىمۇ قوشۇپ تاشلىۋەتكۈم كېلەتتى. بىراق، ئارقامدا قاپ كۆتۈرۈپ كېلىۋاتقانلار بار. ئۇلارمۇ ماڭا ئوخشاش ياش بالا، يا بولمىسا مەنچىلىك بالىسى بار ئاياللار. ئەگەر ئۇرۇش بولۇپ قالمىغان بولسا، بۇنداق ئېغىر يۈكلەرنى كىممۇ بۇلارغا كۆتۈرتەتتى؟ ياق، ئاياللار چېغىدا مېنىڭدەك ئىش قىلىۋاتقان

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇرسا، ئۇنى تاشلىۋېتىشكە مېنىڭ نېمە ھەددىم !

قاراڭلار، كۆپچىلىكنىڭ ئالدىدا يەڭگەم جەمىلە كېتىپ بارىدۇ. ئېتىكىنى يۇقىرىراق قىلىپ كۆتۈرۈپ، چاچلىرىنى تۇگۇۋالغان جەمىلەنىڭ قاپقارا، چىرايلىق پۇتىنىڭ مۇسكۇلى تومپىيىپ چىققان، تارىمۇشلىرى ئۇزۇلۇپ كېتەي دېگەندەك چىڭىپ كەتكەنىدى. ئېغىر قاپنىڭ بېسىمىدا ئۇ خۇددى پۇرژىنىدەك ئېگىلەتتى، ئۇنىڭ يۇمىران بەدىنىنى قانچىلىك كۈچ كۆتۈرۈپ تۇرىدىكىن. ئۇ نەچچە قەدەم تاشلاپ بىر توختايتتى، گاھى چاغلاردىلا مېنىڭ ھالسىراپ كېتىۋاتقانلىقىمنى سەزگەندەك توختاپ قالاتتى ـ دە: « غەيرەت قىل، ئوكا، بىرنەچچە قەدەملا قالدى !» دەپ قويايتتى. بىراق، ئۆزىنىڭمۇ ئۇنى ئاران ـ ئاران چىقاتتى.

بىز بۇغدايىنى تۆكۈۋېتىپ ئارقىمىزغا يانغاندا، دانىيارغا دۈچ كەلدۇق. ئۇ سەل ـ پەل ئاقسىغان ھالدا، مەزمۇت ۋە تەكشى قەدەم تاشلاپ، ئادەتتىكىدەك ئۇن ـ تىنسىز ۋە يالغۇز كېلىۋاتاتتى. بىز ئۇنىڭدىن يانداپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندا، دانىيار ئېڭىشىپ كۆڭلىكىنىڭ ئېتەكلىرىنى تۇزەپ كېلىۋاتقان جەمىلەگە قىيا بېقىپ ئۆتتى. ئۇ خۇددى بىرىنچى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك، ھەر قېتىم شۇنداق قىلاتتى. بىراق، جەمىلە ئۇنى خىيالىغىمۇ كەلتۈرۈپ باقمايتتى. بىز بىرلىكتە ئىشلىگەن ۋاقتىتىن باشلاپ ئۇ ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى مۇئامىلە ئەنە شۇنداق ئىدى.

راست، ھەممە ئىش ئادەتتىكىدەك: جەمىلە گاھىدا ئانچىكىم تاماشا ئۈچۈن ئۇنىڭغا غالىبلارچە كۈلۈپ سۆزلەپ قويسا، گاھىدا ئۇنىڭ بار ياكى يوقلۇقىنى ئۇنتۇغان ئادەمدەك، ھېچنېمە دېمەيتتى. بۇمۇ ئۇنىڭ كەيپىياتىغا باغلىق ئىدى. كۆڭلى خالىسا، يولدا كېلىۋېتىپ جەمىلە ماڭا: «ھەيدە ئاتلارنى، كەتتۇق !» دەپ تۇۋلاپ قويياتتى ـ دە، ئولتۇرغان يېرىدىلا ئۆرە تۇرۇپ، قامچىسىنى پۇلاڭلىتىپ، ھارۋىنى ئىتتىك ھەيدەپ كېتەتتى. كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئارىلىقتا، يول باشلاپ ئالدىدا

كېتىۋاتقان دانىيارنى قوغلاپ يېتىپ ئۆتۈپ كېتەتتۇق. ھەممە چاڭ ـ توزان دانىيارنى قاپلىۋالاتتى ـ دە، ئۇ ئارقىدا قالاتتى، بۇ بىر چاقچاق بولسىمۇ، لېكىن ھەممىلا ئادەم بۇنىڭغا چىداپ تۇرىۋېرەلمەيتتى. شۇنداق بولسىمۇ دانىيار خاپا بولغاندەك ئەمەس ئىدى. توپا ـ چاڭ كۆتۈرۈپ ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتساقمۇ، ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان جەمئىلەگە قاراپ قالاتتى. قانداق قىلىۋاتىدىكىن دەپ ئارقامغا بۇرۇلۇپ قارايتتىم. قويۇق چاڭ ـ توپا ئىچىدىمۇ، دانىيار بۇنىڭغا رازى بولغاندەك، جەمئىلەدىن كۆزىنى ئۈزمەيتتى. ئۇنىڭ قاراشلىرىدىن ئاق كۆڭۈللۈك، ياش بالىلارنىڭ شوخلۇقىنى مەيلى دەپ كەچۈرگەندەك كەيپىيات بىلىنىپ تۇراتتى، ھەتتا مەن ئۇنىڭدىن بىر خىل قەيسەرلىك، چوڭقۇر سېغىنىش ھېس قىلاتتىم.

جەمئىلەنىڭ مۇشۇنداق چاقچاقلىرى بولسۇن ياكى سوغۇق مۇئامىلىسى بولسۇن، بىر قېتىممۇ دانىيارنىڭ ئاچچىقىنى كەلتۈرگەندەك ئەمەس ئىدى، ئۇ ھەمىسىگە چىدايتتى، بىر قېتىممۇ سۆز قايتۇرمايتتى. دەسلەپتە دانىيارغا ئىچىم ئاغرىپ:

ـــ ياۋاش ئادەمنى شۇنچىۋالا بوزەك قىلغىنىڭ نېمىسى، يەڭگە؟ ـــ دېسەم، جەمئىلە:

ـــ ئوھوي، قويساڭا ئۇنى ! ـــ دەپ قولىنى شىلتىپ قويياتتى، ـــ ئۆزۈمچە، مۇنداقلا چاقچاق قىلىپ قويغىنىم، بۇ بىچارىگە باشقا نىيەت يوق مېنىڭدە !...

بارا ـ بارا يەڭگەمنىڭ بۇنداق چاقچاقلىرىغا مەنمۇ قوشۇلدۇم. چۈنكى، دانىيار جەمئىلەگە باشقىچە قادىلىپ قارايدىغان بولۇپ قالغانىدى. جەمئىلە قاپ كۆتۈرۈپ ماڭغاندا، سەل توختاپ، كۆزىنىڭ قىرى بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ تۇراتتى. دەرۋەقە، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ۋە چۇقان كۆتۈرۈلگەن، قىستا ـ قىستاڭچىلىق ھۆكۈم سۈرگەن بۇ پونكىتتا، ئالدىراپ ئۇياق ـ بۇياقتا ئۆتۈشۈپ تۇرغان، ئۇنلىرى پۈتكەن كىشىلەر ئارىسىدا جەمئىلە ئالاھىدە كۆزگە تاشلىناتتى، ئۇنىڭ ئەپچىل، ئىشەنچلىك، چەبدەس

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەربكىتى ۋە مېڭىشلىرى كىشىلەرنىڭ كۆزىگە چۈشمەي قالمايتتى.

راست، ئۇنىڭغا قارىماي مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ھارۋىنىڭ قىرىغا تىك قويۇلغان، ئاغزى ئىزمىلەنگەن قاپنى جەمىلە ئارقىسىدىن توغرىلاپ، قولىنى ئارقىسىغا قىلىپ قامالاپ تۇتقاندا، پۇت ۋە بەدىنى ئېگىلىپ، بوينى، كۆكرىكى كېرىلىپ، قاپقارا چاچ ئۆرۈمى ئۇزىراپ كەتكەندەك يەرگە تېگىپ قالاتتى، كىرپىكلىرىنىڭ ئارىسىدىن كۆز نۇرى يالت ـ يۇلت قىلىپ قالاتتى. قاپنى مۇشۇنداق كۆتۈرگەن جەمىلە بوسۇغىغا يەتكۈچە دانىيار ئۇنى بايىقىدەك تېڭىرقىغان نەزەر بىلەن سەزدۈرمەي قاراپ ئۇزىتىپ قالاتتى. بىراق، مەن ئۇنى بايقاپ يۈرەتتىم. باشتا ئۇنچىۋالا كۆڭلۈمگە ئېلىپ كەتمىسەممۇ، كېيىنرەك دانىيارنىڭ ئاشۇنداق قىياپەتتە جەمىلەگە قىزىقىپ قارىغانلىقى ماڭا ياقماق تۇگۈل، نومۇسۇمنى كەلتۈردى. ھېچكىمگە تەڭ قىلماي قىزغىنىپ يۈرگەن يەڭگەمنى دانىيار دېگەنگە تەڭ قىلامتىم.

«قارا كۆز بۇنى، ئەقەللىيسى دانىيارمۇ يەڭگەمدىن كۆزىنى ئۇزەلمەيۋاتقان يەردە، باشقىلار ئاڭايىلا كۆيدۇ ـ دە ! ۋايتۇۋا !» دەپ ئاچچىقلىنىپ، قىينىلىپ يۈردۈم. دانىيارنى مۆمىن بەندە دەپ ئاياش ئۇياقتا تۇرسۇن، يامان كۆرۈشكە باشلىدىم. مۇشۇنداق قىزغىنىش ئارقىسىدا، مەن يەڭگەمگە قوشۇلۇپ ئۇنى شاڭخو قىلىدىغان، خەق ئۇنى شاڭخو قىلسا، ئىچىمدە خۇشال بولىدىغان بولدۇم.

بىراق، بىزنىڭ بىر قېتىملىق چاقچىقىمىزنىڭ ئاخىرى ئۇياتلىق ئىش بولۇپ چىقتى.

ئاشلىق توشۇيدىغان قاپلارنىڭ ئىچىدە قوي يۇڭىدا توقۇلغان، يەتتە پۇت① ئاش سىغىدىغان بىر چوڭ چىپار قاپ بار ئىدى. ئۇنى ھەر دائىم يەڭگەم ئىككىمىز ساڭغا كۆتۈرۈپ باراتتۇق ۋە بىرلىكتە تۆكەتتۇق، چۈنكى ئۇنىڭغا بىر كىشىنىڭ كۈچى

① بىر پۇت 16.3 كىلوگىرامغا تەڭ كېلىدۇ.

يەتمەيتتى. بىر كۈنى خاماندا ھارۋىلارغا بۇغداي بېسىۋېتىپ، يەڭگەم ئىككىمىز بايىقى چىپار قاپنى دانىيارنىڭ ھارۋىسىغا تاشلاپ، ئۈستىگە باشقا قاپلارنى بېسىپ قويدۇق. راستىنى ئېيتقاندا، ئۇنى قانداق قىلارکىن، دەپ چاقچاق قىلدۇق.

شۇنداق قىلىپ، كۈنچىقىش بىلەن تەڭ خاماندىن قوزغالدۇق. جەمئىلە ئىككىمىز يولدا، رۇسلارنىڭ بىر قىشلىقىدا، بىراۋنىڭ بېغىغا كىرىپ ئالما ئوغرىلاپ چىقتۇق - دە، يول بويى كۈلۈپ، ئويناپ ماڭدۇق. جەمئىلە ئالمىنى دانىيارغا ئاتتى، ئاندىن كېيىن بىز ئاۋۇالقىدەكلا ئاتلىرىمىزنى قامچىلاپ، چاڭ - توزان پۈرقىرىتىپ ئالدىغا ئۆتۈپ كەتتۇق. دانىيار بىزگە جىلغىدىن چىققاندا ئاران يېتىشتى. تۆمۈرىيول توسالغانىكەن، بىز شۇ يەردە كۈتۈپ تۇرغاندۇق. بۇ يەردە ئىستانسىغا بىللە كەلدۇق. مانا مۇشۇ ئاردىدا بايىقى يەتتە پۇت ئاشلىق سىغدۇرغان قاپ ئېسىمىزدىن چىقىپ قاپتۇ، باشقا نېيىتىمىز يوق ئىدى، بۇغدايلارنى توشۇپ بولاي دەپ قالغانىدۇق. بىر ۋاقىتتا جەمئىلە بىقىنىمدىن تۇرتۈپ قالدى - دە، دانىيارغا قاراپ كۆزىنى قىسىپ كۈلۈپ قويدى. دانىيار ھارۋىنىڭ ئۈستىدە تۇرغانىكەن، «بۇنى قانداق قىلسام بولاركىن» دېگەندەك، بايىقى قاپنىڭ ئۇ يېر - بۇ يېرىگە قاراپ، جەمئىلەنىڭ كۈلكىسىنى باسالماي قېلىۋاتقانلىقىنى بايقاپ قىزىرىپ كەتتى. ئۇ بىزنىڭ سىناپ باقماقچى بولغانلىقىمىزنى بىلگەن ئوخشايدۇ.

ـــ ھەي، ئىشتانىبېغىڭنى چىڭىتىۋال، يېرىم يولدا ئىشتىنىڭ چۈشۈپ كەتمىسۇن يەنە ! ـــ دېدى جەمئىلە.

دانىيار بىزگە ئاچچىق نەزىرى بىلەن يالت قىلىپ بىر قارىدى - دە، قاپنى نېرى - بېرى يۆلقۇپ، ھارۋىنىڭ قىرىغا تۇرغۇزۇ - ۋېلىپ، بىر قولى بىلەن يۆلەپ تۇرۇپ يەرگە سەكرەپ چۈشتى. بىز «ئاپلا» دەپ بولغۇچە، قاپنى كۆتۈرگەن دانىيار ئېڭىشكىنىچە ساڭغا قاراپ مېڭىپ كەتتى. ھە دېگەندە بىز قانداق قىلارکىن دەپ بايقىمىغان بولۇپ، ھېچبىر ئىش بولمىغاندەك تۇرىۋەردۇق.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

باشقىلارمۇ دانىيارغا كۆڭۈل بۆلمىدى، ھەممەيلەن قاپ كۆتۈرۈپ يۈرىيدۇغۇ، كىم بىلەن كىمنىڭ ئىشى. بىراق، دانىيار ساڭغا يېقىتلاپ كەلگەندە، جەمئىيەت ئارقىسىدىن قوغلاپ باردى:

ــ ساقمۇسەن ئۆزۈڭ، تاشلا مۇشۇ يەرگە، چاقچاقنى بىلمەمسەن؟

ــ نېرى تۇر ! ــ دەپ دانىيار ئۇنى سىلكىۋەتتى ۋە تاختاي شوتىغا ئاياغ باستى.

ــ قارىمامدىغان بۇ ئۆلەرمەننى، كۆتۈرۈپ كېتىۋاتىدۇ ! ــ دېدى جەمئىيەت خۇددى ئۆزىنىڭ خاتا قىلمىغانلىقىنى ئىسپاتلىماقچى بولغان ئادەمدەك.

جەمئىيەت يەنىلا كۈلۈپ تۇراتتى، بىراق ئۇنىڭ كۈلكىسى بارغانسېرى قاملاشماي، زورغا كۈلۈۋاتقاندەك ئاڭلىناتتى.

دانىيارنىڭ ياردار پۇتىغا كۇچ كېلىپ ئاقساشقا باشلىغاندا، بىز ئۇنى قانداق ئازابقا سالغانلىقىمىزنى چۈشەندۇق. دانىيارنىڭ پۇتىنىڭ ياردارلىقىنى نېمە ئۈچۈن ئويلاپ باقمىغاندىمىز؟ ھەي، مېنىڭ بالىلىقىمغۇ ! بۇ تەنتەكلىكىمنى ئۆمۈرۋايەت كەچۈرمەسمەن، بۇنى ئويلاپ چىقارغان مەنغۇ !

ــ قايت ئارقاڭغا ! ــ دەۋەتتى جەمئىيەت كۈلكە ئارىلاش ئازابلانغان ھالدا. بىراق، ئارقىغا قايتىشنىڭمۇ ۋاقتى ئۆتكەنىدى، دانىيارنىڭ ئارقىسىدىن قاپ كۆتۈرگەنلەر ئۇزۇلمەي كېلىۋاتاتتى.

شۇنىڭدىن كېيىن نېمە بولغىنى ئېسىمدە يوق. مېنىڭ كۆرگىنىم پەقەتلا دانىيار، كۆز ئالدىمغا كەلگىنى باداڭدەك چوڭ چىپار قاپ. دانىيار ئۇنىڭ ئاستىدا پۈكلىنىپ، ئېگىلىپ، چىشىنى چىشلەپ كېتىپ بارماقتا. ياردار بولغان پۇتىغا ئۇنچىۋالا كۇچ كەلتۈرمىگىنى بىلەن، ھەر قېتىم يېڭىدىن قەدەم باسقىنىدا، ئۇنىڭغا قانچىلىك ئازاب بولۇۋاتقانلىقى ئېنىق ئىدى. ئۇ بىرپەس دەم ئالغاندەك بولاتتى ــ يۇ، يەنە ئالغا چامدايتتى. چىپار قاپ ئۇنى بىر ئۇ ياققا، بىر بۇ ياققا لىڭشىتاتتى،

يۇقىرىلىغانسېرى شۇنچە بەك ئىرغاڭلىغاندەك بولاتتى. شۇ چاغدا يەڭگەم ئىككىمىز ھەم قورقتۇق، ھەم قاتتىق خجالەت بولدۇق، خىجالەتچىلىكتە ئاغزىم قۇرۇپ كەتتى. پۈتۈن ئەزايى - بەدىنىمگە ئېغىرلىق چۈشۈۋاتقاندەك، ئۇنىڭ يارىدار بولغان پۇتىغا چۈشكەن چىدىغۇسىز ئاغرىق ماڭا چۈشكەندەك بولۇپ كەتتى. ئەنە، ئۇ يەنە دەلدەڭشىپ كەتتى، تۇرۇۋېلىپ بېشىنى ئىچىگە تىقتى، مېنىڭمۇ بېشىم ئايلىنىپ، پۈتۈن يەر - جاھان پىرقىراۋاتقاندەك بولۇپ كەتتى، بىر چاغدا ھوشۇمدىن كەتكەندەك، ھېچنېمىنى بىلەلمەي قالدىم.

ئۇشتۇمتۇت كىمدۇر بىرى بىلىكىمدىن خۇددى ئوشتۇڭىتىدىغاندەك قاماپ تۇتتى. قارىسام جەمىلە ئىكەن. ئۇنىڭ رەڭگىرويى يۇغان لاتىدەك بوزىرىپ، ھەيران بولغىنىدىن ئاغزى ئېچىلىپ قالغان. ئۇ كۆزىنى دانىياردىن ئۇزمەي قاراپ تۇراتتى. بىزنىڭ يېنىمىزغا پونكىت خادىملىرىمۇ، باشقىلارمۇ يۈگۈرۈشۈپ كەپتۇ. ئۇلارمۇ نېمە بولغانلىقىنى ياخشى چۈشەنمەي دانىيارغا قارىشاتتى.

دانىيار كېتىڭىتىپ سىيرىلىپ تۆڭىنلىگەن قاپىنى ئوڭلاي دەپ يۇقىرىغىراق سىلكىنگەندە، بەرداشلىق بېرەلمەي سەنتۇرۇلۇپ كەتتى. جەمىلە ئىككى ئالقىنى بىلەن كۆزىنى ئەتتى - دە:

— تاشلا ! قاپىنى تاشلا ! — دەپ ۋارقىرىدى.

لېكىن، دانىيار نېمىشقىدۇر قاپىنى تاشلىمايتتى. ئۇ قاپىنى تاختاي شوتىنىڭ يان تەرىپىگە ئۆرۈۋەتسىلا بولاتتى، ئۇنداق قىلسا ئارقىسىدىكىلەرگىمۇ ھېچبىر دەخلىسى بولمايتتى. بىراق، دانىيار ئۇنداق قىلمىدى، جەمىلەنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغاندا، بېشىنى بۇراپ بىر قارىدى - دە، ئىلگىرىلەپ قەدەم تاشلىدى، ئازراق مېڭىپ يەنە سەنتۇرۇلۇپ ئىرغاڭلاشقا باشلىدى.

— تاشلا، تاشلا دەيمەن، ئىتنىڭ كۇچۇكى ! — دېدى پونكىت خادىمى.

يۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

ـــ تاشلا ! ـــ دېيىشتى كۆيچىلىك.

دانىيار بۇ قېتىمقى ئىرادىسىدىن قايتماي، ئۇ ياق ـ بۇ ياققا ئىرغاڭلىغان هالدا ئالغا چاملىدى.

ـــ ۋوي، ئۇ بەربىر تاشلىمايدۇ ! ـــ دېدى قاراپ تۇرغانلار-دىن بىرى ئۇنىڭغا قولىنى سىلكىپ. يالغۇز شۇلا ئەمەس، يېنىمىزدا تۇرغانلارمۇ، قاپ كۆتۈرۈپ دانىيارنىڭ ئارقىسىدىن پونكىت خادىمى بىلەن بىللە چىقىپ كېتىۋاتقانلارمۇ بۇ ئىشنىڭ تېگىدە بىر سىر بارلىقىنى بىلگەندەك، دانىيارنىڭ قاپ بىلەن بىللە ئۆڭتۈرۈلۈپ چۈشۈشكە رازىكى، هەرگىز قاپنى تاشلىمايدىغانلىقىغا كۆزى يەتكەندەك، بىر دەقىقە جىمجىت بولۇپ قالدى.

دانىيار دۆڭگە يۈك سۆرىگەن ئاتتەك، كۈچەپ قەدەم تاشلىماقتا. ئۇ ئۆزىنى تەڭشۈالالماي يىقىلىپ كېتەي دەپ قالغاندا توختىۋالاتتى ـ دە، كۈچ يىغىپ يېڭىباشتىن ئالغا ئىنتىلەتتى. دانىيارنىڭ ئارقىسىدىن كېلىۋاتقانلار ئۇنىڭ رايىغا بېقىپ، ئۇ توختىغاندا توختاپ، ماڭغاندا ماڭاتتى. دانىيارنىڭ ئارقىسىدىن ماڭغاچقا، ئۇلارمۇ ماغدۇرسىزلىنىپ قارا تەرگە چۆمگەنىدى. بىراق، بىر ئادەمىمۇ ئۇنى ئەيىبلىگىنى ۋە تىللىغىنى يوق. مۇشۇنداق قىستاڭ يولدا بىرىگە بىرى قارىشىپ كېلىۋاتقاندەك، قاپ كۆتۈرگەنلەر ئۇن ـ تىنسىز هەرىكەتتە ئىدى. مۇبادا بىرەيلەن ئالمادىس ماغدۇرسىزلىنىپ يىقىلىپ كېتىدىغان بولسا، باشقىلارمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يىقىلىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى. ئۇلارنىڭ ئاشۇنداق ئۇنسىز هەرىكىتىدە قانداقتۇر ئېغىر سالماق، بىر ئېغىزدىن چىقىۋاتقان تىنىق بار ئىدى. دانىيارنىڭ ئارقىسىدىن دەمۇدەم كېتىۋاتقان ئايالنىڭ پۇتى تېلىپ، يىقىلىشقا ئاز قالغاندەك كۆرۈنسىمۇ، لېكىن ئۇ ئايال ئۆزىگە ئەمەس، دانىيارغا خۇدادىن مەدەت تىلەپ، ئەرۋاهلارغا سېغىنىۋاتقاندەك، ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىپ قارايتتى.

مانا ئەمدى بىرنەچچە چامداملا قالدى. دانىيار يەنە ئازراقلا ماڭسا، شوتىنىڭ تۈز يېرىگە كېلەتتى. شۇ ئەسنادا، هالىدىن

كەتكەن دانىيار ياردار بولغان پۇتىنى ئاياپ بېسىشقا كۈچى يەتمەي، بېسىپ تۇرغان قاپىنى قويۇۋەتمىسە بولمايدىغان ھالغا يەتتى.

— يۈگۈر ! ئارقىسىدىن يۆلىشىپ بەر ! — دېدى ماڭا جەمىلە. ئۆزى بولسا دانىيارغا يۆلىشىپ بېرىۋاتقان ئادەمدەك تەمتىرىگەن ھالدا ئىككى قولىنى يايدى.

مەن قويۇپ قويغان تاختايلاردا قاپ كۆتۈرۈپ كېتىۋاتقان ئادەملەر ئارىسىدىن ۋە قاپلار ئارىسىدىن ئۆتۈپ دانىيارنىڭ يېنىغا كەلدىم. چوڭ قاپنى كۆتۈرۈپ، ئېڭىشىپ كېتىۋاتقان دانىيار قولتۇقىنىڭ ئاستىدىن ماڭا بىر قارىۋالدى. ئۇنىڭ يۈزىدىن تەر چىپىلداپ ئېقىپ تۇراتتى، ماڭلىيىدىكى تومۇرلار يېرىلىپ كەتكۈدەك كۆپكەن، قىزارغان كۆزىگە قەھر ـ غەزەپ تولغانىدى، دانىيارغا ياردەملىشەي دەپ ئۇمتۇلۇۋىدىم، ئۇ:

— نېرى تۇر ! — دېدى ۋە زەردە بىلەن قاراپ، قاپنى يەنە سىلكىپ ئۆرىرەك قىلىپ، جېنىنى ئاغزىدا چىشلىگەندەك ئاخىرقى كۈچى بىلەن ئالغا ئاتلاندى.

دانىيار ئېغىر ـ ئېغىر نەپەس ئېلىپ، ئاقساپ ئىرغاڭلىغان ھالدا تۆۋەنگە قاراپ ماڭغاندا، ئۇنىڭ ئىككى قولى خۇددى قوغۇن پېلىكىدەك ئىككى ياندا ساڭگىلاپ تۇراتتى. ھېچكىم بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمايلا ئۇنىڭغا يول بېرىشتى، پەقەت تەكشۈرگۈچىلا ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي ۋارقىراپ كەتتى:

— قانداق بالا سەن، سارىڭ بولدۇڭمۇ؟ مەن شۇنچىلىك قىلىدىغانغا ھايۋان ئەمەسقۇ، تۆۋەنرەك بىر يەرگە تۆكەي دېسەڭ ئۇنىمايلا قويىاتتىمۇ؟ نېمىدەپ شۇنچىۋالا چوڭ قاپنى كۆتۈرىسەن؟ كىم سېنى مۇشۇنداق قاپنى كۆتۈر دەپتۇ؟

— كارىڭ بولمىسۇن، ئۆزۈم بىلىمەن ! — دېدى دانىيار مۇنداقلا ۋە ئاندىن كېيىن چىرتتىدە تۆكۈرۈپ قويۇپ، ھارۋىسىنى كۆزلەپ مېڭىپ كەتتى. جەمىلە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن شۇرلاپ قالدى:

www.uyghurkitap.com

ـــ هوي چاقچاقنى بىلمىگەن ئەخمەق !

ئۇ شۇنداق دېگىنى بىلەن بېشىنى كۆتۈرۈشكە جۈرئەت قىلالمىدى. دانىيار بۇنى ئۇقتىمۇ، ئۇقمىدىمۇ، بىلمەيمەن، بىراق ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ بىزگە ھەرنېمە دېسە، يەڭگەم ئىككىمىز ئۇنىڭ چىرايىغا تىكىلىپ قارىيالمىغان بولاتتۇق.

ئاۋۇلغا قايتىپ كېتىۋېتىپ يول بويى بىر - بىرىمىزگە گەپمۇ قىلمىدۇق. دانىيار ئۈچۈن بۇنىسى ئادەتتىكى بىر ئىش. ئۇ بەرىبىر سۆزگە كۆپ ئارىلاشمايدۇ. شۇنداق بولسىمۇ بۈگۈنكىسى بىزگە قاتتىق تېگىپ كەتتى: يا ئۇنىڭ بىراقلا بىزگە چىراي ئاچماي تەرىنى تۈرۈپ تۇرغىنىمۇ، بولمىسا ئاق كۆڭۈللۈك قىلىپ، ھېلىلا سادىر بولغان ئىشلارنى ئاللىقاچان ئۇنتۇپ كەتتىمۇ، كىم بىلسۇن ئۇنى؟ بىزنىڭ ئۈنچىقمىغىنىمىزغۇ چۈشىنىشلىك: بىر تەرەپتىن، ئۇيالغىنىمىزدىن يەرگە قاراپ قالدۇق، يەنە بىر تەرەپتىن، ئانچىكىم قىلىپ قويغان چاقچاقنى دانىيارنىڭ چىنغا ئېلىپ، بەكلا ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلغانلىقىنى يامان كۆرۈپ قالدۇق.

ئەتىسى ئەتىگەندە خاماندا ھارۋىلارغا بۇغداي بېسىۋاتقاندا، جەمىلە بايىقى چىپار قاپنى ئالدى - دە، دەسسەپ تۇرۇپ، تىكىشلىرىنى ئىككى قوللاپ سۆكۈپ تاشلىدى ۋە پارچە - پارچە بولۇپ كەتكەن قاپنى گىرچىنىڭ ئالدىغا تاشلىدى:

ـــ مە، ئال ماۋۇ قاپنى ! ئەترەت باشلىقىڭغا ئېيتىپ قوي، ئىككىنچى بۇنداق قاپنى بەرگۈچى بولمىسۇن !

ـــ هوي، سەن ئۆزۈڭ ساقمۇسەن، بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟

ـــ ھېچنېمە ئەمەس !...

ئەتىسى كۈن بويى دانىياردا ھېچقانداق خاپىلىق ئالامىتى كۆرۈلمىدى. ئۇ كىشىلەرگە سىلىق مۇئامىلە قىلاتتى، بىراق تولا گەپ قىلمايتتى، پەقەت ئادەتتىكىدىن بەكرەك ئاقسايتتى، بولۇپمۇ تاغار كۆتۈرگەن چاغلاردا بەكرەك ئاقسايتتى، بۇ ئۇنىڭ

پۈتىدىكى جاراھەتنىڭ تۈنۈگۈن بەكمۇ قاتتىق ئاغرىغانلىقىنىڭ ئالامىتى ئىدى. بۇ ئۆزىمىز قىلىپ قويغان گۈناھنى ئېسىمىزگە سېلىپ تۇردى. ئۇ كۈلۈپ قويغان ياكى ئانچە - مۇنچە چاقچاق قىلىپ قويغان بولسا، بىز يېنىكلىشىپ قالغان ۋە شۇ تۈپەيلى ئارىمىزدىكى چۈشىنىشمەسلىكمۇ تۈگەپ كەتكەن بولاتتىغۇ.

ھاكاۋۇر جەمىلە مۇمكىنقەدەر بىرەر ئىش بولمىغاندەك قىياپەتكە كىرىۋېلىپ، قاقاقلاپ كۈلۈپلا يۈرەتتى، ئەمما كۈن بويى ئۇنىڭ بىئارام بولۇپ يۈرگەنلىكىنى بايقىدىم.

بىز ئىستانسىدىن پەقەت قاش قارايغاندىلا قايتتۇق، دانىيار ئالدىدا ماڭدى. پاھ، شۇ كۈنكى كەچىلىك مەنزىرە ئاجايىپ گۈزەل ئىدى. ئاۋغۇست كەچىسىنى كىم بىلمەيتتى دەيسىز، ئاۋغۇست كەچىسىدىكى يىراق - يېقىن يۇلتۇزلار ئاجايىپ نۇرلىنىپ، پارقىراپ تۇراتتى، ھەربىر يۇلتۇز بىزگە كۆز قىسىپ قارايتتى، چەت - چېتىدىن چېچەك چىقىرىپ ئەتراپقا سوغۇق نۇر چاچاتتى، قاپقاراڭغۇ ئاسماندىن نېمىگىدۇر ھەيران بولغاندەك كەڭ زېمىنغا جىمىرلاپ قارىشاتتى.

بىز ئەنە شۇنداق كەچىدە ئاۋۇلغا قاراپ كېتىۋاتىمىز، يۇلتۇزلارغا ئۇزاقتىن - ئۇزاق قارايمىز. ئاتلىرىمىز رازىمەنلىك بىلەن بىر خىل تېزلىكتە قاتراپ ماڭماقتا، شېغىللار ھارۋا چاقى ۋە ئات تۇياقلىرى ئاستىدا شاراقلىماقتا. سالقىن شامال كەڭ دالادا ئېچىلىپ كەتكەن شۇڭاق ۋە ئەمەنلەرنىڭ، ئېگىزدىكى سامانىنىڭ بىلىنەر - بىلىنمەس پۇرىقىنى ئۇچۇرۇپ ئەكېلەتتى، بۇ پۇراقلار، قارىمايىنىڭ ۋە چىلىيا - خامۇتلارنىڭ ئارىلاشما ھىدى ئادەمنى گاراڭ ۋە مەست قىلغاندەك بولاتتى.

يولنىڭ بىر تەرىپىدە، ياۋا گىياھ قاپلاپ كەتكەن سوغۇق قورام تاش قىڭغىر كۆلەڭگە چۈشۈرۈپ ئارقىمىزدا قالاتتى، يەنە بىر تەرىپىدە، ناھايىتى يىراق تۆۋەن تەرەپتە، كۈركۈرەۋ دەرياسى توختىماي شاۋقۇن - سۈرەن كۆتۈرۈپ ئاقماقتا. ئارقىمىزدا قالغان تۆمۈرىولدا پويىزلار قۇلاقنى يارغۇدەك گۈلدۈرلەپ تۆمۈر

www.uyghurkitap.com

كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ، ئاستا ـ ئاستا يىراق ـ يىراقلارغا كېتەتتى، چاقنىڭ رېلىسقا تەگكەن ئاۋازى ئۇزاققىچە ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

مۇشۇنداق تۈندە يول يۈرگەن نېمىدېگەن ياخشى ! قاراڭغۇدا قاتراپ كېتىۋاتقان ئاتلارنىڭ دۈمبىسىگە قاراپ ئولتۇرسىڭىز، شۇ كېچىدىكى ئاۋازلارغا قۇلاق سېلىپ، شۇ كېچىدىكى ھاۋادىن نەپەس ئالسىڭىز نېمىدېگەن پەيزى !

جەمىلە ئالدىمدا كېتىۋاتاتتى. ئۇ ئاتنىڭ تىزگىنىنى قويۇۋېتىپ، ئىككى تەرىپىگە كۆز سالغان ھالدا ئاستاغىنا ئاللىنىمىلەرگىدۇر غىڭشىپ ناخشا ئېيتماقچى بولدى. ئۇنىڭغا بىزنىڭ ئۈنچىقماي كېلىۋاتقانلىقىمىز ئېغىر تۇيۇلغانلىقى ماڭا مەلۇم. راستىنى ئېيتقاندا، مۇشۇنداق تۈندە ئۈنچىقماي قويۇشقا بولامدۇ؟ ئادەم دېگەننىڭ تىلى بار، ئۇنىڭ جېنى بولسىلا، ئۇ تەبىئەتنىڭ مۇشۇنداق كۆرۈنۈشىگە جاۋاب بەرمەيتتىمۇ؟

جەمىلە جىم تۇرالمىدى، ئاخىر ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ ناخشا باشلىۋەتتى. مېنىڭچە، بۇنىڭغىمۇ بىرنەرسە سەۋەب بولدىغۇ دەيمەن. جەمىلە مۇشۇ يول بىلەن دانىيارنىڭ دىلىنى داۋالاپ، خاپىلىقىنى چىقارماقچى بولسا كېرەك. گاھىدا ئادەملەر بىرىنىڭ گۇناھىنى بىرى كەچۈرۈشكە تەييار تۇرۇشىدۇ، شۇنداق بولسىمۇ دەسلەپكى تۈرتكە كېرەكقۇ. جەمىلەنىڭ ئويىغا شۇ كەلدىمۇ، ئىشقىلىپ ئۇ ئىخلاس بىلەن، چىن كۆڭلىدىن چىقىرىپ ياڭرىتىپ ناخشا باشلىۋەتتى.

جەمىلە «يەلپۈلدەيدۇ شايى ياغلىق» ياكى «يېنىمدا تۇرساڭ جېنىم يارىم» دېگەنگە ئوخشاش ناخشىلارنى ئوبدان بىلەتتى، يەنە كېلىپ ناخشىنى ناھايىتى يېقىملىق ئېيتاتتى، ئۇنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلاشمۇ ھۇزۇرلۇق ئىش ئىدى. لېكىن، ئۇ ئۇشتۇمتۇت ناخشىسىنى توختاتتى ـ دە، دانىيارغا قاراپ توۋلىدى:

ـــ ھەي، دانىيار، ناخشا ئېيتىپ قويساڭ بولمامدۇ؟ تىرىكمۇ سەن ياكى ئۆلۈكمۇ؟

دانىيار ھارۋىسىنى توختىتىپ قويۇپ بۇ ياققا قارىدى ـ دە،

ئۇيالغاندەك بولۇپ:

ـــ ناخشاڭنى ئېيتىۋەر، جەمىلە، قۇلىقىم سېنىڭدە ! ـــ دەپ قويدى.

ـــ باشقا خەقنىڭ قۇلىقى يوقمىكەن؟ ناخشا ئېيتىشنى خالىمىساڭ، ئېيتماۋەرگىن ! ـــ دېدى جەمىلە تەئەددى قىلىپ، ئاندىن «سەن ناخشا ئېيتمىساڭ مەن ئېيتىمەن» دېگەندەك قىلىپ ناخشىسىنى داۋاملاشتۇردى.

ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن دانىيارنى ناخشا ئېيتىشقا ئۇندىگەنلىكىنى كىم بىلىدۇ. يا مۇشۇنىڭ بىلەن ئۇنى تىلغا كىرگۈزمەكچى بولدىمۇ؟ مېنىڭچە، شۇنداق بولدىمىكىن، چۈنكى بىرئاز ئۆتكەندىن كېيىن جەمىلە دانىيارنى يەنە ناخشا ئېيتىشقا ئۇندىدى:

ـــ ھەي، دانىيار، زادى سەن بىرى بىلەن مۇھەببەت باغلاپ باققانمۇ؟ ـــ جەمىلە بۇ سۆزنى دەپ بولۇپ، نېمە ئۈچۈندۇر كۈلۈپ كەتتى.

دانىيار جاۋاب بەرمىدى، جەمىلەمۇ ئۇنچىقماي قالدى. جىرا ئىچى بىردەم تىنچىپ قالدى. ھارۋىنىڭ چاقلىرىلا ئايلىنىپ، ئاتلار بېشىنى سىلكىپ پۇشقۇراتتى.

«ناخشىغا ئۇستا ئادەمنى تېپىپسەن زادى !» دەپ كۈلۈپ قويدۇم ئىچىمدە.

يولنى كېسىپ شارقىراپ ئېقىۋاتقان سۇغا كەلگەندە، ئاتلار ئاق قاشتاشتەك نەم تاش ـ شېغىللارنى شاراقلىتىپ دەسسەپ قەدىمىنى ئاستىلاتتى. بىر سايدىن ئۆتكەندە دانىيار ئاتلارنى «چۇ !» دەپ ھەيدىدى ـ دە، كۈتمىگەن يەردىن تىترەك ئاۋازىنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىپ ناخشا باشلىۋەتتى:

ھوي، ئالاتاۋ، ئالاتاۋ،
ئاتا ـ بوۋام ئۆسكەن يەر !

ئۇ هارۋا سىلكىنگەندە قوشۇلۇپ سىلكىنىپ، تىترىگەن ئاۋاز بىلەن ناخشا ئېيتاتتى. بىراق، بۇ يىگىت ئىزا تارتىپ كەتكەندەك قىلاتتى، ئۇنىڭ ئۇنى بوغۇلۇپ چىقماي قالدى ـ دە، كېيىنكى ئىككى مىسراسىنى كۆكرىكىنى هاۋاغا تولدۇرۇپ ئېگىز كۆتۈرۈپ ئېيتتى:

هوي، ئالاتاۋ، ئالاتاۋ،
ئاق بۇلۇتلار ئۇزگەن يەر !

نېمە بولغانلىقىنى بىلمەيمەن، تۇرۇپلا ناخشا ئاۋازى يەنە ئۇزۇلۇپ قالدى. هەي، ئۇياتچان كىشى دېگىنىڭ قۇرۇسۇن، ئۇنىڭدىن كۆرە ناخشا ئېيتمايلا قويسا بولمىدىمۇ ! خۇدا بىلىدۇ، ئۇنىڭ يۈزى ۋىلىلداپ كۆيۈپ كېتىۋاتقاندۇر. مەنمۇ ئوڭايسىزلىنىشقا باشلىدىم. بىراق، ئۇنىڭ ئاۋازىنى ياخشى دېيىشكە بولاتتى، راستىنى ئېيتقاندا، مەن بۇ ناخشىنى دانىيارنىڭ ئېيتىۋاتقانلىقىغا ئىشىنەلمەي قالدىم.

ـــ قارىغىنا ! ـــ دەپ سالدىم مەن هاڭ ـ تاڭ قېلىپ.

جەمىلە بولسا هەيرانلىقتا ۋارقىراپ كەتتى:

ـــ ۋاي، هەيرانمەن، باشتا نېمىشقا ئېيتمىدىڭ؟ ناخشاڭنى ئېيت، ئېيتىۋەر !

دانىيار ئۇنچىقماي مېڭىۋەردى. ئالدى تەرەپتىن جىلغىنىڭ چىقىش ئاغزى ئاقىرىپ، تۇزلەڭلىككە چىقىپ قالغانلىقىمىز بىلىندى، يۈزىمىزگە غۇرۇلداپ شامال تېگىشكە باشلىدى. دانىيار بايىقى ناخشىسىنى يەنە باشلىسىكەن دەپ تاقەتسىزلىنىشكە باشلىدىم. بىرئاز ۋاقىت ئۆتۈپ، ئۇ ناخشىسىنى يەنە باشلىغاندا، مەن چىن كۆڭلۈمدىن سۆيۈنۈپ كەتتىم. دانىيار هە دېگەندە سەل بوغۇلۇپ، جۇرئەتسىزلىك بىلەن ناخشا ئېيتقاندەك قىلدى، لېكىن بارا ـ بارا ئاۋازى كۈچىيىپ پۈتۈن جىلغىنى بىر ئالدى، ناهايىتى يىراقلاردىكى هاڭلاردىن ئەكس سادا قايتاتتى.

بۇ ناخشىنىڭ شۇنچە يالقۇنلۇق، كۆتۈرەڭگۈ روھلۇق ئىكەنلىكى مېنى بەك ھەيران قالدۇردى: ناخشىچىنىڭ بوغۇزىدىن چىققان نەرسە ئاۋازمۇ ياكى يۈرەكنىڭ قات - قېتىمدىن ئۇرغۇپ چىققان باشقا بىر نەرسىمۇ؟ ئادەمنىڭ نازۇك ھېس - تۇيغۇلىرىنى قوزغاپ، يۈرەك سىرىنى ئاشكارىلاۋاتقان نەرسىنىڭ ئۆزى نېمە؟

قولۇمدىن كەلسە، دانىيارنىڭ ناخشىسىنى دوريالىسام، ئازراققىنا بولسىمۇ دوريالىسام نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى - ھە ! ئۇنىڭ ئېيتقان ناخشىسى تېكىستى ئادەتتىكىدەك بولسىمۇ، لېكىن ئادەملەرنىڭ قەلبىنى يورۇتۇپ بېرەلەيتتى. مەن شۇ كەمگىچە بۇنداق ناخشىنى ئاڭلىماپتىكەنمەن: ئۇ تولۇق قىرغىز ئاھاڭىغىمۇ، قازاق ئاھاڭىغىمۇ ئوخشىمايتتى، بىراق ئۇنىڭدا قىرغىز ئاھاڭىمۇ، قازاق ئاھاڭىمۇ بار ئىدى. دانىيارنىڭ ناخشىسى قېرىنداش ئىككى مىللەتنىڭ ئەڭ يېقىملىق، ئەڭ چىرايلىق ئاھاڭىنى يۇغۇرۇۋەتكەن ھەمدە ئۇلاردىن بىر - بىرىگە تازا ماس كەلگەن، تولىمۇ قاملاشقان بىر ئاھاڭنى ھاسىل قىلغانىدى. تاغ ناخشىسى بىلەن يايلاق ناخشىسى بىرلەشتۇرۇلگەن، ئېيتىلىشى قىرغىز تاغلىرىغا ئوخشاش ئېگىز، قازاق يايلىقىغا ئوخشاش تۇز ئىدى.

— قالتىسقۇ ! — دەۋەتتىم مەن، — دانىيار مۇشۇنداق ئىكەن - دە، قاراڭلار بۇنى، بۇنداق بولۇشى كىمنىڭ خىيالىغا كەلسۇن؟

بىز جىلغىدىن چىقىپ يايلاقتا بىزگە تونۇشلۇق يۇمشاق توپىلىق يولدا كېتىۋاتىمىز، دانىيارنىڭ ناخشىسى كۆكرەك قېپىنى يېرىپ، يېڭى كۈچ بىلەن ئارقا - ئارقىدىن ئەركىن - ئازادە ئېيتىلماقتا، ئۆمرۈمدە ئاڭلاپ باقمىغان ئاھاڭلار بىرىنىڭ ئارقىدىن بىرى ئېتىلىپ چىقماقتا. دانىيارنىڭ بۇگۈن نېمە بولغانلىقىنى چۈشەنمەي قالدىم. دەل بۇگۈن، دەل مۇشۇ سائەتتە ئاي - كۈنى يەتكەندەك، ئىچىگە يىغىلىپ قالغان بارلىق سىرىنى، بايلىقىنى ئاشكارا قىلىۋاتقاندەك، دانىيار ئىچىدىكىنى

www.uyghurkitap.com

تۆكۈۋەتتى. مانا ئەمدىلا مەن دانىيارنىڭ نېمە ئۈچۈن خەققە كۈلكىلىك تۇيۇلۇپ كەلگەنلىكىنى، نېمە ئۈچۈن كەچقۇرۇنلۇقى قاراۋۇلخانىغا چىقىۋېلىپ، ئۆزى يالغۇز خىيالغا پېتىپ ئولتۇرغانلىقىنى، نېمە ئۈچۈن كەلكۈن ۋاقىتلىرىدا دەريا بويىغا بېرىپ تۈنەپ يۈرگەنلىكىنى، نېمە ئۈچۈن بىلىنەر - بىلىنمەس ئاۋازلارنى تىڭشاۋاتقاندەك، قاش - كۆزىنى ئوينىتىپ خۇشاللىققا چۆمگەندەك بولۇپ كەتكەنلىكىنىڭ سەۋەبىنى چۈشەنگەندەك بولدۇم. بۇ ئادەم ئالمىدەك يۈرىكىگە ئالەمچە سۆيگۈ - مۇھەببەت قاچىلىغان ئادەم، ئۇنىڭ مۇھەببەت قويغىنى يالغۇز ئاللىقانداق بىر ئادەملا ئەمەس، بۇ باشقىچە بىر خىل ئۇلۇغ مۇھەببەت — تۇرمۇشقا، كەڭ زېمىنغا بولغان مۇھەببەت. راست، ئۇ بۇنداق مۇھەببەتنى قەلبىدە ساقلاپ ئۆچۈرمىگەن، ئۆز ناخشىلىرىغا سىڭدۈرگەن ۋە ئەنە شۇنىڭ ئۈچۈن ياشاپ كېلىۋاتقان ئادەم ئىكەن. ئەگەر ئۇنداق بولمىغان بولسا، ئەگەر يۈرىكى مۇز بولسا، ئاۋازى ھەرقانچە ياخشى بولسىمۇ، ناخشىنى بۇنچىلىك ئېيتالمىغان بولاتتى. دانىيارنىڭ ئاۋازى شۇ تاپتا، كېچىدە، شارقىراپ ئېقىۋاتقان دەريانىڭ ئۈستىدە يېيىلىپ، ئۇيقۇغا كېتىۋاتقان كەڭ دالانىڭ بۆشۈكىنى تەۋرەتكەندەك، يىراق - يىراقلارغا يۇمشاق سوزۇلۇپ، ئاستا - ئاستا ئۆچمەكتە، يەنە يېڭىدىن كۆتۈرۈلۈپ ئېغىر ئۇيقۇغا كەتكەن يايلاقنى يېڭىباشتىن ئويغاتماقتا ئىدى. ئويغانغان زېمىن ئۆزى يارىتىپ، ئۆزى تەربىيەلىگەن ناخشىچىنىڭ كۈيىگە قۇلاق سالاتتى. ئېرىق بويلاپ ئۆسكەن، ئورغاق كۈتۈپ ياتقان زىرائەتلەر ئاي يورۇقىدا غۇۋا كۆلەڭگە چۈشۈرۈپ، توختىماي شىلدىرلايتتى. ئەسكى تۈگمەن يېنىدىكى ئاسمان - پەلەك تېرەكلەرنىڭ ياپراقلىرى شىۋىرلىشاتتى. دەريانىڭ ئۇ قېتىدا ئۇ يەر - بۇ يەرگە جايلاشقان خامانلاردا كىشىلەر گۈلخان يېقىپ ئەتىكى غىزاسىنى پىشۇرماقتا. كىمدۇر بىرى ئاللىقانداق ئىش بىلەن ئالدىرىغان ھالدا دەريا بويىدىكى يولنى بويلاپ، قىشلاقنى كۆزلەپ چېپىپ

كېتىۋاتىدۇ. ئۇ قىشلاقنىڭ باغ ۋە دەرەخلىرى يېنىدا پەيدا بولۇپ، بىردەمدىن كېيىن غايىب بولاتتى. ئۇ يەردىن كەلگەن شامال ئوبدان پىشقان ئالمىنىڭ ھىدىنى، باش تۇتقان كۆممىقوناق سۇتىنىڭ ھىدىنى ۋە تېخى قۇرۇمىغان تېزەك ھىدىنى دىماققا ئۇراتتى.

دانىيار يەنىلا ئۆزىنى ئۇنتۇغان ھالدا ناخشا ئېيتماقتا. ئادەمنى مەست قىلغۇدەك ئاۋغۇست كېچىسى ئۇنىڭ ناخشىسىغا قۇلاق سېلىپ، مەھلىيا بولغاندەك جىملىققا چۆمگەن، ئاتلارمۇ بۇ گۈزەل مەنزىرىنى بۇزۇۋەتمەسلىك ئۈچۈن قەدىمىنى تەكشى باسقاندەك قىلاتتى.

ئەنە شۇ تەرزدە ئادەمنىڭ يۈرەك تارىنى چېكىپ ناخشا ئېيتىپ كېلىۋاتقان دانىيار ناخشىنىڭ يۇقىرى ئەۋجىدە شىپىدە توختاپ قالدى ـ دە، ئاتلارغا «تارس ـ تۇرس» قامچا ئۇرۇپ ھەيدەپ كەتتى. مەن جەمىلە چوقۇم دانىياردىن قالماي ئاتلىرىنى قامچىلاپ يېتىشىپ ماڭىدۇ، دەپ ئويلاپ، تىزگىننى يىغىپ، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قالماي ماڭماقچى بولدۇم، بىراق جەمىلە قوزغىلىپمۇ قويمىدى، بېشىنى بىر ياقىقا قىيسايتقان ھالەتتە چوڭقۇر خىيالغا پېتىپ، ھاۋاغا تارقىلىپ تېخى ئۆچمىگەن ناخشىنىڭ قالغان ئاۋازىغا تېخىمۇ دىققەت بىلەن قۇلاق سېلىۋاتقاندەك مىدىر قىلماستىن ئولتۇرىۋەردى.

دانىيار شۇ پېتى توختىماي مېڭىپ، بىرئازدىن كېيىن كۆرۈنمەي قالدى. بىز ئاۋۇلغا يەتكۈچە بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلىشمىدۇق. نېمە دەيتتۇق، كۆڭۈلدىكى ئىشنى ھەرقانداق ۋاقىتتا سۆز بىلەن تازا جايىدا ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمايدۇغۇ...

شۇ كۈندىن تارتىپ بىزنىڭ تۇرمۇشىمىزغا بىر تۇرلۇك يېڭى نەرسە كېلىپ قوشۇلغاندەك بولدى. مەن دائىم قانداقتۇر بىر خىل گۈزەل نەرسىنى كۆڭلۈمگە پۈكۈپ يۈردۈم. ئەتىسىدىن باشلاپ خاماندىن يولغا چىقىپ ئىستانسىغا كېلىپ، ئىشنى تۈگىتىپ قايتىش ئۈچۈن يولغا چىققۇچە، جىلغىغا پاتراق يېتىپ

www.uyghurkitap.com

بېرىشقا، كەچكى سالقىن ھاۋادا دانىيارنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلاشقا ئىنتىزار بولۇپ كېتەتتىم.

ئۇنىڭ ئاۋازى قۇلىقىمغا سىڭىپ، نەگىلا دەسسىسەم، نەدىلا تۇرسام ئارقامدىن قالماي ئەگىشىپ كېلىۋاتقاندەك بىلىنەتتى. ھەر كۈنى ئەتىگەندە، مەن دانىيارنىڭ ناخشىلىرىنى غىڭشىپ ئېيتىپ، شەبنەم چۈشكەن بېدىلىك ئارقىلىق سايغا چۈشەپ قويغان ئاتلارغا قاراپ يالاڭ ئاياغ، يالاڭباش ماڭغان ۋاقتىمدا، قۇياش ئۇنى چۈشىنىپ تۇرغاندەك كۈلۈمسىرەپ تاغدىن كۆتۈرۈلۈپ چىقىپ كېلەتتى. بۇغداي سورۇۋاتقان بوۋايلارنىڭ گۈرجەكلىرىدىكى يامغۇردەك چۈشكەن ئالتۇن دانلارنىڭ يۇمشاق ئاۋازىدىمۇ، كۆكتە ئايلىنىپ يۈرگەن جان - جانىۋارلارنىڭ قاققان، يايغان قاناتلىرىدىمۇ — ئىشقىلىپ مەن ئاڭلىغان ۋە كۆرگەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىدە دانىيارنىڭ ئېيتقان ناخشىسىنى ئاڭلىغاندەك بولاتتىم.

كەچقۇرۇنلۇقى جىلغىدا ھارۋا ھەيدەپ كېلىۋاتقىنىمىزدا، مەن باشقا بىر دۇنياغا كۆچۈپ كەتكەندەك بولۇپ قالاتتىم. دانىيارنىڭ ناخشىسىغا قۇلاق سېلىپ، قەلبىم دولقۇنلىنىپ كېتەتتى - دە، كۆزۈمنى يۇماتتىم. ئەنە شۇ چاغدا ئانا سۈتى بىلەن قېنىمغا سىڭىپ، كىچىكىمدىن تونۇش بولغان كۆرۈنۈشلەر كۆز ئالدىمدىن بىر - بىرلەپ ئۆتەتتى: بەزىدە ئۆيىمىزنىڭ ئۈستىدىن، قاقىرلار ئۇچۇپ ئۆتىدىغان ئېگىزلىكتە باھار سەيلىسىگە چۈشكەن ئاق - بوز بۇلۇتلار يۇمشاققىنا ئۈزۈشۈپ ئۆتەتتى، بەزىدە يەرلەرنى لەرزىگە كەلتۈرۈپ، كىشنىشىپ ئۆتكەن يىلقىلار توپ - توپى بىلەن يايلاققا قاراپ يول ئېلىپ ئۆتەتتى، قوتازنىڭ موزايلىرى تېخى قىرقىم چۈشمىگەن يۇڭلىرىنى لەپەڭشىتىپ، قاپقارا كۆزلىرىدىن چىقىپ تۇرغان شاشلىق، ھاكاۋۇرلۇق - تەنتەكلىكى بىلەن ئۈركۈپ - مۆڭكۈپ ئانىلىرىنى قوغلاپ كېتىشەتتى. بەزىدە جىلغىدا ئوتلاۋاتقان قوي - ئۆچكىلەر تارقىلىپ تىنچ شارائىتتىكى ئەسكەرلەرنىڭ

تارقاق لىنىيەسىنى ھاسىل قىلاتتى، بەزىدە ئېگىزدىن چۈشكەن شارقىراتمىنىڭ بۇزۇغۇنى كۈننىڭ نۇرىدا كۆزنى قاماشتۇراتتى، ئۇپۇقتا يالغۇز ئاتلىق بىر كىشى ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان قۇياشنى قوغلاپ كېتىۋاتقاندەك ۋە ھازىرلا قامالالاپ تۇتۇۋالىدىغاندەك ئۇزاقلاپ بارماقتا، ئېگىز ئۆسكەن ئوت ـ چۆپلەر ئىچىدە كۆزدىن غايىب بولماقتا ئىدى.

دەريانىڭ ئۇ قېتىمدا پايانسىز قازاق يايلىقى بىزنىڭ تاغلىرىمىزنى ئىككى تەرەپكە كېرىپ تاشلاپ، چىغ بىلەن شۋاققا ئورىلىپ، كۆز يەتكۈسىز دېڭىزدەك چايقىلىپ تۇراتتى. كىم بىلىدۇ، سەندە ياتقان كۈچنى ! بىراق، سىرتىڭدىن قارىغاندا، ھېچبىر جان يوقتەك بوزىرىپ ياتقىنىڭ ياتقان.

بىراق، ئاشۇ ئەستىن چىققۇسىز يازدا ئۇرۇش باشلىنىپ، دۈشمەنلەر دىيارىمىزغا قول سالغاندا، تۈشمۈتۈشتىن ئوتلار دالادا يالقۇنلاپ، كەينى ـ كەينىدىن ئاتلىق خەۋەرچىلەر ئەۋەتىلگەن، نۆكەرلىرىمىز مىنسۇن دەپ ھەيدەلگەن قاناتلىق تۈلپارلار ئىسسىق چاڭ ـ توزان چىقىرىپ، دۈپۈر ـ دۈپۈر بىلەن يەر ـ زېمىننى زىلزىلىگە كەلتۈرگەن. ھېلىمۇ ئېسىمدە، دەريانىڭ ئۇ قېتىمدىن كەلگەن ئاتلىق قازاق خەۋەرچى چارۋىچىلارنىڭكىدەك ياڭراق ئاۋازى بىلەن:

ـــ ئاتلان، قىرغىز قېرىنداشلار، تېز ئاتلان ! دۈشمەن كەلدى ! ـــ دەپ، ئېتىغا قامچا سېلىپ، سەرەتان قۇيۇنى ئىچىدە چېپىپ كەتكەنىدى.

شۇ چاغدا كەڭ دالالىرىم، دەريالىرىم، تاغلىرىم سىلكىنىپ، ئۆز ئېلىنى ئاتقا مىندۈردى. يىگىتلەر ئات يۈگىنىنى تارتىپ بىردەك ئالدىنقى سەپكە ئاتلانغاندا، يەر دولقۇنلىنىپ، داقا ـ دۇمباقلار ياڭرىدى. سەپنىڭ ئالدىدا سانجاق ـ سانجاق قىزىل تۇغ لەپىلدەيتتى، ئارقىدا، ئات تۇيىقىدىن كۆتۈرۈلگەن چاڭ ـ توزانىنىڭ كەينىدە، مېھرىبان ئانىلارنىڭ، سۆيۈملۈك خوتۇنلارنىڭ

يىغىسى ئاڭلىناتتى: «سىلەرنى كەڭ دالا قوللايدۇ ! خاسىيەتلىك ئانا يەر قوللايدۇ ! باتۇر ماناس① قوللايدۇ !»

ئاھ، ئېلىمگە شۇنچە كۆچ، غەيرەت بەرگەن خاسىيەتكۈدەك ئايلىناي، كەڭ دالالىرىم، تاغلىرىم !...

دانىيارنىڭ ناخشىسىدىن كەڭ دالانىڭ ئەنە شۇنداق گۈزەللىكى ۋە داۋالغۇپ تۇرغان تەبىئەت كۆز ئالدىمدا تولۇق زاھىر بولدى. «ياپىر، بۇلارنىڭ ھەممىسىنى قەيەردىن ۋە قانداق ئۆگەنىدىكىن؟» دەپ ھەيران بولۇپ قىزىقاتتىم. مەن چۈشەندىمكى، ئانا يۇرتىنى يىل بويى ۋە پۈتۈن قەلبىدىن قاتتىق سېغىنغان، ئانا يۇرتىنى سېغىنىشنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلگەن كىشىلەر ئۆز يېرىنى مانا مۇشۇنداق قىزغىن سۆيىدىكەن. ئۇ ناخشا ئېيتقان ۋاقتىدا، ئۇنىڭ ــ بىر كىچىك بالىنىڭ پۈتۈن يايلاقتا قالدۇرۇپ كەتكەن ئىزىنىمۇ كۆرگەندەك بولدۇم. ئېھتىمال ئۇنىڭ يۈرىكىدە ئۆزىنىڭ ئانا يۇرتىنى ناخشىغا قېتىپ ئېيتىدىغان كۆپ ناخشىلار ئاشۇ چاغلاردا ھاسىل بولغانمىكىن ۋە ياكى قوماچ قورۇغاندەك ئېتىلىپ تۇرغان توپ ـ زەمبىرەك ئوقلىرى ئىچىدە جەڭگىۋار سەپەردە كېتىۋاتقان چاغلاردا پەيدا بولغانمىكىن؟

دانىيارنىڭ ناخشىسىنى ئاڭلىغىنىمدا، ئۇنى چۈشىنىپ تۇرۇپ، ئادەم بالىسىنى شۇنچىۋالا سۆيۈندۈرگەن بوز تۈپراقلىق كەڭ دالانى مېھرىبان ئانامنى قۇچاقلىغاندەك قاتتىق قۇچاقلىغۇم كېلەتتى. شۇ چاغدا بىر خىل يېڭى نەرسىنىڭ قەلبىمدە ئويغانغانلىقىنى تۇنجى قېتىم ھېس قىلدىم، ئۇ چاغدا ئۇنىڭ قانداق نېمە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بېرەلمەيتتىم، لېكىن ئۇ بېسىۋالغىلى بولمايدىغان نەرسە ئىدى، بىر خىل تەلەپ ئىدى ــ ئۇنى ئىپادىلەشنى تەلەپ قىلاتتى، ھەئە، ئىپادىلەشنى تەلەپ قىلاتتى، دۇنيانى ئۆزۈملا كۆرۈشنى، ھېس قىلىشنى تەلەپ قىلىپ قالماي، ئۆزۈمنىڭ كۆزىتىشىم، پىكرىم ۋە ھېسسىياتىمنى باشقىلارغا يەتكۈزۈشۈمنى، يۇرتىمىزنىڭ گۈزەللىكىنى

① ماناس ــ قىرغىز خەلق داستانى «ماناس»تىكى قەھرىمان.

كىشىلەرگە بايان قىلىپ بېرىشىمنى، بايان قىلغاندىمۇ دانىيار بايان قىلغاندەك تەسىرلىك بايان قىلىپ بېرىشنى تەلەپ قىلاتتى. ھەيران قالغۇدەك بۇنداق ھاياجانلىنىشتىن ھەم بەك قورقتۇم، ھەم بەك خۇشال بولدۇم، يۈرىكىمنىڭ سوقۇشى توختاپ قالغىلى تاس قالدى. لېكىن، ئۇ چاغدا مەن تېخى تۇرمۇشنى بويىقلار، سۇرەتلەر ئارقىلىق كۆرستىشكە قولۇمغا قەلەم ئېلىش كېرەكلىكىنى بىلمەيتتىم.

مەن كىچىكىمدە رەسىم سىزىشقا ئامراق ئىدىم. ئوقۇش كىتابلىرىدىكى رەسىملەرگە قاراپ ئولتۇرۇپ ئوخشىتىپ سىزىپ چىقسام، بالىلار: «ھوي، خۇددى ئۆزىدەك بوپتۇ، قاراڭلار !» دەپىشىپ كېتەتتى. مۇئەللىملەرمۇ مەكتەپنىڭ تام گېزىتىنى ماڭا تاپشۇراتتى ۋە سىزغان رەسىملىرىمنى ماختايتتى. بىراق، كېيىن رەسىم سىزىشنى ئۇنتۇشقا تۇغرا كەلدى. ئۇرۇش باشلىنىپ ئاكىلىرىم ئۇرۇشقا كەتكەندە، مەن ئوقۇشنى تاشلاپ، قۇرداشلىرىم قاتارىدا كولخوزدا ئىشلەپ كەتتىم، بۇنداق چاغدا رەسىم دېگەن كىمنىڭ ئېسىگە كەلسۇن. مەن بويىقلارنى ۋە قەلەمنى ئەستىن چىقاردىم، يەنە كېلىپ كەلگۈسىدە، كۇنلەرنىڭ بىرىدە ئۇلارنى ئېسىمگە ئېلىپ قېلىشىم مۇمكىنلىكىنى ئويلاپمۇ باقماپتىمەن. ئەمدىلىكتە دانىيارنىڭ ناخشىسى خىيالىمنى قاناتلاندۇرۇپ، تۇرمۇشنىڭ كۆركەم - گۈزەللىكىنى ھېس قىلدۇردى. يول ماڭسام ئوڭۇمدا ئەمەس، چۈشۈمدە ماڭغاندەك، تاتلىق خىيالغا بېرىلىپ دۇنياغا نەزەر سالاتتىم، كۆزۈمگە ھەيرانلىق تولاتتى، گويا ھەممىنى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك بولاتتىم.

ئەمدى جەمئىيەتنىڭ ئۆزگىرىپ كەتكىنىنى دېمەمسىز ! بايىقى چاقچاقچى، قىزىقچى كىشىلەر يوقالغاندەك، نېمە ئۈچۈندۇر ياۋاشلىشىپ كەتكەندى، ئۆتكۈر كۆزلىرى ئىچىدىن مۇڭلانغان، باھار ئاپتىپىدەك مېھرىبان، نازۇك نۇر يالقۇنجاپ تۇراتتى. يولدا كېتىپ بارغىنىمىزدا، جەمئىيەتنىڭ چىرايىدىن دائىم بىر خىل

ئوي ـ خيال كەتمەي، كالپۇكلىرىغا ئولاشقان كۈلكىنىڭ ئىزناسىمۇ كۆرۈنمەي قالاتتى، پەقەت ئۆزىگىلا مەلۇم بولغان قانداقتۇر ياخشى بىر نەرسىگە قاراپ ئىچى ئىسسىغاندەك، شۇنىڭغا خۇشال بولغاندەك كۆرۈنەتتى، گاھىدا بولسا بۇنىڭ ئەكسىچە، نېمىدىندۇر قورققاندەك، قاپىنى ھارۋىدىن يەلكىسىگە سىلكىپ ئېلىپ، شۇ پېتى ئورنىدىن قوزغالماي تۇرۇپ قالاتتى، ئۆركەشلەپ ئاققان سۇ تۈيۇقسىز ئالدىدىن چىقىپ قالغاندەك، شۇ ئۇلۇغ سۇنى كېچىپ ئۆتەيمۇ ـ ئۆتمەيمۇ دېگەندەك، ئالغا چامداشتىن قورقۇپ تۇرۇپ قالاتتى، دانىيارغا بولسا نېمە ئۇچۇندۇر يېقىنلاشماي، كۆزىگە تىكىلىپ قاراشتىن قېچىپ نېرى يۈرەتتى. جەمىلە ئۇنىڭغا بۇرۇنقىدەك نەزەر سالمىغاندەك بولۇپ يۈرۈشكە ھەرقانچە ئۇرۇنسىمۇ، ئاخىر بىر قېتىم خاماندا دانىيارغا ئىچى پۈشقاندەك، ئاچچىقلانغاندەك گەپ قىلدى:

ـــ ئاۋۇ ئۈستۈڭدىكى كۆڭلەكنى يەشسەڭ بولار ! ئەكېلە، يۈيۈپ بېرەي !

ئاندىن كېيىن جەمىلە كۆڭلەكنى دەريادا يۇيۇپ، سىقىپ يېيىپ قويۇپ، ئۆزى ئۇنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ ئۇزاقىچە قولى بىلەن سىلاپ ـ تەكشىلەپ قاتلىشىپ قالغان يەرلىرىنى تۈزلىدى. بەزىدە كۆڭلەكنىڭ سۈزۈلۈپ كەتكەن مۈرىلىرىنى كۈنگە قاقلاپ، مۈڭلانغان ھالدا تىكىلىپ، نېمىگىدۇر كايىغاندەك بېشىنى چايقايتتى.

شۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنلەردە جەمىلە پەقەت بىرلا قېتىم تازا خۇشال يايراپ كۈلدى ۋە كۆزلىرىمۇ بۇرۇنقىدەك نۇرلىنىپ كەتتى. ئۇ كۈنى چوكان ـ جۇۋانلار، قىزلار ۋە ئالدىنقى سەپتىن قايتقان جەڭچىلەر بېدە دۆڭلىرى ئارقىسىدىن كۈلكە ـ چاقچاقلار بىلەن چىقىپ كېلىپ خامانغا يول ئالغانىدى. ئەسكەرلىكتىن بوشىنىپ كەلگەن يىگىتلەر:

ـــ ھەي، ئاياللار، بۇغداي نېنىنى ئۆزۈڭلارلا يەمسىلەر؟ بىزگە بېرىدىغىنىڭلار قېنى، بولمىسا سىلەرنى پىرقىرىتىپ

سۇغا تاشلايمىز ! ــ دېيىشتى ـ دە، ئارىلىرىنى تەڭلىشىپ چاقچاق بىلەن ھەيۋە قىلىشتى.

ــ ئاراڭلاردىن كىم قورقاتتى ! ــ دېدى جەمئىيەت جاراڭلىق ئاۋاز بىلەن، ــ مانا بۇ كېلىن ـ قىزلارغا بېرىدىغان سوۋغىلىرىمىز بار، سىلەر ئۆز يولۇڭلارغا مېڭىڭلار !

يىگىتلەر باھانە تاپالماي تۇرسا كېرەك، تېخىمۇ بەتتەر ھەيۋە قىلىشتى:

ــ ئۇنداق بولسا، قىز ـ كېلىنلەر بىلەن قوشۇپ ھەممىڭلارنى سۇغا تاشلايمىز !

شۇ ھامان بىر ـ بىرىنى قاماپ تۇتۇشۇپ كەتكەن ياشلار چۇقان ـ سۇرەن بىلەن بىرىنى بىرى كىيىمى بىلەن، ئۆتۈكى بىلەن سۇغا سۆرەپ مېڭىشتى. شۇ ئويۇن ـ چاقچاق ئىچىدە جەمئىيەت ھەممىسىدىن بەكرەك چۇقان كۆتۈرۈپ:

ــ تارت، تۇت، سۆرە ! ــ دەپ يىگىتلەر بىلەن يەكمۇيەك ئېلىشىپ، ھېچكىمگە بوي بەرمەي تۇراتتى.

لېكىن، قىزىقى، يىگىتلەر پەقەت جەمئىيەتنىلا كۆرۈپ تۇرغاندەك، ھەممىسى ئۇنىڭغا يېپىشتى، ئۇنى قۇچاقلاپ قىسىشقا ئۇرۇندى. بىر چاغدا ئۇلاردىن ئۇچەيلەن بىرلىشىپ جەمئىيەتنى يەرگە يىقىتتى ـ دە، تۇشمۇتۇشتىن قاماپ سۇغا ئېلىپ مېڭىشتى ۋە:

ــ سۆيۈپ قوي ئەمدى، بولمىسا سۇغا تاشلايمىز ! سۆيۈپ قوي ! ــ دېيىشىپ جەمئىيەتنى قىرغاقتىن ساڭگىلىتىشتى.

ــ ھە، بالىلار ! ئايلاندۇرايلى !

قاقاقلاپ كۈلگەن جەمئىيەت خۇددى بېلىقتەك توختىماي تولغىنىپ، قىز ـ كېلىنلەرنى يارىمگە چاقىرىپ چۇقان سالاتتى، بىراق قىز ـ كېلىنلەر قىيقاس كۆتۈرۈپ، چىرقىرىشىپ، سۇدا ئېقىپ كېتىۋاتقان ياغلىقلىرىنى سۈزۈش بىلەن ھەلەك ئىدى.

يىگىتلەر جەمئىيەتنى ئايلاندۇرۇپ ـ دەڭسەپ تۇرۇپ سۇغا ئىرغىتقاندا، بىردىنلا يېرىلغاندەك بولۇپ كۆتۈرۈلگەن كۈلكىگە

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

سۈمۈ «پاق» قىلىپ قوشۇلۇپ، كۆمۈشتەك چاچراندىلىرىنى تەرەپ - تەرەپكە چاچراتتى. تېخىچە كۆلكىسىنى باسمىغان جەمىلە سۈدا كۆلگەن پېتى ئورنىدىن تۇردى. بۇ چاغدا ئۇ تېخىمۇ گۈزەل بولۇپ كۆرۈندى. چىت كۆڭلىكى بەدەنلىرىگە چىپچىدە چاپلىشىپ، تولغان يوتىسى، ساغرىسى ۋە مىققىدە كۆتۈرۈلگەن كۆكسى مانا مەن دەپلا چىقىپ تۇراتتى. جەمىلەنىڭ بۇلار بىلەن كارى يوق، ئۇ يەنىلا كۈلەتتى، ئىتتىك - ئىتتىك ماڭاتتى، يۈز - كۆزىدىن، ئۈستىبېشىدىن شۇرۇلداپ ئېقىۋاتقان سۇ بىلەن كارى يوق ئىدى.

— بىزنى سۆيۈپ قوي ! ھە، سۆي ! — دەيتتى ئۇنى قورشىۋالغان يىگىتلەر.

جەمىلە ئۇلارنى سۆيۈپمۇ قويدى، بىراق يىگىتلەر يەنە ئۇنى پىلتىڭلىتىپ سۈغا تاشلاشتى. جەمىلەگە بۇ يېقىپ قالدىمۇ، يېڭىباشتىن ئورنىدىن تۇرۇپلا، يەنە مەيدىسىنى تۇتقان پېتى كۈلكىسىنى داۋاملاشتۇراتتى. ياشلارنىڭ بۇ ئويۇنىغا خاماندا كۈلمىگەن بىرمۇ ئادەم قالمىدى. بۇغداي سورۇۋاتقان بوۋايلار گۈرجەكلىرىنى تاشلاپ بىللە قوشۇلۇپ كۈلەتتى، كۆز ياشلىرىنى سۈرتەتتى، مىستەك يۈز - كۆزىنى قاپلىغان قورۇقلىرىمۇ خۇشال - خۇراملىق ھەم بىر دەقىقە ئەسلىگە كەلگەن ياشلىق نۇرىنى جەۋلان قىلاتتى. ھەممەيلەن: «ھە، تۈت، ئېتىكىدىن بۇراپ تارت !» دېيىشىپ، خۇددى ئوغلاق تارتىشقان ۋاقىتلىرىدىكىدەك خۇشال قىيقاس - چۇقان سالاتتى. مەنمۇ قىزىققان ھالدا بولۇشىغا كۈلۈپتىمەن. بۇ قېتىم يەڭگەمنى قىزغىنىپ خەقتىن قوغداشنىمۇ ئۇنتۇپ قاپتىمەن. شۇنچە ئادەمنىڭ ئىچىدە كۈلمىگەن، ئۇنچىقمىغان پەقەت دانىيارلا بولدى. ئۇنى كۆرۈپ قېلىپ جىملا بولۇپ قالدىم. خامانىڭ چېتىدە دانىيار ئۆزى يالغۇز تۇرغانىكەن. ئۇ خۇددى ئالغا ئېتىلىپ يۈگۈرگەن پېتى بىرىپ جەمىلەنى يىگىتلەرنىڭ قولىدىن يۇلۇۋالىدىغاندەك ئەلپازدا تۇراتتى. ئۇ جەمىلەدىن كۆزىنى ئۇزمەيتتى ھەم ئۆزى قول تەگكۈزۈشتىن تارتىناتتى، ھەم ئۆزىنىڭ پەرىشتىسىدەك كۆرگەن

جەمىلەنى خەقنىڭ قوچاقلاپ، مەجبۇرلاپ ئويۇنغانلىقى جېنىغا تەگكەندەك بولاتتى. يىگىتلەر جەمىلەگە تۇشمۇتۇشتىن ئېسىلىپ يۇزلىرىنى سۆيدۈرگەندە، دانىيارنىڭ چىرايى تۇتۇلۇپ، يىراقراق كېتىشكە تەمشىلەتتى، بىراق يىراق كېتەلمەي، ئورنىدا قېتىپ قالغاندەك تۇرۇپ قالاتتى. شۇ ئەسنادا جەمىلە ئۇنىڭ قارىپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ قالدى بولغاي، كەيپى بۇزۇلغاندەك شۇمشىيىپ قالدى. ئويۇنغا قىزىقىپ كەتكەن يىگىتلەر ئۇنىڭغا يەنە ئېسىلىۋىدى، جەمىلە:

— بەس، ئويۇن دېگەن شۇنچىلىك بولسا بولار ! — دەپ ئۇلارنى سىلكىۋەتتى.

— ۋاي - ۋۇي، ساڭا نېمە بولدى؟ — كىمدۇر بىرى ئويناپ يەنە ئېسىلىشقا تەمشەلگەندە، جەمىلە ئۇنىڭ مەيدىسىدىن ئىتتىرىۋەتتى:

— نېمە قىلاتتىڭ؟ ماڭ نېرى ! — جەمىلە بېشىنى كۆتۈرۈپ ئۆزىنى تۇزەشتۇرۇپ، دانىيار تەرەپكە يالت قىلىپ قارىۋالدى - دە، چاتقاللىققا كۆڭلىكىنى سىققىلى يۇگۇردى.

دانىيار بىلەن جەمىلەنىڭ مۇشۇنداق مۇناسىۋىتىنىڭ ئاخىرىنىڭ نېمە بولۇپ چىقىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن. راستىنى ئېيتقاندا، بۇ توغرۇلۇق ئويلاشتىنمۇ قورقاتتىم، شۇڭا مۇمكىنقەدەر بۇ ھەقتە ئويلىماسلىققا تىرىشاتتىم. بىراق، جەمىلەنىڭ دانىياردىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ يۈرگىنى نېمە ئۈچۈندۇر كۆڭلۈمنى خىرەلەشتۇرۇپ، مېنى خاپا قىلاتتى. بۇنىڭدىن كۆرە ئاۋۋالقىدەكلا گاھىدا كۈلۈپ، گاھىدا چاقچاق قىلىپ قويۇپ، ئوچۇق - ئاشكارا، ئەركىن - ئازادە يۈرسە بولمامدۇ، دەپ ئويلايتتىم. لېكىن، شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا، ھەر قېتىم كەچلىكى ئاۋۇلغا قايتقىنىمىزدا، يول بويى دانىيارنىڭ ناخشىلىرىنى ئاڭلاپ كېتىۋېتىپ، بۇ ئىككىسى ئۈچۈن يۈرىكىمدىكى خۇشاللىقىم قاينىپ تاشاتتى.

جىلغىدا كېتىۋاتقىنىمىزدا جەمىلە ھارۋىدا ئولتۇراتتى،

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇزلەڭلىككە چىققاندا، ھارۋىدىن چۈشۈپ پىيادە ماڭاتتى، مەنمۇ پىيادە ماڭاتتىم. يولدا مېڭىپ كېتىۋېتىپ ناخشا ئاڭلاش تېخىمۇ راھەت ئىدى. جەمئىيەتنىڭ ئۆز ھارۋىلىرىمىزنىڭ يېنىدا ماڭاتتۇق، لېكىن بىر بېسىپ - ئىككى بېسىپ دانىيارغا بارغانسېرى يېقىنلىشىپ قالغانلىقىمىزنىمۇ ئۇقماي قالاتتۇق. كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان ئاللىقانداق كۈچ ئادەمنى دانىيارغا قاراپ يېتىلەپ ماڭغاندەك تۇيۇلاتتى، ئىختىيارسىز تۇرده يېقىنراق بېرىپ، مۇشۇ ناخشا ئېيتىپ كېتىۋاتقان ھېلىقى جىمغۇر، كىشىگە يېقىنلاشمايدىغان دانىيارنىڭ ئۆزىمۇ، ئەمەسمۇ، شۇ بولسا، دەل شۇ پەيتته ئۇنىڭ چىرايى قانداقتۇر، ئاۋازى قانداق ئاۋازدۇر، دەپ بىلگۈڭ كېلەتتى.

كۆڭلى تارتقان جەمئىيەت دائىم دانىيارغا يېقىنلاپ باراتتى - دە، ئىختىيارسىز ھالدا ئۇنىڭغا ئاستاغىنا قولىنى سوزاتتى. بىراق، جاراڭلىتىپ ناخشا ئېيتىپ كېتىۋاتقان دانىيار بۇنى بايقىمايتتى. ئۇنىڭ ئۈي - خىيالى ئاسماندا ئەركىن پەرۋاز قىلىۋاتقاندەك، قاياقتىدۇر ئۇزۇن بىر يەرگە كۆز تىكىپ، ناخشىنى تېخىمۇ ئەۋجىگە چىقىرىپ ئېيتاتتى. جەمئىيەت بايا سوزغان قولىنى ئىتتىك يىغىۋالاتتى ۋە ھارۋىنىڭ قىرىغا بېرىپ تەگكەندىلا، چۆچۈپ قولىنى تارتىۋالاتتى - دە، ئورنىدىن قىمىر قىلماي، يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا ھەيرانلىقتا تۇرۇپ قالغىنىچە مۇڭلىنىپ كېتەتتى، ئاندىن تەلپۈنگەن، يالقۇنلۇق بېقىشى بىلەن بىرھازاغىنچە دانىيارنىڭ كەينىدىن قارايتتى - دە، يېڭىباشتىن ئالغا چامدايتتى.

بەزىدە مەن، جەمئىيەت ئىككىمىزلا چۈشىنىكسىز بىر خىل ھېسسىيات ئىچىده ئۆزىمىزنى باسالماي قېلىۋاتىمىزغۇ، دەپ ئويلايتتىم. ئېھتىمال، ئۇ سېزىم ھەر ئىككىمىزدىلا يوشۇرۇن ھالەتته تۇرىدىغاندۇر، ھەرنېمە بولسا ۋاقتى - قەرەلى يېتىپ ئاشكارلىنىدىغان پەيتى بولدى.

جەمئىيەت ئىش ۋاقتىلىرىدا ئانچە سىر بەرمەيتتى، گاھى

چاغلاردا ئاللىقاندىق بىر ئىش بىلەن خاماندا قالغان چاغلاردا بولسا، ئىچ پۇشۇقى تارتىپ ھەلەك بولاتتى، بوش قالغان چاغلىرىدا نېمە قىلارىنى بىلمىگەندەك، نېرى بېسىپ، بېرى بېسىپ، بۇغداي سورۇۋاتقانلارنىڭ يېنىغا بېرىپ، ئۇلارغا يارەملەشمەكچى بولۇپ ئىككى - ئۈچ كۈرەك بۇغدايىنى سورۇيتتى - دە، شۇ ھامان تەمتىرەپ كۈرەكنى چەتكە تاشلاپ مېڭىپ كېتەتتى، سامان دۆۋىسىنىڭ سايىسىدە ئولتۇرغاندەك قىلسىمۇ، بىراق ئۇ يەردىمۇ ئىچى پۇشۇپ چىدىماي قالاتتى:

— مەيەرگە كەلگىنە، كىچىك بالا! — ئۇ شۇنداق دەپ، يالغۇز ئولتۇرغىنىدىن قورققاندەك ھەر دائىم مېنى يېنىغا چاقىرىۋالاتتى.

بۇنداق چاغلىرىدا يەڭگەم ماڭا ئىچىدىكى قانداقتۇر سىرىنى ئېچىپ، خاپىلىقىنى ئېيتىدۇغۇ دەپ كۈتەتتىم. بىراق، ئۇ ھېچنېمە دېمەيتتى، پەقەت ئەركىلىتىپ بېشىمنى تىزىغا قويۇپ، يىراق - يىراقلارغا تىكىلىپ تۇرۇپ تىكەندەك دىڭ - دىڭ تۇرغان چېچىمنى قولى بىلەن تاراپ، تىترىگەن ئىسسىق ئالقىنى بىلەن يۈزۈمنى ئاۋايلاپ سىلايتتى. شۇنداق چاغلاردا، يەڭگەمنىڭ قايغۇ بىلەن ئەنسىزلىككە تولغان چىرايىغا قاراپ، نېمە ئۈچۈندۇر ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئۆزۈمنىڭ روھىنى كۆرگەندەك بولاتتىم. چۈنكى، ئۇنىڭمۇ كۆكرىكىنى قانداقتۇر بىر نەرسە مۇجۇۋاتقاندەك، قانداقتۇر يېڭى تىلەكلەر ئۇنىڭ قەلبىگە يىغىلىپ ئاستا - ئاستا پىشىپ يېتىلىپ، باش كۆتۈرۈپ چىقىشىنى تەلەپ قىلىۋاتقاندەك تۇيۇلاتتى. مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە، جەمىلە ئۆزىنىڭ ئىشق - مۇھەببەت ئوتىدا كۆيۈپ يۇرگەنلىكىنى ئۆز - ئۆزىگە بەكمۇ ئېتىراپ قىلغۇسى كېلەتتى، لېكىن ئۆزگىگە زادىلا ئېتىراپ قىلغۇسى كەلمەيتتى، خۇددى مېنىڭمۇ بىر تۇرۇپ يەڭگەم دانىيارنى ياخشى كۆرۈپ قالسىكەن دەپ، بىر تۇرۇپ ياخشى كۆرۈپ قالمىسىدى دەپ تىلەپ

يۇرگىنىمگە ئوخشاش. چۈنكى، قانچە ئېيتقان بىلەنمۇ جەمئىيەت بىزنىڭ ئۆينىڭ كېلىنى، مېنىڭ بىر تۇغقان ئاكامنىڭ ئايالى - دە. ئۇنى قانداقمۇ بۆلەك بىرىگە لايىق كۆرەي. بىراق، شۇنى بىلىپ تۇرۇپ، نېمە ئۈچۈندۇر مەن بۇنداق ئوي - خىياللارنى ئۆزۈمگە يېقىن يولاتماسلىققا تىرىشاتتىم. مەن ئۇچۇن بېشىمنى جەمئىيەتنىڭ تىزىغا قويۇپ، ئۇنىڭ بالىلارنىڭكىدەك ئېچىلىپ تۇرغان ئىسسىق لېۋىگە قاراپ، كۆزلىرىگە مۆلۈلدە يىغلىغان تىنىق ياشلىرىنىڭ مۆلدۈرلەپ تۇرغىنىنى كۆرۈش دۇنيادا ئەڭ ئېسىل راھەت ھېسابلىناتتى، ماڭا بۇنىڭدىن باشقا ھېچ نەرسىنىڭ لازىمى يوقتەك تۇيۇلاتتى. جەمئىيەتنىڭ شۇ ھالەتتىكى چىرايلىقلىقىچۇ، ھاي - ھاي ! ئۇنىڭ ئالمىدەك سۈزۈك، چىرايلىق يۈزىدە چاقناپ تۇرغان نۇر، قىزغىنلىق ئادەمنى نېمىدېگەن مەھلىيا قىلىدۇ - ھە ! ئۇ چاغدا مەن ئاشۇلارنىلا كۆرەتتىم، ئەمما ھەممىسىنى چۈشەنمىسەم كېرەك. ئەمدىلىكتە، ئاشۇ چاغلاردىكى ئىشلارنى ئەسلەپ، كۆپ تەرەپتىن ئۆزۈمگە سوئال قويدۇم: مۇھەببەت دېگەن سەنئەتكارلار ۋە شائىرلارنىڭ ئىلھام دېگىنىدەك بىر خىل تۇيغۇمۇ، نېمە؟ ھاياتنىڭ دەل مۇشۇ يالقۇنلۇق مەزگىلىدە ئادەمگە مۇھەببەت تۇيغۇسى ئولىشىپ، يېڭى تىلەك ۋە تۇرمۇشنىڭ يېڭى ئىقبالىغا ئەگىشىپ، ئۇنى ئالغا ئىنتىلدۇرەمدۇ، نېمە؟ ئاشىقلىقنىڭ خاسىيىتى دەل مۇشۇنىڭدىدۇر؟ ئۇنداق دېيىشىم، مەن ئەنە شۇ تەرىقىدە جەمئىيەتنىڭ يۈزىگە قاراپ، گاھى بىر ئۇچۇردا ئۆزۈمنىڭ ئۇنىڭ دولقۇنلانغانلىقىغا بېرىلگەندەك، قانداقتۇر چۈشىنىكسىز خۇشاللىق بىلەن خاۋاتىرلىنىش ئىچىدە ئاۋۇلنىڭ سىرتىدىكى كەڭ دالاغا يۈگۈرۈپ بېرىپ، يۇرىكىمنى ئويناتقان بۇ چۈشىنىكسىز خۇشاللىق بىلەن خاۋاتىرلىنىشنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ داۋاسى نېمە ئىكەنلىكىنى پايانسىز دالا ۋە چەكسىز كۆكتىن ۋارقىراپ سورىغۇم كېلەتتى.

بۇنىڭ جاۋابىنى مەن كىمدىندۇر بىراۋدىن كۈتكەندەك

يۈردۈم، بىراق بىر كۈنى بۇنىڭغا جاۋاب تېپىلغاندەك بولدى.

شۇ كۈنى بىز ئادەتتىكىدەك ئىستانسىدىن چىقىپ، ئاۋۇلغا قايتىپ كېتىۋاتاتتۇق. ئاسماندا يۇلتۇزلار پارقىراپ كېچىدىن دېرەك بېرەتتى، دالا ئۇيقۇغا قۇچاق ئاچقاندى، پەقەت دانىيارنىڭ ناخشىسىلا تۈن جىمجىتلىقىنى بۇزۇپ جارانلىماقتا ۋە يۇمشاق قارانغۇلۇقتا يىراق - يىراقلارغا سىڭىپ بارماقتا. جەمئىيەت ئىككىمىز ئۈنىڭ كەينىدىن كېتىۋاتىمىز.

بۇ قېتىم نېمە ئۈچۈندۇر دانىيارنىڭ ئاۋازى باشقىچە بىر خىل نازۇك ھېسسىيات بىلەن يالغۇزلۇقنىڭ ئارمانىغا تولۇپ، ئادەمنىڭ كۆڭلىنى مۇڭغا تولدۇراتتى. كۆزۈمگە ئىسسىق ياش يىغىلدى، ئۈنىڭغا بولغان چەكسىز ھېسداشلىق ۋە ئاياش تۇيغۇسى مېنى چىرمىۋالدى.

جەمئىيەت بۇ قېتىم قولىنى دانىيارغا سۇنۇپ، يېقىنلاپ باردى - دە، شۇ پېتىچە ھارۋىنى تۈتۈپ، بېشىنى سېلىپ، ئۈنىڭغا ئەگىشىپ كېلىۋەردى. بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، دانىيارنىڭ ئاۋازى ئاستا - ئاستا پەسىيىپ قايتىدىن يۇقىرىلاپ، كېچىلىك دالاغا يېڭىباشتىن يالقۇنلۇق لېۋىنى تەگكۈزگەندە، جەمئىيەت بېشىنى كۆتۈردى - دە، ئىلدام - ئىلدام مېڭىپ بىر ئىرغىپلا ھارۋىغا چىقتى. ئۇ دانىيارنىڭ يېنىغا ئولتۇرۇپ، بۇ ھەرىكىتىدىن قورقاندەك قولى بىلەن كۆكرىكىنى قىسقان ھالدا، ئولتۇرغان يېرىدە قېتىپلا قالدى. ئەمدى نېمە بولار دېگەن ئوي - خىيال بىلەن، يولنىڭ چېتى بىلەن ئىلدام - ئىلدام مېڭىپ كېتىۋېتىپ، ئۇلاردىن زادىلا كۆزۈمنى ئۈزمىدىم. دانىيار جەمئىيەتنىڭ ئۆز يېنىغا كېلىپ ئولتۇرغانلىقىنى بىلمىگەندەك قىلاتتى، ئۈنىڭغا قاراپمۇ قويماي، ناخشىسىنى داۋاملاشتۇرۇۋەردى. بىرئازدىن كېيىن جەمئىيەتنىڭ قوللىرى ئېچىلىپ، دانىيارغا بوي سېلىپ يۆلىنىپ قالدى - دە، بېشىنى ئاستاغىنا ئۈنىڭ ئېڭىكىگە يۆلىدى. شۇ چاغدا قىزىق كېتىۋاتقان يورغا ئات يورغىسىدىن يېڭىلىپ يەنە دەرھال ئوڭلىۋالغاندەك، دانىيارنىڭ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاۋازىمۇ مۇدۇرۇپ كەتكەندەك ئۈزۈلدى ـ يۇ، دەرھال يېڭىباشتىن ياڭراپ كەتتى. بۇ ئاۋاز باشقىلارنىڭكىگە ئوخشىمايدىغان ئاشىقلىقنىڭ، مۇھەببەتنىڭ يېڭى ئاۋازى بولدى! تۇن ئىككى ياققا سۈرۈلۈپ، دەريا غا يورۇق تۆكۈلۈپ، كەڭ دالانىڭ گۈل چىرايى ئېچىلغاندەك بولدى. مەن مۇشۇ كەڭ دالانىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر ـ بىرىگە كۆڭلى چۈشكەن ئىككى ياشنى كۆردۈم. ئۇلار ماڭا نەزەر سالمىسىمۇ، ئۇلاردىن كۆزۈمنى ئالماي، ئۇلارنىڭ دۇنياسىدىكى جىمى نەرسىنى ئۇنتۇغان هالدا ناخشا ريتىمىغا ئەگىشىپ بىرلىكته تەۋرىنىپ كېتىۋاتقىنىغا قاراپ كېتىۋاتىمەن. مەن ئۇلارغا قاراپ، جەمىله بىلەن دانىيارنى تونۇماي قالدىم. بۇلار مەن باشتا كۆرمىگەن قانداقتۇر يېڭى، مىسلىسىز بەختلىك كىشىلەر ئىدى. قاراڭلارچۇ. ئۇنىڭ بىرى كۆزى قاراڭغۇدا ئوتتەك يېنىپ تۇرغان، ئالدى ئوچۇق ۋە يىرتىلغان هەربىي كۆڭلەك كىيگەن دانىيار! قاراڭلارچۇ، ئۇلارنىڭ بىرى دانىيارغا ئەركىلەپ، ئۇنچىقماي بېشىنى سىلىپ ئولتۇرغان يەڭگەم جەمىله! چەكسىز بەختكە يەتكەندەك، جەمىلەنىڭ كىرپىكلىرىده ياش مۆلدۈرلەپ، قاراڭغۇدا يالت ـ يۇلت قىلىدۇ. هەقىقي بەخت دېگەن مۇشۇ ـ مىدۇ؟ قاراڭلار، دانىيار يۈرتىغا بولغان پۈتكۈل ئۇلۇغ مۇھەببەتىنى ـــ قەلبىده مۇزىكا هاسىل قىلغان مۇھەببىتىنى ئازراقمۇ قالدۇرماي جەمىلەگه بەرمەكته، جەمىلەگه بېغىشلىماقتا. بۇ بەخت بولماي نېمە؟

چۈشىنىكسىز بولغان ۋە هامان دانىيارنىڭ ناخشىسىغا ئەگىشىپ پەيدا بولىدىغان هاياجانغا يەنه بىر قېتىم چۆكتۈم. بىردىنلا نېمە قىلىشىم كېرەكلىكى ماڭا روشەن بولۇپ قالدى. مەن ئۇلارنىڭ رەسىمىنى سىزىپ چىقماقچى بولدۇم.

بىراق، شۇ زامانلا بۇ خىيالىمدىن چۆچۈدۈم. «بۇ ئىش قولۇمدىن كېلەرمۇ؟» دەپ ئويلىدىم ۋە ئىچىمده بۇنىڭ تەسلىكىنى بىلىپ تۇرساممۇ، خىيالىمنى توختىتالمىدىم. «مەن بۇلارنىڭ رەسىمىنى سىزىپ چىقىمەن، دەل هازىرقى تۇرقىغا

ئوخشىتىمەن. ئۇلار مەن سىزغان رەسىمدىمۇ دەل ھازىرقىدەك بەختلىك بولسۇن !» دەپ يولۇمنى داۋاملاشتۇردۇم. مۇشۇنداق خىياللارغا بېرىلىپ ئەتراپىمغا قارىسام، كۆزۈمگە ئاۋغۇست ئاخشىمىدىكى ۋالىلدىغان يۇلتۇزلار، گۈلگە پۈركەنگەن پايانسىز دالا كۆرۈندى. مەنمۇ ئۆزۈمنى بەختلىك سېزىپ، بايىقىدەك تىلىكىمگە ھازىرلا يېتىدىغاندەك ئىشەنچ بىلەن كەلمەكتىمەن. لېكىن، ئۇ چاغدا بالا ئىكەنمەن، كىچىكچىكتە بۇ مەقسەتكە يېتىش ئۈچۈن قانچىلىك قىينىچىلىق، قانچىلىك ھەرەج تارتىدىغانلىقىنى بىلمىگەنىكەنمەن. ئۇ چاغدىكى مەقسىتىم دانىيارنىڭ ئاۋازىنى بولۇشىغا قويۇپ بېرىپ ناخشا ئېيتقانلىقىنى بويالقلار بىلەن سىزىپ، ئاشۇ تاغ، ئاشۇ ئاسمان، بۇلۇت، يەر ـ سۈنى دانىيار كۈيلەۋاتقاندەك كۆرسىتىپ بېرىش ئىدى. بۇ ئىشقا چوڭ ماھارەت كېرەك ئىكەنلىكىنى بىلمەي تۇرۇپ، مەن تېخى «بويالقلارنى قەيەردىن تاپارمەن؟ مەكتەپتىن سورىسامىكىن، ھەي، بەرمەس، ئۆزلىرىگە كېرەك ئەمەسمۇ !» دەپ كېتىپتىمەن، گويا پۈتۈن مەسىلە مۇشۇنىڭدەك، ھەي، بالىلىقىم ـ دە !

مەن مۇشۇ تەرىقىدە كىلىۋاتقىنىمدا، دانىيارنىڭ ناخشىسى چورتلا ئۈزۈلۈپ قالدى. مەن شۇنداقلا قارىسام، جەمىلە دانىيارنى قاتتىق قۇچاقلاپ، يۈرىكىگە بېسىپ قىسىۋالغانىكەن. بىراق، شۇ ئارىدا ئۇ چۆچۈگەندەك بولۇپ قولىنى بوشاتتى ـ دە، ھارۋىدىن سەكرەپ چۈشتى. دانىيار ھودۇققىنىدىن تىزگىن تارتىپ ئاتلارنى توختاتتى. جەمىلە تەتۈر قارىغان پېتى يولدا سەنتۈرۈلۈپ تۈردى ـ دە، بىر ۋاقىتتا بېشىنى شارتتىدە قايرىپ، ئېتىلىپ چىقىۋاتقان يېشىنى تەسلىكتە تۇتۇۋالغاندەك ھالەتتە ئاچچىق بىلەن گەپ قىلىپ كەتتى:

ـــ نېمىگە قارايسەن؟ نېمەك بار مېنىڭدە؟ ـــ دېدى ۋە سەل تۇرۇۋالغاندىن كېيىن، ـــ قارىما ماڭا، ھەيدە ھارۋاڭنى، ماڭ ! ـــ دېدى ـ دە، ئارقىدا قالغان ھارۋىسىنى كۆزلەپ مېڭىپ كەتتى. مەن ھاڭ ـ تاڭ بولۇپ قاراپ قېلىۋىدىم، يەڭگەم ماڭىمۇ خاپا

www.uyghurkitap.com

بولۇپ كەتتى:

ــ ھە، ساڭا نېمە بولدى؟ چىق ھارۋاڭغا ھاڭۋېقىپ تۇرماي ! بىر قېلىپتىن چىققان ھاڭۋاقتىلار، خۇدانىڭ ئازابىغىلا قالغان ئىكەنمەنغۇ سىلەر بىلەن !

«ۋاي توۋا، بۇ نېمىسىكىنە، جىن تەگدىمۇ نېمە بۇنىڭغا؟» دەپ مېڭىپ كېلىۋاتىمەن مەن. بۇ جەمىلەگە ئاسان ئەمەس ئىدى، ئۇنىڭ قانۇنىي ئېرى بار، تېخى ھايات، ساراتوۋدىكى دوختۇرخانىلارنىڭ بىرىدە ياتماقتا، يېقىندا قايتىپ كېلىمەن دەۋاتسا، ئۇنىڭغا ئوڭايمۇ ! بىراق، مەن بۇ تەرەپلىرىنى ئويلىماق تۈگۈل، ئەكسىچە جەمىلەگە ئاچچىقىم كېلىپ، ئۇنى يامانلاپ كېلىۋاتىمەن. مۇبادا دانىيارنىڭ ئىككىنچى ناخشا ئېيتماسلىقىنى بىلگىنىمدە، ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئەمدى ھېچقاچان ئاڭلىيالمايدىغانلىقىمنى بىلگىنىمدە، جەمىلەگە تېخىمۇ ئاچچىقىم كەلگەن بولاتتى.

شۇ تاپتا پۈتكۈل بويۇم شالاق ـ شالاق بولۇپ كەتكەندەك، كۆڭلۈم نېمىگىدۇر رەنجىپ، تېزرەك خامانغا يېتىپ بارسام، سامان دۆۋىسىگە ئۆزۈمنى تاشلاپ ياتسام دەپ كېلىۋاتىمەن. ھارۋىمۇ ئادەمنى قىيناپ، داقىلاڭ ـ دۇقىلاڭ سەكرەيتتى، چۇلۋۇر قولۇمدىن چىقىپ كېتىۋاتقاندەك، يول بۈگۈن ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل بولۇپ كەتكەندەك تۇيۇلاتتى. خامانغا بارغاندا ئەپلەپ تۇرۇپ ئاتلارنىڭ چىليا ـ خامۇتلىرىنى ئېلىپ، ھارۋىنىڭ ئاستىغا سۆرەپ كېلىشكە ئاران ھالىم يەتتى. ئۇنىڭدىن كېيىن سامان دۆۋىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ يىقىلغانلىقىمنى بىلىمەن. دانىيار شۇ كۈنى ئاتلارنى ئوتلاققا ئۆزى ئاپىرىپ چۈشەپتۇ.

ئەتىسى ئويغانغىنىمدا، تاڭ ئاتقان ۋە ھاۋا ناھايىتى چىرايلىق ئېچىلغانىكەن، شۇ كۈنكى تاڭ قانداق تازا بولسا، مېنىڭمۇ كۆڭلۈم شۇنداق ئېچىلىپ، قەلبىم خۇشاللىققا تولۇپ، ئاللىقانداق ياخشىلىقنىڭ يېتىپ كېلىشىنى كۈتۈۋاتقاندەك تۇيۇلدى، نېمىگە بۇنچىلىك خۇشال ئىكەنلىكىمنى دەماللىققا

بىلەلمەي، ئۇنىڭدىن كېيىن تۇنۇگۈنكى ئىشلارنى، دانىيار بىلەن جەمىلەنىڭ رەسمىنى سىزماقچى بولغانلىقىمنى ئەسلەپ تېخىمۇ يايراپ كەتتىم. «ئوخشىتالارمەنمۇ؟» دېگەن گۇمان خۇددى كۆلەڭگىدەك پۈتۈن خىيالىمنى چىرمىدى، ئاندىن كېيىن كۆزۈمنى يۇمۇپ ئەسلىدىم ـ دە، تۇنۇگۈنكى كۆرۈنۈش ئوپئوچۇق، ھازىرلا سىزىپ چىققاندەك كۆز ئالدىمغا كەلدى.

ئورنۇمدىن تۇرۇپلا دەريا بويىغا يۈگۈرۈپ بېرىپ يۈز ـ كۆزۈمنى يۇدۇم ـ دە، سايدا چۈشەكلىك تۇرغان ئاتلارنى كۆزلەپ ئېتىلدىم. ئەتىگەنلىك شەبنەمدە مۆزدەك سوغۇق بولۇپ كەتكەن بېدە پاچاقلىرىمغا تېگىپ، يېرىلغان تاپانلىرىمنى ئېچىشتۇرۇۋەتتى. بىراق، بۇلار مەن ئۈچۈن ھېچ گەپ ئەمەس، ئۇپۇقتىن ماراپ چىقىپ كېلىۋاتقان كۈننى توسۇۋالغۇدەك خۇشاللىق كەيپىياتى ئىچىدە، ئەتراپىمدىكىلەرگە كۆز سېلىپ، قىيغىتىپ كېتىۋاتىمەن. ئېرىق بويىدا ئۆسكەن ئاپتاپپەرەسلەر كۈن چىققانسېرى بېشىنى كۈنگە قارىتىپ، يىراقتىن تۆكۈلۈپ كېلىۋاتقان كۈننى كۆزلەپ سوزۇپ بويىنى ئوڭلىماقتا. ئاقباش بۇيىلار ئۇنى دائىرە قىلىپ قىسماققا ئالغان، بىراق ياش ئاپتاپپەرەس بۇيىلارغا بوي بەرمەي، كۈننىڭ شولىسىغا بۇيىدىن بۇرۇنراق ئىنتىلىپ، سېرىق گۈللۈك بېشىنى قاڭقايتىپ، كۈن نۇرىنى تويۇپ ـ تويۇپ شۇمۇيدۇ. ئەنە، ھارۇلار سۇدىن ئۆتىدىغان كېچىك، ھارۇا چاقىنىڭ ئىزى بىلەن سۇ بۆلۈنۈپ يەنە چاقتىن قالغان ئېرىقچىلارغا تولغان. شۇ سۇ كەلگەن يەرنى بويلاپ يالپۇز يېيىلغان بولۇپ، سالقىن ھىدى دىماقىغا ئۇرۇلىدۇ. ئاھ، ئايلىناي، تۇغۇلغان يېرىم ! مەن يۈگۈرۈپ كېتىۋاتىمەن، بېشىمدا قارلىغاچلارمۇ ماڭا قوشۇلۇپ بەيگىگە چۈشكەندەك غۇيۇلداپ ئۇچۇشماقتا. «ئاھ، رەسسام بولسام، مۇشۇ ئەتىگەنلىك كۈننى، ئالا ـ بۇلىماچ تاغلارنى، ئەتىگەنلىك شەبنەمگە تويغان يېشىل بېدىنى، ئېرىق بويىدىكى سېرىق گۈللەرنى، ئاپتاپپەرەسلەرنى سىزىپ چىقسام، قانداق بولار ئىدى ـ ھە !»

بىراق، خامانغا قايتىپ كەلگىنىمدە، مېنىڭ بۇ شېرىن خىياللىرىم ئوتقا سۇ قۇيغاندەك، ئۆچۈپ سوۋۇدى. چۈنكى، جەمئىلە تۇنۇگۈن كېچە ئۇخلىمىغان بولسا كېرەك، قاپىقى ئىشىشىپ، روھى چۈشۈپ جۇدەپلا كەتكەنىدى. ئۇ ماڭا قاراپ كۈلۈپمۇ قويمىدى، گەپمۇ قىلمىدى. لېكىن، ئەترەت باشلىقى ئورازمات كەلگەندە بولسا، جەمئىلە ئۇنىڭ ئالدىغا بېرىپ، سالاممۇ قىلماستىن گەپ قىلدى:

ــ ھارۋىكىزنى ئېلىڭ! مېنى قەيەرگە ئەۋەتسىڭىز مەيلى، بىراق ئىستانسىغا ئاشلىق توشۇمايمەن!

ــ ھە، ساڭا نېمە بولدى، جامالتاي، كۆكۈيۇن چاقتىمۇ؟ ــ دېدى ئورازمات ئۇنى ئەركىلەتكەندەك كۈلۈمسىرەپ ھەيرانلىقتا.

ــ كۆكۈيۇنىنىڭ مەندە ھەققى يوق! بارمايمەن دېدىمۇ، بولدى، دېگىنىم دېگەن!

ئورازماتنىڭ چىرايىدىكى كۈلكە غايىب بولدى.

ــ ئېيتساڭمۇ، ئېيتمىساڭمۇ شۇ: ئىستانسىغا ئاشلىق توشۇشقا ھارۋا ھەيدەيسەن، باشقا گەپ يوق! ــ دېدى ئۇ قولتۇق تايىقىنى غىچىلدىتىپ يەرگە ئۇرۇپ تۇرۇپ، ــ ئەگەر بىركىم چېقىلغان بولسا ئېيت ھازىر، قولتۇق تايىقىم بىلەن بېشىغا سالاي ئۇنىڭ، خوش، ئۇنداق ئەمەس ئىكەن، ئىشىڭغا ماڭ! ئاشلىق مېنىڭ ئەمەس، ھەربىيلەرنىڭ ئاشلىقى، سېنىڭ ئېرىڭمۇ شۇ ياقتا!

ئەترەت باشلىقى تۇرغان يېرىدىن شارتتىدە بۇرۇلۇپ، قولتۇق تايىقىنى چوڭ ـ چوڭ يۆتكەپ چەتكە قاراپ كەتتى.

جەمئىلە جاۋاب بېرەلمەي، قولىدىكى قامچىنى قاماللاپ، گۇناھ قىلغاندەك قىزىرىپ تۇرۇپ قالدى. ئۇ بېرىسىدا تۇرغان دانىيارنى كۆرگەندە، يېنىككىنە نەپەس ئېلىۋالدى. دانىيار ئاتلارنى ھارۋىغا قوشۇۋاتاتتى. بايىقى گەپلەرنى ئۇققىنى بىلەن، سىر بەرمەي، باشقا تەرەپكە قاراپ، چىليا ـ خامۇتلارنى ئۇياق ـ بۇياققا تارتىپ باغلاۋاتاتتى. جەمئىلە خامانىڭ ئوتتۇرىسىدا بىرھازاغىچە يالغۇز

تۇردى ـ دە، ئاندىن كېيىن نېمە بولسا بولار، دېگەندەك قولىنى شىلتىپ ھارۋىسىغا قاراپ مېڭىپ كەتتى.

شۇ كۈنى بىز ئاۋۇلغا ئادەتتىكىدىن بۇرۇنراق قايتتۇق. چۈنكى، كېتىۋاتقىنىمىزدىمۇ، قايتىۋاتقىنىمىزدىمۇ دانىيار ئاتلارنى توختاتماي قوغلاپ ماڭدى. جەمىلەمۇ قاپىقى سېلىنغان ھالدا كۆڭۈلسىز ماڭدى. مەن بولسام قاغجىراپ قالغان دالانى كۆرۈپ ئۆزۈمگە ئىشەنمەي ماڭدىم: تۇنۇگۈن پايانسىز دالا ئۇنداق ئەمەسمىدى، گويا چۆچەكلەردە ئاڭلىغاندەك، تۇنۇگۈنكى گۈلگە پۈركەلگەن دالا بۇگۈن يوق ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ بەختلىك كۆرۈنۈش خىيالىمدىن كەتمەي، كۆز ئالدىمغا كېلىپ تۇرۇۋالدى. تۇرمۇشنىڭ ئەڭ يارقىن، كۆركەم بىر قىسمىنى تۇتۇۋالغاندەك بولدۇم ـ دە، بۇ كۆرۈنۈشلەر پۈتۈن دىققىتىمنى ئۆزىگە تارتىپلىۋالدى.

شۇنداق قىلىپ، خاماندىكى ھېلىقى ئايال گىرچىنىڭ بىر ژاراق ئاق قېلىن قەغىزىنى ئوغرىلىقچە ئېلىۋېلىپ، ئويلىغان تىلىكىمگە يەتمىگۈچە كۆڭلۈم تىنمىدى. سامان دۆۋىسىنىڭ ئارقىسىغا يوشۇرۇنۇپ، ئاپپاق قەغەزنى بۇغداي سورۇيدىغان ياغاچ گۇرجەكنىڭ ئۈستىگە قويغىنىمدا، يۈرىكىم قىنىدىن چىقىپ كېتىدىغاندەك دۈپۈلدەپ ئاغزىمغا تىقىلدى. دادام مېنى بىرىنچى قېتىم ئاتقا مىندۈرگەندىكىنى دوراپ: «بىسمىللا !» دېدىم ـ دە، قەلەمنى قەغەزگە تەككۈزدۈم. ھە دېگەندە دانىيارنىڭ قىياپەتلىرى ئۇنىڭ ئۆزىگە ئوخشىغىلى تۇرغاندا، كۆڭلۈم قانات چىقىرىپ ئۇچتى، ئۆزۈمنىڭ نېمە قىلىۋاتقىنىمنى ئۇنتۇدۇم. مەن كۆرگەن ئاشۇ ئاۋغۇست ئاخشىمى، چەكسىز ئۇزۇنغا سوزۇلغان كەڭ دالا قەغەز يۈزىگە كۆچۈپ كەلگەندەك، دانىيارنىڭ جاراڭلىق ناخشىسى قۇلىقىمغا كىرىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. كۆز ئالدىمغا كۆڭلىكىنىڭ ياقىسىنى ئېچىۋەتكەن دانىيار بىلەن ئۇنىڭغا يېقىن كېلىپ ئولتۇرغان جەمىلە كەلدى. بۇ مەن تۇنجى قېتىم ئۆز ئالدىمغا سىزغان رەسىم ئىدى: ئەنە ھارۋىنىڭ قىرى، ئەنە يېنىچە

ئولتۇرغان دانىيار بىلەن جەمىلە، تىزگىنلەر ھارۋا ئالدىدا بوش تۇرماقتا، ئاتنىڭ دۇمبىسى قاراڭغۇدا مىدىرلاپ تۇرۇپتۇ، ئۇنىڭ نېرىسىدا كېچىلىك دالا، يىراقتىكى يۇلتۇزلار. بۇلارنىڭ ھەممىسىنى شۇنچە بېرىلىپ سىزىپتىمەنكى، بىر ۋاقىتتا ئۇستۇمدە بىركىمنىڭ خاپا بولۇپ سۆزلەپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلاپ ئېسىمگە كەلدىم. قارىسام جەمىلە ئىكەن.

— ماڭا نېمە بولدى، گاس بولۇپ قالدىڭمۇ، نېمە؟

بايا ئۇ مېنى ئىزدەپ يۈرۈپتىكەن، ھودۇققىنىمدىن رەسىمنى يوشۇرۇشقىمۇ ئۇلگۈرەلمەي قالدىم.

— بۇغدايلارنى ئاللىقاچان قاچىلاپ قويۇپ، بىر ئاش پىشىمدىن بۇيانقى سېنى توۋلىدۇق، يا ھە، دەپ قويمىدىڭ... قولۇڭدىكى نېمە ئۇ؟ — جەمىلە رەسىمنى مېنىڭدىن تارتىۋالدى ۋە، — ھوي، شورۇڭ قۇرۇغۇر ! — دېدى - دە، رەڭگىرويى ئۆچۈپ قەغەزگە تەلمۈرۈپ قاراپلا قالدى. ۋاھ، شۇ چاغدا مېنىڭ ئۇيالغىنىمنى دېسەڭلەرچۇ ! ئۆلمىسەممۇ يەرگە كىرىپ كەتكۈدەك بولۇپ كەتتىم. جەمىلە رەسىمگە قاراپ تۇردى - دە، بىرھازادىن كېيىن چانىقى ياش بىلەن تولغان كۆزىنى يۇقىرى كۆتۈرۈپ پەس ئاۋازدا، — ماڭا بەرگىنە بۇنى، ئۇكام ! مەن خاتىرە قىلىپ ساقلاپ قويايى، — دېدى.

ئاندىن ئۇ قەغەزنى ئىككى پۈكلەپ قوينىغا سېلىۋالدى.

بىز يولغا چىقىپ ئاۋۇلدىن خېلى ئۇزاپ كەتكۈچە، مەن ئېسىمگە تولۇق كېلەلمەي قالدىم. قەلبىمنى قاتتىق چۈلغۇالغان كۆرۈنۈشنى ھەقىقەتەن ئۆزىگە ئازراق بولسىمۇ ئوخشىتىپ سىزىپ چىققىنىم ئېنىقمۇ ياكى بۇ بىر چۈشمۇ، دەپ گۇمانلاندىم. شۇنداق بولسىمۇ ئىچىمدە بالىلارچە ماختىنىش ئۆپكەمنى كۆپتۈرۈپ، ھەتتا ئادەتتىن تاشقىرى خىيالىلار بېشىمنى ئايلاندۇرۇپ، يېقىندا بويىاق تاپسام، تولۇپ ياتقان كۆرۈنۈشلەرنى سىزىپ مەكتەپكە قويۇپ قويىمەن، دەپ خىيال سۈردۈم. ئەمدى قارىسام، بۇنداق خىياللار شۇنداق بالىلىق

چاغلاردىلا بولۇشى مۇمكىن ئىكەن. ئۇنىڭ بىلەن مېنىڭ كارىم يوق، قانچىلىك تېزلىكتە كېتىۋاتقانلىقىمىزنىمۇ ئېسىمگە ئېلىپ قويمىدىم. ئالدىمدا ھارۋا ھەيدەپ كېتىۋاتقان دانىياردىن قالماي دەپ ئاتلارنى تېزلىتىپ ھەيدەپ كېتىۋاتىمەن.

جەمئىيەتنىڭ ئارقىسىدىنلا كېلىۋاتاتتى. يول بويى ئىككى ياققا قاراپ، بەزىدە قانداقتۇر گۇناھكار ئادەمدەك مەيۈس جىلمىيىپ قويياتتى. بۇ ھالنى كۆرۈپ مەنمۇ جىلمىياتتىم. «رەسىم سىزىپ، يەڭگەمنىڭ ئاۋۇ كۇنكى ئاچچىقىنى چىقىرىپ، كۆڭلىنى ئېچىپتىمەن. يەڭگەم ئەمدى دانىيارنى ناخشا ئېيت دېسە، ئۇ سۆزسىز ناخشا ئېيتىدۇ... دېمەك، بۇگۈن دانىيارنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ كۆڭلۈم ئېچىلىپ كېتىدىغان بولدى. بۇگۈن دانىيار ناخشا ئېيتسىكەن، ئەلۋەتتە، ئېيتىدۇ ! ناخشا ئېيتسىكەن !» دەپ ئويلىدىم مەن.

بۇ دورەم ئىستانسىغا ئادەتتىكىدىن كۆپ بالدۇر كەلدۇق، لېكىن ئاتلىرىمىز چىلىق - چىلىق قارا تەرگە چۆمگەنىدى. گىر بوش ئىكەن، ھارۋىدىن چۈشۈش بىلەنلا دانىيار ئاشلىقلارنى توشۇشقا باشلىدى. ئۇ قانداقتۇر ئالاقزادە بولغاندەك ئىدى، ئۇنچىقمايلا ئۇيان - بۇيان ماڭاتتى، پويىزلار نېرى - بېرى ئۆتكەندە، دانىيار توختاپ قېلىپ، ئارقىدىن ئۇزاققىچە ئۇزىتىپ قاراپ، ئاللىقانداق ئويلارغا پاتاتتى. جەمئىيەتمۇ ئۇ قارىغان تەرەپكە قارىغىنىچە تىنچىپ كېتىپ، دانىيارنىڭ خىيالىدا نېمىلەر بارلىقىنى بىلگۈسى كەلگەندەك قىلىپ تۇراتتى.

بىر ۋاقىتتا جەمئىيەتنىڭ يېنىغا بېرىپ، دانىيارنى يېنىغا چاقىردى:

— ماۋۇ يەرگە كەلگىنە، دانىيار، قاشقا ئاتنىڭ تاقىسى شالاقشىپ قاپتۇ، يۇلۇپ تاشلىغىنا، مەن تۇتۇپ بېرەي !

دانىيار ئاتنىڭ تۇيىقىنى ئىككى تىزىنىڭ ئوتتۇرىسىغا قىسىپ، تاقىنى يۇلۇپ بولغىنىدا، جەمئىيەت ئۇنىڭغا قاراپ ئاستاغىنا دېدى:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ نېمە قىلغىنىڭ، سەن ھېچنېمىنى چۈشەنمەمسەن؟... يا مەندىن باشقا قىز ـ كېلىنچەكلەر تۇگەپ كېتىپتۇمۇ؟

دانىيار گەپ قىلماستىن كۆزىنى ئېلىپ قاچتى.

ـــ ماڭا شۇنچە يېنىك دەپ ئويلامسەن؟ ـــ دېدى جەمىلە ئۇلۇغ ـ كىچىك تىنىپ.

دانىيارنىڭ قېشى بىر ـ ئىككى قېتىم لىكىلدىدى ـ دە، جەمىلەگە مۇڭلانغان قىياپەتتە قاراپ، بىرنەرسە دېگەندەك بولدى، بىراق مەن ئۇقالماي قالدىم، چۈنكى ئاتقا ئېغىزدۇرۇق سېلىپ قاماپ تۇراتتىم، ئات شۇ چاغدا بېشىنى سىلكىپ قالغانىدى. دانىيار بىرنەرسىگە مەمنۇن بولغاندەك، قولىدىكى تاقىنى سىلاپ، نېرى چەتكە كېتىپ قالدى. مەن ئۇنىڭغا قاراپ بىرنەر ـ سىنى چۈشىنەلمىگەندەك بولدۇم: جەمىلە ئېيتقان سۆزلەرنىڭ ئۇنىڭغا نېمىسى يېقىپ قالدى؟ مەسىلەن، بىركىمگە: «ماڭا شۇنچە يېنىك دەپ ئويلامسەن؟» دېسە، ئۇنىڭ نېمىسى ياخشى؟

قاپلارنى توشۇپ بولۇپ كەينىمىزگە قايتايلى دەپ تۇرغىنىمىزدا، يېنىدا يۈك ـ تاقى بار، پۇرلەشكەن كونا ھەربىي پەلتو كىيگەن بىر ئورۇق ياردار ئەسكەر قورۇغا كىرىپ كەلدى. شۇنىڭدىن بىرئازلا ئىلگىرى ئىستانسىغا بىر پويىز كېلىپ توختىغانىدى. ھېلىقى ئەسكەر ئىككى تەرىپىگە سەپسېلىپ، خۇشال كۈلۈمسىرەپ تۇردى ـ دە، بىر ۋاقىتتا:

ـــ كۇركۇرەۋدىن كىم بار؟ ـــ دەپ توۋلىدى.

مەن «بۇ كىم بولغىيدى؟» دەپ ئويلاپ، ئاندىن كېيىن:

ـــ مانا مەن كۇركۇرەۋدىن ! ـــ دېدىم. ئۇ:

ـــ سەن كىمنىڭ بالىسىسەن، ئىنىم؟ ـــ دەپ ماڭا قاراپ كېلىۋاتقاندا، جەمىلەنى كۆرۈپ قېلىپ، ھەيران بولۇپ كۈلۈپ تۇرۇپ قالدى.

ـــ سەن كىرىممۇ؟ ـــ دېدى خۇشال بولۇپ كەتكەن جەمىلە ھەيران بولۇپ.

ـــ ئوھۇ، جەمىلە قېرىندىشىم ! ـــ دېدى ئەسكەر جەمىلەنىڭ

ئالدىغا ئېتىلىپ كەلدى ۋە ئۇنىڭ ئالىقىنىنى ئىككى قولىلاپ قىستى.

ئۇ جەمىلە بىلەن بىر ئاۋۇلدىن ئىكەن.

ــ ماۋۇ ئىشنى قاراڭلار، بۇ يەرگە خۇددى ئالدىدىن بىلگەندەك ئايلىنىپ كېلىپ قالغىنىمنى! ــ دېدى ئۇ هاياجانلانغان هالدا، ــ سادىقنىڭ يېنىدىن چىققىنىمغا ئۇزاق بولمىدى، بىز دوختۇرخانىدا بىللە ياتتۇق، خۇدا بۇيرۇسا ئۇمۇ بىر ـ ئىككى ئايدا كېلىپ قالار. بۇ ياققا مېڭىشىمدا: خوتۇنۇڭغا خەت يېز، ئۆز قولۇم بىلەن قولىغا تاپشۇراي دەپ خەت يازدۇرۇۋالغانىدىم... ئەجەب ياخشى بوپتىكەن، مانا ئامانىتىڭ، بوينۇمدىكى قەرزدىن قۇتۇلاي!

ئەسكەر ئۇچ بۇرجەكلىك خەتنى جەمىلەگە ئۇزارتتى.

جەمىلە خەتنى ئۇنىڭ قولىدىن يۇلۇۋالغاندەكلا تارتىۋالدى ـ دە، خۇشاللىقىدىنمۇ ياكى ئۇيالغىنىدىنمۇ، قىپقىزىل بولۇپ قىزىرىپ، ئاندىن كېيىن تاتىرىپ تۇرۇپ قالدى. هەي، يۇرەك دېگەن قۇرۇسۇن، دەل شۇ چاغدا جەمىلە كۆزىنىڭ قىرى بىلەن دانىيار تەرەپكە ئاستاغىنا قارىدى. دانىيار ئۇمىدى ئۈزۈلگەن، قايغۇرغان هالدا جەمىلەگە ئارمان بىلەن قاراپ، هارۋىنىڭ يېنىدا يالغۇز تۇراتتى. ئۇ هېلىقى خاماندىكىدەك يا كۆپچىلىكنىڭ ئىچىگە كىرىپ ئارىلىشالماي، يا چەتكە چىقىپ كەتمەي، پۈتىنى كېرىگەن پېتى جەمىلەگە قاراپ تۇراتتى. ئاڭغىچە تۇشۇمۇتۇشتىن يۇگۇرۇشۇپ كەلگەن كىشىلەر ئەسكەرنى چۆرىدىۋېلىپ، بەزىلىرى تۇغقان، بەزىلىرى ئاۋۇلداش چىقىپ، ئۇچرىشىپ، سورىشىپ كېتىشتى. جەمىلە ئاۋۇلدىشىغا رەهمەت ئېيتىشقىمۇ ئۈلگۈرەلمەي تۇرغان پەيتتە، دانىيارنىڭ هارۋىسى تاقىراق ـ تۇقۇرۇق قىلىپ جەمىلەنىڭ يېنىدىن ئۆتتى ـ دە، چاڭ توزۇتقان پېتى يولغا چۈشتى.

ــ ۋوي، بۇنىڭغا جىن تەگدىمۇ، ساقمۇ؟ ــ دەپ چۇقان كۆتۇرۇپ قېلىشتى خەقلەر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن.

كىشىلەر ئەسكەرنى بىر چەتكە ئاچىقىپ كەتكەن ئوخشايدۇ، يەڭگەم ئىككىمىز ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا قېلىپ، يىراقتا كۆتۈرۈلگەن چاڭغا قاراپ قالدۇق. بىرئازدىن كېيىن ھارۋا كۆرۈنمەي قالدى.

— يۈر، يەڭگە، ئۆيگە كېتەيلى، — دېدىم مەن.

— كېتىۋەر، مەن ئۆزۈم بارىمەن! — دېدى جەمىلە ئازابلانغان ھالدا.

شۇنداق قىلىپ، بىز بىرىنچى قېتىم بىر - بىرىمىزدىن ئايرىلىپ، ھارۋىمىزنى ئۆزىمىز ھەيدەپ يولغا چىقتۇق. ھاۋا تازا دىمىق بولۇپ، يەردىن كۆتۈرۈلگەن ئىسسىق قۇرۇپ كەتكەن كالپۇكلىرىمنى قىزدۇرۇپ تۇراتتى. كۈن بويى قىزىپ تۇرغان ھاۋا يەرلەرنى يېرىپ، زېمىننى قوقاستەك قىلىۋەتكەن، يەرنىڭ ئۈستىنى شورغا پۈركىگەنىدى. ئىسسىق ئاستا - ئاستا قايتماقتا. ئوخشاش شۇ ئاق تۇماندا، غەرب تەرەپتە، قۇياش ئۇپۇقتا لۆمشىپ پاتماقتا. پايانسىز ئاسمانىنىڭ قەرىدە، قىزىل رەڭلىك ھۆل - يېغىن بۇلۇتلىرى توپلانماقتا. قۇرۇق ئىسسىق شامال بەزىدە ئاتلارنىڭ بېشىغا ئاق شور پۈركۈپ، ئاتلارنىڭ قۇيرۇق - يالىلىرىنى پۈلاڭلىتىپ ئۆتۈپ كېتەتتى - دە، شۇڭا قلارنىڭ بېشىنى تەۋرىتەتتى.

«يامغۇر ياغاي دەمدۇ نېمە؟» دەپ ئويلىدىم مەن.

بۇ چاغدا يالغۇزلۇق ھېس قىلىپ، ئالاقزادە بولغاندەك بولدۇم - دە، ئاستا مېڭىشقا ئۇرۇنغان ئاتلارغا قامچا سېلىشقا باشلىدىم. مەنلا ئەمەس، ئۇزۇن پۇتلۇق بوز دوغداقلارمۇ ئالاقزادە بولۇپ چىغلارنى ئارىلاپ يۈگۈرۈشەتتى. شامال قارايغان ياۋا ئوت — قېرىقىزنى دوملىتىپ، يىراق - يىراقلاردىن يول ئۈستىگە ھەيدەپ كەلمەكتە. بىز تەرەپتە قېرىقىز دېگەن بۇنداق ئوت بولمايدۇ، ئەھۋالدىن قارىغاندا بۇ قازاقستان چۆلىدىن كېلىپ قالغان قېرىقىز بولسا كېرەك. ئەتراپىمدا ھېچبىر ئادەمزات يوق؛ دانىيارمۇ كۆرۈنمەيدۇ، ئارقىمىزدا قالغان جەمىلەمۇ يوق،

پەقەت ھېرىپ - چارچىغان ئوتلاقلا تۇراتتى.
خامانغا قاش قارايغاندا يېتىپ كەلدىم. خامان تىپتىنچ ئۇيقۇدا، ئازراقمۇ شامال يوق. دانىيارنى چاقىرسام، ئۇنىڭ ئورنىدا قاراۋۇل جاۋاب بەردى:
— دەريا بويىغا كەتتى. بەك دىمىق بولۇپ كەتتى، ھەممەيلەن ئۆيلىرىگە كېتىشتى. شامال بولمىسا، خاماندا قىلىدىغان نېمە ئىش بولاتتى!
ئاتلارنى بېدىلىككە چۈشەپ قويۇپ قايتىپ كېلىۋاتقىنىمدا، دەريا بويىغا بارغۇم كەلدى، يار بويىدا دانىيارنىڭ دائىم ئولتۇرىدىغان يېرىنى بىلەتتىم.
دانىيار ئادىتىچە تىك يار لېۋىدە ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ سىگار تىزىنى قۇچاقلاپ، بېشىنى سېلىپ، يارنىڭ ئاستىدا گۇرۇلدىگەن دەريا شاۋقۇنىنى تىڭشاپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ بىچارىلەرچە ئولتۇرۇشى يۈرىكىمنى مۇجۇدى. ئۇنىڭ يېنىغا بارغۇم، ئۇنى باغرىمغا باسقۇم، ئۇنىڭغا ئۆزۈم بىلىدىغان ئەڭ ياخشى سۆزلەرنى ئېيتىپ خاپىچىلىقىغا ئورتاقلاشقۇم كەلدى. بىراق، مەن ئۇنىڭغا نېمە دېيەلەيمەن، قانداق قىلىپ ئۇنىڭ كۆڭلىنى ئالالايمەن؟ بىرھازاغىچە قاراپ تۇرغاندىن كېيىن خامانغا قايتىپ كەلدىم. شۇنىڭدىن كېيىنمۇ ئۇزاقىچە ئۇخلىيالماي، سامساندا ياتقان يېرىمدە ئاسماندا ئۇزۇپ يۈرگەن بۇلۇتلارغا قاراپ: «ئادەمنىڭ تۇرمۇشى نېمە ئۈچۈن شۇنچىۋالا مۇرەككەپ، چۈشىنىكسىز بولىدىغاندۇر؟» دەپ ئويلاپ كەتتىم.
جەمئىيەتنى تېخىچە خەۋەر يوق. «ئۇ نېمانچە كېچىكتى، نەدە يۈرىدىغاندۇر؟» دەپ، ھارۋىنىڭ تاراقلىغان ئاۋازىنى ئاڭلاشقا زار بولۇپ قۇلىقىمنى دىڭ تۇتۇپ ياتتىم. يا ئۇخلاپ كېتەلمەي، يا تۇرۇپ كەتمەي، ھارغانلىقىمدىن بوشىشىپ قىينالدىم. تاغ تەرەپتىكى ئاسماندا قويۇق قارا بۇلۇت ئارىسىدىن ئاۋازسىز چاقماق يالقۇنى يالت - يۇلت چاقنايتتى.
دانىيار دەريا بويىدىن قايتىپ كەلگەندە، مەن تېخى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۇخلىيالماي ياتقانىدىم. ئۇ نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي، يول تەرەپكە قايتا ـ قايتا قاراپ خاماندا مېڭىپ يۈردى ـ دە، بىركەمدىن كېيىن يېنىمغا كېلىپ سامانغا ئۆزىنى تاشلىدى. «ھەي، ئەمدى بىر ياققا كېتىدۇ، ئاۋۇلدا قالمايدۇ ! ـــ دەپ ئويلىدىم مەن، ـــ بىچارە قەيەرگە بارار؟... ماكانى يوق بىر مۇساپىر كىمگىمۇ كېرەك بولار؟ ھەي، يامان بولدى، قانداق قىلار ئەمدى؟» ئەنە شۇنداق خىيالىلار بىلەن كۆزۈم ئۇيقۇغا كېتىۋاتقاندا، خامانغا ئاستا كېتىۋاتقان ھارۋىنىڭ تاقىراق ـ توقۇرۇقى ئاڭلىنىپ قالدى. «جەمىلە كەلگەن ئوخشايدۇ» دەپ مۆلچەرلىدىم ئۇيقۇ ئارىلاش.

قانچىلىك ئۇخلىغىنىمنى بىلمەيمەن، بىر ۋاقىتتا، دەل قۇلىقىمنىڭ تۈۋىدە، سامانىنى شىرىقلىتىپ بىرەيلەن كېلىۋاتقاندەك بولدى. قانات يەلپۇپ ئۆتكەندەك، قانداقتۇر بىر ھۆل نەرسە يۈزۈمنى سىلاپ ئۆتتى. كۆزۈمنى ئاچسام جەمىلە ئىكەن، سۇغا چۆمۈلۈپ كەلگەندەك كۆرۈنەتتى، كۆڭلىكىنى سالقىنلىتىش ئۈچۈن سۇغا چىلاپ، سىقىپ كەپتۇ، ئۆزىمۇ بىر تۇرلۇك يېقىملىق سالقىنىنى ئەگەشتۈرۈپ كەپتۇ. جەمىلە توختاپ تۆت ئەتراپىغا سەپسېلىپ قاراپ قويدى ـ دە، دانىيارنىڭ باش تەرىپىگە ئولتۇردى.

ـــ دانىيار، مانا مەن ئۆزۈم كەلدىم ! ـــ دېدى ئۇ ئاستا شۇڭىرلاپ.

ئەتراپ جىمجىت، ئۇنسىز چاقماق يىراقتا ۋال ـ ۋۇل كۆرۈنۈپلا كۆزدىن غايىب بولدى.

ـــ ساڭا ئېغىرمۇ؟ قاتتىق ئېغىر كېلىۋاتامدۇ ـ ھە؟...

پۈتۈن ئەتراپ يەنە جىمجىت، پەقەت دەريا بويىدا ياردىن ئېۋىپ ئۆرۈلگەن بىر پارچىسىنىڭ چولتوك قىلىپ سۇغا چۈشكەن ئاۋازىلا ئاڭلاندى.

ـــ بىراق، بۇنىڭغا مەن ئەيىبلىكمۇ؟... سەنمۇ ئەيىبلىك ئەمەس...

تاغ ئۇستىدە قاتتىق گۇلدۇرماما ئاۋازى كەلدى. چۆچۈپ كەتكەن جەمىلە يالت قىلىپ بۇرۇلۇپ قارىغىنىدا، چاقماق نۇرى ئۇنىڭ يۈزىنى يوپيورۇق قىلىپ كۆرسەتتى. شۇ زامان جەمىلە دانىيارنى قۇچاقلاپ يېقىنلاپ كەلگەندە، دانىيار ئۇنى قۇچاقلاپ ئۆزىگە تارتىپ قىستى.

يايلاق تەرەپتىن ۋىژىلداپ كەلگەن شامال سامان ۋە مەڭگەنلەرنى تۇرۇپ - ئۇچۇرۇپ، خامان چېتىدە قىڭغىيىپ تۇرغان بوز ئۆيگە ئاپىرىپ ئۇردى، سامان ۋە مەڭگەنلەر يەنە چوڭ يولغا چىقىپ قۇيۇندەك پىرقىرىغىلى تۇردى. چاقماقلار بۇلۇتنىڭ ئارىسىدا كۆكۈچ يالقۇن چىقىرىپ، قارىغاي سۇنغاندەك قاراسلىغان ئاۋاز بىلەن دەھشەت سالاتتى ھەم قورقۇنچ، ھەم خۇشاللىق ئاتا قىلاتتى — يازنىڭ ئاخىرقى قېتىملىق قارا يامغۇرى يېقىنلاپ كەلمەكتە ئىدى. جەمىلە شۇڭىرلىماقتا:

— راستتىن ماڭا گۇمان بىلەن قارىدىڭمۇ؟ مەن سېنى قانداقمۇ ئۇنىڭغا تەڭ قىلاي !... ئۇمۇ مېنى ھېچقاچان سۆيگەن ئەمەس. سالام يوللىسىمۇ خەتنىڭ ئاخىرىغا — بىر بۇرجىكىگىلا ئىسسىمنى يېزىپ قويىدۇ. ماڭا ئۇنىڭ چۈشتىن كېيىنكى مۇھەببىتى كېرەك ئەمەس، مەيلى، كىم نېمە دېسۇن، مەن سېنىڭكىمەن ! يالغۇزۇم، يارىم، مەن ھېچكىمنىڭ سېنى تارتىپ كېتىشىگە يول قويمايمەن !... مەن سېنى بۇگۈن ئەمەس، تۇنۇگۈن ئەمەس، سىرتىڭدىن بىلگەندەك، بالا بولۇپ ئەقلىمگە كەلگەندىن بېرى سۆيىمەن... مانا ئەمدى سەنمۇ مېنى ئىزدەپ كەلدىڭ !...

يېشىل، ئالا، كۆكۈچ چاقماقلار ئەگىم - ئەگىم سۇنۇپ، يارنىڭ ئاستىغا — سۇغا چۈشۈپ كېتەتتى. ئۇ يەر - بۇ يەردە تاراسلاپ سامانىنى چېكىپ، يامغۇرنىڭ دەسلەپكى تامچىلىرى چۈشۈشكە باشلىدى.

— جەمىلە، جېنىم، قالقىنىم، قىزىلگۈلۈم، جامالتاي ! — دانىيار قىرغىز بىلەن قازاقلاردا بولىدىغان ئەڭ نازۇك ئىسىملارنى سۆيگىنىگە بېغىشلاۋاتاتتى، — مەنمۇ سېنى

ئاللىقاچان سۆيگەنىدىم، ئاكوپلاردا يېتىپ سېنى ئويلىغانىدىم ! قارىسام مېنىڭ سۆيگىنىم تۇغۇلغان يېرىمدە تۇرمامدۇ ! قارىسام، ئۇ سەن ئىكەنسەن، جەمىلەم، قىزىلگۈلۈم !

— بۇركۇتۇم ! چاڭقىغان بۇركۇتۇم ! بۇ ياققا قارىغىنا، يۇزۇڭنى كۆرسەتكىنە، مانا ئەمدى يۇرىكىم قانسۇن !

يامغۇر كۈچەيىپ كەتتى. شامال ئۇچۇرغان بوز ئۆيىنىڭ ئارغامچا ـ كىگىزلىرى قانات قاقىقاندەك لەپەڭشىپ كېتەتتى. يانتۇ قۇيۇلۇپ تۇرغان يامغۇر يەرنى سېغىنغاندەك ئۈست ـ ئۈستىگە ئۆپەتتى، ئاسمانىنىڭ قاپتىلىدىن كۈچ بىلەن ئېتىلاتتى، ھاۋا گۈلدۈرلەپ پۈتۈن ئالەمنى لەرزىگە كەلتۈرمەكتە. تاغ ئۈستىنى خۇددى ئەتىيازدىكى قىزغالداقنىڭ ئوتىدەك يالقۇنلاپ چېقىلغان چاقماقنىڭ يالقۇنى قاپلىغانىدى. شامال جىرادا كۈچلۈك ئۈشقىرتاتتى.

يامغۇر كۈچىيىۋەردى، مەن بولسام سامانغا كۆمۈلۈپ، دەل قولتۇقنىڭ ئاستىدا گۈپۈلدىگەن يۈرەكنى سېزىپ ياتماقتىمەن. شۇ چاغدا مېنىڭدىن بەختلىك، مېنىڭدىن تەلەيلىك ھېچكىم بولمىغان بولسا كېرەك. ئۇزاقتىن بېرى كېسەل بولۇپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ، مانا بۇگۈن ئىشىك ئالدىغا چىققاندا، ئاسماندا پارقىرىغان كۈننى كۆرگەندەك، يەر ئۈستىدە ياشاشنىڭ قانچىلىك راھەت ئىكەنلىكىنى بىلگەندەك بولدۇم. يامغۇرمۇ، چېقىلغان چاقماقنىڭ يورۇقىمۇ سامانىنىڭ ئاستىدا ياتقان يېرىمگە يەتتى، بىراق مەن ئۇچۇن بۇنىڭدىن ياخشى ھېچقانداق نەرسە يوق، كۆزۈم ئىلىنىپ كېتىۋېتىپ كۈلۈمسىرەپ ياتتىم. قۇلىقىمغا كىرگىنى نېمىكىن: جەمىلە بىلەن دانىيارنىڭ شۇرلاشقىنىمۇ ياكى پەسلەپ كېتىۋاتقان يامغۇرنىڭ سامانغا شارتىلداپ تەگكىنىمۇ؟ «مانا ئەمدى يامغۇر كۆپىيىدۇ، كۈز كېلىپ قالدى !» دېدىم مەن ئۆزۈمچە. راستتىنلا كۈزنىڭ خەۋەرچىسىدەك، ھاۋادا شۇاقنىڭ ۋە يامغۇردا قېلىپ چىرىگەن سامانىنىڭ نەمخۇش ھىدى دىماققا ئۇرۇلدى.

نېمە ئۇچۇندۇر، ئەمدى كۈزدە تەقدىرىمىزنىڭ قانداق

بولمدىغانلىقىنى مەن پۈتۈنلەي خىيالىمغا كەلتۈرمىدىم.

ئىككى يىل ئوقۇش توختاتقاندىن كېيىن، مۇشۇ كۇزدە مەن يېڭىباشتىن مەكتەپكە كىرىپ ئوقۇشنى داۋاملاشتۇردۇم. دەرستىن كېيىنكى بوش ۋاقىتلاردا، كۆپ هاللاردا، بايىقى دەريا بويىدىكى يار لېۋىگە بېرىپ تۇرىدۇم. ئۇ چاغدا خامان كۇن بويى ئادەمسىز چۆلدەرەپ تۇراتتى. بۇ يەردە مەن مەكتەپتىن ئالغان بويىقلار بىلەن، ئۆزۈمنىڭ تۇنجى ئاددىي سىزمىلىرىمنى سىزدىم. ئۇ چاغدا سىزغان رەسىملىرىم ئانچە ياخشى چىقمىغان، شۇ چاغدىلا ماڭا ئانچە يارىمىغانىدى. «بويىقلىرىم ياخشى ئەمەس، — دەپ ئويلايتتىم مەن، — جىڭ بويىق بولسا ئىدى، خەپ!» مەن شۇنداق دېگىنىم بىلەن، ئاشۇ جىڭ بويىقنىڭ ئۆزى قانداق بولمىدىغانلىقىنى بىلمەيتتىم. پەقەت خىلىلا كېيىن رەسسامىلار ئىشلەتكەن سىقما بويىقلارنى بىرىنچى قېتىم كۆرۈشكە مۇۋەپپەق بولدۇم.

بويىقلارغۇ بويىق بولسۇن، بىراق مۇئەللىملەرنىڭ ئېيتقانلىرى توغرىدەك قىلىدۇ: رەسىم سىزىدىغان رەسسام بولۇش ئۈچۈن رەسساملىقنى ئۆگىنىش، ئۇنىڭدىن ساۋاتلىق بولۇش كېرەك. بىراق، ئوقۇش توغرىسىدا بۇرۇن هەتتا خىيالمۇ قىلىپ باقماپتىكەنمەن.

ئوقۇش دېگەن نەدە؟! ئاكىلىرىم شۇ كەتكەنچە دېرەكسىز بولۇپ تۇرسا، ئاپام مېنىڭدەك بىردىنبىر ئوغلىنى، ئىككى ئائىلىنىڭ چەۋەندازى ۋە باقۇچىسىنى هەرگىز ئوقۇشقا ئەۋەتمەيتتى. مەن بۇ هەقتە ئېغىزمۇ ئاچالمايتتىم. لېكىن، بۇ يىلقى كۇز خۇددى ئادەمگە چاقچاق قىلىۋاتقاندەك ئالامەت چىرايلىق ئىدى، سىزنى رەسىم سىزىشقا ئۇندەيتتى.

كۇركۇرەۋ دەرياسىنىڭ سۇيى تارتىلىپ، كۆپكۆك بولۇپ تىنغان، سۇنىڭ ئاستىغا يوشۇرۇنغان بايىقى قازاندەك ـ قازاندەك تاشلار ئەمدى سىرتقا چىقىپ قالغان، ئۇلارنىڭ ئۇستىنى ياپيېشىل، ساپسېرىق دۇخاۋدەك مۇخلار قاپلىغان. ئەتىگەنلىك ئۇششۇكتە سۆگەتنىڭ يالىڭاچ چۈشىلىرى نازۇك قىزىرىپ

قالغاندى، ياۋا تېرەكلەر كۆندىن - كۈنگە سارغىيىپ بېرىۋاتقان يوپۇرماقلىرىنى تاشلىغۇسى كەلمەي تىك تۇراتتى.

چارۋا بىلەن يايلاقتا يۈرگەن يىلقىچىلارنىڭ ئىس - تۈتەككە پىشىپ قالغان ئۆيلىرى يېڭىباشتىن چوڭ ساينىڭ جەينەكسىمان ئەگمىسىگە تىكلىپ قارىيىپ تۇراتتى، ئوچاقلىرىنىڭ مورىلىرىدىن چىققان ئاق - بوز تۈتۈنلەر ئاللىقاياقلارغا ئۇچۇپ ئەگىپ تۇراتتى، ئەتراپتا يىلقىلار ئوتلىماقتا، ئۆز ئالدىغا تارقىلىپ كەتكەن تىمەن بايتاللار كۈزنىڭ سالقىنىدا بولۇشچە كىشنەپ ئۆز توپىنى ئىزدىمەكتە. پەقەت بىرلا بايتال تاكى ئەتىيازغىچە بايتاللار توپى ئىچىدە قالغان بولۇپ، سۆزسىز، ئۇنىڭغىمۇ يېنىك چۈشمىگەن بولسا كېرەك. تاغدىن قايتقان ماللار توپ - توپ بولۇشۇپ ئېڭىزدا مېڭىپ يۈرمەكتە. قۇرۇپ سارغايغان يايلاقتا تەرەپ - تەرەپكە ئىز چۈشۈپ يول پەيدا بولغان.

كۈز مۇشۇ پېتىلا تۇرۇپ قالغىنى يوق. ئۇزاق ئۆتمەي قارا بوران چىقىپ، ئالەم - مالەم بولۇشقا باشلىدى، ئاسمانىڭ ئەلپازى بۇزۇلۇپ قار ئارىلاش يامغۇر باشلاندى. بىر كۈنى ئايلىنىپ كېلىش مەقسىتىدە دەريا بويىغا كەلدىم. مەن سايدا ئوتقاشتەك قىزارغان تاغ ئامۇتىغا مەھلىيا بولۇپ تۇرۇپ قالدىم - دە، كېچىككە يېقىنراق سۆگەتلىكتە ئولتۇردۇم، نامازشام ۋاقتى ئىدى. ئۇشتۇمتۇت دەريانى كېچىپ كېلىۋاتقان ئىككى ئادەمگە كۆزۈم چۈشتى. بۇلارنىڭ دانىيار بىلەن جەمىلە ئىكەنلىكىنى دەرھال تونۇدۇم. كۆزۈم ئۇلارنىڭ جىددىي، ئالاقزادە بولغان چىرايىدىن زادىلا نېرى بولالمايتتى. دانىيار يۈك - تاقنى يۇدۇپ ئىتتىك - ئىتتىك ماڭماقتا، تۇگمىسى ئېتىلمىگەن پەلتوسىنىڭ ئىككى پېشى قونچى پۇرلىشىپ كەتكەن بىرېزېنت ئۆتۈكىنىڭ قونچىغا ئۇرۇلۇپ - ئۇرۇلۇپ تۇراتتى. جەمىلە ئاپپاق يۇيۇلغان يۈك ياغلىقىنى ئارتىپ، ئۇستىگە بازارلىق قىزىل - ئالا گۈللۈك كۆڭلىكى بىلەن مەخمەل چاپىنىنى كىيىۋاپتۇ، بىر قولىغا بوپسىنى ئالغان، ئىككىنچى قولى بىلەن دانىيارنىڭ ئاسما سومكىسىنىڭ تاسمىسىنى تۈتۈپ كېتىۋاتاتتى. ئىككىسى

گاهى ـ گاهىدا بىرنەرسە توغرۇلۇق سۆزلىشىپ قويۇشاتتى. ئۇلارنىڭ بىزنىڭ ئاۋۇلنى تاشلاپ، بىر ياققا كېتىۋاتقانلىقىنى چۈشەنگىنىمىدە، يۈرىكىم شۇر قىلىپ، خۇددى ئۇزۇلۇپ چۈشكەندەك بولۇپ كەتتى.

ئۇلار ئاق تاشلىۋەتكەن ئېتىزدىكى قوراي، چىغ ۋە تىكەنلەر بىلەن قاپلانغان چىغىر يول بىلەن كېتىپ باراتتى، مەن دېلىغۇل بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قارىغان پېتىم نېمە قىلارىمنى بىلەلمەي تۇرۇپ قالدىم. توۋلاي دېسەم، تىلىم تاڭلىيىمغا چاپلىشىپ قالغاندەكلا ئىدى.

تاغنى قۇچاقلاپ ئۇزۇۋاتقان بۇلۇتلارغا كۈننىڭ قىيپاش نۇرى ئاخىرقى قېتىم بىر تېگىپ، يەرگە گۈگۈم چۈشتى ۋە تېزلا قاراڭغۇلۇق باشلاندى. دانىيار بىلەن جەمىلە ئارقىسىغا قارىماستىن پويىز ئىستانسىسىغا قاراپ تېز ـ تېز قەدەم تاشلىماقتا. ئۇلارنىڭ قارىسى ئاستا ـ ئاستا ئۇزاقلىشىپ بېرىپ، بىرئازدىن كېيىن چىغنىڭ ئارىسىدا كۆرۈنمەي قالدى.

مەن ئەنە شۇ چاغدىلا ئېسىمگە كەلدىم.

ـــ جەمىلە ـ ھە ـ ھە ـ ھە ! ـــ دەپ كۈچۈمنىڭ بارىچە ۋارقىرىدىم.

«جەمىلە ـ ھە ـ ھە ـ ھە !» دېگەن ئەكس سادا بۇ يەردىمۇ، ئۇ يەردىمۇ ئاڭلىناتتى.

ـــ جەمىلە ـ ھە ـ ھە ! ـــ مەن يەنە بىر قېتىم ئاچچىق ۋارقىرىدىم ۋە ئولتۇرغان ئورنۇمدىن چاچراپ تۇردۇم ـ دە، ھېچنېمىگە قارىماستىن يۈگۈردۇم. سۇنى سۇ دېمەي، ئۆتۈك ۋە كىيىملىرىم بىلەنلا ئالچاڭلاپ يۈگۈرگىنىمىدە، مۇزدەك سۇنىڭ چاچراندىلىرى يۈز ـ كۆزۈمگە، ئوستىبېشىمغا چاچراپ چىلىق ـ چىلىق ھۆل قىلىۋەتتى. ئۇنىڭغىمۇ قارىماي يەنە كۈچەپ يۈگۈردۇم. بىر ۋاقىتتا بىرنەرسىگە پۇتلىشىپ كېتىپ «گۇپ» قىلىپلا دۇم چۈشتۇم. شۇ ياتقىنىمچە بېشىمنىمۇ كۆتۈرمەي، يۈزۈمنى پاتقاققا يېقىپ، ئۆكسۈپ ـ ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتىم. ئاستىمدىكى نەم ئوت يىغلىپ قالغان يەر قولۇمنى، يۈزۈمنى

مۇزلىتىپ، تۇن قاراڭغۇسى يەلكەمدىن خۇددى يوغان تاشتەك بېسىپ تۇرغاندا، ئۆپكەم قىسىلغاندەك، چىغلار قايغۇمغا بولۇشۇپ، يان ـ يېنىمدىن مۇڭلىنىپ يىغلىغاندەك بولدى. بايا جەمىلەنى قىچقارغان ئۇنۇم يەنىلا جىملىققا چۆمگەن كەڭ دالانىڭ ئۈستىدە ياڭراپ، قۇلىقىمدىن كەتمەيتتى.

«جەمىلە، جەمىلە!» دەپ، كىچىك بالىلاردەك ئۆكسۈپ يىغلىدىم.

مەن ئۆزۈم ھەممىدىن ياخشى كۆرىدىغان قىممەتلىك كىشىلىرىم بىلەن خوشلىشىپ ياتتىم. ئەنە شۇ چاغدىلا، يەرنى قۇچاقلاپ يىغلاپ ياتقان ۋاقتىمدىلا، ئۇشتۇمتۇت جەمىلەگە مۇھەببەت قويۇپ قالغانلىقىمنى چۈشەندىم. ھەئە، بەلكىم بۇ بالىلىق ۋاقتىمدىكى مېنىڭ ئەڭ پاك، تۇنجى مۇھەببىتىمدۇر!

كۆز يېشىم بىلەن ھۆللەنگەن يېڭىمگە بېشىمنى قويۇپ، يۇزۇمنى يېقىپ، يەنىلا ئۇزاققىچە يىغلاپ ياتتىم. قارىسام، مەن شۇ چاغدا يالغۇز جەمىلە بىلەنلا خوشلاشماي، ئۆزۈمنىڭ بالىلىق چاغلىرىم بىلەنمۇ خوشلىشىپ ياتقانىكەنمەن.

قاراڭغۇدا تىمىسقىلاپ ئۆيگە كەلگەن چېغىمدا، بىزنىڭ قورۇدا چاڭ ـ توزان كۆتۈرۈلۈپ، كىمدۇر بىركىملەر ئات توقۇپ پايپېتەك بولۇپ يۇرگەنىكەن. ئوسمان ئادىتىچە مەست ھالەتتە ئېتىنى يۇلقۇشلاپ ۋارقىراپ تۇرۇپتۇ:

ـــ ھەي، مەن ئېيتىپ يۇردۇمغۇ! مانا ئەمدى، پۈتۈن ئولجا ـ باي ئۇرۇقىغا شەرمەندىچىلىك بولمىدىمۇ؟ بولۇڭلار، ئاتلىنىڭلار، يېتىشۇالغان يەردىلا بۇ تەمتىرەپ يۇرگەن چالا قازاقنى جايلىۋەتمىسەم ئېتىم ئۆچسۇن. مەيلى ئون يىل كېسىلىپ كەتسەممۇ، كۆرۈنگەنلا بىركىمگە ئولجاباي قىزلىرىدىن بىرەرنى تارتقۇزۇپ قويۇپ تۇرالمايمەن! ئاتلان، يىگىتلەر، كەتتۇق! قەيەرگە كېتىدۇ دەيسەن، ئىستانىسدا قوغلاپ يېتىشمىز!

قوغلىغۇچىلار قايسى ياقتا ئات قويىاركىن دېگىنىمدە، يۇرىكىم «شۇر» قىلىپ مۇزلاپ كەتتى. نېمە قىلارىمنى

بىلەلمەي، ئاۋۇلنىڭ سىرتىغىچە ئاتلىقلارنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ، ئۇلارنىڭ كىچىك ئىستانسىنى كۆزلەپ ئەمەس، ۋوگزالغا باردىغان چوڭ يولغا چۈشكەنلىكىنى كۆردۇم، ئەنە شۇ چاغدىلا تىنچلاندىم، ئاندىن كېيىن ئۆيگە كەلدىم ـ دە، يىغلىغىنىمنى ھېچكىمگە كۆرسەتمەي، ئاتامنىڭ جۇۋىسىغا ئورنىۋېلىپ، چۈمكىنىپ ياتتىم.

شۇنىڭدىن كېيىن ئاۋۇلدا نۇرغۇن سۆز ـ چۆچەك، مىش ـ مىش گەپلەر بولدى. ئاياللارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك جەمىلەنى يامانلىشىپ كەتتى:

ـــ ئەخمەق ـ دە ! بولمىسا كىممۇ ئۆز بەختىگە ئولتۇرۇپ، تەمتىرەپ يۈرگەن بىر مۇساپىرغا ئەگىشىپ كېتىدۇ !

ـــ شۇنى دېسەڭچۇ ! نېمىسىگە قىزىققاندۇر ئۇنىڭ دەيمەن ـ دە ! ئەسكى پەلتوسى بىلەن جۇلۇقى چىققان ئۆتۈكىدىن باشقا ھېچنېمىسى يوق ـ دە، ئۇنىڭ !...

ـــ يا قورۇ ـ قورۇ مېلى بولمىسا ! ـــ دەپ يەنە بىرەيلەن گەپ قىستۇراتتى، ـــ ئۆيى يوق، جايى يوق، تېنەپ يۈرگەن بىرنېمە ـ دە ! مەيلى، ئۆز ئۇۋالى ئۆزىگە، تېخى قىلغان قىلىقىغا ئۆكۈنۈپ بارمىقىنى چىشلەر... كۆرىمىز، شۇ چاغدىلا چىرايلىقمەن دەپ يۈرگىنىگە تويار !

ـــ تۇۋا، سادىقتىن ئارتۇق ئەرنى نەدىنمۇ تاپاتتى دېسەڭلارچۇ، ئاۋۇلنىڭ نوچى يىگىتى ئەمەسمۇ، تىرىكچىلىككىمۇ پۈختا ئىدى...

ـــ ئۇنى بىر دېمە، قېيىنئانىسىچۇ؟ مۇشۇنداق پەيغەمبەردەك قېيىنئانىنى ئەمدى نەدىنمۇ تاپسۇن ! ئۆزىنىڭ شورى، مەيلى !

مۇمكىن، يالغۇز مەنلا ئۆزۈمنىڭ بۇرۇنقى يەڭگەمنى يامانلىمايمۇ، ئەكسىچە ئۇنىڭ قىلغىنىنى توغرا دەپ بىلگەندۇرمەن. دانىيارنىڭ ئەسكى پەلتوسى بىلەن جۇلۇقى چىقىپ كەتكەن ئۆتۈكى بۇ ياقتا تۇرسۇن، پەقەت ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئىچكى دۇنياسىنىڭ قانچىلىك زور ئىكەنلىكىنى مەن بىلمەسەم كىم بىلەتتى. «جەمىلە دانىيارغا

ئەگىشىپ كېتىپ تەلەيسىز بولۇپ قالىدىغان بولدى» دېگەن گەپلەرگە مەن ھەرگىز ئىشەنمەيمەن، ئەكسىچە تەلىيىنى ئەمدى تاپتى دەپ ئىشىنىمەن. پەقەتلا ئاپامغا ئىچىم ئاغرىپ كەتتى. جەمئىيەتنىڭ كېتىشى بىلەن تەڭ، ئاپامنىڭ غەيرىتى كېتىپ قالغاندەك، ئۆزىدىن ئۆزى قايغۇرۇپ، مۇڭلىنىپ قالاتتى. بىچارە ئاپام جۇدەپ كەتتى. مېنىڭ ھازىرقى چۈشەنچەمچە، تۇرمۇش ئېقىمىنىڭ بەزىدە ئەنە شۇ تەرىقىدە ئۇلنى كۈمپەيكۈم قىلىپ، شۇ زېمىندا يېڭى ئىستېقبالغا يۈز ئاچىدىغانلىقىنى ئاپامنىڭ ئېتىراپ قىلغۇسى كەلمەيدىغاندەك تۇرىدۇ. مىسال ئالايلى، چوڭ، كۈچلۈك تېرەكنى بوران يىلتىزى بىلەنلا قومۇرۇپ كەتسە، ئۇ ئىككىنچى ئۆرە تۇرالمايدۇ... ئاپام ئەنە شۇ ھالدا بۇرۇنقى ھالىدىن قالغىنى ھەربىر ھەرىكىتىدە بىلىنىپ تۇراتتى. بۇرۇن ھېچكىمگە يېڭىنگە يىپ ئۆتكۈزۈپ بەر دېمەيتتى، ئۇنداق قىلىشنى نومۇس ئېلىپ يامان كۆرەتتى. ئەمدى بولسا، بىر كۈنى مەكتەپتىن كەلسەم، ئاپام يېڭىنىڭ كۆزىنى تاپالماي، يورۇققا تەلمۈرۈپ يىغلاپ ئولتۇرۇپتۇ.

— مە، يىپ ئۆتكۈزۈپ بەرگىنە! — دېدى ئۇ يىپ - يېڭىنىنى تىترەپ تۇرغان قولى بىلەن ماڭا سۇنۇپ، — ئاھ، شورلۇق كېلىنىم، ھەي، ھېچ گەپتىن ھېچ گەپ يوق نەگىمۇ كەتكەندۇرسەن، ھەيران مەن، جەمئىيەت... ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ ئولتۇردۇڭ... چاندىڭ بىزدىن، كەتتىڭ ئەمدى... نېمىشقا كەتكەندۇرسەن، بىزنىڭ ئۆيدە ساڭا نېمە كەم بولغاندۇر! ھەي شور پېشانە جەمئىيەت...

ئاپامنىڭ مۇشۇنداق دەپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ يۈرىكىم ئېچىشىپ كەتتى، «ياق، نەدىكىنى، ئۇ شور پېشانە ئەمەس!» دەپ توۋلىۋېتىشكە تاس قالدىم. ئاپامنى قۇچاقلىۋېلىپ، دانىيارنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى، ئۆزۈمنىڭ ئۇنى قانداق ياخشى كۆرىدىغانلىقىمنى دەپ بېرىپ، ئۇن سېلىپ يىغلىۋەتكۈم كېلىپ كەتتى. بىراق، بۇ توغرۇلۇق قايسى يۈزۈم بىلەن گەپ قىلىمەن؟ ئۇنداق قىلسام، ئاپامنى ئۆمۈرۋايەت باش كۆتۈرەلمەيدىغان

قىلىۋېتىمەنغۇ. شۇنداق قىلمىسامۇ، مېنىڭ بۇ گۇناھسىز «گۇناھىم» بىلىنمەي قالغىنى يوق.

ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي سادىق قايتىپ كەلدى. راستىنى ئېيتقاندا، سىرتىدىن بىلىنىۋرمىگىنى بىلەن، ئۇ خېلىلا نومۇس قىلىپ زەردىسى قاينىاپ يۈردى. راست، ئۇسمانلار بىلەن ئىچكۈلۈك ئۇستىدە ئولتۇرغاندا تازا چوڭ گەپ قىلاتتى:

— قۇرۇپ كەتسۇن، كەتسە كەتمەمدۇ ! يولدا ئاخىر بىر يەردە ئاچتىن ئۆلىدۇ - دە ! ھازىر خوتۇندىن تولا نېمە يوق، بىر چەتتىن چېكىپ تۇرۇپ... ئالتۇن باشلىق خوتۇندىن پاقا باشلىق ئەر ئارتۇق...

— ئۇنداق دېگىنىڭغۇ توغرا، — دەپ جاۋاب بېرەتتى ئوسمان، — بىراق مەشھەدە قولۇمغا چۈشۈرەلمىدىم - دە، خەپ، ئاۋۇنى قىيما - چىيما قىلىپ، ماۋۇنى چېچىدىن ئاتىنىڭ قۇيرۇقىغا باغلاپ سۆرىتەتتىم - دە ! جەنۇب تەرەپكە كېۋەز تېرىغىلى كەتتى يا بولمىسا قازاقلار تەرەپكە كەتتى، سەرسان بولۇپ يۈرۈشى بىرىنچى قېتىم ئەمەسقۇ، ئاخىر ! ھەيران قالغان يېرىم شۇكى، بۇ ئىشنى ھېچكىم بىلمىگەن، ھېچكىم سەزمىگەن، قانداقلارچە ئۇنداق بولۇپ كەتكىنىنى سەزمەيلا قالدۇق... ھېلىقى قانجۇقنىڭ ھارامزادىلىكىنى دېگىنە، زادىلا چاندۇرماپتۇ دېگىنە، بولمىسىغۇ ئۇنى...

بۇنداق سۆزلەرنى ئاڭلىغاندا قېنىم قاينىاپ، مۇشتۇمۇم تۇگۈلۇپ كېتەتتى. كۈچۈم يەتسە، مۇشۇ ئوسمانىنىڭ يۈزىگە تۇكۈرۈپ تۇرۇپ: « ئوت ئوروش ۋاقتىدا ئەدىپىڭنى بېرىپ قويغىنىنى ئېسىڭدىن چىقارمايۋېتىپسەن - دە، ھەقىقىي ھارامزادە، ھەقىقىي يۈزسىز دېگەن مانا سەن !» دېگۈم كېلەتتى.

بىر كۈنى ئۆيدە ئولتۇرۇپ، مەكتەپنىڭ تام گېزىتى ئۈچۈن رەسىم سىزىۋاتاتتىم، ئاپامۇ مەشنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ ئوت قالاۋاتاتتى، بىر ۋاقىتتا ئىشىك جالاقىدە ئېچىلىپ، ئۆيگە ساپسېرىق سارغىيىپ، تاتىرىپ سادىق ئاكام كىرىپ كەلدى. ئۇ مەن تەرەپنى كۆزلەپ يۈلقۇنۇپ قەدەم باسقاندا، ئوستىگە

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يېپىنچاقلىۋالغان ھەربىي پەلتوسى ئۇچۇپ كەتتى.

ـــ ماۋۇنى كىم سىزغان؟ ـــ دەپ بىر ۋاراق چوڭ قەغەزنى كۆزۈمگە تەڭلىدى ئۇ.

قەغەزگە سىزىلغان رەسىمنى كۆرۈپ ئەرۋاھىم ئۇچتى، بۇ مەن سىزغان ھېلىقى رەسىم ئىكەن. رەسىمدە دانىيار بىلەن جەمىلە مۇشۇ ئىش ۋەجىدىن ماڭا باشقىچە كۆزقاراشتا بولغاندەك تىكىلىپ تۇراتتى.

ـــ بۇ كىم؟

ـــ دانىيار.

ـــ قارا يۈز ئىكەنسەن! ـــ تىترەپ تۇرغان سادىق ئاكام رەسىمنى پارچە ـ پارچە قىلىپ يىرتتى ـ دە، يەرگە تاشلاپ، ئىشىكنى قاتتىق يېپىپ سىرتقا چىقىپ كەتتى.

ئۆينىڭ ئىچىنى ئۇزاققا سوزۇلغان سۈرلۈك جىملىق قاپلىدى.

ـــ سەن بىلەمتىڭ؟ ـــ دەپ سورىدى ئاپام.

ـــ ھەئە، بىلەتتىم.

ئاپام مەشكە يۆلىنىپ، ماڭا ناھايىتى خىجالەت بولغاندەك بىر خىل نەزەر بىلەن تەلمۈرۈپ تىكىلگەندە، مەن نېمە بولسام شۇنى كۆرەرمەن دەپ:

ـــ مەن ئۇلارنى يەنە سىزىمەن! ـــ دېدىم.

ئاپام بېشىنى قايغۇلۇق چايقاپ تۆۋەن چۈشۈردى.

مەن يەردە تىتىلىپ ياتقان قەغەز پارچىلىرىغا قاراپ، يۈرەك ـ باغرىمنى كۆيدۈرۈپ پۈچىلىغاندەك ئىزا ـ ئاھانەتكە چىدىمايۇ تۇردۇم: مېنى قارا يۈز دېسەڭ دەۋەرگىن. مەن كىمگە قارا يۈزلۈك قىپتىمەن؟ ئائىلىمىزگىمۇ؟ ئۇرۇق ـ جەمەتىمىزگىمۇ؟ بىراق، مەن ھەقىقەتكە خىيانەت قىلغىنىم يوق، تۇرمۇش ھەقىقىتىگە خىيانەت قىلغىنىم يوق، ئاشۇ ئىككىسىنىڭ توغرا قىلغانلىقىدىن ئىبارەت ھەقىقەتكە خىيانەت قىلغىنىم يوق! مېنىڭ مۇشۇ ئاق نىيەتلىكىمنى ھېچكىم بىلگەن ئەمەس، ئۇنى باشقىلارغا ئېيتىشقىمۇ بولماس، چۈنكى باشقىلار تۈگۈل

جېنىمدەك كۆرىدىغان ئۆز ئانامۇ بۇنىڭ مەنىسىنى چۈشەنمەس، بەلكىم.

يەردە ياتقان رەسىم پارچىلىرى خۇددى قاينامدا پىرقىراۋاتقاندەك، مىدىرلاشقا باشلىدى. دانىيار بىلەن جەمىلەنىڭ رەسىمدە ماڭا قاراپ تۇرغان سىياقى كاللامغا چىڭ ئورناپ كەتكەنىكەن، ھەتتا كۆز ئالدىمغا ھېلىقى ئاۋغۇست كېچىسىدىكى گۈلگە پۈركەنگەن دالا كېلىپ، دانىيارنىڭ يالقۇنلۇق ناخشا ئاۋازى قۇلىقىمغا ئاڭلانغاندەك بولدى. دانىيار بىلەن جەمىلەنىڭ شۇ چاغدىكى ھالىتىنى ئەسلەپ، مۇلايىمغىنا كۈلۈمسىرىدىم. ئۇلارنىڭ ئاۋۇلىدىن كەتكەن چاغدىكى ھالىتىنى ئەسلىگەندە ۋۇجۇدۇمغا غەيرەت تولۇپ، مەنمۇ شۇلارغا ئوخشاش، ئۆز بەختىم ئۈچۈن قىيىن يولغا ئاتلىنىشقا قەتئىي بەل باغلىدىم.

ــ مەن ئوقۇشقا كېتىمەن! ــ دېدىم مەن ئاپامغا، ــ رەسسام بولغۇم بار، رەسساملار مەكتىپىگە بارىمەن، دادامغىمۇ مۇشۇنى ئېيتىپ قوي...

بۇ سۆزنى ئېيتقىنىمدا، ئاپام ئۇرۇشتا قازا تاپقان ئاكىلىرىمنى ئەسلەپ، ئۇن سېلىپ يىغلاپ كېتىدۇغۇ دېگەن ئوي بىلەن، ئۆزۈمنى شۇنىڭغىمۇ چىدىغۇدەك غەيرەتلەندۇردۇم. بىراق، بەختىمگە يارىشا، ئاپام بۇ دورەم كۆزىدىن بىر تامچىمۇ ياش چىقارمىدى، پەقەت غەمگە پاتقان ھالدا پەس ئاۋاز بىلەن:

ــ مەيلىڭ، بارساڭ ئۆزۈڭ بىل... تۆمۈر قانات بولۇپ يېتىشكەندىن كېيىن ھەرقايسىڭلار ئۆزۈڭلارچە قانات قېقىپ ماڭمىدىڭلارمۇ... بىز نەدىن بىلەيلى، بەلكىم سىلەرنىڭكى توغرىدۇر، بەلكىم ئۇزاق ـ ئۇزاقلارغا ئۇچۇپ كېتەرسىلەر... ھازىرقى زامان مۇشۇنداق بولىدۇغۇ... ئوقۇشقا بارساڭ، ئۆزۈڭ بىل... بەلكىم شۇ ياققا بارغاندا، رەسىم سىزىشنىڭ بىر كەسىپ ئەمەسلىكىنى بىلەرسەن. ئۆيۈڭنى، ئاتا ـ ئاناڭنى ئۇنتۇما، دەيدىغانلىرىم مۇشۇ...

شۇ كۈندىن تارتىپ كىچىك ئۆي ئۆز ئالدىغا ئۆتۈپ، بىزدىن بۆلۈنۈپ كەتتى، مەن ئارىدىن كۆپ ئۆتمەيلا ئوقۇشقا ماڭدىم.

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

بولۇپ ئۆتكەن پۈتۈن ۋەقە مانا مۇشۇ.

رەسساملار مەكتىپىنى پۈتكۈزگەندىن كېيىن ئاكادېمىيەگە بىلىم ئاشۇرۇش ئۈچۈن يەنە ئوقۇشقا ئەۋەتىلدىم، ئاكادېمىيەگە ئۆزۈمنىڭ ئوقۇش پۈتكۈزۈش يۈزىسىدىن سىزىپ چىققان ئەسىرىمنى ــ ئۇزاقتىن بېرى نىيەت قىلىپ، دىلىمغا پۈكۈپ يۈرگەن ئاشۇ رەسىمنى سۇندۇم.

ئەلۋەتتە، سىلەر بۇ رەسىمدە دانىيار بىلەن جەمىلەنىڭ سىزىلغانلىقىنى دەرھاللا سەزگەندۇرسىلەر. ھەئە، ئەنە، كەڭ كۇز دالاسى ۋە ئۇنىڭدا تۇغمىلەنمىگەن ھەربىي پەلتو كىيگەن، يەلپۇنۇپ تۇرغان، ئۇدۇل ئالدىغا كېتىۋاتقان دانىيار بىلەن ئۇنىڭ يېنىدا سومكىسىنىڭ تاسمىسىنى تۇتۇپ، خۇشال - خۇرام كېتىۋاتقان جەمىلە...

ئۇلارنىڭ يۇنىلىشى دانىيار ناخشىغا قوشۇپ ئېيتقان ئۇچ - قىرى يوق، پايانسىز زېمىن...

مەن ئۆزۈم سىزغان بۇ رەسىمنى ھەممە جەھەتتىن ناھايىتى ياخشى سىزىلغان دەپ ئېيتالمايمەن، چېۋەرلىك بارا - بارا ئەمگەك بىلەن بارلىققا كېلىدۇ ئەمەسمۇ... شۇنداق بولسىمۇ، بۇ رەسىم مەن ئۈچۈن دۇنيادا ئەڭ قىممەتلىك نەرسە، چۈنكى مەن يۈرىكىمنىڭ ئىسسىق، ئەڭ دەسلەپكى يالقۇنىنى مۇشۇ رەسىمگە بەرگەنمەن.

بۇ چاغدا مەن خېلى تەجرىبىلىك بولۇپ قالغان بولساممۇ، بەزىدە سىزغانلىرىم كۆڭۈلدىكىدەك چىقمايۋاتاتتى، ئۆز كۈچۈمگە ئىشەنمەي، ئۆزۈمگە گۇمان بىلەن قارايتتىم. ئاشۇنداق چاغلاردا مېنىڭ يۈرىكىمنىڭ داۋاسى رەسىمدىكى دانىيار بىلەن جەمىلە بولاتتى، ئۇلار كۆزۈمگە شۇنچە ئىسسىق كۆرۈنۈپ، مېنى ئۆزىگە تارتىپ تۇرغاندەك تۇيۇلاتتى. رەسىمدىكى دانىيار بىلەن جەمىلەدىن ئۇزاقتىچە كۆز ئۇزمەي، ئۇلار بىلەن پىكىرلىشىپ، سۆزلىشىپ كېتەتتىم:

«قەيەردە سىلەر ھازىر، يول بىلەن كېتىپ بېرىۋاتامسىلەر؟ بىزنىڭ يېرىمىزدە مۇنداق كەڭ دالا، مۇنداق يوللار كۆپ:

قازاقستاندىن تارتىپ، ئالتاي بىلەن سىبىرىيەگىچە كەتكەن كىشى زېمىندا يول ئوچۇق ! كۆپلىگەن باتۇر ئەزىمەتلەر بۇ يەرلەردە يېڭى تۇرمۇش قۇرۇش يولىدا ئەمگەك قىلماقتا. سىلەرمۇ شۇ تەرەپلەرگە كەتتىڭلارمىكىن ! ئۇنداق بولسا، يول بولسۇن !... جەمئىيەت ! مېنىڭ ئالتۇن جەمئىيەتىم، سەن كەتكەندە ئىككىلەنمەستىن، بېشىڭنى تىك تۇتۇپ كەتكىن دالا بىلەن كەتكەنسىڭ... ھازىرمۇ شۇنداقمۇسەن، ھازىرمۇ بۇغداي باسقان چاغدىكىدەك ھارمامسەن؟ ھە، ھارغان كۈنلىرىڭمۇ بولغاندۇر؟ يا ئۆز كۈچۈڭگە ئىشەنمەي، گۇمانلىنىپ قالغان كۈنلىرىڭ بولدىمۇ؟ ئەگەر شۇنداق بولسا، ھالسىزلىققا تەن بەرمە، دانىيارنى مەھكەم تۇتۇپ يۆلىنىۋال ! ئۇ ھالدا قانداق يىراق يول بولسىمۇ يېقىلمايسەن ! شۇنداق چاغلاردا دانىيار ئاشۇ چاغدىكىدەك مۇھەببەت، كەڭ زېمىن، نۇرلۇق دۇنيا، پارلاق تۇرمۇش توغرىسىدىكى يالقۇنلۇق ناخشىلىرىنى ياڭراق ئاۋازى بىلەن ئېيتىپ بەرسۇن ! شۇنداق چاغلاردا كۆز ئالدىڭدا كەڭ دالا ئۇسسۇل ئويناپ، رەڭگارەڭ تۇسكە كىرسۇن ! ھېلىقى ئاۋغۇست كېچىسىدىكى چاقماق يورۇقىنى پۈتۈن جاھان تۆكۈپ بەرسۇن ! قورقما، جەمئىيەت، ئالغا ماڭ، ھەرگىزمۇ ئۆكۈنمە، ئەمدى سەن ئاسانغا توختىمىغان بەختىڭگە ئېرىشتىڭ !»

ئۇلارغا قاراپ، ئۇلار بىلەن سىردىشاتتىم. ئەنە، دانىيار ئاۋازىنى قويۇپ بېرىپ ناخشىغا چۈشتى، دېمەك، جەمئىيەت ئىككىسى مېنى يولغا چاقىرماقتا. ھەئە، مەن يولغا چىقىشىم كېرەك ! ھەئە، چايقىلىپ تۇرغان كەڭ دالانى ئارىلاپ كەتكەن يول بىلەن مەن ئۆز ئاۋۇلۇمغا بارىمەن ! تۇغۇلغان، ئۆسكەن يېرىمدە يېڭى تېما تاپىمەن.

مەن سىزغان رەسىمىڭ ھەربىر سىزىقىدا دانىيارنىڭ ئاۋازى ياڭرىسۇن ! مەن سىزغان بوياقنىڭ ھەربىر سىزىقىدا جەمئىيەتنىڭ يۈرەك ئوتى لاۋۇلدىسۇن !

1958 ـ يىلى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم

(پوۋېست)

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

مۇقەددىمە

مۇخبىر بولغانلىقىمدىن پات - پات تەكرىتاغ تەرەپلەرگە بېرىپ تۇراتتىم. بىر يىلى ئەتىيازدا، ئوبلاستنىڭ مەركىزى نارىندىكى چېغىمدا، تەھرىر بۆلۈمىنىڭ تېز قايتىشىم توغرۇلۇق ئەۋەتكەن ئۇقتۇرۇشىنى تاپشۇرۇۋالدىم. ئالدىراپ - تېنەپ ئاپتوبۇس بېكىتىگە كەلسەم، ئەتتەكەي، ئاپتوبۇس بىرنەچچە مىنۇت ئىلگىرى مېڭىپ كەتكەنكەن. نۆۋەتتىكى ئاپتوبۇسنىڭ مېڭىشىغا يەش سائەتچە ۋاقىت بار ئىدى. ئامال قانچە، بىرەر ئاپتوموبىل ئۇچراپ قالارمىكىن دەپ شەھەر سىرتىدىكى تاشيولغا قاراپ ماڭدىم.

تاشيولدىكى دوقمۇشقا جايلاشقان بېنزىن پونكىتىنىڭ يېنىدا بىر يۈك ماشىنىسى تۇراتتى. شوپۇر بېنزىن قاچىلاپ بولۇپ، باكنىڭ ئاغزىنى ئېتىۋېتىپتىكەن. بۇنى كۆرۈپ خۇشال بولۇپ كەتتىم. كابىنكا دېرىزىسىگە سوۋېت خەلقىئارا ماشىنا - ئاپتوموبىللىرىدا بولىدىغان «C» بەلگىسى يېپىشتۇرۇلغانىدى. دېمەك، بۇ ماشىنا جۇڭگودىن رېيباچ خەلقىئارا ماشىنا - ئاپتوموبىل مەيدانىغا كېتىۋاتقان ماشىنا ئىدى، ئۇ يەردىن فىرۇنزىغا دائىم ماشىنا قاتناپ تۇراتتى.

— ھازىر ماڭامسىز؟ مېنى رېيباچقىچە ماشىنىڭىزغا سېلىۋالسىڭىز ! — دېدىم مەن شوپۇرغا يالۋۇرۇپ.

ئۇ بېشىنى بۇراپ ماڭا كۆز تاشلاپ قويدى - دە، گەۋدىسىنى رۇسلاپ، ئاندىن مۇلايىملىق بىلەن مۇنداق دېدى:

— بولمايدۇ، قېرىندىشىم، سىزنى ئەكېتەلمەيمەن.

— سادىغاڭ كېتەي، فىرۇنزىغا بارىدىغان بەك ئالدىراش ئىشىم بار ئىدى. ئۇنداق قىلماي مېنى ئالغاچ كەتسىڭىزا !

شوپۇر قاپىقى سېلىنغان ھالدا، ماڭا يېڭىباشتىن يەنە بىر كۆز تاشلىدى:

— بىلمەن. لېكىن، بۇرادەر، خاپا بولماڭ، مەن ھېچكىمنى ئەكېتەلمەيمەن.

مەن ھەيران بولدۇم. قىزىق ئىش، ماشىنا قۇيقۇرۇق تۇرىدۇ، بىرەر ئادەمنى ئېلىۋالسا، بۇنىڭ نېمىسى يامان ئىكەنا؟

— مەن مۇخبىرمەن، ئىشىم تولىمۇ ئالدىراش ئىدى. قانچە پۇل ئالسىڭىز تۆلەيمەن...

— گەپ پۇلدا ئەمەس، بۇرادەر ! — شوپۇر بىردىنلا گېپىمنىڭ قاپ بېلىگە تەپتى ـ دە، خاپا بولغان ئەلپازدا ماشىنىنىڭ چاقىنى تېپىپ قويدى، — ئادەتتىكى چاغ بولسا، پۇل بەرمىسىڭىزمۇ سىزنى ئەكېتىۋېرەتتىم. لېكىن، ھازىر... سىزنى ئەكېتەلمەيمەن. خاپا بولماڭ، كىچىككىنە تۇرۇپ تۇرسىڭىز، ماشىنىلىرىمىز يېتىپ كېلىدۇ، ئۇلارنىڭ قاندىقىغا چۈشسىڭىزمۇ بولىۋېرىدۇ، لېكىن مەن سىزنى...

يول ئۈستىدە باشقا بىركىمنى سېلىشتۇرسا كېرەك دەپ ئويلىدىم ـ دە:

— ماشىنىنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرسام بولامدۇ؟ — دېدىم.

— ئوخشاش ... ئەپۇ قىلىڭ، بۇرادەر.

شوپۇر سائىتىگە قارىدى ـ دە، ئالدىراشقا باشلىدى.

بۇ ھال ماڭا غەلىتە بىلىندى، چۈشەنمىگەندەك قىلىپ دولامنى كۆتۈرۈپ قويۇپ، بېنزىن قاچىلىغۇچى ئايالغا قارىدىم. بۇ ئوتتۇرا ياشلىق رۇس ئايال بولۇپ، بىزگە سەپسالغان ھالدا دېرىزىدىن بېشىنى چىقىرىپ گېپىمىزنى تىڭشاپ تۇردى ۋە بېشىنى چايقاپ:

— بولدى، ئۇنى تىنچ قويۇڭ ! — دېدى. غەلىتە ئىش !

شوپۇر كابىنكىغا چىقىپ، تۇتاشتۇرۇلمىغان تاماكىنى كالپۇكىغا قىستۇرۇپ، موتورنى ھەركەتلەندۈردى. ئۇ ئوتتۇز ياشلار چامىسىدىكى سەل دۇمچەك، ئېگىز بوي يىگىت ئىدى.

www.uyghurkitap.com

ئۇنىڭ رول تۇتقان يوغان قولى ۋە يېرىم يۇمۇلغان ھارغىن كۆزى مەندە ئۇنتۇلغۇسىز تەسىرات قالدۇردى. ئۇ ماشىنىنى ئوت ئالدۇرۇشتىن ئىلگىرى ئالىقىنى بىلەن يۈزىنى سىيپاپ ئېغىر خورسىندى ۋە تاغقا كىرىپ كېتىدىغان ئالدىدىكى يولغا خاۋاتىرلانغان ھالدا قاراپ قويدى.

ماشىنا يۈرۈپ كەتتى.

بېنزىن قاچىلىغۇچى ئايال كىچىككىنە ئۆيىدىن چىقىپ كەلدى، ئەلپازىدىن ماڭا تەسەللى بەرمەكچىدەك قىلاتتى.

— كۆڭلىڭىزنى يېرىم قىلماڭ، ھايال قالماي مېڭىپ كېتىسىز.

مەن ئۈندىمىدىم.

— ئۇ يىگىتنىڭ كۆڭلى يېرىم، قىلساق گەپ جىق... ئۇ بۇرۇن بىزنىڭ مۇشۇ يەردىكى گاراژدا تۇرغان...

بۇ ئايالنىڭ پارىڭى تۈگىمەيلا بىر «پوبىدا» كېلىپ قالدى.

بىز خېلى ئۇزۇن يول مېڭىپ دولۇن ئېغىزىغا يېقىن كەلگەندە ھېلىقى يۈك ماشىنىسىغا يېتىشىۋالدۇق. ماشىنا غۇيۇلداپ ئۇچقاندەك كېتىپ باراتتى، ماشىنىنى مۇنداق تېز ھەيدەشكە ھەتتا تەڭرىتاغ ئىچىدە ماڭىدىغان ئەڭ تەجرىبىلىك شوپۇرلارغىمۇ رۇخسەت قىلىنمايتتى. ئۇ بولسا ئايلانمىدىمۇ ماشىنىنى ئاستىلاتماي، ئېگىز ھاڭ ئارىلىقلىرىدا غۇيۇلداپ بىر ئۆرلەپ، تاشيولدىكى چوڭقۇرلۇققا چۈشۈپ كەتكەندەك بىر پەسىيىپ، يەنە يېڭىباشتىن ئالدىمىزدا پەيدا بولاتتى. ماشىنىدىكى بىرېزېنت لەپەڭشىپ، ماشىنىنىڭ ئىككى بىقىنىنى كاچاتلاپ «پاق - پۇق»، «پاق - پۇق» ئاۋاز چىقىراتتى.

«پوبىدا» ئاخىر ئۈستۈنلۈكنى ئالدى: بىز يۈك ماشىنىنىڭ ئالدىغا ئۆتۈپ كەتتۇق. مەن ماشىنىنى ئۆلەر - تىرىلىشىگە باقماي بۇنداق تېز ھەيدەيدىغان قارام شوپۇرنى كۆرۈش ئۈچۈن ئارقامغا ئۆرۈلۈپ قارىماقچى بولدۇم. بۇ چاغدا مۆلدۈر يېغىۋاتاتتى، تاغ ئاغزىدا بۇنداق ئىش بولۇپلا تۇراتتى، مۆلدۈر

يېغىۋاتقان بۇ شۇرغاندا، ماشىنىنىڭ ئەينەك دېرىزىسى ئىچىدە، يۇزى ئاقارغان، جىددىي تۇس ئالغان، كالپۇكىغا تاماكا قىستۇرۇلغان بىر قىياپەت غىل - پال قىلىپ كۆرۈنۈپ قالدى. ئۇ رولنى ئىتتىك - ئىتتىك ئايلاندۇراتتى، ئىككى قولى رولدا چوڭ - چوڭ ئايلىناتتى. كابىنكىدىمۇ، ماشىنىنىڭ ئۈستىدىمۇ باشقا ھېچكىم كۆرۈنمەيتتى.

نارىندىن قايتىپ كېلىپ ئۇزاق ئۆتمەيلا قىرغىزستانىنىڭ جەنۇبىدىكى ئۇش ئوبلاستىغا كاماندىروپكىغا چىقتىم. مۇخبىرلارنىڭ ۋاقتىنى بۇرۇنقىدەكلا ھامان زىچ بولاتتى. پويىز ماڭاي دەپ قالغان چاغدىلا ۋوگزالغا يېتىپ كەلدىم. ئالمان - تالمان پويىزغا چىققانلىقىمدىن يېنىمدا يۇزىنى دېرىزىگە قىلىپ ئولتۇرغان يولۇچىغا دەماللىققا دىققەت قىلماپتىمەن. پويىزنىڭ مېڭىشى تېزلەشكەندىن كېيىنمۇ ئۇ ئاۋۇالقىدەكلا ئولتۇراتتى.

رادىيودىن مۇزىكا ساداسى كەلدى: قىرغىزلارنىڭ ناھايىتى تونۇشلۇق بىر مۇزىكىسى قوۋۇز بىلەن ئورۇنلانماقتا. مەن بۇ مۇزىكىنى ناماز شام ۋاقتىدا يايلاقتا كېتىۋاتقان چەۋەندازنىڭ ناخشىسى دەپ ھېس قىلدىم. يول يىراق، يايلاق كەڭرى، بۇنداق شارائىتتا ئۆز ئىشلىرىڭنى ئويلىشىڭمۇ، پەس ئاۋازدا ناخشا ئېيتىشىڭمۇ مۇمكىن. كۆڭلۈڭگە نېمە كەلسە، شۇنى ئېيتىشىڭ مۇمكىن، يېنىدا ھېچكىمى يوق، پەقەت ئېتىنىڭ تۇيىقىنىڭ ئاۋازىنىلا ئاڭلاپ كېتىۋاتقان بىر كىشىنىڭ ئۇنداق چاغدا ئوي - خىيالى ئاز بولۇشى مۇمكىنمۇ؟ قوۋۇز تارلىرىدىن چىققان زىل سادا گويا سۇپسۇزۇك سۇ تۇپتۇز ۋە سىلىق ئۆستەڭدە ئېقىۋاتقاندەك بولاتتى. ئۇنىڭدا ئاستا پېتىۋاتقان قۇياش، كەڭ زېمىن يۇزىنى سىيپاپ ئۆتۈۋاتقان غۇر - غۇر شامال، كۆك شۇاق ۋە سارغىيىشقا باشلىغان چىغنىڭ سارغۇچ يولنىڭ بويىدا يېنىكىنە ئىرغاڭلىشى ۋە چېچەك توزانلىرىنى چېچىشى ئورۇنلاشماقتا. ئوتلاق چەۋەندازنىڭ ناخشىسىغا قۇلاق سېلىۋاتقاندەك، يەنە كېلىپ ئۇنىڭغا جور بولۇپ ئېيتماقچى بولغاندەك ئىدى.

ئېھتىمال، چەۋەندازلار بۇ يەردىن ئۆتكەن بولغىيدى... ئېھتىمال، ھازىرقىدەك، كۈن ئولتۇراي دېگەن مەھەلدە، ئۆتكۈر نۇر ئاجىزلىشىپ پەيدىنپەي سارغۇچ ھالغا كەلگەن بولغىيدى؛ ئېھتىمال، ھازىرقىدەك يىراق تاغ چوققىلىرىدىكى ئاپپاق قارلار ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان كۈننىڭ ئاجىز نۇرىدا جىلۋىلىنىپ كۆركەم ھالغا كېلىپ، ئارقىدىنلا ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە نۇرىنى يوقاتقاندۇ...

گۈللۈكلەر، ئۈزۈمزارلىقلار، قوناقلار بۈكۈلمىدە ئۆسكەن ياپيېشىل قوناقلىق پويىز دېرىزىسىدىن تېز ـ تېز ئۆتۈپ ئارقىدا قالماقتا. يېڭى ئورۇڭلىنغان بېدىنى تولدۇرۇپ باسقان بىر بىرىچكا ھارۋا تۆمۈرىيول ئۆتكىلىگە كەلدى ۋە يول توسىدىغان خادىنىڭ ئالدىدا توختىدى. ئاپتاپتا كۆيگەن، ئۆڭۈپ كەتكەن كونا مايكا كىيىپ، ئىشتىنىنىڭ پۇچقىقىنى ئېگىز تۇرۇۋالغان بالا ھارۋىدا تىك تۇرۇپ، پويىزغا قاراپ كۈلۈمسىرەپ، پويىزدىكى قايسىدۇر بىر يولۇچىغا قول ئىشارىتى قىلماقتا.

رادىيودا بېرىلگەن ناخشا ئىلگىرىلەۋاتقان پويىزنىڭ ئاۋازىغا ئاجايىپ تەڭكەش بولۇپ كەتكەنىدى. پويىز چاقىنىڭ رېلىسقا ئۇرۇلغان ئاۋازى ئات تۇيىقىنىڭ ئورنىنى ئالغانىدى. يېنىمدىكى يولۇچى كىچىك ئوستەلنىڭ يېنىدا يۈزىنى ئالىقىنى بىلەن ئېتىپ ئولتۇرماقتا. ماڭا ئۇمۇ بۇ چەۋەندازغا جور بولۇپ ئاۋازسىز ناخشا ئېيتىۋاتقاندەك تۇيۇلدى. ئۇ قانداقتۇر كۆڭلى يېرىمدەك ياكى خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغاندەك بىلىنەتتى، چىرايىدىن ئاللىقانداق بىر ئېچىنىش، بېسىش قىيىن بولغان غەم چىقىپ تۇراتتى. كۆڭلى زادىلا جايىدا بولمىغاچقا، ئۇ ماڭا دىققەتمۇ قىلىپ قويمىدى. مەن ئۇنىڭ چىرايىغا سەپسېلىشقا تىرىشتىم. بۇ كىشىنى نەدە كۆرگەندىمەن؟ ھەتتا ئۇنىڭ قارا، ئۇزۇن ۋە قاتتىق بارماقلىق قولىمۇ ماڭا شۇنچە تونۇشتەك بىلىندى.

ئۇشتۇمتۇت يادىمغا چۈشتى، مېنى ماشىنىغا سېلىۋېلىشقا

كۆنمىگەن ھېلىقى شوپۇر شۇ. مەن بۇ ئىشنى ئاللىقاچان كۆڭلۈمدىن چىقىرىۋەتكەنىدىم. مەن قولۇمغا كىتابتىن بىرنى ئالدىم، ئۆزۈم توغرۇلۇق ئۇنىڭغا بىرنېمە دېيىشىم كېرەكمۇ، قانداق؟ ياكى ئۇ مېنى ئاللىقاچان ئۇنتۇپ كەتكەنىدۇر. شوپۇرلارنىڭ يول ئۈستىدە ئۇشتۇمتۇت كۆرۈشۈپ قالمىغان ئادەملىرى ئاز بولىدۇ دەمسىز !

شۇ تەرىقىدە يەنە بىرھازا ماڭدۇق. ھەركىم ئۆز ئىشىنى قىلماقتا، سىرتتا گۈگۈم چۈشۈشكە باشلىدى. ھەمراھىم تاماكا چەكمەكچى بولدى. ئۇ بىر تال تاماكا چىقىرىپ سەرەڭگە يېقىشتىن ئاۋۋال ئۇلۇغ - كىچىك تىندى - دە، بېشىنى كۆتۈرۈپ، ماڭا ئەجەبلەنگەندەك بىر قاراپ، شەلپەردەك قىزىرىپ كەتتى. ئۇ مېنى تونۇپ قالدى.

— ياخشىمۇسىز، بۇرادەر ! — دېدى ئۇ خىجالەت بولغاندەك كۈلۈپ قويۇپ.

مەن ئۇنىڭغا قولۇمنى ئۇزارتتىم:

— سەپىرىڭىز يىراقمۇ؟

— ھەئە... ناھايىتى يىراق يەرگە بارىمەن ! — ئۇ تاماكا ئىسىنى ئاستا پۈركۈدى ۋە ئازراق جىملىقتىن كېيىن سۆزىنى داۋاملاشتۇردى، — پامىر ئېگىزلىكىگە بارىمەن.

— پامىرغا؟ ئۇنداقتىمۇ بىز ھەمراھ ئىكەنمىز - دە، مەن ئۇش ئوبلاستىغا بارىمەن... سىز دەم ئېلىشقا بارامسىز؟ ياكى خىزمىتىڭىز يۆتكەلدىمۇ؟

— ھەئە، شۇنداق دېيىشكە بولىدۇ... تاماكا چېكەمسىز؟

بىز بىرلىكتە تاماكا چېكىپ يەنە جىم بولۇپ قېلىشتۇق. ئۇزايىدىن دەيدىغانغا گەپ يوقتەك قىلاتتى. ھەمراھىم يەنە خىيالغا چۆكۈپ كەتتى. ئۇ پويىزنىڭ ئىلگىرىلىشىگە ئەگىشىپ، ئىككى يېنىغا تەۋرەنگەن ھالدا بېشىنى سىلىپ ئولتۇراتتى. مەن ئۇنى ئالدىنقى قېتىم كۆرگەن ۋاقتىمدىكىدىن كۆپ ئۆزگىرىپ كەتكەنىدەك ھېس قىلدىم، جۈدەپ، يۇزى سوزۇنچاق بولۇپ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

قالغاندەك ئىدى.

پىشانىسىدە ئۇچ يول روشەن قورۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى، تۇرۇلگەن قاپقىدىن بىر خىل سوغۇقلۇق چىقىپ تۇراتتى. ھەمراھىم ماڭا قاراپ ئۇشتۇمتۇت سوغۇققىنا بىر كۈلدى ۋە سورىدى:

— بۇرادەر، ئالدىنقى قېتىم مېنىڭدىن خاپا بولۇپ قالدىڭىزغۇ دەيمەن؟

— قاچان؟ ھېچبىر ئېسىمدە يوققۇ؟ — مەن باشقىلارنىڭ ئالدىمدا خجالەت بولۇشنى ياقتۇرمايتتىم، لېكىن ئۇنىڭ ئاشۇنداق بىر خىل ئۆكۈنۈش ھالىتىدە قاراپ تۇرغانلىقىدىن ئىقرار قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم، — ھە... شۇنداق بىر ئىش بولۇپ ئۆتكەنىدى... ئەرزىمەس ئىش، مەن ھەتتا ئۇنتۇپ كېتىپتىمەن. يول ئۈستىدە ھەر قىسما ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇغۇ. بۇ ئىش تېخىچە يادىڭىزدا بار ئىكەن؟

— باشقا ۋاقىتلاردا بولسىغۇ ئۇنى ئۇنتۇپ كېتىشىمۇ مۇمكىن ئىدى، ھالبۇكى ئۇ كۈنى...

— ئۇ كۈنى نېمە بولغانىدى؟ چاتاق چىققانمىدى؟

— نېمە دېسەم بولار، چاتاققۇ چىقمىدى، باشقا بىر ئىش يۈز بەرگەنىدى... — ئۇ مۇڭاپىقراق بىر سۆز بىلەن ئېيتماقچى بولدى - يۇ، لېكىن كېيىنچە كۈلدى، كۈلگەندىمۇ زورغا كۈلدى، — ئەگەر ھازىر بولمىغان بولسا، نەگە بېرىشنى خالىمىڭىز، شۇ يەرگە ئاپىرىپ قويىاتتىم، ئەمما ھازىر مەنمۇ پويىزدىكى بىر يولۇچى بولۇپ ئولتۇرۇپتىمەن...

— ھېچقىسى يوق، ئاتمۇ ئۆزىنىڭ ئىزىنى كۈرمەك قېتىملاپ باسىدۇ، كەلگۈسىدە يەنە كۆرۈشۈپ قالساق ئەجەب ئەمەس.

— ئەلۋەتتە، ئەگەر يەنە سىزنى ئۇچرىتىپ قالسام، ئۆزۈملا سىزنى ماشىنىغا سېلىۋالاتتىم، — دېدى ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ.

— ئەمىسە گېپىمىز گەپ - ھە؟ — مەن ئۇنىڭغا چاقچاق

قىلدىم.

— بۇرادەر، مەن دېگىنىمنى قىلماي قويمايمەن ! — دېدى ئۇ خېلى خۇشاللىنىپ.

— بىراق، ئاۋۇ كۈنى نېمىشقا مېنى ماشىنىڭىزغا سېلىۋالمىدىڭىز؟

— نېمىشقا؟ — قايتۇرۇپ سورىدى ئۇ ھەمدە چىرايىنى دەرھال غەم باستى. ئۈن - تىن چىقارماستىن كۆزىنى يۇمۇپ، ئېڭىشكەن ھالدا تاماكىسىنى قاتتىق بىر شورىدى. مەن ئۇنىڭغا بۇ سوئالنى قويماسلىقىم كېرەك ئىكەن، دەپ ئويلاپ قالدىم ۋە بۇ سەۋەنلىكىمنى قانداق تۈزىتىشىمنى بىلەلمەي قالدىم. ئۇ تاماكىسىنى ئۆچۈرۈپ، تاماكا قالدۇقىنى كۈلدانغا تاشلىدى - دە، ئاران دېگەندە ئاغزىدىن بىر ئېغىز گەپ چىقاردى:

— مەن سىزنى ئېلىپ يۈرەلمەيتتىم... ئوغلۇمنى ئېلىپ ماڭماقچى بولۇپ... ئۇ چاغدا ئۇ مېنى كۈتۈپ تۇراتتى...

— ئوغلۇم؟ — مەن ھەيران بولۇپ قالدىم.

— ئىش مۇنداق... سىزگە مەلۇم... نېمىدەپ چۈشەندۈرسەم بولاركىن... — ئۇ يەنە تاماكا تۇتاشتۇردى، ئۆزىنىڭ ھاياجىنىنى بېسىپ، بىردىنلا كەسكىن، جىددىي ھالدا ماڭا قاراپ قويۇپ ئۆز كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەشكە باشلىدى.

شۇنداق قىلىپ، مەن بۇ شوپۇرنىڭ ھېكايىسىنى ئاڭلاشقا مۇۋەپپەق بولدۇم.

ۋاقىت ناھايىتى كەڭرى ئىدى، ئۇش ئوبلاستىغا يېتىپ بارغۇچە پويىز ئىككى سوتكىچە ماڭاتتى. مەن زادىلا ئالدىرىمايتتىم، سوئال قويۇپ گېپىنى بۆلۈشنىڭمۇ ھاجىتى يوق ئىدى. بىرەر كىشى ھەممە كەچۈرمىشلىرىنى سۆزلەشكە كىرىشىپ، باشتىن كەچۈرگەن سەرگۈزەشتلىرىنى يېڭىباشتىن كۆز ئالدىدىن ئۆتكۈزۈپ، ئۆتكەن ئىشلار ئۈستىدە پىكىر قىلىۋاتقىنىدا، بەزىدە گېپىنىڭ يېرىمىنى قىلىپ، قالغان يېرىمىنى دېمىگەن ۋاقتىدا، ئاشۇنداق قىلغان ياخشى. لېكىن،

ئۇنىڭ بايانىنى بۇزۇۋەتمەسلىك ئۈچۈن ماڭا قانچىلىك چىدام كېرەك ـ هە ! چۈنكى، ئىشلارنىڭ كېلىشىپ كەتكەنلىكى، شۇنداقلا مېنىڭ تەرەپ ـ تەرەپكە چېپىپ يۈرىدىغان مۇخبىرلىق كەسپىم تۈپەيلىدىن، ئۇ توغرۇلۇق، شۇنداقلا ئۇنىڭ تەقدىرىگە مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرنىڭ ئىشلىرىدىن بىرئاز خەۋىرىم بار ئىدى. ئۇنىڭ بايانىنى تولۇقلاپ تۇرۇشۇم، نۇرغۇن ئىشلارنى ئۇنىڭغا چۈشەندۈرۈپ بېرىشىم مۇمكىن ئىدى، لېكىن مەن ئۇنىڭ گېپىنى تۈگىگەندىن كېيىن شۇنداق قىلاي دېگەن يەرگە كەلدىم. ئۇ سۆزلەپ بولغاندىن كېيىن ئازراق ئويلىدىم. ئەمدى ئويلىسام، شۇ چاغدا توغرا قىلغانكەنمەن. تۆۋەندىكىسى مۇشۇ پوۋېست قەھرىمانىنىڭ ئۆز بايانى.

شوپۇرنىڭ هېكايىسى

... بۇلارنىڭ هەننىۋاسى تولىمۇ ئۇشتۇمتۇت باشلانغان. ئەمدىلا هەربىي سەپتىن قايتقان ۋاقتىم ئىدى. مەن موتورلاشقان قىسىمدا خىزمەت قىلغانمەن. ئارمىيەگە مېڭىشتىن ئاۋۋال تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ، شوپۇرلۇق قىلىۋاتاتتىم. ئۆزۈم دارىلئېتامدا چوڭ بولغانمەن. دوستۇم ئەلىبەك جانتولىن مېنىڭدىن بىر يىل ئاۋۋال هەربىي سەپتىن قايتقانىدى. ئۇ رېباچ ماشىنا مەيدانىدا ئىشلەيتتى. شۇ سەۋەبتىن مەن ئۇ يەرگە بارغانىدىم. ئەلىبەك ئىككىمىز تەڭرىتاغقا ياكى پامىر ئېگىزلىكىگە بىر بارساق دەپ خىيال قىلاتتۇق. ئۇ يەردە مېنى ياخشى كۆتتى، مەن ياتاقتا ياتتىم، ماڭا يېپىيېڭى دېگۈدەك «زىل» ماركىلىق ماشىنىدىن بىرنى بەردى، ماشىنىدا سىزىلىپ كەتكەن ئازراقمۇ يەر يوق ئىدى... ئېيتىش كېرەككى، مەن ئۆزۈمنىڭ بۇ ماشىنامنى خۇددى كۆڭۈل بەرگەن ئادىمىمنى ياخشى كۆرگەندەك ياخشى كۆرەتتىم. ئۇنى بەكمۇ ئايايتتىم، قالتىس ماشىنا ئىدى ـ دە، ئۇ ! موتورى چوڭ ئىدى. دۇرۇس، ماشىنىغا هەر دائىملىق

يۇك بېسىلمايتتى. بىلىمسىزغۇ، قانداق يول بۇ، تەقدىرىتاغ تاشيولى دۇنيادا ئەڭ ئېگىز بولغان تاغ يوللىرىدىن بىرى ئىدى، يەنە كېلىپ ساپلا جىلغا، بەل ۋە چوڭقۇرلۇق ئىدى. تاغدا سۇ كۆپ بولسىمۇ، لېكىن دائىم سۇ ئېلىپ يۇرەتتۇق. دىققەت قىلغان بولسىڭىز كېرەك، كوزۇپنىڭ ئالدى تەرىپىگە بىر تاختاي مىخلاپ قويغانمىز، ئۇنىڭغا بىر باك ئورۇنلاشتۇرۇلغان. چۈنكى، ئەگىرى - بۈگرى يوللاردا موتور چوغدەك قىزىپ كېتەتتى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي يۇكنى ئاز باساتتۇق. دەسلەپتە ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە جىقراق يۇك باسسامكەن دەپ تازا باش قاتۇرغانىدىم، لېكىن بۇ ھالنى زادىلا ئۆزگەرتەلمىدىم. تاغلىق دېگەن تاغلىق - دە !

ئىشىمدىن ناھايىتى رازى ئىدىم. بۇ يەرنىمۇ ياخشى كۆرەتتىم. ماشىنا مەيدانى ئىسسىقكۆلنىڭ يېنىغا جايلاشقانىدى. بەزى چاغلاردا چەت ئەللىك سەييياھلار بۇ يەرگە ئېكسكۇرسىيەگە كېلىپ، نەچچە سائەتلەپ كۆل بويىدا تۇرۇپ كېتەتتى. شۇ سەۋەبتىن، ئۆزۈمچە خۇشال بولۇپ: «قاراڭلار ! نېمىدېگەن گۈزەل - ھە، بىزنىڭ ئىسسىقكۆل، دۇنيادا نەدىمۇ بۇنچىلىك گۈزەل يەرنى تاپقىلى بولىدۇ !» دەپ ئويلاپ كېتەتتىم.

دەسلەپكى كۈنلەردە پەقەت بىرلا نەرسە بەك ئىچىمنى پۇشۇردى. ئۇ دەل تازا قاتىلاڭ پەسىل — ئەتىياز ئىدى. كولخوزلار پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ سېنتەبىر ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن غەيرەت بىلەن ئىشلىمەكتە ئىدى. كىشىلەر تازا غەيرەت قىلىپ ئىشلەيتتى - يۇ، ماشىنا كەم ئىدى. ماشىنا مەيدانىدىكى بىر قىسىم ماشىنىلار كولخوزلارغا يارەمگە ئەۋەتىلدى، بولۇپمۇ يېڭى شوپۇرلار تاكى ھەربىر كولخوزلارغىچە يارەمگە ئەۋەتىلدى. ئەلۋەتتە، مەنمۇ شۇلارنىڭ بىرى ئىدىم. يوللار بىلەن ئەمدىلا تونۇشۇپ بولۇشۇمغا، يېڭىباشتىن باشقا ياققا يۆتكەپ كېتەتتى، بىر ئاۋۇلدىن ئىككىنچى بىر ئاۋۇلغا يۆتكىلىپ كېتەتتىم. بۇ خىزمەتنىڭ مۇھىملىقى ۋە مۇشۇنداق

قىلىش زۆرۈرلۈكىنىغۇ بىلەتتىم، لېكىن مەن بەربىر شوپۇر – دە، ماشىنامغا ئىچىم ئاغرىيتتى، ئېگىز – پەس يوللاردا ماشىنام ئەمەس، خۇددى ئۆزۈم سىلكىنىپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم. بۇنداق ئەسكى يوللارنى چۈشۈمدىمۇ كۆرمىگەنمەن...

بىر قېتىم مەن بىر كولخوزغا ئېغىل سېلىشقا ئىشلىتىشكە تاش توشۇغىلى باردىم. بۇ ئاۋۇل تاغ باغرىدا بولۇپ، ئوتلاقتىن ئۆتۈشكە توغرا كېلەتتى. ھەممە ئىش جايىدا ئىدى، يوللار قۇرۇغان، ئاۋۇلغا يېقىنلاپلا قالدىم. ئۇشتۇمتۇت ماشىنام بىر ئۆستەڭنىڭ كېچىكىگە كېلىپ قالدى. بۇ كېچىك ئەتىيازدىن تارتىپلا پېتىقچىلىقتا كارامەت ۋەيران بولۇپ كەتكەنكەن، ھەتتا تۆگىلەرمۇ دەسسەسە پۇتىنى سۇغۇرۇۋالايدىغان دەرىجىگە يەتكەنكەن. ھەقىقەتەن بۇنداق يولنى كۆرمەپتىكەنمەن. ئۆتۈپ كېتىش ئۇچۇن ئۇيان ئايلىنىپ، بۇيان ئايلىنىپ ھېچ ئامال قىلالمىدىم. خۇددى ئامبۇر بىلەن مەھكەم قىسىۋالغاندەك، لاي چاقنى مەھكەم تۇتۇۋالغانىدى. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئاچچىقىمدا رولنىمۇ تولغاپ بۇزۇپ قويۇپتىمەن، تارتقۇچنىڭ قەيەرىدۇر بىر يېرى قىسىلىپ قاپتۇ، ماشىنىنىڭ ئاستىغا چۈشۈپ ئوڭلىشىم كېرەك بولۇپ قالدى... يەرگە چۈشۈپ ماشىنىنىڭ ئاستىغا كىردىم، ھەممە يېرىم مىچىدە لاي ۋە تەر بولۇپ كەتتى. مەن ئاچچىقىمدا بۇ يولنى تىللاپ كەتتىم. بىر كىشىنىڭ ئاياغ تىۋىشى قۇلىقىمغا كىردى. ماشىنىنىڭ ئاستىدا ئۇنىڭ رېزىنكە ئۆتۈكىنىلا كۆرەلىدىم. رېزىنكە ئۆتۈك ماشىنىنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئالدىمدا توختىدى. تازا ئوغام قاياپ تۇراتتى، ئىچىمدە: «قانداق نېمە بۇ، نېمىدەپ تاماشا كۆرۈپ تۇرىدۇ، بۇ يەردە بىركىم سېرىك ئويۇنى قويۇۋېتىپتۇمۇ؟» دەپ ئويلىدىم مەن.

— نېرى تۇر، پۇتلاشماي ! — ماشىنىنىڭ ئاستىدا يېتىپ تۇرۇپ توۋلىدىم. كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا قارىغىنىمدا، كۆزۈمگە تېزەك يۇقۇندىلىرى بىلەن بۇلغانغان كونىچە كۆڭلەكنىڭ ئېتىكى كۆرۈندى. مېنىڭچە، بۇ، ئاۋۇلغىچە ماشىنىغا

سېلىۋالسىكەن دەپ كۈتۈپ تۇرغان بىر مومای ئىدى.

— موما، يولۇڭغا كېتىۋەرگىن ! — دېدىم مەن ئۇنىڭغا، — بۇ يەردە خېلىغىچە ھايال بولۇپ قالىمەن، بەك ساقلاپ كېتىسەن...

— مەن مومای ئەمەس.

ئۇنىڭ گېپىي بىرئاز خىجىل بولغاندەك ۋە چاقچاق بىلەن ئېيتىلغاندەك بىلىندى.

— ئەمىسە، سەن قانداق ئادەم؟ — مەن ھەيران بولدۇم.

— مەن قىزمەن.

— قىز؟ — مەن كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا رېزىنكە ئۆتۈككە قاراپ قويۇپ، چىشىغا تېگىپ سورىدىم، — چىرايلىقمۇ؟

رېزىنكە ئۆتۈك مېڭىش تەرەددۇتىدا ئىككى قەدەم چامدىدى. مەن ئىتتىك ماشىنا تېگىدىن چىقىپ قارىسام، دەرۋەقە، كېلىشكەن بىر قىز ئىكەن، قاپىقىنى تازا تۇرۇپ تۇرۇپتۇ، بېشىغا قىزىل ياغلىق سالغان، ئۇچىسىغا، دادىسىنىڭ بولسا كېرەك، كېلەڭسىز چاپان يېپىنچاقلىۋاپتۇ، ئۇ ئۇن - تىنسىز قاراپ تۇراتتى. مەن ھەتتا مىچىدە پاتقاقتا ئولتۇرۇپ قالغانلىقىمنى سەزمەيلا قاپتىمەن.

— راست، چىرايلىق قىز ئىكەنسىز ! — مەن كۈلدۇم، ئۇ ھەقىقەتەن بىر چىرايلىق قىز ئىدى، — پەقەت ئاشۇ ئۆتۈكىڭىزلا !... — چاقچاق قىلغىنىمچە ئورنۇمدىن تۇردۇم.

قىز بىردىنلا بۇرۇلدى - دە، قاراپمۇ قويماستىن ئىلدام - ئىلدام مېڭىپ كەتتى.

بۇ نېمە قىلغىنى؟ خاپا بولۇپ قالغانمىدۇر؟ مەن بىئارام بولۇشقا باشلىدىم. ئۇشتۇمتۇت نېمىنى ئويلىدىمكىن، يۈگۈرۈپ يېتىشىۋالغۇم كەلدى، لېكىن بۇرۇلدۇم - دە، نەرسە - كېرەكلىرىمنى ئىلدام - ئىلدام يىغىشتۇرۇپ، سەكرەپلا ماشىنامغا چىقتىم، موتورنى ئىتتىك ئوت ئالدۇرۇپ، بىر ئالدىغا، بىر ئارقىغا ھەيدىگىلى تۇردۇم. مېنىڭدە قانداق قىلىپ

بولسۇن ئۇنىڭغا يېتىشۇۋلىشىم كېرەك دېگەن ئوي بار ئىدى. موتور گۇركىرەپ، ماشىنا قاتتىق سىلكىنىپ ئىككى تەرەپكە ئىرغاڭلاشقا باشلىدى، لېكىن بىر چامدامۇ ئالغا باسالمىدى. ئۇ ئۇزاپ كېتىۋاتاتتى. مەن قۇرۇقتىن - قۇرۇق پىرقىراۋاتقان چاققا قاراپ ئۆزۈمۈمۇ ئۇقماي ۋارقىراپ كەتتىم:

«مېنى قويۇۋەت، مېنى قويۇۋەت، ئاڭلاۋاتامسەن؟»

پۈتۈن كۈچۈم بىلەن تەپكىنى باستىم، ماشىنا ئاستا - ئاستا ئۆمىلىمەكتە، ئۆمىلەپ تازا گۇركىرىمەكتە. نېمە كارامەت بولدىكىن، ماشىنا بىردىنلا پاتقاقتىن قۇتۇلۇپ چىقىپ كەتتى. مېنىڭ خۇشال بولۇپ كەتكىنىمنى دېمەيسىز ! يولغا چىققاندىن كېيىنلىرىمنى سەل تۇزەشتۇرۇپ، يۇز - كۆزۈمدىكى لاينى قولۇم بىلەن سۈرتۈۋېتىپ، چاچلىرىمنى تۇزىدىم. ماشىنا قىزغا يېتىشۇالدى، مەن تورمۇز بەردىم. نەدىنمۇ ئۆگىنىۋالغانتىمكىن مۇشۇنداق كۆرەڭلىكنى، ئورنۇمدا خۇددى ئوڭدامغا ياتقاندەك ھالەتتە تۇرۇپ ئىشكىنى ئېچىۋەتتىم.

— قېنى، مەرھەمەت قىلىپ ماشىنىغا چىقىڭ ! — مەن قولۇمنى سۇنۇپ ئۇنى ماشىنىغا تەكلىپ قىلدىم.

قىز توختاپمۇ قويماستىن ئۆز يولىغا ئۇدۇل مېڭىۋەردى.

كۆرەڭلىكمىدىن ھېچنېمە قالمىدى. مەن يېڭىباشتىن ماشىنىنى ھەيدەپ ئۇنىڭغا يېتىشۇالدىم، بۇ قېتىم ئۇنىڭدىن ئەپۇ سورىدىم:

— بولدى، خاپا بولماڭ ! مەن پەقەت... قېنى، ماشىنىغا چىقىڭ !

لېكىن، قىز زادىلا جاۋاب بەرمىدى.

مەن ماشىنىنى ئۇنىڭ ئالدىغا ئۆتكۈزۈپ، يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا ماشىنىنى توغرىسىغا توختاتتىم. ماشىنىدىن چۈشۈپ، ماشىنىنىڭ ئوڭ تەرىپىگە ئۆتۈپ ئىشكىنى ئېچىپ، قولۇمنىمۇ يىغىۋالماستىن بىر چەتتە تۇردۇم. مەن ئۇن - تىن چىقارماستىن ئۇنىڭ ماشىنىغا چىقىشىنى كۈتۈپ تۇردۇم. ئۇ

ئالدىمغا كېلىپ، ماڭا ئېھتىياتچانلىق بىلەن سەپسېلىپ قاراپ قويۇپ، نېمىشقا ئالدىمنى توسىسەن، دېگىلى تۇردى. مەن ھېچنېمە دېمەستىن ئۇنىڭ ماشىنىغا چىقىشنى كۈتۈپ تۇردۇم. ئۇ يا ماڭا ئىچ ئاغرىتتى، يا باشقا سەۋەب بارمۇ، بېشىنى چايقاپ قويۇپ، زۇۋان سۈرمەستىن كابىنكىغا كىرىپ ئولتۇردى.

مەن ماشىنىنى ھەيدەپ كەتتىم.

ئۇنىڭ بىلەن قانداق گەپلىشىشنى بىلمەيتتىم. قىزلار بىلەن تونۇشۇش ۋە پاراڭ سېلىش مەن ئۈچۈن تۇنجى قېتىملىق ئىش بولمىسىمۇ، لېكىن بۇ دورەم سەل قورقتۇم. گەپنى نەدىن باشلىغۇلۇق؟ مەن رولنى ئايلاندۇرۇپ، كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا ئۇنىڭغا ئاستا قارىدىم. ئۇنىڭ بوينىدا بۇدۇر، يۇمشاق ۋە قاپقارا چاچ يېيىلىپ ياتاتتى. چاپىنى مۇرىسىدىن چۈشۈپ كەتكەن بولۇپ، قولتۇقىغا قىسۋاپتۇ. ئۇ ماڭا تېگىپ كېتىشتىن ئېھتىيات قىلغاندەك، مەندىن يىراق ئولتۇراتتى. كۆزىدىن ئەستايىدىللىق چىقىپ تۇراتتى، ئەمما ھەر تەرەپتىن ئېيتقاندا، بۇ ئادەمنىڭ تولىمۇ ھەۋىسىنى كەلتۈرىدىغان سىلىق قىز ئىدى. يۈزىگە چىققان خۇلقى ناھايىتى تەبىئىي ئىدى، قاپقىنى تۇرۇپ ئولتۇرغاندەك قىلغىنى بىلەن، بەربىر قاپقىنى تۇرەلمىگەنىدى. ئاقەۋەت ئۇ ماڭا ئېھتىياتچانلىق بىلەن كۆزىنىڭ قۇيرۇقىدا بىر قارىدى. كۆزىمىز ئۇچرىشىپ قالغاندا، ئۇ ئۆزىنى تۇتۇۋالالمای كۈلۈۋەتتى. مەن بۇ پۇرسەتنى غەنىيمەت بىلىپ گەپ قىلدىم:

— بايا ماشىنىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ نېمە قىلماقچىدىڭىز؟

— يارەملىشەي دېگەنىدىم! — قىز جاۋاب بەردى.

— يارەملىشەي دېگەنىدىم؟ — مەن كۈلدۈم، — دەرۋەقە سىز ماڭا يارەم بەردىڭىز! مۇبادا سىز بولمىغان بولسىڭىز، كىم بىلىدۇ، كېچىچە شۇ يەردە تۇراتتىممىكىن... سىز ئادەتتە كۆپىنچە مۇشۇ يول بىلەن ماڭامسىز؟

— ھەئە. مەن فېرمىدا ئىشلەيمەن.

— ناھايىتى ياخشى! — دېدىم مەن خۇشال بولۇپ، لېكىن

ئۇيغۇر كتاب بېكەتى www.uyghurkitap.com

دەرھال گېپىمنى تۈزەتتىم، ــ بۇ يول ناھايىتى ياخشى!

دەل مۇشۇ چاغدا، ماشىنىنىڭ چاقى بىر كاتاڭغا چۈشۈپ سىلكىنىپ كەتتى ـ دە، مۇرىلىرىمىز تېگىپ كەتتى. مەن «ۋاھ» دەپ سالدىم، يۈزۈم قىزىرىپ، نەگە قارىشىمنى بىلەلمەي قالدىم. ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى، مەنمۇ ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتىم.

ــ مەن كولخوزغا ماشىنا ھەيدەپ كەلگىلى ئۇنىمىغانىدىم! ــ كۈلكە ئىچىدە راست گېپىمنى ئېيتتىم، ــ ئەگەر يولدا بۇنداق ياخشى يارەمچى بارلىقىنى بىلگەن بولسام، ھەرگىزمۇ شوپۇر بەلگىلىگۈچىلەرنى تىللىمايدىكەنمەن...، ھەي ئىلياس، ھەي ئىلياس! ــ مەن ئۆزۈمنى ئەيىبلەپ تۇرۇپ، ئۇنىڭغا چۈشەندۈردۈم، ــ بۇ مېنىڭ ئىسمىم.

ــ مېنىڭ ئىسمىم ئاسىل.

بىز ئاۋۇلغا يېقىنلاشتۇق. يول خېلى تۈز ئىدى. دېرىزىدىن كىرگەن شامال ئۇنىڭ بېشىدىكى قىزىل ياغلىقىنى چۈشۈرۈۋېتىپ چاچلىرىنى بۇزۇۋەتتى. بىز قايتا گەپ قىلىشمىدۇق، لېكىن مەن ناھايىتى خۇشال ئىدىم. دائىم مۇنداق ئەھۋال بولىدۇ: يېنىڭدىلا بىر ئادەم ئولتۇرۇپتۇ، ئۇنى سەن بىر سائەت ئىلگىرى تونۇمايتتىڭ، ئەمدىلىكتە نېمە ئۈچۈندۇر، شۇنى ئويلاشنىلا خالايسەن، بۇ چاغدا كۆڭلۈڭنىڭ يېنىك ۋە خۇشال ئىكەنلىكىنى ھېس قىلىسەن... كىم بىلىدۇ، شۇ تاپتا ئاسىل نېمىلەرنى ئويلاۋاتىدىكىن، لېكىن ئۇنىڭ كۆزىدىن خۇشاللىق نۇرى چاقناپ تۇراتتى. مەن بىزنىڭ مۇشۇ پېتى تۇرۇپ قېلىشىمىزنى نەقەدەر خالايتتىم ـ ھە! ئۇزاققىچە مۇشۇنداق تۇرساق، مەڭگۈ ئايرىلمىساق... لېكىن، ماشىنا ئاۋۇل كوچىسىغا كىرىپ قالدى. بىردىنلا، ئاسىل نېمىدۇر بىرنېمىنى قورققان ھالدا ئېسىگە ئالدى:

ــ ماشىنىنى توختىتىڭ، مەن چۈشۈپ قالاي!

مەن ماشىنىنى توختاتتىم.

— سىز مەشەدە تۇرامسىز؟

— ياق، — ئۇ نېمە ئۈچۈندۇر ھاياجانلانغاندەك ۋە ئەنسىرىگەندەك قىلاتتى، — ئەگ ياخشىسى مەشەدە ماشىنىدىن چۈشۈپ قالاي.

— نېمىشقا؟ مەن سىزنى ئۆيىڭىزگىلا ئاپىرىپ قويىاي ! — مەن ئۇنىڭ قارشىلىقىغا قارىماستىن ماشىنىنى ھەيدەپ يۇرۇپ كەتتىم.

— مەشەدە، — دېدى ئۇ يالۋۇرغان ھالدا ماڭا قاراپ تەلمۇرۇپ، — رەھمەت سىزگە !

— مەرھەمەت ! — دېدىم مەن چاقچاق ئارىلاش ئەستايىدىل تۇرده، — مۇبادا ئەتىمۇ ماشىنام پاتقاققا پېتىپ قالسا، سىز يارده‌مله‌شكىلى كېلەمسىز؟

ئۇ تېخى جاۋاب بەرگىلى ئۇلگۇرمەستىنلا، يول بويىدىكى بىر ئىشىك ئېچىلدى ـ ده، ئەنسىرەپ تەئەججۇپلەنگەن ئوتتۇرا ياشلىق بىر ئايال چىقىپ كەلدى.

— ئاسىل ! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ، — نەلەرده ئويناپ يۈرسەن، خۇدا ئۇرغۇر ! ماڭە، تېزرەك كىيىملىرىڭنى يەڭگۇشله، ئەلچىلەر كەپتۇ ! — ئۇ كېيىنكى سۆزلەرنى ئاغزىنى قولى بىلەن توسۇپ پەس ئاۋازدا ئېيتتى.

ئاسىل خىجالەت بولغان ھالدا مۇرىسىدىن چاپىنىنى ئالدى ـ ده، قولىدا تۇتقان پېتى ئىتائەتمەنلىك بىلەن ئاپىسىنىڭ ئارقىسىدىن ئۆيگە كىرىپ كەتتى. ئۇ بوسۇغىدىن ئۆتۈپ ئارقىغا قارىدى، لېكىن ئىشىك تاراقىده يېپىلدى. پەقەت ئەنە شۇ چاغدىلا، كوچىدىكى موما يېنىدا تەرلەپ سۇ بولۇپ كەتكەن بىرنەچچە ئېگەرلىك ئاتنىڭ باغلاقلىق تۇرغىنىنى كۆردۇم، ئەلپازىدىن يىراق بىر يەردىن كەلگەنده‌ك قىلاتتى. مەن كابىنكىدا، رولنىڭ ئارقىسىدىن سەل كۆتۈرۈلۈپ ھويلىنىڭ ئىچىگە سەپسالدىم. ھويلىدا، ئوچاق بېشىدا بىرنەچچە ئايال پايپېتەك بولۇپ يۇرۇشەتتى. چوڭ ساماۋاردىن ئىس چىقىپ

تۇراتتى. ئىككىيلەن لەمپە ئاستىدا قوي سويماقتا. دېمەك، كەلگەن ئەلچىلەر ھەممە قائىدە - يوسۇن بويىچە كۈتۈۋېلىنماقتا ئىدى، بىرىپ يۇكنى چۈشۈرۈشتىن باشقا، بۇ يەردە مەن قىلىدىغان ئىش قالمىغانىدى.

كەچتە مەن ماشىنا مەيدانىغا قايتىپ كەلدىم. ماشىنامنى يۇيۇپ - تازىلاپ ماشىنا ئىسكىلاتىغا ئەكىرىۋەتتىم. خېلى ھايال بولدۇم، ۋاقىتنى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن ئۈششاق - چۈششەك ئىشلار بىلەن ھەپىلىشىپ يۈردۈم. بۈگۈن يولۇقتۇرغان ئىشنىڭ مېنى نېمە ئۈچۈن بۇنچە ئالاقزادە قىلىۋېتىۋاتقىنىنى بىلمەيتتىم. يول بويى ئۆزۈمنى تىللاپ كەلدىم: «ھە، نېمە قىلماقچى بولۇۋاتىسەن؟ قاپاقباش ! ئۇ زادى سېنىڭ نېمەڭ ئىدى؟ توي قىلماقچى بولغان لايىقىڭمۇ؟ ھەدەڭ ياكى سىڭلىڭمۇ؟ ئويلاپ باقمىنا، تاسادىپىي تونۇشۇپ قېلىپ، ئۆيىگە ئاپىرىپ قويۇش بىلەنلا ئاشىق بولۇپ قالغاندەك خىيال قىلىپ كەتكىنىڭنى. ئېھتىمال ئۇ سېنى خىيالىغا كەلتۈرۈپمۇ قويمىغاندۇر. ئۇ نېمە قىلاتتى سېنى؟ ! ئۇنىڭ رەسمىي توي قىلىدىغان يىگىتى بار. سەن نېمە ئىدىڭ؟ سەن يولدا ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر شوپۇرغۇ، بۇنداقلار سامانىدەك، سېنى كىم تونۇيتتى... يەنە كېلىپ ئۇنىڭدىن ئۇمىد كۈتۈشكە نېمە ھەققىڭ بار؟ خەققە ئەلچى كەپتۇ، پات ئارىدا توي قىلىدۇ، بۇنىڭ سېنىڭ بىلەن نېمە مۇناسىۋىتى بار؟ بۇنداق خام خىياللىرىڭنى تاشلاپ ماشىناڭنى ھەيدەشنى بىل، ھەممە ئىش ئۆز جايىدا كېتىۋېرىدۇ !...»

لېكىن، يامىنى، ئۆزۈمنى ھەرقانچە قايىل قىلىشقا ئۇرۇنۇپ باقسامۇ، بەربىر ئاسلىنى ئەستىن چىقىرالمىدىم.

ماشىنىڭ ئۆپچۆرىسىدە قىلىدىغان ھېچ ئىش قالمىدى. ياتاقتا بىرىپ ئويناپ كېلەيمىكىن، ئۇ يەر ناھايىتى قىزىپ كېتىدۇ، مەدەنىي كۆڭۈل ئېچىش ئۆيىمۇ بار دەپ ئويلاپ باقسامۇ، بارغۇم كەلمەيتتى. بىرلا ئۆزۈم يالغۇز تۇرغۇم كەلگەنلىكتىن، ماشىنىڭ چاق تاختىسىدا ئىككى قولۇمنى

بېشىمغا ياستۇق قىلىپ قويۇپ ياتتىم. ماڭا يېقىنلا يەردە جانتاي ماشىنىسىنىڭ ئاستىدا ئىشلەۋاتاتتى. ئۇمۇ ماشىنا مەيدانىنىڭ شوپۇرى ئىدى. ئۇ ئورەكتىن بېشىنى چىقىرىپ گەپ قىلدى:

— يىگىت، نېمە ئويلاۋاتسەن؟

— پۇل! — دېدىم مەن ئۇنىڭغا تەنە قىلىپ.

مەن ئۇنىڭغا ئۆچ ئىدىم. ئۇ ئىنتايىن ئاچ كۆز، قۇۋۇق، ھەسەتخور بىرنېمە ئىدى. ئۇ باشقىلاردەك ياتاقتا ياتماي، بىر ئايالنىڭ ھويلىسىدا تۇراتتى. ئۇ ھېلىقى ئايالنى ئالمەن دەپتۇدەك، نېمە بولسا بولسۇن، ئۇ ئايالنى ئالسا، ئۇ قورۇ - جايلىق بولۇپ قالاتتى.

مەن ئۆرۈلۈپ ياتتىم. ھويلىدىكى ماشىنا يۇيىدىغان يەرنىڭ يېنىدا ھەمراھلىرىمىز راسا قىزىق ئىشلەۋاتاتتى. كىمدۇر بىرى كابىنكىنىڭ ئۈستىگە چىقىۋېلىپ، ماشىنىلىرىنى يۇيۇشقا نۆۋەت كۈتۈپ تۇرغان شوپۇرلارغا شىلانكا بىلەن سۇ چاچقىلى تۇردى. مەيداندا كۈلكە كۆتۈرۈلدى. شىلانكىدىن ئېتىلىپ چىققان سۇ كىمگە بېرىپ تەگسە، شۇ كىشى تۇرالماي قالاتتى. كىشىلەر ھېلىقى يىگىتنى ماشىنىنىڭ ئۈستىدىن تارتىپ چۈشۈرمەكچى بولاتتى، لېكىن ئۇ خۇددى ئاپتوماتتىن توختىماي ئوق ئېتىۋاتقاندەك، ئۇياق - بۇياققا سەكرەپ يۇرۇپ كىشىلەرگە سۇ چاچاتتى، كىشىلەرنىڭ شەپكىلىرىنى سۇ ئوقلىرى بىلەن ئۇچۇرۇۋېتەتتى. بىردىنلا سۇ يۇقىرىغا قاراپ ئېتىلىپ، قۇياش نۇرىدا ھەسەن - ھۈسەن پەيدا قىلىپ ئەگىم بولۇپ چۈشۈشكە باشلىدى. سۇ چۈشۈۋاتقان يەرگە قارىسام، بايا ئۇ بىزنىڭ ماشىنا باشقۇرغۇچىمىز كاتېزا تۇرغان يەر ئىكەن. كاتېزا قاچمىدى. ئۇ ئۆزىنىڭ ئىززىتىنى ساقلاشقا ئۈستا ئىدى، ھېچكىم ئۇنىڭغا يېقىنلاشالمايتتى. ئەمدىلىكتە ئۇ قورقۇپمۇ ۋە چىرايىنى ئۆزگەرتىپمۇ قويماستىن تىك تۇراتتى. ئۇ ھېلىقى يىگىتكە: «ماڭا چېقىلىشقا جۈرئەت قىلالمىغىنىڭ يىگىت ئەمەس!» دەپ توۋلايتتى. ئۇ بەتىنكە كىيگەن پۈتىنى كېرىپ، ئىككى قولى

بىلەن چېچىدىكى چوڭ چازىنى بېسىپ، كىچىك چازىنى چىشلەپ، كۆلگەندەك قىياپەتتە تۇراتتى. كۆموشتەك ئاپپاق سۇ چاچراندىلىرى ھە دەپ ئۇنىڭ بېشىغا چۈشمەكتە. يىگىتلەر قاقاقلىشىپ كۈلۈشۈپ، كابىنكىنىڭ ئۈستىدىكى ھېلىقى يىگىتنىڭ بولۇشچە سۇ چېچىشىنى ئالقىشلىماقتا:

— كوزۇپنى يۇغاندەك ئۇنى تازا يۇغىن!

— ھە، يەنە!

— ھېزى بول، كاتېژا!

لېكىن، ھېلىقى يىگىت كاتېژانى سۇ بىلەن چۆپ - چۆپ قىلىۋېتىشكە جۈرئەت قىلالماي، ئەتراپىغىلا سۇ چاچرىتىش بىلەن كۈپايىلەنمەكتە ئىدى. ئەگەر مەن بولسام، چوقۇم ئۇنى سۇدا چۆپ - چۆپ قىلىۋەتكەن بولاتتىم، كاتېژا غىدىڭ - پىدىڭ قىلماي، پەقەت كۈلۈپلا تۇرغان بولاتتى. مەن ئۇنىڭ ماڭا باشقىچە يۇمشاق مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنى، ھەتتا بىرئاز ناز بىلەن قارايدىغانلىقىنى ھېس قىلاتتىم. بەزىدە ئۇنىڭ بېشىنى سىلاپ ئەركىلىتىپ قويسام، ناھايىتى ئامراقلىقى تۇتۇپ كېتەتتى. مەن شۇنىڭغا ناھايىتى خۇشال بولاتتىمكى، ئۇ ھامان مېنىڭ بىلەن جاڭجاللىشاتتى، مېنى تىللاپ كېتەتتى، لېكىن ناھايىتى تېزلا ماڭا تىز پۈكەتتى، ھەتتا مەن يېڭىلىشقان ۋاقىتلاردىمۇ شۇنداق قىلاتتى. بەزىدە ياتاقتا قايتىدىغان ۋاقتىمدا، يول ئۈستىدە ئۇنى كىنوخانىغىچە ئاپىرىپ قويىاتتىم. مەن ماشىنا باشقۇرۇش بۆلۈمىگە ئۇنى ئىزدەپ كەلگىنىمدە ھامان بۆلۈمگە كىرەتتىم، ئۇ باشقىلارنى بۆلۈمگە كىرگۈزمەي، پەقەت تۆشۈكىنىڭ نېرىسىدىلا تۇرغۇزۇپ قويىاتتى.

لېكىن، ھازىر مېنىڭدە ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشسەم دەيدىغان خىيال يوق. ئۇيناشسا ئويىنىشۇەرمەمدۇ.

كاتېژا ئاخىرقى بىر تال چازىسىنىمۇ چېچىغا قىستۇرۇپ قويدى.

— بولدى، بەس ئەمدى! — بۇيرۇق ئاھاڭدا سۆزلىدى ئۇ.

ـــ خوپ، يولداش باشقۇرغۇچى ! ـــ كابىنكىنىڭ ئۈستىگە چىقىۋالغان ھېلىقى يىگىت ئۇنىڭغا ھەربىيچە سالام بەردى ـ دە، قاقاقلاپ كۈلۈۋاتقان يېرىدىن تارتىپ چۈشۈرۈلدى.

كاتېژا ماشىنا ئىسكىلاتمىزغا قاراپ كەلمەكتە. ئۇ كىمنىدۇر بىرنى ئىزدىگەندەك، جانتاينىڭ ماشىنىسىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ قالدى. ماشىنا ئىسكىلاتنىڭ ئىچى تور بىلەن ئايرىپ قويۇلغان بولغاچقا، ئۇ مېنى دەرھال بايقىمىدى. جانتاي ئورەكتىن بېشىنى چىقىرىپ، سىلىق سۆزلىدى:

ـــ ياخشىمۇسەن، گۈزىلىم !

ـــ ياخشىمۇسەن، جانتاي...

جانتاي ئاچ كۆزلۈك بىلەن ئۇنىڭ بىر جۈپ بەتىنكىسىدىن كۆزىنى ئۈزمەيتتى. كاتېژا نارازى كەيپىياتتا مۈرىسىنى كۆتۈرۈپ قويدى.

ـــ خوش، قارىغۇدەك نېمە بار ئىكەن؟ ـــ ئۇ پۇتىنى كۆتۈرۈپ، بەتىنكىسىنىڭ ئۈچىنى ئۇنىڭ ئېچىكىگە ئاستاغىنا تەگكۈزۈپ قويدى.

ئەگەر باشقا ئادەم بولغان بولسا، خاپا بولغان بولاتتى، لېكىن جانتاي بۇنى ئازراقمۇ كۆڭلىگە ئالمىدى. ئۇ خۇددى سۆيۈۋالغاندەك خۇشال بولۇپ يەنە شۇ ئورەككە چۆكتى.

كاتېژا مېنى كۆرۈپ قالدى:

ـــ ياخشى دەم ئالدىڭمۇ، ئىلياس؟

ـــ ماموق تۆشەكتە ياتقاندەك بوپتىمەن !

ئۇ يۈزىنى تورغا تەگكۈزۈپ ماڭا سەپسېلىپ قاراپ، ئاستاغىنا دېدى:

ـــ بۆلۈمگە بارغىن.

ـــ ماقۇل.

كاتېژا يۈرۈپ كەتتى. مەن ماڭماق بولۇپ ئورنۇمدىن تۇردۇم. جانتاي يەنە ئورەكتىن بېشىنى چىقىرىپ:

ـــ بۇ خوتۇن يامان ئەمەس ـ ھە؟ ـــ دەپ كۆزىنى

چىمچىقلىتىپ قويدى.

ــ ھەئە، ياماڭ ئەمەس، بىراق ساڭا ھېچنېمىسى تەگمەيدۇ ئۇنىڭ ! ــ مەن كەسكىن جاۋاب بەردىم.

مەن تېخى ئۇنى ئاچچىقلاپ، ئۇرەكتىن چىقىپ مېنىڭ بىلەن ئۇرۇشارمىكىن دېگەنىدىم. مەن ئۇرۇشۇشنى ياخشى كۆرمەسەمۇ، ھازىر ئۇنىڭ بىلەن بىر ئۇرۇشسام ھېچقىسى يوق ئىدى: ئىچىم تىت ـ تىت بولۇپ، نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي تۇراتتىم.

لېكىن، جانتاي خاپا بولمىدى.

ــ ھېچقىسى يوق ! ــ دەپ غودۇڭشىدى ئۇ، ــ كۆرىمىزغۇ تېخى...

باشقۇرۇش بۆلۈمىدە بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى. نېمە ئويۇن بۇ؟ كاتېژا نەگە مۆكۈۋالدى؟ مەن ئارقامغا ئۆرۈلگەنىدىم، مەيدەم بىردىنلا كاتېژاغا تېگىپ كەتتى. ئۇ ئىشىككە يۆلىنىپ تۇراتتى، بېشىنى ئارقىغا تاشلىغان، كىرپىكىنىڭ ئاستىدا كۆزىدىن نۇر چاقناپ تۇراتتى، ئالغان نەپىسىدىن يۇزۇم كۆيەتتى. مەن ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي، ئۇنىڭغا يېقىنلاپ كەلدىم، لېكىن دەرھال چېكىنىدىم. ھەيرانمەن، دەل شۇ ئەسنادا، ئاشۇنداق قىلىشنى ئاسىلغا خىيانەت قىلىش دەپ ھېس قىلدىم.

ــ مېنى نېمىگە چاقىردىڭ؟ ــ نارازى بولۇپ سورىدىم.

كاتېژا ماڭا ئۇن ـ تىنسىز قاراپ تۇراتتى.

ــ نېمىگە؟ ... ــ ئاچچىقلانغان ھالدا تەكرارلىدىم مەن.

ــ سەن نېمە ئۈچۈن مۇنداق ۋاپاسىزلىق قىلىسەن؟ ــ ئاچچىقلانغان ھالدا جاۋاب بەردى ئۇ، ــ بىرەر قىزغا كۆڭلۈڭ چۈشۈپ قالدىغۇ دەيمەن؟...

مەن تەمتىرەپ قالدىم. ئۇ نېمە ئۈچۈن مېنى ئەيىبلەيدۇ؟ نەدىن بىلىپ قالغاندۇر؟

دەل شۇ چاغدا كىچىك دېرىزە تاراقلىدە ئېچىلىپ، جانتاي بېشىنى تىقىپ قارىدى. ئۇنىڭ يۈزىدە كۆرەڭلىك كۈلكىسى جىلۋىلەندى.

— يولداش باشقۇرغۇچى، ماۋۇنى ئېلىڭ! — ئۇ بېشىنى ئويناقشىتىپ قولىنى سۇنۇپ، كاتېزاغا ئاللىقانداق بىر قەغەزنى بەردى.

كاتېزا غەزەپلەنگەن ھالدا ئۇنىڭغا قاراپ قويۇپ، يەنە ماڭا ئاچچىقلىنىشقا باشلىدى:

— سېنىڭ ماشىنا قەغىزىڭنى بىركىم ئېلىشى كېرەكمىدى؟ يەنە سېنى ئالدىڭغا بېرىپ تەكلىپ قىلىش كېرەكمۇ؟

ئۇ مېنى ئىتتىرىۋېتىپ، ئۈستەل ئالدىغا تېز كەلدى ـ دە:

— ئالە! — دەپ ماشىنا قەغىزىنى سۇندى.

قەغەزنى ئالدىم. يەنە ھېلىقى كولخوزغا بارىدىغان ماشىنا قەغىزى. يۈرىكىم قارتىتىدە قىلىپ كەتتى: ئۇ يەرگە بارسام، ئېنىقكى، يەنە ئاسىل بىلەن كۆرۈشۈپ قالىمەن... يەنە كېلىپ، ئۇ يەرگە نېمە ئۈچۈن باشقىلارنى ئەۋەتمەي، مېنىلا ئەۋەتىدۇ؟ ئاچچىقىم كەلدى.

— يەنە شۇ كولخوزغا بارامدىمەن؟ يەنە قېغ ۋە خىش توشۇمدىمەن؟ بارمايمەن! — مەن ماشىنا قەغىزىنى ئۈستەلگە تاشلىدىم، — بەس، پاتقاقلىق ـ كاتاڭلاردا ماڭغىنىم يېتەر، باشقىلارمۇ مېڭىپ باقسۇن!...

— ئۇنۇڭنى پەسەيت! قەغەزگە بىر ھەپتىلىك دەپ يېزىلدى! لازىم بولسا، يەنە ئۈستىلەپ قوشۇشقا بولىدۇ، — دېدى ئۇ خاپا بولۇپ.

ئەمدى مەن ئېغىر ـ بېسىقلىق بىلەن گەپ قىلدىم:

— بارمايمەن!

ئاۋۇالقىدەكلا، كاتېزا بىردىنلا بوشىشىپ قالدى.

— مەيلى، مەن رەھبەرلىككە ئېيتىپ كۆرەي.

ئۇ ئۈستەل ئۈستىدە ياتقان ماشىنا قەغىزىنى قولىغا ئالدى. «بۇنداقتىزە بارمايدىغان بولدۇم، ئاسىلنى مەڭگۈ كۆرەلمەيدىغان بولدۇم» دەپ ئويلىدىم مەن. روھىم تېخىمۇ چۈشۈپ كەتتى. ماڭا ئايانكى، مۇشۇ سەۋەبتىن مەن مەڭگۈ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئۆكۈنەتتىم. نېمە بولسا بولسۇن، يەنىلا باراي !...

— بوپتۇ، باراي ! — ماشىنا قەغەزنى ئىتتىك ئېلىۋالدىم.

جانتاي يەنە دېرىزىدىن بېشىنى تىقتى:

— مومامغا مېنىڭدىن سالام ئېيتقىن !

مەن گەپمۇ قىلمىدىم. كاچىتىغا بىرنى سالغۇم كەلدى !...

مەن ئىشىكنى ئېچىپ چىقتىم ـ دە، ياتاقتا كەتتىم.

ئەتىسى كۆزۈم يولدىن ئۇزۇلمىدى. ئۇ نەدىدۇر؟ ئۇنىڭ سەرۋى قامىتى كۆزگە چېلىقارمۇ؟ ئاھ، قىزىل ياغلىقلىق دىلبىرىم ! ئاھ، يايلاقتىكى سەرۋى ! گەرچە ئۇ پۇتىغا رېزىنكە ئۆتۈك، ئۇچىسىغا دادىسىنىڭ چاپىنىنى كىيگەن بولسىمۇ — بۇنىڭ كارايىتى چاغلىق — مەن ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈمكى، ئۇ تازا كېلىشكەن قىز ئىدى !

ئاسىل مېنىڭ يۈرىكىمنى سەدىپارە قىلدى، جېنىمنى ئەنسىزلىككە سالدى.

ماشىنامنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ ئىككى ياققا قارايتتىم. يوق، ئۇ ھېچ يەردە كۆرۈنمەيتتى. ئاۋۇلغا، ئۇنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كەلگەندە ماشىنىغا سەل تورمۇز بەردىم. ئۆيدىدۇر بەلكىم؟ ئەمما مەن ئۇنى نېمىدەپ چاقىرىمەن؟ نېمە دەيمەن؟ ئاھ ! ئۇنى يەنە بىر مەرتەم كۆرۈش پىشانەمگە پۈتۈلمىگەنمىدۇر.

مەن يۈك چۈشۈرۈش ئۈچۈن ماشىنىنى ھەيدەپ كەتتىم. يۈك چۈشۈرۈۋېتىپ قايتىشىمدا كۆرۈشۈپمۇ قالارمەن، دېگەن ئۈمىدتىمۇ بولدۇم. لېكىن، قايتىشىمدىمۇ ئۇنى ئۇچرىتالمىدىم. شۇ سەۋەبتىن، ئايلىنىپ چارۋىچىلىق فېرمىسىغا باردىم. ئۇلارنىڭ چارۋىچىلىق فېرمىسى ئاۋۇلدىن ناھايىتى يىراق ئىدى. مەن بىر قىزدىن ئۇنىڭ قەيەردىلىكىنى سوردىم. ئۇ قىز ئۇنىڭ بۇ يەردە يوقلۇقىنى، بۈگۈن ئىشقا كەلمىگەنلىكىنى ئېيتتى. «يولدا ئۇچرىتىپ قالماي دەپ ئەتەي ئىشقا كەلمىگەن بولۇشى مۇمكىن» دەپ ئويلاپ، كۆڭلۈم يېرىم بولغان ھالدا سالپىيىپ

ماشىنا مەيدانغا قايتىپ كەلدىم.

ئەتىسى يەنە يولغا چىقتىم. يول بويى ئۇچرىتىپ قالارمەن، دېگەن خام خىيالدا بولمىدىم. ئەمەلىيەتتە، مەن ئۇنىڭ نېمىسى ئىدىم؟ نېمە ئۈچۈن باشقىلارغا ياتلىق قىلىشقا كېلىشىپ قويغان بىر قىز ئۈچۈن شۇنچە بىئارام بولىمەن؟ لېكىن، ھەممە ئىشنىڭ مۇشۇ ھالەتتە ئاخىرلىشىشىغىمۇ ئىشەنمەيتتىم، چۈنكى تاكى ھازىرغىچە ئاۋۇلدىكى ياتلىق قىلىنىدىغان قىزلارنىڭ ھېچقايسىسىنىڭ ماقۇللۇقى ئېلىنمايتتى. بۇنداق ئىشلارنى گېزىتتىن جىق ئوقۇغانىدىم. لېكىن، بۇنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بار؟ ئەرگە بېرىلگەن قىز دېگەن يەرگە تۆكۈلگەن سۇ، ئۇنى قايتۇرۇۋېلىش مۇمكىن ئەمەس، تۇرمۇشتا تۇگەشتىمغۇ ... مېنىڭ كاللامدىكى خىياللار مانا مۇشۇ ئىدى.

بۇ مەزگىل رەڭگارەڭ گۈللەر تازا ئېچىلىپ كەتكەن ئەتىياز پەسلى ئىدى. تاغ باغرى ئېچىلىپ كەتكەن كۆركۈمگۈلى بىلەن تولغان. بالىلىق چېغىمدىن تارتىپلا بۇنداق گۈللەرنى ياخشى كۆرەتتىم. مېنىڭ چوڭراق بىر گۈلدەستە تىزىپ ئۇنىڭغا تۇتقۇم كېلەتتى. ئۇنى ئۈچرىتىپ قالسام...

ئۇشتۇمتۇت كۆزۈمگە ئىشىنەلمەيلا قالدىم: مەن ئاسلىنى كۆردۈم ! ئۇ يول بويىدىكى بىر دۆگىلەك تاش ئۈستىدە، ئۆتكەن قېتىم ماشىنامدىن چاتاق چىققان يەردە بىركىمنى كۈتۈۋاتقاندەك ئولتۇراتتى. مەن ماشىنىنى ئۇنىڭ ئالدىغا ھەيدەپ كەلدىم. ئۇ چۆچۈپ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، نېمە قىلارىنى بىلەلمەي، بېشىدىكى ياغلىقىنى ئېلىپ غىجىملىغىلى تۇردى. بۇ قېتىم ئاسىل ئۈچىسىغا چىرايلىق كۆڭلەك، يولنىڭ ناھايىتى يىراقلىقىغا قارىماي، پۈتىغا ئېگىز ئۆكچىلىك خۇرۇم توپلەي كىيگەنىدى. مەن ماشىنىنى تېزلا توختاتتىم، يۈرىكىم چىقىپ كېتىدىغاندەك قىلاتتى.

— سالام، ئاسىل !

— سالام ! — ئۇ پەس ئاۋازدا جاۋاب بەردى.

مەن يۆلەپ ماشىنىغا چىقىراي دېگەندىم، لېكىن ئۇ بۇرۇلۇپ، يولنى بويلاپ ئاستا ماڭدى. ئۇ ماشىنىغا چىقىدىغاندەك ئەمەس. مەن ماشىنىنى ئوت ئالدۇرۇپ، ئىشىكنى ئوچۇق قويغان پېتى ئۇنىڭ بىلەن قاتارلىشىپ ئاستا ماڭدىم. ئىككىلىمىز ئۇن - تىنسىز كېتىۋاتىمىز. نېمە دەيتتۇق؟ كېيىن ئۇ سورىدى:

— تۇنۇگۈن فېرمىغا باردىڭىزمۇ؟

— ھەئە، نېمە بولدى؟

— ھېچنېمە. ئۇ يەرگە بارماڭ.

— سىزنى كۆرەرمەنمىكىن دېگەندىم.

ئۇ گەپ قىلمىدى.

بۇ چاغدا كاللامغا كەلگىنى ھېلىقى ئەلچىلەرنىڭ ئەلچىلىككە كېلىشى بولدى. بۇنىڭ نېمە ۋەقە ئىكەنلىكىنى بىلگۈم كېلەتتى، سوراي دېسەم بىئەپ. قورقتۇم، ئۇنىڭ جاۋابىدىن قورقتۇم.

ئاسىل ماڭا قاراپ قويدى.

— بۇ راستمۇ؟

ئۇ بېشىنى لىڭشىتتى. ماشىنىنىڭ رولى قولۇمدا تىترەپ كەتتى.

— توي قاچان؟ — سورىدىم مەن.

— پات ئارىدا، — دېدى ئۇ بوش ئاۋازدا.

مەن ماشىنىنى كۆزۈم تىكىلگەن تەرەپكە ئۇشتۇمتوت ھەيدەپ كېتىپ قالغىلى تاس قالدىم. لېكىن، سۈرئەتنى تېزلەتمەي، خوتنى تارتتىم. موتوردىن قۇرۇق ئايلىنىۋاتقان گۈركىرىگەن ئاۋاز كەلدى. ئاسىل ئۆزىنى ئىتتىك چەتكە ئالدى. مەن ھەتتا ئۇنىڭدىن ئەپۇمۇ سورىمىدىم. مېنىڭدە ئۇنداق قىلغۇدەك كەيپىيات يوق ئىدى.

— بۇنداقچىزە، كۆرۈشەلمەيدىكەنمىز - دە؟

— بىلمەيمەن، ئەڭ ياخشىسى كۆرۈشمەيلى.

— لېكىن، مەن، مەن بەربىر... خالامسىز - خالىمامسىز، بەربىر سىزنى ئىزدەپ كېلىمەن!

ھەر ئىككىمىز يەنە شۇك بولۇپ قېلىشتۇق، ئېھتىمال، ئىككىمىزنىڭ ئويلاۋاتقىنى بىر ئىشتۇر، لېكىن بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدا بىر پەردە بولۇپ، ئۇنىڭغا يېقىنلىشىشمىغا بولمايۋاتاتتى، ئۇنىڭ ماشىنامغا چىقىپ ئولتۇرۇشىغىمۇ يول قويمايۋاتاتتى.

— ئاسىل، — دېدىم مەن، — مېنىڭدىن ئۆزىڭىزنى قاچۇرماڭ، مەن سىزگە زادىلا كاشىلا بولمايمەن. مەن سىزنى يىراقتىن كۆرۈپ تۇراي، ماقۇلمۇ؟

— بىلمەيمەن، ئېھتىمال...

— ماشىنىغا چىقىڭ، ئاسىل.

— ياق، سىز كېتىۋېرىڭ، ئاۋۇلغا ئاز قالدۇق.

شۇنىڭدىن كېيىن بىز يولدا يەنە بىرنەچچە قېتىم ئۇچراشتۇق. ھەر قېتىمقى ئۇچرىشىشىمىز تاسادىپىيەكىلا ئىدى. ئوخشاشلا، ئۇ يول بويىدا ماڭاتتى، مەن ماشىنىدا ئاستا ماڭاتتىم. بۇ ماڭا قىيىن، ئەمما ھېچ ئىلاجىم يوق ئىدى.

مەن ئۇنىڭدىن كىم بىلەن توي قىلماقچى بولغانلىقىنى سورىمىدىم. بۇنداق ئىشلارنى سوراش ئەپسىز ئىدى، ئۇنىڭ ئۇستىگە سورىغۇم كەلمىدى. لېكىن، ئۇنىڭ گېپىدىن بىلدىمكى، ئاسىل ئۇ يىگىتنى بىلمەيدىكەن. ئۇ يىگىت ئۇنىڭ ئاپىسىنىڭ ئاللىقانداق بىر تۇغقىنى بولۇپ، تاغدىكى يىراق بىر ئورمانچىلىق مەيدانىدا تۇرىدىكەن. بۇ ئىككى ئائىلە ئۇزاقتىن بۇيان قۇدىلىشىپ كەلگەنكەن. ئاسىلنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ئۇنى ياقا يۇرتلۇقلارغا بېرىشنى ئويلاپمۇ باقمايدىكەن. ئۇنداقتا، ماڭا تېخىمۇ بەرمەيتتى، مەن نېمىدىم؟ مەن ئۇرۇق ـ تۇغقىنىمۇ ئەمەس، تونۇشىمۇ ئەمەس، ياقا يۇرتلۇق شوپۇرمەن. مەن ئۆزۈمۈمۇ بۇ توغرۇلۇق گەپ ئاچالمايتتىم.

مۇشۇ كۈنلەردە ئاسىل ناھايىتى كەم سۆز بولۇپ قالغانىدى، كۆڭلى غەش ئىدى. لېكىن، مېنىڭ ئۇنىڭدىن قىلچە ئۈمىدىم يوق. ئۇنىڭ تەقدىرى بەلگىلىنىپ بولغان، كۆرۈشۈش پايدىسىز

ئىدى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، كىچىك بالىغا ئوخشاش، بۇ ئىش توغرۇلۇق گەپ قىلىشتىن ئۆزىمىزنى قاچۇرۇپ، ئادەتتىكىدەكلا كۆرۈشۈپ تۇردۇق، چۈنكى بىز كۆرۈشمەي تۇرالمايتتۇق. ھەر ئىككىلىمىزلا بىر - بىرىمىزدىن ئايرىلىساق ياشىيالمايدىغانلىقىمىزنى ھېس قىلاتتۇق.

شۇ تەرىقىدە بەش كۈن ئۆتتى. بىر ئەتىگىنى ماشىنا مەيدانىغا بېرىپ، ماشىنامنى ھەيدەپ ماڭاي دەۋاتقىنىمدا، ئۇشتۇمتۇت بىرى باشقۇرۇش بۆلۈمىگە بېرىشىمنى ئېيتتى.

— خۇشال بولۇشۇڭ مۇمكىن، — دېدى كاتېزا خۇشال ھالدا ئالدىمغا كېلىپ، — ئەمدى سېنى شىنجاڭ يولىغا مېڭىشقا بەلگىلىدۇق!

مەن تۇرۇپ قالدىم. ئاخىرقى بىرنەچچە كۈنلۈك تۇرمۇشتىن مەن مەڭگۈ كولخوزغا قاتنايدىغان ماشىنىنى ھەيدەيمەنغۇ، دېگەن ھېسسىياتقا كەلگەنىدىم. بىر قېتىم جۇڭگوغا بېرىپ كەلگۈچە خېلى كۈن كېتەتتى، قاچان بىر ۋاقىت چىقىرىپ ئاسلىنى كۆرۈپ كېلىشىمنى كىم بىلسۇن؟ ئۇنىڭغا ئۇقتۇرۇش قىلىپمۇ قويماستىن مۇشۇنداق ئۇشتۇمتۇت يوقىلىپ كەتسەم قانداق بولغىنى؟

— ئانچە خۇشال بولمايدىغاندەك قىلىسەن، شۇنداقمۇ؟ — كاتېزا سورىدى.

— كولخوزغا كىم بارىدۇ؟ — جىددىيلەشكەن ھالدا سورىدىم مەن، — ئۇ يەردىكى ئىشلار تېخى توگىمىدىغۇ؟

كاتېزا ھەيرانلىق بىلەن مۇرىسىنى كۆتۈرۈپ قويدى:

— بۇرۇن ئۆزۈڭ بېرىشنى خالىمىغانىدىڭ.

— بۇرۇنقى ئىشلار كۆپ، — دېدىم مەن زەردە بىلەن.

مەن نېمە قىلارىمنى بىلەلمەي، بىر ئورۇندۇقىغا بېرىپ ئولتۇردۇم.

جانتاي يۈگۈرۈپ كەلدى. ئاڭلىشىمچە، ئۇ مېنىڭ ئورنۇمغا بارىدىغان بوپتۇ. مەن بىرئاز ھەيران بولۇپ قالدىم. بۇ يولغا

ماڭسا تاپىدىغان پۇل ئازراق بولغاچقا، جانتاي كولخوزغا بېرىشنى رەت قىلارمىكىن، دەپ ئويلىغانىدىم، لېكىن ئۇ ماشىنا قەغىزىنى ئالدى ۋە بىر ئېغىز گەپمۇ قوشۇپ قويدى:

— كاتېژا، مېنى نەگە بۇيرۇساڭمۇ مەيلى، ھەتتا دۇنيانىڭ ئۇ چېتىگە بار دېسەڭمۇ بارىمەن ! ئاۋۇلدا قوزىلار تازا چوڭ بولۇپ كەتتى، ساڭا بىرنەچچىنى ئەكېلىپ بەرسەم، قانداق؟ — ئاندىن كېيىن جانتاي ماڭا قاراپ قويدى ۋە، — كەچۇرۇڭ، سىزگە كاشىلا بولدۇمغۇ دەيمەن ! — دېدى.

— يوقال ! ... — دېدىم مەن بېشىمنىمۇ كۆتۈرمەستىن ئاستاغىنا.

— ئىلياس، بۇ يەردە ئولتۇرۇپ نېمە قىلىسەن؟ — دېدى كاتېژا مۇرەمنى ئىتتىرىپ قويۇپ.

— مەن كولخوزغا بېرىشىم كېرەك، ئۇ يەرگە مەن باراي، كاتېژا ! — دەپ يالۋۇردۇم مەن كاتېژاغا.

— كاللاڭ بارمۇ سېنىڭ؟ مەن سېنى ئۇ يەرگە ئەۋەتەلمەيمەن، ئىشلار ئورۇنلاشتۇرۇۋېتىلگەن ! — دېدى ئۇ خاۋاتىرلانغان ھالدا چىرايىمغا قاراپ، — نېمىشقا ئاشۇ يەرگىلا بېرىشنى ئويلايسەن؟

مەن ھېچقانداق جاۋاب بەرمەستىن، باشقۇرۇش بۆلۈمىدىن جىممىدە چىقىپ ماشىنا ئىسكىلاتىغا ماڭدىم. جانتاي يېنىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ھەييارلىق بىلەن ماڭا بىر كۆز تاشلىدى - دە، پۇتلىشىپ كېتىشكە تاس قالغان ھالدا ماشىنىسىغا چىقتى.

مەن ئۇزاقىچە تىمىسقىلاپ يۈردۈم - دە، ئىلاجسىز ماشىنامنى يۈك باسىدىغان يەرگە ئېلىپ باردىم. يۈك بېسىشنى كۈتۈپ تۇرغانلار كۆپ ئەمەس ئىدى.

يولداشلار مېنى تاماكا چېكىشكە تەكلىپ قىلدى، لېكىن مەن ماشىنامدىن چۈشۈپمۇ قويمىدىم. كۆزۈمنى يۇمۇۋېلىپ ئاسىل يول بويىدا قۇرۇقتىن - قۇرۇق مېنى كۈتۈپ تۇرغان كۆرۈنۈشنى ئويلاپ كەتتىم. بىر كۈن، ئىككى كۈن، ئۈچ كۈن، كۆزى

يۇيۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تېشىلگۈدەك بولۇپ كۈتسە... ئۇ مېنى نېمىدەپ قالار؟

ماشىنامغا يۈك بېسىش نۆۋىتى كېلەي دەپ قالدى. ئالدىمدىكى ماشىنىغا يۈك بېسىلىشقا باشلىدى، يەنە بىر مىنۇتتىن كېيىن مەنمۇ ماشىنامنى كىران ئاستىغا توختىتىشىم كېرەك. «كەچۈرۈڭ مېنى، ئاسىل ! — دەپ ئويلىدىم مەن، — كەچۈرۈڭ مېنى، يايلاقتىكى سەرۋى !» ئۇشتۇمتۇت كاللامغا بىر خىيال كەلدى: ئالدى بىلەن ئۇنىڭغا ئېيتىپ قويۇپ كەلسەم بولمىدىمۇ ! لېكىن، يولدىن ئۆز مەيلىمچە چەتلەپ، بىرنەچچە سائەت كېچىكىپ قالسام، چوڭ چاتاق بولىدۇ. كېيىن مۇدىرغا سەۋەبىنى چۈشەندۈرۈپ قويسام، ئېھتىمال چۈشىنەر. ياق، ئۇ مېنى ئەيىبلىشى، ماڭا ئاگاھلاندۇرۇش بېرىشى مۇمكىن... بۇنداق قىلالمايمەن ! ماڭاي !»

موتورنى ھەركەتلەندۈردۈم. ماشىنىنى ئارقىغا قايتۇرماقچى بولغانىدىم، لېكىن ماشىنىلار قاتار تىزىلىپ كەتكەچكە، ئارقىغا قايتۇرۇش مۇمكىن بولمىدى. بۇ چاغدا يۈك بېسىلىپ بولغان ماشىنا يۈرۈپ كەتتى. ئەمدى مېنىڭ ماشىنامغا يۈك بېسىش كېرەك ئىدى.

— يېقىنراق ئەكەل، ھەي، ئىلياس ! — كىران شوپۇرى ۋارقىرىدى.

كىران بىلىكىنى بېشىمدا ئويناتقىلى تۇردى. ھەممە ئىش تۈگىدى ! چەت ئەلگە توشۇيدىغان مالنى ئېلىپ ھېچ يەرگە بارغىلى بولمايتتى. نېمىشقا بالدۇرراق تىكىۋەتمىدىم؟ يۈك بەرگۈچى تالوننى ئېلىپ ئالدىمغا كەلدى. مەن ماشىنىنىڭ ئارقا دېرىزىسىدىن قارىدىم: كىران كۆتۈرگەن يۈكنى ئۇياق - بۇياققا ئىرغاڭلاتقان ھالدا ماشىنامغا ئېلىپ كەلمەكتە. ئەنە، يۈك يەشكىلىرى بارغانسېرى يېقىنلاپ كەلمەكتە.

بۇ چاغدا مەن توۋلىدىم:

— دىققەت !

ماشىنام يۈك قاچىلانغان يەشكىلەر ئاستىدىن ئۇشتۇمتۇت

چىقىپ كەتتى. يۈك قاچىلاشقا تەرەددۇت قىلىنمۇاتقان چاغدا مەن موتورنى ئۆچۈرمىگەنىدىم. ئارقامدىن قىيا - چىيا، ۋارقىراش - تىللاشلار ئاڭلاندى...

مەن ماشىنامنى يۈكلەر، دۆۋىلەنگەن ياغاچ ۋە كۆمۈرلەرنىڭ يېنىدىن ئۆتكۈزۈپ يۈرۈپ كەتتىم. بۇ چاغدا مەن خۇددى رولغا مىخلاپ قويغاندەك ئىدىم. يەر ماشىنىنىڭ ئاستىدا پىرقىرداقتا، ماشىنىمۇ، مەنمۇ ئوڭغا - سولغا قاتتىق سىلكىنەكتىمەن. راست، بىز ئۇنداق قىلىشقا ئانچە ئۆگەنمەپتىكەنمىز...

ناھايىتى تېزلا جانتايغا يېتىشۋالدىم. ئۇ ماشىنىسىنىڭ ئىچىدە ئىككى كۆزىنى پارقىرىتىپ ماڭا قارىدى: ئۇ مېنى تونۇپ قالدى. ئادەت بويىچە ئۇ مېنىڭ ئالدىراشلىقىمنى كۆرگەندىكىن ماڭا يول بېرىشى كېرەك ئىدى، لېكىن ئۇ يول بەرمىدى، مېنى ئالدىغا ئۆتكۈزمىدى. مەن ماشىنىنى يولنىڭ چېتىگە چىقىرىپ، ئېتىزلىق ئارقىلىق مېڭىپ ئالدىغا ئۆتۈپ كەتمەكچى بولدۇم. جانتاي يەنىلا يول بەرمىدى، ئېتىزدىن يولغا چىقىۋېلىشىمغا ئۇنىمىدى. بىز ئەنە شۇ تەرىقىدە — ئۇ يولدا، مەن ئېتىزدا غۇيۇلداپ كېتىۋاتىمىز. ھەر ئىككىمىزنىڭ كۆكسى ئېگىلىپ رولغا تېگىپ - تېگىپ تۇراتتى، خۇددى يىرتقۇچ ھايۋانلاردەك ئۆزئارا خىرىس قىلىپ، تىللىشىپ كېتىۋاتىمىز.

— سەن نەگە بارىسەن؟ نېمە ئىش قىلىسەن؟ — دەپ توۋلايتتى ئۇ.

مەن مۇشتۇمۇمنى تەڭلەپ قوياتتىم. ماشىنام قۇرۇق بولغاچقا، ئاخىر ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ كەتتىم.

ئاسلىنى ئۇچرىتالمىدىم. ئاۋۇلغا كەلگەن ۋاقتىمدا، خۇددى يۈگۈرۈپ كەلگەندەك ھاسىراپ كەتكەنىدىم، ئاران تەسلىكتە دېمىمنى ئالدىم. لېكىن، ئۇنىڭ ئىشىكى ئالدىدا ۋە كوچىدا ئادەمنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى، پەقەت ئېگەرلەكلىك بىرلا ئات مومىدا باغلاقلىق تۇراتتى. قانداق قىلارمەن؟ سەل ساقلاپ تۇرماقچى بولدۇم. ماشىنامنى كۆرسە چىقىدۇغۇ، دەپ ئويلىدىم.

مەن ماشىنىنىڭ موتورىنى رېمونت قىلغان بولۇپ تۇردۇم - يۇ ، ئىككى كۆزۈم ئۇنىڭ ئىشىكىدە ئىدى. ئۇزاق ئۆتمەي ئىشىك غىچ قىلىپ ئېچىلدى - دە، ئاسىلىنىڭ ئاپىسى بىلەن قارا ساقاللىق، سېمىز، كېلەڭسىز بىر چال چىقىپ كەلدى. ئۇ چال ئىككى قات ئۇزۇن چاپان، يەنى ئىچىگە مەخمەل چاپان، تېشىغا چىببەرقۇت چاپان كىيگەنىدى. قولىدا چىرايلىق بىر قامچا. ھېلىلا چاي ئىچىپ چىققان بولسا كېرەك، يۈزى قىزارغان ۋە تەرلەپ پارقىراپ كەتكەنىدى. ئۇلار موما يېنىغا كەلدى. ئاسىلىنىڭ ئاپىسى ئىززەت - ھۆرمەت بىلەن ئاتىنىڭ تىزگىنىنى تۇتۇپ ، ئۇزەڭگىسىنى توغرىلاپ ئۇنى ئاتلاندۇردى.

— قۇدا، سىلەردىن ناھايىتى رازىمىز ! — دېدى ئاسىلىنىڭ ئاپىسى، — بىزدىن ئەنسىرىمەڭ. قىزىمىز ئۇچۇن بىز ھېچ نەرسىنى ئايىمايمىز. خۇدايىم بار، بىزمۇ قۇرۇق قول ئەمەس.

— ھەي، يەڭگە، بىز سىلەرنى ئەيىبكە بۇيرۇمايمىز، — دېدى ئۇ جاۋابەن ئېگەرگە ئوبدان جايلىشىۋېلىپ، — خۇدايىم ياشلارنى سالامەت قىلسۇن. مال - بىساتقا كەلسەك، ئۇنى يات ئادەملەرگە ئەمەس، ئۆز بالىلىرىمىزغا بېرىمىزغۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بىز تۇنجى قېتىم قۇدا بولۇۋاتمايمىزغۇ... ماقۇل، يەڭگە، سالامەت بولۇڭ، ئەمسە كېلىشتۇق، جۇمە كۇنى - ھە !

— ھەئە، جۇمە كۇنى. قۇتلۇق كۇنغۇ بۇ. ئاقىيول بولسۇن - قۇداغاغا سالام ئېيتىڭ.

«ئۇلارنىڭ جۇمە كۇنى دېگىنى نېمىدۇر؟ — دەپ ئويلىدىم مەن، — بۈگۇن كۇنگە نېمە؟ چارشەنبە... جۇمە كۇنى توي قىلىپ قىز كۆچۈرىدىغان ئىش بولمىسۇن يەنە؟ ئاھ ! بىز ياشلارنىڭ تۇرمۇشىنى بەربات قىلىدىغان بۇنداق كونا ئادەتلەر قاچانمۇ تۈگەر !...»

چال ئېتىنى دېۋېتىپ، تاغقا قاراپ ئاستا مېڭىپ كەتتى - ئاسىلىنىڭ ئاپىسى تاكى چالنىڭ قارىسى يوقالغۇچە كۆز ئۇزمەي قاراپ تۇردى - دە، ئاندىن ئۆرۈلۈپ ماڭا يامان كۆز بىلەن بىر

قاراپ قويدى.

— سەن نېمانچە مۇشۇ تەرەپكە چېپىشنىلا ياخشى كۆرىسەن، يېگىت؟ — دېدى ئۇ، — بۇ يا مېھمانخانا بولمىسا ! بۇ يەردە تۇرۇشۇڭنىڭ ئورنى يوق، ماڭ يولۇڭغا ! ئاڭلىدىڭمۇ؟ مەن ساڭا گەپ قىلىۋاتىمەن.

ئۇ بىلىپ قالغاندەك قىلاتتى.

— ماشىنام بۇزۇلۇپ قالدى ! — مەن تەرسالىق بىلەن جاۋاب بەردىم - دە، پۈتۈن بەدىنىمنى ماشىنا قاپقىقىنىڭ ئىچىگە ئالدىم. ئۇنى كۆرمىگۈچە ھېچ يەرگە بارمايمەن، دەپ ئويلىدىم مەن.

موماي يەنە نېمىلەرنىدۇر دەپ غودۇڭشىپ كېتىپ قالدى.

مەن ماشىنا پەلەمپىيىگە ئولتۇرۇپ تاماكا تۈتاشتۇردۇم. نەدىندۇر بىر قىز بالا پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ بىر پۇتى بىلەن سەكرەپ مېڭىپ ماشىنىنى ئايلىنىپ ئوينايتتى. ئۇ بىرئاز ئاسلىغا ئوخشايتتى. ئاسلىنىڭ سىڭلىسى بولۇپ قالمىسۇن يەنە؟

— ئاسىل كەتتى ! — دەيتتى ئۇ بىر پۇتى بىلەن سەكرەپ مېڭىپ.

— نەگە كەتتى؟ — مەن ئۇنى تۇتۇۋېلىپ سورىدىم، — ئۇ نەگە كەتتى؟

— مەن نەدىن بىلەي ! قويۇپ بېرىڭ مېنى !

ئۇ مېنىڭ قولۇمدىن چىقىپ كەتتى - دە، ماڭا قاراپ تىلىنى چىقىرىپ «خەير - خوش» دېگەننى بىلدۇردى.

مەن ماشىنا قاپقىقىنى تاراققىدە ئېتتىم ۋە كابىنكىغا چىقىپ رولنى تۇتتۇم. نەگە باراي؟ ئۇنى نەلەرگە بېرىپ ئىزدەي؟ قايتىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالغانىدى. مەن تاشيولدا ئاستا مېڭىپ يايلاققا كىرىپ كەتتىم، ئۆستەڭ بويىغا كېلىپ كېچىكتە توختىدىم. نېمە قىلىش كېرەك؟ ھېچبىر پىكىرگە كېلەلمىدىم - دە، ماشىنىدىن چۈشۈپ يەردە سۇنايلىنىپ ياتتىم. ئەجەب نەس باستى - ھە، ئاسلىنى تاپالمىدىم، خىزمەتكىمۇ دەخلى يەتكۈزدۇم... مەن

ئۇيغۇر كتاب بېكەتى www.uyghurkitap.com

خىيالغا كەتتىم، دۇنيادىكى ھېچ نەرسىنى كۆرمىدىم ۋە ئاڭلىمىدىم، قانچىلىك ئۇزاق ياتتىمكىن، بىشىمنى كۆتۈرۈپ قارىغىنىمدا، ماشىنىنىڭ ئۇ تەرىپىدە پۇتىغا توپلەي كىيگەن بىر قىزنىڭ پۇتى كۆرۈندى. شۇ ! مەن دەرھال تونۇدۇم. مەن شۇنداق خۇشال بولۇپ كەتتىمكى، يۈرىكىم ئاغزىمدىن ئېتىلىپ چىقىپ كېتەي دەپ قالدى. مەن ئورنۇمدىن تۇرالماي تىزلىنىپ تۇرۇپ قالدىم. بۇ يەنە ھېلىقى دەسلەپكى كۆرۈشكەن يەر ئىدى.

— يولىڭىزغا كېتىۋېرىڭ، موما ! — دېدىم مەن ھېلىقى توپلەيگە قاراپ.

— مەن momay ئەمەس ! — دېدى ئاسىل مېنىڭ گېپىمگە ئۇلاپلا چاقچاق بىلەن.

— ئەمىسە، سىز نېمە ئادەم؟

— مەن قىز.

— قىز؟ چىرايلىقمۇ؟

— ئۆزىڭىز قاراپ بېقىڭ !

ھەر ئىككىمىز تەڭلا قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ كەتتۇق. مەن سەكرەپ ئورنۇمدىن تۇردۇم ـ دە، ئۇنىڭغا قاراپ ئېتىلدىم. ئۇمۇ ماڭا قاراپ ماڭدى. ئىككىمىز يۈزمۈيۈز قارىشىپ تۇردۇق.

— ئەڭ چىرايلىق قىز ! — دېدىم مەن. ئۇ شامالدا چايقىلىپ تۇرغان مەجنۇنتالدەك ئەۋرىشىم، نازاكەتلىك قىياپەتتە قىسقا يەڭلىك كۆڭلەك كىيىپ، قولىغا ئىككى كىتابنى تۇتقان ھالدا تۇراتتى، — مېنىڭ بۇ يەردىلىكىمنى قانداق بىلدىڭىز؟

— قىرائەتخانىدىن چىقىپ قارىسام ماشىنىڭىزنىڭ چاقىنىڭ ئىزى تۇرۇپتۇ.

— شۇنداقمۇ؟ — بۇ سۆز ماڭا «سىزنى ياخشى كۆرىمەن» دېگەن سۆزدىنمۇ ئەھمىيەتلىكرەك ئىدى. ئۇ مېنىڭ ماشىنامنىڭ ئىزىنى ئىزدىگەنىكەن، دېمەك، بۇ ئۇنىڭ مېنى ئويلىغانلىقىدىن، مېنى ياخشى كۆرىدىغانلىقىدىن دېرەك بېرەتتى.

— شۇ سەۋەبتىن بۇ يەرگە كېلىشىم، نېمىشقىدۇر سىز مېنى

كۆتۈۋاتقاندەك ھېس قىلدىم...

ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇۋالدىم:

ــ ماشىنىغا چىقىڭە، ئاسىل، بىردەم شامالداپ كېلەيلى.

ئۇ خۇشاللىق بىلەن ماقۇل بولدى. مەن ئۇنىمۇ، ئۆزۈمنىمۇ تونۇيالماي قالدىم، بارلىق قورقۇنچ ۋە غەم ـ ئەندىشىلەر نەلەرگە كەتتى. بىز ئىككىمىزلا ئىدۇق، يەنە بىزنىڭ بەختىمىز، ئاسمان ۋە يول بىز بىلەن بىللە ئىدى. مەن ماشىنىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ ئۇنى ئولتۇرغۇزۇپ، ئۆزۈم رولنىڭ يېنىغا ئۆتتۈم.

ماشىنىنى ئوت ئالدۇرۇپ، ئەنە شۇ تەقلىدتە يولىنى بويلاپ مېڭىپ كەتتۇق. بىز نەگە ۋە نېمىشقا بېرىشنى بىلمەيتتۇق، لېكىن بۇلار بىز ئۈچۈن ئەھمىيەتسىز ئىدى، پەقەت مۇرىگە مۇرە، قولغا قول تېگىپ تۇرسىلا ۋە كۆز تاشلىشىپ تۇرساقلا، شۇنىڭ ئۆزى بىزگە كۇپايە ئىدى. ئاسىل بېشىمدىكى ھەربىيچە شەپكەمنى (مەن بۇ شەپكىنى ئىككى يىل كىيگەنىدىم) تۇزەپ قويدى.

ــ ھە، مۇنداق تۇرسا ياراشىدىكەن ! ــ دېدى ۋە ئىچكى ھېسسىياتىنى ئىپادىلەپ مۇرەمگە بېشىنى قويدى...

ماشىنا يايلاقتا ئۇچقان قۇشتەك ئىلگىرىلىمەكتە. پۈتكۈل دۇنيا چاپماقتا: تاغلار، دالالار، دەل ـ دەرەخلەر ئارقىمىزدا قالماقتا. توختىماي ئالغا ئىلگىرىلەپ كېتىپ بارغىنىمىز ئۈچۈن شامال يۈزىمىزگە قاتتىق ـ قاتتىق تېگەتتى. قۇياش ئاسمانىدا ئالەمنى يورۇتماقتا، بىز كۈلكىگە بۆلەنمەكتىمىز، شۇڭا ۋە چىغ ھىدى قاپلىغان ھاۋادىن مەيدىمىزنى كېرىپ تۇرۇپ تويغۇچە سۈمۈرمەكتىمىز...

بىر كونا قەبرە تېشىغا قونۇپ ئولتۇرغان يايلاق بۈركۈتى قانىتىنى كېرىپ كۆتۈرۈلدى ـ دە، خۇددى بىز بىلەن بەيگىگە چۈشكەندەك، يولنى بويلاپ پەس ئۇچۇپ ماڭدى.

ئاتلىق ئىككىيلەن چۆچۈپ يول بوشاتتى ۋە بىزنى تىللىغان پېتى ئارقىمىزدىن قوغلاشقا چۈشتى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ ھەي، توختا ! توختا دەيمەن ! ـــ دېگىنىچە قاتتىق چېپىپ كېتىۋاتقان ئېتىغا ھە دەپ قامچا ئۇراتتى ئۇلار. ئۇلارنىڭ كىملىكىنى ئاسسل بىلەمدىكىن، مەن بىلمەيتتىم. لېكىن، ئۇلار بىردەمدىلا چاڭ ـ توزان ئىچىدە كۆرۈنمەي قالدى.

ئالدىمىزدا بىر ئات ھارۋىسى باشقا تەرەپكە ئەگىپ كېتىپ باراتتى. بىر يىگىت بىلەن بىر قىز ھارۋىدا ئورنىدىن قوپۇپ بىزنى كۆردى، ئۇلار بىر ـ بىرىنىڭ دولىسىنى تۇتقان ھالدا ئۆرە تۇراتتى، بىزگە قىزغىن قول ئىشارىتى قىلدى.

ـــ رەھمەت ! ـــ دېدىم مەن ئۇلارغا قاراپ ۋاركىراپ.

بىز يايلاقنىڭ ئۇ بېشىغا چىقىپ، تاشيولغا چۈشتۇق، قارىماي ياتقۇزۇلغان يولدا ماشىنىنىڭ چاقىدىن «شىپ ـ شىپ» ئاۋاز چىقىپ تۇراتتى.

ئىسسىقكۆل بۇ يەرگە يېقىن بولۇشى كېرەك ئىدى. مەن ماشىنىنىڭ بېشىنى بىردىنلا بۇراپ دالاغا چىقتىم ـ دە، چاتقال ۋە ئوت ـ چۆپلەر ئارىسىدىن ئۆتۈپ، كۆل بويىغا قاراپ ھەيدىدىم. بىز كۆل بويىدىكى بىر كىچىك دۆڭگە كېلىپ توختىدۇق.

كۆپكۆك سۇ دولقۇنلىنىپ كۆلنىڭ سارغۇچ قىرغىقىغا ئارقا ـ ئارقىدىن ئۇرۇلاتتى. كۈن ئولتۇراي دەپ قالغانىدى، يىراق سۇ ئۈستى ئەتىرگۈل تۈسىنى ئالدى.

ئۇ تەرەپتىكى قىرغاقنىڭ نېرىسىدا قارلىق قوڭۇر تاغ كۆرۈندى. تاغ ئۈستىدە بىرقانچە پارچە ئاق بۇلۇت ئۇزۇپ يۈرمەكتە.

ـــ قاراڭە، ئاسسل ! ئاق قۇ !

ئاق قۇ ئىسسىقكۆلگە پەقەت كۈز ۋە قىشتىلا كېلەتتى، ئەتىيازدا ناھايىتى ئاز كېلەتتى. كىشىلەر ئۇنى جەنۇبتىن شىمالغا كېتىۋاتقان ئاق قۇ دېيىشەتتى. كىشىلەر يەنە ئۇنى بەخت ـ سائادەتنىڭ ئالامىتى دەپ پاراڭ سېلىشاتتى.

بىر توپ ئاق قۇ كۆلنىڭ ئۈستىنى بويلاپ ئۇچۇپ ئۆتتى. ئۇلار قانىتىنى يېيىپ بىردەم ئېگىز، بىردەم پەس ئۇچۇشاتتى،

بەزىدە سۇنىڭ يۇزىدە سۇنى شالاپلىتىپ ئويۇنشىپ، يىراقلارغا تۇرۇلۇپ ـ تۇرۇلۇپ كېتىۋاتقان دولقۇننى قوغلىشاتتى، ئاندىن كېيىن يەنە كۆتۇرۇلۇپ، لەيلەپ تۇرغان ئۇزۇن يىپتەك تىزىلىپ، قاناتلىرىنى تەكشى قېقىپ، كۆلەڭلىك سوزۇنچاق قىرغىقىدىكى سايغا ــ قونالغۇسىغا كېتىشەتتى.

ئىككىمىز ماشىنىدا ئۇن ـ تىنسىز ئالغا قاراپ ئولتۇرۇپتىمىز. كېيىن گويا بىزنىڭ ھەممە ئىشىمىز بەلگىلىنىپ بولغاندەك، مۇنداق تەلەپپۇزدا سۆزلەپ كەتتىم:

ــ قاراڭە قىرغاقتىكى لەمپىگە، ئاشۇ بىزنىڭ ماشىنا مەيدانىمىز، ماۋۇسى، ــ مەن قولۇم بىلەن ماشىنىنى كۆرسەتتىم، ــ بىزنىڭ ئۆيىمىز !

مەن قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتىم. راست، ئاسىل تۇرغۇدەك ئۆيۇم يوق ئىدى ـ دە.

ئاسىل كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قارىغان پېتى ئۆزىنى قوينۇمغا تاشلىدى ـ دە، مېنى قۇچاقلاپ يىغلاپ كەتتى ۋە ئارقىدىن يەنە كۈلۈپ تاشلىدى:

ــ جېنىم، سۆيۈملۈكۈم ! ماڭا مەڭگۇ ئۆي كېرەك ئەمەس. پەقەتلا ئاتا ـ ئانامنىڭ كېيىنرەك بولسىمۇ كەچۈرۈشىنى تىلەيمەن. ئۇلار خاپا بولىدۇ، ئۆمۈرۋايەت خاپا بولىدۇ، بىلىپ تۇرۇپتىمەن... لېكىن، مېنىڭ قىلغىنىم خاتامۇ؟...

پاتلا قاراڭغۇ چۈشتى. قويۇق بۇلۇت ئاسمانىنى قاپلىدى، بۇلۇت كۆلەڭلىك يۇزىنى بىر ئالدى. كۆل جىمجىت، ھەممە يەر قاپقاراڭغۇ ئىدى. تاغ تەرەپتە ئېلېكتىر بىلەن كەپشەرلىگۈچى ئىشچىلار نېمىلەرنىدۇر كەپشەرلەۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇچقۇنلار بىردەم يالت ـ يۇلت قىلىپ كۆزنى چاقنىتاتتى، بىردەم تەرەپ ـ تەرەپكە چاچراپ يوق بولۇپ كېتەتتى. يامغۇر يېقىنلاپ كەلمەكتە. ئاق قۇلارنىڭ تۇنەش ئۇچۇن بۇ يەرگە كېلىشى ئاشۇ سەۋەبتىن ئىكەن ـ دە، ئۇلار تاغدا شۇرغانغا يولۇقۇپ قېلىشىنى سەزگەنىكەن ـ دە.

گۈلدۈرمامنىڭ قاراسلىغان ئاۋازى بىلەن تەڭلا چېلەكتە سۇ تۆككەندەكلا قارا يامغۇر يېغىپ كەتتى. كۆلنىڭ ئۈستىدە گۈلدۈرلىگەن شاۋقۇن كۆتۈرۈلدى، سۇ دولقۇنلانماقتا ۋە تۈرۈلۈپ - تۈرۈلۈپ قىرغاققا ئۇرۇلماقتا. بۇ باش باھاردىكى گۈلدۈرمامىلىق يامغۇر ئىدى. شۇنداقلا بۇ بىزنىڭ تۇنجى كېچىمىز ئىدى. يامغۇر ماشىنىغا ۋە ماشىنىنىڭ ئەينەكلىرىگە ئۇرۇلماقتا، يامغۇر سۈيى بۇلاقتىن چىققان سۇدەك ئاقماقتا. كۆلنىڭ پايانسىز قاپقاراڭغۇ بېتىدە بىرنەچچە نۇر چاقناپ ئۆتتى. بىز بىر - بىرىمىزگە تېخىمۇ يېقىنلىشىپ، پەس ئاۋازدا گەپلەشمەكتىمىز. ئاسىل قورقتىمۇ يا توڭلىدىمۇ، ئەندىككەندەك بولدى. مەن كىيىمىمنى يېپىپ ئۇنى تېخىمۇ قاتتىق قۇچاقلىدىم، بۇ چاغدا ئۆزۈمنى ناھايىتى كۈچلۈك ئادەمدەك ھېس قىلدىم. مېنىڭدە بۇنچىلىك ھېسسىيات بارلىقىنى ئويلاپمۇ باقماپتىكەنمەن، باشقىلارنى قوغداشنىڭ ۋە باشقىلارغا كۆڭۈل بۆلۈشنىڭ نەقەدەر ياخشى ئىش ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەيدىكەنمەن. مەن ئاسىلنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدىم:

— ئېخ، مېنىڭ سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم، مەن سىزنى مەڭگۈ خەقلە بوزەك قىلدۇرمايمەن !...

گۈلدۈرمامىلىق يامغۇر قانداق تېز يېتىپ كەلگەن بولسا، شۇنداق تېز ئۆتۈپ كەتتى. لېكىن، ئەنسىز كۆلدىكى دولقۇن تېخى بېسىلمىغانىدى، يەنىلا ئۇششاق يامغۇر يېغىپ تۇراتتى.

مەن يولدا ئىشلىتىدىغان كىچىك رادىيونى ئالدىم. بۇ شۇ چاغدا مېنىڭ بىردىنبىر ئېسىل بايلىقىم ئىدى. مەن دولقۇننى ئىستانسىغا توغرىلىدىم، ھازىرمۇ ئېسىمدە، شۇ چاغدا شەھەردىكى تىياتىرخانىدا قويۇلۇۋاتقان بالېت — «چولپان» ئاڭلىتىلىۋاتقانىكەن. تاغنىڭ ئۇ تەرىپىدىن، خۇددى ئاشۇ بالېتتا تەسۋىرلىنىۋاتقان مۇھەببەتكە ئوخشاش، بىزگە يېقىملىق ۋە كۈچلۈك مۇزىكا يېتىپ كەلدى. تىياتىرخانا زالىدىن گۈلدۈراس ئالقىش سادالىرى ياڭرىدى، كىشىلەر ئارتىسلارنىڭ

ئىسمىنى توۋلايتتى، ئېھتىمال ئۇلارنىڭ پۈتى ئاستىغا گۈلدەستە تاشلاۋاتقاندۇر، لېكىن تىياتىرخانىدا ئولتۇرغان كىشىلەرنىڭ بىرەرىنىڭمۇ ئىسسىقكۆل بويىدا بىز ھېس قىلىۋاتقان خۇشاللىق ۋە ھاياجانىنى ھېس قىلغىنى يوقتۇر. بۇ بالېت بىزنى، بىزنىڭ مۇھەببىتىمىزنى تەسۋىرلىگەنىدى. ئۆز بەختىنى ئىزدىگەن قىز چولپانىنىڭ تەقدىرى قەلبىمىزنى قاتتىق ھاياجانغا سالماقتا ئىدى. مېنىڭ چولپىنىم — مېنىڭ يۇلتۇزۇم مېنىڭ بىلەن بىللە ئىدى. يېرىم كېچە، ئاسىل مۇرەمگە تايىنىپ ئۇخلىماقتا، مەن ئۇزاققىچە تىنچلىنالمىدىم، ئاسىلنىڭ يۈزىنى سىلايتتىم، ئىسسىقكۆلنىڭ چوڭقۇر يېرىدىكى كۆچلۈك تىنىققا قۇلاق سالاتتىم.

ئەتىگىنى بىز ماشىنا مەيدانىغا قايتىپ كەلدۇق. مېنى قاتتىق ئەيىبلەشتى، لېكىن ئۇلار مېنىڭ بۇنداق قىلىشىمدىكى سەۋەبلەرنى بىلگەندىن كېيىن مېنى كەچۈرۈشتى. كېيىن ئۇلار مېنىڭ كىران ئاستىدىن قېچىپ كەتكىنىمنى ئەسلەپ بىرھازاغىچە كۈلۈشتى.

شۇنىڭدىن كېيىن مەن جۇڭگوغا ماڭدىم، ئاسىلنى بىللە ئېلىپ ماڭماقچى، يېرىم يولدا دوستۇم ئەلىبېكنىڭ خەۋىر ئېلىپ تۇرۇشىغا تاپىلاپ قويۇپ كەتمەكچى بولدۇم. ئەلىبېك نارىنىنىڭ يېنىدىكى گاراژدا — چېگرا ئىغا يېقىن بىر يەردە تۇراتتى. بۇ يولدىن ئۆتكىنىمدە دائىم ئۇلارنى يوقلاپ تۇراتتىم. ئەلىبېكنىڭ خوتۇنى تولىمۇ ئوبدان ئايال ئىدى، ئۇنى بەكمۇ ھۆرمەتلەيتتىم.

بىز يولغا چىقتۇق. بىرىنچى قىلغان ئىشىم — يول ئۈستىدىكى بىر دۇكاندىن ئاسلىغا بىرنەچچە قۇر كىيىم ئېلىپ بېرىش بولدى. ئۇ چاغدا ئۇ پەقەت بىرلا كۆڭلەك بىلەن ئىدى. يەنە ئوچۇق رەڭلىك ياغلىقىمۇ ئېلىپ بەردىم. ئۇ بېشىغا ئارتىۋىدى، بەك ياراشتى. يولدا بىز يەنە ماشىنا مەيدانىنىڭ پېشقەدەملىرىدىن ھۆرمەت دېگەن ياشانغان شوپۇرنى ئۇچراتتۇق. ئۇ خېلى

يىراقتىنلا بىزگە توختاڭلار دەپ قول ئىشارىتى قىلدى. مەن ماشىنىنى توختاتتىم ۋە چۈشۈپ ئامان ـ ئېسەنلىك سوراشتىم:

ـــ هۆرمەت، ئەسسالامۇئەلەيكۈم!

ـــ ۋەئەلەيكۈم ئەسسالام، ئىلياس. قولۇڭدىكى ئاۋۇ بۇركۈتنى چىڭراق باغلىۋالغىن! ـــ ئۇ ئادىتىمىز بويىچە مېنى قۇتلۇقلىدى، ـــ خۇدايىم سىلەرگە بەخت ۋە پەرزەنت ئاتا قىلسۇن!

ـــ رەھمەت سىزگە، هۆرمەت، نەدىن ئاڭلىدىڭىز؟ ـــ مەن هەيران بولۇپ سورىدىم.

ـــ ۋاي، بالام، ياخشى ئىشنىڭ خەۋىرى نە ـ نەلەرگە كەتمەيدۇ دەيسەن. بۇ يولدا بىرى يەنە بىرىگە يەتكۈزۈپ...

ـــ هە، مۇنداق دەڭ! ـــ مەن تېخىمۇ هەيران بولدۇم.

بىز يولدا تۇرۇپ پاراڭلاشتۇق، هۆرمەت هەتتا ماشىنىنىڭ يېنىغا ئاسىلىنى كۆرۈشكە كېلىپمۇ قويمىدى. ناهايىتى ياخشى بولغىنى، ئاسىل نېمە ۋەقە ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلىپ يەتتىمۇ، بېشىدىكى ياغلىق بىلەن يۈزىنى ئېتىۋالدى. بۇ چاغدا هۆرمەت رازىمەنلىك بىلەن كۈلدى.

ـــ هە، مانا بۇ ئادىتىمىزدىكىدەك بولدى! ـــ دېدى ئۇ، ـــ قىزىم، بىلدۈرگەن هۆرمىتىڭگە رەھمەت. هازىردىن باشلاپ سەن بىزنىڭ كېلىنىمىز سەن، پۈتۈن ماشىنا مەيدانىدىكى پېشقەدەملەرنىڭ كېلىنىسەن. ئىلياس، مە، بۇ مېنىڭ كۆرۈملۈكۈم! ـــ ئۇ يېنىدىن پۇل چىقىرىپ ماڭا ئۇزارتتى. مەن رەت قىلالمايتتىم، رەت قىلسام ئۇنىڭغا سەت بولاتتى.

بىز ئايرىلدۇق. ئاسىل بېشىدىن ياغلىقنى ئېلىۋەتمىدى. يولدا تونۇش شوپۇرلار ئۇچرىغاندا ئاسىل كابىنكىدىن چۈشمەيتتى، خۇددى مۇنتىزىم قىرغىز ئائىلىسىدىكىدەك ئىزا تارتىپ، ياغلىقى بىلەن يۈزىنى ئېتىۋالاتتى. ئىككىمىز يالغۇز قالغاندا كۈلۈشۈپ كېتەتتۇق.

ئاسىل بېشىغا ياغلىق سېلىۋالسا، ماڭا تېخىمۇ چىرايلىق كۆرۈنەتتى.

— ئامرىقىم، ئېچىڭە كۆزىڭىزنى، مېنى بىر سۆيۈپ قويۇڭە ! — دەيتتىم مەن ئۇنىڭغا.

— ياق، چوڭلار كۆرۈپ قالىدۇ، — دەپ جاۋاب بېرەتتى ئۇ، شۇنىڭ بىلەن بىللە كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ، خۇددى باشقىلار كۆرۈپ قالىدىغاندەك، چاندۇرماي سۆيۈپ قويىاتتى.

ماشىنا مەيدانىغا قاراشلىق شوپۇرلار بىزنى ئۇچرىتىپ قالغاندا، توسۇۋېلىپ، بىزگە بەخت تىلەيتتى. بىرمۇنچە كىشىلەر يول ئۈستىدە بىزگە گۈلدەستە تەييارلاپلا قالماستىن، سوۋغاتمۇ تەييارلاپتۇ. كىم ئەقىل كۆرسەتتىكىن، ئېھتىمال رۇس يىگىتلىرى ئويلاپ تاپقان بولسا كېرەك، ئۇلار ئۆز ئادىتى بويىچە، توي قىلغان ۋاقىتلىرىدا ماشىنىنى تازا بېزەيتتى، شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، بىزنىڭ ماشىنىمىزنىمۇ ئالىيېشىل لېنتا، ياغلىق ۋە گۈللەر بىلەن بېزىۋېتىشتى. ماشىنىمىز نەچچە ئون كىلومېتىر يىراقلىقتىمۇ كۆزگە ئالاھىدە كۆرۈنگۈدەك چىرايلىق بولۇپ كەتتى. ئاسىل ئىككىمىز ئۆزىمىزنى ناھايىتى بەختلىك ھېس قىلىشتۇق. مەن ئاشۇنداق ئاغىنىلىرىم بولغانلىقى بىلەن ناھايىتى پەخىرلەندىم. كونىلار دوست باشقا كۈن چۈشكەندە سىنىلىدۇ، دەيتتى، مەن بەخت ـ سائادەت ئىچىدىمۇ سىنىغىلى بولىدىغانلىقىنى ھېس قىلدىم.

يولدا بىز جانجىگەر دوستۇم ئەلىبېكنى ئۇچراتتۇق. پاكارراق، سېمىز، يوغان باش بۇ يىگىت مېنىڭدىن ئىككى ياش چوڭ ئىدى. ئۇ بەك چوڭ بولمىسىمۇ، ئىشقا ناھايىتى سالماق مۇنەۋۋەر شوپۇر ئىدى. ئاپتوموبىل مەيدانىدا كۆپچىلىك ئۇنى بەكمۇ ھۆرمەتلەيتتى، شۇ سەۋەبتىن ئۇنى ئىشچىلار ئۇيۇشمىسىنىڭ خىزمىتىگە سايلاشقانىدى. ئەمدى ئۇ قانداق ئويدا بولاركىن، دەپ ئويلاپ قالدىم.

ئەلىبېك ئۇن ـ تىنسىز ماشىنامغا قارىدى ـ دە، بېشىنى چايقاپ قويدى. ئۇ ئاسىلنىڭ يېنىغا كېلىپ قول ئېلىشىپ كۆرۈشتى ۋە مۇبارەكلىدى.

www.uyghurkitap.com

ـــ ماقۇل، شوپۇرلۇق كىنىشكاڭنى ئەكەل ! ـــ دېدى ئۇ. مەن هاڭ ـ تاڭ بولۇپ، ئۇندىمەستىن كىنىشكىنى ئۇنىڭغا ئۇزارتتىم. ئۇ قەلىمىنى قولىغا ئېلىپ، كىنىشكىنىڭ ئۈستىگە توغرا قىلىپ: «توي ماشىنىسى، 167» دەپ يېزىپ قويدى. 167 دېگىنى كىنىشكامنىڭ نومۇرى ئىدى.

ـــ ۋوي، بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟ ـــ مەن ھودۇقۇپ قالدىم، ـــ بۇ دېگەن كىنىشكا تۇرسا !

ـــ تارىخىي خاتىرە بولسۇن ! ـــ دېدى ئۇ كۈلۈمسىرەپ، ـــ سەن بوغالتىر بۆلۈمىدە ئولتۇرغانلارنى ئادەم دەپ ھېسابلىمامسەن؟ ئەمدى ئەكەل قولۇڭنى ! ـــ ئۇ مېنى چىڭ قۇچاقلاپ سۆيۈپ قويدى. ھەممىمىز كۈلۈپ كېتىشتۇق. بىز ماڭىدىغان چاغدا، ئەلىبېك مېنى توسۇۋالدى:

ـــ نەدە تۇراي دەۋاتىسەن؟

مەن ئىككى قولۇمنى كەردىم ۋە ماشىنامنى كۆرسەتتىم:

ـــ بىزنىڭ ئۆيىمىز مانا مۇشۇ !

ـــ ماشىنىدا؟ بالىلىق بولغاندىمۇ مەشەدە تۇرامسىلەر؟... قارا، سەن گاراژدىكى ئۆيۈمگە بېرىپ تۇرغىن، مەن ماشىنا مەيدانىغا بېرىپ رەھبەرلىككە ئېيتىمەن، مەن ئۆزۈم سالغان ئۆيدە تۇرىمەن.

ـــ ئۇ ئۆي تېخى پۈتمىدى ئەمەسمۇ؟

ئەلىبېك رېباچتا ماشىنا مەيدانىغا يېقىن بىر يەرگە كىچىككىنە بىر ئۆي سالغانىدى، خىزمەتتىن بوشىغان ۋاقىتلىرىمدا ئۇنىڭغا ياردەملەشكەنىدىم.

ـــ ھېچقىسى يوق، ئىشى ئاز قالغان. ئۆينى چوڭراق بولسا ئىدى دەپ ئارزۇ قىلمايلا قوي. ئۆزۈڭگە مەلۇم، مەنمۇ ئۆيدىن قىسىلىپ ئۆتۈۋاتىمەن.

ـــ بوپتۇ، رەھمەت ساڭا. بىزگىمۇ بەك چوڭ ئۆي كېرەك ئەمەس. مەنغۇ ئاسىلنى ۋاقتىنچە سىلەرنىڭكىدە تۇرۇپ تۇرسۇن دەپ ئويلىغانىدىم، بىراق پۈتۈن ياتىقىڭنى ماڭا ئۆتۈنۈپ

بېرىۋاتىسەن...
— قىسقىسى، بىزنىڭ مۇشۇ يەردە تۇرۇڭلار. قايتىشىڭدا مېنى كۈتكىن، شۇ چاغدا بىز خوتۇن بىلەن بىرلىكتە بىرەر قارارغا كېلەرمىز، — دېدى ئۇ ۋە كۆزىنىڭ قىرىدا ئاسلىغا قاراپ قويدى.
— ھەئە، ھازىر بىز ئەر - خوتۇنمىز!
— توي سەپىرىڭلاردا سىلەرگە بەخت تىلەيمەن! — ئەلىبەك ماشىنىمىزنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ ۋارقىرىدى.
قارا بۇنى! راست - دە، بۇ دەل بىزنىڭ توي سەپىرىمىزغۇ! ئۇنداق بولماي نېمە بولاتتى؟
بىز ناھايىتى خۇشال ئىدۇق، چۈنكى ھەممىنى ئورۇنلاشتۇرۇپ قويدۇق، پەقەت بىر ئىشلا كۆڭلۈمنى سەل غەش قىلاتتى.
بىر ئايلانمىدا جانتاينىڭ ماشىنىسى كۆرۈندى. ئۇ يالغۇز ئەمەس، يېنىدا كاتېژا ئولتۇراتتى. جانتاي قول ئىشارىتى قىلدى. مەن ماشىنامغا قاتتىق تورمۇز بەردىم، ئىككى ماشىنا بىر - بىرىگە ئۇسۇۋالغىلى تاس قالدى. جانتاي ماشىنا دېرىزىسىدىن بېشىنى چىقىرىپ سورىدى:
— سەن نېمىدەپ توي قىلىدىغاندەك ياسىنىۋالدىڭ؟
— توي قىلدىم - دە! — دېدىم مەن.
— شۇنداقمۇ؟ — ئۇ ئاۋازىنى سوزۇپ چىقىرىپ، بۇرۇلۇپ كاتېژاغا قاراپ قويدى - دە، ئىتتىكلا دېدى، — بىز بولساق سېنى ئىزدەپ يۈرىمىز!
كاتېژا ماشىنىدا داڭقېتىپ، تامدەك تاتىرىپ، ئەڑاھى ئۇچقاندەك بولۇپ ئولتۇراتتى.
— كاتېژا، ياخشىمۇسەن! — دېدىم مەن ئۇنىڭغا ئەدەپ بىلەن. ئۇ ئۇن - تىنسىز بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى.
— بۇنداقتىزە، ئۇ سېنىڭ ئامرىقىڭ ئىكەن - دە؟ — جانتاي ئەمدىلا بۇنىڭ راست ئىكەنلىكىنى پەرەز قىلدى.
— ياق، ئۇ مېنىڭ خوتۇنۇم، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا رەددىيە

www.uyghurkitap.com

بېرىپ ۋە ئاسىلنىڭ مۈرىسىنى قۇچاقلاپ قويدۇم.

— نېمە؟ — جانتاينىڭ كۆزى چانىقىدىن چىقىپ كېتەي دەپ قالدى، ئۇنىڭ خۇشال بولغانلىقىنىمۇ، خاپا بولغانلىقىنىمۇ بىلگىلى بولمايتتى، — ھە، قۇتلۇق بولسۇن، چىن كۆڭلۈمدىن قۇتلۇقلايمەن...

— رەھمەت!

جانتاي كۆرەڭلىگەن ھالدا كۈلدى ۋە سورىدى:

— قارا سېنىڭ چاققانلىقىڭنى، قالىڭمال① بەرمەيلا بىر خوتۇننى قولغا كىرگۈزۈۋاپسەن - دە؟

— كالۋا! — دەپ تىللىدىم مەن، — ھەيدە ماشىناڭنى!

دۇنيادا مۇشۇنداقمۇ كىشىلەر بولىدۇ دېسە! ئۇنى تىللاپ تويدۇرۇۋېتەي دېۋىدىم، لېكىن ماشىنا دېرىزىسىدىن قارىسام، جانتاي ماشىنىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ، قولى بىلەن يۈز - كۆزىنى ئۇۋۇلاپ نېمىلەرنىدۇر دەپ غودۇراۋاتاتتى ھەمدە كاتېژاغا مۇشتۇمى بىلەن تەھدىت سېلىۋاتاتتى، كاتېژا بولسا يولدىن يۈگۈرگەن پېتى ئېتىزلىققا كىرىپ كەتتى. ئۇ يۈگۈرۈپ - يۈگۈرۈپ يەرگە يىقىلدى - دە، ئىككى قولى بىلەن بېشىنى توسۇۋالدى. ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدا نېمە ۋەقە ئۆتۈلدىكىن، ھەرھالدا كاتېژاغا ئىچىم ئاغرىدى. مېنىڭدە ئۆزۈمنى گۇناھكاردەك ھېس قىلغان بىر تۇيغۇ پەيدا بولدى. مەن ئاسىلغا ھېچنېمە دەپ چۈشەندۈرمىدىم.

بىر ھەپتىدىن كېيىن، بىز گاراژ يېنىدىكى كىچىك ئۆيگە كۆچۈپ كېلىۋالدۇق. ئۆي ئانچە چوڭ ئەمەس، پەقەت بىر ئېغىز مېھمانخانا ۋە ئىككى ئېغىز ياتاقخانىلا بار ئىدى. بۇنداق ئۆيلەردىن بۇ يەردە بىرنەچچىسى بار ئىدى، بۇ يەردە ئائىلىلىك شوپۇر ۋە بېنزىن پونكىتىدىكى ئىشچىلارلا تۇراتتى. لېكىن، جايلاشقان ئورنى ناھايىتى بەلەن ئىدى، تاشيولنىڭ ئىككى

① قالىڭمال — كونا ئادەت بويىچە قىز ئالغۇچى تەرەپ كېلىشىم بويىچە قىز تەرەپكە بېرىدىغان مال، ئاساسەن ئات، كالا، قوي قاتارلىقلار.

ياقىسىغا جايلاشقان بولۇپ، نارىنغا يېقىن ئىدى، قانداق دېگەنبىلەنمۇ ئوبلاستنىڭ مەركىزىگە جايلاشقان - دە، كىنوخانىلارغىمۇ، ماگىزىنلارغىمۇ بارغىلى بولاتتى، دوختۇرخانىمۇ بار ئىدى. بىزنى يەنىمۇ خۇشال قىلغىنى گاراژنىڭ دەل قاتناش لىنىيەسىنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشقانلىقى بولدى. بىزنىڭ قاتناش لىنىيەمىز ئاساسەن نارىن بىلەن شىنجاڭ ئارىلىقىدا ئىدى. ئارىلىقتا ئۆيگە قايتىپ قونۇپ ئۆتكىلى بولاتتى. ھەر كۈنى دېگۈدەك ئاسىل بىلەن ئۇچرىشىپ تۇراتتىم. يول ئۇستىدە كاشىلا بولۇپ، يېرىم كېچىگە قالسامۇ بەربىر ئۆيگە قايتاتتىم. ئاسىل ھامان مېنى كۈتۈپ تۇرغان بولاتتى، مەن قايتىپ كەلمىگۈچە ئۇخلىماي ئەنسىرەپ ئولتۇراتتى. بىز ئانچە - مۇنچە ئۆي سەرەمجانلىرىمۇ ئالدۇق. قىسقىسى، تۇرمۇشىمىزنى پەيدىنپەي غەملىۋالدۇق. بىز ئاسىل ئۇچۇن بىرەر خىزمەت تېپىش كويىغا چۈشتۇق، بۇنىمۇ ئاسىل ئۆزى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالغانىدى. مەن ئاۋۇلدا چوڭ بولغان، ئىشتىن توختاپ قالمىغان، دەيتتى ئۇ. لېكىن، ئارمان قىلغىنىمىزدەك خۇشاللىققا چۆمدۇق: ئاسىل پات ئارىدا ئانا بولماقچى.

... ئاسىل يەڭگىدىغان كۈنى مەن جۇڭگودىن قايتىپ كەلدىم ۋە ئەنسىرەپ دەرھال دوختۇرخانىغا باردىم. ئۇ نارىندىكى تۇغۇتخانىدا ئىدى. تۇغۇتخانىغا بېرىشىمغىلا ئۇ بىر ئوغۇل تۇغدى ! ئۇلار مېنى كىرگۈزمەيتتى، ئەلۋەتتە. مەن ماشىنامغا ئولتۇرۇپ تاغقا قاراپ چاپتىم. بۇ تازا قەھرىتان سوغۇق كۈنلەر ئىدى. ئەتراپ ئاق قار، كۆك مۇز بىلەن قاپلانغان ھاڭ ئىدى. كۆزۈمگە ھەممە ياق ئاق - قارا - ئاق، قارا بولۇپلا كۆرۈنەتتى... مەن دولۇن ئېغىزىنىڭ چوققىسىغا چىقتىم. بۇ يەر پۈتۈنلەي بۇلۇتقا تاقاشقان بولۇپ، بۇلۇتلار يەر ئۇستىدە لەيلەپ يۈرەتتى، ئاستىدىكى كىچىك تاغ چوققىلىرى چالمىدەك كىچىك كۆرۈنەتتى. مەن ماشىنامدىن چۈشۈپ ھاۋانى قاتتىق سۈمۈردۈم ۋە ئۇنلۇك ۋارقىرىدىم:

«ھەي، تاغ ! مەن ئوغۇللۇق بولدۇم !»

ماڭا تاغلار زىلزىلىگە كەلگەندەك تۇيۇلدى، تاغلار ئاۋازىمنى تەكرارلايتتى، ئەكس ساداسى دولقۇنسىمان ئايلىنىپ، بىر جىلغىدىن ئىككىنچى بىر جىلغىغا ئۆتۈپ ئۇزاققىچە جاراڭلايتتى.

ئوغلۇمنىڭ سامات دەپ ئىسىم قويدۇق. تېخى بۇ ئىسىمنى مەن تاپقان. « سامات !»، «بىزنىڭ سامات !»، «سامات كۆلدى !»، «ساماتقا چىش چىقىپتۇ !» — ئەنە شۇ تەرىقىدە، بىزنىڭ پۈتۈن گەپ ـ سۆزىمىز ساماتتىن ئايرىلمايتتى. قىسقىسى، ياش ئاتا ـ ئانىلار ئادەتتە قىلىدىغان قىلىقنى بىزمۇ قىلاتتۇق.

بىز تولىمۇ ئىناق، ئامراق ئۆتەتتۇق. لېكىن، كېيىنچە نەس باستى.

ھازىر مەن پالاكەتنىڭ نەدىن كەلگىنىنى ئېنىق چۈشەندۇرۈپ بېرەلمەيمەن. ھەممە ئىش چىگىچ ـ مۇرەككەپ بولۇپ گىرەلىشىپ كەتكەندى... دۇرۇس، ئەمدى مەن نۇرغۇن ئىشلارنى چۈشەندىم، لېكىن بۇنىڭ نېمە كېرىكى؟ !

بۇ ئادەم بىلەن مەن يول ئۈستىدە ئۇشتۇمتۇت ئۇچرىشىپ قېلىپ كېيىن ئايرىلىپ كەتكەن، لېكىن شۇنسى گۇمانسىزكى، بۇ ھەرگىز بىزنىڭ ئاخىرقى مەرتەم كۆرۈشۈشىمىز ئەمەس ئىدى.

كەچ كۈز مەزگىلى ئىدى، بىر كۈنى ماشىنامنى ھەيدەپ يولغا چىقتىم. ھاۋا ئادەمنى بىزار قىلاتتى. يامغۇر دېسە يامغۇر ئەمەس، قار دېسە قار ئەمەس، شەيتان بىلەمدۇ، ئىشقىلىپ ھۆل، ئۇششاق بىرنېمە يېغىپ تۇراتتى. داۋاننى تۇمان قاپلاپ كەتكەن. يامغۇردا ماشىنا ئەينىكى تۇتۇق بولۇپ كەتكەچكە، يول بويى دېگۈدەك ئەينەك چوتكىسىنى توختاتمىدىم. بۇ چاغدا مەن تاغقا ئىچكىرىلەپ كىرىپ، دولۇنغا يېقىنلىشىپ قالغانىدىم. ئېخ دولۇن، دولۇن، تەڭرىتاغنىڭ غايەت زور توسالغۇسى ! مېنىڭدە قانچىلىغان نەرسە سېنىڭ بىلەن باغلانغان ـ ھە ! بۇ پۈتكۈل لىنىيە ئەڭ مۇشكۈل، ئەڭ خەتەرلىك يەر ئىدى. يول خەتەرلىك تاشلار ئارىسىدىن نەچچىلىگەن يەردە ئايلىنىپ، تىك تاغ باغرىنى بويلاپ يۇقىرىغا قاراپ ئۆرلەپ، بۇلۇتلار ئىچىگە كىرىپ

كېتەتتى، ماشىنىنىڭ چاقى بۇلۇت ئۈستىدە ماڭغاندەك ماڭاتتى، بىردەم ئولتۇرغان ئورنىمىزدىن قىمىرلىيالماي قالاتتۇق، بېلىمىزنى سوزۇشقا بولماي قالاتتى، بىردەم تېز ئايلىنىپ تۆۋەنگە سىيرىلاتتۇق، ئىككى قولىمىزدىن تەر چىقىپ كېتەتتى رولنىڭ قولىمىزدىن چىقىپ كېتىشىدىن بەك ئەنسىرەيتتۇق. تاغ ئېغىزىدىكى ھاۋا رايى شاش تۆگىدەك ئىدى. دولۇن ئېغىزىدا يازمۇ، قىشمۇ ئوخشاش بولاتتى: ھايت ـ ھۇيت دېگۈچىلىك ئارىلىقتا قارا بوران چىقىپ، قارا يامغۇر يېغىپ، يەر يۈزىنى مۆلدۈر قاپلاپ كېتەتتى ياكى بولمىسا پاختەكتەك ـ پاختەكتەك قار يېغىپ ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولمايدىغان بولۇپ كېتەتتى. دولۇن ئېغىزى دېگەن ئەنە شۇ !... لېكىن بىز تەڭرىتاغقا تولا قاتناپ يۈرۈپ بۇ ھالغا ئۆگىنىپ كەتكەنمىز، ھەتتا كېچىلىرىمۇ پات ـ پات بۇ يەردىن ئۆتەتتۇق. ھازىر شۇ چاغدىكى ئىشلارنى ئەسلىسەم، بۇ جاپا ـ مۇشەققەتلىك مۇساپە كۆز ئالدىمدىن بىر ـ بىرلەپ ئۆتىدۇ. ۋاھالەنكى، شۇ چاغلاردا يىل بويى شۇ يەردە قاتناپ يۈرگەن ۋاقىتلىرىمدا بۇ ھەقتە تولىمۇ ئويلاپ كەتمەپتىكەنمەن.

دولۇن ئېغىزىغا يېقىن بىر جىلغىدا مەن بىر يۈك ماشىنا سىغا يېتىشۋالدىم. بۇ ماشىنىنىڭ «گاز ـــ 51» ئىكەنلىكى ئېنىق ئېسىمدە. ئېنىقراق قىلىپ ئېيتقاندا، مەن ئۇنىڭغا يېتىشۋالمىدىم، ئۇ شۇ يەردە تۇرغانىكەن. ئىككىيلەن موتورنىڭ يېنىدا نېمىنىدۇر ئوڭلاپ تۇراتتى. بىرەيلەن ھېچبىر تەمتىرەمەستىن يول ئوتتۇرىسىغا كېلىپ قولىنى كۆتۈردى. مەن تورمۇز بەردىم. بۇ ئادەم ھۆل بولۇپ كەتكەن بىرىزېنت يامغۇرلۇق كىيگەن بولۇپ، يامغۇرلۇقىنى بېشىغا كىيۋالغانىدى. ئۇ يېنىمىغا كەلدى. قىرىقلارغا بېرىپ قالغان بۇ كىشى ھەربىيلەرنىڭ كىدەك قىسقا قوڭۇر بۇرۇت قويۇۋالغانىدى، چىرايى سەل تۇتۇق بولسىمۇ، لېكىن كۆزىدىن تەمكىنلىك چىقىپ تۇراتتى.

ـــ بۇرادەر، مېنى دولۇن ئۇچاستىكىسىغىچە ئالغاچ كەتسەڭ، ـــ

www.uyghurkitap.com

دېدى ئۇ، ـــ موتور بۇزۇلۇپ قالدى، بېرىپ سۆرەپ ئەكېتىشكە بىر تىراكتور ئەكېلەي دەيمەن.

ـــ ماقۇل ئالغاچ كېتەي. بولمىسا، بىرەر ئامالىنى قىلىپ باقىمىزمۇيا؟ ـــ دېدىم ـ دە، ماشىنىدىن چۈشتۈم.

ـــ قىلىدىغان نېمە ئامالىمىز بار دەيسەن، موتور گۈرۈلدەپمۇ قويمايدۇ، ـــ ئۇ روھسىزلانغان ھالدا تاراق قىلىپ ماشىنا قاپقىقىنى يېپىپ قويدى. بۇ بىچارە ئادەم توڭلاپ كۆكىرىپ كېتىپتۇ، ئۇ تۈگۈلۈپ تۇراتتى، ئوزايىدىن بىزنىڭ ماشىنا مەيدانىمىزدىكىلەردىن ئەمەس، بەلكى جۇمھۇرىيەت پايتەختىنىڭ قەيەرىدىندۇر كەلگەندەك قىلاتتى. ئۇ نائىلاج قالغان قىياپەتتە تۆت ئەتراپىغا قارايتتى. ئۇلار فىرۇنزىدىن مال توشۇش ئۈچۈن ئۇچاستىكىغا كېتىۋاتقانىكەن. «قانداق قىلغۇلۇق؟» دەپ ئويلايتتىم مەن. شۇ چاغدا كاللامغا قارام بىر ئوي كەلدى، لېكىن ئېيتماي، ئالدى بىلەن تاغ ئېغىزىغا نەزەر سالدىم. ھاۋا تۇتۇق بولۇپ، بۇلۇتلار تاغ ئارىسىدا ئۈزۈپ يۈرەتتى. شۇنداق بولۇشىغا قارىماي، مەن يەنىلا قارارغا كەلدىم. بۇ قالتىس ياخشى ئامال بولمىسىمۇ، لېكىن شۇ چاغدا مەن ئۈچۈن ئېيتقاندا تەۋەككۈلچىلىك ئىدى.

ـــ تورمۇزۇڭلار ياخشىمۇ؟ ـــ سورىدىم مەن.

ـــ نېمە دەۋاتىسەن... تورمۇز ياخشى بولمىسا، ماشىنا ھەيدىيەلەمتىم؟ ساڭا ئېيتتىمغۇ، موتور بۇزۇلۇپ قالدى دەپ.

ـــ ئارغامچا بارمۇ؟

ـــ بار !

ـــ ئەمىسە چېتىڭلار.

ئۇلار بىرھازاغىچە گەپ قىلماي، گۇمان بىلەن ماڭا قاراپ تۇرۇشتى.

ـــ نېمە، ساراڭ بولۇپ قالدىڭمۇ؟ ـــ دېدى شوپۇر پەس ئاۋازدا.

ياخشىمۇ، يامانمۇ ئۇقمايمەن، مېنىڭدە بىرەر پىكىرگە كەلسەم جان تىكىپ بولسىمۇ دېگەن مەقسىتىمگە يەتمەي

توختىمايدىغان بىر مىجەز بار ئىدى.

— ھەي، دوستۇم، چاتقىنا ! راستىمنى ئېيتسام، مەن سىلەرنى چوقۇم يەتكۈزەلەيمەن ! — دېدىم مەن ئۇنىڭغا بىر قەدەم يېقىنلىشىپ.

لېكىن، شوپۇر مېنى ئىتتەردى.

— ئۆزۈڭ كېتىۋەر ! نېمە، سەن بۇ يەردە چاتما چېتىپ يۈرۈشكە بولمايدىغانلىقىنى بىلمەمسەن؟ ھەتتا پەرەز قىلىشمۇ مۇمكىن ئەمەس.

خۇددى مېنىڭ ئەڭ چوڭ تەلىپىمنى رەت قىلغاندەك، ناھايىتى خىجىل بولدۇم.

— كالۋا، توخۇ يۇرەك ! — دەۋەتتىم مەن.

مەن يول ئاسراش ئىشچىسىنى (ئۇنىڭ يول ئاسراش ئىشچىسى ئىكەنلىكىنى كېيىن بىلدىم) چاقىردىم. ئۇ ماڭا قاراپ قويۇپ شوپۇرغا دېدى:

— ئەكەل ئارغامچىنى.

شوپۇر ھەيران بولدى:

— سەن جاۋابكار بولۇشۇڭ كېرەك، بايتېمىر.

— پۈتۈن جاۋابكارلىقىنى مانا مەن ئۈستۈمگە ئالىمەن ! — دېدى ئۇ كېسىپلا.

بۇنداق پوزىتسىيە ئادەمنى خۇشال قىلاتتى. بۇنداق ئادەمنى دەرھال ھۆرمەت قىلغۇڭ كېلىدۇ.

بىز ماشىنىنى ھەيدىدۇق، ئىككى ماشىنا ئارغامچا بىلەن چېتىلغانىدى. ھە دېگەندە ھېچقانداق ئىش چىقمىدى، ھەممە ناھايىتى نورمال ئىدى. لېكىن، دولۇن ئېغىزىدىن ئۆتكەندە يول دۆڭ ۋە خەتەرلىك ئىدى. موتور قۇلاقنى گاس قىلغۇدەك غوڭۇلدايتتى. «يالغاندىن غوڭۇلداۋاتسەنغۇ، كۈچۈڭدىن تاكى ئاخىرىغىچە پايدىلانمىسام ھېساب ئەمەس» دەپ ئويلىدىم مەن. بۇرۇن مەن دولۇن ئېغىزىدا يول قانچىلىك خەتەرلىك بولسىمۇ ماشىنىدا يەنە ئازراق نەرسە سۆرىگۈدەك كۈچ ئېشىپ

قالمىغانلىقىغا دىققەت قىلغانمىدىم. يۇك بېسىشتىمۇ ناھايىتى دىققەت قىلاتتۇق، نورمىنىڭ يەتمىش پىرسەنتىدىن ئاشۇرمايتتۇق. دۇرۇس، ئۇ چاغلاردا مەن بۇنداق بولۇشىنى ئويلاپ باقمىغانىدىم. تەنھەرىكەت مەيدانىدىكىدەك، ۋۇجۇدۇم كۆچلۈك غەيرەتكە تولدى: خەقنىڭ ماشىنىسىنى ئۇچاستىكىغىچىلىك ئېلىپ بېرىپ مەقسىتىمگە يەتمەي قويمايمەن، دېگەن غەيرەتتە بولدۇم. لېكىن، بۇنى ئىشقا ئاشۇرۇش ئۇنچىۋالا ئاسان ئەمەس ئىدى. ماشىنا تىترەپ، ئەڭ زور كۈچىنى چىقارماقتا. ھۆل بىرنېمە كېلىپ ماشىنا ئەينىكىگە چاپلاشتى، چوتكا توختىماي ھەرىكەتلەنمەكتە. نەدىندۇر بىر يەردىن بىر پارچە قاپقارا بۇلۇت لۆمشىپ كەلدى ـ دە، توپتوغرا ماشىنا چاقىغا تاقىلىپ، يولنى كۆرگىلى بولمايدىغان قىلىپ قويدى. بۇ يەردە ئايلانمىلارنىڭ ھەممىسى ناھايىتى خەتەرلىك ئىدى. نېمىشقا ماشىنىنى چېتىپ قويدۇم، باشقىلارنىمۇ سۆرەپ ھالاك قىلمىسام بولاتتىغۇ، دەپ ئىچىمدە ئۆزۈمنى گۇناھكارنى ئەيىبلىگەندەك ئەيىبلىدىم. ھازىر ماشىنىدىن كۆرە ئۆزۈم ئازابلانماقتىمەن. مەن ئۇستىبېشىمنى — شەپكەمنى، تۇجۇركامنى، يۇڭ پوپايكا ۋە تىۋىت پوپايكامنى قويماي سېلىۋېتىپ كۆڭلەكچان بولۇپ ئولتۇرسامۇ، لېكىن خۇددى مۇنچىدىكىدەك تەرلەپ كەتكەنىدىم. بىر ماشىنىنى، يەنە كېلىپ يۇك بېسىلغان بىر ماشىنىنى سۆرەش ئاسانمۇ، ئېغىر ـ دە ئۇ، چاقچاق قىلىدىغان ئىش ئەمەس ! ھەرھالدا بايتېمىر ماشىنا ئىشكىنىڭ سىرتىدا تۇرۇپ، ئىككى ماشىنىنىڭ ھەرىكىتىنى تەڭشەپ، ماڭا توۋلاپ، سۆزىتىلگەن ماشىنىدىكى شوپۇرغا قول ئىشارىتى قىلىپ تۇردى. ماشىنا دۆڭگە ياماشقان چاغدا بايتېمىر بىرەر ۋەقەگە ئۇچراپ قېلىشتىن ئەنسىرەپ، بەرداشلىق بېرەلمەي بىرەر يەرگە ئۆزىنى ئاتارمىكىن دەپ ئويلىغانىدىم، لېكىن ئۇ قىمىر قىلماي تۇردى. ماشىنا خۇددى بۇركۇت ئاسمانغا قاراپ ئۇچقاندەك ئاستا ـ ئاستا يۇقىرىغا قاراپ ئۆمىلەمەكتە، بايتېمىر بولسا يەنىلا ماشىنا ئىشكىنى تۇتۇپ ئۆز ئورنىدا چىڭ

تۇرماقتا. ئۇنىڭ چىرايىغا سەپسالدىم، چىرايى خۇددى تاش ھەيكەلنىڭكىدەك تەمكىن ئىدى. يامغۇر ئۇزلۇكسىز تۇردە ئۇنىڭ چېكىسىگە، ساقال ـ بۇرۇتلىرىغا تېگىپ ئېقىپ چۈشۈپ تۇراتتى. يۇرىكىم خېلى ئورنىغا چۈشتى.

ئالدىمىزدا يەنە بىر داۋان بار ئىدى، بۇ داۋاندىن ئۆتۈپ كەتسەكلا، غەلىبە بىزنىڭ بولاتتى. بۇ چاغدا بايتېمىر ماشىنا ئىشىكىنىڭ دېرىزىسىدىن توۋلىدى:

ـــ ھېزى بول، ئالدىمىزدىن ماشىنا كېلىۋاتىدۇ، ئوڭغا بۇرۇل.

مەن ماشىنىنى ئوڭغا بۇرىدىم. تاغدىن بىر يۈك ماشىنىسى ـــ جانتايىنىڭ ماشىنىسى كېلىۋاتاتتى ! «ئاپىلا، ـــ دەپ ئويلىدىم مەن، ـــ ئەمدى مەن بىخەتەرلىك مەسئۇلىيىتىڭ تەنقىدىگە قالمىغان بولدۇم ـ دە، جانتاي چوقۇم چېقىشتۇرىدۇ.» جانتاي بارغانسېرى يېقىنلاپ كەلمەكتە. ئۇ رولغا مەھكەم ئېسىلىپ ماشىنىسىنى داۋاندىن چۈشۈرمەكتە، قاپقىنى تۇرۇپ ئالغا قارىماقتا. ئىككىمىزنىڭ ماشىنىسى بىر ـ بىرىمىزگە قول بەرسەك يەتكۈدەك يېقىن تەڭلەشتى. ماشىنا قاتارلاشقان چاغدا، جانتاي بېشىنى قاراپ تۇرغان كېچىك دېرىزىدىن تارتتى ـ دە، تۇلكە تۇماق كىيگەن بېشىنى مېنى ئەيىبلىگەن كەيپىياتتا چايقىدى. «قويە نېرى ! ـــ دەپ ئويلىدىم مەن، ـــ تىلىڭنى چاينىساڭ چايناۋەرگىن.»

بىز داۋانغا چىقىپ بولدۇق، ئەمدى تۆۋەندە تىك بەل تۇراتتى، ئاندىن كېيىن سەل يانتۇ بەل بولۇپ، بىر ئايلانساقلا ئۇچاستىكا جايلاشقان جايغا باراتتۇق. مەن شۇ ياققا بۇرىدىم. ئاخىر سۆرىتىپ ئەكەلدىم ! مەن موتورنى ئۆچۈردۇم، قۇلىقىم ئېتىلىپلا قالدى. مەن ئۆزۇم پاك ئەمەس، تەبىئەت گاچا بولۇپ كەتكەندەك ھېس قىلدىم. ھېچبىر ئاۋاز ئاڭلانمايتتى. مەن ماشىنىدىن چۈشۈپ، پەلەمپەيدە ھاسىراپ ئولتۇراتتىم، بەكمۇ ھېرىپ كەتكەندەك بولدۇم، يەنە كېلىپ تاغدا ھاۋا ناھايىتى شالاڭ ئىدى. بايتېمىر

ئىتتىك ئالدىمغا كېلىپ شەپكەمنى كىيدۈرۈپ، يۈك پوپايكامنى يېپىنچاقلىتىپ قويدى. ئۇ ماشىنىنىڭ شوپۇرى ئىزا تارتقان، تاتارغان هالدا تەسلىكته يېنىمغا كېلىپ ئۇن - تىنسىز ئالدىمدا ئولتۇردى ۋە بىر قاپ تاماكا سۇندى. مەن بىر تال تاماكا ئالدىم، قولۇم يەنىلا تىترەپ تۇراتتى. بىز تاماكا چېكىپ بىرئاز تىنچىدۇق. مېنىڭدىكى هېلىقى ئۆلگۈر تەۋەككۈلچىلىك يەنە يېڭىباشتىن ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىدى.

— خا! — دېدىم مەن، — كۆردۈڭمۇ! — مەن شوپۇرنىڭ مۇرىسىگە ئۇرۇپ قويدۇم، ئۇ بولسا ئاۋۋالقىدەكلا زوڭزىيىپ ئولتۇراتتى. ئاندىن كېيىن ئۇچىمىز ئورنىمىزدىن تۇرۇپ، بىر - بىرىمىزنىڭ مۇرىسىگە ۋە غولىغا ئۇرۇپ قويۇپ قاقاقلاپ كۈلۈپ كېتىشتۇق، خۇشال هالدا بىمەنە چاقچاقلارنى قىلىشتۇق...

ئاخىر هەممىمىز تىنچىپ، ئىككىنچى تاماكىنىمۇ چېكىۋەتتۇق. مەن ئەڭلىمنى كىيىپ، سائىتىمگە قارىدىم، بىردىنلا ئۆز ئىشىم يادىمغا چۈشتى.

— بولدى، مەن كەتتىم!

بايتېمىر تۇمشۇقىنى ئۇچلىدى:

— قويە، ئۆيگە كىرىپ بىردەم ئولتۇرۇپ كەتكىن، سېنى بىر مېهمان قىلايلى!

لېكىن، مېنىڭ بىر مىنۇتمۇ بوش ۋاقتىم يوق ئىدى.

— رەھمەت، — دېدىم مەن مەمنۇنلۇق بىلەن، — ئەمدى ئولتۇرالمايمەن، تېزرەك قايتىمسام بولمايدۇ، خوتۇنۇم كۈتۈپ قالىدۇ.

— يا بولمىسا قونۇپ قالغىن، ئىككى رومكىدىن ئىچىشۋالايلى! ... — يېڭى شوپۇر ئاغىنىمۇ دەۋەت قىلدى.

— بوپتۇ، كېتىۋەرسۇن! — دېدى بايتېمىر ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ، — خوتۇنى كۈتۈپ قالىدۇ. ئېتىك نېمە سېنىڭ؟

— ئىلياس.

— بوپتۇ، ماڭە، ئىلياس. بىزنى قۇتقۇزغىنىڭغا رەھمەت.
بايتېمىر ماشىنامنىڭ دېرىزىسىگە ئېسىلىپ تۇرۇپ مېنى يولغىچە ئۇزىتىپ قويدى ۋە ئۇندىمەستىن قول ئېلىشىپ چۈشۈپ كەتتى.
ماشىنامنى ھەيدەپ تاغدىن چۈشۈپ كېتىۋېتىپ سىرتقا قارىدىم. بايتېمىر يەنىلا يولدا تۇراتتى. ئۇ شەپكىسىنى مەجبۇرلاپ، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، نېمىنىدۇر بىرنېمىنى ئويلاۋاتاتتى.
بۇ ئىشنىڭ پۈتۈن جەريانى مانا مۇشۇنداق.
مەن بۇ ئىشنىڭ تەپسىلاتىنى ئاسىلغا دەپ يۈرمىدىم. ئۇنىڭغا پەقەت يول ئۈستىدە بىركىملەرگە يارەملىشىمەن دەپ ھايال بولۇپ قالدىم، دەپلا قويدۇم. مەن خوتۇنۇمدىن ھېچنېمىنى يوشۇرمايتتىم، لېكىن بۇنداق ئىشلارنى ئېيتىشقا جۈرئەت قىلالمايتتىم. ئۇ بۇنداق ئىشنى بىلمىسىمۇ كۈن بويى مېنىڭدىن ئەنسىرەپ ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇنىڭدىن كېيىن بۇنداق ئىشنى قىلماسلىققا نىيەت قىلدىم. ئۆمرۈمدە دولۇن ئېغىزى بىلەن مۇشۇنداق بىر قېتىم ئېلىشقىنىمۇ يېتەر. ئەگەر قايتىشىمدا يولدا ئاغرىپ قالمىغان بولسام — ئۇ چاغدا ماڭا سوغۇق تېگىپ قاپتىكەن — ئەتىسى بۇ ئىشلارنى ئۇنتۇپ كەتكەن بولاتتىم. شۇ كۈنى ئۆيگە تەستە قايتتىم، كېلىپلا يېتىپ قالدىم. شۇ چاغدا نېمە بولغانلىقىمنى بىلمەيتتىم، خۇددى بىر ماشىنىنى سۆرىتىپ دولۇن ئېغىزىدا كېتىۋاتقاندەك ئەلەڭ-سەلەڭ بولۇپ كەتتىم. ئىسسىق شۇرغان يۈزۈمنى كۆيدۈرەتتى، تېنىم ئېغىرلىشىپ، نەپىسىم بوغۇلاتتى. رول خۇددى پاختىدا ياسالغاندەك ئىدى، ئايلاندۇرسام، ئۇ خېمىرەدەك بولۇپ كېتىپ باراتتى. ئالدىمدا تاغ ئېغىزى، لېكىن چېتىنى كۆرەلمەيتتىم، ماشىنا ئالدىدىكى سوۋۇتقۇچنى قانتى ھېسابىدا لەپىلدىتىپ، ئاسمانىڭ قەرىگە توختىماي ئۆرلەپ كېتىۋاتاتتى، گۈركىرەيتتى، بىردىنلا تىك ياردىن غۇلاپ چۈشۈپ كەتتى... روشەنكى، «باش قېيىش» كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قاپتىمەن. ئۇچىنچى

www.uyghurkitap.com

كۈنى ئاستا ـ ئاستا ئوڭلىنىپ قالدىم. شۇنىڭدىن كېيىن يەنە ئىككى كۈن ياتتىم، سەل ياخشى بولۇپ قالغاندەك بولۇپ ئورنۇمدىن تۇرماقچى بولغانىدىم، لېكىن ئاسىل زادىلا ئۇنىمىدى، قوپماي ياتىسەن دەپ زورلىدى. مەن كۆزلىرىمنى پارقىرىتىپ ياتقىنىمچە ئويلايتتىم: مەن كېسەل بولۇپ قالدىممۇ، ئاسىلمۇ؟ مەن ئۇنى ھەتتا تونۇيالماي قالدىم: ئۇ قىينالغانلىقتىن كۆزىنىڭ ئەتراپلىرى قارىداپ كەتكەنىدى، ئۆزىمۇ جۈدەپلا كېتىپتۇ، شامال چىقسا ئۇچۇپ كېتىدىغاندەكلا كۆرۈنەتتى. يەنە كېلىپ ئۇنىڭ قولىدا بالا تۇراتتى. مەن بۇنداق قىلسام بولمايدۇ دېگەن قارارغا كەلدىم. ھېچبىر ئىش قىلماسلىققا ھەققىم يوق، ئاسىل دەم ئېلىشى كېرەك. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ كىيىنىشكە باشلىدىم.

ـــ ئاسىل! ـــ دەپ ئاستا قىچقاردىم مەن، چۈنكى سامات ئۇخلاپ قالغانىدى، ـــ ساماتنى قوشنىلارنىڭ قاراپ تۇرۇشىغا تاپشۇرۇپ، بىز كىنو كۆرۈپ كېلەيلىچۇ.

ئۇ ئىتتىك كېلىپ مېنى بېسىپ ياتقۇزۇپ، خۇددى تۇنجى قېتىم كۆرۈۋاتقاندەك قاراپ كەتتى، ئۇ يېشىنى چىقارماسلىققا تىرىشتى، لېكىن ياش مونچاقلىرى كىرپىكىنى ھۆل قىلىۋەتتى، ئاغزى ئۈمچىيىپ كەتتى. ئاسىل يۈزىنى باغرىمغا بېسىپ يىغلاپ كەتتى.

ـــ نېمە بولدۇڭ، ئاسىل، نېمە بولدۇڭ؟ ـــ مەن ھەيران بولدۇم.

ـــ سەن ساقايغاچقا خۇشال بولۇۋاتىمەن.

ـــ مەنمۇ خۇشال، لېكىن سەن نېمىدەپ بۇنچىۋالا ھاياجانلىنىپ كەتتىڭ؟ نەچچە كۈن ئاغرىپ قالغان بولساممۇ، لېكىن سېنىڭ بىلەن بىللە ئۆيدە بولدۇم، سامات بىلەنمۇ تازا خۇشال ئوينىدىم، ـــ بۇ چاغدا ئوغلىمىز ئۆمىلىگەن، ئايىغى چىقاي دەپ قالغانىدى، بۇ ئادەمنى تازا خۇشال قىلىدىغان ۋاقتى ـ دە، ـــ بىلەمسەن، يەنە بىر قېتىم مۇشۇنداق كېسەل بولۇپ قالساممۇ مەيلى، ـــ دېدىم مەن ئۇنىڭغا چاقچاق قىلىپ.

ـ ـــ دەۋاتقان گەپىنى، مەن ئۇنداق بولۇشۇڭنى خالىمايمەن جۇمۇ ! ـــ دېدى ئاسىل مېنىڭ سۆزۈمنى رەت قىلىپ.

سامات ئويغاندى، ئاسىل ئۇنى كۆتۈرۈۋالدى. ئۇچىلىمىز كارىۋاتتا يېتىپ، قول ـ پۇتىمىزنى غىدىقلاپ تازا ئوينىدۇق. سامات كارىۋاتتا خۇددى ئېيىقتەك ئۆمىلەپ، بىزنى بېسىپ - چەيلەپ ئوينايتتى.

ـــ قارا، نېمىدېگەن ياخشى ! ـــ دېدىم مەن، ـــ ساڭا راھەتمۇ؟ پات ئارىدا ئاۋۇلغا سىلەرنىڭكىگە بارىمىز. ئۇلار بىزنى كەچۈرمىگەن تەقدىردىمۇ، ئوغلىمىزنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا ئامراقلىقى كېلىدۇ ـ دە، هەممىنى ئۇنتۇيدۇ.

دەرۋەقە، بىز ئاسىلنىڭكىگە گۇناھىمىزنى تىلەپ بارماقچى بولدۇق، بۇ هالدا شۇنداق قىلىش كېرەك، ئەلۋەتتە. روشەنكى، ئاسىلنىڭ ئاتا ـ ئانىسى بىزدىن قاتتىق خاپا ئىدى. هەتتا ئۇلار نارىنغا كەلگەن بىرەيلەندىن، قىزىمىزنىڭ قىلىقىنى مەڭگۈ كەچۈرمەيمىز، دەپ خەۋەر ئېيتىپ بېرىپتۇ، بىزنىڭ تۇرمۇش ئەھۋالىمىزنى زادىلا بىلگۈسى يوقلۇقىنى ئېيتىپتۇ. لېكىن، بىز بوۋاي، مومايلارنىڭ ئالدىغا بارساق ۋە گۇناھىمىزنى كەچۈرۈشىنى تىلىسەك، هەممە ئىش ئوبدان بولۇپ كەتسىدى، دەپ ئارزۇ قىلاتتۇق.

لېكىن، ئالدى بىلەن رۇخسەت سوراشقا، تەييارلىق قىلىشقا توغرا كېلەتتى: بارلىق ئۇرۇق ـ تۇغقانلارغا سوۋغا ـ سالام ئېلىش لازىم ئىدى. مەن قۇرۇق قول بېرىشنى خالىمايتتىم.

قىش كېلىپ قالدى. تەڭرىتاغنىڭ قىشى بەك قاتتىق بولاتتى: تاغدا شۇرغان بولاتتى، قار كۆچەتتى ۋە تاشلار گۇمۇرۇلەتتى. شۇ ۋەجدىن بىز شوپۇرلارنىڭ ئەندىشىمىز ئاشسا، يول ئىشچىلىرىنىڭ ئەندىشىسى تېخىمۇ ئاشاتتى. بۇنداق چاغلاردا يول ئىشچىلىرى كۆچكەن قارنى تازىلاش ۋەزىپىسىنى ئۆتەيتتى. ئاسان قار كۆچىدىغان يەرلەردە ئالدى بىلەن قارنى پارتلىتىپ، يولنى سۈپۈرۈپ پاكىزلاشقا توغرا كېلەتتى. لېكىن،

بۇ يىل قىش خېلى بىخەتەر ئۆتتى، ھەرھالدا بىز بىرەر ئىشنى ھېس قىلمىدۇق، چۈنكى شوپۇرلار ھامان ئالدىراش بولاتتى. بۇ چاغدا يەنە ئاپتوموبىل مەيدانىمىزغا ۋەزىپە قوشۇلدى. ئېنىقراق ئېيتقاندا، بۇ ۋەزىپىلەرنى ئورۇنلاشنى بىز شوپۇرلار بەلكى ئالدى بىلەن مەن ئوتتۇرىغا قويغان. ھازىرمۇ بۇنداق تەشەببۇستا بولغانلىقىمغا ئۆكۈنمەكچى ئەمەسمەن، لېكىن، مېنىڭ ھەننىۋا بەختسىزلىكىم ئەنە شۇنىڭدىن پەيدا بولغاندەك قىلىدۇ. ۋەقەنىڭ جەريانى مۇنداق:

بىر كەچتە ماشىنا مەيدانىغا قايتقىنىمدا، ئاسىل ماڭا ئەلەبېكنىڭ خوتۇنىغا ئاپىرىپ بەرسەڭ دەپ بىر بولاق نەرسە بەردى. مەن ئۇلارنىڭكىگە بېرىپ ئىشكىنى چەكسەم، ئەلىبېكنىڭ خوتۇنى چىقىپ كەلدى. ئۇنىڭدىن جۇڭگو ئىشچىلىرى بىزنىڭ ماشىنا مەيدانىمىزغا زاۋۇت ئۈسكۈنىلىرىنى تېزرەك يەتكۈزۈپ بېرىشنى تەلەپ قىلىپ تېلېگرامما ئەۋەتكەنلىكىنى ئۇقتۇم.

— ئەلىبېك قەيەردە؟ — دەپ سورىدىم مەن.

— قەيەردە؟ يۈك پونكىتىدا، ھازىر ھەممە ئادەم شۇ يەردە. پويىز كېلىپ بوپتۇمىش.

مەن ھەممە ئەھۋالنى بىلىشىم كېرەك دەپ ئويلاپ، يۈك پونكىتىغا باردىم. يۈك پونكىتى ئىسسىقكۆل تەرەپكە بارىدىغان بىر جىلغىدا ئىدى. تۆمۈريولنىڭ ئاخىرقى بېكىتى مەشھەد ئىدى. ئەتراپ غۇۋا بولۇپ، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ئاڭلىنىپ تۇراتتى. جىلغىدىن شامال ئۇرسىلا، سىم تانابلاردىكى يول چىراغلىرى لەپەڭشىپ كېتەتتى، پويىز يولىدىكى قارلار ھەر ياق ـ ھەر ياققا ئۇچاتتى. پاراۋۇز بىردەم ئۈيىقا، بىردەم بۇياققا ماڭاتتى، ۋاگونلارنى چاتاتتى. تۆمۈريولنىڭ بېشىدا كىرانلار بىلەكلىرىنى ئويناتتىپ، قاڭالتىر بىلەن ئۇرالغان ۋە چەمبەرلەنگەن يەشىكلەرنى پويىز سۇپىسىدىن چۈشۈرەتتى. بۇ شىنجاڭ ماشىنىسازلىق زاۋۇتىغا توشۇلىدىغان مال ئىدى. ئۇ يەردىكى قۇرۇلۇش غايەت زور بولۇپ، بىز ئۇلارغا بىر قىسىم

ئۇسكۇنلەرنى يەتكۈزۈپ بەرگەنىدۇق.

پونكىتقا جىققىنا يۇك ماشىنىسى يىغىلغان بولسىمۇ، لېكىن بىر نەچچىمۇ يۇك بېسىلمىغانىدى. كىشىلەر نېمىدۇر بىر نېمىنى كۈتەتتى. بەزىلەر كابىنكىدا، بەزىلەر ماشىنا پەلەمپىيىدە ئولتۇراتتى، يەشىكلەرنىڭ يېنىدا، شامالدىن ئۆزىنى دالدىغا ئېلىپ ئولتۇرغانلارمۇ بار ئىدى. ھېچكىم مېنىڭ سوئالىمغا تۈزۈككىنە جاۋاب بەرمىدى. كۆپچىلىكى تاماكىسىنى غەشلىك بىلەن چېكىپ ئولتۇرۇشاتتى. ئەلىبېك بىر چەتتە تۇرۇپتۇ، مەن ئۇنىڭ ئالدىغا باردىم.

— بۇ يەردە نېمە قىلىپ تۇرىسىلەر؟ تېلېگرامما كەپتۇمۇ؟

— ھەئە. ئۇلار زاۋۇتقا مالنى مۇددەتتىن ئىلگىرى يەتكۈزۈپ بەرسۇن دەپتۇ.

— بۇ قانچىلىك ئىشتى؟

— ئىش بىزنىڭ زىممىمىزگە يۈكلەنگەن... قارا، يولدا قانچىلىك مال تۇرۇپتۇ، يەنە كېلىدۇ تېخى. بىز ئۇنى قاچان توشۇپ بولىمىز؟ ئۇلار بىزگە قاراپ تۇرۇپتۇ، بىزدىن ئۈمىد كۈتۈپ تۇرۇپتۇ !... ھەربىر كۈن ئۇلار ئۈچۈن ناھايىتى قىممەتلىك !...

— سەن ماڭا نېمانچە ئاچچىق بىلەن گەپ قىلىسەن ! بۇنىڭ بىلەن مېنىڭ نېمە ئىشىم؟

— نېمە ئىشىم ! بۇ نېمە دېگىنىڭ؟ سەن قانداق ئادەمسەن؟ چەت ئەللىكمىدىڭ؟ ياكى سەن بىزنىڭ ئىشىمىزنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەمسەن؟

— سەن تازا ئەخمەق ئىكەنسەن، خۇدايىمەي ! — دېدىم ھەيران بولۇپ ۋە بىر چەتكە ئۆتتۈم.

بۇ چاغدا ماشىنا مەيدانىنىڭ مۇدىرى ئامانجونوف ئالدىمىزغا كەلدى. ئۇ چاپىنىنى دالدا قىلىپ تۇرۇپ، ئۇنچىقارماستىن بىر شوپۇرنىڭ يېنىغا كېلىپ تاماكىسىنى تۇتاشتۇرۇپ كۆپچىلىككە سەپسالدى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ يولداشلار ! ـــ دېدى ئۇ، ـــ مەن بېرىپ مىنىستىرلىققا تېلېفون بېرەي، بىزگە ياردەم بېرىپ قالار. لېكىن، بۇنىڭغا يۆلىنىۋېلىشقا بولمايدۇ. قانداق قىلىش كېرەكلىكىنى ھازىر ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن...

ـــ شۇنى دەڭە ! يولداش ئامانجونوف، بىرەر چارىسىنى قىلىش ھەقىقەتەن تەس ! ـــ بىرەيلەن ئۇنىڭغا ماسلىشىپ گەپ قىلدى، ـــ مالنىڭ چوڭ ـ كىچىكلىكى پۈتۈنلەي ئوخشاش ئىكەن. ئىككى ـ ئۈچ يەشىك مال باسقاندىن كېيىن توشۇپ قالمىدىكەن. كېچە ـ كۈندۈز توختىماي توشۇغاندىمۇ، ۋاي خۇدايىمەي، كېلەر ئەتىيازدا ئاران توشۇپ بولالايدىكەنمىز.

ـــ گەپ مەشھەدە، ـــ دېدى ئامانجونوف، ـــ لېكىن بۇ ۋەزىپىنى ئورۇنلاش كېرەك. ئەمدى ھەربىر ئۆيدىكى ھەربىر كىشى بۇنىڭ چارىسىنى ئويلايلى !

ئۇ «گاز» ماركىلىق پىكاپقا ئولتۇرۇپ كېتىپ قالدى. شوپۇرلاردىن بىرىمىزمۇ ئولتۇرغان يېرىمىزدىن قوزغالمىدۇق.

قاپقاراڭغۇ بىر بۇلۇڭدا ئولتۇرغان بىرەيلەن ئۆز ـ ئۆزىگە گەپ قىلىپ كەتتى:

ـــ گەپ بولدى ـ دە ! بىر تېرىدە ئىككى جۈۋا چىقمايدۇ ! بۇنداق بولۇشىنى بالدۇرراق ئويلاش كېرەك ـ دە، ـــ ئۇ ئورنىدىن تۇردى ـ دە، تاماكىسىنى ئۆچۈرۈپ ماشىنىسىغا قاراپ ماڭدى.

يەنە بىرەيلەنمۇ ئۇنىڭ گېپىگە ھە ـ ھۇ دېيىشىپ بەردى:

ـــ بىزدە ھامان شۇنداق، ئۇسسىغاندا قۇدۇق كولايمىز، پوق قاپلاشقاندا ھاجەتخانا، بولالمىغان يەرگە كەلگەندە: ۋاي شوپۇر قېرىنداشلار، بىزنى قۇتقۇزۇڭلار، دەيمىز.

بەزىلەر ئۇنىڭ گېپىگە رەددىيە بەردى:

ـــ قېرىنداش ئەل ئۈچۈن قىلىنىۋاتقان ئىش بۇ، لېكىن سەن، ئىسمائىل، بازاردىكى ۋالاقەگكۇر خوتۇنلاردەك ۋالاقلاۋاتىسەن.

مەن تالاش ـ تارتىشقا قاتناشمىدىم، لېكىن بىردىنلا دولۇن ئېغىزىدا ماشىنا سۆرەتكەن ئىش يادىمغا يەتتى ـ دە، ئاۋۇالقىدەكلا جىم تۇرالماي قالدىم.

ـــ مەن بىر ئامالنى ئويلىدىم ! ـــ مەن كىشىلەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلدىم، ـــ ھەربىر ماشىنىنىڭ ئارقىسىغا بىردىن چاتما چاتساق !

ھېچكىم مىدىرلاپمۇ قويمىدى، بەزىلەر ھەتتا قاراپمۇ قويمىدى. ئۇلارنىڭ نەزىرىدە تۇزەلمەس كالۋالا بۇنداق ئەخمىقانە گەپنى قىلاتتى.

جانتاي يېنىككىنە ئىسقىرتىپ قويۇپ گەپ قىلدى:

ـــ كۆردۇڭلارمۇ ! مەن ئۇنىڭ ئاۋازى ئىكەنلىكىنى بىلدىم.

ئەتراپىمغا قاراپ، ئۆزۈم ئۇچراتقان ئىشنى سۆزلەپ بېرىش كويىدا ئۆرە تۇراتتىم، بىردىنلا قاۋۇل بىر يىگىت يەشىل ئۇستىدىن سەكرەپ چۈشۈپ، پەلىيىنى يېنىدىكى بىر ەيلەنگە تۇتقۇزۇپ قويۇپ ئالدىمغا كەلدى ـ دە، ياقامدىن تۇتۇپ، بۇرنىنى بۇرنۇمغا ئۇدۇل قىلىپ:

ـــ نېمە، ھا دېگىنە ! ـــ دېدى.

ـــ پاھ ! ـــ دېدىم مەن ۋە ئۇنىڭ يۈزىگە قارىتىپ «ھا» دېدىم.

ـــ مەست ئەمەس ئىكەن ! ـــ دېدى ھېلىقى بەستىلىك يىگىت ھەيران بولۇپ ۋە ياقامنى قويۇۋەتتى.

ـــ ئەمىسە كالۋا ئىكەن ! ـــ دېدى ئۇنىڭ دوستى ئۇلاپلا ۋە ئاندىن كېيىن ئىككىسى بىرلىكتە ماشىنىسىغا چىقتى ـ دە، ماشىنىسىنى ھەيدەپ كېتىپ قالدى. باشقىلارمۇ ئوخشاشلا بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماستىن ئورنىدىن تۇرۇپ تارقىلىشقا تەرەددۇت قىلدى. ھېچقاچان خەقنىڭ مۇنداق زاڭلىق قىلىشىغا قالمىغانىدىم. بۇ ئىزا ـ ئاھانەتتىن ھەتتا بېشىمدىكى شەپكەمۇ قىزىرىپ كەتتى.

ـــ توختاڭلار، نەگە بارىسىلەر؟ ـــ دېدىم مەن خۇددى قازانغا

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

چۈشكەن چۈمۈلىدەك، شوپۇرلار ئارىسىدا پىرقىراپ، — راست گەپ قىلىۋاتىمەن. چاتما سۆزەتكىلى بولىدۇ...

ياشانغان بىر شوپۇر — بۇ يەردىكى پېشقەدەم — ئالدىمغا كېلىپ، ئېچىنغان هالدا دېدى:

— مەن بۇ يەردە ماشىنا هەيدەشكە باشلىغان چاغدا سەن تېخى ئىشتانسىز يۈرەتتىڭ، بالىجان. تەكرىتاغ دېگەن سەھنە ئەمەس. ساڭا ئىچىم ئاغرىۋاتىدۇ، خەققە كۈلكە قىلىپ بەرمىگىن...

كىشىلەر پاراققىدە كۈلۈشۈپ كەتتى ۋە كۈلۈشكەن پېتى ئۆز ماشىنىلىرىغا قاراپ مېڭىشتى. بۇ چاغدا مەن قاتتىق ۋارقىراپ سۆزلەپ كەتتىمكى، ئاۋازىم پۈتۈن يۇڭ پونكىتىدىكىلەرگە ئاڭلانغۇدەك قاتتىق چىقىپ كەتتى:

— سىلەر، شوپۇر بولامسىلەر، هەممىڭلار خوتۇن كىشى!

مېنىڭ بۇنداق گۈركىرەشلىرىم بىكار ئىدى، كىشىلەر ئاچچىقىنى مەندىن چىقىرىۋالماقچى بولۇشتى.

كۆپچىلىك قەدىمىنى توختاتتى - دە، بىرلىكتە ماڭا قاراپ يوپۇرۇلۇپ كېلىشكە باشلىدى.

— كاساپەت، نېمە بولدۇڭ سەن؟ باشقىلارنىڭ جېنى بىلەن ئويناشماقچىمۇ؟

— يېڭىلىق يارىتقۇچى بولماقچى، مۇكاپات ئالماقچى! — دېدى جانتاي ئۇلاپلا.

غۇلغۇلا ئىچىدە كۆپچىلىك مېنى چوڭ يەشكىلەر يېنىغا قىستاپ كەلدى. ئۇلار يوپۇرۇلۇپ كېلىپ مېنى تازا سالىدىغان بولدى، دەپ ئويلاپ، يەردە ياتقان كۈلۈچتىن بىرنى قولۇمغا ئالدىم.

— نېرى تۇرۇڭلار! — كىمدۇر بىرى ۋارقىرىدى - دە، خەقنى ئىتتىرىپ - ئىتتىرىپ ئارىنى ئاچتى. بۇ ئەلىبەك ئىدى.

— تىنچ! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ، ئاندىن ماڭا قارىدى، — ئىلياس، سەن گېپىڭنى ئېنىق قىلىپ ئېيتە! هە، تېز بول!

ـــ ئېيتمىدىڭان نېمىسى بار ! ـــ مەن ھاسىراپ تۇرۇپ دېدىم، ـــ كىيىملىرىمنىڭ تۈگمىلىرىنى قويماي ئۈزۈۋېتىشتى... مەن يۈك باسقان بىر ماشىنىنى سۆرىتىپ دولۇن ئېغىزى ئارقىلىق ئۇچاستىكىغا بارغانىدىم. مانا شۇ.

كۆپچىلىك گۇمانسىراپ جىمجىت تۇرۇپ قالدى.

ـــ قانداق، سۆرەپ ئېلىپ بارالمىدىڭمۇ؟ ـــ دېدى بىرەيلەن گۇمان بىلەن.

ـــ ئېلىپ باردىم. پۈتكۈل دولۇن ئېغىزى ئارقىلىق ئۇچاستىكا ھويلىسىغىچە ئېلىپ باردىم.

ـــ يارايدۇ ! ـــ دېدى بىرەيلەن ھەيران بولۇپ.

ـــ جۆيلۇش ! ـــ ئىككىنچى بىرەيلەن قارشى گەپ قىلدى.

ـــ ئاۋۇ ئىت جۆيلۈيدۇ.

ـــ جانتاي ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەن. ھەي، جانتاي، نەدەسەن؟ سەن ئېيتە ! يادىڭدىدۇر، بىز قانداق دوقۇرۇشۇپ قالغان...

لېكىن، جانتاي لام ـ جىم دېمىدى، ئۇ خۇددى يەرگە كىرىپ كەتكەندەك ئىدى. لېكىن، بۇ چاغدا ئۇنىڭ بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرۇشقا نەدە ۋاقىت. شوپۇرلار ئوتتۇرىسىدا تالاش ـ تارتىش باشلىنىپ كەتتى، بەزىلەر مېنىڭ گېپىمنى قۇۋۋەتلەشكە باشلىدى. لېكىن، بىر گۇمانخور دەرھال ئۇلارنىڭ قارىشىنى ئۆزگەرتىۋەتتى.

ـــ پۈتۈنلەي بولمىغان گەپ ! ـــ دېدى ئۇ ئەنسىرىگەن ھالدا، ـــ تۇرمۇشتا بىر ئادەم مەلۇم بىر ئىشنى قىلغان تاسادىپىيلىقلار ئازمۇ؟ يەنە كېلىپ بىز بالا ئەمەس. بىز ماڭىدىغان بۇ يولدا چاتما چېتىشقا رۇخسەت قىلىنمايدۇ. بۇنداق قىلىشقا ھېچكىم رۇخسەت قىلمايدۇ. سىناپ باقاي دېسەڭ، بىخەتەرلىك ئىنژېنېرىغا ئېيتىپ باققىنا، ياڭىقىڭغا ئىككى مۇشت سالمىغىنىنى كۆرەي. ئۇ سېنىڭ ئۇچۇن سوتقا بېرىشنى خالىمايدۇ... مېنىڭ پىكرىم مانا مۇشۇ.

ـــ ئىشىڭنى قىل ! ـــ ئىككىنچى بىرەيلەن گەپكە

ئارىلاشتى، ــ رۇخسەت قىلمايدۇ دېگەن نېمىكەن ئۇ؟ ئۇيغۇر ستېپانوۋىچ 1930 ـ يىلى بىر يېرىم تونناسلىق بىر يۈك ماشىنىسىنى ھەيدەپ، تۇنجى قېتىم دولۇن ئېغىزى لىنىيەسىنى ئاچقاندا، ھېچكىم ئۇنىڭغا رۇخسەت قىلىپ ئولتۇرمىغان. ئۇ ئۆزى ماڭغانىدى. قاراڭلار، ئۇ ھازىرمۇ ھاياتقۇ...

ــ ھەئە، بۇرۇن ھەقىقەتەن ئاشۇنداق بولغان، ــ ئۇيغۇر ستېپانوۋىچ دەللىلىدى، ــ بىراق، ــ دېدى ئۇ گېپىنى داۋاملاشتۇرۇپ، ــ ھازىر مەنمۇ گۇمانلىنىپ تۇرۇۋاتىمەن: دولۇن ئېغىزىدا ھەتتا يازدىمۇ چاتما چېتىپ ئۆتكەن ئىش بولمىغان، ۋاھالەنكى ھازىر قىش...

بايا تىن بېرى گەپ قىلماي تۇرغان ئەلىبەك ئەمدى ئېغىز ئاچتى:

ــ تالاش ـ تارتىش يېتەر ئەمدى. بۇ ئەزەلدىن قىلىپ باقمىغان ئىش، ئىنچىكە ئويلاشقا توغرا كېلىدۇ. ئىلياس، ساڭا ئوخشاش ھەش ـ پەش دېگۈچە چاتمىنى چېتىپ چىپىپ چىقىپ كېتىشكە بولمايدۇ. تەييارلىق كۆرۈش كېرەك، ھەممە ئىشنى ئەتراپلىق ئويلاپ، مەسلىھەتلىشىپ، ئاندىن سىناپ بېقىش كېرەك. قۇرۇق گەپ بىلەن ھېچنېمىنى ئىسپاتلىغىلى بولمايدۇ.

ــ مەن سىلەرگە ئىسپاتلاپ بېرىمەن ! ــ جاۋاب قايتۇردۇم مەن، ــ ھازىر سىلەر ئويلىشىپ بېقىڭلار، پال ئېچىپ بېقىڭلار، مەن سىلەرگە ئىسپاتلاپ بېرىمەن، شۇ چاغدا ئىشىنىسىلەر !

ھەممە ئادەمنىڭ ئۆزىگە تۇشلۇق مىجەزى بار. ئەلۋەتتە، ھەربىر ئادەم ئۆزىنى ئۆزى باشقۇرۇشى كېرەك، لېكىن كىشىلەر ئۆزىنى باشقۇرۇپ كېتەلمەي قالىدىغان چاغلارمۇ بولىدۇ. مەن كابىنكىغا كىرىپ رولنى تۇتتۇم، لېكىن ماشىنا بىلەن يولنى يەتتە قات ئاسمانىنىڭ نېرىسىغا چۆرۈۋەتتىم. مېنى ئازاب، ھاقارەت، خاپىلىق، غەزەپ چۇلغىۋالدى. ماشىنا يىراقلىغانسېرى، شىكەستە يېگەن غۇرۇرۇم شۇنچە ئۇرغۇپ كەتتى. ياق، مەن سىلەرگە ئىسپاتلاپ بېرىمەن ! سىلەرگە

ئىسپاتلاپ بېرىمەن، نېمىنىڭ ئىشەنمەسلىك، مەسخىرە قىلىش ئىكەنلىكىنى، نېمىنىڭ ئېھتىياتچانلىق، توخۇ يۇرەكلىك بولىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ قويىمەن !... مانا ئەلىبېك يارايدۇ: ئۇ ئىنچىكە ئويلاش، تەييارلىق كۆرۈش، سىناپ بېقىش كېرەك دەيدۇ ! ئەقىللىك، ئېھتىياتچان ئادەم دېگەن مانا شۇ ! بىراق، مەن بۇنداق قىلىشنى يامان كۆرىمەن. مەن تۇزۇت قىلىپ ئولتۇرماستىن ھەربىر تەمىنلەش سىستېمىسىنى كۆرۈپ قويۇڭلار !

مەن ماشىنىنى ئىسكىلاتقا ئەكىرىپ، ئۇنىڭ يېنىدا خېلى ئۇزاق ۋاقىتنى ئۆتكۈزدۈم. قەلبىم ھاياجانلىنىپ چېكىگە يەتتى. چاتمىدىن بىرنى چېتىپ تاغ ئېغىزىغا بارسام، دېگەنىنلا ئويلايتتىم. ھەرقانداق قىلىپ بولسىمۇ ئۇنى ئىشقا ئاشۇرماي قويمايمەن، لېكىن ماڭا كىممۇ چاتما بېرەر؟

مەن شۇ ئوي بىلەن ھويلىدا ئايلىنىپ، تېخىرقاپ يۇرەتتىم. ئاللىقاچان قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتتى، باشقۇرۇش بۆلۈمىنىڭ دېرىزىسىدىنلا يورۇق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. قەدىمىنى توختاتتىم ۋە ئىچىمدە ئويلىدىم: ئوھۇ ! باشقۇرغۇچى ! باشقۇرغۇچى ھەممىنى ئورۇنلاشتۇرالايدۇ. بۇگۈن باشقۇرۇش بۆلۈمىدە نۆۋەتچى كاتېزادەك تۇراتتى. شۇنداق بولۇپ قالسا تېخىمۇ ياخشى بولغىنى. ئۇ رەت قىلمايدۇ، رەت قىلماسلىقى كېرەك. توغرا، مېنىڭ مۇنداق قىلىشىم جىنايەت ئۆتكۈزۈشكە بېرىش ئەمەس، ئەكسىچە، ئۇ كۆپچىلىككە پايدىلىق ۋە زۆرۈر بىر ئىشنى قىلىشىمغا ياردەم بەرگەن بولىدۇ.

باشقۇرۇش بۆلۈمىنىڭ ئىشىكىگە كەلگىنىمدە، بىردىنلا بۇ ئىشىككە پۈتۈمىنى تىقمىغىلى ئۇزاق بولۇپ كەتكەنلىكىنى ئويلىدىم، ئادەتتە دېرىزىدە تۇرۇپلا ئىشنى پۈتكۈزەتتىم. مەن سەل ئىككىلىنىپ قالدىم. ئىشىك ئېچىلدى، كاتېزا بوسۇغىدا پەيدا بولدى:

ـــ سېنىڭ بىلەن كۆرۈشمەكچىدىم، كاتېزا ! توغرا كېلىپ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بەرگىنىنى قارا، سېنى ئۇچرىتىپ قالدىم.

ــ مەن ئىشتىن چۈشتۈم.

ــ بىللە كېتەيلى، ئۆيۈڭگىچە ئاپىرىپ قويای.

كاتېزا ھەيران بولغان ھالدا قېشىنى كۆتۈردى ـ دە، ماڭا شۇبھىلىك قاراپ قويۇپ كۈلۈمسىرىدى.

ــ ماقۇل، ئەمىسە ماڭايلى!

بىز دالاندىن چىقتۇق. كوچا قاپقاراڭغۇ ئىدى. ئىسسىقكۆلدىن دولقۇن شاۋقۇنى كەلمەكتە، سوغۇق شامال ئۇرۇلماقتا. كاتېزا مېنى قولتۇقلاپ، يېقىن چاپلىشىپ، شامالدىن ئۆزىنى قاچۇرماقتا.

ــ توڭلىدىڭمۇ؟ ــ دەپ سورىدىم مەن.

ــ سەن تۇرغان يەردە مۇزلاپ قالمايمەن! ــ ئۇ چاقچاق قىلدى.

بۇنىڭدىن بىر مىنۇت ئىلگىرى تولىمۇ بەك ھاياجانلىنىپ كېتىۋىدىم، ئەمدى نېمە ئۈچۈندۇر تىنچىپ قالدىم.

ــ ئەتە قايسى ۋاقىتتا نۆۋەتچىلىك قىلىسەن، كاتېزا؟

ــ ئىككىنچى ئىسمېنىدا، نېمە ئىش؟

ــ بىر ئىش بار ئىدى، ئىنتايىن مۇھىم ئىش، ھەممە ئىش ساڭا باغلىق...

ھە دېگەندە كاتېزا ئاڭلاشنىمۇ خالىمىدى، لېكىن زېرىكمەي سۆزلەپ ئۇنى قايىل قىلدىم. بىز يول چىرىغى ئاستىدا توختىدۇق.

ــ ۋاي، ئىلياس! ــ كاتېزا ماڭا قورقاندەك قارايتتى، ــ سەن بۇنداق قىلىپ بىكاردىن ـ بىكار ئاۋارە بولىسەن!

لېكىن، مەن ئۇنىڭ تەلىپىم بويىچە ئىش قىلىدىغانلىقىنى بىلىۋالدىم. مەن ئۇنىڭ قولىنى تۇتتۇم:

ــ سەن ماڭا ئىشەن! ھەممە ئىش جايىدا بولىدۇ. ماقۇل، ئەمدى كېلىشكەندىمىز؟

ئۇ ئۇلۇغ ـ كىچىك تىندى.

— سېنىڭ ئالدىڭدا ھەقىقەتەن ئامالىم يوق ! — ئۇ بېشىنى لىڭشىتتى.

مەن ھاياجانلىنىپ ئۇنىڭ مۇرىسىنى مەھكەم قۇچاقلىدىم.

— سەن ئوغۇل بالا بولۇپ قالغان بولساڭچۇ، كاتېڭا ! ماقۇل، ئەتە كۆرۈشەيلى ! — ئۇنىڭ قولىنى مەھكەم قىستىم ۋە يەنە بىر قېتىم تاپىلىدىم، — كەچ كىرگۈچە ھەممە ھۆججەتنى تەييارلاپ قوي، بىلدىڭمۇ؟

— ئالدىرىما ! — دېدى ئۇ قولۇمنى قويۇۋېتىپ، ئاندىن كېيىن ئويلىنىغان يەردىن بۇياققا قاراپ بۇرۇلدى، — ماقۇل، خوش... بۈگۈن كېچە ياتاقتا قونامسەن؟

— ھەئە، كاتېڭا !

— خەير، ئوبدان چۈش كۆرگەيسەن !

ئەتىسى بىزنىڭ بۇ يەردە بىخەتەرلىك بويىچە تەكشۈرۈش بولىدىغان بولدى. ماشىنا پونكىتىدىكىلەر جىددىيلەشكەنىدى: تەكشۈرگۈچى ھامان كۈتمىگەن يەردىن چىقىپ، تىرناق ئاستىدىن كىر ئىزدەپ، ھەممىنى بىرقۇر تەكشۈرۈپ چىقاتتى، ئاندىن كېيىن بەزى چەكلىمىلەرنى بەلگىلەيتتى. تەكشۈرگۈچىلەر بىلەن خېلى ئېلىشىشقا، خېلى جىق ئېغىز ئۈپرىتىشقا توغرا كېلەتتى ! لېكىن، بۈگۈنكى تەكشۈرگۈچىلەرنىڭ پوزىتسىيەسى خېلى مۇلايىم ئىدى.

مەن ئۇلارنىڭ ماشىنامنى تەكشۈرۈشىدىن ئەندىشە قىلمايتتىم، شۇنداق بولسىمۇ مۇمكىنقەدەر ئۇلاردىن يىراقراق تۇردۇم، ماشىنامنى رېمونت قىلىۋاتقان قىياپەتكە كىرىۋالدىم. كاتېڭانىڭ نۆۋەتچىلىك ۋاقتى كەينىگە سۈرۈلدى. ھېچكىم مېنىڭ بىلەن گەپلەشمىدى، تۇنۈگۈنكى ئىشنى تىلغا ئالمىدى. بۇ چاغدا كىشىلەرنىڭ مەن بىلەن گەپلىشىشكە ۋاقتى يەتمەيدىغانلىقىنى بىلەتتىم: كۆپچىلىك تېزرەك تەكشۈرۈشتىن ئۆتۈپ يولغا چىقىشقا، بىكاردىن - بىكار زايە بولۇپ كەتكەن

ۋاقتىنى تولدۇرۇۋېلىشقا ئالدىرايتتى. ھالبۇكى، مېنىڭ كۆڭلۈمدىكى ئاغرىنىش تۇيغۇسى تېخى تۈگىمىگەنىدى.

كۈنىنىڭ كېيىنكى يېرىمىدا ئاران مېنىڭ ماشىنامغا تەكشۈرۈش نۆۋىتى كەلدى. تەكشۈرگۈچىلەر كەتكەندىن كېيىن ھەممە ياق تىنچىپ، قۇپقۇرۇق بولۇپ قالدى. ھويلىدىكى ئوچۇقچىلىقتا بىرنەچچە چاتما تۇراتتى. بۇ مەملىكەت ئىچىدىكى تۇز يول تىرانسپورتىدا ئىشلىتىلىدىغان چاتما بولۇپ، مەن ئۇلاردىن ئادەتتىكى تۆت چاقلىق بىرىنى كۆزلەپ قويدۇم. مېنىڭ بارلىق ئەقىل ـ پاراسىتىم شۇ بولدى ! لېكىن، كېيىنكى كۈنلەردە شۇ ئىشىم ئۈچۈن قانچىلىك ئازابقا قالغانلىقىمنى دېمەمسىز !... شۇ چاغدا مېنى نېمە قىسمەت كۈتۈپ تۇرىدىغانلىقىنى بىلمەيتتىم. مەن ئۆيگە خاتىرجەم قايتتىم، ئالدىمدىكى يول ناھايىتى مۇشكۈل بولغاچقا، قورساقنى راسا تويدۇرۇپ، ئوبدان ئۇخلۇۋېلىشىم كېرەك ئىدى، لېكىن كارىۋاتتا ئۇيان ئۆرۈلۈپ، بۇيان ئۆرۈلۈپ زادىلا ئۇخلىيالمىدىم. گۇگۈم چۈشكەندە ماشىنا مەيدانىغا قايتىپ كەلدىم.

كاتېژا شۇ يەردە ئىكەن، ھەممىنى تەخ قىلىپ قويۇپتۇ. مەن يول خېتىنى ئالدىم ـ دە، ماشىنا ئىسكىلاتىغا ئالدىرىدىم. «ئەمدى راسا كۆرسەتمىسەم !» مەن ماشىنىنى يانداۋرۇپ، چاتمىنىڭ يېنىغا ئەكەلدىم ـ دە، تورمۇز بەردىم ۋە ماشىنىدىن چۈشۈپ ئەتراپىقا سەپسالدىم. بىرمۇ ئادەم يوق، پەقەت رېمونت زاۋۇتىدىكى ئىستانوكلارنىڭ گۈركىرىگەن ئاۋازى بىلەن ئىسسىقكۆل دولقۇنلىرىنىڭ قىرغاقتا كېلىپ تەگكەندىكى شاۋقۇنلىرىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ھاۋا ئوچۇقتەك قىلاتتى ـ يۇ، يۇلتۇز كۆرۈنمەيتتى. ماشىنىنىڭ موتورى ئاستا ئايلانماقتا، يۇرىكىممۇ ئوينىقلىماقتا. مەن تاماكا چەكمەكچى بولدۇم، لېكىن سەل تۇرۇپ چېكەيچۇ دەپ تاماكىنى يانچۇققا سالدىم.

پوست دەرۋازا ئالدىدا مېنى توسۇۋالدى.

ـــ توختا، نەگە بارىسەن؟

— يۇك توشۇشقا، ئاقساقال، — دېدىم مەن ئۆزۈمنى خاتىرجەم تۇتۇشقا تىرىشىپ، — مانا يول خېتى.

ئاقساقال بۇرنىنى قەغەزگە تەگكۈزدى، لېكىن يول چىرىغىنىڭ غۇۋا يورۇقىدا قەغەزدىكى خەتلەرنى يەنىلا ئىلغا قىلالمايۋاتاتتى.

— كېچىكتۇرمە، ئاقساقال! — مەن بىرئاز تاقەتسىزلەندىم، — مېنى ئىش كۈتۈپ قالدى.

يۇك بېسىش ئىشى ناھايىتى نورمال ئۆتتى. بۇ قېتىم يۇك تولۇق بېسىلدى: ئىككى چوڭ يەشىك ماشىنىغا بېسىلغاندىن باشقا، چاتمىغىمۇ ئىككى يەشىك بېسىلدى. ھېچكىم بىر ئېغىز گەپ قىلمىدى، بۇنىڭغا ھەتتا ئۆزۈمۇ ناھايىتى ھەيران بولدۇم. ماشىنامنى ھەيدەپ يولغا چىقتىم، پەقەت شۇ چاغدىلا تاماكا تۇتاشتۇردۇم. مەن ئۆزۈمنى تۇزەپ ئولتۇرۇۋېلىپ، ماشىنىنىڭ چىرىغىنى يېقىپ، بولۇشىغا قويۇۋەتتىم. يول ياقىسىدىكى قاپقارا كۆلەڭگىلەر غىل ـ پال قىلىپلا ئۆتۈپ كېتەتتى. يول بىكار، ماشىنىنى ئەڭ تېز سۈرئەتتە ھەيدىشىمگە ھېچكىم كاشىلا قىلمايتتى. ماشىنا يېنىك چاپماقتا، ئارقىغا چېتىلغان تاراق ـ تۇرۇق قىلىدىغان چاتما يوق دېگۈدەكلا ئىدى. دەرۋەقە، ئايلىنىش ۋاقتىدا ماشىنا يان تەرەپكە قىيسىيىاتتى ـ دە، ئۇنى ھەيدەش قىيىنراق بولاتتى، لېكىن مەن بۇنى ئادەتلەنمىگەنلىكتىن بولۇۋاتقان ئىش، ئاستا ـ ئاستا كۆنۈپ قالىمەن، دەپ ئويلايتتىم. «دولۇن ئېغىزىغا بارماي قويمايمەن! شىنجاڭغا بارماي قويمايمەن!» دەپ ئۆزۈمگە ئۆزۈم توۋلاپ، خۇددى ئات ئۈستىدە ئېڭىشىپ كېتىۋاتقان چەۋەندازدەك رولنى سەل ئېڭىشكەن ھالدا مەھكەم تۇتۇپ ماڭماقتىمەن. تۇز يولغا چىققاندا تېخىمۇ شىددەت بىلەن ئىلگىرىلىدىم. يېرىم كېچە مەزگىلىدە دولۇن تاغ ئېغىزىغا ھۇجۇمغا تەييارلاندىم.

بىرمەھەل ماشىنىنىڭ سۈرئىتىنى ئويۇمدىكىدىنمۇ ئاشۇرۇۋەتتىم، لېكىن تاغقا كىرگەندە، سەل ھېزى بولۇپ مېڭىشقا

مەجبۇر بولدۇم. بۇ ھەرگىز موتورنىڭ چىدىيالماي قېلىشىدىن ئەمەس ئىدى. يولنىڭ ئۆرىلىكى توسقۇن بولۇۋاتىدۇ، دېگەندىن كۆرە، پەسكە چۈشۈش توسقۇن بولۇۋاتىدۇ، دېگەن تۈزۈك ئىدى. پەسكە قاراپ ماڭغاندا چاتما تاقىراق - تۇقۇرۇق قىلىپ، غاچىرلاپ ماشىنىغا سوقۇلۇپ، دۆڭدىن چۈشۈشۈمگە توسقۇن بولاتتى. مىنۇتىغا دېگۈدەك ماشىنىنىڭ سۇرئىتىنى يەڭگۈش-لەشكە، تورمۇز بېرىپ سىيرىلدۇرۇپ مېڭىشقا مەجبۇر بولاتتىم. باشتا چىداپ، ئۇنىڭغا ئانچە بەك دىققەت قىلىپ كەتمىدىم، لېكىن ئالدىغا ماڭغانسېرى تاراق - تۇرۇق سوقۇلۇشلار ئەۋج ئېلىپ تەشۋىشلەندىم ۋە ئاچچىقلاندىم. يولدا قانچىلىك ئوي ۋە دۆڭ باردۇر؟ بۇنى ھېسابلاپ ئولتۇرۇش كىمنىڭمۇ ئېسىگە كەلسۇن ! لېكىن، بەربىر بوشىشىپ قالمىدىم. ھېچنېمە ماڭا تەھدىت سالالمايتتى، پەقەت ناھايىتى ھاردىم. «ھېچقىسى يوق ! — دەپ تەسەللى بېرەتتىم ئۆزۈمگە، — دولۇن ئېغىزىغا بېرىپ ئازراق ھاردۇق ئالاي، بۇ ئېغىزدىن چوقۇم ئۆتۈپ كېتىمەن !» ھازىر كۈزدە ماشىنا سۆرەتكەنگە قارىغاندا نېمە ئۈچۈن بۇنچىلىك قىيىن بولۇۋاتقانلىقىنى مەن بىلمەيتتىم.

دولۇن ئېغىزىغا يېقىنلىشىپ قالدىم. ماشىنىنىڭ چىرىغى قاپقاراڭغۇ جىلغىدىكى غايەت زور قورام تاشلارغا چۈشەتتى، ئاپپاق قار بىلەن چۈمكەلگەن تىك يار يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدا غادىيىپ تۇرماقتا. قۇشقاچتەك - قۇشقاچتەك قار ماشىنىنىڭ ئالدىدا لەپەڭشىپ ئۇچاتتى. «بۇ قار تاغ چوقىلىرىدىن ئۇچۇپ چۈشۈۋاتسا كېرەك» دەپ ئويلىدىم، لېكىن قار ئۇچقۇنلىرى ماشىنا ئەينەكىگە تېگىپ سىيرىلىپ چۈشەتتى، ئەھۋالدىن قارىغاندا قار يېغىۋاتاتتى. قار ئۇچقۇنلىرى بەك قېلىن بولمىسىمۇ ھۆل ئىدى. «بۇ تېخى كۈيايە ئەمەسمىدى !...» دەپ چىشىمنى غۇچۇرلىتىپ تىللاپ، ماشىنا چوتكىسىنى ئىشقا سالدىم.

ماشىنا دولۇن تېغىنىڭ دەسلەپكى بىرقانچە داۋىنىنى بېسىپ ئۆتتى. موتور تونۇش ئاھاڭدا ناخشا ئېيتماقتا. يولنىڭ ئىككى

قاسىنقەدىكى دالادىن بىرلا خىل چىڭقىلغان ئاۋاز كېلەتتى. ئاخىر داۋانغا چىقتىم، ئالدىمدا ئۇزۇنغا سوزۇلغان پەسلىك ئىدى. موتور گۈرۈلدىگىلى تۇردى، ماشىنا تۆۋەنگە قاراپ سىيرىلماقتا، لېكىن دەرھال بىر تەرەپتىن ئىككىنچى تەرەپكە بۇرۇلاتتى. دۇمبەم چاتمىنىڭ پاراكەندىچىلىك سېلىۋاتقانلىقىنى سەزدى، ئۇ ماشىنىغا ئۇرۇلماقتا ئىدى، چاتما بىلەن ماشىنىنىڭ ئىلمىكى توتاشتۇرۇلغان يەردىن شاراقلىغان ـ سوقۇلغان ئاۋاز كەلمەكتە. سوقۇلغان ئاۋازدىن بېلىم تېلىپ ئاغرىيتتى، بىلەكـ لىرىمۇ زىڭىلداپ ئاغرىيتتى. ماشىنىنىڭ چاقى تورمۇز بېرىلـ گىنىگە قارىماي، قار ئېرىپ هۆل بولۇپ كەتكەن يولدا ئالغا قاراپ تېيىلماقتا. چاتمىنى سۆرەپ ماڭغان ماشىنىنىڭ پوتۇن قىسمى ئۇزلۇكسىز سىلكىنىپ ـ تىترەپ تۇراتتى. رول قولۇمدىن بوشىنىپ چىقىپ كەتتى، ماشىنا پەسكە قاراپ تېيىلماقتا. مەن رولنى تۇتۇۋېلىپ ماشىنىنى توختاتتىم. مېڭىشقا بولمايتتى، هېرىپ هالىم قالمىدى. مەن ماشىنىنىڭ چىرىغىنى ۋە موتورنى ئۆچۈردۇم، ئىككى قولۇم خۇددى ياساپ سېلىپ قويغان يالغان قولدەك بولۇپ، كۈيۈشۈپ كەتكەندى. مەن ئورۇندۇقنىڭ يۆلەنـ چۈكىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ، ئۆزۈمنىڭ هاسىراشلىرىنى ئاڭلىـ دىم. شۇ پېتىمچە بىرنەچچە مىنۇت ئولتۇرۇپ دەم ئېلىپ، بىر تال تاماكا تۇتاشتۇردۇم. ئەتراپ قاپقاراڭغۇ، جىمجىتلىق هۆكۈم سۈرەتتى، پەقەتلا ماشىنىنىڭ يوچۇقلىرىدىن كىرگەن سوغۇق شامالنىڭ ئاۋازىلا ئاڭلىناتتى. مەن ئالدىمدا ئاللىقانداق بىرنەـ مىلەرگە ئۇچراشنى پەرەز قىلىشتىن قورقاتتىم. مۇشۇ يەردىن قوينىڭ ئۇچىيىدەك ئەگرى ـ بۇگرى داۋان باشلىناتتى. تۆگەـ كىلى بولمايدىغان بۇ ئەگرى ـ بۇگرى داۋان ماشىنا ئۇچۇنمۇ، ئىككى بىلىكىم ئۇچۇنمۇ قاتتىق ئازاب ئىدى. لېكىن، بۇلارنى ئويلاپ ئولتۇرۇشقا ۋاقىت يوق، قار ياغماقتا.

موتورنى هەركەتلەندۈردۇم. ماشىنا كۈچىگەن ئاۋازى بىلەن

ئۆرلەشكە باشلىدى. مەن لېۋىمنى چىشلەپ، ئۇزاقراق نەپەس ئېلىشقىمۇ ئولگۈرمەي، ئەگرى - توقايلىقلارنى بىر - بىرلەپ بېسىپ ئۆتۈشكە باشلىدىم. بۇ يىلان باغرى يولنى ئاخىر توگەتتىم، بۇنىڭدىن كېيىنكىسى توز ۋە ئانچە ئېگىز بولمىغان بىر داۋان بولۇپ، ئۇ يەردىن ئۇچاستىكىغا بارغىلى بولاتتى، يەنە ئالغا قاراپ ماڭغاندا، دولۇن ئېغىزىغا قاراپ ئاخىرقى ھۇجۇمغا ئۆتكىلى بولاتتى. مەن مىڭبىر بالالىقتا تۆۋەنگە قاراپ سىيرىلىشكە باشلىدىم. ئالاھازەل تۆت كىلومېتىر كەلگۈدەك توز يولدا ماشىنىنى قويۇۋەتتىم، بۇ دولقۇنسىمان كۇچتىن پايدىلىنىپ ئالدىمىزدىكى داۋانغىمۇ چىقىۋالدىم. ماشىنا داۋاملىق ئىلگىرىلىمەكتە، ئىلگىرىلىمەكتە... شۇنداق ئىلگىرىلەپ كېتىۋېتىپ ئانچە ئۆتمەيلا ماشىنىنىڭ سۇرئىتى ئۇشتۇمتۇت ئاستىلاپ قالدى، بۇنىڭدىن خاۋاتىرلاندىم. خوتنى ئىككىنچىگە، ئاندىن بىرىنچىگە يۆتكىدىم. مەن كەينىمگە يۆلىنىپ، رولنى تۇتۇپ تۇراتتىم، بۇ چاغدا بۇلۇتلار ئارىسىدىكى بىرنەچچە يۇلتۇز كۆزۈمگە چېلىقتى. ماشىنا ماڭالماي قالدى، ئەمدى ماڭالمايتتى. ماشىنىنىڭ چاقى قۇرۇق ئايلانماقتا، يان تەرەپكە سىيرىلماقتا. مەن تېزلەتكۈچنى ئىتتىك دەسسىدىم - دە، ئاخىرقى چېكىگىچە يەتكۈزدۇم.

«ئىسىت ! ئازغىنە قالغانىدى ! يەنە ئازراق ماڭسامىلا يېتەتتىم ! چىداش كېرەك !» مەن ئۆزۈمگە يات بىر خىل ئاۋازدا ۋارقىراپ كەتتىم.

موتور خۇددى چاتاق چىققاندەك ئۇزۇن ئىڭىرىغان بىر ئاۋاز چىقىرىپ، گۈرۈلدەپ تىترىدى، خۇددى بىر يېرىدىن چاتاق چىققاندەك تەرتىپسىز سىلكىنىپ كەتتى ۋە ئاندىن ئاۋازدىن قالدى. ماشىنا ئاستا ئارقىغا سىيرىلغىلى تۇردى. تورمۇزمۇ ئىشتىن چىقتى. ماشىنىنى چاتما سۆرەپ ئارقىغا سىيرىلغىلى تۇردى، سىيرىلا - سىيرىلا پەسكە چۈشۈپ بىر قورام تاشقا جاققىدە ئۇرۇلۇپ بىردىنلا توختاپ قالدى. ھەممە ياق جىمجىت،

مەن ئىشكنى ئېچىپ سىرتقا قارىدىم. ۋاي كاساپەت ! چاتمىنىڭ چاقى يول بويىدىكى ئازگالغا چۈشۈپ كېتىپتۇ، ئۇنى تارتىپ چىقارغۇدەك ھېچقانداق كۈچ يوق ئىدى. مەن شۇ قالايمىقان ئوي ئىچىدە يېڭىباشتىن موتورنى ھەركەتلەندۈرۈپ ئالغا ئېتىلدىم. چاق قۇيۇندەك پىرقىراپ كەتتى، ماشىنا ئۇزۇكسىز دىر - دىر تىترەيتتى، لېكىن يەنىلا ئۆز ئورنىدا تۇرماقتا. مەن ماشىنىدىن چۈشۈپ چاتمىنىڭ ئالدىغا كەلدىم. ئۇنىڭ چاقى ئازگالغا چوڭقۇر پېتىپ كەتكەنىدى. نېمە قىلىش كېرەك؟ قەھر - غەزەپ ئىچىدە ياخشىراق ئويلاپ باقمايلا، چاتمىنىڭ ئارقىسىغا ئۆتۈپ ئىككى قولۇم ۋە پۈتۈن بەدىنىم بىلەن چاتمىنىڭ چاقىنى ئىتتەردىم. ئاندىن كوزۇپنىڭ ئاستىغا كىرىپ، خۇددى يىرتقۇچ ھايۋانەك پۈتۈن كۈچۈمنى چىقىرىپ چاتمىنى مۇرەمدە كۆتۈردۈم. مەن ئۇنى كۆتۈرۈپلا كەڭ يولغا ئاچىقىشنى ئويلايتتىم، لېكىن كۆزلىرىمدىن ئوت چاقناپ كەتكۈچە كۈچەپ كۆتۈرسەممۇ ھېچبىر نەتىجە چىقمىدى. مەن ھەقىقەتەن بەك ھېرىپ كەتكەنىدىم، گۈپلا قىلىپ يىقىلدىم، يۈز - كۆزۈم، ئەزايى - بەدىنىم قار ئارىلاش پاتقاقتا بۇلغىنىپلا كەتتى. مەن يىغلاپ تاشلىدىم، كېيىن ئورنۇمدىن قوپۇپ ماشىنىنىڭ ئالدىغا دەلدەڭلەپ كېلىپ ئىشىك پەلەمپىيىدە ئولتۇردۇم.

يىراقتىن موتورنىڭ گۈرۈلدىگەن ئاۋازى ئاڭلاندى. ماشىنىنىڭ ئىككى چىرىغى پەسكە يورۇقىنى چۈشۈردى. مەن بۇ شوپۇرنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى، نەگە كېتىۋاتقانلىقىنى، ئۇنى قانداق تەقدىر كېچىدە ماشىنا ھەيدەپ يولغا چىقىشقا مەجبۇر قىلغانلىقىنى بىلمەيتتىم، لېكىن بۇ چىراغ يورۇقىنىڭ ماڭا چۈشۈشىدىن ۋە مېنى تۇتۇۋېلىشىدىن قورقتۇم. خۇددى ئوغرىدەك ئىتتىك چاتمىنىڭ ئالدىغا كەلدىم - دە، ئىلگەكنى چىقىرىۋېتىپ، ماشىنامغا چۈشۈپ، چاتمىنى تاشلاپ يۇقىرىغا قاراپ چېپىپ كەتتىم.

چۈشەنگىلى بولمايدىغان، ئادەمنىڭ يۈرىكىنى

جىغىلدىتىدىغان بىر خىل قورقۇنچ مېنى چىرمىۋالغاندى. مەن خۇددى چاتما مېنى قوغلاپ كېلىۋاتقاندەك، ھېلىلا قوغلاپ يېتىشىۋالىدىغاندەكلا ھېس قىلاتتىم. كۆرۈلۈپ باقمىغان تېزلىك بىلەن چاپماقتىمەن. مېنىڭ بىرەر قورام تاشقا ئۇرۇلۇپ يولدا ئۆلمەي قالغانلىقىمغا ئېھتىمال بۇ يولنى بەك پىششىق بىلىدىغانلىقىمدىنلا بولسا كېرەك.

سەھەردە گاراژغا يېتىپ كەلدىم ـ دە، ئۆينىڭ ئىشىكىنى خۇددى سارائلارچە قېقىشقا باشلىدىم. ئىشىك غىچ قىلىپ ئېچىلدى، مەن ئاسىلغا قاراپمۇ قويماستىن ئىشكىتىن كىردىم، مېنىڭ ئۇستىبېشىم پۈتۈنلەي لاي بولۇپ كەتكەنىدى. مەن قانداقتۇر ھۆل بىرنەرسىنىڭ ئۇستىگە ئولتۇرۇپ، پۇشۇلداپ ھاسىراشقا باشلىدىم. بايا ئورۇندۇقتىكىسى ھېلىراقتىلا يۇيۇپ قويغان كىر ـ قاتلار ئىكەن. تاماكا ئالاي دەپ يانچۇقۇمغا قول سېلىپ ئاچىققىنىمۇ چەمبەرگە ئۆتكۈزۈلگەن ئاچقۇچ بولۇپ چىقتى. ئۇنى نېرى بىر چەتكە چۆرۈۋەتتىم ـ دە، بېشىمنى سېلىپ، كۆڭلۈم سوۋۇپ، داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدىم، پۈتۈن ئەزايى ـ بەدىنىم كىر. ئاسىل يالاڭ ئاياغ پېتى جوزا ئەتراپىدا پايپېتەك بولۇپ پىرقىراپ يۈرەتتى. لېكىن، مەن ئۇنىڭغا نېمىلەرنى دەپ بېرىشىم مۇمكىن؟ ئاسىل يەردىن ئاچقۇچلارنى ئېلىپ جوزىغا قويدى.

ـــ يۇيۇنۇۋالمىسەن؟ تۇنۇگۈن كەچقۇرۇندىن باشلاپ سۇ ئىسسىتىپ قويغانىدىم، ـــ ئاسىل ئاستا گەپ قىلدى.

ئاستا بېشىمنى كۆتۈردۈم. ئاسىل ئالدىمدا كۆڭلەكچان تۇراتتى، توڭلاپ كېتىپتۇ، ئىنچىكە قوللىرىنى مەيدىسىگە قويۇۋاپتۇ. ئۇ قاتتىق چۆچۈگەن بولۇپ، قورقۇنچ ۋە ئىچ ئاغرىتىش كەيپىياتىدا قاراپ تۇراتتى.

ـــ مەن تاغ ئېغىزىدا چاتمىنى ئۆرۈۋەتتىم، ـــ مەن ناتونۇش سۇس بىر خىل ئاۋازدا گەپ قىلدىم.

ـــ نېمە چاتما؟ ـــ ئۇ ھەيرانلىقتا سورىدى.

ـــ 38 ـــ 02 ـ نومۇرلۇق ماش رەك تۆمۇر قاپلىق چاتما ! قانداق چاتما بولسىمۇ بەربىر ! ـــ مەن هاياجانلىنىپ ۋارقىراپ كەتتىم، ـــ مەن ئوغرىلىغان، ئۇقتۇڭمۇ؟ ئوغرىلىغان !

ئاسىل يېنىككىنە ئۇھ تارتتى ـ دە، كارىۋاتقا ئولتۇردى.

ـــ نېمىدەپ ئوغرىلىدىڭ؟

ـــ نېمىدەپ دېگىنىڭ نېمە دېگىنىڭ؟ ـــ ئۇنىڭ بۇنداق چۈشەنمەسلىكىگە قاراپ زەردەم قايىندى، ـــ مەن چاتمىنى سۆرىتىپ تاغدىن ئۆتمەكچىدىم ! ئۇقتۇڭمۇ؟ ئۆزۈمنىڭ تەشەببۇسىنى ئىسپاتلاپ... ئەمدى تۇگىدى !...

مەن يېڭىباشتىن بېشىمنى ئالقىنىم ئارىسىغا ئېلىپ ئولتۇردۇم. ئىككىمىز بىردەم جىم تۇرۇشتۇق. ئاسىل بىردىنلا ئورنىدىن تۇرۇپ كىيىملىرىنى كىيىشكە باشلىدى.

ـــ نېمىدەپ ئولتۇرسەن؟ ـــ دېدى جىددىي يوسۇندا ئۇ.

ـــ نېمە چارە بار؟

ـــ ماشىنا مەيدانىغا بارغىن.

ـــ نېمىدەپ بارالايمەن؟ چاتمىنى ئالمايمۇ؟

ـــ بېرىپ هەممىنى دېگىن.

ـــ نېمە بولدى ساڭا؟ ـــ ئاچچىقىم كېلىپ، ئۆيدە پىرقىراپ كەتتىم، ـــ چاتمىنى قايتۇرۇپ ئەكېلىشكە مېنىڭدە يۈز بارمۇ؟ بېرىپ ئۇلارغا مېنى كەچۈرۈڭلار، مەن خاتا قىپتىمەن دەمدىمەن؟ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ ئۇلاردىن كەچۈرۈم سورامدىمەن؟ مەن ئۇنداق قىلمايمەن ! ئۇلار نېمە قىلىشسا قىلىشسۇن، ماڭا بەربىر !

ۋارقىراشلىرىدىن كارىۋاتتىكى بالىمىز چۆچۈپ ئويغىنىپ يىغلاپ كەتتى. ئاسىل ئۇنى قولىغا ئېلىپ پەپىلىدى، لېكىن ئۇ تېخىمۇ ئۇنلۇك يىغلاپ كەتتى.

ـــ سەن بىر توخۇ يۈرەك ئىكەنسەن ! ـــ ئاسىل بىردىنلا پەس ئاۋازدا، لېكىن قەتئىي تۇردە گەپ قىلدى.

www.uyghurkitap.com

ـــ نېمە؟ ـــ مەن ئەقلىمنى يوقىتىپ، ئۇنىڭغا ئېتىلدىم، مۇشتۇمۇمنى ئۇنىڭ بېشىدا ئويناتتىم، لېكىن ئۇرۇشقا قولۇم بارمىدى. ئۇنىڭ ھەيران بولغان، چوڭ ئېچىلغان كۆزى مېنى توسۇپ قالدى. مەن ئۇنىڭ كۆز قارىچۇقىدىن ئۆزۈمنىڭ قورقۇنچلۇق ئەپتىمنى كۆردۈم.

مەن ئۇنى قوپاللىق بىلەن بىر چەتكە ئىتتىرىۋەتتىم ـ دە، بوسۇغا ئاتلاپ چىقىپ ئىشىكنى پاققىدە ياپتىم.

تالاغا چىقسام تاڭ يورۇپ كېتىپتۇ. كۈپكۈندۈزدە مەن تۈنۈگۈن كېچىدىكى ھەممە ئىشىمنىڭ سەت، نومۇسلۇق ئىش ئىكەنلىكىنى، ئەمدى ئۇنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇۋالغىلى بولمايدىغانلىقىنى تېخىمۇ بەكرەك ھېس قىلدىم. شۇ چاغدا ماڭا بىرلا نىجاتلىق يولى كۆرۈندى: ھازىرچە ماشىنىدىكى يۈكنى كۆرسىتىلگەن يەرگە يەتكۈزۈش كېرەك، كېيىن قانداق بولۇشى ماڭا نامەلۇم ئىدى...

قايتىشىمدا ئۆيگە كىرمىدىم، بۇ ئاسىل بىلەن ئۇرۇشۇپ قالغانلىقىمدىن ئەمەس ئىدى. مەن ھېچقانداق كىشىنىڭ مېنى كۆرۈپ قېلىشىنى خالىمايتتىم، ئۆزۈممۇ ھېچقانداق كىشىنى كۆرۈشنى خالىمايتتىم، مۇشۇنداق ئەھۋال ئاستىدا باشقىلارنىڭ قانداق قىلىدىغانلىقىنى بىلمەيتتىم، ئۆزۈم يالغۇز تۇرسام دەپ ئۈمىد قىلاتتىم. مەن باشقىلارغا دەردىمنى تۆكۈشنى ياقتۇر-مايتتىم، كىممۇ سېنىڭ دەردىڭنى ئاڭلاشنى خالايتتى؟ ھەممە ئىش تۈگىگۈچە چىداشقا بولىدىغانلىكى ئىشقا چىداش كېرەك...

يول ئۈستىدە بىر دۆڭدە قوندۇم. بىر چۈش كۆرۈپتىمەن، چۈشۈمدە گويا تاغ ئېغىزىدا چاتمىنى ئىزدەپ يۈرگۈدەكمەن. بۇ ئادەتتىكى چۈش بولماي، مېنى تازا قارا بېسىپ كېتىپتۇ. چاقنىڭ ئىزىنى كۆردۈم، ئەمما چاتما يوق ئىدى. مەن تۇشمۇتۇشقا يۈگۈرۈپ چاتمىنى سۈرۈشتۈرۈپ يۈرگۈدەكمەن، خەقتىن چاتمىنى كىم ئەكەتتى، دەپ سورىغۇدەكمەن...

مەن قايتىپ بارغىنىمدا، دەرۋەقە، ھېلىقى كاساپەت چاتما

ئازگالدا يوق ئىدى. كېيىن ئەلىبېكنىڭ ئۇنى ماشىنا مەيدانىغا قايتۇرۇپ كەتكەنلىكىنى بىلدىم.

چاتما ماشىنا مەيدانىغا ئەكېتىلىپ ئەتىسى ئەتىگەندە مەنمۇ ماشىنا مەيدانىغا قايتىپ باردىم. مۇشۇ بىرنەچچە كۈن ئىچىدە ئۆزۈممۇ قاردىاپ كېتىپتىمەن، ماشىنىنىڭ ئەينىكىگە قارىسام، ئۆزۈمنى تونۇيالماي قالدىم.

ماشىنا مەيدانىدا ھايات ئاۋۇالقىدەكلا ئىدى، پەقەت مەنلا خۇددى يات ئادەمدەك، ئىچىدە جىن بار ئادەمدەك دەرۋازىدىن كىرىپ، ماشىنىنى ئىسكىلاتتىن چەتەرەك بىر بۇلۇڭدا توختاتتىم. ماشىنىدىن دەرھال چۈشمەي، كابىنكىدا ئولتۇرۇپ ئەتراپقا قارىدىم، خەقلەر ئىشىنى قويۇپ ماڭا قارىشىپ تۇراتتى. ئېھ ! ئەگەر بۇرۇلۇپلا قېچىپ يىراق بىر يەرگە كېتىپ قالسام نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە ! لېكىن، بۇ چاغدا ئاسمانغا چىقىپ كېتەي دېسەم ئاسمان يىراق، يەرگە كىرىپ كېتەي دېسەم يەر قاتتىق ئىدى، ئامالسىز يۈزۈمنى قېلىن قىلىپ ماشىنىدىن چۈشتۈم، پۇتۇن غەيرىتىمنى يىغىپ ھويلىدىن ئۆتۈپ ماشىنا باشقۇرۇش بۆلۈمىگە كەلدىم. ئۆزۈمنى تىنچ تۇتۇشقا ھەرقانچە تىرىشسامۇ، لېكىن ئىش يۈزىدە خۇددى خاتالىق ئۆتكۈزۈپ قوشۇن ئالدىدا سازايە قىلىنغان ئادەم سىياقىدا ئىدىم. كۆپچىلىكنىڭ ماڭا ھومىيىپ قاراپ تۇرغانلىقىنى بىلەتتىم. ھېچكىم ماڭا بىرەر ئېغىز گەپ قىلمىدى. ئەگەر مەن ئۇلارنىڭ ئورنىدا بولسام، مەنمۇ شۇنداق قىلغان بولاتتىم.

مەن بوسۇغىدا پۇتلىشىپ كەتتىم، يۇرىكىممۇ پۇتلىشىپ كەتكەندەك بولدى: مەن ھەتتا كاتېژانىمۇ ئۇنتۇپ قاپتىمەن، مەن كاتېژانى نەقەدەر مۇشكۇل ھالغا چۈشۈرۈپ قويدۇم ـ ھە !

كاردور تېمىدىكى «چاقماق» دېگەن تەشۋىقات رەسىمگە كۆزۈم چۈشتى، ئۇنىڭغا «نومۇس» دېگەن سۆز يېزىلغان، بۇ سۆزنىڭ ئاستىغا بولسا جىلغىغا تاشلىۋېتىلگەن چاتمىنىڭ رەسىمى سىزىلغانىدى...

مەن بۇرۇلدۇم، يۈزۈم راسا بىر كاچات يېگەندەك ئوت بولۇپ ئېچىشماقتا. باشقۇرۇش بۆلۈمىگە كىرسەم، كاتېزا تېلېفون بېرىۋېتىپتىكەن، مېنىڭ كىرىپ كەلگەنلىكىمنى كۆرۈپ تۇرۇپكىنى ئىلىپ قويدى.

— مە ! — مەن ھېلىقى دوملە باسقان يول خېتىنى جوزىغا تاشلىدىم.

كاتېزا ھېسداشلىق قىلغان قىياپەتتە ماڭا قاراپ تۇراتتى. ۋارقىراپ ئاللا ـ تۇۋا كۆتۈرمىسەك ۋە ماڭقاڭنى ئېقىتىپ يىغلىمىساك بولاتتىغۇ، دەپ ئويلىدىم مەن. «كېيىن نەگە بېرىپ يىغلىساك يىغلىغىن، لېكىن ھازىر زادىلا يىغلىما !» دەپ تىلەيتتىم ئىچىمدە. ئۇ مېنى چۈشەندى بولغاي، ھېچنېمە دېمىدى.

— كۆچىلىك كۆپ پىكىر قىلىپ كەتتىمۇ؟ — دېدىم مەن پەس ئاۋازدا.

كاتېزا بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى.

— ھېچقىسى يوق ! — مەن ئاران شۇ گەپنى قىلىپ ئۇنىڭغا يەل بەرمەكچى بولدۇم.

— سېنى بۇ يولدا قاتناشتىن توختاتتى، — دېدى ئۇ.

— توختاتتى؟ پۈتۈنلەي ماشىنا ھەيدەتكۈزمەيدىغان بولدىمۇ؟ — يۈزۈمنى ئۇچ بۇرجەك قىلىپ ھىجىيىپ قويدۇم.

— ئەسلىدە سېنى پۈتۈنلەي توختىتىپ، رېمونتچىلىققا سالماقچى بولغان... بىراق ياشلار ساڭا بولۇشتى... ھازىرچە سېنى مەملىكەت ئىچىدىكى يولغا قاتناپ تۇرسۇن دېيىشتى. مۇدىرنىڭ يېنىغا بارغىن، ئۇ سېنى بايىلا ئىزدەپ يۈرەتتى.

— بارمايمەن ! ئۇلار ئۆزلىرى قارار قىلىشسۇن، مەن مەيدانغا بارمايمەن، مەن ئۆكۈنمەيمەن...

مەن باشقۇرۇش بۆلۈمىدىن چىقىپ كارىدوردا بېشىمنى ساڭگىلىتىپ كېتىۋاتاتتىم، بىر ئادەم كېلىۋاتقاندەك كۆرۈندى، يانداپ ئۆتۈپ كەتمەكچى بولغانىدىم، لېكىن ئەلىبەك يولۇمنى

توستى.

— ماڭماي تۇر، توختا! — دېدى ئۇ مېنى قىستاپ بۇلۇڭغا ئەكېلىپ، قاتتىق تىكىلىپ، غەزەپلىك ۋە كەسكىن ئاھاڭدا پەس ئاۋاز بىلەن، — قالتىس! قەھرىمان، سەن نېمىنى ئىسپاتلىدىڭ؟ ئۆزۈڭنىڭ يارىماس ئىكەنلىكىڭنى ئىسپاتلىدىڭ!

مەن شۇمشەيگەن ھالدا گەپ قىلدىم:

— ياخشىراق قىلارمەن دەپ ئويلىغانىدىم.

— يالغان! سەن ئۆزۈڭ شۆھرەت قازانماقچى بولغان، ئۆزۈڭنى دەپ ئىشنى بۇزدۇڭ. ئەمدى سەن چاتما چېتىشقا بولىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاپ باقە قېنى! ئەخمەق! شۆھرەتپەرەسلەر پادىشاھى!

بۇ بىرنەچچە ئېغىز گەپ باشقا ھەرقانداق كىشىنى ئۆز مەسلىسىنى ئويلاشقا مەجبۇر قىلىشىمۇ مۇمكىن ئىدى، لېكىن مېنىڭ ئۇچۇن ئۇ قۇلاقتىن كىرىپ بۇ قۇلاقتىن چىقىپ كېتىدىغان يەل بولدى. ئەمدىلىكتە ھەرقانداق گەپ مەن ئۇچۇن بەربىر ئىدى، مەن ھېچنېمىنى چۈشىنەلمەيتتىم، ئۆزۈمنىڭ خورلۇقىنىلا كۆرەتتىم. مەن شۆھرەتپەرەسلەر پادىشاھىمۇ؟ شۆھرەت قازىنىشقا ئۇرۇنغۇچىلاردىنمۇ؟ نام - ئاتاق قوغلىشىۋېتىپتىمەنمۇ؟ بۇ ماڭا ئۇۋال قىلغانلىق ئەمەسمۇ!

— يولۇڭغا ماڭ! — مەن ئەلىبەكنى ئىتتىرىۋەتتىم، — سېنىڭسىزمۇ ماڭا كۇپايە.

مەن كارىدوردىن چىقىپ پەلەمپەيگە كەلدىم. ئۇستىخاندىن ئۆتكۈدەك سوغۇق شامال ھويلىدىكى قار ئۇچقۇنلىرىنى ئۇچۇرۇۋاقتا. كىشىلەر يېنىمدىن كۆزىنىڭ قىرىدا قاراپ قويۇپ گەپمۇ قىلماستىن ئۆتۈپ كەتمەكتە. قىلىدىغان نېمە ئىش قالدى؟ مەن قولۇمنى يانچۇقۇمغا سېلىپ دەرۋازىغا قاراپ ماڭدىم. يولدا يېغىلىپ قالغان سۇلار توڭلاپ مۇز بولۇپ كەتكەن بولۇپ، ماڭسا سۇنۇپ غىرىسلايتتى. سىلىقلاش مېيى قاچىلانغان بىر قۇتا پۇتۇمغا پۇتلىشىۋىدى، كۇچەپ بىرنى تەپسەم، دەرۋازىدىن

تاراڭلىغان پېتى چىقىپ، يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا پىرقىرىغىلى تۇردى.

كۈن بويى مەقسەتسىزلا كوچا ئايلاندىم، ھېچنېمە يوق پىرىستاندا ئايلىنىپ يۈردۈم. ئىسسىقكۆل ئۈستىدە قارا بۇران كۆتۈرۈلدى، كېمىلەر پىرىستان يېنىدا چايقىلىپ تۇراتتى.

كېيىن بىر قاۋاقخانىغا كىرىپ، يېرىم لىتىر ھاراق بىلەن بىر تەخسە زاكۇسكا ئالدىم، بىر رومكا ئىچىشىم بىلەنلا بېشىم ئايلىنىپ، پۈتۈمنىڭ ئاستىغا قارىغىنىمچە گومۇشلاردەك ئولتۇرۇپ قالدىم.

ــ يىگىت، بېشىڭ چۈشۈپ كېتىپتۇغۇ؟ ــ ئۇشتۇمتۇت ئەدەپ بىلەن چىققان، سەل مەسخىرە ئارىلاش ئاۋازنى ئاڭلىدىم. مەن بېشىمنى شاققىدە كۆتۈرۈپ قارىدىم، يېنىمدا كاتېژا تۇرۇپتۇ.

ــ نېمىدەپ ئۆزۈڭ يالغۇز ھاراق ئىچىسەن؟ ــ دېدى ئۇ كۈلۈمسىرەپ ۋە ئاندىن كېيىن ئۈستەل يېنىدا ئولتۇردى، ــ ئىككىمىز بىرلىكتە ئىچەيلى!

كاتېژا ئىككى رومكا ھاراق قۇيۇپ، بىرىنى ئالدىمغا قويدى.

ــ ئالە! ــ دېدى ئۇ ماڭا مۇھەببەتلىك كۆزى بىلەن قاراپ. گويا بۇ يەرگە ئىككىمىز بىرلىكتە ئولتۇرۇپ ھاراق ئىچىشكە كەلگەندەك بولۇشتۇق.

ــ سەن نېمىگە بۇنچە خۇشال؟ ــ مەن ئىختىيارسىز سورىدىم.

ــ نېمە ئۈچۈن خاپا بولۇشۇم كېرەككەن؟ سېنىڭ بىلەن بىللە بولسام، ھېچنېمە بىلەن كارىم يوق، ئىلياس! مەن سېنى مېنىڭدىن چىڭ دەپ ئويلاپتىكەنمەن. بولدى، بىز جانىنى تىكىپ قويدۇق! ــ ئۇ يېنىككىنە كۈلدى ۋە ماڭا يېقىنراق ئولتۇرۇپ، رومكىسىنى رومكامغا سوقۇشتۇرۇپ، قاپقارا خۇمار كۆزلىرىنى ماڭا تىكتى.

بىز بىراقلا كۆتۈرۈۋەتتۇق. مەن تاماكا تۈتاشتۇرۇپ چېكىپ

سەل يېنىكلەشكەندەك بولدۇم ـ دە، كۈلۈمسىرىدىم، بۇ بۇگۈن بىرىنچى قېتىم كۈلۈشۈم ئىدى.

ـــ كاتېژا، سەن يارايدىكەنسەن ! ـــ دېدىم مەن ۋە قول ئېلىشىپ كۆرۈشتۇم.

ئاندىن كېيىن بىز كوچىغا چىقتۇق. قاراڭغۇ چۈشۈپ كەتكەنىدى. كۆل تەرەپتىن قاتتىق شامال ئۇرماقتا، دەرەخ شاخلىرى ۋە يول چىراغلىرى ئىرغاڭلاپ تۇراتتى. كەڭ زېمىن ئايىغىمىزنىڭ ئاستىدا پىرقىرىماقتا. كاتېژا مېنى قولتۇقلاپ كۆيۈنگەن هالدا ياقامنى ئۆره قىلىپ قويدى.

ـــ كاتېژا، ئالدىڭدا خىجىلمەن ! ـــ دېدىم مەن. مەن ئۆكۈنگەن ۋە هاياجانلانغانىدىم، ـــ بىراق، ساڭا ئېيتايكى، مەن سېنى هەرگىز باشقىلارغا بوزەك قىلدۇرمايمەن،... ئۆزۈم مەسئۇل بولىمەن...

ـــ بۇلارنى ئۇنتۇپ كەت ئەمدى، ئەزىزىم ! ـــ دېدى ئۇ، ـــ سەن ئۆز نېسىۋەڭگە شۈكۈر قىلمايدىغان ئادەمسەن، هامان قاياققىدۇر چېپىش كويىدا بولىسەن، ساڭا ئىچىم ئاغرىيدۇ. بۇرۇن مەنمۇ شۇنداق ئىدىم. تۇرمۇشنى قوغلاشقىلى بولمايدۇ، قانداق ئىشنى تۇتقان بولساڭ، شۇنى چىڭ تۇتۇشۇڭ كېرەك... نېمە ئۈچۈن تەقدىر بىلەن چاقچاقلىشاتتىڭ !

ـــ گەپ بۇنى قانداق چۈشىنىشتە ! ـــ دېدىم مەن ئۇنىڭغا قارشى هالدا، ئاندىن كېيىن سەل ئويلىنىپلىپ، ـــ ئېھتىمال سېنىڭ ئېيتقىنىڭ توغرىدۇر... ـــ دېدىم.

بىز كاتېژانىڭ ئىشكى ئالدىدا توختىدۇق. ئۇزاقتىن بېرى ئۇ يالغۇز تۇرمۇش كەچۈرۈپ كېلىۋاتاتتى، نېمە ئۈچۈندۇر ئېرىدىن ئاجرىشىپ كەتكەنىدى.

ـــ بولدى، مەن ئۆيگە يېتىپ كەلدىم، ـــ دېدى ئۇ.

مەن سەل ئىككىلەنىدىم، ماڭمىدىم. بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدا ئاللىقانداق بىرنېمە بىزنى بىر ـ بىرىمىزگە چېتىپ قويغانىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە مەن ياتاقتا قايتماقچى ئەمەسمەن. هەقىقەت

www.uyghurkitap.com

دېگەن ياخشى نەرسە، بىراق بەزىدە بەك قاتتىق، ئادەمنى ئىختىيارسىز ئۆزىنى چەتكە ئالىدىغان قىلىپ قويىدۇ.

— ئەزىزىم، نېمىنى ئويلاپ قالدىڭ؟ — كاتېژا سورىدى، — ھاردىڭمۇ؟ يەنە ئۇزۇن يول ماڭالامسەن؟

— ھېچقىسى يوق، يېتىپ بارالايمەن، خەير.

ئۇ مېنىڭ قولۇمنى تۇتۇۋالدى.

— ئوھۇي، مۇزلاپ كېتىپتۇ ! يەنە بىردەم تۇرۇپ تۇرغىن، مەن ئىسسىتىپ قوياي ! — دېدى ئۇ ۋە قولۇمنى پەلتوسىنىڭ ئىچىگە سالدى، بىردىنلا قولۇمنى مەيدىسىگە قويۇپ چىڭ بېسىۋالدى. مەن قولۇمنى ئىتتىك تارتىۋالالمىدىم، ئۇنىڭ بۇنچىلىك كۈچلۈك مۇھەببىتىگىمۇ قارشىلىق كۆرسىتەلمىدىم، ئۇنىڭ يۈرىكى قولۇمنىڭ ئاستىدا سوقۇپ، مىدىرلاپ ئويناقلايتتى، خۇددى ئۇزاقتىن بېرى كۈتكەن نەرسىسىنى قاندۇرۇشنى تەلەپ قىلغاندەك قىلاتتى. مەن گەرچە سەل مەست بولساممۇ، لېكىن خۇدۇمنى بىلمەيدىغان دەرىجىدە ئەمەس ئىدىم. مەن ھوشيارلىق بىلەن قولۇمنى تارتتىم.

كاتېژا سورىدى:

— سەن كېتەي دەمسەن؟

— ھەئە.

— ماقۇل ئەمىسە، خوش !

كاتېژا ئۇلۇغ ـ كىچىك تىندى ـ دە، ئىتتىك كېتىپ قالدى. كېچىدە ئىشىك تاراق قىلىپ يېپىلدى. مەنمۇ قەدەم تاشلىدىم، لېكىن بىرنەچچە قەدەم مېڭىپ يەنە توختىدىم. بۇنىڭ قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن، قارىسام يېڭىباشتىن ئۇنىڭ بوسۇغىسىدا تۇراتتىم. كاتېژا مېنى ساقلاپ تۇرۇپتىكەن. ماڭا ئېسىلدى، ئىككى قولى بىلەن بوينۇمدىن مەھكەم قۇچاقلاپ، لېۋىمگە سۆيۈپ كەتتى.

— سەن قايتىپ كەلدىڭ ! — دېدى ئۇ ئەركىلەپ، ئاندىن كېيىن قولۇمنى قوينىغا سالدى.

يېرىم كېچىدە ئويغىنىپ ئۇزاقىچە ئۆزۈمنىڭ نەدە ياتقانلىقىمنى ئەسلىيەلمەي كەتتىم. بېشىم قاتتىق ئاغرىيتتى. كاتېزا ئىككىمىز بىر كارىۋاتتا يېتىپتىمىز. مەن سەل - پەل مىدىرلىۋىدىم، تېخى كۆزىنى ئاچمىغان كاتېزا مېنى قاتتىق قۇچاقلىۋالدى.

— كەتمە ! — ئۇ پەس ئاۋازدا يالۋۇردى، ئاندىن كېيىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، قاراڭغۇدا كۆزۈمگە قاراپ ئۇزۇپ - ئۇزۇپ گەپ قىلىپ كەتتى، — ئەمدى سەن بولمىساڭ بولمايدۇ... سەن مېنىڭكى ! مەڭگۈ مېنىڭكى... مەن باشقا ھېچنېمىنى بىلمەيمەن. سەن مېنى ياخشى كۆرسەڭلا بولدى، ئىلياس ! باشقىسى ماڭا كېرەك ئەمەس... يول قويمايمەن، ئۇقتۇڭمۇ، چېكىنمەيمەن ! — كاتېزا يىغلىغىلى تۇردى، ئۇنىڭ ئىسسىق يېشى يۈزۈمگە ئېقىپ چۈشتى.

مەن كەتمىدىم. سەھەردە ئۇخلاپ قاپتىمەن. بىز ئويغانغان چاغدا ئاللىقاچان تاڭ ئېتىپ كېتىپتىكەن. مەن دەرھال كىيىملىرىمنى كىيدىم، كۆڭلىسىز، قورقۇنچلۇق بىر سوغۇق ھاۋا يۈرىكىمنى سوۋۇتۇپ كەتتى. مەن ماڭغاچ كالتە جۈۋامنى كىيىپ، تېزلا ھويلىغا چىقىپ، ئالمان - تالمان دەرۋازىدىن چىقتىم. قوڭۇر تۈلكە تۇماق كىيگەن بىرى ئۇدۇل مەن تەرەپكە قاراپ كېلىۋاتاتتى. ئوھۇ ! مېنىڭ كۆزۈمگە ئوق كېلىپ تەگكەندەك بولدى ! جانتاي ئىشقا كېتىۋاتقانىكەن. ئۇ مۇشۇ ئەتراپتا تۇرۇشلۇق ئىدى. ئىككىمىز كۆزنى يۇمۇپ - ئاچقۇچە ئارىلىقتا تۇرۇپ قالدۇق. مەن ئۇنى كۆرمىگەنگە سېلىپ، بىردىنلا بۇرۇلۇپ ماشىنا مەيدانىغا قاراپ تېز مېڭىپ كەتتىم. جانتاي مەقسەتلىك ھالدا ئارقىمدىن يۆتىلىپ قويدى. ئۇنىڭ پۈتى قاردا غىچىرلايتتى، ئۇ باشتىن - ئاخىر ماڭا يىراقمۇ ئەمەس، يېقىنمۇ ئەمەس ئارىلىق قالدۇرۇپ كەلمەكتە ئىدى. ئەنە شۇ تەقلىدتە مېڭىپ ماشىنا مەيدانىغا كەلدۇق.

مەن ماشىنا ئىسكىلاتىغا بارماي، توپتوغرا ئىشخانىغا كەلدىم.

ئادەتتە ئەتىگىنى باش قوشۇش يىغىنى بولىدىغان باش ئىنژېنېر ئىشخانىسىدا گەپ - سۆز، ژاراڭ - چۇرۇڭ قاينىغاندى. بۇ چاغدا ئىشخانىغا كىرىپ، دېرىزىگە يېقىن بىر يەردىن ئورۇن تېپىپ، پۈتۈمنى ئالماشتۇرۇپ ئولتۇرۇپ تاماكا چەككەچ، شوپۇرلارنىڭ چاقچاقلىشىپ تىللاشقانلىرىنى، تالاش - تارتىش قىلىشقانلىرىنى تازا ئاڭلىغۇم كەلدى. ئادەمنىڭ ئارزۇ - ئىستەكىنىڭ مۇنداق كۆچلۈك بولىدىغىنىنى ھېچقاچان ھازىرقىدەك بىلمىگەنىدىم. لېكىن، كىرمىدىم. قورقۇۋاتقىنىم يوق، مېنىڭچە، مەن قورقمايمەن، مەن يەنىلا ناھايىتى غەزەپلىك ئىدىم، مېنىڭدە ئىغۋاگەرچىلىك تەرسالىقى، ئۇمىدسىزلىك تەرسالىقى، مادارا سىزلىق تەرسالىقى بىلىنىپ تۇراتتى. بۇنىڭدىن بۆلەك، كاتېژا بىلەن بىر كېچە ياتقانلىقىمدىن پەيدا بولغان ئالاقزادىلىك قوشۇلۇپ كەتتى. ئۇنىڭ ئۇستىگە، خەق تېخى مېنىڭ سەۋەنلىكىمنى ئۇنتۇپ كەتكۈدەك بولمىدى. ئىشخانىنىڭ ئىچىدە دەل مېنىڭ ئۇستۇمدە گەپ بولۇۋېتىپتىكەن. كىمنىڭدۇر ئۇنى ئاڭلاندى:

— قائىدىگە سىغمايدۇ، ئۇنى سوتقا بېرىش كېرەك ئىدى، لېكىن سەن ئەكسىچە ئۇنىڭغا يان بېسىۋاتىسەن! يۈزۈڭنى قېلىن قىلىپ، تېخى ئۇنىڭ ئۈي - خىيالى توغرا دەيسەن! ھالبۇكى، ئۇ چاتمىنى تاغ ئاغزىغا ئېلىپ بېرىپ تاشلاپتۇغۇ! ئەنە...

يەنە بىر ئاۋاز ئۇنىڭ سۆزىنى بۆلدى:

— توغرا گەپ! بۇنداق ئادەملەرنى بىز كۆرگەن. ئۇلار بەك چاققان، كۆپچىلىك دىققەت قىلمىغان ۋاقىتتىن پايدىلىنىپ غىپىدە مۇكاپاتقا ئېرىشىۋالماقچى بولىدۇ، تېخى بۇنى ماشىنا مەيدانى ئۇچۇن دەۋالىدۇ... تۇلكە تۇتمەن دەپ قاپقانىنى ئوغرىغا بېرىپتۇ دېگەن مۇشۇ!

كىشىلەر بىر - بىرى بىلەن تالاشماقتا ئىدى. مەن باشقىلارنىڭ گېپىنى ئوغرىلىقچە ئاڭلىۋېلىشنى خالىمايتتىم،

شۇ سەۋەبتىن كېتىپ قالدىم.

ئارقامدىن كىشىلەرنىڭ گەپ قىلىشۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قەدىمىمنى تېزلەتتىم. تالاش ـ تارتىشتىن شوپۇرلارنىڭ ئاغزى تېخىچە توختىمىغانىدى. ئەلۋېتتە كىمگىدۇر ئاللىقاندىق بىرنېمىنى ئىسپاتلاپ بەرمەكچى بولۇپ، قاتتىق ئاۋازدا قاينام سۆزلەيتتى:

ـــ چاتمىنى كونترول قىلىدىغان تورمۇزنى ئۆزىمىزنىڭ ماشىنا مەيدانىدا ئۆزىمىز ياسىۋالىمىز، گاز بېسىپ بېرىدىغان شىلانكا ئورنىتىپ، ياغاچ سۇرتكۈچ تاقاپ قويىمىز. بۇ بەك تەس ئىش ئەمەستۇ !... ئاۋۇ ئىلياسما؟ ئىلياس، توختا ! ـــ ئۇ ماڭا ۋارقىرىدى.

مەن توختىماي ماشىنا ئىسكىلاتىغا قاراپ كېتىۋەردىم. ئەلۋېتتە ماڭا يېتىشۋېلىپ مۇرەمدىن تارتتى:

ـــ ھەي، شەيتان ! بىلدىڭمۇ، ئاخىر ئىسپاتلاندى. تەييارلىق قىلىپ قوي، ئىلياس ! بىزگە يارەمچى بولساڭ، قانداق؟ بىز سىناپ كۆرىدىغان بولدۇق ! چاتما چاتمىز !

مېنىڭ ئاچچىقىم كەلدى، ئىچىمدە ئويلىدىم: سەن مېنى قۇتقۇزماقچىمۇ؟ مېنىڭدەك يارامسىز دوستۇڭ بىلەن چاتما سۆرەتمەكچىمۇ؟ يارەمچى بولىمىشمەن ! مەن ئۇنىڭ قولىنى مۇرەمدىن چۈشۈرۈۋەتتىم:

ـــ سەن ئۆزۈڭ چاتماڭنى سۆرىتىۋەرگىن...

ـــ نېمە ئاچچىقلىنىسەن؟ ئۆزۈڭ خاتا قىلدىڭ ـ دە... ھە، ماڭا ئېيتمىدىغان بىر گەپ بار ئىدى، ئۇنتۇپ قاپتىمەن، ۋالوچكا سىلىياپنى ماڭا ئېيتتىمۇ؟

ـــ ياق، ئۇنى كۆرمىدىم، نېمە ئىش؟

ـــ نېمە ئىش ! سەن نەگە كەتتىڭ؟ ئاسىل يولدا سېنى ساقلاپ تۇرۇپتىكەن، مېنىڭدىن سورىدى. ئۇنىڭ كۆڭلى بەك يېرىم، بىراق، سەن...

ئىككى پۇتۇم بىردىنلا بوشىشىپ كەتتى. كۆڭلۈم شۇنداق

غەش، شۇنداق چىدىغۇسىز تىت ـ تىت بولۇپ كەتتىمكى، دەرھال ئۆلۈۋالغۇم كېلىپ كەتتى. ئەلۋېتە بولسا يېڭىمنى تۇتۇۋېلىپ چاتمىغا قاندىقتۇر بىر زاپچاسنى ئورنىتىش لازىملىقىنى توختىماي چۈشەندۈرەتتى... جانتاي بىر چەتتە تۇرۇپ پارىڭمىزغا زەن قويۇۋاتاتتى.

ـــ يولۇڭغا ماڭ! ـــ مەن يېڭىمنى تارتىۋالدىم، ـــ قانداق ئالۋاستى ماڭا چاپلىشىۋال دېدى؟ بەس! ماڭا چاتما كېرەك ئەمەس، مەن يارەمچى بولماقچى ئەمەسمەن... ئۇقتۇڭمۇ؟

ئەلۋېتە قوشۇمىسىنى تۇرۇپ، قولىدا بىرنەچچە تاشنى ئويناپ تۇراتتى:

ـــ ئىشنى ئۆزۈڭ باشلاپ بېرىپ، چاتاق چىقىقاندا ئەمدى بىرىنچى بولۇپ قاچماقچىمۇ؟ شۇنداقمۇ؟

ـــ قانداق ئويلىساڭ ئويلاۋەرگىن!

ماشىنىنىڭ ئالدىغا كەلدىم، قوللىرىم تىترەيتتى، كاللام قاپاق بولۇپ كەتتى. كاللامغا ھېچنېمە كىرمەيتتى. نېمە ئۈچۈن-دۇر ماشىنا رېمونت قىلىش ۋاقتىدا تۇرۇشقا ياسالغان ئورەككە چۈشۈپ، كاللامنى سوۋۇتۇش ئۈچۈن بېشىمنى خىشقا قويدۇم.

ـــ ھە، ئىلياس! ـــ يۇقىرىدا بىركىم ئاستا گەپ قىلاتتى.

مەن بېشىمنى كۆتۈرۈپ قارىسام، يەنە قانداق نېمىكەن دېمەمسىز؟ جانتاي تۆلكە تۇمىقىنى كىيىپ، ئورەكنىڭ قىرىدا خۇددى يەردىن ئۇنۇپ چىققان موگۈدەك ئولتۇرۇپتۇ. ئۇ ھەييار كۆزلىرىنى يۇمۇشلاپ ماڭا قاراپ تۇراتتى.

ـــ سەن ئۇنىڭ دەككىسىنى ئوبدان بەردىڭ، ئىلياس!

ـــ كىمنىڭ دەككىسىنى؟

ـــ ئەلۋېكىنىڭچۇ، ئاكتىپىنىڭ! كېلىشتۇرۇپ بىرنى سېلىۋېدىڭ... شۇ زامانلا تىلى تۇتۇلدى، يېڭىلىغۇچى ئىمىش تېخى!

ـــ بۇ سېنىڭ نەرىڭگە تاقاشتى؟

ـــ نەرىڭگە دەيسەنا، ئۆزۈڭمۇ بىلىسەن، چاتما سۆرىتىش بىز شوپۇرلارغا نەپ بەرمەيدۇ. بۇنىڭ قانداق ئاقىۋىتلەرنى كەلتۈرۈپ

چىقىرىدىغانلىقىنى بىز بىلىمىز: ئىش نورمىسى ئاشىدۇ، مۇساپە قىسقىرايدۇ، كۆپچىلىكنىڭ جان ـ جەھلى بىلەن ئىشلىشىگە توغرا كېلىدۇ، بىراق كىلومېتىر بېشىغا بېرىلىدىغان ئىش ھەققىمىز ئازىيىپ كېتىدۇ، ئانىسىنى... كاساپەتلەر بىزنىڭ يانچۇقىمىزغا قول سالىدۇ. سېنى بىرەر كۈن تەقدىرلەپ قويىدۇ. كېيىنچۇ؟ بىز سېنى ئەيىبلەيمىز، سېنىڭ بۇنداق قىلغىنىڭ ياخشى...

— بىز دېگىنىڭ كىملەر؟ — مەن مۇمكىنقەدەر ئېغىر ـ بېسىقلىق بىلەن سورىدىم، — بىز دېگىنىڭ شۇ سەنغۇ دەيمەن؟

— مەنلا ئەمەس، — دېدى جانتاي كۆزىنى چىمچىقلىتىپ.

— يالغان ئېيتىۋاتسەن، ئىپلاس ھارامزادە ! شۇ دېگىنىڭ ئۈچۈن بولسىمۇ مەن چاتما سۆرىتىپ ساڭا كۆرسىتىپ قويـ- مەن... جېنىمنى تىكىپ قويۇپ بولسىمۇ بۇنى ئىشقا ئاشۇرىمەن. ھازىرچە يوقال كۆزۈمدىن ! ئەدىپىڭنى كېيىن بېرىمەن !

— بوپتۇ، سەن ھەددىڭدىن ئېشىپ كەتمە ! — جانتاي غەزەپ بىلەن سۆزلەيتتى، — مەن سېنىڭ پاك ئادەم ئىكەنلىكىڭنى بىلىمەنغۇ... ئۆزىنى پاك ھېسابلايدۇ تېخى. پاھىشۋازلىق قىلغان ئىشلىرىڭ توغرىسىدا...

— ھوي ھارامزادە ! ... — مەن قاتتىق غەزەپ بىلەن توۋلىدىم ـ دە، ئېڭىكىدىن كۈچۈمنىڭ بارىچە ئىتتىرىۋەتتىم.

ئۇ ئورەكنىڭ لېۋىدە زوڭزىيىپ ئولتۇرغاچقا، بىرلا ئىتتەر- سەم ئوڭدىسىغا چۈشتى، تۈلكە تۇمىقى نەچچە دومىلاپ كەتتى. مەن ئورەكتىن چىقىپ ئۇنىڭغا ئېتىلدىم. لېكىن، جانتاي ئورنىدىن قوپۇپ ئۆزىنى چەتكە ئالدى ۋە خۇددى ئۆلتۈرگە- لىۋاتقان چوشقىدەك چىرقىراپ ھويلىنى بېشىغا كىيدى.

— لۈكچەك ! قاراقچى ! ئۇرۇشماقچىمۇسەن؟ سېنى رېجىمغا ئالىدىغان چارە بار ! پاھىشۋاز، زومىگەرلىك قىلماقچى بولىدۇ دېسە تېخى !...

تۈشمۈتۈشتىن كىشىلەر يىغىلىشقا باشلىدى. ئەلىبېكمۇ

يۇگۇرۇپ كەلدى.

— نېمە ئىش؟ سەن نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭ بىلەن سوقۇشسەن؟

— ھەقىقەت ئۈچۈن ! — جانتاي سۈرەن كۆتۈرگىلى تۇردى، — مەن ئۇنىڭغا توغرىدىن - توغرا ھەقىقەتنى ئېيتتىم !... ئۇ چاتمىنى ئوغرىلاپ، ئۇنى تاغقا تاشلىۋېتىپ، بىزنىڭ ئىشلىرىمىزغا زىيان سالدى. باشقا ئادەم بولغان بولسا، ئاللىقاچان ياۋاشلىق بىلەن خاتالىقىنى تۈزەتكەن بولاتتى، لېكىن ئۇ تېخى ئادەم ئۇرماقچى بولىدۇ ! ئەمدى ئۇ، چاتاق بولدى، شۆھرەتتىن قۇرۇق قالدىم دەپ...

ئەلىبېك مېنىڭ ئالدىمغا كېلىپ ئاچچىقىدا گەپ قىلالماي كەتتى.

— پەس ھارامزادە ! — ئۇ مەيدەمدىن ئىتتىرىۋەتتى، — ئۆزۈڭ تەۋەككۈلچىلىك قىلىپ ئىشنى خاتا قىلىپ قويۇپ، تېخى باشقىلاردىن ئۆچ ئالماقچىمۇسەن ! ھېچقىسى يوق، سەن بولمىساڭمۇ ئىشنى ئوخشاشلا قىلىۋېرىمىز. بىزگە سەندەك قەھرىمان كېرەك ئەمەس !...

مەن ئۇندىمىدىم، دەيدىغان گېپىممۇ يوق ئىدى. جانتايىنىڭ رەزىل يالغان گەپلىرىنى ئاڭلاپ خاپىلىقمدا تىترەپ، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالماي كەتتىم. يولداشلار قاپىقىنى تۇرۇپ ماڭا قارىشىپ تۇراتتى.

قېچىش ! مەشەدىن قېچىش كېرەك !... مەن ماشىنامغا چىقىپ، دەرھال ماشىنا مەيدانىدىن چىقتىم - دە، ماشىننىنى بولۇشىغا قويۇۋەتتىم.

يولدا مەن تازا مەست بولۇپ كەتتىم. يول بويىدىكى بىر دۇكانغا كىرىۋىدىم، لېكىن قانغۇدەك ئىچمەپتىمەن، كېيىن يەنە توختاپ لىقمۇلىق بىر رومكا ئىچتىم، ئاندىن كېيىن ماشىننىنى بولۇشىغا قويۇۋەتتىم. كۆزۈمگە كۆۋرۈك، يول بەلگىلىرىلا كۆرۈنەتتى ۋە ئۆتكەن ماشىنىلار كۆزۈمگە لىپ - لىپ قىلىپلا كۆرۈنۈپ قالاتتى. ئازراق خۇشال بولۇشقا باشلىدىم. «ھى ! —

ئويلايتتىم مەن، — كۆتۈر قاسقىنىڭنى ! ساڭا يەتمەيۋاتقان نېمە بار ئىدى، ماشىنا ھەيدە دېگەندىن كېيىن ماشىناڭنى ھەيدەشنى بىل. كاتېڭزا بولسا... ئۇنىڭ نەرى باشقىلاردىن كەم ئىكەن؟ ياش، چىرايلىق. ئۇ سېنى ياخشى كۆرىدۇ، ئۆز جېنىنى ياخشى كۆرگەندەك ياخشى كۆرىدۇ، ئۇ سەن ئۈچۈن ھاياتىنى تەقدىم قىلماقچى... سەن راستتىنلا بىر قاپاقباش - دە !».

كەچقۇرۇن ئۆيگە قايتىپ كەلدىم. مەن ئىشىك ئالدىدا دەلدەڭشىپ تۇراتتىم. كالتە جۇۋانىڭ بىرلا يېڭىنى سېپىۋالغا- نىدىم. بەزىدە ئوڭ يېڭىمنى سېلىۋېتىشنى ياخشى كۆرەتتىم، بۇنداق بولغاندا رولنى تۇتۇش تېخىمۇ ئەپلىك بولاتتى. بۇنى كىچىكىمدە تاش ئېتىپ يۇرگەن ۋاقتىمدا ئادەت قىلغانىدىم.

ئاسىل ئۆزىنى ماڭا ئاتتى.

— ئىلياس، ساڭا نېمە بولدى؟ — كېيىنچە ئۇ بۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلدى بولغاي، ۋارقىراپ كەتتى، — ھى ! بۇ يەردە نېمىدەپ تۇرىسەن؟ ھاردىڭمۇ؟ توڭلىدىڭمۇ؟ كىيىملىرىڭنى سېلىۋەت !

ئۇ كىيىملىرىمنى سېلىشقا ياردەملەشمەكچى بولاتتى، مەن گەپمۇ قىلماستىن ئۇنى ئىتتىرىۋەتتىم. مەن ئۆز نومۇسۇمنى قوپاللىقىم بىلەن يوشۇرماقچى بولاتتىم. مەن ئۆيدە بىردەم ئۇياققا، بىردەم بۇياققا مېڭىپ پۇتلىشىپ يىقىلغىلى تاس قالدىم، نېمىدۇر بىرنېمىنى تاراقلىتىپ ئۆرۈۋەتتىم، ئاخىر ئورۇندۇققا لاسسىدە ئولتۇردۇم.

— بىرەر ئىش بولدىمۇ، ئىلياس؟ — ئاسىل ئەنسىزلىك بىلەن كۆزلىرىمگە قارايتتى.

— نېمە، سەن تېخى بىلمەمسەن؟ — مەن بېشىمنى سېلىپ ئولتۇردۇم، ئەڭ ياخشىسى ئۇنىڭغا قارىماي دەپ ئويلايتتىم. مەن ئاسىلنىڭ ئەيىبلىشىنى، يامانلىشىنى ۋە تىللاپ - قارغىشىنى كۈتۈپ ئولتۇردۇم. ئەڭ يامان گەپ بولسىمۇ ئۆزۈمنى ئاقلىماي ئاڭلاپ ئولتۇرۇشقا تەييار ئىدىم. ئاسىل ئۆيدە ئەمەستەكلا ئىدى.

بېشىمىنى ئاستا كۆتۈردۈم. ئاسىل دېرىزىنىڭ يېنىدا ماڭا ئارقىسىنى قىلىپ تۇراتتى. چىرايىنى كۆرمىسەممۇ، ئۇنىڭ يىغلاۋاتقانلىقىنى بىلدىم. ئۇنىڭغا ئىچىم بەك ئاغرىپ كەتتى.

— مەن ساڭا ئېيتاي، ئاسىل، — مەن ئىككىلىنىپ ئېغىز ئاچتىم، — مېنىڭ ساڭا دەيدىغىنىم... — لېكىن مەن يەنە جىم بولۇپ قالدىم، مېنىڭدە ئۇنىڭ ئالدىدا ئىقرار قىلغۇدەك مادار يوق ئىدى، ياق، مەن ئۇنىڭغا ئۇنچىلىك زەربە بېرەلمەيمەن. مېنىڭ ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىيتتى، ئۇنىڭغا ئېيتماسلىقىم كېرەك... ئۇلاپلا مۇنداق دېدىم، — ئەھۋالدىن قارىغاندا ھازىر ئاۋۇلغا سېنىڭ ئاتا ـ ئاناڭنى يوقلاشقا بارالمايدىغان ئوخشايمىز، — مەن گەپنى يۆتكىدىم، — بىرمەھەل ئۆتكەندىن كېيىن بارارمىز. ھازىر چولىمىز تەگمەيدۇ...

— كېيىن بارارمىز، ئالدىراشنىڭ ھاجىتى يوق... — دەپ جاۋاب بەردى ئاسىل. ئۇ كۆزلىرىدىكى ياشنى سۈرتۈپ ئالدىمغا كەلدى، — ھازىر بۇنى ئويلىمىغىن، ئىلياس. ھەممىسى ياخشى بولۇپ كېتىدۇ، ئەڭ ياخشىسى ئۆزۈڭنى ئويلا، سەن ئەجەبمۇ غەلىتە ئادەم بولۇپ قالدىڭ، مەن سېنى تونۇيالماي قېلىۋاتىمەن، ئىلياس !...

— بولدى، — مەن ئۇنىڭ گېپىنى بۆلۈۋەتتىم، ئۆزۈمنىڭ روھسىزلىنىپ ئولتۇرغىنىمغا ئاچچىقىم كەلدى، — ھاردىم، ئۇيقۇم كېلىۋاتىدۇ.

بىر كۈن ئۆتۈپ، ماشىنا مەيدانىغا قايتىش يولىدا، تاغ ئېغىزى تەرەپتە ئەلىبېكنى ئۇچراتتىم، ئۇ چاتما سۆرىتىۋاپتۇ. دولۇن ئېغىزى ئۇستىدىن غەلىبە قىپتۇ.

مېنى كۆرگەن ئەلىبەك ماشىنىسىنى توختىتار ـ توختاتمايلا سەكرەپ چۈشۈپ قولىنى پۇلاڭشىتقىلى تۇردى. مەن ماشىنامنى ئاستىلاتتىم. ئەلىبەك خۇشاللىقىدىن گۈلقەلىرى ئېچىلغان ھالدا يولدا تۇراتتى.

— ياخشىمۇسەن، ئىلياس ! چۈشۈپ بەرەر تال تاماكا چېكىۋال.

مەن ماشىنىغا تورمۇز بەردىم. ئەلۋېكنىڭ كابىنكىسىدا بىر ياش يىگىت ئولتۇراتتى، ماشىنىنى شۇ يىگىت ھەيدەپتۇ. ئەلۋېك يارەمچى شوپۇر بوپتۇ. چاقنى زەنجىر باغلىنىپتۇ، چاتمىغا گاز بېسىملىق تورمۇز بېكىتىلىپتۇ. بۇلارنى مەن بىر قاراپلا كۆردۈم، لېكىن مەن ماشىنىنى توختاتمىدىم. ياق، توختاتمايمەن، سەن مۇۋەپپەقىيەت قازانغانكەنسەن، يارايسەن ! لېكىن، ماڭا تېگىشكە رۇخسەت يوق.

— توختا، توختا ! — ئەلۋېك ئارقامدىن قوغلىدى، — ئىش بار، توختاپ تۇر، ئىلياس، توختاپ تۇر، ئىلياس ! ھوي شەيتان، نېمە بولدۇڭ؟ مەيلى...

مەن ماشىنىنى تېزلىتىپ ئالغا قاراپ چاپتىم. مېنى قىچقىرامسەن، قىچقارمامسەن، ئۆزۈڭنىڭ ئىشى. بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدا ئالاقە قىلىشقا ئورۇن قالمىدى. مېنىڭ ئىشىم ئاللىقاچان تۈگىدى. مەن توغرا قىلمىدىم، مەن ئەڭ ياخشى دوستۇم ئەلۋېكتىن ئايرىلدىم. ئۇ ھەقلىق ئىدى، ھەر جەھەتتىن ھەقلىق ئىدى، بۇنى ئەمدىلا بىلدىم. لېكىن، ئەينى چاغدا مەن ئۇنى كەچۈرەلمىدىم، چۈنكى ئۇ مەن باش قاتۇرۇپ مېڭىر بالالىنقتىمۇ قىلالمىغان ئىشنى ئاسانلا، تېز ھەل قىپتۇ، بۇ ماڭا نومۇس ئىدى.

ئەلۋېك ھەمىشە پىششىق ئويلاپ ئىش قىلىدىغان، ھەرگىز بىخەستەلىك قىلمايدىغان يىگىت ئىدى. ئۇ دولۇن ئېغىزىدىن ھەرگىز ماڭا ئوخشاش تەۋەككۈلچىلىك بىلەن ئۆتمەيتتى. ماشىنىدا بىرەر يارەمچىنىڭ بولغىنىمۇ توغرا، نۆۋەتلىشىپ ماشىنا ھەيدەشكە بولىدۇ، بۇنداق بولغاندا تاغ ـ داۋانلاردىن، تاغ ئېغىزلىرىدىن ئۆتكەندە زېھىن جايىدا بولىدۇ. تاغ ئېغىزلىرىدىن ئۆتىدىغان چاغدا ھەل قىلغۇچ رول ئويناىدىغىنى موتور ۋە ئادەمنىڭ ئىرادىسى بىلەن ئىككى بىلىكى. ئەلۋېك ۋە ئۇنىڭ يارەمچىسى ماشىنا ھەيدەش ۋاقتىنىڭ يېرىمىنى قىسقارتقان. ئۇ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

هەممىنى ئويلاپ ئولگۇرگەن، ماشىنىغا گاز بېسىملىق تورمۇز ئورناتقان. ئۇ ئەڭ ئاددىيسى زەنجىرنىمۇ ئېسىدىن چىقارمىغان، غول چاققا زەنجىر باغلىغان. قىسقىسى، ئۇ تاغ ئېغىزىنى بويسۇندۇرۇش جېڭىگە هېچبىر تەييارلىقسىزلا قاتناشقا كىرمەستىن، بەلكى تولۇق قوراللىنىپ كىرگەن.

ئەلىبېكتىن كېيىن باشقىلارمۇ ماشىنىسىغا چاتما سۆرىتىشكە كىرىشكەن. هەرقانداق ئىشنى باشلاپ بەرسىلا ياخشى قىلغىلى بولىدۇ.

بۇ چاغدا ماشىنىلارمۇ كۆپەيدى، بۇنى قوشنا ماشىنا مەيدانلىرى بىزگە يارەدەم هېسابىدا بەردى. بىر يېرىم هەپتىگىچىلىك تەڭرىتاغ لىنىيەسىدە كېچە ـ كۈندۈز ماشىنا توختىماي گۈرۈلدەپ مېڭىپ تۇردى. قىسقىسى، هەرقانچە قىينىچىلىق بولسىمۇ، ماشىنا مەيدانىمىزدىكى يىگىتلەر جۈڭگو ئىشچىلىرىنىڭ تەلىپىنى ۋاقتىدا قاندۇرۇپ، يۈزىمىزنى يەرگە تۆكمىدى. بۇ ئىشقا مەنمۇ قاتناشتىم...

ئەمدى، ئۇ ئىشقا خېلى يىللار بولغان، يەنە كېلىپ ئۇنىڭ هېچبىر ئىزناسى قالمىغان چاغدا، مەن بۇ ئىشنى خاتىرجەم ئولتۇرۇپ سۆزلەپ بېرىۋاتىمەن، ۋاهالەنكى شۇ چاغدا مەن بەك بىئارام بولغانىدىم. بىلىش كېرەككى، تۇرمۇش ئېتىنى باشقۇرۇش ئۇنچىۋالا ئاسان ئەمەس ئىكەن !...

ئەمدى مەن هېكايەمنى ئۆز تەرتىپى بىلەن سۆزلەشنى داۋاملاشتۇراي.

ئەلىبېك بىلەن يېرىم يولدا ئۇچراشقاندىن كېيىن ماشىنا مەيدانىغا كەلدىم، بۇ چاغدا كۈن كەچ بولۇپ كەتكەنىدى. مەن ياتاققا كېتىۋېتىپ يېرىم يولدا يەنە قاۋاقخانىغا بۇرۇلدۇم. شۇ كۈنلەردە مېنىڭدە هوشۇمنى ئۇقمىغۇدەك دەرىجىدە غەرق مەست بولسام، ئۆلۈكتەك ئۇخلاپ كەتسەم هەممىنى ئۇنتۇغان بولاتتىم، دەيدىغان بىر خىل بېسىۋالغۇسىز، غەيرىي ئىنسانىي ئارزۇ تۇغۇلغانىدى. مەن بولۇشچە ئىچەتتىم، لېكىن هاراق ماڭا

تەسىر قىلالمايتتى. قاۋاقخانىدىن چىقىپ تېخىمۇ قەھەر - غەزەپكە كېلەتتىم ۋە قاتتىق مەيۇسلىنىپ كېتەتتىم. يېرىم كېچىلەردە ئۆزۈم شەھەردە ئايلىنىپ يۈرەتتىم، بەلكى ھېچبىر ئويلاپ قويماستىنلا كۆلبويى كوچىسىدىكى كاتېژانىڭ ياتىقىغا قاراپ ماڭاتتىم.

ئىش ئەنە شۇ تەرىقىدە تەرەققىي قىلىپ كەتتى. مەن ئىككى ئوچاق ئوتتۇرىسىدا پىرقىراپ يۈرەتتىم. كۈندۈزى ئىشقا بېرىپ ماشىنا ھەيدەيتتىم، كەچقۇرۇنلۇقى ھايال قىلماي كاتېژانىڭكىگە باراتتىم. ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولسام، راھەتلىنىپ، تىنچلىنىپ قالاتتىم. مەن گويا ئۆزۈمدىنمۇ، باشقىلاردىنمۇ، ھەقىقەتتىنمۇ قېچىپ يۈرەتتىم. ماڭا پەقەت كاتېژالا مېنى چۈشىنىدىغاندەك ۋە مېنى سۆيىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. مەن مۇمكىنقەدەر ئائىلەمدىن تېزرەك ئايرىلىش كويىدا بولدۇم. ئاسىل، ئاھ، قەدىرلىكىم ئاسىل، سەن بىلمەيسەنكى، سېنىڭ ئىشەنچىڭ ۋە پاك قەلبىڭ مېنى ئۆيدىن قوغلاپ چىقاردى. مەن ئاسىلنى ئالدىيالمايتتىم، ئۆزۈمنىڭ ئاسىلغا لايىق كەلمەيدىغانلىقىمنى، ئۇنىڭ مەن ئۈچۈن قىلىپ بەرگەن ھەممە ئىشنى قوبۇل قىلىشقا ئۆزۈمنىڭ مۇۋاپىق ئەمەسلىكىمنى بىلەتتىم. نەچچە قېتىم غەرق مەست بولۇپ ئۆيگە قايتقىنىمدا، ئاسىل ئەقەللىيسى مېنى ئەيىبلەپمۇ قويمىغان. تاكى ھازىرغىچە بۇنىڭ زادى ئۇنىڭ سوغۇققانلىقىدىن ياكى كۆڭلى يۇمشاق ئىكەنلىكىدىن ۋە ياكى ئەكسىچە، قەتئىيلىكى ۋە ماڭا ئىشىنىدىغانلىقىدىن ئىكەنلىكىنى بىلەلمىدىم. ھەقىقەتەن شۇنداق ئىدى، ئۇ مېنى كۆتكەن، ماڭا ئىشەنگەن، ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىپ، ئاجىزلىقىمنى يېڭىپ، بۇرۇنقىدەك ھالغا كېلىشىمگە ئىشەنگەنلىكىدىن شۇنداق قىلغانىدى. لېكىن، ئۇ مېنى تازا تىللاپ، ياۋاشلىق بىلەن راست گېپىمنى ئېيتىشقا زورلىغان بولسا ياخشى بوپتىكەن. ئېھتىمال، ئەگەر ئۇ مېنىڭ بۇنچىلىك ئازابلىنىپ يۈرۈشۈمنىڭ خىزمىتىمنىڭ دىتىمغا ياقمىغانلىقىدىنلا ئەمەس، باشقا سەۋەبى

بارلىقىنىمۇ بىلگەن بولسا ئىدى، ئۇ ھالدا، مېنىڭ جاۋاب بېرىشىمنى تەلەپ قىلغان بولاتتى. ئۇ مېنىڭ مۇشۇ بىرنەچچە كۈندىن بۇيان نېمە ئىش قىلىپ يۈرگەنلىكىمنى ئويلاپمۇ باقمىغانىدى. ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىيتتى، ھامان گېپىمنى ئەتىگە، كېلەركى قېتىمغا قالدۇراتتىم. شۇ تەرىقىدە، ئۇنىڭ ئۇچۇن، بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز ئۇچۇن، ئائىلىمىز ئۇچۇن قىلىشقا تېگىشلىك ئىشىمنى قىلىشقا ئۇلگۈرەلمىدىم...

ئاسىل ئاخىرقى قېتىم مەن بىلەن كۆرۈشكەندە ناھايىتى خۇشال ۋە روھلۇق كۆرۈندى، ئىككى مەڭزى قىزىرىپ، كۆزىدىن نۇر چاقناپ تۇراتتى، كالتە جۇۋامنى ۋە ئۆتۈكۈمنى سېلىۋېتىشكىمۇ قويماي مېنى ئىتتىرىپ ئۆيگە كىرگۈزۈۋەتتى.

— قارىغىنا، ئىلياس! سامات ئۆرە تۇرىدىغان بولدى!

— يارايدۇ، قېنى ئۇ؟

— ئەنە — ئۇستەل ئاستىدا!

— ئۇ پولدا ئۆمىلەپلا يۈرىدۇ.

— ئەمدى سەن كۆرىسەن! ھەي، چىقە، چىق، سامات! تۇرۇپ باقە، داداڭ كۆرۈپ باقسۇن!

سامات نېمىنى تەلەپ قىلىۋاتقانلىقىمىزنى بىلگەندەك، خۇشال ھالدا ئۆمىلەپ ئۇستەل ئاستىدىن چىقىپ، كارىۋاتنىڭ لېۋىنى تۇتۇۋېلىپ تەسلىكتە ئورنىدىن تۇردى، ئۆرە بولۇپ، باتۇرلارچە كۈلۈمسىرەپ، پىلتىڭلاپ ماڭدى ـ دە، يەنىلا شۇنداق باتۇرلۇقى بىلەن كۈلگەن پېتى پولغا يىقىلدى. مەن ئىتتىك بېرىپ ئۇنى كۆتۈرۈۋېلىپ باغرىمغا بېسىپ، پۈتۈن بەدىنىدىن ئۇرغۇپ تۇرغان بوۋاقلىق ھىدىنى پۇرىدىم. ئاھ، بۇ پۇراق نېمىدېگەن يېقىملىق ـ ھە! بۇ خۇددى ئاسىلدىن چىقىپ تۇرغان يېقىملىق پۇراقىقا ئوخشاش يېقىملىق ئىدى!

— ئۇنى ئېزىۋەتمە، ئىلياس! ھېزى بول! — ئۇ بالىنى قولىغا ئېلىۋالدى، — بولدى، دەيدىغان يەنە نېمە گەپ بار ئىدى؟ جۇۋاڭنى سېلىۋەت. ئۇزاققا بارماي ئۇ چوڭ بالا بولۇپ قالىدۇ،

ئۇ چاغدا ئانا بولغان مەنمۇ ئىشقا بارىمەن. ھەممە ئىشنى مۇڭاپىق ئورۇنلاشتۇرىمىز، ھەممە ئىش ياخشى بولۇپ كېتىدۇ، شۇنداقمۇ، ئوغلۇم؟ لېكىن، سەن! ... — ئاسىل كۆلۈمسىرەپ، ماڭا ئاچچىق بىلەن قاراپ قويدى. مەن ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇردۇم. مەن بىلدىمكى، «لېكىن، سەن» دېگەن سۆزدە ئۇ دېمەكچى بولغان ھەممە گەپ، مۇشۇ بىرنەچچە كۈندىن بۇيان ئۇنىڭ قەلبىنى بېسىپ تۇرغان ھەممە نەرسە بار ئىدى. بۇنىڭ ئۆزى تەلەپ، ئەيىبلەش، ئۇمىد ئىدى. مەن ھازىرلا ھەممە ئىشنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بېرىشىم ياكى دەرھال بۇ يەردىن كېتىشىم كېرەك ئىدى. ئەڭ ياخشىسى كېتىشىم كېرەك، چۈنكى ئاسىل ھازىرچە بەختكە چۆمۈلگەن، ئۇنىڭدا ھېچقانداق گۇمانمۇ يوق، مەن ئورۇندۇقتىن تۇردۇم.

— مەن كېتىمەن.

— نەگە؟ — ئاسىل بىردىنلا ھەيران بولدى، — سەن بۇگۈنمۇ ئۆيدە بىردەم - يېرىمدەم كۆپرەك تۇرالمامسەن؟ چاي ئىچىپ بولۇپ كەتسەڭمۇ مەيلى ئىدى.

— ياق، مېڭىشىم كېرەك، — مەن پەس ئاۋازدا دېدىم، — ئۆزۈڭ بىلىسەنغۇ، ھازىر ئىشلىرىمىز ناھايىتى ئالدىراش...

ياق، خىزمەت مېنى ئۆيدىن تارتىپ چىقىپ كېتىۋاتقىنى يوق. ئەتە ئەتىگەندە ماشىنا بىلەن ئىشقا ماڭىمەن.

ماشىنا كابىنكىسىغا كىرىپ ئۆزۈمنى ئورۇندۇققا تاشلىدىم. ئازابلىنىپ ئىڭرىدىم، ماشىنىنىڭ ئاچقۇچىنى تولغىماي ئۇزاق ياتتىم. كېيىن ماشىنىنىڭ ئارقا دېرىزىسىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان چىراغلار ئۆچكەندىن كېيىنلا، ئاندىن ماشىنىنى ئوت ئالدۇردۇم. چوڭ كۆۋرۈكتىن ئۆتۈپ جىلغىغا كىرگەندىن كېيىنلا ماشىنىنى يولدىن چىقىرىپ چاتقاللىققا كىرىپ ماشىنا چىرىغىنى ئۆچۈردۇم. مەن مۇشۇ يەردە تۇنىمەكچى بولدۇم. تاماكا چەكمەكچى بولۇپ تاماكامنى ئالدىم. سەرەڭگە قۇتىسىدا بىر تاللا سەرەڭگە قاپتىكەن، تۇتاشتۇرسام، يېنىپلا ئۆچۈپ قالدى. مەن سەرەڭگە

قېپى بىلەن تاماكىنى چۆرۈۋېتىپ، ياقامنى كۆتۈرۈپ، توڭلۇگەن پېتىم ماشىنا ئورۇندۇقىدا ياتتىم.

سوغۇق، قاراڭغۇ تاغ ـ داۋانلار ئۈستىدە ئاي غۇۋا نۇر چېچىپ تۇراتتى. جىلغىدا كېچىلىك شامال ۋىزىلداپ، ماشىنىنىڭ يېرىم ئوچۇق ئىشىكىنى ئېچىۋېتىپ غىچىلداتقىلى تۇردى. مەن ھېچقاچان مۇنداق ئازابلانغان، يالغۇزلۇق تارتمىغان، ئاممىدىن، ئائىلىدىن ۋە ماشىنا مەيدانىدىكى يولداشلاردىن ئايرىلىپ باقمىغانىدىم. مۇنداق ياشاش مۇمكىن ئەمەس ئىدى. مەن ماشىنا مەيدانىغا قايتىپ بېرىپلا كاتېزاغا چۈشەندۈرۈپ، ئۇنىڭ كەچۈرۈشىنى ۋە ئوتتۇرىمىزدىكى بارلىق ئىشلارنى ئۇنتۇپ كېتىشىنى سورايمەن دەپ قەسەم قىلدىم. شۇنداق قىلىشلا سەممىيلىك ۋە راستچىللىق بولاتتى.

لېكىن، تۇرمۇشنىڭ ئورۇنلاشتۇرغىنى باشقىچە بولدى. مەن مۇنداق ئىش بولار دەپ كۈتمىگەن ۋە پەرەز قىلىپ باقمىغانكەنمەن. بىر كۈن ئۆتۈپ، ئەتىگىنى گاراژغا قايتىپ كەلدىم. ئۆينىڭ ئىشكى ھاڭغىرقاي ئوچۇق بولۇپ، بىرمۇ ئادەم يوق ئىدى. مەن تېخى ئاسىل قەيەرگىدۇر ئوتۇنغا ياكى سۇغا كەتكەن بولسا كېرەك دەپ ئويلاپتىمەن. ئەتراپقا قارىسام قالايمىقان ئىدى. ئوچاق قاپقارا، ئوت يېقىلمىغان. ئوچاقتىن سۇرلۇك سوغۇق ھاۋا ئۇرۇپ تۇراتتى. ساماتنىڭ كارىۋىتىنىڭ يېنىغا كەلسەم، كارىۋات قۇرۇق ئىكەن.

ـــ ئاسىل ! ـــ سۇر باسقان ھالدا ۋارقىرىدىم، ـــ ئاسىل ! ـــ تۆت تامدىن ئەكس سادا قايتتى.

مەن ئىتتىك ئىشىك ئالدىغا چىقتىم:

ـــ ئاسىل !

ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. قولۇم ـ قوشنىلارنىڭكىگە، بېنزىن پونكىتىغا بېرىپ سورىساممۇ بىلمىدىغان ئادەم چىقمىدى. بىرەيلەن ماڭا: «ئاسىل تۇنۇگۈن كۈن بويى ئۆيدە ئەمەس، نەگە بارىدىكىن، بالىنى تونۇشلاردىن بىرىگە قاراپ تۇرۇشقا تاپشۇرۇپ

قويۇپ چىقىپ كەتكەنچە، كەچقۇرۇن ئاران قايتىپ كەلدى» دېدى. مەن: «ئاسسال كېتىپتۇ، ئۇ بىلىپتۇ!» دەپ قىياس قىلدىم، تېنىمنى تىترەك ۋە قورقۇنچ باستى.

ئىلگىرى مەن تەكشۈرىتاغنىڭ بۇ ئېگىز ۋە تىك ھاڭلىرى ئىچىدە ھېچقاچان بۇگۈنكىدەك ئۆلەر - تىرىلىشىمگە باقماي ماشىنا ھەيدەپ باققان ئەمەس ئىدىم. مەن مەلۇم بىر ئايلانمىدا، مەلۇم جىلغىدا ياكى مەلۇم ئارىلىقتا ئاسىلغا يېتىشۋالمەنغۇ، دەپ ئويلايتتىم. شۇ سەۋەبتىن خۇددى بۇركۇتتەك، ئالدىمدا كېتىۋاتقان ماشىنىلارنى بىر - بىرلەپ قوغلاپ يېتەتتىم - دە، ماشىنامغا تورمۇز بېرىپ ئالدىمدا كېتىۋاتقان ماشىنا بىلەن تەڭلىشىپ، ئۇنىڭ كابىنكىسىغا ۋە كۆزۈپ ئىچىگە قاراپ بېقىپ، ئاندىن ئۇنىڭدىن ئۆتۈپ كېتەتتىم، ئارقامدا قالغان ماشىنىنىڭ شوپۇرى ئاغزىنى بۇزۇپ تىللاپ قالاتتى. شۇ تەرىقىدە ئۇچ سائەت، تاكى ماشىنىنىڭ سۇيى پورۇقلاپ قاينىاپ كەتكۈچە ماڭدىم. شۇنىڭدىمۇ ماشىنىدىن چۈشۈپ سوۋۇتقۇچقا قار چېچىپ، سۇنى يېڭىلەيتتىم. سوۋۇتقۇچتىن ھور چىقىپ، خۇددى چېپىپ ھاسىراپ دەم ئالالماي قالغان ئاتتەك پۇشۇلدايتتى. ئەمدىلا ماشىنامنى ھەيدەي دەپ تۇرۇشۇمغا، چاتما سۆرىتىپ كېلىۋاتقان ئەلىبېكنىڭ ماشىنىسىغا كۆزۈم چۈشتى. خۇشال بولۇپ كەتتىم. ئۇزاقتىن بۇيان گەپلەشمەي، سالاملاشماي كېلىۋاتقان بولساقمۇ، لېكىن ئاسىل ئۇلارنىڭكىدە بولسا، ئۇ ماڭا ئېيتاتتى. مەن يولغا چىقىپ قولۇمنى كۆتۈرۈپ توۋلىدىم:

— توختاپ تۇر، ئەلىبېك! توختا!

ماشىنا ھەيدەپ كېتىۋاتقان يارەمچى شوپۇر گۇمانىي كۆز بىلەن ئەلىبېككە قاراپ قويدى. ئەلىبېك قاپىقىنى تۈرۈپ تەتۇر قارىۋالدى. ماشىنا توختىمايلا ئۆتۈپ كەتتى. مەن يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا ئۇستىبېشىم قار - پاتقاققا مىلەنگەن ھالدا خىلىغچە بىر قولۇمنى كۆتۈرگەن پېتىم تۇرۇپ قالدىم. كېيىن

مەن يوز ـ كۆزۈمدىكى قار سۇلىرىنى سۈرتۈۋەتتىم. ھېچقىسى يوق، يامانلىققا يامانلىق بىلەن جاۋاب بەردى. لېكىن، ئەينى ۋاقىتتا مەندە بۇ ھاقارەتنى ئويلىغۇدەك كۆڭۈل يوق ئىدى. دېمەك، ئاسىل ئۇلارنىڭكىدە ئەمەس ئىكەن، بۇ تېخىمۇ يامان ئىدى. ئۇ ئاۋۇلغا ـــ ئۆز ئاتا ـ ئانىسىنىڭ يېنىغا كەتكەنمىدۇر؟ ئۇنىڭ باردىغان باشقا يېرى يوق ئىدى. ئۇ ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۆيىنىڭ بوسۇغىسىدىن قانداقمۇ ئاتلاپ كىرەر؟ ئۇ نېمىمۇ دېيەلەر؟ يالغۇز بىر ئۆزى، ئۇنىڭ ئۈستىگە قۇچىقىدا بالا.

ئاۋۇلغا بېرىپ ئىزدىشىم كېرەك!

مەن ئالمان ـ تالمان يۈكنى چۈشۈرۈۋېتىپ، ماشىنىنى يولدا توختىتىپ قويدۇم، ماشىنا باشقۇرۇش بۆلۈمىگە ماشىنىنىڭ يول خېتىنى تاپشۇرماقچى بولۇپ ماڭدىم. دالاندا جانتاي ئۇچراپ قالدى، ئۇنىڭ چىرايىدىن ئادەمنىڭ غەزىپىنى كەلتۈردىغان، نومۇسسىز مەسخىرە كۈلكىسىنى كۆردۈم.

ماشىنا باشقۇرۇش بۆلۈمىنىڭ دېرىزىسىدىن بېشىمنى تىقىپ يول خېتىنى جوزىغا تاشلىدىم. كاتېژا ماڭا ھەيران بولۇپ قارىدى.

ئۇنىڭ كۆزىدىن قورقۇنچ ۋە ئەپۇ سورىغان ئالامەت بىلىنىپ تۇراتتى.

ـــ يول خېتىنى ئالغىن! ـــ دېدىم مەن.

ـــ بىرەر ۋەقە تۇغۇلدىمۇ؟

ـــ ئاسىل يوق، ئۇ كېتىپ قاپتۇ!

ـــ ساڭا نېمە بولدى؟ ـــ كاتېژا چىرايى ئۆڭگەن ھالدا ئۈستەلنىڭ يېنىدىن تۇردى، كالپۇكىنى چىڭ چىشلەپ، پەس ئاۋازدا گەپ قىلدى، ـــ كەچۈرگىن، مېنى كەچۈرگىن، ئىلياس! مەن، مەن...

ـــ نېمە مەن؟ ئوچۇق دە، ھەممىنى ئېيت! ـــ مەن ئىشىككە قاراپ ئېتىلدىم.

ـــ بۇ ئىشلارنىڭ قانداق يوز بەرگەنلىكىنى ئۆزۈمۇ بىلمەي-

مەن. ساڭا راستىمنى ئېيتاي، ئىلياس ! تۇنۇگۈن مۇھاپىزەت-چىلەر باشلىقى كېلىپ، بىر قىز سېنىڭ بىلەن كۆرۈشمەن دەيدۇ، دېدى. مەن بىردىنلا ئۇنىڭ ئاسىل ئىكەنلىكىنى تونۇدۇم. ئۇ جىمغىنا ماڭا بىرقۇر سەپسېلىپ چىقىپ، مېنىڭدىن: «بۇ راستمۇ؟» دەپ سورىدى. مەن بولسام ئۆزۈمنى ئۇنتۇپ، ئوپۇل - توپۇل: «ھەئە، راست، ھەممىسى راست. ئۇ مېنىڭ بىلەن بىللە بولدى !» دەپ ساپتىمەن. ئاسىل بۇرۇلۇپلا دېرىزىدىن نېرى كەتتى، مەن ئۇستەلگە ئۆزۈمنى تاشلاپ، خۇددى سارائ ئادەمدەك ئۇن سېلىپ يىغلاپ: «ئۇ مېنىڭكى ! مېنىڭ !» دەپ تەكرار - تەكرار ۋارقىراپ كېتىپتىمەن. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇنى كۆرمىدىم... مېنى كەچۈرگىن !

— توختاپ تۇر، ئۇ قانداق بىلىپ قاپتۇ؟

— جانتاي ئېيتىپ قويۇپتۇ شۇ. ئۇ تېخى مېنىمۇ قورقۇتقان. سەن تېخى بۇ ئىپلاسنى بىلمەمسەن؟ سەن ئاسىلنى ئىزدىگىن، ئىلياس، ئەمدى سىلەرگە توسقۇن بولمايمەن، مەن باشقا يەرگە كېتىمەن...

مەن ماشىنامنى ھەيدەپ قەھرىتان سوغۇق بولۇۋاتقان ئوتلاقتا كېتىپ بارىمەن. كەڭ دالا كۈل رەڭ تۈس ئېلىپ جىمجىت ياتاتتى. شامال قارلارنى ئۇچۇراتتى، ئېرىق ۋە چوڭقۇر-لۇقتىكى ئىگىسىز ئوتلارنى ئۇچۇراتتى. يىراق ئاۋۇلنىڭ نۇرغۇن بوران - چاپقۇنلارنى باشتىن كەچۈرگەن ھويلا تاملىرى ۋە يالاڭاچلىنىپ قالغان دەل - دەرەخلىرى غۇۋا كۆرۈنۈشكە باشلىدى.

كەچقۇرۇن ئاۋۇلغا يېتىپ كەلدىم. ماڭا تونۇش ھويلىنىڭ سىرتىدا ماشىنامنى توختىتىپ، قورقۇنچنى يىراقتا قوغلۇۋېتىش ئۈچۈن چاپسانلا تاماكا تۇتاشتۇردۇم، ئاندىن كېيىن تاماكىنى تاشلۇۋېتىپ، گۇدۇك بەردىم. لېكىن، ئاسىل چىقماي، ئۇنىڭ ئاپىسى جۇۋۇسىنى يېپىنچاقلىۋالغان پېتى چىقىپ كەلدى. مەن ئالدىغا بېرىپ پەس ئاۋازدا:

— ياخشى تۇردىڭىزمۇ، ئاپا ! — دېدىم.

ئۇيغۇر كتاب نوربېكتى www.uyghurkitap.com

— هىم ! سەنمىدىڭ؟ — دېدى ئۇ غەزەپ بىلەن، — ئىش ئۆتۈلۈپ بولغاندىن كېيىن، ئەمدى كېلىپ مېنى ئاپا دېگىلى قوپتۇڭمۇ؟ يوقال كۆزۈمدىن، سېنى كۆرەر كۆزۈم يوق ! مۇتتەھەم ! ئالدامچى ! جانجىگەر قىزىمنى ئالداپ قولغا چۈشۈرۈۋېلىپ ئەمدى كەلدىڭمۇ؟ يۈزسىز ! پۈتۈن تۇرمۇشىمىزنى خاراب قىلدىڭ سەن !...

موماي ماڭا ئېغىز ئاچۇرماي تىللاپلا كەتتى، ئاغزىدىن ئەڭ يامان سۆزلەرمۇ چىقتى. ئۇنىڭ تىل ـ ئاھانەتلىرىنى ئاڭلاپ قولۇم ـ قوشنىلار ۋە ئۇششاق بالىلار ئولاشقىلى تۇردى.

— يوقال كۆزۈمدىن، بولمىسا ئادەم يىغىمەن ! ئۆلگۈر ! ئۆمۈرۋايەت كۆزۈمگە كۆرۈنگۈچى بولما ! — غەزىپى پەلەكتىن ئاشقان بۇ موماي دېۋەيلەپ ئالدىمغا كەلدى ۋە جۇۋۇسىنى چۆرۈۋەتتى.

ئىلاجسىز ماشىنامغا چىقىپ يولۇمغا ماڭدىم. ئاسلىنىڭ مېنى كۆرگۈدەك كۆزىمۇ بولمىغاندىكىن كېتىشىم كېرەك ئىدى. بالىلار ماشىنامنى چالما ـ كېسەك قىلىپ مېنى ئاۋۇلدىن ھەيدىدى...

شۇ كېچىسى مەن ئۇزاققىچە ئىسسىقكۆل بويىدا ئايلىنىپ يۈردۈم. ئاينىڭ شولىسى غۇۋا ئىدى، كۆلنىڭ سۈيى ئۆركەشلىمەكتە. ئاھ، ئىسسىقكۆل ! مەڭگۈ تىنچىمايدىغان مەردانە كۆل ! بۇگۈن سەن نېمانچە سوغۇق، غۇۋا، تاش يۈرەك، رەھىمسىز ! مەن دۈم كۆمتۇرۇلۈپ قويۇلغان بىر قولۇاقتا ئولتۇردۇم، غەزەپلىك دولقۇن سايازلىققا، ئۆتۈكۈمگە ئۇرۇلۇپ، ئاندىن ئېغىر نەپەس ئېلىپ قايتاتتى...

... بىر كىشى يېنىمغا كېلىپ قولىنى مۇرەمگە ئاستاغىنا قويدى. بۇ كاتېڭا ئىدى.

بىرنەچچە كۈندىن كېيىن بىز فىرۇنزىغا كېلىپ، ئانارخان يايلىقىنى ئۆزلەشتۇرگۈچى چارلاش ئەترىتىدە ئىش تاپتۇق. مەن

شوپۇر، كاتېژا ئىشچى بولدى. يېڭى تۇرمۇش ئەنە شۇنداق باشلاندى.

بىز چارلاش ئەترىتىگە ئەگىشىپ ئانارخان يايلىقىنىڭ تاكى پول بالقاش رايونىغىچە باردۇق. ئۆتمۈشتىن ئادا - جۇدا بولغانكەنمەن، مەڭگۈ ئادا - جۇدا بولاي دېدىم!

دەسلەپكى ۋاقىتلاردا غەم - غۇسسەمنى ئىش بىلەن بېسىپ كەلدىم. ئۇ يەردە ئىش ھەقىقەتەن ناھايىتى جىق ئىدى. ئۇچ يىلدىن كۆپرەك ۋاقىت ئىچىدە بىز كەڭ ئانارخان يايلىقىنى ئايلىنىپ چىقتۇق، نۇرغۇن قۇدۇق قازدۇق، يول ياسىدۇق، گاراژ سالدۇق. قىسقىسى، ئانارخان يايلىقى ئەمدى كۆپكۆندۈزدىلا ئادەم ئېزىپ كېتىدىغان، ئايلاپ ماڭسىمۇ بىر چېتىگە چىققىلى بولمايدىغان، زومچاق - زومچاق دۆڭلەر كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان، شىۋاق بىلەن قاپلانغان چۆل ئەمەس ئىدى. ئەمدى بۇ يەر چارۋىچىلىق بىلەن شۇغۇللانغۇچىلار تۇرىدىغان يەرگە ئايلانغانىدى، ئۇ يەردە مەدەنىيەت مەركەزلىرى ۋە ئوسكۇنىلىرى بەلەن ئۆيلەر قۇرۇلۇپ كەتكەنىدى... كىشىلەر ئاشلىق تېرىغان، ھەتتا قۇرۇق ئوت - چۆپ زاپىسىنىمۇ تەييارلىغانىدى. ئانارخان يايلىقىدىكى ئىشلارنى ھازىرمۇ قىلىپ تۇگەتكىلى بولمايتتى، بىز شوپۇرلار ئۇچۇن تېخىمۇ شۇنداق ئىدى. لېكىن، مەن قايتىپ كەلدىم. بۇ ھەرگىز ئاشۇ ئادەمزات قەدىمى ئەمدىلا تەگكەن يەردە تۇرمۇش كەچۈرۈشنىڭ تەسلىكىدىن ئەمەس ئىدى، ئۇ ۋاقىتلىق ئىش ئىدى. كاتېژا ئىككىمىز قىينىچىلىقتىن قورقمايتتۇق، بەلكى شۇنداق دېيىش كېرەككى، بىزنىڭ تۇرمۇشىمىز يامان ئەمەس ئىدى، ئۆزئارا ھۆرمەت قىلاتتۇق. لېكىن، ھۆرمەت قىلىش دېگەن ھۆرمەت قىلىش ئىكەن، مۇھەببەت دېگەن مۇھەببەت ئىكەن! بىر تەرەپ ئىككىنچى تەرەپكە راسا ئامراق بولسىمۇ، ئىككىنچى تەرەپ ئۇنىڭغا ئامراق بولمىسا، بۇنىمۇ ھەقىقىي تۇرمۇش دېگىلى بولمايدىكەن. كىشىلىك تۇرمۇش مۇشۇنداق بولامدىكىن ياكى مېنىڭ مىجەزىم شۇنداقمىكىن، ماڭا ھەر دائىم

ئاللىقانداق بىرنېمە كەمدەك سېزىلەتتى. خىزمەت، دوستلۇق، ماڭا ئامراق ئايالنىڭ مۇھەببىتى ۋە غەمخورلۇقىنىڭ ھېچقايسىسى بۇنى قاپلىيالمايتتى. مەن ئىچىمدە ئاللىقاچان پۇشايمان يېگەنىدىم، شۇ چاغدا ئۇنداق يېنىكلىك بىلەن چىقىپ كەتمىگەن بولسام بوپتىكەن، يەنە بىرىپ ئاسلىنى تېپىپ كەلسەم بوپتىكەن. راستىنى ئېيتقاندا، يېرىم يىلنىڭ بۇيىقى ئاسىل بىلەن ئوغلۇمنى بەك سېغىنىپ كەتتىم. كېچىلەپ - كېچىلەپ ئۇخلىماي چىقاتتىم. ماڭا ساماتئالدىمدا كۇلۇمسىرەۋاتقاندەك، دەلدۇگۇنۇپ ئۆرە تۇرۇۋاتقاندەك بىلىنەتتى. گويا ساماتنىڭ بوۋاقلىق پۇرىقىنى ئۆمۇرۋايەت ئۇنتۇمىغۇدەك دەرىجىدە سۇمۇرۇۋالغاندەك بولاتتىم. قەدىردان تەڭرىتاغنى بەك سېغىنىدىم، كۆپكۆك ئىسسىقكۆلنى ۋە تاغ ئېتىكىدىكى يايلاقنى سېغىنىدىم، ئۇ يەردە مەن تۇنجى، شۇنداقلا ئاخىرقى ئامرىقمىنى ئۇچراتقانىدىم. كاتېڭا كۆڭلۇمدىكىنى بىلەتتى، لېكىن ئۇ مېنىڭدىن يامانلىمىدى. بىز ئاخىر ئىككىمىزنىڭ بىرلىكتە تۇرمۇش كەچۈرەلمەيدىغانلىقىمىزنى بىلدۇق.

ئانارخاندا بالدۇر ئەتىياز بولاتتى. قار پاتلا ئېرىپ كەتتى، دۆڭلەردىكى قار - مۇزلار ئېرىپ يېشىل تونغا پۈركەندى. يايلاق ئويغاندى، ئىلمان ۋە نەم پۇراق تارقىتىشقا باشلىدى. كېچىدە ھاۋا ناھايىتى ئوچۇق بولۇپ، ئاسماننى يۇلتۇز قاپلاپ كېتەتتى.

بىز قۇدۇق جازىسى يېنىدىكى چېدىردا ياتاتتۇق، ئۇيقۇ كەلمەيتتى. بىردىنلا قەيەردىندۇر پويىزنىڭ گۇدۇكى بوش ئاڭلىنىپ يايلاقنىڭ تىنچلىقىنى بۇزدى. بۇنداق ئاۋازنىڭ قانداق يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئېيتىپ بېرىش تەس ئىدى. بىز تۇرغان يەردىن تۆمۈريول بار يەرگىچە، يايلاقتا يېرىم كۈن مېڭىشقا توغرا كېلەتتى. ئېھتىمال بۇ مېنىڭدە تۇغۇلغان خاتا تۇيغۇدۇر، بۇنىڭ زادى نېمە ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم. لېكىن، يۇرىكىم جىغغىدە قىلىپ كەتتى، ئۇ مېنى بۇ يەردىن كېتىشكە ئۇندەيتتى. شۇ سەۋەبتىن مەن:

— مەن كېتىمەن، كاتېزا، — دېدىم.
— شۇ، ئىلياس، ئايرىلىش ۋاقتى كەلدى، — دېدى ئۇ.
شۇنداق قىلىپ بىز ئايرىلىپ كەتتۇق. كاتېزا شىمالىي قازاقىستاندىكى بوزغا كەتتى.
مەن كاتېزانىڭ بەختلىك بولۇشىنى چىن كۆڭلۈمدىن ئۈمىد قىلاتتىم. مەن ئۇنىڭ ئاڭسىز ھالدا ئۆزىنى ئىزدەپ يۈرگەن بىرىنى چوقۇم تېپىۋالالايدىغانلىقىغا ئىشىنەتتىم. ئۇ تۇنجى ئېرى بىلەن ياخشى بولالمىغان، مېنىڭ بىلەن بىللە بولۇپمۇ تۇرمۇشتىن بەھرىمەن بولالمىدى. ئەگەر مەن نېمىنىڭ ھەقىقىي مۇھەببەت ئىكەنلىكىنى، خەقنى قانداق ياخشى كۆرۈش ۋە خەقنىڭ قانداق ياخشى كۆرۈشىگە ئېرىشىش لازىملىقىنى بىلمىگەن بولسام، ئېھتىمال ئۇنىڭ بىلەن ئۆتىۋەرگەن بولاتتىم. بىلىش كېرەككى، بۇنداق ئىشنى چۈشەندۈرۈش قىيىن ئىكەن.
مەن كاتېزانى ۋوگزالغىچە، ۋاگونغا كىرىپ ئولتۇرغۇچە ئۇزىتىپ قويدۇم. پويىز مېڭىپ ئۇزاپ كەتكۈچە ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردۈم. «ئاقيول بولسۇن، كاتېزا، مېنىڭدىن ئۆتكەن يەرلىرى بولسا كەچۈرگىن !...» دېدىم مەن ئاخىرقى قېتىم.
ئانارخان ئاسمىنىدا تۇرنىلار جەنۇبقا قاراپ ئۇچسا، مەن شىمالغا، تەڭرىتاغقا قاراپ چاپتىم...

تەڭرىتاغقا كەلگەندىن كېيىن ھېچ يەردە تۇرمايلا دەرھال ئاۋۇلغا ماڭدىم. يولدا ئۇچراتقان بىر ماشىنىغا چۈشۈۋېلىپ، ھېچنېمىنى ئويلىماسلىققا تىرىشتىم — مەن ھەم قورقاتتىم، ھەم خۇشاللىناتتىم. بىز تاغ ئېتىكىدىكى يايلاقتا، مەن ئۆز ۋاقتىدا ئاسلىنى يولۇقتۇرغان ئاشۇ يولدا چاپماقتىمىز. لېكىن، ئەمدىلىكتە بۇ ھېلىقى ئاۋۇلنىڭ توپا يولى ئەمەس، بەلكى شېغىل ياتقۇزۇلغان چوڭ يول ئىدى، سېمونت كۆۋرۈكلەر چۈشكەن ۋە يول كۆرسەتكۈچلەر ئورنىتىلغانىدى. مەن ھەتتا ئۆز ۋاقتىدىكى ئاشۇ يايلاق يوللىرىنىڭ يوقالغانلىقىغا سەل ئۆكۈندۈم. مەن

ئۇيغۇرچە كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

ئۆستەڭدىن ئۆتىدىغان ھېلىقى يولنى ــ ئاشۇ يىلى ماشىنام بۇزۇلۇپ قالغان يەرنى تونۇيالمىدىم، ئاسىل ئولتۇرغان ھېلىقى چوڭ يۇمىلاق تاشنىمۇ تاپالمىدىم.

ماشىنا ئاۋۇلنىڭ چېتىگە كېلەر ـ كەلمەستىن كابىنكا ئەينىكىنى چەكتىم.

ــ نېمە گەپ؟ ــ شوپۇر بېشىنى چىقىرىپ سورىدى.

ــ توختاڭ، مەن چۈشۈپ قالاي.

ــ دالاغا بارامتىڭ؟ ئاۋۇلغا كېلىپ قالدۇق.

ــ رەھمەت ! ئاز قالدى، ــ مەن ماشىنىدىن سەكرەپ چۈشتۈم، ــ مېڭىپ كېتەي، ــ گەپ قىلغاچ شوپۇرغا پۇل تەڭلىدىم.

ــ ئۆزۈڭدە قالسۇن ! ــ دېدى ئۇ، ــ مەن ئۆز ئادەملىرىمىزدىن پۇل ئالمايمەن.

ــ ئېلىڭ، ئۆز ئادىمىمىز دېگەن خەت پېشانەمگە يېزىلغان بولمىغاندىن كېيىن.

ــ پوزىتسىيەڭدىن بىلىنىپ تۇرىدۇ.

ــ بوپتۇ، ئۇنداق بولسا، سالامەت بولۇڭ !

ماشىنا مېڭىپ كەتتى. لېكىن، مەن بىر قارارغا كېلەلمەي تېخىچە يول ئوتتۇرىسىدا تۇراتتىم. شامالغا ئارقامنى قىلىپ تۇرۇپ بىر تال تاماكا تۇتاشتۇردۇم. تىترەپ تۇرغان بارماقلىرىم بىلەن تاماكىنى كالپۇكۇمغا قىستۇرۇپ تۇرۇپ بىرنەچچە قېتىم قاتتىق شورىدىم ـ دە، ئاندىن كېيىن تاماكىنى دەسسەپ ئۆچۈرۈۋېتىپ، ئالغا قاراپ مېڭىپ كەتتىم. «ئاخىر قايتىپ كەلدىم !» مەن ئۆز ـ ئۆزۈمگە مۇجمەل گەپ قىلدىم. قۇلىقىمنىڭ ئىچىدە بازغان سوقۇۋاتقاندەك، كىمدۇر بىرى بولقا بىلەن كاللامغا ئۇرۇۋاتقاندەك يۈرىكىم قاتتىق سوقۇپ كەتتى.

ئاۋۇلدا كۆرۈنەرلىك ئۆزگىرىش بولۇپ كەتكەنىدى: يەر كېڭەيگەن، نۇرغۇن كاھىش يېپىلغان ئۆيلەر سېلىنغانىدى. كوچىغا ئېلېكتىر سىملىرى تارتىلغان، كولخوز باشقارمىسىنىڭ

يېنىدىكى تۆۋرۈككە ئورۇنلاشتۇرۇلغان كانايدىن رادىيو نومۇرلىرى ئاڭلىتىلماقتا. بالىلار مەكتەپلىرىگە كېتىپ باراتتى. چوڭراق بالىلار توپلىشىپ، قاتارلىشىپ ياش ئوقۇتقۇچىلىرى بىلەن نېمىلەرنىدۇر مۇھاكىمە قىلىپ كېتىپ باراتتى. ئېھتىمال ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئاشۇ يىلى مېنى چالما ـ كېسەك قىلىپ قوغلىغان بالىلارمۇ باردۇر... ئەجەب تېز ـ ھە، يىل، ئاي، كۈنلەر نېمىدېگەن تېز ئۆتىدۇ !

ئىتتىك ـ ئىتتىك ماڭماقتىمەن. ئەنە ئاۋۇ مەجنۇنتال ئۆستۈرۈلگەن، سوقما تام بىلەن قورشالغان هويلا. مەن توختاپ دېمىمنى ئېلىۋالدىم. قورقۇنچتا پۈتۈن بەدىنىمگە تىتىرەك ئولىشىپ كەتتى. مەن ئىككىلىنىپ ئىشىككە قاراپ ماڭدىم. ئىشىكنى چەكتىم، قولىغا سومكا ئالغان بىر قىز ـــ هېلىقى چاغدا ماڭا قاراپ تىلىنى چىقارغان قىز يۈگۈرۈپ چىقتى، ئەمدى بولسا ئۇ ئوقۇۋاتىپتۇ. ئۇ مەكتەپكە ئالدىراپ، ماڭا هەيرانلىقتا قارىدى:

ـــ ئۆيدە هېچكىم يوق !

ـــ هېچكىم يوق؟

ـــ ھەئە، ئاپام ئورمان مەيدانىغا مېھمانغا كەتتى، دادام تىراكتورغا سۇ ئېلىپ كەتتى.

ـــ ئەمىسە، ئاسىل نەدە؟ ـــ مەن بىردىنلا ئاغزىم قۇرۇپ كەتكەندەك بولۇپ، قورقۇپراق سورىدىم.

ـــ ئاسىل؟ ـــ قىزچاق هەيران بولغان هالدا سورىدى، ـــ ئاسىل بۇرۇنلا كەتكەن...

ـــ ئىككىنچى كەلمىدىمۇ؟

ـــ هەر يىلى يېزنەم بىلەن كېلىدۇ. ئاپام يېزنەمنى بەكمۇ ياخشى كۆرىدۇ !...

مەن كوچىلاپ سوراپ ئولتۇرمىدىم. قىزچاق يۈگۈرگەن پېتى مەكتەپكە كەتتى. ئامالسىز قايتتىم.

بۇ خەۋەر ئوچۇق كۈندە چاقماق چېقىلغاندەك بولدى ـ ده،

قورقۇنچتا ئاغزىمنى ئېچىپ تۇرۇپ قالدىم، ئاسلىنىڭ قاچان، كىمگە ياتلىق بولغانلىقى ۋە قەيەرگە كەتكەنلىكى — بۇلارنىڭ ھەممىسى مەن ئۈچۈن بەربىر ئوخشاش ئىدى. ماڭا بۇلارنى بىلىشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ نېمە ئۈچۈندۇر ئاسلىنىڭ باشقا بىرىگە تېگىپ كېتىشىنى زادىلا ئويلاپ باقماپتىكەنمەن. بىلىش كېرەككى، بۇ بولۇشقا تېگىشلىك ئىش ئىدى. ئۇنداق بولماي مۇشۇ بىرنەچچە يىلدىن بېرى ئاسىل مېنى ساقلاپ ئولتۇرۇشى كېرەكمىدى؟

مەن ماشىنا كۈتمەي پىيادە مېڭىۋەردىم.

ھەئە، مەن ماڭغان بۇ يول ئۆزگىرىپ كەتكەن — شېغىل ياتقۇزۇلغان قاتتىق يول بولۇپ كەتكەنىدى. پەقەت يايلاقلا، شۇنىڭدەك قارىيىپ تۇرغان كۈزگى يەرلەر بىلەن بوزىرىپ تۇرغان ئاختارما يەرلەرلا بۇرۇنقى ھالىتىدە ئىدى. يايلاق تاغ ئېتىكىدىن ئۇپۇققا سوزۇلۇپ كەتكەن ۋە ئاستا تۆۋەنگە يانتىيىپ كەتكەن يەر بەلبېغىنى شەكىللەندۈرگەنىدى، ئىسسىقكۆلنىڭ ئۇزاقتا سوزۇلغان قىرى ئۇنىڭغا باغلاپ قويغان يالتىراق مەرۋايىت بەلباغقا ئوخشايتتى. قاردىن كېيىنكى زېمىن ياپيالىڭاچ، ھۆل ئىدى. بەزى جايلاردا ئەتىيازلىق يەر ئاغدۇرۇۋاتقان تىراكتورنىڭ ساداسى كېلەتتى.

كەچقۇرۇن مەن تەسلىكتە رايون مەركىزىنى تاپتىم. ئەتىسى ئەتىگەنلىكى مەن يەنىلا ماشىنا مەيدانىغا قايتاي دېگەن نىيەتكە كەلدىم. ئۆتمۈشتىكى ھەممە ئىش ئىككىنچى قايتىپ كەلمەسكە كەتتى، لېكىن تۇرمۇش كەچۈرۈشۈم ۋە خىزمەت قىلىشىم كېرەك. كېيىن قانداق بولار؟ بۇنى كىم بىلسۇن...

تەكشىتاغ لىنىيەسى ئاۋۇالقىدەكلا شاۋقۇنلۇق ئىدى. ماشىنىلار توختىماي ئۆتۈپ تۇراتتى، مەن بولسام ئۆزۈم ئىشلىگەن ماشىنا مەيدانىنىڭ ماشىنىلىرىنى ئىزدەيتتىم. ئاخىر مەن قول كۆتۈردۈم.

ماشىنا ئىتتىك ئۆتۈپ كېتىپ بىردىنلا تورمۇز بەردى. مەن

سومكامنى ئېلىپ كابىنكىغا قاراپ ماڭدىم. شوپۇر چۈشتى. سەپسېلىپ قارىسام، مېنىڭ بىلەن بىر پولكتا بولغان ئېرىمىك ئىكەن. ئۇ ھەربىي سەپتە شوپۇرلۇقنى مېنىڭدىن ئۆگەنگەنىدى، ئۇ چاغدا ئۇ تېخى ياش ئىدى. ئېرىمىك نېمە ئۈچۈندۇر ئىككىلىنىپ كۈلۈپ قويدى ـ دە، جىمغىنا تۇردى.

ـــ تونۇمىدىڭمۇ؟

ـــ سېرژانت... ئىلياس ! ئىلياس ئەلىبايېف ! ـــ ئۇ ئاخىر مېنى تونۇدى.

ـــ شۇنداق ! ـــ مەن كۈلۈمسىرىدىم، لېكىن ئىچىمدە ئازابلاندىم: خەق مېنى تەستە تونۇدى، دېمەك، مەن بەك ئۆزگىرىپ كېتىپتىمەن.

ماشىنا ماڭدى، بىز پاراڭغا چۈشۈپ كەتتۇق، ئۇياقتىن ـ بۇياقتىن سۆزلەشتۇق، ھەربىي خىزمەت ئۆتەۋاتقان چاغدىكى ئەھۋاللارنىمۇ ئەسلەشتۇق. مەن ھامان ئۇ مېنىڭ تۇرمۇشۇم توغرۇلۇق سوراپ قالمىسىدى، دەپ ئەنسىرەيتتىم. لېكىن، ئۇزايىدىن ئېرىمىك ھېچنېمىدىن خەۋەرسىز ئىكەن. شۇ سەۋەبلىك خاتىرجەم بولدۇم.

ـــ ئۆيگە قاچان قايتقانسىڭىز؟

ـــ ئىشلەۋاتقىلى ئىككى يىل بولدى.

ـــ ئەلىبېك جانتولىن قەيەردە؟

ـــ بىلمەيمەن. مەن كۆرۈشمىدىم. پامىر ئېگىزلىكىدىكى مەلۇم ماشىنا مەيدانىدا باش ئىنژېنېر ئىكەن دەپ ئاڭلىدىم.

«يارايسەن، ئەلىبېك ! يارايسەن، دوستۇم ! سەن يارايسەن !» مەن ئىچ ـ ئىچىمدىن خۇشال بولدۇم. دېمەك، ئەلىبېك ئاخىر ئۆز مەقسىتىگە يەتكەن. ھەربىيدىكى چېغىدىلا ئۇ تاشيول قۇرۇلۇشى مەكتىپىدە سىرتتىن ئوقۇغان، يەنە سىرتتا تۇرۇپ تېخنىكومنى پۈتكۈزمەكچى بولغان.

ـــ مەيداننىڭ باشلىقى ھېلىمۇ ئامانجونوفمۇ؟

ـــ ياق، يېڭى كەلگەن بىرەيلەن. ئامانجونوف مىنىستىرلىققا يۆتكىلىپ كەتكەن.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— سېنىڭچە مېنى ئىشقا ئالارمۇ؟

— نېمىشقا ئالمايدىكەن، ئەلۋەتتە ئالىدۇ. سىز بىرىنچى قاتاردىكى شوپۇرلاردىن تۇرسىڭىز، ھەربىيدىكى چاغدىلا سىز ئۇستا ئىدىڭىز ـ دە.

— بۇرۇنغۇ شۇنداق ئىدىم! — دېدىم مەن پەس ئاۋازدا مۇجمەللا، — جانتايىنى تونۇمسەن؟

— بىزدە ئۇنداق ئادەم يوق، ھېچ ئاڭلاپ باقماپتىمەن.

«راست، ماشىنا مەيدانىدا جىق ئۆزگىرىشلەر بولۇپ كېتىپتۇ...» دەپ ئويلىدىم ـ دە:

— چاتما چېتىپ تاغ ئېغىزىدىن ئۆتۈش ئەھۋالى قانداق؟ — دەپ سورىدىم.

— ئادەتتىكىدەك، — ئېرىمك ئاددىيلا جاۋاب بەردى، — گەپ قانچىلىك ئېغىرلىقتا يۈك بېسىشتا. تورمۇز تۇتقۇچ ئورۇنلاشتۇرۇلسلا چاتمىنى سۆرىتىپ مېڭىۋەرگىلى بولىدۇ. ھازىر ماشىنىلارنىڭ تارتىش كۈچى ناھايىتى كۈچلۈك.

ئۇ بۇ چاتمىنىڭ مەن ئۇچۇن نېمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى.

قىسقىسى، مەن سۆيۈملۈك ماشىنا مەيدانىمغا قايتىپ كەلدىم. ئېرىمك مېنى ئۆيىگە مېھمانغا چاقىردى، كۆرۈشكەنلىكىمىز ئۇچۇن مېنى قەدەھكە تەكلىپ قىلدى. لېكىن، مەن رەت قىلدىم، ھاراقنى ئاغزىمغا ئالمىغىلى ئۇزاق بولۇپ كەتكەنىدى.

ماشىنا مەيدانىدىكى كىشىلەرمۇ مېنى قارشى ئالدى. تونۇش يولداشلاردىن ناھايىتى مىننەتدار بولدۇم، ئۇلار تۇرلۇك سوئاللار-نى سوراپ مېنى بىئارام قىلمىدى. ئۇلار بىرەر كىشى بىرمەھەل ئۇياق ـ بۇياقتا يۈرسىمۇ، ئەمدىلىكتە قايتىپ كەلسە ۋە ئىخلاس بىلەن ئىشلىسە، بۇنىڭ ئۆزى ياخشى ئىش، نېمىدەپ ئۆتۈپ كەتكەن ئىشلار بىلەن ئۇنى بىئارام قىلغۇلۇق، دەپ قارايدىكەن. مەنمۇ ئۆتمۈشتىكى ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى مۇمكىنقەدەر ئۇنتۇپ كېتىشكە، ئۇزۇل ـ كېسىل ئۇنتۇپ كېتىشكە تىرىشاتتىم. ئاشۇ

يللىرى مەن تۇرغان گاراژنىڭ ئالدىدىن ئۆتكەن چاغلىرىمدا، مەن ئوڭ ـ سولغا قاراپمۇ قويماستىن، ھەتتا بېنزىن پونكىتىغا كەلگەندە بېنزىنمۇ قاچىلىۋالماستىن ئىتتىك ئۆتۈپ كېتەتتىم. بىراق، بۇلارنىڭ ھەممىسى ھېچنېمىگە دال بولالمايتتى، ئۆزۈمنى ئالدىسام بولمايدۇ.

بۇ يەردە ئىشلىگىلى تۇرغىلى خېلى ئۇزاق بولدى، ئىشقا ئۆگىنىپ قالدىم، ماشىنىنىڭ مىجەزىنىمۇ پىششىق بىلىۋالدىم. موتور ھەر خىل سۇرئەتتە مېڭىش ۋە تۇرلۇك تاغ ـ داۋانلار ئېشىش سىنىقىدىن ئۆتتىم. قىسقىسى، ئۆز ئىشىم بىلەن ئوبدان تونۇشۇۋالدىم.

بىر كۈنى ماشىنامنى ھەيدەپ جۇڭگودىن قايتىپ كەلدىم، كەيپىياتىم جايىدا ئىدى، ھېچنېمىنى ئويلىمىدىم. ماشىنىنى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ ئەتراپقا سەپسالاتتىم. دالادا باھار نۇرى يالتىرايتتى، مەنزىرە ئادەمگە ناھايىتى يېقىملىق تۇيۇلاتتى. يىراقتا چېدىرلار تىكىلگەن: چارۋىچىلار ئەتىيازلىق يايلاققا كۆچكەنىدى. كۆكۈچ ئىس چېدىردىن ئاسمانغا ئۆرلىمەكتە. يېقىملىق شامال يىلقىلارنىڭ ئەنسىز كىشنەشلىرىنى ئۇچۇرۇپ كېلەتتى. قوي ـ ئۆچكىلەر يايلىماقتا. بۇلارنىڭ ھەممىسى بالىلىق چاغلىرىمنى ئېسىمگە سالدى ـ دە، يۈرىكىمدە چەكسىز پەرىشانلىق ۋە ھەسرەت قوزغىدى... ماشىنا كۆل بويىغا كەلگەن چاغدا، ئۇشتۇمتۇت تىترەك ئولاشتى: ئاھ، ئاق قۇ!

ھاياتىمدا ئىسسىقكۆلدىكى ئاق قۇنى ئىككىنچى قېتىم كۆرۈشۈم ئىدى. كۆپكۆك ئىسسىقكۆلدە ئاق قۇلار پىرقىرىشىپ يۈرەتتى. نېمە ئۈچۈنلۇكىنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن، يولدىن ماشىنىنى تېز بۇراپ، ئالدىنقى قېتىمدىكىگە ئوخشاشلا توپمۇتوغرا كۆل بويىغىلا ھەيدەپ كەلدىم.

ئىسسىقكۆل، ئىسسىقكۆل ـــ تۇغىتەلمىگەن ناخشام!... مەن نېمىدەپ ئاشۇ كۈننى ئەسلەپ قالدىم؟ ئاشۇ چاغدا، مانا مۇشۇ دۆڭدە ئاسىل بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ ئىسسىقكۆلگە قارىغانىدىم.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ھەئە، مەنزىرە ئاۋۇالقىدەكلا: كۆك ـ ئاق دولقۇن خۇددى قولغا قول تۇتاشقاندەك، بىر قاتار ـ بىر قاتاردىن بولۇپ سېرىق قىرغاققا ئۇرۇلماقتا. كۇن ئولتۇردى، يىراقتىكى سۇ ئۇستىدە قىزىل شەپەق جىلۋىلەندى. ئاق قۇلار خۇشاللىقتىن، ئالاقزادىلىكتىن غاقىلدىشىپ قانات قېقىپ ئۇچاتتى. بەزىدە يۇقىرىغا ئۆرلىسە، بەزىدە گويا غىڭىلداپ تۇرغاندەك قاناتلىرىنى كېرىپ تۆۋەنلەيتتى، قانىتى بىلەن سۇنى ئۇرۇپ، دومىلاپ كېتىۋاتقان دولقۇنلارنى قوغلىشاتتى. ھەئە، مەنزىرە ئاۋۇالقىدەكلا ئىدى. يېنىمدا پەقەت ئاسىللا يوق ئىدى. نەدىسەن، ئاھ، سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم؟

قىرغاقتا ئۇزاق تۇردۇم، ئاندىن كېيىن ماشىنا مەيدانىغا قايتىپ كەلدىم، چىدىيالماي قېلىپ ئاخىر يىقىلدىم... دەردىمنى چىقىرىش ئۇچۇن، يەنىلا ئاشۇ قاۋاقخانىغا ھاراق ئىچكىلى باردىم. قاۋاقخانىدىن چىققاندا ناھايىتى كەچ كىرىپ كەتكەنىدى. تۇن قاپقاراڭغۇ، ھەممە ياقنى قاپقارا بۇلۇت باسقان. جىلغىدىن ئۇرغان شامال خۇددى تۇرۇبىدىن چىققان شامالغا ئوخشايتتى ۋە دەل ـ دەرەخلەرنى تەلۋىلەرچە ئىرغاڭلىتاتتى، ئېلېكتىر سىملىرىنى ۋىزىلدىتاتتى، ئادەمنىڭ يۇزىگە خۇددى تاش تەگكەندەك تېگەتتى. كۆل سۇيى شاۋقۇنلىماقتا، ئىڭىرىماقتا. مەن ئاران تەسلىكتە ياتاقتا كەلدىم ـ دە، كىيىم ـ كېچەكلىرىمنىمۇ سېلىشقا ئۇلگۇرمەي ئۆزۇمنى كارىۋاتقا ئاتتىم.

ئەتىسى بېشىمنى كۆتۇرەلمەي قالدىم، ئاغرىقتىن بېشىم يېرىلغۇدەك بولۇپ كەتكەنىدى. تالادا جانغا تېگىدىغان يامغۇر ياغماقتا، تېخى قارمۇ ئۇچقۇنلاپ تۇراتتى. مەن ئالاھازەل ئۇچ سائەتچە ياتتىم، ئىشقا بارغۇم كەلمەيتتى. بۇ ھاياتىمدا بىرىنچى قېتىم بولغان ئىش، ھەتتا ئىشقىمۇ كۆڭلۇم تارتمايتتى، بىراق كېيىنچە ناھايىتى خىجىل بولدۇم، يەنىلا ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئىشقا باردىم.

ماشىنا روھسىز ماڭاتتى، ئېنىقراقىنى ئېيتقاندا، ماشىنىنى

روهسىز ھەيدەپ كېتىۋاتاتتىم، ئۇنىڭ ئۇستىگە ھاۋا ناھايىتى ئوسال. ئالدى تەرەپتىن كېلىۋاتقان ماشىنا قار بىلەن پۈركەنگەن، ئەھۋالدىن قارىغاندا تاغ ئېغىزىدا قار ياغقان ئوخشايدۇ. نېمە بولسا بولمامدۇ، ھاۋا بۇزۇلۇپ قار - بوران ۋە شۇرغان بولۇپ كەتسىمۇ نېمىتى، قانچىلىك قورقۇنچلۇق ئىش ئىدى، ھەرنېمە بولار، ئۆلۈمدىن چوڭ بولماس...

روھىي ھالىتىم بەك ئوسال ئىدى. ماشىنىنىڭ ئەينەكىدە ئۆزۈمنى كۆرۈپ، كۆڭلۈم بۆلەكچىلا بولۇپ كەتتى: ساقال - بۇرۇتلىرىم ئۆسۈپ كەتكەن، يۈز - كۆزۈم ئىششىپ كەتكەن، ھېرىپ مادارىم قالمىغانلىقتىن ئەمدىلا كېسەلدىن قوپقان ئادەم- دەك بولۇپ قاپتىمەن. يولدا ئانچە - مۇنچە غىزالىنىۋالسامچۇ كاشكى، ئەتىگەندىن تارتىپ تا ھازىرغىچە گېلىمدىن بىر تېمىم سۇ چاغلىق بىرنېمە ئۆتمىدى. لېكىن، غىزاغا كۆڭلۈم تارتمايت- تى، ھاراق ئىچكۈملا كېلەتتى. ھەممىگە ئايانكى، ئۆزىگە بىرەر قېتىم يول قويغان كىشى كېيىن ئۆزىنى تۇتۇۋالمايدۇ. مەن بىر دۇكاننىڭ ئالدىدا توختىدىم. بىر رومكا ھاراق قورساققا كىرگەندىن كېيىن روھىم كۆتۈرۈلۈپ، ئېسىمگە كەلدىم، ماشە- نىمۇ يېنىككىنە مېڭىۋاتقاندەك بىلىندى. كېيىن يول ئۇستىدە يەنە تۆت سەر ھاراق ئىچتىم، ئۇنىڭدىن كېيىن يەنە بىرئاز ھاراق ئىچتىم. يول ئۆزى كېتىۋاتقاندەك بولاتتى، ئەينەك چوتكىسى ئالدىمدا ئۇيان - بۇيان تەۋرەنمەكتە. تاماكىنى كالپۇكۇمغا قىستۇرۇپ، ئالدىمغىراق ئېڭىشكەن ھالدا كېتىۋاتىمەن، ئالدى تەرەپتىن كېلىۋاتقان ماشىنىلار يولدىكى پاتقاقلارنى ماشىنامنىڭ دېرىزىسىگە چاچرىتىپ ئۇچقاندەك ئۆتۈپ كېتىشەتتى. كەچ كىرىپ كېتىۋاتقاچقا، مەنمۇ ماشىنىنى تېزلەتتىم. تاغقا كەلگەن ۋاقتىمدا قاپقاراڭغۇ كەچ بولۇپ كەتكەنىدى، ئەتراپ جىمجىت، گۆردەك قاپقاراڭغۇ. بۇ چاغدا ھاراق مېنى ئېلىپ كەتتى، قىزىپ بوشىشىپلا كەتتىم. ھارغىنلىق يېتىشكە، كۆز ئالدىم غۇۋالە- شىشقا باشلىدى. كابىنكىنىڭ ئىچى چىداپ تۇرغۇسىز ھالدا

دىمىق بولۇپ كەتتى. مەن ھېچقاچان بۇنچىلىك قاتتىق مەست بولۇپ باقمىغانىدىم. يۈز ـ كۆزۈم تەردىن ئېچىشىپ كەتتى. مەن ئۆزۈمنى ماشىنىدا ئەمەس، بەلكى ماشىنىنىڭ ئالدىدىكى توختىماي يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان چىراغ نۇرى ئىچىدە مولاق ئېتىپ كېتىۋاتقاندەك، ئاشۇ چىراغ نۇرىغا ئەگىشىپ، بىردەم ماشىنىنىڭ چىرىغى ئاپپاق يورۇتۇۋەتكەن چوڭقۇر جىلغىلارغا چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك، بىردەم مىدىرلاپ تۇرغان، تىك يارلاردا تېيىلىپ يۈرگەن نۇر تۇۋرۇكلىرىگە ئەگىشىپ ئۆرلەپ كېتىۋاتقاندەك، بىردەم يەنە شۇ سىزىقتەك ئىككى يول نۇرنى قوغلاپ ئەگىرى ـ توقاي يوللاردا ئۆملەۋاتقاندەك سېزەتتىم. بارغانسېرى ماغدۇر ـ سىزلىنىپ كېتىۋاتاتتىم، لېكىن ماشىنىنى توختاتمىدىم. رولدىن قولۇم ئاجراپ كەتسىلا ماشىنىنى ھەيدىيەلمەي قالىدىغانلىقىمنى بىلەتتىم. نەگە كەلگەنلىكىمنى بىلمەيمەن، ئېھتىمال تاغ ئېغىزىنىڭ مەلۇم بىر يېرىگە كەلگەندۇرمەن. ئېخ ! دولۇن، دولۇن، تەڭرىتاغنىڭ توسۇقى ! سېنىڭمۇ شۇنچىۋالا خەتەرلىك بولۇپ كەتكىنىڭنى ! بولۇپمۇ كېچىدە، خۇسۇسەن مەندەك بىر مەست شوپۇرغا !

ماشىنا بىر دۆڭدىن كۆچەپ چىقتى ـ دە، تاغ باغرىغا قاراپ ئېتىلدى. ماشىنا يولدا ئۇچقاندەك تۆۋەنلىمەكتە، ئاندىن كېيىن بىرنەرسىگە بېرىپ سوقۇلغاندەك بىر ئاۋاز چىقتى ـ دە، ئالدىدىكى چىراغ لىپ ـ لىپ قىلىپ، ئالدى تەرەپ قاپقاراڭغۇ بولۇپ قالدى. كاللامدىن «چاتاق چىقتى !» دېگەن بىر ئوي ئۆتۈپ كەتتى.

ئەنە شۇ تەرىقىدە قانچە ئۇزاق ياتقانلىقىمنى بىلمەيمەن. پەقەت پاختا تىقىپ قويغاندەك بولۇپ قالغان قۇلىقىمغا گويا ناھايىتى يىراقتىن ئۇشتۇمتۇت: «ھوي، يورۇق چۈشۈرۈۋەتكىنە !» دېگەن بىر ئاۋاز ئاڭلانغاندەك ھەمدە بىرەيلەن بېشىمنى، مۇرەمنى ۋە مەيدەمنى سىلىغاندەك تۇيۇلدى. «تېخى جېنى بار ئىكەن، مەست ئىكەن» دەيتتى ئۇ. يەنە بىرى: «يولنى بوشتىش كېرەك ئىدى»

دەپ جاۋاب بەرگەندەك بولدى.

— ھوي، دوستۇم، سەل مىدىرلاپ باققىنا، بىز ماشىنىنى يۆتكەيلى، — ئۇ ئىككى قولى بىلەن مۇرەمدىن ئاستا ئىتتەردى.

مەن ئىگىرىغان ھالدا بېشىمنى تەسلىكتە كۆتۈردۈم، پېشانەمدىن ئاققان قان يۈزۈمنى بويلاپ ئېقىۋاتاتتى. مەيدەمدە بېلىمنى تۈز قىلىشقا كاشىلا بولۇۋاتقان بىرنېمە بارەك قىلاتتى. ھېلىقى كىشى بىر تال سەرەڭگە ياندۇرۇپ ماڭا قارىدى، ئاندىن يەنە بىر تال سەرەڭگە يېقىپ ماڭا يەنە سەپسېلىپ قارىدى، ئۇ خۇددى كۆزىگە ئىشەنمەيۋاتقاندەك قىلاتتى...

— نېمە بولدۇڭ، دوستۇم؟ قانداق بولغىنى - ھە؟ — دېدى ئۇ قاراڭغۇدا قايغۇرغان ھالدا.

— ماشىنا... بەك سوقۇلۇپتۇمۇ؟ — مەن قان تۆكۈرۈپ سورىدىم.

— ياق، ئانچە ئەمەس، پەقەت يولنى توسۇۋاپتۇ.

— ھە، ئەسسە مەن ماشىنىنى ھەيدەپ كېتەي، مېنى قويۇۋېتىڭلار ! — مەن تىترەپ تۇرغان بۇ گەپ ئاڭلىماس قولۇم بىلەن ئاچقۇچنى تولغاپ ماشىنىنى ئوت ئالدۇرماقچى بولدۇم.

— توختاپ تۇر ! — ئۇ مېنى قاتتىق تۇتۇۋالدى، — چاقچاق قىلمىغىن، ماشىنىدىن چىققىن ! بۇگۈن مۇشۇ يەردە بىر كېچە قونغىن، ئەھۋالدىن قارىغاندا ئەتە ئەتىگەندە ماڭساڭ...

ئۇلار مېنى كابىنكىدىن تارتىپ چۈشۈرۈشتى.

— قىيىمىل، ماشىنىنى يول ياقىسىغا چىقىرىپ قوي، ئۇنى ئاشۇ يەردە توختىتىپ قويايلى.

ئۇ قولۇمنى مۇرىسىگە ئېلىپ، مېنى يۆلىگەن ھالدا قاراڭغۇدا بىر ياققا قاراپ ماڭدى، بىز خېلى ئۇزۇن مېڭىپ بىر ھويلىغا كەلدۇق، ئۇ مېنى يۆلەپ ئۆيگە ئەكىردى، ئالدىمىزدىكى ئۆيدە كىرسىن لامپىسىغا ئوت يېقىلدى. ئۇ مېنى ئورۇندۇققا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ چاپىنىمنى سالدۇردى، بۇ چاغدا مەن ئۇنىڭغا سەپسالدىم ۋە ئېسىمگە ئالدىم. بۇ ھېلىقى چاغدا تاغ

ئېغىزىدا مېنىڭ بىلەن بىللە ماشىنىغا چاتما سۆرەتكەن ھېلىقى يول ئاسراش ئىشچىسى بايتېمىر ئىدى. مەن ناھايىتى خىجىل بولدۇم، لېكىن ناھايىتى خۇشال بولۇپ كەتتىم. ئۇنىڭدىن ئەپۇ سوراي، ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتاي دەپ تۇرۇشۇمغا، بىردىنلا ئۆي ئىچىدە پالاق ـ پۇلۇق قىلىپ يەرگە تاشلانغان ئوتۇن ئاۋازى ئاڭلاندى. مەن بۇرۇلۇپ قارىدىم ـ دە، ئاندىن ئورۇندۇقتىن ئاستا كۆچەپ تۇرۇپ كەتتىم، يەلكەمگە مىڭ پاتمان ئېغىر يۈكنى ئارتىپ قويغاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى: ئىشىك تۆۋىدە، چېچىلىپ ياتقان يېرىندىلار يېنىدا ئاسىل تۇراتتى. ئۇ ھاڭ ـ تاڭ بولغان، قامىتىنى تۆز تۇتقان ھالدا ماڭا قاراپ قېتىپ قالغانىدى.

ـــ بۇ نېمە ئىش؟ ـــ ئۇ پەس ئاۋازدا گۈدۈڭلىدى.

«ئاسىل !» دەپ توۋلىۋېتىشكە تاس ـ تاماس قالدىم. لېكىن، ئۇنىڭ يىراقلاشقان، گىگانتلارنىڭ كۆز نۇرىدەك كۆز نۇرى ماڭا بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلىش ئىمكانىيىتىنى بەرمىدى. مەن خىجالەتچىلىكتە يەرگە قارىدىم. ئۆي بىرپەس جىمجىت بولۇپ كەتتى. ئەگەر بايتېمىر بولمىغان بولسا، بۇ ھالەتتە قانداق قىلاتتىمكىن، ئۇ خۇددى ھېچنېمىنى سەزمىگەندەك، مېنى يەنە ئولتۇرغۇزۇپ قويدى.

ـــ ھېچقىسى يوق، ئاسىل، ـــ دېدى ئۇ تىنچقىنا، ـــ شوپۇر بىرئاز سوقۇلۇپ كېتىپتۇ، ياخشىراق دەم ئېلىۋالسۇن... ئەڭ ياخشىسى، سەن يودنى ئەكېلىپ بەرگىنە.

ـــ يود؟ ـــ ئۇنىڭ ئاۋازى يۇمشىدى، لېكىن يەنىلا قورقۇش ئالامىتى بار ئىدى، ـــ يودنى قوشنىلار ئاچىقىپ كەتكەن... مەن بېرىپ ئەكېلەي ! ـــ ئۇ قانداقتۇر بىرنېمىنى ئېسىگە ئالغاندەك يۈگۈرۈپ چىقىپ كەتتى.

مەن مىدىر ـ مىدىر قىلماي كالپۇكۇمنى چىشلەپ ئولتۇرۇپ قالدىم. شۇ دەقىقىدىلا مەستلىك تارقىلىپ ھوشۇمغا كەلدىم. پەقەت چېكە تومۇرلىرىملا جىددي سوقماقتا.

ـــ ئالدى بىلەن يۈيۈنۈۋالغىن، ـــ دېدى بايتېمىر چېكەمدىكى

يارىغا سەپسېلىپ قاراپ. ئۇ چېلەكنى ئېلىپ چىقىپ كەتتى. بۇ چاغدا يان تەرەپتىكى ئۆيدىن بەش ياشلارغا كىرگەن يالاڭ ئاياغ، كۆڭلەكچان بىر ئوغۇل بالا چىقىپ كەلدى ـ دە، ھېرىسمەن چوڭ كۆزلىرى بىلەن ماڭا قاراپ تۇرۇپ قالدى. مەن ئۇنى دەرھال تونۇدۇم. قانداق تونۇغانلىقىمنى بىلمەيمەن، ئەمما مەن تونۇدۇم، يۇرىكىم تونۇدى.

ـــ سامات ! ـــ مەن پەس ئاۋاز بىلەن ئۇنىڭ ئىسمىنى ئاتاپ، ئۇنىڭغا بۇرۇلدۇم. بۇ چاغدا بايتېمىر بوسۇغىدا پەيدا بولۇۋىدى، تەمتىرەپ كەتتىم. ئۇ ئوغلۇمنىڭ ئىسمىنى چاقىرغانلىقىمنى ئاڭلىغاندۇر. خۇددى ئوغرىلىق قىلىپ تۇتۇلۇپ قالغاندەك ناھايىتى ئۇڭايسىزلىنىپ كەتتىم ـ دە، بۇنداق مۇشكۇل ئەھۋالدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن، ئۇپۇل ـ توپۇل پېشانەمدىكى يارىنى توسقان بولۇپ سوردىم:

ـــ بۇ سىزنىڭ ئوغلىڭىزمۇ؟ ـــ مەن نېمە ئۈچۈن مۇشۇنداق دەپ سوردىم؟ تاكى ھازىرغىچە ئۆزۈمنى كەچۈرەلمەيمەن.

ـــ مېنىڭ ئوغلۇم ! ـــ بايتېمىر خۇددى غوجايىنلاردەك قەتئىي جاۋاب بەردى ـ دە، چېلەكنى پولغا قويۇپ، ساماتنى كۆتۈرۈۋالدى، ـــ مېنىڭ ئوغلۇم، ئەلۋەتتە مېنىڭ ئوغلۇم، شۇنداقمۇ، سامات؟ ـــ ئۇ بالىنى سۆيدى ۋە ساقلىنى ئۇنىڭ بوينىغا سۈركىدى. بايتېمىرنىڭ ئاھاڭى ۋە ھەرىكىتىدە ئازراقمۇ ساختىلىق كۆرۈنمىدى، ـــ نېمىشقا ئۇخلىمايسەن؟ سېنىزە سېنى، تايچىقىم، ھەممە نەرسىنى بىلگۈڭ كېلىدۇ ـ ھە، ماقۇل، ئەمدى يوتقىنىڭغا كىرىپ ياتە !

ـــ ئاپام نەگە كەتتى؟ ـــ سامات سورىدى.

ـــ ھېلى كېلىدۇ. ئەنە، ئاۋۇ ئەمەسمۇ ! بارە، بالام.

ئاسىل ئۆيگە يۈگۈرۈپ كىردى ـ دە، بىزگە جىمجىت ھالدا ئېھتىياتچانلىق بىلەن تېزلا قاراپ چىقىپ، يود قاچىلانغان كىچىك قۇتىنى بايتېمىرغا بېرىپ، بالىنى ئۇخلىتىشقا كىرىپ كەتتى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى www.uyghurkitap.com

بايتېمىر لۆڭگىنى ھۆل قىلىپ يۇز - كۆزۈمدىكى قان يۇقۇندىلىرىنى سۈرتتى.

— چىداپ تۇرغىن! — دېدى ئۇ يودنى يارامغا سۈركەپ چاقچاق قىلغان ھالدا ۋە گېپىنى جىددىي ھالدا داۋاملاشتۇردى، — شۇنداق ۋەقە تۇغدۇرغانلىقىڭ ئۈچۈن يودنى قاتتىق - قاتتىق سۈركەش كېرەك ئىدى، لېكىن سەن بىزگە مېھمان - دە. بولدى... ھوي، بولدى، ئەمدى تېزلا ساقىيىپ كېتىدۇ. ئاسىل، بىزگە ئازراق چاي بەرسەڭچۇ!

— مانا ھازىرلا!

بايتېمىر كىگىزگە كۆرپە سېلىپ، ياستۇقتىن بىرنى قويۇپ قويدى.

— مەيەرگە كېلىپ ئولتۇرۇپ بىردەم دېمىگىنى ئېلىۋال، — دېدى ئۇ.

— ھېچقىسى يوق، رەھمەت!

— كېلە، كېلە، ئۆز ئۆيۈڭدەك كۆرۈپ ئولتۇرغىن، — دېدى بايتېمىر گېپىدە چىڭ تۇرۇپ.

ماڭا بۇلارنىڭ ھەممىسى خۇددى چۈشۈمدىكىدەك بىلىندى، يۈرىكىم خۇددى بىركىم تەرىپىدىن كۆكرەك قەپىسىمگە نىقتاپ قويغاندەك بولۇپ كەتتى. ئىچكى ئەزالىرىم قاتتىق تىترەيتتى، قورقاتتىم ھەم نېمىدىندۇر ئۇمىد كۈتەتتىم. ئاھ، نېمە ئۈچۈن ئاپام مېنى مۇشۇ زامانداً تۇغۇپ قويغاندۇر!

ئاسىل بىزگە قارىماسلىقا تىرىشىپ، ساماۋارنى ئېلىپ ھويلىغا چىقىپ كەتتى.

— ساڭا يارەملىشەي، ئاسىل، — دېدى بايتېمىر ئۇنىڭ ئارقىسىدىن. لېكىن، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ ماڭمايلا سامات يەنە يۇگۈرۈپ چىقتى. ئۇنىڭ زادىلا ئۇخلىغۇسى يوق ئىدى.

— نېمە قىلاي دەيسەن، سامات؟ — بايتېمىر بېشىنى چايقاپ تۇرۇپ سورىدى.

— ئاكا، سىز توپتوغرا كىنودىن چىقىپ كەلدىڭىزمۇ؟ —

ئوغلۇم ئالدىمغا كېلىپ ئەستايىدىل تۇرده سورىدى.
مەن ئۇنىڭ گېپىنى چۈشەندىم، لېكىن بايتېمىر قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.
— ئاھا، سېنىمزە، كالۋا! — بايتېمىر كۈلگەن پېتى بالىنىڭ يېنىدا زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ، ماڭا قاراپ سۆزلىدى، — تازا كۈلكىلىك گەپ - ده ... بىز كانىغا كىنوغا بارغاندا بۇمۇ بىللە بارغانىدى...
— ھەئە، مەن كىنودىن چىقىپ كەلدىم! — مەنمۇ قىزىقچىلىق قىلدىم.
لېكىن، سامات قاپىقىنى تۇردى.
— سىز يالغان ئېيتىۋاتىسىز!
— نېمە ئۈچۈن يالغان بولىدىكەن؟
— ئەمىسە، سوقۇشىدىغان قىلىچىڭىز قېنى؟
— ئۆيگە قويۇپ قويدۇم...
— كۆرۈپ باقسام بولامدۇ؟ ئەتە بولامدۇ؟
— بولىدۇ. ھوي، مەيەرگە كەلگىنە، سېنىڭ ئېتىڭ نېمە، ساماتمۇ؟
— ھەئە، مېنىڭ ئېتىم سامات. ئاكا، سىزنىڭ ئېتىڭىز نېمە؟
— مەن... — سەل جىم تۇرۇپ قالدىم، — مېنىڭ ئېتىم ئىلياس، — مەن ئاغزىمدىن تەسلىكتە شۇ سۆزنى چىقىرالىدىم.
— سامات، كىرىپ ئۇخلىغىن، بەك كەچ بولۇپ كەتتى! — گەپكە بايتېمىر ئارىلاشتى.
— دادا، يەنە بىرئاز تۇرسام بولامدۇ؟ — سامات يالۋۇردى.
— ماقۇل! — بايتېمىر ماقۇل بولدى، — مەن چاينى ئەكېلەي.
سامات يېنىمغا كەلدى. مەن ئۇنىڭ قوللىرىنى سىلىدىم: ئۇ ماڭا قۇيۇپ قويغانىدەكلا ئوخشايتتى، ھەتتا ئۇنىڭ قولى ھەم كۈلۈشلىرىمۇ مېنىڭكىگە بەكمۇ ئوخشايتتى.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— چوڭ بولغاندا نېمە بولىسەن؟ — ئوغلۇم بىلەن پاراڭلىشىش مەقسىتىدە ئۇنىڭدىن سورىدىم.

— شوپۇر بولىمەن.

— ماشىنىغا چۈشۈشنى ياخشى كۆرەمسەن؟

— بەك ياخشى كۆرىمەن... بىراق قولۇمنى كۆتۈرسەم، مېنى ھېچكىم ماشىنىسىغا ئولتۇرغۇزۇۋالمايدۇ...

— ئۇنداق بولسا، ئەتە كېلىپ سېنى ماشىنامغا ئولتۇرغۇزاي، بولامدۇ؟

— بولىدۇ. مەن ئوشۇقۇمنى سىزگە بېرىمەن، — ئۇ ئۆيگە ئوشۇقلىرىنى ئالغىلى كىرىپ كەتتى.

دېرىزىنىڭ سىرتىدىن ساماۋارنىڭ تۈرخۈنلۇقىدىن ئوت ئۇچقۇنلىرى ئۇچقۇنلاۋاتقانلىقى كۆرۈندى. ئاسىل بىلەن بايتېمىر بىرنېمىلەرنى دېيىشۋاتاتتى.

سامات ئوشۇق قاچىلانغان ئارقار تۈلۈمنى ئاچقتى.

— ئاكا، سىز تاللىۋېلىڭ! — ئۇ ھەر خىل بويالغان بۇ مۇلكىنى شاراقلىتىپ ئالدىمغا تۆكتى.

خاتىرە قىلىپ ساقلاش ئۈچۈن ئوشۇقتىن بىرنى ئالايمكىن دېدىم، لېكىن جۈرئەت قىلالمىدىم. ئىشىك ئېچىلدى، بايتېمىر پورۇقلاپ قاينىاپ تۇرغان ساماۋارنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كەلدى. ئاسىل ئۇنىڭ ئارقىسىدىن كىرىپ كەلدى ۋە چاي دەملەشكە كىرىشتى. بايتېمىر بىر يۇمىلاق شىرەنى كىگىز ئۈستىگە قويۇپ داستىخان سالدى. سامات ئىككىمىز ئوشۇقلارنى يىغىپ تۈلۈمغا سالدۇق.

— مۇلكۈڭنى يەنە خەققە كۆرسىتىپسەن - دە، پوچى! — دېدى بايتېمىر ئەركىلىتىپ ساماتنىڭ قۇلىقىنى سوزۇپ.

بىر مۇنۇتتىن كېيىن ھەممىز شىرەنى چۆرىدەپ ئولتۇردۇق. ئاسىل ئىككىمىزلا بىر - بىرىمىزنى تونۇمايدىغان بولۇۋالدۇق. ئىمكانىيەتنىڭ بارچە ئېغىر - بېسىق ھالەتتە ئولتۇراتتۇق، ئېھتىمال ئەنە شۇ سەۋەبتىن بولسا كېرەك، ئاز

گەپ قىلىشاتتۇق. ساماەت بايتېمىرنىڭ قۇچىقىدا ئولتۇرۇپ، ئۇنىڭغا يۆلەنگەن ھالدا بېشىنى چايقايتتى.

ـــ ھوي، دادا، ساقلىڭ سانجىلىپلا تۇرىدىكەن ! ـــ دېدى ساماەت ۋە ئۆرلەپ يۈزىنى ئۇنىڭ ساقلىغا سۈركىدى.

ئوغلۇم بىلەن بىللە ئولتۇرۇپ، يا ئۇنى بالام دېيىلمىسەم، يەنە كېلىپ ئۇنىڭ باشقا بىرەيلەننى ئاتا دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ تۇرسام، بۇ نەقەدەر قىيىن ـ ھە ! ئاسىل، قەدىرلىكىم ئاسىل، مانا مېنىڭ بىلەن بىر يەردە ئولتۇرۇپتۇ، لېكىن ئۇنىڭ كۆزىگە تىكىلىپ قاراشقا ھەققىم يوق، بۇ نېمىدېگەن ئازاب ـ ھە ! ئۇ بۇ يەرگە قانداق كېلىپ قالغاندۇر؟ بايتېمىرنى ياخشى كۆرۈپ قېلىپ تەگكەنمىدۇر؟ ئۇ ھەتتا مېنى تونۇغاندەك بولغانلىقىنىمۇ بىلدۇرمەيۋاتقان، ئەكسىچە مېنى پۈتۈنلەي تونۇمايدىغان يات ئادەم دەپ قاراۋاتقان شارائىتتا، مەن ئۇنىڭدىن نېمىنى ئۇقالايمەن؟ ئۇ ماڭا شۇ قەدەر ئۆچ بولۇپ كەتكەنمىدۇر؟ بايتېمىر نېمىلەرنى ئويلاۋاتقاندۇر؟ ئۇ مېنىڭ كىم ئىكەنلىكىمنى قىياس قىلىپ باقمىغانمىدۇر؟ ساماەت بىلەن ئىككىمىزنىڭ بەكمۇ ئوخشىشىپ كېتىدىغانلىقىمىزنى بىلمىگەنمىدۇر؟ ئۇ نېمىشقا ھەتتا ئىككىمىزنىڭ تاغ ئېغىزىدا بىر چاغلاردا ئۇچرىشىپ قالغانلىقىمىزنى، بىرلىكتە بىر ماشىننىنى سۆرەپ كەلگەنلىكىمىزنى ئېسىگە ئالالمىدى؟ يا ئۇ راستىنلا ئۇنتۇپ قالدىمۇ؟

ھەممىمىز ئۇخلاش ئۈچۈن ياستۇققا باش قويغان ۋاقتىمىزدا كۆڭلۈم تېخىمۇ غەش بولدى. ئۇلار ماڭا كىگىزگە ئورۇن سېلىپ بەردى. مەن تام تەرەپكە قاراپ ياتتىم، چىراغ غۇۋا يورۇپ تۇراتتى، ئاسىل چىنە ـ قاچىلارنى يىغىشتۇرماقتا.

ـــ ئاسىل ! ـــ دەپ قىچقاردى بايتېمىر يان ئۆيدە پەس ئاۋاز بىلەن.

ئاسىل ئۇنىڭ يېنىغا چىقىپ كەتتى.

ـــ ئۇنىڭ كۆڭلىكىنى يۇيۇۋەتكىنىڭ ياخشى بولارمىكىن.

ئاسىل قان بولۇپ كەتكەن شەتلەڭگە كۆڭلىكىمنى يۇيۇشقا

كىرىشتى. لېكىن، ئۇ يۇيۇۋاتقان كۆڭلەكنى شۇ ھامان قويۇپ قويدى. ئۇنىڭ بايتېمىرنىڭ يېنىغا كىرىپ كەتكەنلىكىنى ئاڭلىدىم.

ــ ماشىنىنىڭ سۇخانىسىدىكى سۇنى ئېقىتىۋەتكەنمۇ؟ ــ دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا، ــ قاتتىق سوغۇقتا توڭلاپ قالمىسۇن يەنە...

ــ ئېقىتىۋەتكەن، قېيمىل ئېقىتىۋەتكەن، ــ دېدى بايتېمىرمۇ پەس ئاۋازدا، ــ ماشىنا ساپساق دېگۈدەك... ئەتە ئەتىگەندە بىز ئۇنىڭغا يارەملىشىمىز...

لېكىن، مەن بۇلارنى ئۇنتۇپ كېتىپتىمەن، مېنىڭدە نەدە ماشىنىنىڭ سۇخانىسى بىلەن موتورىنى ئويلىغۇدەك كۆڭۈل بولسۇن!

ئاسىل كۆڭلىكىمنى يۇيۇپ كىرىپ مەشنىڭ يېنىغا يېيىپ قويۇپ، ئېغىر ئۇھ تارتتى ۋە چىراغنى ئۆچۈرۈۋېتىپ چىقىپ كەتتى.

ئۆي ئىچى قاپقاراڭغۇ. ئۇچىلىمىزنىڭ ئۇخلىمىغانلىقىمىز، ئۇچىلىمىزنىڭ ئۆز خىيالىمىز بىلەن ياتقانلىقىمىز ماڭا ئايان. بايتېمىر ئوغلۇم بىلەن بىر كارىۋاتتا ياتتى. ئۇ بىردەم - بىردەم ساماتنى ئەركىلىتىپ، يوتقىنىنى يېپىپ، قىمداپ ياتاتتى، سامات ئۇيقۇلۇقتا ئۇيان - بۇيان ئۆرۈلۈپ، يوتقىنىنى تېپىپ ئېچىۋېتەتتى. ئاسىل بولسا بىردەم - بىردەم ئۇھ تارتاتتى. قاراڭغۇدا مەن ئۇنىڭ ياشاڭغىرىغانلىقتىن پارقىراپ تۇرغان كۆزىنى كۆرگەندەك بولدۇم. ئېھتىمال ئۇنىڭ كۆزى ئىسسىق ياش بىلەن تولغاندۇر. ئۇ نېمىنى، كىمنى ئويلاۋاتىدىكىنە؟ ھازىر بىز ئۈچ ئادەم بولۇپ قالدۇق... ئېھتىمال ئۇمۇ ماڭا ئوخشاش، بىزنى بىر - بىرىمىزگە باغلىۋەتكەن گۈزەل ۋە ھەسرەتلىك ئىشلارنى ئەسلەپ كەتكەندۇر؟ بىراق، ھازىر ئۇنىڭغا يېقىنلاشقىم مۇمكىن ئەمەس، ئۇنىڭ پىكرىمۇ ماڭا روشەن ئەمەس. مۇشۇ بىرنەچچە يىلدىن بۇيان ئاسىل ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ، ئۇنىڭ

كۆزى ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ... ئاسىل ئەمدى ئاشۇ يىللىرىدىكىدەك خەققە ئاسانلا ئىشىنىدىغان ئاسىل ئەمەس، ئۇنىڭ كۆزىمۇ ئاشۇ يىللىرىدىكىدەك تازا ۋە ساددا نۇر تۆكۈلۈپ تۇرىدىغان كۆز ئەمەس. ئۇنىڭ كۆزى تېخىمۇ بەك ئۆتكۈر بولۇپ كەتكەن. شۇنداق بولسىمۇ، مەن ئۇچۇن ئېيتقاندا، ئاسىل بۇرۇنقىدەكلا يايلاقتىكى سەرۋى قامەتلىك دىلبەر ئىدى. ئۇنىڭ ھەربىر ھەرىكىتىدىن ماڭا تونۇش، يېقىن نەرسىنى كۆرەتتىم. شۇ سەۋەبتىن يۇرىكىم تېخىمۇ پۇچىلىنىپ كەتتى، ئاغرىدى، ئازابلاندى. ئۇمىدسىزلىك ئىچىدە ياستۇقنىڭ بۇرجىكىنى چىشلەپ تاكى تاڭ ئاتقۇچە كىرپىك قاقماي چىقتىم.

دېرىزىدىن قارىغىنىمدا، كۆكتە بۇلۇتلار ئارىسىدا ئۇزۇپ يۇرگەن ئاي گاھىدا بۇلۇتلارنىڭ ئارقىسىغا يوشۇرۇنسا، گاھىدا جامالىنى كۆرسىتەتتى.

ئەتىگەندە ئاسىل بىلەن بايتېمىر ئىككىسى ئۆي ئىشى بىلەن ھويلىغا چىقىپ كەتكەندە، مەنمۇ ئورنۇمدىن تۇردۇم. كېتىشىم كېرەك ئىدى. مەن ئاستاغىنا ساماتنىڭ يېنىغا بېرىپ ئۇنىڭ مەڭزىگە بىرنى سۆيۈپ قويۇپ ئۆيدىن ئىتتىك چىقتىم.

ئاسىل بىرنەچچە تاشقا ئورنىتىلغان قازاندا سۇ قايىنىتىۋاتاتتى، بايتېمىر ئوتۇن كەسلەۋاتاتتى. ئىككىمىز ماشىنىغا قاراپ ماڭدۇق. يول بويى ھەر ئىككىمىزلا گەپ قىلماي تاماكىمىزنى چېكىپ ماڭدۇق.

بايا ماشىنا يول بويىدىكى تۇڭرۇككە بېرىپ سوقۇلغانىكەن. ئىككى تال تۇڭرۇك ئۆرۈلۈپ، تۇڭرۇك كۆمۈلگەن سېمونت توپىلار چېچىلىپ يېتىپتۇ. ماشىنىنىڭ ئالدىدىكى چىراغلار پاچاق - پاچاق بولۇپ كېتىپتۇ، چاق ياپقۇسى بىلەن چاقنىڭ ئالدى تەرىپى ئېگىلىپ، چاقنى قىسىۋاپتۇ. بۇلارنى لوم ۋە بولقا بىلەن بىرھازا ھەپىلىشىپ يۇرۇپ ئوڭلىدۇق. ئاندىن كېيىن ئۇزاققا سوزۇلغان، ئادەمنى قىينايدىغان ئىشنى باشلىدۇق. موتور توڭلاپ قالغاچقا ھېچبىر گۇركىرىمەيتتى. بىز موتورنى قىزدۇر-

يۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دۇق ۋە رولكىنى توختىماي ئايلاندۇردۇق. ئىككىمىزنىڭ مۇرە-مىز تېگىپ تۇراتتى، تۆت قولىمىز بىر رولكىنى ئىسسىتماقتا، ئاغزىمىزدىن چىققان ھور بىر - بىرىمىزنىڭ يۈزىگە تېگىپ تۇراتتى، ئىككىمىز بىر ئىشنى قىلۋاتىمىز، ئېھتىمال ئىككە-مىزنىڭ خىيالىمۇ ئوخشاش بىر ئىش ئۈستىدە بولۇۋاتقاندۇر.

موتور ھەرىكەتكە كېلەي دەپ قالدى، ئىككىمىز ئۈھ دېيىشكە باشلىدۇق. ئاسىل ئىككى چېلەك ئىسسىق سۇ كۆتۈرۈپ كېلىپ، ئۇن - تىنسىزلا ئالدىمغا قويۇپ، ئۆزى بىر چەتكە ئۆتۈپ تۇردى. مەن ئىسسىق سۇنى سوۋۇتقۇچقا قۇيدۇم. بايتېمىر ئىككىمىز رولكىنى يەنە ئايلاندۇرۇۋىدۇق، ئاخىر موتور ھەرىكەتكە كەلدى. مەن كابىنكىغا كىرىپ ئولتۇردۇم. موتورنىڭ ئايلىنىشى تەكشى ۋە رەتلىك ئەمەس ئىدى. بايتېمىر بولقىنى ئېلىپ، ياپقۇنىڭ ئاستىدا ئوتلۇقنى تەكشۈرۈشكە باشلىدى. دەل شۇ چاغدا سامات بىر چوڭ چاپاننى يېپىنچاقلاپ ھاسىرىغان پېتى يۈگۈرۈپ كەلدى. ئۇ ماشىنىنى چۆرىدەپ يۈگۈرۈيتتى، ماشىنىغا چۈشۈپ ئويىنىغۇسى كەلگەندەك قىلاتتى، لېكىن ئاسىل ئۇنى تۇتۇۋېلىپ قويۇپ بەرمەيتتى. بۇ چاغدا ئاسىل كابىنكىنىڭ يېنىغا كېلىپ قالدى. ئۇ ماڭا ئەيىبلىگۈچى نەزىرى بىلەن قاراپ، ئازابلانغاندەك ۋە ئىچ ئاغرىتقاندەك قىلاتتى، شۇ چاغدا مەندە تەڭداشسىز بىر ئىرادە تۇغۇلدى: گۇناھىمدىن كېچىدىغانلا ئىش بولسا، ئوت دېڭىزىغا بولسىمۇ كىرەتتىم، ئۆلۈشتىنمۇ قورقمايتتىم. ئوچۇق تۇرغان ئىشىكتىن مەن سەل بوينۇمنى سوزۇپ ئاسىلغا قاردىم:

— ئاسىل! بالىنى ئېلىپ كىرىپ ئولتۇرغىنا! مەن سىلەرنى ئېلىپ، بۇرۇنقىدەك مەڭگۈ سىلەر بىللە بولىمەن! مەيەرگە كىرىپ ئولتۇرغىنا! — موتورنىڭ گۈركىرىگەن ئاۋازىدىن پايدىلىنىپ ئۇنىڭغا يالۋۇردۇم.

ئاسىل ھېچبىر گەپ قىلماي، ياشقا تولغان كۆزىنى ئۇن - تىنسىز باشقا تەرەپكە قارىتىپ، ياق دېگەندەك بېشىنى چايقىدى.

— ئاپا، ماشىنىغا چىقە! — دېدى سامات ئۇنىڭ قولىنى

تارتىپ، ـــ چىقە !

ئۇ قاراپمۇ قويماي بېشىنى ساڭگىلاتقانچە كېتىپ قالدى. سامات بىللە مېڭىشقا ئۇنمماي، ئۇنىڭ قولىدىن ئاجراپ چىقىپ كەتتى.

ـــ ئوڭلاندى، ـــ دېدى بايتېمىر ماشىنىنىڭ ياپقۇسىنى «تاراققىدە» يېپىپ قويۇپ، ئاندىن جابدۇقلارنى كابىنكىغا قويۇپ قويدى.

شۇنىڭ بىلەن، مەن ماشىنىنى ھەيدەپ كەتتىم. مەن يەنە رولنى تۇتۇپ، يولىاردا، تاغلاردا كېتىۋاتىمەن، ماشىنا مېنى ئەكېتىۋاتاتتى، ھېچقانداق ئىش بولمىغاندەك ئىدى.

مانا شۇنداق قىلىپ، مەن تاغ ئېغىزىدىن ئاسىل بىلەن ئوغلۇمنى تېپىۋالدىم، شۇنداق بولدى، بىز كۆرۈشتۇق - يۇ، يەنە ئايرىلدۇق. دۆلەت چېگراسىغا كېتىۋاتقاندا ۋە قايتىپ كېلەشىمدە قانداق قىلاي دېگەننىلا ئويلىدىم، بىراق ھېچقانداق چارە تاپالمىدىم. مۇشۇنداق ئاخىرى چىقمايدىغان خىياللار مېنى ھارغۇزۇۋەتتى... ئەمدى كېتىشىم كېرەك، يىراق يەرلەرگە كېتىشىم كېرەك، بۇ يەردە قالسام بولمايدۇ.

بۇ يەردىن كېتىش نىيىتىگە قەتئىي كەلدىم، مۇشۇ خىيال بىلەن ماشىنا مەيدانىغا كەتتىم. مەن تاغ ئېغىزىدىكى ئۇچاستىكىدىن ئۆتكەندە، ساماتنىڭ ئۆزىدىن چوڭراق بىر ئوغۇل بالا ۋە كىچىك قىز بىلەن ئۆي ـــ تاش مۇنارلىق ئۆي ۋە ئېغىل ياساپ ئوينىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. بۇرۇن يول ياقىسىدا ئولارنى كۆرگەن بولۇشۇم مۇمكىن... ئەسلىي ھەر كۇنى دېگۈدەك ئوغلۇمنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپتىكەنمەن، بىراق مەن بۇنى بىلمەي يۇرگەنىكەنمەن. ماشىنامنى توختاتتىم.

ـــ سامات ! ـــ دەپ چاقىردىم مەن ئۇنى كۆرگۈم كېلىپ. بالىلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ ئالدىمغا يۇگۇرۇپ كېلىشتى.

ـــ ئاكا، بىزنى ماشىنىڭىزغا ئولتۇرغۇزامسىز؟ ـــ سامات ئالدىمغا يۇگۇرۇپ كېلىپ سورىدى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— ھەئە، ئولتۇرغۇزىمەن ! — دېدىم مەن.

بالىلار ئەركىلىشىپ بىراقلا كابىنكىغا ئېسىلىپ چىقىشتى.

— مەن تونۇيدىغان ھېلىقى ئاكام مۇشۇ شۇ ! — دېدى سامات دوستلىرىنىڭ ئالدىدا ماختىنىپ.

مەن ئۇلارنى ئېلىپ ئازلا ماڭغان بولساممۇ، لېكىن مېنىڭ بەختىم ۋە خۇشاللىقىم ئۇلارنىڭكىدىن كۆپ بولۇشى مۇمكىن. كېيىن ئۇلارنى چۈشۈرۈپ قويدۇم.

— ئەمدى سىلەر يۈگۈرۈپ قايتىپ كېتىڭلار !

بالىلار يۈگۈرۈشۈپ كەتتى. مەن ئوغلۇمنى ئېلىپ قالدىم.

— سامات، توختاپ تۇرە، ساڭا گېپىم بار ! — مەن ئوغلۇمنى بېشىمدىن ئېگىز قىلىپ كۆتۈرۈپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ يۈزىگە قارىدىم، كېيىن ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ سۆيدۈم، ئاندىن ئۇنى يەرگە قويدۇم.

— سىزنىڭ قىلىچىڭىز نەدە؟ ئەكەلدىڭىزمۇ، ئاكا ! — ساماتنىڭ ئېسىگە ئۇ ئىش كېلىپ قالدى.

— ھە ! مەن يەنە ئۇنتۇپ قاپتىمەن، ئوغلۇم، بۇدا چوقۇم ساڭا ئەكېلىپ بېرىمەن ! — دەپ ۋەدە بەردىم.

— ئەمدى ئۇنتۇمايسىز ـ ھە، شۇنداقمۇ، ئاكا؟ بىز يەنە ھېلىقى جايدا ئويناپ تۇرىمىز.

— ئەمدى سەن تېز قايتىپ كەت !...

ماشىنا مەيدانىدىكى ياغاچچىلار ئۆيىدە بالىلار ئويناۋاتقان ياغاچ قىلىچتىن ئۇچنى ياسىدىم ھەمدە ئۇلارنى ئېلىۋالدىم.

بالىلار راستىنلا مېنى ساقلاپ تۇرۇپتىكەن. مەن ئۇلارنى ماشىنىغا ئولتۇرغۇزدۇم. شۇنداق قىلىپ، ئوغلۇم ۋە ئۇنىڭ دوستلىرى بىلەن ئاغىنە بولۇپ قالدىم. ئۇلار تېزلا مەن بىلەن تونۇشۇپ كەتتى. مېنى كۆرسە يىراقتىن يۈگۈرۈشۈپ ئالدىمغا كېلىدۇ:

— ماشىنا، بىزنىڭ ماشىنا كەلدى !

ماڭا قايتىدىن جان كىردى، ئادەم بولدۇم. مەن ھەر قېتىم

تارتىپ، ـــ چىقە !

ئۇ قاراپمۇ قويماي بېشىنى ساڭگىلاتقانچە كېتىپ قالدى. سامات بىللە مېڭىشقا ئۇنمايى، ئۇنىڭ قولىدىن ئاجراپ چىقىپ كەتتى.

ـــ ئوڭلاندى، ـــ دېدى بايتېمىر ماشىنىنىڭ ياپقۇسىنى «تاراققىدە» يېپىپ قويۇپ، ئاندىن جابدۇقلارنى كابىنكىغا قويۇپ قويدى.

شۇنىڭ بىلەن، مەن ماشىنىنى ھەيدەپ كەتتىم. مەن يەنە رولنى تۇتۇپ، يولىاردا، تاغلاردا كېتىۋاتىمەن، ماشىنا مېنى ئەكېتىۋاتاتتى، ھېچقانداق ئىش بولمىغاندەك ئىدى.

مانا شۇنداق قىلىپ، مەن تاغ ئېغىزىدىن ئاسىل بىلەن ئوغلۇمنى تېپىۋالدىم، شۇنداق بولدى، بىز كۆرۈشتۇق - يۇ، يەنە ئايرىلدۇق. دۆلەت چېگراسىغا كېتىۋاتقاندا ۋە قايتىپ كېلەشىمدە قانداق قىلاي دېگەننىلا ئويلىدىم، بىراق ھېچقانداق چارە تاپالمىدىم. مۇشۇنداق ئاخىرى چىقمايدىغان خىياللار مېنى ھارغۇزۇۋەتتى... ئەمدى كېتىشىم كېرەك، يىراق يەرلەرگە كېتىشىم كېرەك، بۇ يەردە قالسام بولمايدۇ.

بۇ يەردىن كېتىش نىيىتىگە قەتئىي كەلدىم، مۇشۇ خىيال بىلەن ماشىنا مەيدانىغا كەتتىم. مەن تاغ ئېغىزىدىكى ئۇچاستىكىدىن ئۆتكەندە، ساماتنىڭ ئۆزىدىن چوڭراق بىر ئوغۇل بالا ۋە كىچىك قىز بىلەن ئۆيى ـــ تاش مۇنارلىق ئۆيى ۋە ئېغىل ياساپ ئويناۋاتقانلىقىنى كۆردۇم. بۇرۇن يول ياقىسىدا ئۇلارنى كۆرگەن بولۇشۇم مۇمكىن... ئەسلىي ھەر كۈنى دېگۈدەك ئوغلۇمنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپتىكەنمەن، بىراق مەن بۇنى بىلمەي يۈرگەنىكەنمەن. ماشىنامنى توختاتتىم.

ـــ سامات ! ـــ دەپ چاقىردىم مەن ئۇنى كۆرگۈم كېلىپ. بالىلارنىڭ ھەممىسى مېنىڭ ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كېلىشتى.

ـــ ئاكا، بىزنى ماشىنىڭىزغا ئولتۇرغۇزامسىز؟ ـــ سامات ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كېلىپ سورىدى.

ئۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

— ھەئە، ئولتۇرغۇزمەن ! — دېدىم مەن.

بالىلار ئەركىلىشىپ بىراقلا كابىنكىغا ئېسىلىپ چىقىشتى.

— مەن تونۇيدىغان ھېلىقى ئاكام مۇشۇ شۇ ! — دېدى سامات دوستلىرىنىڭ ئالدىدا ماختىنىپ.

مەن ئۇلارنى ئېلىپ ئازلا ماڭغان بولساممۇ، لېكىن مېنىڭ بەختىم ۋە خۇشاللىقىم ئۇلارنىڭكىدىن كۆپ بولۇشى مۇمكىن. كېيىن ئۇلارنى چۈشۈرۈپ قويدۇم.

— ئەمدى سىلەر يۈگۈرۈپ قايتىپ كېتىڭلار !

بالىلار يۈگۈرۈشۈپ كەتتى. مەن ئوغلۇمنى ئېلىپ قالدىم.

— سامات، توختاپ تۇرە، ساڭا گېپىم بار ! — مەن ئوغلۇمنى بېشىمدىن ئېگىز قىلىپ كۆتۈرۈپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ يۈزىگە قارىدىم، كېيىن ئۇنى چىڭ قۇچاقلاپ سۆيدۈم، ئاندىن ئۇنى يەرگە قويدۇم.

— سىزنىڭ قىلىچىڭىز نەدە؟ ئەكەلدىڭىزمۇ، ئاكا ! — ساماتنىڭ ئېسىگە ئۇ ئىش كېلىپ قالدى.

— ھە ! مەن يەنە ئۇنتۇپ قاپتىمەن، ئوغلۇم، بۈدا چوقۇم ساڭا ئەكېلىپ بېرىمەن ! — دەپ ۋەدە بەردىم.

— ئەمدى ئۇنتۇمايسىز ـ ھە، شۇنداقمۇ، ئاكا؟ بىز يەنە ھېلىقى جايدا ئويناپ تۇرىمىز.

— ئەمدى سەن تېز قايتىپ كەت !...

ماشىنا مەيدانىدىكى ياغاچچىلار ئۆيىدە بالىلار ئويناۋاتقان ياغاچ قىلىچتىن ئۈچنى ياسىدىم ھەمدە ئۇلارنى ئېلىۋالدىم.

بالىلار راستىنلا مېنى ساقلاپ تۇرۇپتىكەن. مەن ئۇلارنى ماشىنىغا ئولتۇرغۇزدۇم. شۇنداق قىلىپ، ئوغلۇم ۋە ئۇنىڭ دوستلىرى بىلەن ئاغىنە بولۇپ قالدىم. ئۇلار تېزلا مەن بىلەن تونۇشۇپ كەتتى. مېنى كۆرسە بىراقتىن يۈگۈرۈشۈپ ئالدىمغا كېلىدۇ:

— ماشىنا، بىزنىڭ ماشىنا كەلدى !

ماڭا قايتىدىن جان كىردى، ئادەم بولدۇم. مەن ھەر قېتىم

يولغا چىققىنىمدا كۆڭلۈم بىردىنلا ئېچىلىپ كېتىدۇ، بىر خىل گۈزەل ھېسسىياتقا تولىدۇ. ئوغلۇم يول ياقىسىدا مېنى ساقلاۋاتىدۇ. ئۇنىڭ بىلەن كابىنكىدا ئىككى مىنۇت ئولتۇرۇۋالسامۇ مەيلى ئىدى. ھازىر مېنىڭ پۈتۈن خىيالىم ۋە ئويۇم قانداق قىلىپ ئوغلۇمنىڭ يېنىغا ۋاقتىدا بارىمەن دېگەنگىلا مەركەزلەشكەنىدى. ۋاقىتنى ھېسابلاپ كۆرسەم، تاغ ئېغىزىدىن كۈندۈزى ئۆتىدىكەنمەن. باھار كۈنلىرى ھاۋا ئىسسىق، بالىلار دائىم كوچىدا ئويناپدۇ، شۇڭا دائىم ئۇلارنى يول ياقىسىدا ئۇچرىتىمەن. مەن پەقەت مۇشۇنىڭ ئۈچۈنلا ياشاۋاتقاندەك ۋە خىزمەت قىلىۋاتقاندەك، مۇشۇلا مېنى بەختلىك قىلىدىغاندەك ھېس قىلاتتىم، لېكىن بەزىدە كۆڭلۈم قورقۇنچ بىلەن تولاتتى. ئۇچاستىكىدىكىلەر مېنىڭ بالىلارنى ماشىنىغا سېلىپ ئوينىتىدىغانلىقىمنى بىلمىسىمۇ، بىلمەسلىكىمۇ مۇمكىن، لېكىن ئۇلار مېنى ئوغلۇم بىلەن كۆرۈشتۈرمەسلىكى مۇمكىن، ئۇنى يول ياقىسىغا چىقارماسلىقى مۇمكىن. مەن ئىنتايىن قورقۇپ كەتتىم، كۆڭلۈمدە ئاسىل بىلەن بايتېمىرنىڭ شۇنداق قىلماسلىقىنى تىلەيتتىم، ئوغلۇم بىلەن ئىككىمىزنىڭ مۇشۇنداق قىسقا ۋاقىتلىق ئۇچرىشىشىمىزنىمۇ بۇزۇۋەتمەسلىكىنى ئارزۇ قىلاتتىم. لېكىن، بۇ ئىش ئاخىر يۈز بەردى...

1 ـ ماي بايرىمى يېقىنلىشىپ قالغانىدى. مەن ئوغلۇمغا بايراملىق بەرمەكچى بولدۇم. مەن پۇرژىنىلىق ئويۇنچۇق يۇك ماشىنىسى سېتىۋالدىم. 1 ـ ماي كۈنى مەن ماشىنا مەيدانىدا ھايال بولۇپ قالدىم، ئۇ يەردىن چىققان ۋاقتىمدا كەچ كىرىپ قالغانىدى، شۇڭا ناھايىتى ئالدىرىدىم. شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈنمىكىن، كۆڭلۈمدە بىر خىل ئەندىشە بار ئىدى، ھېچقانداق سەۋەبسىزلا ئەنسىزلىنەتتىم. ماشىنا ئۇچاستىكىغا يېقىنلاشقان چاغدا، مەن سوۋغىنى ئېلىپ يېنىمغا قويۇپ قويدۇم، كۆڭلۈمدە سامات كۆرسە چوقۇم خۇشال بولىدۇ، دەپ ئويلايتتىم. ئۇنىڭ خىلمۇخىل ئوبدان ئويۇنچۇقلىرى بار، لېكىن بۇ ئالاھىدە

ئويۇنچۇق — يولدا تونۇشۇپ قالغان شوپۇرنىڭ شوپۇر بولۇشنى خالايدىغان ئوغۇل بالىغا بېرىدىغان سوۋغىسى. لېكىن، بۇ قېتىم يول بويىدا ئۇنى كۆرمىدىم. بالىلارنىڭ ھەممىسى يۈگۈرۈپ كەلدى، پەقەت ساماتلا يوق. مەن كابىنكىدىن چىقىپ:

— سامات قېنى؟ — دەپ سورىدىم.

— ئۆيىدە، ئاغرىپ قالدى، — دەپ جاۋاب بېرىشتى ئوغۇل بالىلار.

— ئاغرىپ قالدى؟

— ياق، ئاغرىپ قالمىدى ! — قىزچاق ئەھۋالدىن خەۋەردار ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈپ چۈشەندۈردى، — ئۇنى ئاپىسى بۇ يەرگە چىقارمىدى !

— نېمىشقا؟

— بىلمەيمەن، چىقمايسەن دەيدۇغۇ.

ئۆكۈم ئۆچۈپ، ھەممە ئىش تۈگىدى، دەپ ئويلىدىم.

بۇ ھالدا مەن بۇ سوۋغىنى ئوغۇل بالىغا بېرەيمكىن دەپ «ئەمىسە، بۇنى سەن ئال» دېمەكچى بولدۇم، بىراق دەرھال يەنىلا «بەرمەي تۇرغىنىم تۇزۇك» دېگەن ئويغا كەلدىم ـ دە، سوۋغىنى ئېلىپ سالپىيىپ ماشىنامغا قايتىپ كەلدىم.

— ئاۋۇ ئاكام نېمىشقا بىزنى ماشىنىسىغا ئولتۇرغۇزمايدۇ؟ — ئوغۇل بالا ھەدىسىدىن سورىدى.

— ئۇ ئاغرىپ قاپتۇ، — دېدى بالىنىڭ ھەدىسى قاپىقىنى تۇرۇپ.

ھەئە، ئۇ تاپتى. مېنى ئەڭ يامان بىر كېسەل يىقىتتى. يول بويى ئويلاپ كەلدىم: قانداق قىلىپ بۇنداق ئىش يۈز بېرىپ قالدى، ئەجەبا ئاسىل ماڭا شۇنچە شەپقەتسىزلىك قىلارمۇ؟ مەن قانچە ئەسكى بولاي ئۇنىڭ ئازراقمۇ ئىچى ئاغرىماسمۇ؟ ياق، مەن ئىشەنمەيمەن... بۇ ئاسىل قىلىۋاتقان ئىشقا ئوخشىمايدۇ، باشقا بىلەي؟... مەن ئۆزۈمنى ئوغلۇمنىڭ ھەقىقەتەن ئاغرىپ قالغانلىـ

قىغا ئىشەندۇرۇشكە تىرىشاتتىم. مەن نېمىشقا ھېلىقى ئوغۇل بالىنىڭ گېپىگە ئىشەنمەي؟ ئۆزۈمنى بۇنىڭغا ئىشەندۇرگەندىن كېيىن خۇددى شۇنداق ئىش سادىر بولغاندەك، گويا ئوغلۇمنىڭ قىزىتمىسى تازا ئۆرلەپ، ھوشسىزلىنىپ ياتقاندەك بىلىندى. بىردىنلا ئۇنىڭغا مەلۇم يارەم كېرەكتەك، دورا ئەكېلىپ بېرىش ياكى ئۇنى دوختۇرخانىغا ئېلىپ بېرىش زۆرۈردەك ھېس قىلىپ كەتتىم. راست، ئۇلار شەھەردە ئەمەس، تاغ ئېغىزىدا تۇرىدۇ - دە! بۇنى ئويلاپ يۈرەك - باغرىم ئۆرتىنىپ كەتتى. مەن ئۆزۈمنىڭ نېمە قىلارىمنى ۋە قانداق قىلىشىمنى ئويلاپ باقمايلا دەرھال ئارقامغا قايتتىم. مەن ئوغلۇمنى چاپسانراق كۆرسەم دەيتتىم، تېزرەك... مەن ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشەلەيدىغانلىقىمغا ئىشەنەتتىم. بۇنى كۆڭلۈم تۇيۇپ تۇراتتى. بىراق، دەل شۇ چاغدا باكتا بېنزىن تۈگەپ قاپتۇ، ئامالسىز ماشىنامنى بېنزىن پونكىتىنىڭ يېنىدا توختىتىشقا مەجبۇر بولدۇم...

ئىلياس گېپىنى توختاتتى. ئۇ قىزىپ كەتكەن يۈزىنى ئالىقىنى بىلەن سىلاپ خورسىنىپ بىر نەپەس ئالدى - دە، دېرىزىنى چوڭ ئېچىۋەتتى، يەنە بىر قېتىم — قانچە قېتىم بولۇپ كەتتىكىن — تاماكا تۈتاشتۇرۇپ چەكتى.

يېرىم كېچىدىن ئېشىپ كەتكەنىدى. ئىككىمىزدىن باشقا، ۋاگوندىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇيقۇغا كېتىشكەن بولۇشى مۇمكىن. پويىزنىڭ چاقى توختىماي تاقىلداپ، ئۆزىنىڭ تۈگىمەس - پۈتمەس سەپەر ناخشىسىنى داۋاملاشتۇرماقتا. دېرىزە سىرتىدىن يازنىڭ ئوچۇق كېچىسى، كىچىك بېكەتلەردىكى چىراغ نۇرلىرى غىل - پال قىلىپ كۆزگە چېلىقىپ ئۆتەتتى. پاراۋۇز توختىماي گۈركىرەپ ئىلگىرىلىمەكتە.

ھەمراھىم بىرنەرسە ئېسىگە كەلگەندەك سوغۇق كۈلدى - دە، ھېكايىسىنى داۋاملاشتۇردى.

دەل مۇشۇ چاغدا سىز مېنىڭ ئالدىمغا كەلدىڭىز، بۇرادىرىم،

مەن سىزنى رەت قىلدىم. ئەمدى سىز بۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ئىكەنلىكىنى بىلگەندۇرسىز؟ سىز بېنزىن پونكىتىنىڭ يېنىدا تۇردىڭىز، كېيىن «غالىبىيەت» ماركىلىق پىكاپقا چۈشۈپ ماڭا يېتىشۋالدىڭىز. بۇنىڭ هەممىسىنى سېزىپ تۇردۇم... شۇنداق، مەن يول بويى ئىنتايىن هاياجانلانغانىدىم. سېزىمىم مېنى ئالدىمايتتى، سامات يول بويىدا مېنى ساقلاۋاتاتتى. ماشىنامنى كۆرۈش بىلەنلا، ئۇ ماشىنىنى توسۇپ ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كەلدى:

— ئاكا، شوپۇر ئاكا...

بالام ناھايىتى ساغلام ئىدى! تولىمۇ خۇشال بولۇپ كەتتىم، مەن نېمىدېگەن بەختلىك — هە!

مەن ماشىنىنى توختاتتىم، كابىنكىدىن سەكرەپ چۈشۈپ ئوغلۇمغا قاراپ يۈگۈردۈم.

— نېمە بولدۇڭ، ئاغرىپ قالمىغانسەن؟

— ياق، ئاپام چىققىلى قويمىدى. ئۇ مېنى سىزنىڭ ماشىنىڭىزغا ئولتۇرما، دېدى. مەن يىغلىدىم، — سامات دادلاندى.

— ئوهۇ، ئەمىسە سەن قانداق كەلدىڭ؟

— دادام، ئەگەر ئۇ كىشى سېنى ماشىنىسىغا ئولتۇرغۇزۇشنى خالىسا ئولتۇرىۋەرگىن، دېدى.

— هە، مۇنداق دېگىن!

— مەن دېدىمغۇ، مەن چوڭ بولغاندا شوپۇر بولىمەن...

— هە، شوپۇر بولالايسەن، بولغاندىمۇ ياخشى شوپۇر بولىسەن! ساڭا نېمە ئەكەلدىم، بىلەمسەن؟ مەن ساڭا بىر ئويۇنچۇق ماشىنىنى ئەكەلدىم. قارا، پۇرژىنلىق يوك ماشىنىسى، كىچىك شوپۇر ئۈچۈن بۇنىڭدىنمۇ ياخشىسى يوق!

بالا كۈلدى، چىرايىغا نۇر يۈگۈردى.

— مەن مەڭگۇ سىز بىلەن بىر ماشىنىدا ئولتۇراي، — هە، ئاكا؟ — ئۇ تەلمۈرگەن كۆزلىرىنى ماڭا تىكتى.

— ئەلۋەتتە، مەڭگۇ بىللە! — دېدىم مەن ئۇنىڭغا ۋەدە بېرىپ، — ئەگەر سەن خالىساڭ، بۈگۈن 1 — ماي بايرىمى، سېنى

بازارغا ئەكىرەي. بىز ماشىنىغا بايراق قادىۋالايلى، ئاندىن كېيىن مەن سېنى يەنە ئەكېلىپ قويىمەن.

ھازىر مەن نېمە ئۈچۈن شۇنداق دېگەنلىكىمنى، شۇنداق دېيىشكە قانداق ھوقۇقۇم بارلىقىنى، ئاساسلىقى، نېمە ئۈچۈن بىردىنلا ئۇنىڭغا ئىشىنىپ كەتكەنلىكىمنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيمەن. ئىشقىلىپ، مەن يەنە بىر قەدەم ئىلگىرىلىدىم.

ــ ئەگەر سەن خۇشال بولىدىغان بولساڭ، مەڭگۈ مەن بىلەن بىللە بولغىن ! ــ دېدىم مەن ئوغلۇمغا ناھايىتى ئەستايىدىل تۇرده، ــ بىز مۇشۇ كابىنكىدا تۇرمۇش كەچۈرەيلى، مەن سېنى تەرەپ ـ تەرەپلەرگە ئېلىپ بارىمەن، سېنى ھېچ ۋاقىتتا بىر ياققا قويۇۋەتمەيمەن، بىز مەڭگۈ ئايرىلمايمىز. خالامسەن؟

ــ خالايمەن ! ــ سامات دەرھال قوشۇلدى، ــ بىز ماشىنىدا تۇرمۇش كەچۈرىمىز ! يۈرۈڭ، ھازىرلا ماڭايلى !...

چوڭ ئادەم كىچىك بالىدەك بولۇپ قالىدىغان ئەھۋاللارمۇ بولىدىكەن. بىز كابىنكىغا كىرىپ ئولتۇردۇق، مەن ئىككىلىنىپ ماشىنىنىڭ قۇلۇپىنى ئاچتىم ـ دە، تەپكىنى تەپتىم. سامات ناھايىتى خۇشال بولۇپ كەتتى، ئۇ ھامان ماڭا ئەركىلەيتتى، ماڭا ئېسىلاتتى، ئورنىدا سەكرەيتتى. ماشىنا قوزغالدى. سامات تېخىمۇ خۇشال بولۇپ كەتتى. ئۇ كۈلەتتى، ماڭا بىردەم ئۇنى، بىردەم بۇنى سۆزلەيتتى، قولى بىلەن كابىنكىدىكى رولنى ۋە ئىستىرىلكا، سائەت بىرنېمىلەرنى كۆرسىتەتتى. مەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە خۇشاللىنىپ كەتتىم. لېكىن، بىردىنلا ئېسىمنى تاپقاندا ناھايىتى ئالاقزادە بولۇپ كەتتىم. بۇ نېمە قىلغىنىم؟ ! مەن ماشىنىغا تورمۇز بەردىم، لېكىن سامات ئۇنمايتتى.

ــ چاققانراق، تېزرەك ھەيدەڭچۇ ! ــ دەپ يالۋۇراتتى ئۇ. بەختىيار كۆزىنى ماڭا تىككەن بالىنىڭ تەلىپىنى قانداقمۇ رەت قىلالايمەن؟ مەن ماشىنىنى تېزلەتتىم. مەن ماشىنىنى تېزلىتىش بىلەن تەڭلا، ئالدىمىزدا يول تۇزلەۋاتقان يول تۇزلەش ماشىنىسى كۆرۈندى. يول تۇزلەش ماشىنىسى ئايلىنىپ، بىزگە قاراپ

كېلىشكە باشلىدى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىكى يەردە بايتېمىر تۇراتتى. ئۇ ئايلىنىدىغان يەردىكى قارىمايىنى گۈرجەك بىلەن كۆرەپ تۇراتتى. بىردىنلا چۆچۈپ كەتتىم ۋە نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي قالدىم. ماشىنىنى توختىتاي دېۋىدىم، لېكىن كېچىكىپ قالدىم: مەن بالىنى ئېلىپ خېلى ئۇزاق كەتكەنىدىم. مەن گەۋدەمنى سەل ئېگىشتۈرۈپ ماشىنىغا بولۇشچە ماي بەردىم. بايتېمىر ھېچنېمىنى بايقىمايتتى، ئۇ بېشىنىمۇ كۆتۈرمەستىن ئىشلىمەكتە: بۇ يولدىن ھەر مىنۇتتا ئۆتۈپ تۇرغان ماشىنىلار ئازمىدى؟ لېكىن، سامات ئۇنى كۆرۈپ قالدى:

— ئاۋۇ دادام ! ئاكا، دادامنىمۇ چۈشۈرۈۋالايلى - ھە؟ ماشىنىنى توختىتىڭ، مەن دادامنى چاقىراي !

مەن جىم بولۇپ قالدىم. ھازىر ماشىنىنى توختاتقىلى بولمايتتى، نېمە دېيىشىم مۇمكىن؟ سامات بىردىنلا ئارقىغا قاراپ چۆچۈپ كەتتى - دە، يىغلاشقا باشلىدى:

— دادام قالدى ! ماشىنىنى توختات ! دادامنى... ماشىنىنى توختات ! مەن خالىمايمەن ! ئا - پا !...

مەن ماشىنىغا تورمۇز بەردىم ۋە تاغ ئاغزىدىكى قىيانىڭ ئارقىسىغا ئۆتكۈزدۈم، ئاندىن ئوغلۇمنى گوللاشقا كىرىشتىم:

— يىغلىما، سامات، ھەي، يىغلىماسلىقىڭ كېرەك - دە ! مەن ھازىرلا سېنى ئاپىرىپ قويىمەن. يىغلىما جۇمۇ !

لېكىن، يۈرەكئالدى بولۇپ كەتكەن بۇ بالىنىڭ قۇلىقىغا گەپ كىرمەيتتى.

— ياق، خالىمايمەن ! دادامنىڭ يېنىغا بارىمەن ! ئىشكىنى ئېچىۋەت ! — ئۇ كۆچەپ ماشىنىنىڭ ئىشكىنى ئۇراتتى، — ئىشكىنى ئاچ ! دادامنىڭ يېنىغا بارىمەن ! ئىشكىنى ئاچ !

بۇنداق بولۇشنى خىيالىمغا كەلتۈرۈپ باقمىغانىدىم.

— يىغلىما ! — مەن يالۋۇرۇشقا كىرىشتىم، — مانا، ئىشكىنى ھازىرلا ئېچىپ بېرىمەن، سەن بىرئاز تىنچ بولساڭلا بولدى ! مەن ئۆزۈم سېنى دادامنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ قويىمەن.

هەي، چىقە، يۇرە ئەمىسە !
سامات ماشىنىدىن چۈشۈپ يىغلىغان پېتى ئارقىغا قاراپ يۈگۈردى، مەن ئۇنى توتۇۋالدىم:
— توختا ! مەن يېشىڭنى سۈرتۈۋېتەي ! يىغلىماسلىقىڭ كېرەك ـ دە. مەن سېنىڭدىن تىلەپ قالاي، جېنىم ئوغلۇم، يىغلىما ! سەن ماۋۇ ماشىناڭنى ئەكەت ! نېمە بولدۇڭ ـ ھە؟ قارا ! — مەن تىترەپ تۇرغان قولۇمغا ئويۇنچۇق ماشىنىنى ئالدىم، — قارا، ماشىنا سېنى ئەگىشىۋاتىدۇ، ئۇنى تۇتۇۋال !
ئويۇنچۇق ماشىنا ئالدىغىراق بېرىپ بىر تاشقا تېگىپ ئۆرۈلۈپ چۈشتى ـ دە، يول بويىدىكى ئېرىققا چۈشۈپ كەتتى.
— ئالمايمەن ئۇنى، — سامات تېخىمۇ قاتتىق يىغلاپ قاراپمۇ قويماستىن يۈگۈرۈپ كەتتى.
مېنىڭ گېلىمغا بىرنەرسە قاپلىشىپ قالغاندەك بولدى. مەن ئوغلۇمنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈردۈم:
— توختا، يىغلىما، سامات ! توختا، مەن سېنىڭ... مەن سېنىڭ ... بىلەمسەن؟ ... — لېكىن مەن ئاخىرىنى ئېيتالمىدىم.
سامات كەينىگە قاراپمۇ قويماستىن يۈگۈرۈپ كەتتى ـ دە، ئايلىنىدىغان يەردىن ئۆتۈپلا كۆرۈنمەي قالدى. مەن تىك قىيانىڭ يېنىغا كېلىپ توختاپ، ئوغلۇمنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ قالدىم.
سامات يولدا ئىشلەۋاتقان بايتېمىرغا ئېسىلدى. بايتېمىر زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ ئۇنى تۇتۇۋالدى ۋە باغرىغا چىڭ باستى. بالىمۇ ئۇنىڭ بوينىدىن چىڭ قۇچاقلاپ نېمىدۇر بىرنەرسىدىن قورققاندەك مەن تەرەپكە قارىدى.
شۇنىڭدىن كېيىن بايتېمىر ئۇنىڭ قولىنى تۇتۇپ، گۈرجەكنى مۇرىسىگە ئېلىپ يولنى بويلاپ كېتىپ قالدى — بىر چوڭ ئادەم بىلەن بىر كىچىك بالا كېتىپ باراتتى.
مەن تىك قىياغا يۆلىنىپ شۇ يەردە ئۇزاق تۇردۇم، ئاندىن بايىقى ئويۇنچۇق ماشىنا ياتقان يەرگە كېلىپ توختىدىم.

ئۇيۇرۇ كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئويۇنچۇق ماشىنا ئوڭدىسىغا بولۇپ ئېرىقتا ياتاتتى. كۆز يېشىم چانىقىمدىن ئېقىپ چۈشمەكتە. «ئاھ، ھەممىسى تۈگەشتى!» مەن ماشىنامنىڭ قاپقىقىنى سىلاپ تۇرۇپ شۇنداق دېدىم. ماڭا موتور ئىسسىق بىلىندى. ھازىر ھەتتا ماشىنىنىڭ ئىچىدىمۇ ماڭا مېھرىبان نەرسە تۇرغاندەك بولدى، بىلىش كېرەككى، ئۇ مېنىڭ ئوغلۇم بىلەن ئەڭ ئاخىرقى قېتىم كۆرۈشۈۋاتقانلىقىمغا گۇۋاھ بولغۇچى نەرسە ئەمەسمۇ...

ئىلياس ئورنىدىن تۇرۇپ كارىدورغا چىقىپ كەتتى.

— مەن يېڭى ھاۋادىن نەپەس ئېلىپ كىرەي، — دېدى ئۇ بوسۇغىغا كېلىپ.

مەن ۋاگوندا قالدىم. سەھەر ۋاقتىدىكى ئاسمان خۇددى نۇر چاچقان قاشتاش بەلبېغىدەك دېرىزىدىن سىلكىنىپ كۆرۈنۈپ تۇراتتى. سىم تاناب تۈۋرۈكلىرى غۇۋا ئۆتمەكتە. چىراغنى ئۆچۈرۈش ۋاقتى بولدى.

مەن ياتقۇدا يېتىپ مۇنداق ئويلىدىم: مەن بىلىدىغان، لېكىن ئىلياس تېخى بىلمەيدىغان ۋەقەنى ئۇنىڭغا ئېيتىپ بېرەيمۇ، قانداق؟ لېكىن، ئۇ تېخى قايتىپ كەلمىگەنىدى، شۇ سەۋەبتىن مەنمۇ ئۇنىڭغا ھېچنېمىنى دېمىدىم.

مەن يول ئىشچىسى بايتېمىر بىلەن تونۇشقان چاغدا ئىلياس ئاسىل بىلەن بالىسىنىڭ تاغ ئېغىزىدا تۇرۇۋاتقانلىقىنى بىلگەنىكەن.

پامىر ئېگىزلىكىدىكى كىشىلەر قىرغىز يول ئىشچىلىرى ۋەكىللەر ئۆمىكىنى كۈتۈۋېلىشقا تەييارلانماقتا ئىدى. شۇ سەۋەبتىن تاجىك جۇمھۇرىيىتىنىڭ گېزىتى مېنىڭ قىرغىز تاغ رايونىدىكى يول ئىشچىلىرى ھەققىدە ماقالە يېزىشىمنى ھاۋالە قىلغانىدى.

ۋەكىللەر ئۆمىكىدە بايتېمىر قۇلۇف دېگەن بىر كىشى

بولۇپ، ئۇ مۇنەۋۋەر يول ئىشچىلىرىنىڭ بىرى ئىدى.
بايتېمىر بىلەن تونۇشۇش ئۇچۇن دولۇنغا كەلدىم.
ئۇنىڭ بىلەن ئۇشتۇمتۇت ئۇچرىشىپ قالدىم، ئىش دەسلەپتە مەن ئۇچۇن ناھايىتى ئوڭۇشلۇق بولدى. تاغ ئېغىزىدىكى بىر يەردە قولىغا كىچىك قىزىل بايراق ئالغان بىر ئىشچى بىز چۇشكەن ئاپتوبۇسنى توستى. ئەسلىدە كېتىۋاتقان تەرەپتە ھېلىراقتا يول چۇشۇپ كەتكەنكەن، ھازىر ئىشچىلار ئۇنى ئوڭلاۋېتىپتۇ، مەن ئاپتوبۇستىن چۇشۇپ تاغ گۇمۇرۇلگەن يەرگە كەلدىم. بۇ ئارىلىقتىكى يولغا ياتقۇزۇلىدىغان سېمونت ياغاچ قېلىپقا ئېلىپ قويۇلغانىكەن. توپا ئىتتىرىش ماشىنىسى توپىلارنى تۆۋەنگە ئىتتىرىۋېتىپتۇ. توپا ئىتتىرىش ماشىنىسى ئايلىنالمايدىغان يەردە، ئىشچىلار گۇرجەك بىلەن توپا تاشلاۋاتقانىكەن. ئۇستىگە بىرېزېنت تۇجۇركا، پۇتىغا كىلىونكا ئۆتۈك كىيگەن بىرەيلەن توپا ئىتتىرىش ماشىنىسىنىڭ ئارقىسىدىن ماڭماقتا ۋە ئۇنىڭ شوپۇرىغا قول ئىشارىتى بىلەن بۇيرۇق بەرمەكتە:
ـــ سولغا ! يەنە ئالدىغىراق ! ياغاچ قېلىپنىڭ ئۇستىدىن ئۆتۈپ كەتكىن ! ھەببەللى ! توختا ! ئارقىغا !...
يول پۇتەي دەپ قاپتۇ، ماشىنا ئۆتىدىغان يول تازىلىنىپمۇ بوپتۇ. شوپۇرلار ئىككى تەرەپتىن ھەدەپ سىگنال بېرىشەتتى، تىللىشاتتى، ئۆتكۇزۇۋېتىشنى تەلەپ قىلىشاتتى، لېكىن تۇجۇركا كىيگەن ھېلىقى كىشى ئېرەن قىلىپ قويماي، يەنىلا شۇ ئەلپازى بىلەن كوماندا بەرمەكتە ئىدى. ئۇ توپا ئىتتىرىش ماشىنىسىغا ئارقا ـ ئارقىدىن ياغاچ قېلىپ ئۇستىدىكى توپىنى چىڭداتقۇزاتتى. «بايتېمىر دېگەن كىشى مۇشۇ بولسا كېرەك، ھەقىقەتەن ئۆز ئىشىنىڭ خوجايىنى ئىكەن !» دەپ ئويلىدىم مەن. دەرۋەقە، خاتالاشماپتىمەن، بايتېمىر قۇلۇق دېگەن كىشى راست شۇ ئىكەن. ئاخىر يول بەردى، ماشىنىلار تەرەپ ـ تەرەپكە كېتىشتى.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

— سىزگە نېمە بولدى، ئاپتوبۇس كېتىپ قاپتۇمۇ؟ — سورىدى بايتېمىر مېنىڭدىن.

— سىز بىلەن كۆرۈشكىلى كەلگەنىدىم!

بايتېمىر ھەيران بولۇپ كەتمىدى، پەقەت ئەدەپ بىلەنلا قولىنى سۇندى:

— ناھايىتى خۇشالمەن!

— سىزدە ئازراق ئىشىم بار ئىدى، بەكمۇ، — مەن يېقىنچىلاپ گەپ قىلدىم، — بىزنىڭ تاشيول ئىشچىلىرىمىزنىڭ تاجىكىستانغا باردىغانلىقىدىن خەۋىرىڭىز بولسا كېرەك؟

— ئاڭلىغان.

— سىز پامىرغا يولغا چىقىشتىن ئاۋۋال بىر سۆزلىشەي دېگەنىدىم.

مەن ئۆزۈمنىڭ بۇ يەرگە كېلىشتىكى مەقسىتىمنى چۈشەندۈرگەنسېرى بايتېمىرنىڭ چىرايى تۇتۇلۇپ، نېمىلەرنىدۇر ئويلىغاندەك يىرىك سېرىق ساقىلىنى سىلايتتى.

— كەلگىنىڭىز ناھايىتى ياخشى بوپتۇ، — دېدى ئۇ، — لېكىن مەن پامىرغا بارمايمەن، مەن تۇغرۇلۇق يازغۇدەك بىرنېمىمۇ يوق.

— نېمىشقا؟ ئىشىڭىز بارمۇ؟ ياكى ئۆيىڭىزدە بىرەر ئىش چىقىپ قالدىمۇ؟

— مېنىڭ ئىشىم شۇ يولنىڭ ئىشى، بۇنى سىز كۆردىڭىز. ئۆينى دېمىسىز، — ئۇ جىم بولۇپ قالدى ـ دە، تاماكىسىنى چىقاردى، — ئۆيدە ئەلۋەتتە ئىشىم بار، ھەممە ئۆيلەردىكىدەك... لېكىن، مەن پامىرغا بارمايمەن.

«ۋەكىللەر ئۆمىكىدە سىزدەك بىر يول ئىشچىسىنىڭ بولۇشى ناھايىتى مۇھىم» دەپ ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ چۈشەندۈرۈپ كېتىپتىمەن. بايتېمىر كۆپرەك ھۆرمەت يۈزىسىدىن گەپىمگە قۇلاق سېلىپ ماڭدى، لېكىن ئۇنى بەربىر قايىل قىلالمىدىم.

مەن ناھايىتى تىنچ ـ تىنچ بولۇپ كەتتىم ۋە ئەپسۇسلاندىم،

ئالدى بىلەن ئۆزۈمگە ئەپسۇسلاندىم. كەسپىي سېزىم مېنىڭدىن يۇز ئۆرۈدى، مەن بۇ ئادەمگە يېقىنلىشالمىدىم. تەھرىر بۆلۈم تاپشۇرغان ۋەزىپىنى ئورۇنلىيالماي، قۇرۇق قول قايتىشقا مەجبۇر بولدۇم.

— بەكرى، كەچۈرۈڭ، ئەمىسە مەن كېتەي. ھازىرلا بىرەر ماشىنا كېلىپ قالىدۇ...

بايتېمىر ئۆتكۈر كۆزى بىلەن ماڭا سەپسېلىپ قارىدى - دە، مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى:

— شەھەردىكى قىرغىزلار ئۆرپ - ئادەتنىمۇ ئۇنتۇپ كەتكەنمۇ نېمە، مېنىڭ ھۇجرام ۋە ئۆيۈم بار، تامىقىم ۋە ياتىدىغان يېرىم بار. مېنىڭ بىلەن كۆرۈشكىلى كەلگەنكەنسىز، ئەتە مېنىڭ ئۆيۈمدىن كېتىڭ، ھازىرلا يول ئۈستىدىن كەتسىڭىز بولمايدۇ. يۈرۈڭ، سىزنى خوتۇنۇم بىلەن ئوغلۇمنىڭ قېشىغا باشلاپ باراي. كۆڭلىڭىزگە كەلمىسۇن، كۇن پاتقۇچە مېنىڭ چارلايدىغان ئىشىم بار. تېزلا قايتىپ كېلىمەن. ئىش دېگەن مانا مۇشۇنداق...

— توختاپ تۇرۇڭ، بەكرى ! — مەن ئۆتۈندۇم، — چارلاشقا مەنمۇ سىز بىلەن بىللە باراي.

بايتېمىر شەھەرلىك كىشىلەر كىيىدىغان كاستۇمۇمغا قاراپ، چاقچاق قىلىپ كۆزىنى قىستى:

— بۇ سىزگە بىئەپ بولارمىكىن. يول يىراق، ئۇنىڭ ئۈستىگە ماڭماقمۇ تەس.

— ھېچقىسى يوق.

شۇنداق قىلىپ بىز بىرلىكتە كەتتۇق. ھەربىر كۆۋرۈكتە ۋە ھەربىر ئايلانمىدا، تىك قىيالارنىڭ يېنىدا توختاپ ئۆتتۇق. ئەلۋەتتە، بىز پاراڭ قىلغاچ ماڭدۇق. زادى قانداق گەپ بىلەن، قانداق ئۇسۇل بىلەن بايتېمىرنىڭ ئىشەنچىگە ئېرىشتىمكىن ۋە ئۇنىڭغا ياخشى تەسىر بەردىمكىن، بۇ تاكى ھازىرغىچە ماڭا بىر سىر بولۇپ قالدى. ئۇ ماڭا ئۆزىنىڭ ۋە ئائىلىسىنىڭ پۈتۈن تارىخىنى سۆزلەپ بەردى.

ئۇيغۇر كتاب تۈرۈبكىنى
www.uyghurkitap.com

يول ئىشچىسى ئېيتىپ بەرگەن ھېكايە

نېمىشقا پامىرغا بارغۇڭىز كەلمەي قالدى دەپ سورىدىڭىز. مەن ئەسلىدە پامىردا تۇغۇلغان قىرغىزمەن، لېكىن نېمىشقا تەڭرىتاغقا كېلىپ قالدىمكىن، بۇنىسى نامەلۇم. بالا ۋاقتىمدا دېگۈدەك پامىر تىرانسپورت لىنىيەسىنىڭ قۇرۇلۇش ئىشىغا قاتناشتىم. ئۇ چاغدا مەن كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقىنىڭ چاقىرىقىغا ئاۋاز قوشقانىدىم. ناھايىتى جىددىي، غەيرەت بىلەن ئىشلەيتتۇق، خۇسۇسەن ياشلار شۇنداق ئىدۇق. ئەلۋەتتە، بۇ يول چىققىلى بولمايدىغان ئېگىز پامىرغا ئېلىپ بارىدىغانلىقى ئۈچۈن شۇنداق بولاتتى ! مەن زەربىدارلار ئەترىتىنىڭ ئەزاسى ئىدىم، نۇرغۇن قېتىم مۇكاپاتقا ئىگە بولغانىدىم. بۇلار مۇنداقلا ئېيتىپ قويغىنىم.

ئىش ئورنىدا بىر قىز بىلەن ئۇچراشتىم. مەن ئۇنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم، بەكمۇ ياخشى كۆرۈپ قالدىم. ئۇ چىرايلىق، ئەقىللىك قىز ئىدى. ئۇ قىرغىز يېزىسىدىن كەلگەن قىز ئىدى. ئۇ كەملەردە بىر قىرغىز قىزى ئۈچۈن ئېيتقاندا بۇ ئاسان ئەمەس ئىدى. ھازىرقى ۋاقىتتىمۇ قىزلارنىڭ يولى ئۇنچىۋالا ئاسان ئەمەس، سىزگە مەلۇم، ئۆرپ ـ ئادەت ئۇلارنى بوغۇپ تۇرماقتا. بىر يىلدەك ۋاقىت ئۆتتى، تىرانسپورت لىنىيەسىنىڭ قۇرۇلۇشى پۈتتى. بۇ يولنى باشقۇرۇشقا كادىر كېرەك ئىدى. يولنى ياساش ئىشنىڭ يېرىمى ئىدى، كۆپچىلىك يەكدىل بولسا بۇنى قىلغىلى بولاتتى، ئۇنىڭدىن كېيىنكى ئىش ئۇنى ماھىرلىق بىلەن باشقۇرۇش ئىدى. بىزدە خۇسەيىنوف دەيدىغان ياش ئىنژېنېر بار ئىدى، ھازىرمۇ يولدا خىزمەت قىلىدۇ، چوڭ كادىر. مەن ئۇنىڭ بىلەن ياخشى ئۆتەتتىم. ئۇمۇ ماڭا ئۆگىتەتتى، مېنى كۇرسقا ئۆگىنىشكىمۇ ئەۋەتكەنىدى. ئۇ چاغدا مەن گۈلبالا مېنى كۈتمەيدۇ، كىشىلەر ئۇنى يېزىغا ئەكېتىدۇ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن،

بىراق ئۇ مېنى كۆتۈپ تۇرۇپتۇ. بىز توي قىلدۇق، يەنىلا ئۇچاستىكىدا ئىشلەپ قالدۇق. بىز ناھايىتى چىرايلىق، ئىناق ئۆتتۇق. شۇنى دېيىش كېرەككى، تاغدا تۇرۇشلۇق بىر يول ئىشچىسىغا نىسبەتەن ئېيتقاندا، مۇستەھكەم بىر ئائىلە ۋە خوتۇن ئالاھىدە مۇھىم ئەھمىيەتكە ئىگە ئىش. كېيىنچىرەك بۇنى بىۋاستە ھېس قىلدىم. ئەگەر مەن ئۆز ئىشىمنى ئۆمۈرۋايەت ياخشى كۆرىمەن دېسەم، بۇنىڭ ئىچىدە خوتۇنۇمنىڭ نۇرغۇن تۆھپىسى بار. بىزنىڭ بىر قىزىمىز تۇغۇلدى، كېيىن يەنە بىر قىز تۇغۇلدى، دەل شۇ چاغدا ئۇرۇش پارتلىدى.

پامىر لىنىيەسى شارقىراپ ياغقان يامغۇردا قالغان دەريادا ئايلىنىپ كەتتى. كىشىلەر سەلدەك ئاقماقتا ـــ ھەربىي سەپكە ئاتلانماقتا.

بۇ ئىش مېنىڭ بېشىمغىمۇ كەلدى. ئەتىگىنى ئۆيىمىزدىكى لەر ھۇجرىدىن چىقىپ يولغا قاراپ ماڭدۇق. مەن كىچىك قىزىمىنى كۆتۈرۈۋالغانىدىم، چوڭ قىزىم چاپىنىمغا ئېسىلىپ يېنىمدا ماڭماقتا. ئەي گۈلبالا، بىچارە گۈلبالا ! ئۇ ھېچ ئىش بولمىغاندەك كۆتۈرەڭگۇ روھتا نەرسە ـ كېرەكلىرىمنى ئېلىپ ماڭماقتا ئىدى. بىراق، ماڭا مەلۇم، ئۇنىڭ مۇشۇنداق ئىككى بالا بىلەن ئادەمزات ناھايىتى شالاڭ تاغدا، ئۇچاستىكىدا قېلىشى نەقەدەر قىيىن ـ ھە ! مەن ئۇلارنى يېزىدىكى تۇغقانلىرىمنىڭ يېنىغا ئاپىرىپ قويماقچىمۇ بولغان، بىراق گۈلبالا ئۇنىمىدى. ئۇ، بۇ كۈنلەر ئۆتۈپ كېتىدۇ، بىز سېنى كۆتىمىز، ئۇنىڭ ئۈستىگە لىنىيەنى تاشلىۋېتىشكە بولمايدۇ ـ دە... دېگەنىدى. بىز ئاخىرقى قېتىم يول بويىدا تۇردۇق، مەن خوتۇنۇمغا، بالىلىرىمغا قارىدىم، خوشلاشتۇق. ئۇ چاغدا گۈلبالا ئىككىمىز تولىمۇ ياش ئىدۇق، تۇرمۇشنى ئەمدىلا باشلىغان...

مەن قۇرۇلۇش قىسمىغا بۆلۈندۇم. جەڭ مەيدانىدا قانچىلىغان يول ۋە كۆۋرۈكلەرنى ياساشقا قاتناشتىم دېسىڭىزچۇ ! ھەقىقەتەن سان ـ سانىقسىز ! بىز دون دەرياسىدىن، ۋىسۇا ۋە دونايى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

دەريا سىدىن ئۆتتۇق. گەپ قىلساق ھەقىقەتەن يۈرەك جىغىلدايدۇ، بىر قېتىم سوغۇق سۆزەك ـ سۆزەكتىن ئۆتۈپ تۇرغان مۇزدەك سۇ ئىچىدە ماڭدۇق، ئەتراپىمىزنى ئىس ـ تۈتەك قاپلىغان، بومبىلار گۇمبۇرلەيدۇ، سالغان كۆۋرۈك بۇزۇلغان، كىشىلەر ئارقا ـ ئارقىدىن قۇربان بولماقتا. ئازراقمۇ ماغدۇرۇم قالمىدى، ئىچىمدە بۇنداق قىينالغاندىن كۆرە بالدۇرراق ئۆلگىنىم ئەۋزەل، دەيتتىم. بىراق، تاغدا قالغان خوتۇن ـ بالىلىرىمنى ئويلىسامىلا، نەدىندۇر يېڭى غەيرەت قوشۇلاتتى. مەن: «ياق، مەن پامىردىن بۇ يەرگە مۇشۇ كۆۋرۈك ئاستىدا دەپنە قىلىنىشقا كەلمىگەن» دەپ ئويلاپ، كۆۋرۈك ياغىچىغا باغلىغاندىن كېيىن يەنە چۈۋۈلۈپ كەتكەن سىمنى چىشىم بىلەن مەھكەم چىشلىۋېلىپ تىز پۈكمىدىم... مەن ئۆلمىدىم، تاكى بىرلىنغا قەدەر باردىم.

خوتۇنۇم دائىم خەت يېزىپ تۇراتتى، بەختىمگە يارىشا پوچتا ماشىنىسى تىرانسپورت لىنىيەسىنى بويلاپ كېلىپ تۇراتتى. خوتۇنۇم ھەممىنى تەپسىلىي يازاتتى، يول توغرۇلۇقمۇ يازاتتى، ئۇ مېنىڭ ئورنۇمنى بېسىپ يول ئىشچىسى بوپتۇ. ئۇنىڭغا تەس ئىكەنلىكى ماڭا مەلۇم، چۈنكى بۇ يول باشقا يەردە ئەمەس، پامىر ئېگىزلىكىدە ـ دە!

1945 ـ يىلى ئەتىيازدا خوتۇنۇم بىلەن بولغان ئالاقەم ئۈشتۇمتۇت ئۈزۈلۈپ قالدى. ھەممەيلەنگە ئايان، ئۇرۇش مەيدانىدا ھەرقانداق ئىش بولىدۇغۇ، دەپ ئۆزۈمگە ئۆزۈم تەسەللى بېرەتتىم. بىر كۈنى پولك ئىشتابىغا چاقىرىلدىم. ئۇلار ماڭا: «گۇرۇپپا باشلىقى، سەن ئۇرۇشقا قاتناشتىڭ، ساڭا كۆپ رەھمەت، ساڭا مۇكاپات بېرىمىز. ئەمدى ئۆيۈڭگە قايتقىن، ئۇ يەرگە سەن تېخىمۇ زۆرۈرسەن» دېدى. مەن بۇنىڭغا ئەلۋەتتە خۇشال بولدۇم، ئۆيگە بىر تېلېگراممىمۇ بېرىۋەتتىم. خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىمدىن نېمىشقا ۋاقىت توشماي تۇرۇپ مېنى قايتۇرغاندۇر دەپ ئويلاپمۇ باقماپتىمەن....

ھەربىي كومىتېتقا بېرىشقا ئۇلگۈرىدىغان بولسىمۇ، ھېچ

يەرگە بارماي ئۆز ئورنۇمغىلا قايتتىم. «ئۆيگە باراي ! تېزرەك ئۆيگە يېتەي !» دەپ ئويلايتتىم. يولدا بىر ماشىننى ئۇچراتتىم - دە، سەكرەپ چىقىپ، پامىر تىرانسپورت لىنىيەسىنى بويلاپ ئۇچقاندەك كەتتىم.

قانىتىم بولسا نەقەدەر ياخشى ئىدى - ھە ! مەن ھەربىي ماشىنىغا چۇشۇپ ھەر يەر - ھەر يەرگە قاتناپ ئۆگىنىپ كەتكەنىدىم، شوپۇرغا توۋلىدىم:

ـــ ھەيدە، بۇرادەر، كۇچۇكنى ئايىما ! مەن ئۆيۇمگە كېتىۋاتىمەن !

ئۆيگە ئاز قالدى، ئايلانمىدىن ئۆتسەكلا بىزنىڭ ئۇچاستىكىغا كېلەتتۇق. مەن تاقەت قىلالماي، كېتىۋاتقان ماشىنىدىن سەكرەپ چۇشتۇم - دە، نەرسە - كېرەك قاچىلانغان تاغىرىمنى يۇدۇپ چاپتىم. چاپە - چاپە بىر ئايلانمىدىن ئۆتتۇم. مەن ھېچنېمىنى تونۇيالماي قالدىم. گويا ھەممە نەرسە ئۆز ئورنىدا تۇرغاندەك قىلاتتى: تاغمۇ تۇراتتى، يولمۇ تۇراتتى، لېكىن بىرمۇ ئۆي يوق ئىدى، ئەدناسى ئەتراپتا ئادەممۇ يوق، پەقەت دۆڭە - دۆڭە تاشلارلا چېچىلىپ ياتاتتى. بىزنىڭ ھويلا ئاۋۇلنىڭ سىرتىغا، تاغنىڭ ئاستىغا جايلاشقانىدى. ئۇ تار بىر يەر ئىدى. مەن تاغقا قاراپ قېتىپلا قالدىم. كۆچكەن قار ھېچنېمىنى قالدۇرمىغانىدى، خۇددى بىر چاڭگال سېلىپلا پۈتۈن تاش - توپىنى تارتقاندەك، غايەت زور جىلغىغا قوش سالغاندەك قىلىۋەتكەنىدى. خوتۇنۇم ئاخىرقى بىر پارچە خېتىمدە قار ناھايىتى قېلىن يېغىپ كەتتى، بىردىنلا يەنە يامغۇر يېغىپ كەتتى، دەپتىكەن. يېغىلىپ قالغان قارنى بالدۇرراق پارتلىتىپ چۇشۇرۇۋېتىش كېرەك ئىدى، بىراق بۇ ئاياللار قىلالايدىغان ئىشمىدى !...

ئۆيگە قايتتىم دېگەن مۇشۇ بولدىمۇ؟ مىڭ بالالىقتا دوزاختىن قايتىپ كەلسەم، بۇ يەردە ئۇرۇق - تۇغقانلىرىمدىن بىرىمۇ بولمىسا... ئۇ يەردە داڭ قېتىپ تۇرۇپ قاپتىمەن. تاغ - دالالارنى زىلزىلىگە كەلتۈرۈپ راسا قاتتىق توۋلىغۇم كېلەتتى، لېكىن

ئۇنۇم چىقمايتتى. جېنىم چىقىپ كەتكەندەك، پۈتۈن ئەزايى - بەدىنىم قېتىپ كەتتى. نەرسە - كېرەك قاچىلىغان تاغارنىڭ ئۆشنەمدىن چۈشۈپ كەتكەنلىكىنىلا ئاڭلىدىم. بۇ قىزلىرىمغا ۋە خوتۇنۇمغا سوۋغا قىلىش ئۈچۈن، يولدا ئەسكى - تۈسكى نەرسىلىرىمگە تېگىشىۋالغان كەمپۈت ئىدى. مەن ئۇنى تاشلاپ قويدۇم... ئۇ يەردە بىرەر مۆجىزە پەيدا بولىدىغاندەك ئۇزاققىچە قاراپ تۇرۇپ كەتتىم. بىرھازادىن كېيىن بۇرۇلۇپ ئارقامغا ماڭدىم. ئۇزاققا بارماي يەنە توختاپ، ئارقامغا بۇرۇلۇپ قارىدىم، كۆزلىرىمگە تاغلار ئوڭ - سولغا ئىرغاڭلاۋاتقاندەك، قوزغىلىۋاتقاندەك، بىردىنلا ماڭا قاراپ بېسىپ كېلىۋاتقاندەك تۇيۇلۇپ كەتتى. مەن قاتتىق بىر ۋارقىرىدىم - دە، ئارقامغا قاراپ جېنىمنىڭ بارىچە قاچتىم. كېتىش كېرەك! بۇ ئۆلگۈر يەردىن كېتىش كېرەك! بۇ چاغدا مەن يىغلىۋەتتىم...

مەن يەنە نەگە باردىم، قانداق باردىم، بۇلار ئېسىمدە قالماپتۇ، ئۇچىنچى كۈنى ۋوگزالغا كېلىپ قاپتىمەن. خۇددى بېشى قايغان كىشىدەك، كىشىلەر ئارىسىدا يۈرەتتىم. ئۇشتۇمتۇت بىر ئوفىتسېرنىڭ ئىسمىمنى چاقىرغانلىقىنى ئاڭلاپ قالدىم. قارىسام، خۇسەينوف ئىكەن، ھەربىي سەپتىن بوشىنىپ ئۆيگە قايتىپتۇ. مەن ئۇنىڭغا بېشىمغا چۈشكەن كۈلپەتلەرنى سۆزلەپ بەردىم.

— ئەمدى سەن نەگە بارماقچىسەن؟

بۇنى ئۆزۈممۇ بىلمەيتتىم.

— بۇنداق قىلماسلىقىڭ كېرەك، چىداشلىق بەرگىن، قاڭقىپ يۈرۈشۈڭگە رۇخسەت يوق. يۈر، تەڭرىتاغقا يول سالغىلى بارايلى، ئەھۋالدىن قارىغاندا ئۇ يەردە قىلىدىغان ئىش بارەك...

شۇنداق قىلىپ مەن بۇ يەرگە كېلىپ قالدىم. دەسلەپكى بىرنەچچە يىل ئىچىدە، بىز تىرانسپورت لىنىيەسىدە كۆۋرۈك سالدۇق. ۋاقىت توختىماي ئۆتمەكتە، ئەھۋالدىن قارىغاندا

قانداقتۇر بىر يەردە مۇقىم ماكان تۇتماي بولمايتتى. ئۇ چاغدا خۇسەينوف مىنىستىرلىققا يۆتكىلىپ كەتكەنىدى. ئۇ دائىم كېلىپ مېنى يوقلاپ تۇراتتى، بۇرۇنقى ئىشىڭنى قىل، يول ئىشچىسى بول دەپ دەۋەت قىلاتتى. مەن بىر قارارغا كېلەلمەي يۈرەتتىم. بۇرۇنقى ئىش بەكمۇ قورقۇنچلۇق ئىدى ـ دە. بۇ يەردىكى ئىش ئورنىدا مەن يالغۇز ئەمەس ئىدىم، كۆپچىلىك بىلەن بىللە بولغاندا ھامان يېنىك بولاتتى. ئۇ يەرگە بارسام، كىم بىلىدۇ، غەم ـ قايغۇ ئىچىدە ئۆلۈپ كېتەمدىمەن. مەن زادىلا ئوڭۇشلالماي كەتتىم، بۇرۇنقى ئىشلار ھامان ئەستىن چىقمايتتى... ھايات گويا ئاشۇ يەردە ئاخىرلاشقاندەك، ئالدىمدا ھېچنېمە قالمىغاندەك تۇيۇلاتتى. ئۆيلىنىشىنىغۇ خىيالىمغىمۇ كەلتۈرمەيتتىم. گۈلبالاغا ۋە قىزلىرىمغا بەكمۇ ئامراق ئىدىم ـ دە. ئەھۋالدىن قارىغاندا، مېنىڭ ئۇچۇن، ھەرقانداق ئادەم، ھەرقانداق چاغدا ئۇلارنىڭ ئورنىنى باسالمايتتى ! ئەگەر پەقەت تۇرمۇش ئۇچۇنلا توي قىلىدىغان بولسام، بۇنىڭ ھېچبىر ئەھمىيىتى بولمىغان بولاتتى، يالغۇز ياشىغىنىمغا يەتمەيتتى.

لېكىن، مەن ئاخىر ئۇچاستىكىغا بېرىپ يول ئىشچىسى بولۇش، ئالدى بىلەن ئىشلەپ بېقىش، بولمىسا، باشقا يول تېپىش قارارىغا كەلدىم. نەتىجىدە تاغ ئېغىزىدىكى مۇشۇ ئۇچاستىكىنى ماڭا تاپشۇردى. ھېچ گەپ يوق، پەيدىنپەي كۆنۈپ قالدىم. ئېھتىمال، بۇ ئۇچاستىكا ناھايىتى ئالدىراش بولغانلىقتىن، تاغ ئېغىزى بولغانلىقتىن شۇنداق بولغاندۇر. ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن قەلبىمدىكى ئازاب ـ ئوقۇبەتلەر بىرئاز يېنىكلەشتى، ئازايدى. پەقەت گاھى ـ گاھىدا ئەسلىدە بىزنىڭ ھويلا بولغان ئاشۇ يەردە خۇددى مۇردىدەك قېتىپ تۇرغانلىقىمنى، نەرسە ـ كېرەك قاچىلىغان تاغىرىم مۇرەمدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ كەتكەنلىكىنى چۈشەپ قالاتتىم... ئاشۇنداق كۈنلەردە سەھەردىلا يولغا چىقىپ ناھايىتى كەچ كىرىپ كەتكۈچە قايتمايتتىم. يەنىلا يالغۇز ياشاپ يۈردۈم. راست، بەزىدە ئېچىنىشلىق خىياللارمۇ

كاللامغا كېچەتتى: «ئېھتىمال بەختكىمۇ ئېرىشەرمەن!»

ئۈمىد قالمىغان چاغدا، جاپا ـ مۇشەققەت، ئازاب ـ ئوقۇبەت ئىچىدە ياشاۋاتقىنىمدا، بەخت قۇشى كېلىپ قوندى.

بىر قېتىم، ئالاھازەل بۇنىڭدىن تۆت يىل ئىلگىرى قوشنامنىڭ ئاپىسى ئاغرىپ قالدى. قوشنام خىزمەت، ئائىلە ۋە بالىلىرى بىلەن بولۇپ، بىر ياققا بارالمايتتى، بىراق كەمپىرنىڭ كېسىلى بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ باراتتى. شۇڭا، ئۇنى دوختۇرخانىغا ئاپىرىش قارارىغا كەلدىم. دەل تاشيول ئىدارىسىدىن ئۇچاستىكىغا ئاللىقانداق بىرنېمىلەرنى يەتكۈزۈپ بېرىش ئۈچۈن كەلگەن بىر ماشىنا كېلىپ قالدى. بىز مۇشۇ ماشىنىغا ئولتۇرۇپ شەھەرگە كىردۇق. دوختۇر كەمپىرنى بالىنىستا يېتىشى كېرەك دېدى، لېكىن ئۇ زادىلا ئۇنىمىدى! ئۆلسەممۇ ئۆيۈمدە ئۆلىمەنكى، ھەرگىز سىرتتا قالمايمەن، سەن مېنى قايتۇرۇپ كەت، بولمىسا سېنى قارغايمەن، دەپ تۇرۇۋالدى. ئەنە شۇ سەۋەبتىن كەمپىرنى قايتۇرۇپ كېتىشكە مەجبۇر بولدۇم. ناھايىتى كەچ بولۇپ كەتكەنىدى. گاراژدىن ئۆتكەندە بىر شوپۇر ئۇشتۇمتۇت ماشىنىنى توختاتتى ـ دە، بىرىدىن سورىدى:

ـــ نەگە بارىسىز؟

بىر ئايالنىڭ جاۋاب بەرگەن ئاۋازى كەلدى ۋە ماڭغان ئاۋازى ئاڭلاندى.

ـــ ماشىنىغا چىقىڭ! ـــ دېدى شوپۇر، ـــ نېمە بولدىڭىز؟ ـــ ئۇ گەپ قىلغىنىچە ماشىنىنى ھەيدەپ ئاپاردى.

بالا كۆتۈرگەن، بوپسىنى قولتۇقلىغان ناھايىتى ياش بىر چوكان ماشىنىنىڭ يېنىغا كەلدى. ماشىنىغا چىقىپ ئولتۇرۇشىغا يارەملەشتىم، كابىنكىغا يېقىنراق يەرنى شامالدىن سەل دالدا بولار دەپ ئۇنىڭغا بوشتىپ بېرىپ، ئۆزۈم بۇلۇڭغا جايلاشتىم.

ماشىنا مېڭىپ كەتتى. ھاۋا ناھايىتى سوغۇق ئىدى. سوغۇق ۋە نەم شامال سوقۇپ تۇراتتى. بالا ئۇنلۇك يىغلاپ كەتتى. ئاپىسى

پەپلەيتتى، لېكىن بالا زادىلا تىنچىيدىغاندەك ئەمەس ئىدى. تازا چاتاق بولدى ـ دە ! كابىنكىدا ئولتۇرسا ياخشى بولاتتى، لېكىن ئۇ يەردە جېنى تۇمشۇقىغا كېلىپ قالغان بىر كەمپىر ياتماقتا. شۇ سەۋەبتىن چوكاننىڭ مۇرىسىنى قاقتىم:

ـــ هوي، ئەكېلىڭ، بالىنى ماڭا بېرىڭ، تىنچلىنىپ قالسا ئەجەب ئەمەس. ئۆزىڭىز سەل ئېڭىشىپ ئولتۇرۇڭ، شامال ئانچە بەك تەگمەيدۇ.

مەن بالىنى كالتە جۇۋامغا يۆگەپ مەھكەم تۇتۇۋالدىم. ئۇ جىمىدى، بۇرنىدا نەپەس ئېلىشقا باشلىدى. بۇ ئون ئايلىقچە بولغان قالتىس ئوماق بالا ئىكەن. ئۇشتۇمتۇت يۇرىكىم دۇپۇلدەپ سوقۇپ كەتتى، نېمە سەۋەبتىن بۇنداق سوقۇپ كەتكىنىنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن، يۇرىكىم خۇددى ئوق تەگكەن قۇشتەك تېپىرلايتتى. مەن مەيۇسلەندىم ۋە خۇشاللاندىم. «ماۋۇنى كۆرۈڭ، ئەمىسە مەن ئۆمۇرۋايەت دادا بولماي ئۆتەتتىمۇ؟» دەپ ئويلىدىم مەن. بالا جىمىدى، ئۇنىڭ غېمىنى قىلىش هاجەتسىز بولۇپ قالدى.

ـــ ئوغۇل بالىمۇ؟ ـــ سورىدىم مەن.

چوكان بېشىنى لىڭشىتتى. ئوزايىدىن بۇ بىچارە چوكان مۇزلاپ قېتىپ قالغاندەك قىلاتتى. ئۇستىبېشى بەك يېلىڭ ئىكەن ئەمەسمۇ. مەن بولسام قىشتا هامان قىسقا پەلتونىڭ ئۇستىدىن كېپىنەك تون كىيىۋالاتتىم، بىزنىڭكىدەك خىزمەت قىلىدىغانلاردا ئۇ كەم بولسا بولمايتتى. مەن بالىنى تۇتقاچ، بوش يەڭنى ئۇنىڭغا ئۇزارتتىم:

ـــ ئۇستۇمدىكى ماۋۇ كېپىنەك تونىنى تارتىڭ، بولمىسا سىزگە سوغۇق تېگىپ قالىدۇ.

ـــ ياق، نېمە قىلغىنىڭىز بۇ، خاتىرجەم بولۇڭ، ـــ رەت قىلدى ئۇ.

ـــ تارتىڭ، تارتىڭە ! ـــ يالۇۋردۇم مەن، ـــ ئۇستىڭىزگە ئارتىۋېلىڭ، شامالغا دالدا بولىدۇ !

ئۇ كېيىنەك تون بىلەن ئۆزىنى ئوردىدى، پېشىنى پۇتىنىڭ ئاستىغا باستۇرۇپ قويدۇم.

— سەل ئىسسىغانسىز؟

— ئىسسىدىم.

— نېمىدەپ بۇنچىۋالا كەچ چىققانسىز؟

— شۇنداق قىلماي بولمىدى، — ئۇ پەس ئاۋازدا جاۋاب بەردى.

بۇ چاغدا بىز تار جىلغىدا كېتىۋاتاتتۇق. بۇ يەردە كانچىلار مەھەللىسى بار ئىدى. كىشىلەر ئۇيغۇغا كەتكەن، چىراغلار ئۆچۈرۈلگەنىدى. ئىتلار ماشىنا ئارقىسىدىن قاۋشىپ قالاتتى. بىردىنلا ئېسىمگە بىر ئىش كەلدى: بۇ چوكان نەگە باردىغاندۇر؟ نېمە ئۈچۈنكىن، مەن ئۇنى كانچىلار مەھەللىسىگە بارسا كېرەك، دەپ ئويلاپتىمەن، چۈنكى يەنە ئالدىمىزغا قاراپ ماڭساق، باردىغان يەر يوق ئىدى، ئۇ يەر تاغنىڭ ئاغزى، بىزنىڭ ئۇچاستىكىمىز جايلاشقان يەر ئىدى.

— سىز مەھەللىگە بارسىڭىز كېرەك - ھە؟ — دېدىم مەن ئۇنىڭغا ھەم شوپۇرنىڭ كابىنكىسىنى قاقتىم، — تاغ ئاغزىغا ئاز قالدۇق، ماشىنا ئۇنىڭ نېرىسىغا ئۆتمەيدۇ.

— ئەمىسە، بۇ يەر قەيەر؟ — سوردى ئۇ.

— كان. سىز چۈشىدىغان يەر مۇشۇ ئەمەسمۇ؟

— مەن... مەن مۇشۇ يەرگە كەلمەكچىدىم، — ئۇ سەل دېلىغۇل بولۇپ قالدى، لېكىن دەرھال ئورنىدىن تۇرۇپ، كېيىنەك تونىنى ماڭا بېرىپ بالىنى قولىغا ئالدى. بالا خۇددى بىر يېرىنى چىمدىۋالغاندەك شۇ زامانلا يىغلاشقا باشلىدى. بۇ چوكانىنى تازا نەس بېسىپتۇ - دە. ئۇ ئاق قار، كۆك مۇزدا كېچىنى يالغۇز ئۆتكۈزۈشى كېرەكمۇ؟

— بۇ يەردە سىز باردىغان يەر يوق ! — مەن توغرىسىنىلا ئېيتتىم، — سىز يامان تەرەپكە ئويلىماڭ. بالىنى ئەكېلىڭ، ماڭا بېرىڭ ! — مەن بالىنى تارتىپ دېگۈدەك قولۇمغا ئالدىم ۋە

ئېيتتىم، — رەت قىلماڭ. بىزنىڭ ئۇچاستىكىغا بېرىپ قونۇڭ، ئۇ يەردە سىزگە ئىش چىقىدۇ. شۇنداق بولسۇن. ماشىنىنى ھەيدىگىن، ئاغىنە ! — مەن شوپۇرغا توۋلىدىم.

ماشىنا قوزغالدى. چوكان يۈزىنى ئالىقىنىغا يېقىپ ئۇنچىقارماي ئولتۇراتتى. كىم بىلىدۇ، ئۇ يىغلاۋاتامدىكىن.

— قورقماڭ ! — مەن ئۇنىڭغا تەسەللى بەردىم، — مەن سىزگە ياماناتلىق قىلمايمەن... مەن يول ئىشچىسى بايتېمىر قۇلۇف بولىمەن، ماڭا ئىشەنسىڭىز بولىدۇ.

ئۇنى ئۆز ئۆيۈمگە ئورۇنلاشتۇردۇم. ھويلىدا يەنە بىر بوش ئۆي بار ئىدى، مەن شۇ ئۆيدە ياغاچ كارىۋاتتا ياتتىم. مەن چوڭقۇر ئويغا پېتىپ، بىئارام بولۇپ ئۇزاقىچە ئۇخلىيالمىدىم. تەپسىلىي سوراشقا خىجىل بولدۇم، ئۇنىڭ ئۇستىگە سوراۋېرىشنى ئۆزۈمۇ ياخشى كۆرمەيتتىم. لېكىن، سورىمايمۇ بولمايتتى، چۈنكى ئادەمدە ئۇشتۇمتۇتلا بىرەر ئىش تۇغۇلۇپ قېلىشى مۇمكىن، ياردەم بېرىشكە توغرا كېلىدۇ. ئۇ ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن، زورغا جاۋاب بېرەتتى. لېكىن، مەن ئۇنىڭ ئېيتمىغىنىنى پەرەز قىلىپ تاپتىم. قايغۇرۇپ تۇرغان كىشى بىر ئېغىز گەپ قىلسا، ئون ئېغىزى يوشۇرۇنغان بولىدۇ. ئۇ ئېرىدىن ئايرىلىپ ئۆيىدىن چىقىپ كەتكەنىكەن. شۇنداق دېيىش كېرەككى، بۇ غۇرۇرلۇق ئايال ئىدى. ئۇ قاتتىق قايغۇرغان، قاتتىق ئاغرىنغاندى، لېكىن تىز پۈكمىگەنىدى. ئەلۋەتتە، ھەربىر كىشى قىلمەن دېگىنىنى قىلىشى مۇمكىن. بىراق، ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىدى، بۇ ناھايىتى ياش چوكان ئىدى - دە ! ئۇ قىزغا ئوخشايتتى، فىگۇرىسى كېلىشكەن، چىرايلىق قىز ئىدى. ئۇ ناھايىتى مۇلايىم ئىدى، ئېھتىمال ناھايىتى ياۋاش بولۇشىمۇ مۇمكىن. ئۇ ئادەم قانداق قىلىپ ئۇنى ھەممىدىن بىزار بولۇپ چىقىپ كېتىشكە مەجبۇر قىلغاندۇر؟ بەس، بۇ ئۇلارنىڭ ئىشى. ئەتە ئۇنى كېتىۋاتقان ماشىنىلاردىن بىرىگە سېلىپ قويۇپلا خوشلىشىمىزغۇ.

شۇ كۈنى بەك ھېرىپ كېتىپتىكەنمەن، ئۇخلاپ كەتكىنىمنى سەزمەي قاپتىمەن، مەن ئۆزۈمنى ماشىنىدا كالتە جۈۋامغا بىر بالىنى يۆگەپ ئولتۇرغانىدەك سېزەتتىم. ئۇ بالا ئىسسىپ، باغرىمغا چىڭ يېپىشىپ ياتاتتى.

سەھەردە، ئورنۇمدىن تۇرۇپ سىرتنى بىر ئايلىنىپ كېلىشكە چىقىپ، نېمىشقىدۇر تېزلا قايتىپ كەلدىم. مېھمىنىم قانداق قىلىۋاتىدىكىن، دەپ ئويلايتتىم مەن. ئۇلارنى ئويغىتىۋەتمەسلىك ئۈچۈن، ئاستاغىنا مەشكە ئوت قالاپ، ساماۋار قويۇپ قويدۇم. بايا ئۇ ئورنىدىن تۇرغان، مېڭىشقا تەييارلىنىۋاتقانىكەن. ئۇ ماڭا رەھمەت ئېيتتى. چاي ئىچمەستىن ئۇلارنى قويۇۋېتەلمەيتتىم. مەن ئۇلارنى سەل تەخىر قىلىڭلار دېدىم. ئاخشام ئۇچراتقان ھېلىقى كىچىك يولۇچى ناھايىتى قىزىق بىرنېمىكەن ئەمەسمۇ. ئۇنىڭ بىلەن ئويىنىساڭ دىلىڭ سۆيۈنۈپ كېتىدىكەن... چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ چوكاندىن سورىدىم:

— نەگە بارماقچىسىز؟

ئۇ ئويلىنىۋېلىپ جاۋاب بەردى:

— رېباچقا.

— ئۇ يەردە ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىڭىز بارمۇ؟

— يوق. ئاتا ـ ئانام ئاۋۇلدا، توسۇر تېغىنىڭ ئارقىسىدا.

— ئوھۇ، ئۇنداقتا يەنە ماشىنا ئالمىشىدىكەنسىز ـ دە، ناھايىتى بىئەپ.

— مەن ئۇ يەرگە بارماقچى ئەمەسمەن، بىز ئاۋۇلغا قايتىپ بارالمايمىز، — ئۇ خۇددى ئوغلىغا دەۋاتقاندەك گەپ قىلاتتى، — بۇ ئۆزىمىزنىڭ سەۋەنلىكىدىن بولغان.

مەن بۇ چوكاننى ئاتا ـ ئانىسىنىڭ گېپىگە كۆنمەي توي قىلىپ كەتكەنىكەن ـ دە، دەپ پەرەز قىلدىم. كېيىنچە بۇ پەرىزىم توغرا بولۇپ چىقتى.

ئۇ ماڭماقچى بولدى، لېكىن مەن: «سەل تۇرۇپ تۇرۇڭ، بالىغا شامال تېگىپ قالىدۇ، ئۆيدە ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ، مەن ماشىنا

توسۇي» دېدىم.

بىر خىل غەشلىكتە يولغا قاراپ ماڭدىم. نېمە ئۇچۇندۇر، ئۇلار ھازىر بۇ يەردىن كېتىپ ئۆزۈمنىڭ يەنىلا يالغۇز قالىدىغانلىقىمنى ئويلىغىنىمدا، ناھايىتى بىئارام بولدۇم ۋە قايغۇردۇم.

ھە دېگەندە ماشىنا كەلمىدى. كېيىن بىر ماشىننىڭ قولىنى كۆتۈرۈپ توسماي ئۆتكۈزۈۋەتتىم. ئۆزۈم قاتتىق چۆچۈپ كەتتىم. مەن نېمىشقا شۇنداق قىلدىم؟ بۇ چاغدا مەن ناھايىتى ئازابلاندىم. ماشىنىلار بىر - بىرلەپ ئۆتكىلى تۇردى، مەن ھەممىسىنى توسمىدىم. بۇداقى ماشىننىڭ چوقۇم توسمەن دەپ ئويلايتتىم، لېكىن قولۇمنى يەنە كۆتۈرمەيتتىم. پۈتۈن ئەزايىم قىزىپ كەتتى. ئۇ ئاۋۇ يەردە تولۇپ تاشقان ئىشەنچ بىلەن ماشىنا كۈتمەكتە. مەن ئۆز خىيالىمغا زىت ھالدا ئىش كۆرمەكتىمەن، لېكىن ھېچ ئامالىم يوق. يولدا ئۇياقتىن - بۇياققا مېڭىپ يۈرۈپ، ئۆزۈمنى ئاقلاشقا سەۋەب ئىزدەيتتىم. بىردەم كابىنكا دېرىزىسىنىڭ ئەينىكى چېقىلىپ كېتىپتۇ، كابىنكىنىڭ ئىچى ناھايىتى سوغۇق دەيتتىم؛ بىردەم ماشىنا شۇ تەرەپكە بارمايدىكەن دەيتتىم ياكى بولمىسا، شوپۇر يارىمدى، قاتناش بىخەتەرلىك قائىدىسىگە دىققەت قىلمايدىغان ئادەم ئىكەن، ئازراق مەست تۇرىدۇ، دەيتتىم. ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ماشىنىلاردا ئادەم بولۇپ، بىكار ئەمەسلىكىنى كۆرگىنىمدە بالىلاردەك خۇشال بولۇپ كېتەتتىم. ئانا - بالا ئىككىيلەننىڭ بۇ يەرگە كەلمەسلىكىنى، يەنە بىردەم ئۆيدە تۇرۇشنى، بەش مىنۇت بولسىمۇ ئۆيدە بولۇشنى تىلەيتتىم. «بىراق، ئۇ نەگە بېرىشى كېرەك؟ — دەپ ئويلىدىم مەن، — ئاۋۇلىغا بارالمايدىكەن، بۇنى ئۆزى ئېيتتى. رېباچقا بارىدىكەن، بىراق ئۇ يەرگە بارغاندىن كېيىن بالا بىلەن نەدە تۇرىدۇ؟ قىشتا بالىنى توڭلىتىپ قويىدۇ. بۇنداقتا ئەڭ ياخشىسى ئۇنىڭ مۇشۇ يەردە تۇرغىنى ياخشى. بۇ يەردە بىر مەزگىل تۇرۇپ، قانداق قىلىش كېرەكلىكىنى ئوبدانراق ئويلىغىنى ياخشى. ئېھتىمال ئېرىنىڭ يېنىغا قايتىپ كېتەر.

ئېھتىمال ئېرى ئىزدەپ كېلىپ قالار...»

«ۋاي - ۋۇي، نېمانچە ئازابلىنىمەن، بۇنداق قىلغۇچە، ھازىرلا ئۇنى يول بويىغا ئەكېلىپ يولغا سېلىۋەتسەملا بولمىدىمۇ! — مەن ئەنە شۇ تەرىقىدە ئۇچ سائەت بىر ئورنۇمدا پىرقىراپ يۇر-دۇم. ئۆزۈمگە ئاچچىقلاندىم - دە، — ياق، — دەپ ئويلىدىم مەن، — ئۇنى جەزمەن باشلاپ كېلەي ۋە ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا ماشىنىلار-دىن بىرىنى توسۇي. بۇنىڭدىن بۆلەك چارە يوق.» ئەنە شۇنداق ئويلىنىپ ئۆيگە قاراپ ماڭدىم. بۇ چاغدا ئۇ ئىشىك ئالدىغا چىق-تى، تولا كۆتۈپ ھېرىپ كېتىپتۇ. مەن ناھايىتى خىجىل بولۇپ، يامان ئىش قىلىپ قويغان بالىدەك ئۇنىڭغا قارىدىم.

— بەك ساقلاپ كەتتىڭىز - ھە؟ — پەس ئاۋازدا مۇجمەلىلا سورىدىم، — شۇ ياقتا بارىدىغان ماشىنا يوق ئىكەن، يوقمۇ ئەمەس، مۇزاپىق كۆرمىدىم. مېنى كەچۈرۈڭ... قالايمىقان قىياس قىلىپ يۈرمەڭ... خۇدا ھەققى، ئۆيگە كىرىپ ئولتۇرۇپ تۇرۇڭ، سىزدىن ئۆتۈنەي!

ئۇ ماڭا ھەيران بولغان ھالدا كۆڭلى غەش بولۇپ قاراپ، گەپمۇ قىلماستىن ئۆيگە كىردى.

— ماڭا ئىچىڭىز ئاغرىۋاتامدۇ؟ — سورىدى ئۇ.

— ياق، بۇنىڭدىن ئەمەس، سىزگە مەلۇم... سىزدىن ئەنسىرەۋاتىمەن، ناھايىتى قىيىن - دە. سىز قانداق تۇرمۇش كەچۈرمەكچىسىز؟

— ئىشلەيمەن. ئىش قىلالمايدىغان ئادەملەردىن ئەمەسمەن.

— نەگە بېرىپ ئىشلىمەكچىسىز؟

— قەيەرگە بارماي، ئورۇنلىشۇالسامىلا بولدى. لېكىن مەن قايتىپ كەتمەيمەن، ئاۋۇلغىمۇ كەتمەيمەن، مەن ئىشلەيمەن ۋە تۇرمۇش كەچۈرىمەن.

مەن جىم بولۇپ قالدىم. مەن نېمىگە قارشى تۇرالايتتىم؟ ئۇ ھازىر ھېچنېمىنى ئويلىمايتتى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدىدا خورلىنىش بىلەن غۇرۇر بىلىنىپ تۇراتتى. مۇشۇنداق ھېسسىيات ئۇنى

قارامليق بىلەن چىقىپ كېتىشكە باشلىغان. «مەن ئىشلەيمەن ۋە تۇرمۇش كەچۈرىمەن» دېمەك ئاسان، لېكىن بۇنى دەرھال قىلغىلى بولمايتتى. بىراق، خەقنى زورلىغىلى بولمايدۇ - دە!

بالا ماڭا قاراپ ئىنتىلدى. مەن ئۇنى قولۇمغا ئېلىپ سۆيۈپ قويدۇم ھەمدە: «ئېخ، ياخشى بالام، بىز ھازىرلا ئايرىلمىدىغان بولۇۋاتىمىز. سەن مېنىڭ قەدىردانىم، ئۆز پۇشتۇمدىن بولغان بالىدەك بولۇپ قالغانسەن...» دەپ ئويلىدىم.

— ماقۇل، ئەمىسە ماڭايلى! — مەن پەس ئاۋازدا گەپ قىلدىم.

بىز ئورنىمىزدىن تۇردۇق. بالىنى مەن كۆتۈردۇم، لېكىن بوسۇغىغا كەلگەندە توختىدىم.

— مەشەدىمۇ قىلغىلى ئىش تاپقىلى بولاتتى، — دېدىم مەن، — تۇرمۇش كەچۈرۈشكە ۋە ئىشلەشكە بولاتتى. بىر ئۆي بېرىشكە بولاتتى. راست، سىز مەشەدە قېلىڭچۇ. كېتىشكە ئالدىرىماڭ، زادى كېتىمەن دېسىڭىز، قاچان كەتسىڭىزمۇ بولىدۇ، ئويلاپ باقسىڭىز...

ھە دېگەندە ئۇ ماقۇل بولمىدى. لېكىن، مەن ئاخىر قايىل قىلدىم.

شۇنداق قىلىپ، ئاسىل بىلەن ئوغلى سامات بىزنىڭ ئۇچاستىكىدا قالدى.

قورۇدىكى كىچىك ئۆي ناھايىتى سوغۇق ئىدى، شۇ سەۋەبتىن مەن ئاسىل بىلەن ئوغلىنى مېنىڭ ئۆيۈمدە تۇرغۇزۇپ، ئۆزۈم كىچىك ئۆيگە چىقىپ ياتتىم. ئۇ يەر ماڭا مۇۋاپىق ئىدى.

ئەنە شۇ چاغدىن باشلاپ تۇرمۇشۇم باشقىچە تۈسكە كىردى. گويا ھېچ نەرسە ئۆزگەرمىگەندەك ئىدى، خۇددى بۇرۇنقىدەك مەن بىر ئادەم ئىدىم، لېكىن ۋۇجۇدۇمدا بىر ئادەم تىرىلدى، ئۇزاق مۇددەت يالغۇز تۇرمۇش كەچۈرگەندىن كېيىن قەلبىم ئىسسىدى. ئەلۋەتتە، ئىلگىرى مەنمۇ كىشىلەر ئارىسىدا تۇرمۇش كەچۈرەتتىم، كىشىلەر بىلەن قويۇق باردى - كەلدى قىلاتتىم،

ئۇلار بىلەن بىرلىكتە ئىشلەيتتىم، دوست بولۇشاتتىم، ئورتاق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىناتتۇق، ئۆزئارا يارەملىشەتتۇق، لېكىن تۇرمۇشتا قانچە قىلغان بىلەنمۇ، ھېچقانداق نەرسە ئورنىنى باسالمايدىغان يەنە بىر تەرەپمۇ بار ئىدى. بۇ بالا مېنى ئۆزىگە جەلپ قىلىۋالدى. چارلاشقا چىقىنىمدا ئۇنى ئىسسىق كىيىندۇرۇپ بىللە ئاچىقاتتىم. ئىشتىن سىرتقى جىمىكى ۋاقتىم شۇنىڭ بىلەن ئۆتەتتى. مەن ھەتتا ئىلگىرى قانداق تۇرمۇش كەچۈرگىنىمنى تەسەۋۋۇر قىلالمايمەن. قولۇم - قوشنىلىرىم ياخشى ئادەملەر ئىدى، ئۇلار ئاسىل بىلەن ساماتقا ياخشى مۇئامىلە قىلاتتى. كىم بالىنى ياخشى كۆرمەيدۇ؟ ئاسىل سەممىي، ئوچۇق ئىدى. ئۇ ئۇچاستىكىدىكى تۇرمۇشقا تېزلا ئۆگىنىپ كەتتى. مېنىڭ بالىدىن ئايرىلالماسلىقىمۇ ئاسىلنىڭ سەۋەبىدىن ئىدى. يوشۇرىدىغان نېمىسى بار، قانچە يوشۇرغان بىلەنمۇ، ئۆزىدىن يوشۇرغىلى بولمايدۇ - دە. مەن ئاسىلنى ياخشى كۆرۈپ قالدىم، بىردىنلا ياخشى كۆرۈپ قالدىم. ئۇنى مەڭگۈ ياخشى كۆرىمەن، يۈرىكىمدىن ياخشى كۆرىمەن. بۇرۇن يالغۇز ئۆتكۈزگەن ئاي - كۈنلەر، پۈتكۈل قايغۇ - ھەسرەت ۋە جاپا - مۇشەققەتلەر، قولدىن كەتكەن پۈتكۈل نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئاشۇ مۇھەببەتكە سىڭىپ كەتكەنىدى. لېكىن، مېنىڭدە بۇنى دەيدىغان ھوقۇق يوق ئىدى. ئاسىل ئۇنى كۈتمەكتە ئىدى، بىلىنىدۇرمىگىنى بىلەن، ئۇنى ئۇزاق كۈتتى. بىز يولدا ئىشلەپ يۈرگەن ۋاقتىمىزدا ئۇنىڭ يولدىن ئۆتكەن ھەربىر ماشىنىغا ئۈمىد بىلەن قاراۋاتقانلىقىنى مەن پات - پات سېزىپ قالاتتىم. بەزىدە ئۇ يەنە ئوغلىنى ئېلىپ يولغا چىقىپ نەچچە سائەتلەپ - نەچچە سائەتلەپ ئولتۇرۇپ كېتەتتى. لېكىن، ئۇ كۆرۈنمىدى. مەن ئۇنىڭ كىملىكىنى، قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم، ئۇنىڭدىن سورىمىغانىدىم، ئۇمۇ بۇ توغرۇلۇق زادىلا ئېغىز ئېچىپ باقمىدى.

ۋاقىت ئاستا - ئاستا ئۆتمەكتە. سامات چوڭ بولۇپ قالدى، ئوھۇي، تازا شوخ، سۆيۈملۈك بالا بولدى ! ئۇنىڭغا كىم ئۆگىتىپ

قويدىكىن ياكى ئۇنىڭ ئۆزى ئۆگىنىۋالدىمىكىن، مېنى دادا دەپ قىچقىرىشقا باشلىدى، مېنى كۆرسىلا بوينۇمغا ئېسىلىپ: «دادا ! دادا !» دەپ كېتەتتى. ئاسىلمۇ كۈلۈپ ئۇنىڭغا قارايتتى. مەن ھەم خۇشال بولاتتىم، ھەم ماڭا ئېغىر ئىدى. مەن ئۇنىڭغا دادا بولالىسام خۇشال بولاتتىم، لېكىن نېمە چارە...

بىر يىلى يازنىڭ بىر كۈنى يول ياساۋاتاتتۇق. ماشىنىلار توختىمايلا ئۆتۈپ تۇراتتى، ئاسىل بىردىنلا بىر شوپۇرغا قاراپ ۋارقىرىدى:

— ھوي، جانتاي، توختا !

ماشىنا بىرنەچچە قەدەم مېڭىپلا توختىدى. ئاسىل شوپۇرغا قاراپ يۈگۈرۈپ كەتتى. ئۇلار ئۇ يەردە نېمە دېيىشتىكىن، بۇنى بىلمىدىم، لېكىن ئاسىلنىڭ بىردىنلا: «يالغان ئېيتىۋاتىسەن ! ساڭا ئىشەنمەيمەن ! يوقال ! يوقال كۆزۈمدىن !» دەپ ۋارقىرىغانلىقىنى ئاڭلىدىم.

ماشىنا كېتىپ قالدى، ئاسىل ئوپۇل - توپۇل يولدىن ئۆتۈپ ئۆيگە قاراپ يۈگۈرۈپ كەتتى. قارىغاندا ئۇ يىغلىغاندەك قىلاتتى.

ئىشقا ھېچ قولۇم بارمىدى. ئۇ كىم بولدى؟ ئاسىلغا نېمە دېگەندۇر؟ كاللامغا ھەر خىل سوئال ۋە قىياسلار يىغىلىپ كەتتى. چىداپ تۇرالماي مەنمۇ ئۆيگە قايتتىم، لېكىن ئاسىل چىقمىدى. كەچقۇرۇن ئۇنى ئىزدەپ كىردىم.

— سامات قېنى؟ ئۇنى كۆرمىسەم بەكمۇ ئىچىم پۇشۇپ كېتىدىكەن !

— ئەنىغۇ، ئۇ مەشىدە، — ئاسىل غەمكىن جاۋاب بەردى.

— دادا ! — سامات ماڭا ئېتىلدى. مەن ئۇنى قۇچىقىمغا ئېلىپ ئويناتتىم، ئاسىل بولسا غەمكىن ھالدا بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماستىن ئولتۇراتتى.

— بىر ئىش بوپتۇمۇ، ئاسىل؟ — سورىدىم مەن.

ئاسىل قاتتىق بىر ئۇھ تارتتى.

— مەن كېتىمەن، بەكې، — دېدى ئۇ، — بۇنداق قىلىشىم

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بۇ يەردە تۇرغانلىقىمنىڭ ياخشى بولمىغانلىقىدىن ئەمەس. سىزگە كۆپ رەھمەت، كۆپ رەھمەت. لېكىن، مەن يەنىلا كېتىمەن... نەگە بېرىشىمنى ئۆزۈمۇ بىلمەيمەن...

ئۇنىڭ راستىنلا كەتمەكچى بولغانلىقىنى كۆرۈپ، راست گېپىمنى دېيىشكە مەجبۇر بولدۇم.

ـــ نېمە دەيتتىم، ئاسىل، سىزنى تۇتۇپ قېلىشقا ھەققىم يوق. لېكىن، مەنمۇ بۇ يەردە تۇرۇپ قالالمايمەن، كەتمىسەم بولمايدۇ. مەن بىر قېتىم خوتۇن ـ بالىلىرىم ۋە ماكانمدىن ئايرىلىشتەك قىسمەتكە دۇچار بولغانىدىم. بۇنى چۈشەندۈرۈشنىڭ نېمە ئورنى بار؟ ! ئۆزىڭىز بىلىسىز، ئاسىل، ئەگەر سىز راستىنلا كەتسىڭىز، بۇ مېنىڭ ئۈچۈن ئاشۇ يىلى پامىردا يۈز بەرگەن ۋەقەدەكلا بولىدۇ. ئويلاپ بېقىڭ، ئاسىل... ئەگەر ئۇ قايتىپ كېلەلمىسە، ئۇنىڭ ئۈستىگە قەلبىڭىز سىزنى قايتىپ كېتىشكە ئۇندەۋاتقان بولسا، مەن ھەرگىز توسالغۇ بولمايمەن، سىز مەڭگۈ ئەركىنسىز، ئاسىل.

بۇ گەپلەرنى دېدىم ـ دە، ساماتنى كۆتۈرۈپ تاشيولغا چىقىپ كەتتىم. بىز تاشيولدا ئۇزاق يۈردۇق، ئوغلۇم ھېچنېمىنى بىلمەيتتى.

ئاسىل دەرھال مېنى تاشلاپ كەتمىدى. لېكىن، ئۇ نېمىلەرنى ئويلىغاندۇر، قانداق قارارغا كەلگەندۇر؟ بىرنەچچە كۈندىن بۇيان، مەن جۈدەپلا كەتتىم، چىرايىمۇ قاريداپ كېتىپتۇ.

بىر كۈنى چۈشتە ھويلىغا كىرىپ كەلدىم ـ دە، ساماتنىڭ مېڭىشنى ئۆگىنىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئاسىل ئۇنى يىقىلىپ كەتمىسۇن دەپ قوغداۋاتاتتى. مەن قەدىمىنى توختاتتىم.

ـــ بەكې، قاراڭ، ئوغلىڭىز ماڭدى ! ـــ ئۇ خۇشال كۈلدى.

ئۇ نېمە دېدى؟ ئوغلىڭىز ! مەن گۈرجەكنى تاشلاپ زوڭزىيىپ ئولتۇردۇم ـ دە، بالىنى يېنىمغا چاقىردىم:

ـــ كەل، كەل، كەل ! تايچىقىم كەل ! ۋوي، مېنىڭ يېنىمغا كەل، چىڭ دەسسەپ ماڭ، باتۇرلارچە ماڭ !

سامات غۇلىچىنى كەردى.

ــ دادا ! ــ ئۇ دىڭگۇسلاپ ماڭدى ـ دە، يۇگۇرۇپ كەتتى. مەن ئۇنى ئىتتىك تۇتۇۋېلىپ، ئېگىز كۆتۈردۈم ۋە باغرىمغا چىڭ باستىم.

ــ ئاسىل ! ــ دېدىم مەن ئۇنىڭغا، ــ ئەتە بىز بالىغا «ئارقان يەشتى» قىلىپ بېرەيلى، سىز ئاق چۈپۈر بىلەن قارا چۈپۈردا ئارقان ئېشىپ تەييارلاڭ.

ــ ماقۇل، بەكې ! ــ ئاسىل كۈلدى.

ــ توغرا، توغرا، چوقۇم ئاق، قارا چۈپۈردا ئېشىڭ...

مەن مال باقىدىغان دوستۇمنىڭ يېنىغا ئاتلىق بېرىپ قىمىز ۋە گۆش ئەكەلدىم. ئەتىسى بىز قولۇم ـ قوشنىلارنى سامات ئۇچۇن ئۆتكۈزگەن «ئارقان يەشتى»گە تەكلىپ قىلدۇق.

مەن ساماتنى يەرگە قويۇپ، قارا، ئاق چۈپۈردا ئېشىلگەن ئارغامچىنى ئۇنىڭ پۇتىغا يۆگەپ، يېنىغا قايچىنى قويۇپ، ھويلىنىڭ ئاۋۇ بېشىدا تۇرغان بالىلارغا بۇيرۇدۇم:

ــ كىم بىرىنچى بولۇپ يۇگۇرۇپ كېلىپ ئارقانىنى كېسىۋەتسە، بىرىنچى سوۋغىنى شۇنىڭغا بېرىمەن، باشقىلارغا تەرتىپ بويىچە سوۋغا ئۇلاشتۇرۇپ بېرىمەن. قېنى، بالىلار، يۇگۇرۇڭلار ! ــ مەن قولۇمنى شىلتىدىم. بالىلار چۇرقىرىشىپ يۇگۇرۇپ كېلىشتى.

ساماتنىڭ پۇتى چۇشەپ قويۇلغان ئارقان كېسىۋېتىلگەندىن كېيىن، مەن ساماتقا دېدىم:

ــ ھوي، ئوغلۇم، ئەمدى سەن يۇگۇر ! بالىلار، ئۇنى يېتىلەڭلار !

بالىلار ساماتنى يېتىلەپ مېڭىپ كېتىشتى، مەن ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئۆزۇمگە دېدىم.

ــ ھوي، قاراڭلار بۇنىڭغا ! ساماتىم يەردە يۇگۇرەلەيدىغان بولدى. چوڭ بولغاندا يەل تاپان بولۇپ يېتىشكەي !

ساماتنى بالىلارنىڭ ئارقىسىدىن يۇگۇرۇپ كېتىۋېتىپ،

ئارقىسىغا قاراپ «دادا !» دېدى ـ دە، يىقىلىپ چۈشتى. ئاسىل ئىككىمىز ئىتتىك يېتىپ باردۇق. مەن بالىنى يەردىن ئالغان چېغىمدا، ئاسىل بىرىنچى قېتىم مېنى «جېنىم !» دېدى.

... شۇنداق قىلىپ، بىز ئەر ـ خوتۇن بولۇپ قالدۇق.

قىشتا بىز ئوغلىمىزنى ئېلىپ ئاۋۇلغا چوڭلارنى يوقلىغىلى كەلدۇق. ئۇلار ئۇزاققىچە ئاغرىنىپ يۈردى. ئىلاجسىز ئاسىل ئىككىمىز بارلىق جاۋابكارلىقنى ئۈستىمىزگە ئالدۇق. مەن ھەممە ئەھۋالنى، ئۆتكەن ھەممە ئىشلارنى ئۇلارغا سۆزلەپ بەردىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئاسىلنى كەچۈردى، نەۋرىسى ئۈچۈن، بىزنىڭ كېلەچىكىمىز ئۈچۈن ئۇنى كەچۈردى.

ۋاقىتنىڭ ئۆتكەنلىكى بىلىنمەي قالدى. ساماتلار بەش ياشقا كىردى. ئاسىل ئىككىمىز ھەممە جەھەتتىن ناھايىتى ئىناق ئۆتۈپ كەلدۇق، بىز پەقەت بىرلا نەرسىنى زادىلا تىلغا ئالمىدۇق. خۇددى كېلىشىۋالغاندەكلا، بىز ئۈچۈن ئېيتقاندا ھېلىقى كىشى مەۋجۇت ئەمەس ئىدى...

لېكىن، تۇرمۇش ھەرگىز ھامان سەن ئارزۇ قىلغاندەك بولمايدىكەن ! ھېلىقى كىشى يېقىندا پەيدا بولۇپ قالدى...

يولدا ماشىنا ۋەقەسى چىققان بولۇپ، بۇ كەچ بولۇپ كەتكەن ۋاقىت ئىدى. مېنىڭ يارەمچىم ـــ قوشنام ئىككىمىز نېمە ۋەقە چىقتىكىن دەپ يۈگۈرۈپ بارساق، يۇك باسقان بىر ماشىنا تۇڭرۇككە ئۇسۇۋاپتۇ. شوپۇرنىڭ پۈتۈن بەدىنى زەخمىلىنىپ ھوشىدىن كېتەي دەپ قاپتۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە غەرق مەست ئىكەن. مەن ئۇنى تونۇدۇم، لېكىن ئىسمى ئېسىمگە كەلمىدى. بىر قېتىم ئۇ بىزنى ئاپەتتىن قۇتقۇزۇپ، ماشىنىمىزنى تاغ ئېغىزىغا يەتكۈزۈپ بەرگەنىدى. دولۇن تېغىغا چىقىدىغان ئىش چاقچاق قىلىدىغان ئىش ئەمەس ئىدى ـ دە ! بۇ بۇرۇن بولۇپ باقمىغان ئىش ئىدى. ئۇزايىدىن ئۇ قەيسەر، ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان يىگىتتەك كۆرۈنەتتى، ئۇ بىزنى مەھەللىگە ئەكېلىپ قويغانىدى. شۇ چاغدا ئۇنىڭغا ناھايىتى ئامراقلىقىم

كېلىپ قالغان، ئۇ ماڭا ياراپ قالغاندى. شۇ ۋەقە ئۆتۈپ ئۇزاق ئۆتمەي، بىرەيلەن بىر چاتمىنى تاغ ئاغزىغا ئەكەپتۇ، كۆزلىگەن يەرگە يەتكىلى ئاز قاپتىكەن، بىراق نېمىدۇر بىرنېمە ئۇنىڭغا توسالغۇ بوپتۇ. شوپۇر چاتمىنى ئېرىققا تاشلاپ كېتىپ قاپتۇ. شۇ چاغدا مەن يەنىلا ھېلىقى ھېچنېمىدىن قورقمايدىغان يىگىتنىڭ قىلغان ئىشى بولمىغىيدى، دەپ ئويلاپ، ئۇنىڭغا ناھايىتى ئىچ ئاغرىتقانىدىم، بۇ باتۇر ئادەم ئۆزىنىڭ مەقسىتىگە يېتەلمىگەن. بىراق، ئاشۇنىڭدىن كېيىن ماشىنىلار تاغ ئاغزىدىن چاتما سۆرىتىپ ئۆتتى. شوپۇرلار بۇ ئىشقا كۆنۈپ قېلىشتى. ئۇلار توغرا قىلىشتى.

راستىمنى ئېيتقاندا، دەسلەپتە ئۇنىڭ ئاسىل تاشلاپ كەتكەن ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلمىگەنىدىم، بىلسەممۇ ئوخشاشلا شۇنداق قىلغان بولاتتىم. مەن ئۇنى ئۆيگە يۆدۈپ ئەكېلىۋىدىم، دەرھال ھەممە ئىش ئايدىڭ بولدى. شۇ چاغدا ئاسىل بىر قۇچاق ئوتۇننى كۆتۈرۈپ ئۆيگە كىرگەنىدى، ئۇنى كۆرگەندىن كېيىن ئاسىلنىڭ قۇچىقىدىكى ئوتۇن يەرگە چۈشۈپ كەتتى. لېكىن، ھېچقايسىمىز بىلدۇرمىدۇق. بىز خۇددى بىرىنچى قېتىم كۆرۈشكەندەك بولۇپ يۈردۇق. خۇسۇسەن مەن ئۆزۈمنى تېخىمۇ بەكرەك تۇتۇۋېلىشىم، ئۇلارغا تېگىپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن گەپ - سۆزدە ياكى ئىشارە - ھەرىكەتتە پەخەس بولۇشۇم كېرەك ئىدى، ئۇلارنىڭ يېڭىباشتىن بىر - بىرىنى چۈشىنىشىگىمۇ توسالغۇ بولماسلىقىم كېرەك ئىدى. ئۇ چاغدا ئۆزۈمنىڭ بىرەر قارارغا كېلىشىم مۇمكىن ئەمەس ئىدى. ئۇ ئىككىسىنىڭ ئۆتمۈشى بار، ئوغلى بار، قارارغا ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى كېلىشى كېرەك ئىدى. مەن ئۇلارنىڭ ئوغلىنى كارىۋاتقا ياتقۇزدۇم، يېنىدا ياتتىم، سىلىدىم.

شۇ كۈنى كېچىدە ھېچقايسىمىز ئۇخلىمىدۇق، ھەركىم ئۆزىنىڭ ئىشىنى ئويلاۋاتاتتى، مەنمۇ ئۆزۈمنىڭ ئىشىنى ئويلىماقتا ئىدىم.

ئاسىل بالىنى ئەكېتىشى مۇمكىن ئىدى، بۇ ئۇلارنىڭ

هوقۇقى. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ يۇرىكى تەلپۈنگەن ۋە ئەقلى كۆرسەتكەندەك ئىش قىلسۇن. مېنىڭدە... مېنىڭ نېمە ئامالىم بار، گەپ مېنىڭدە ئەمەس، ماڭا باغلىق ئەمەس، ئۇلارغا توسالغۇ بولماسلىقىم كېرەك...

ئۇ ھېلىمۇ مۇشۇ يەردە، بىزنىڭ مۇشۇ لىنىيەمىزدە قاتناپ تۇرۇۋاتىدۇ. بىرقانچە يىلنىڭ بۇياقى نەدە يۇرۇپتۇ؟ نېمە ئىش قىپتۇ؟ گەپ بۇ يەردە ئەمەس... بۇ ئۇلارنىڭ ئىشى...

بايتېمىر بىلەن ئىككىمىز ئەتراپىنى كۆزدىن كەچۈرۈپ قايتقىنىمىزدا كەچ كىرىپ قالغانىدى. باش ئەتىيازنىڭ تۇمانى بىلەن كەچقۇرۇنقى شەپەق تەڭرىتاغنىڭ مۇزلۇق چوققىلىرىدا ئەگىيىتتى. ماشىنىلار يولدىن گۈرۈلدەپ ئۆتمەكتە.

— ۋەقە مانا مۇشۇنداق، — دېدى بايتېمىر بىردەم جىم بولۇپ قالغاندىن كېيىن بىرنېمىنى ئويلىغاندەك، — ھازىر مەن بۇ ئائىلىدىن ئايرىلماسلىقىم كېرەك. ئەگەر ئاسىل كېتىش قارارىغا كەلگەن بولسا، ئۇنىڭ ۋىجدانىنىڭ پاك بولۇشىنى تىلەيمەن، ئۇنىڭ بۇ ئىشنى ماڭا ئېيتىشىنى ھەمدە ئوغلۇمغا ئاتاپ قىلىدىغان ئاخىرقى ئايرىلىش گېپىمنى قىلۇۋلىشىمنى قوبۇل قىلىشىنى تىلەيمەن. بۇ بالا ئۆز بالامدىنمۇ ئارتۇق ئىدى، بىراق مەن ئۇنى ئۇلاردىن ئېلىۋالالمايمەن... شۇڭا، مەن ھېچ يەرگە بارمايمەن، پامىرغا تېخىمۇ بارمايمەن. ئەلۋەتتە، مەن بۇ ئەھۋاللارنى گېزىتكە ماتېرىيال بولسۇن دەپ ئېيتىپ بېرىۋاتقىنىم يوق، پەقەت پاراڭ تەرىقىسىدە سىزگە سۆزلەپ بەردىم...

خاتىمە

ئىلياس ئىككىمىز خوشلاشتۇق. ئۇ پامىرغا كەتتى، مەن ئىشىمغا ماڭدىم.

— مەن بۇ يەرگە ئەلىبېكنى ئىزدەپ كەلدىم. مەن ھاياتىمنى يېڭىباشتىن باشلايمەن! — ئىلياس ئۆزىنىڭ خىيالىنى ئېيتتى، — سىز مېنى ئادەم بولمايدىغان بىرنېمە ئىكەن دەپ قالماڭ. ھامان بىر كۈنى مەن تۇرمۇش قۇرىمەن، قورۇ - جايىم، ئۆيۈم ۋە بالام بولىدۇ. قىسقىسى، كىشىلەردە بولىدىغان ھەممە نەرسە مېنىڭىمۇ بولىدۇ. مەنمۇ دوست ۋە يولداش تاپىمەن. پەقەت بىرلا نەرسە مېنىڭدە ئىككىنچى بولمايدۇ، ئۇ بولسىمۇ مەن مەڭگۈ ئايرىلىپ قالغان، مەڭگۈ تەكرارلانمايدىغان ئۆتمۈش... ئۆمرۈمنىڭ ئاخىرىغىچە، جان تەندە ئامان بولسا، ئاسلىنى مەڭگۈ ئەستە تۇتىمەن، بىزنىڭ ئوتتۇرىمىزدىكى بارلىق گۈزەل نەرسىلەرنى ئەستە تۇتىمەن.

ئىلياس بېشىنى سېلىپ خىيالغا چۆكۈپ كەتتى، بىرھازا جىمىپ كەتكەندىن كېيىن يەنە مۇنۇلارنى قوشۇپ قويدى:

— ماڭىدىغان كۈنى مەن كۆل بويىغا باردىم، ھېلىقى دۆڭگە باردىم. تەڭرىتاغ بىلەن، ئىسسىقكۆل بىلەن خوشلاشتىم. خوش، ئىسسىقكۆل، ئېيتىپ بولالمىغان ناخشام! ئاھ، ئەگەر مەن سېنى كۆپكۆك سۈيۈڭ ۋە سارغۇچ قىرغىقىڭ بىلەن قوشۇپ ئەكېتەلىسەم، نەقەدەر ياخشى بولاتتى - ھە! لېكىن، بۇ مۇمكىن ئەمەس، خۇددى قەدىردانمىنىڭ مۇھەببىتىنى قوشۇپ ئەكەتكىلى بولمىغىنىدەك مۇمكىن ئەمەس. خوش، ئاسىل! خوش، سەرۇى قامەتلىك دىلبىرىم! خوش، قەدىرلىكىم! بەختلىك بول!...

1961 - يىلى

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

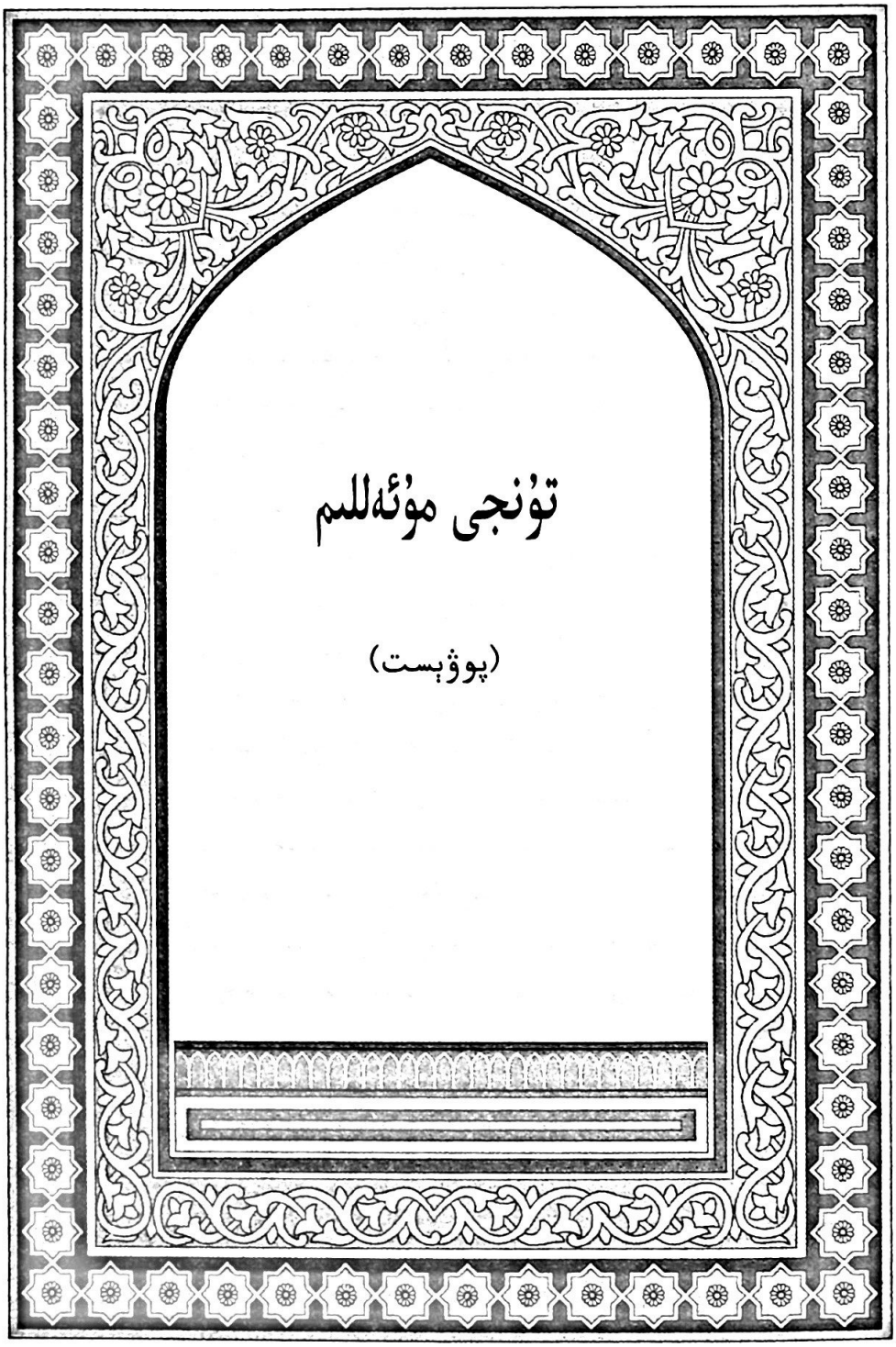

تۇنجى مۇئەللىم

(پوۋېست)

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دېرىزىلەرنى ئېچىۋەتكەنىدىم، ئۆيگە ئارامبەخش يېڭى ھاۋا ئېقىپ كىردى. يورۇپ كېلىۋاتقان كۆكۈچ تاك نۇرىدا، ئۆزۈم باشلاپ قويغان رەسىم لايىھەسىگە سەپسېلىپ قارىدىم. بۇنداق رەسىملىرىم كۆپ، ھەممىسىنى يېڭىباشتىن باشلىغان ۋاقتىم كۆپ بولغان. لېكىن، مۇكەممەل بىر رەسىم ھەققىدە ئېغىز ئېچىشقا تېخى ئەتىگەن، ئەك مۇھىم نەرسىنى تېخى تاپالمىغانىدىم... سەھەردىكى جىمجىتلىق ئىچىدە خىيال سۈرۈپ قەدەم تاشلاپ يۈرمەكتىمەن. ھەر قېتىم ئەنە شۇنداق كەيپىياتتا بولىمەن. ھەر قېتىم رەسىمىم تېخى خىيال پەردىسىدىن چىقمىغان، دەپ ئۆزۈمنى قاتتىق ئىشەندۈرۈشكە تىرىشىمەن.

مەن خەققە، ھەتتا ئەك يېقىن دوستلىرىمغا ئۆزۈم تۇغەتمەگەن ئەسەر توغرىسىدا گەپ قىلىپ ئولتۇرۇشنى ياقتۇرمايتتىم. بۇ ئۆز ئەسىرىمنى تولىمۇ ياخشى كۆرۈپ قىزغانغانلىقىمدىن ئەمەس، پەقەتلا تېخى زاكىدىكى بوۋاقنىك چوك بولغاندا قانداق بولۇشىنى پەرەز قىلغىلى بولمىغىنىدەكلا ھېسسىياتتا بولغانلىقىمدىن ئىدى. تېخى پۈتمىگەن رەسىم ئۈستىدىمۇ، خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش، ھۆكۈم قىلىش تەس ئىدى. بىراق، بۇ دورەم بۇ قائىدىگە خىلاپلىق قىلدىم: قاتتىق ئاۋاز بىلەن توۋلىغۇم، تېخىمۇ توغرىراق قىلىپ ئېيتقاندا، كىشىلەر بىلەن پۈتمىگەن بۇ رەسىم توغرىسىدا پاراڭلاشقۇم كېلىپ كەتتى.

بۇ ھەرگىز مۇغەمبەرانە تەلەپ ئەمەس. شۇنداق قىلىشىمىلا كېرەك ئىدى، چۈنكى بۇ ۋەزىپىنى بىر كىشىلا زىممىسىگە ئېلىپ كېتەلمەيتتى. بۇ ھال قەلبىمنى ھاياجانغا سالدى، سىزىپ چىقىش ئۈچۈن قولۇمغا قەلەم ئېلىشقا مەجبۇر قىلغان ۋەقە شۇنداق زور ئىدىكى، مەن بىر كىشىلا ئۇنى ئېچىپ بېرىشكە قادىر ئەمەس ئىدىم. ھەي، ماۋۇ بىر چىنە سۇ تۆكۈلۈپ كېتەرمۇ،

يەتكۈزۈپ بارالماسمەنمۇ، دېگەندەك دەككە - دۈككىدە ئۇنىڭغا قارايتتىم. كىشىلەرنىڭ ماڭا مەسلىھەت كۆرسىتىشىنى، ئامال قىلىشىمغا يارەملىشىشنى تىلەيتتىم. ھەتتا كۆڭلىدە بولسىمۇ رەسىم تاختىسىنىڭ يېنىدا مېنىڭ بىلەن بىللە تۇرسا، مېنىڭ بىلەن بىللە ھاياجانلىنىپ، دەككە - دۈككىدە تۇرسىمۇ مەيلىدىغۇ، دەپ ئويلايتتىم.

يالقۇنلىغان كۆڭلۈڭنى ئايىما، مېڭىۋەر، بۇ ھېكايىنى ئېيتىپ بېرىش مەسئۇلىيىتىم بار...

كۈركۈرەۋ دېگەن ئاۋۇل پايانسىز ئېگىزلىكتىكى ئاقىيار تېغىنىڭ ئېتىكىگە جايلاشقانىدى. سان - سانا‌قسىز تىنىمسىز ئېرىقلار چوڭ - كىچىك نۇرغۇن سايلاردىن ئاشۇ يەرگە ئاقاتتى. ئاۋۇلنىڭ تۆۋىنىدە ئۇزۇنغا سوزۇلغان بىر سېرىق توپىلىق بولۇپ، ئەتراپىنى قارا تاغ تىزمىسى ئورىغان كەڭ قازاق يايلىقى مۇشۇ ئىدى، بۇنىڭدىن باشقا تۈزلەڭلىكنى بېسىپ ئۆتۈپ، غەربىي ئۇيغۇقا سوزۇلغان تۆمۈريول ياتاتتى.

ئاۋۇلنىڭ يۇقىرىسىدىكى دۆڭدە بىر جۈپ ئاق تېرەك قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى. ئېسىمگە كەلگەن ۋاقتىمدىن باشلاپلا بۇلار ئېسىمدە. مەيلى سىز قايسى تەرەپتىن كۈركۈرەۋگە كەلمەڭ، ھەممىدىن ئاۋۋال ئەنە شۇ قوش تېرەككە كۆزىڭىز چۈشىدۇ. ئۇ، خۇددى تاغقا ئورنىتىلغان مایاكتەك كۆزگە چېلىقىپلا تۇراتتى. نېمىدەپ چۈشەندۈرسەم بولىدىكىن، بالىلىق چاغلاردىكى تەسىرات بىر ئادەم ئۈچۈن تولىمۇ قىممەتلىك بولغانلىقىدىنمۇ ياكى بۇنىڭ مېنىڭدەك بىر رەسسامنىڭ كەسپى بىلەن زىچ ئالاقىسى بولغانلىقىدىنمۇ، ھەر قېتىم پويىزدىن چۈشۈپ، ماشىنا بىلەن يايلاقتىن ئۆتۈپ بىزنىڭ ئاۋۇلغا قاراپ ماڭغان چېغىمدا، ئالدى بىلەن يىراقتىنلا ئاشۇ سۆيۈملۈك قوش تېرەكنى ئىزدەيتتىم.

ئۇلار شۇنچە ئېگىز بولسىمۇ، شۇنچە يىراق ئارىلىقتا دەرھال كۆرگىلى بولمايتتى، لېكىن مەن ئۇلارنى ھەرقاچان سېزەتتىم،

ئۇيغۇر كتاب تۈرىپكىتى www.uyghurkitap.com

ھەرقاچان كۆرۈپ تۇرغاندەك بولاتتىم.

تالاي قېتىم يىراق - يىراقلاردىن بىزنىڭ كۈركۈرەۋگە قايتقىنىمدا: «ئانچە ئۇزاققا قالمايلا، ئۇلارنى، بۇ ئاكا - ئۇكا قوش تېرەكنى كۆرەرمەنمۇ؟ چاققانراق يېتىپ باراي، چاققانراق دۆڭگە چىقىپ، تېرەكنىڭ يېنىغا باراي. ئاندىن كېيىن تېرەكنىڭ تۈۋىدە تۇرۇپ، ئۇزاققىچە، مەست بولۇپ كەتكۈچە ئۇنىڭ يوپۇرماقلىرىنىڭ شىلدىرلىغان ئاۋازىغا قۇلاق سالاي» دەپ ئويلايتتىم.

بىزدە ئۇنداق - مۇنداق دەرەخلەر ناھايىتى كۆپ بولسىمۇ، لېكىن بۇ قوش تېرەك باشقىلىرىغا ئوخشىمايتتى، ئۇنىڭ ئالاھىدە تىلى بار ئىدى، ئېھتىمال، ئۆزىگە خاس ئالاھىدە ئاھاڭى ۋە ماسلىشىپ كەلگەن قەلبى باردۇر. كۈندۈزى بولسۇن، كېچىسى بولسۇن، مەيلى قانداق ۋاقىتتا كېلىڭ، ئۇلار ھامان شاخلىرىنى لىڭشىتىپ، ياپراقلىرىنى تەۋرىتىپ، تىنىم تاپماي تۈرلۈك - تۈرلۈك كۈيلەرنى چالاتتى.

كېيىن، كۆپ يىللاردىن كېيىن، ئاندىن بۇ قوش تېرەكنىڭ سىرىنى بىلەلىدىم. بۇ بىر جۈپ تېرەك تۆت تەرەپتىن شامال ئۇرۇپ تۇرىدىغان دۆڭدە قەد كۆتۈرۈپ تۇراتتى، ھاۋادىكى ھەرقانداق كىچىك دولقۇننىڭمۇ ئۇنىڭدا تەسىرى كۆرۈنەتتى. ئۇنىڭ ھەربىر كىچىك ياپرىقىمۇ ئەڭ يېنىك شامالنى سەزگۈرلۈك بىلەن سېزەتتى.

لېكىن، مۇشۇ ئاددىي ھەقىقەت توغرىسىدىكى سېزىمىم مېنى قىلچىمۇ ئۈمىدسىزلەندۈرمىدى، مېنىڭدە ھازىرغىچە ساقلىنىپ كېلىۋاتقان بالىلىق چاغلىرىمدىكىدەك سېزىمنىمۇ ئەكېتەلمىدى. بەلكى بۈگۈنگە قەدەر دۆڭدىكى ئاشۇ قوش تېرەكنى ئاجايىپ تېرەك، جانلىق تېرەك دەپ ھېس قىلىمەن. ئۇ يەردە، تېرەك يېنىدا مېنىڭ گويا بىر پارچە سېھىرلىك ئەينەك پارچىسىدەك بالىلىق چېغىم قالغان...

ئوقۇشۇم ئاخىرلىشىپ، يازلىق تەتىل باشلىنىش ئالدىدا

تۇرغان كىۋنلەردە، بىز ئوغۇل بالىلار بۇ يەرگە قاغا - قۇزغۇن ئۇۋۇسىنى بۇزۇشقا كېلەتتۇق. ھەر قېتىم چۇرقىرىشىپ، ئىسقىرتىشىپ دۆڭگە يېتىپ كەلگىنىمىزدە، گىگانت ئاق تېرەكلەر ھامان ئۆزىنىڭ سالقىن كۆلەڭگىسى ۋە يوپۇرماقلىرىنىڭ سىلىق شىلدىرلىشى بىلەن بىزنى قارشى ئالغاندەك بولاتتى. بىز يالاڭ ئاياغ كەپسىزلەر ھە - ھۇ دېيىشىپ، تېرەكنىڭ شاخلىرىغا يامىشىپ چىقىۋېلىپ، قاغا - قۇزغۇن پادىشاھلىقىدا قاتتىق ئەنسىز چىلىك پەيدا قىلاتتۇق. توپ - توپ قاغىلار تىلىنى ئىشقا سېلىشىپ بېشىمىزدا ئايلىناتتى. نەگە بارساڭ شۇ يەرگە بارمامسەن، دېگەندەك بىزنىڭ ئۇلار بىلەن كارىمىز بولمايتتى. بىز بارغانسېرى يۇقىرى ئۆرلەيتتۇق: قاراڭلار، كىم ھەممىدىن باتۇركىن، چاققانكىن ! ئەڭ يۇقىرىسىغا چىقاتتۇق، يۇقىرىدىن پەسكە قارىغىنىمىزدا، كۆز ئالدىمىزدا سېھىرلىك يول بىلەن كۆرسىتىلگەندەك، بىردىنلا كەڭ، يورۇق، چەكسىز گۈزەل مەنزىرە پەيدا بولاتتى. يەر شارىنىڭ چوڭلۇقىدىن ھەيران بولاتتۇق، ھەرقايسىمىز نەپەسىمۇ ئالماستىن ئېسىلىپ تۇرغان ئاچىماقتا ھاڭ - تاڭ بولۇپ قالاتتۇق، قاغا - قۇزغۇنلارنى ۋە ئۇۋىلىرىنى ئېسىمىزدىن چىقىرىپ قوياتتۇق. كولخوزنىڭ ئات قورۇسىنى دۇنيا بويىچە ئەڭ چوڭ قورۇ دەپ كەلگەن بولساق، بۇ يەردىن قارىغاندا ئادەتتىكى كىچىك لاپاستەكلا كۆرۈنەتتى. ئاۋۇلنىڭ ئارقىسىدا يەنە ئۆزلەشتۇرۇلمىگەن يايلاق يېيىلىپ ياتاتتى ۋە ئۇ غۇۋا كۆرۈنگەن تۇمانىنىڭ ئىچىدە كۆزدىن غايىب بولاتتى. بىز ئىلاجىنىڭ بارىچە كۆزىمىزنى چۆچەكتەك ئېچىپ، كۈل رەڭ بولۇپ كۆرۈنگەن يىراقلارغا قارايتتۇق. نەتىجىدە بىز يەنە بۇرۇن خىيالىمىزغا كەلتۈرۈپ باقمىغان نۇرغۇن يەرلەرنى، بۇرۇن بىلمەيدىغان بىرمۇنچە دەريالارنى كۆرەتتۇق. بۇ دەريالار ئىنچىكە لېنتىدەك ئۇپۇقتا يالتىراپ تۇراتتى. بىز تېرەك شاخلىرى ئارىسىدا يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ: «بۇ دۇنيانىڭ ئەڭ چېتىمىدۇر ياكى بۇنىڭ سىرتىدىمۇ باشقا بىر دۇنيا، باشقا

www.uyghurkitap.com

بۇلۇتلار، يايلاقلار ۋە دەريالار بارمىدۇر؟» دەپ ئويلىشاتتۇق. بىز تېرەك شاخلىرى ئارىسىغا يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ ئاجايىپ شامال ئاۋازىغا قۇلاق سالاتتۇق، تېرەكنىڭ يوپۇرماقلىرىمۇ سىلىق شۇبرلاپ، كۈل رەڭ يىراقلارغا غايىب بولغان، ئادەمنى مەھلىيا قىلارلىق، سىرلىق زېمىنغا گەپ قىلغاندەك بولاتتى.

تېرەكنىڭ شۇبرلاشلىرىغا قۇلاق سالاتتىم، يۈرىكىم ئاللىقانداق قورقۇنچ ۋە خۇشاللىق تۇيەيلىدىن دۇپۇلدەپ سوقۇپ كېتەتتى، بۇ چەكسىز شۇبرلاش ئىچىدە مەن مىڭلىغان چاقىرىم يىراقلىقتىكى يەرلەر توغرىسىدا ئويلاشقا تىرىشاتتىم. شۇ چاغدا «بۇ يەرگە بۇ تېرەكنى كىم تىككەن بولغىيدى؟ دەرەخ تىككۈچى ئىسمى نامەلۇم كىشى جىرىم قويۇۋاتقاندا نېمىلەرنى ئويلىغان، نېمىلەرنى دېگەن بولغىيدى؟ ئۇ كىشى بۇ يەرگە ــ دۆڭگە جىرىم قويغاندا نېمە ئارزۇ ـ ئۇمىدتە بولغان بولغىيدى؟» دېگەنلىلا ئويلىماپتىكەنمەن.

نېمە ئۈچۈنكىن، كىشىلەر مۇشۇ تېرەك قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان يەرنى «دۇيشەننىڭ مەكتىپى» دەيتتى. ئېسىمدە، ئەگەر بىرىكىم يىتتۈرۈپ قويغان ئېتىنى ئىزدىمەكچى بولۇپ، ئۈچرىغانلىكى بىرىدىن: «ھەي، تورۇق ئېتىمنى كۆردۇڭمۇ؟» دەپ سوراپ قالغۇدەك بولسا، ئۇ كۆپ ھاللاردا: «دۆڭگە چىقىپ باق، دۇيشەننىڭ مەكتىپىنىڭ يېنىدا ئاخشام بىرىكىم ئات بېقىپ يۈرگەن. شۇ يەرگە بېرىپ قاراپ باق، بەلكىم ئېتىڭنى شۇ يەردىن تېپىۋالارسەن» دەپ جاۋاب بېرەتتى. بىزدەك ئوغۇللارمۇ ھېچ ئىككىلىنىپ تۇرمايلا، چوڭ كىشىلەرنى دوراپ: «يۈرۈڭلار، ئاغىنىلەر، دۇيشەننىڭ مەكتىپىگە بارايلى، تېرەكنىڭ يېنىدا قۇشقاچ قورۇيمىز !» دېيىشەتتى.

كىشىلەر ئوتتۇرىسىدا، بۇرۇن مۇشۇ دۆڭدە بىر مەكتەپ بار ئىدى، دېگەن گەپ بار، لېكىن بىز ئۇنىڭ ئىزناسىنىمۇ كۆرمىگەن. كىچىك چېغىمدا، مەن بۇ مەكتەپنىڭ ئىزناسىنى بولسىمۇ بىر كۆرسەم ئىدىم، دەپ كۆپ ئويلاپ، ئۇياق ـ بۇياققا

قارىغان، لېكىن ھېچنېمىنى تاپالمىغانىدىم. كېيىنچە كىشىلەرنىڭ مۇشۇ تاقىر دۆڭنى «دۇيشەننىڭ مەكتىپى» دېگىنىگە ھەقىقەتەن ھەيران بولۇپ، بىرنەچچە بوۋايدىن دۇيشەن دېگەن ئادەمنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى سورىغانىدىم، بىر بوۋاي پەرۋاسىزلا قولىنى شىلتىپ گەپ قىلىپ بەرگەن:

— دۇيشەن كىم دەمسەن؟ ئاشۇ ئاقساق قوي① دېگەن ئاۋۇلدىكى ئاشۇ ئادەم — دە، ئۇ تېخى ھايات.

— بۇ كۆپ زامانلار بۇرۇن بولغان ئىش. ئۇ چاغدا دۇيشەن تېخى كوممۇنىستنىڭ ياشلار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسى ئىدى. ئاشۇ دۆڭدە خەقلەر تاشلىۋەتكەن، تاختاي بىلەن توسقان بىر مال قورۇسى بار ئىدى، دۇيشەن شۇ يەردە بىر مەكتەپ ئېچىپ، بالىلارنى ئوقۇتقان، شۇنداق بىر مەكتەپ بىنا قىلىنغاندىن كېيىن، ئاشۇنداق ئىسسىمۇ بولغان. پاھ، ئۇ يىللار قىزىق زامان ئىدى — دە ! ئۇ چاغلاردا كىمكى ئاتىنىڭ يالىدىن تۇتۇۋېلىپ پۇتىنى ئۇزەڭگىگە سالسىلا، شۇ كىشى باشلىق بولۇپ كېتەتتى. دۇيشەن ئاشۇنداق ئادەم ئىدى، ئۇ نېمىنى ئويلىسا، دەرھال شۇنى قىلىشقا تۇتۇش قىلاتتى. بۇگۈنكى كۈندە ئۇ قورۇدىن ھېچنېمە قالمىدى، ئەقەللىيسى بىرەر تاشنىمۇ تاپالمايسەن، ھېلىمۇ ياخشى ئۇنىڭدىن ئاشۇ نام قالدى...

مەن دۇيشەننى ئانچە بىلمەيمەن. خېلى ياشانغان، ئېگىز، دوقا ماڭلاي، قويۇق قاشلىرى ساڭگىلىغان بىر كىشىلا ئېسىمدە. ئۇنىڭ ئۆيى دەريانىڭ ئۇ قېتىدا، ئىككىنچى ئەترەت جايلاشقان ئاشۇ مەھەللىدە ئىدى. مەن ئاۋۇلدىكى چېغىمدا دۇيشەن كولخوز مىرابى بولۇپ، ئەتىگەندىن — كەچكىچە ئېتىزدا چېپىپ يۈرەتتى. گاھىدا كەتمىنىنى ئېگەرگە قىستۇرۇپ، بىزنىڭ مۇشۇ كوچىدىن ئۆتەتتى. ئۇنىڭ ئېتى، نېمە ئۇچۇنكىن، ئىگىسىگە ئوخشاش ئورۇق، پۇتلىرى ئىنچىكە ئىدى. كېيىن دۇيشەن قېرىپ

---

① ئاقساق قوي — قەبىلىنىڭ نامى.

كەتتى، كىشىلەر ئۇنى پوچتىكەش بولۇپ كەتتى دېيىشەتتى. بۇ بىر خىل گەپ ئىدى، لېكىن مەسىلە بۇ يەردە ئەمەس. شۇ ۋاقىتتىكى چۈشەنچەمدە، ئىتتىپاق ئەزالىرى خىزمەتتە قىزغىن، گەپ ـ سۆزدە دادىل، مۇنەۋۋەر چەۋەندەز، ئاۋۇلدا ھەممىدىن جەڭگىۋار ئادەملەر بولۇپ، مەجلىسلەردە قىزغىن پىكىر بېرىدىغان، لاغايلاپ يۈرىدىغان بىكار تەلەپلەرنى ۋە قانۇن ـ ئىنتىزامنى بۇزغۇچى ئوغرى ـ قاراقچىلارنى گېزىتلەردە دادىل تەنقىد قىلىدىغان كىشىلەر ھېسابلىناتتى. شۇڭا، يۈز ـ كۆزنى ساقال باسقان، مېھرىبان بۇ بوۋاينىڭ بۇرۇن ئىتتىپاق ئەزاسى بولغانلىقىنى، يەنە كېلىپ ئۆزىنىڭ ھېچقانچە بىلىمى يوق ئەھۋالدىمۇ ـــ بۇنىسى ئادەمنى ھەيران قالدۇرىدۇ ـــ بالىلارنى ئوقۇتقانلىقىنى ھەرقانداق قىلىپمۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايتتىم. ياق، بۇ تەسىراتنى كاللامدا ھەرقانداق قىلىپمۇ شەكىللەندۈرەلمەيتتىم ! راستىنى ئېيتقاندا، مەن بۇنى بىزنىڭ ئاۋۇلدىكى نۇرغۇنلىغان رېۋايەتلەرنىڭ بىرى دەپ ھېسابلايتتىم. لېكىن، بۇ ئىش رېۋايەت ئەمەس ئىدى...

بۇلتۇر كۈزدە، ئاۋۇلدىن كەلگەن بىر تېلېگراممىنى ئالدىم. يۇرتداشلىرىم مېنى بىر يېڭى مەكتەپنىڭ ئوقۇش باشلاش مۇراسىمىغا قاتنىشىپ بېرىشكە تەكلىپ قىلغانىدى. بۇ كولخوز ئۆزى قۇرغان مەكتەپ ئىدى. مەن دەرھال بېرىپ قاتنىشىش قارارىغا كەلدىم، چۈنكى بۇ بىزنىڭ ئاۋۇل ئۈچۈن ئېيتقاندا، خۇشاللىق بېغىشلىغۇچى كاتتا بايرام ئىدى، بۇنداق چاغدا ھەرگىز ئۆيدە ئولتۇرالمايتتىم. مەن ھەتتا بىرنەچچە كۈن ئاۋۇال يولغا چىقماقچى بولدۇم، ئۇ يەر ـ بۇ يەرنى ئارىلاپ كۆرەي، بىرقانچە يېڭى تېز سىزما سىزاي دەپ ئويلىدىم. تەكلىپ قىلىنغان مېھمانلار ئىچىدە ئاكادېمىك سۇلايمانوۋامۇ بار ئىكەن. ئۇلار سۇلايمانوۋانىڭ بۇ يەردە بىر ـ ئىككى كۈنلا تۇرۇپ، ئاندىن ئۇدۇل موسكۋاغا كېتىدىغانلىقىنى ئېيتتى.

بۇگۈنكى كۈندە داڭ چىقىرىپ كەتكەن ئايالنىڭ كىچىك

ۋاقتىدا بىزنىڭ ئاۋۇلدىن شەھەرگە كەتكەنلىكى ماڭا مەلۇم ئىدى. مەن شەھەر ئادىمى بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ بىلەن تونۇشقانمەن. ئۇ ياشانغان، سېمىز، تاراپ پارقىرىتىۋەتكەن چېچىنىڭ ئىچىدە ئاق چاچ ئىمىر - چىمىر قىلىپ تۇرغان ئايال ئىدى. بىزنىڭ بۇ مەشھۇر ئاۋۇلدىشىمىز ئالىي مەكتەپتە پەلسەپىدىن دەرس بېرىدىغان پروفېسسور ئىدى، ئاكادېمىيەدىمۇ خىزمەت قىلاتتى، دائىم چەت ئەللەرگە چىقىپ تۇراتتى. ئۇ ئالدىراش ئىدى، ئۇنىڭ بىلەن ئۇچرىشىشقا ماڭا پۇرسەت بولمىغانىدى. بىراق، بىز قەيەردە ئۇچرىشىپ قالايلى، ئۇ ھەر دائىم بىزنىڭ ئاۋۇلنىڭ تۇرمۇشىغا تولىمۇ كۆڭۈل بۆلەتتى، يەنە كېلىپ چوقۇم مېنىڭ ئىشلىرىمغا ئىنتايىن قىسقا بولسىمۇ ئۆز پىكرىنى ئېيتاتتى. بىر قېتىم مەن ئۇنىڭغا:

— ئالتۇناي سۇلايمانوۋا، بىرەر قېتىم ئاۋۇلغا بېرىپ يۇرتداشلار بىلەن كۆرۈشكەن بولسىڭىز ئەجەب ياخشى بولاتتى! ئاۋۇلدىكىلەرنىڭ ھەممىسى سىزنى بىلىدۇ، سىز بىلەن پەخىرلىنىدۇ. لېكىن، ئۇلارنىڭ ئەھۋالىڭىز توغرۇلۇق بىلىدىغانلىرىنىڭ كۆپىنچىسى ئاڭلىغان گەپلەر. شۇڭا، بەزىلەر: «قارىغاندا، بىزنىڭ ئالىمىمىز بىزنى تونۇمايدىغان بولۇپ قالغان ئوخشايدۇ، ئۆزى ئۆسكەن كۇركۇرەۋنىڭ يوللىرىنى ئۇنتۇپ قالغان ئوخشايدۇ، دەيدۇ» ، — دېدىم.

— ئەلۋەتتە، بىر قېتىم بېرىپ كېلىدىغان ۋاقتىم بولدى، — ئالتۇناي سۇلايمانوۋا شۇ چاغدا ئانچە خۇشال بولمىغان كەيپىياتتا كۇلۇمسىرەپ قويغانىدى، — كۇركۇرەۋگە بېرىپ كېلىمەن دەپ ئويلاپ يۇرگىلى خېلى ئۇزاق بولدى. ئۇ يەردىن كەتكىنىمگە بەك ئۇزاق بولۇپ كەتتى. دۇروس، ئاۋۇلدا تۇغقانلىرىم يوق، بىراق گەپ بۇ يەردە ئەمەس. مەن چوقۇم بارىمەن، بېرىشىم كېرەك، ئۆز يۇرتۇمنى ئالامەت سېغىنىپ كەتتىم.

ئاكادېمىك سۇلايمانوۋا ئاۋۇلغا كەلگەندە، ئوقۇش باشلاش مۇراسىمى باشلىنىش ئالدىدا تۇراتتى. كولخوزچىلار دېرىزىدىن

ئۇنىڭ ماشىنىسىنى كۆرۈپلا، خۇددى ئۇۋىسى بۇزۇلغان ھەرىدەك كوچىغا چىقىشتى. تونۇيدىغانلارمۇ، تونۇمايدىغانلارمۇ، چوڭلارمۇ، كىچىكىلەرمۇ، ھەممىسى ئۇنىڭ بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشمەكچى بولاتتى. ئوزايىدىن ئالتۇناي سۇلايمانوۋا كىشىلەرنىڭ بۇنچىلىك قىزغىن قارشى ئالىدىغانلىقىنى ئويلىمىغان بولسا كېرەك، شۇڭا مەن ئۇنى سەل تەمتىرەپ قالغاندەك ھېس قىلدىم. ئۇ ئىككى قولىنى كۆكسىگە قويۇپ، كىشىلەرگە توختىماي باش لىڭشىتىپ تەزىم قىلىپ، كىشىلەر ئارىسىدىن ئاران ئۆتۈپ سەھنىدىكى رەئىس مۇنبىرىگە كەلدى.

ئالتۇناي سۇلايمانوۋا ھاياتىدا بۇنداق داغدۇغىلىق خاتىرە يىغىنلىرىغا مۇشۇ بىرلا قېتىم قاتناشقان ئەمەس، بەلكى ئۇ ھامان كىشىلەرنىڭ قىزغىن ۋە ھۆرمەت بىلەن قارشى ئېلىشىغا سازاۋەر بولۇپ كەلگەن. لېكىن، بۇ يەردە، مۇشۇ ئاددىيغىنا ئاۋۇل مەكتىپىدە ئىسسىق چىراي يۇرتداشلىرى ئۇنى ئالامەت ھاياجانغا سالغانىدى. ئۇ ئېتىلىپ چىقىپ كېتەي دەپ قالغان يېشىنى تەسلىكتە توختىتىۋېلىپ ئولتۇراتتى.

مۇراسىمدىن كېيىن، پىيونېرلار بۇ ھۆرمەتلىك ئايالغا قىزىل گالىستۇك چىگىپ قويدى، گۈل تەقدىم قىلدى. ئالتۇناي سۇلايمانوۋا مېھمانلار دەپتىرىگە بىرنېچى بولۇپ ئىمزا قويدى. شۇنىڭدىن كېيىن مەكتەپنىڭ ئىشتىن سىرتقى كۆڭۈل ئېچىشى باشلاندى. كۆڭۈل ئېچىش ناھايىتى قىزىق، ناھايىتى كۆڭۈللۈك ئۆتتى. ئۇنىڭدىن كېيىن، مەكتەپ مۇدىرى بىزنى — مېھمانلارنى، مۇئەللىم ۋە كولخوز ئاكتىپلىرىنى — ئۆيىگە مېھمانغا چىللىدى.

بۇ يەردە، كۆپچىلىك ئالتۇناي سۇلايمانوۋانىڭ قاتنىشىپ بەرگەنلىكىگە يەنە قىزغىن ئالقىش ياڭراتتى. كۆپچىلىك ئۇنى زىلچا سېلىنغان تۆرگە تەكلىپ قىلىپ، تۇرلۇك يوللار بىلەن ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈردى. خۇددى مۇشۇنداق سورۇنلاردا بولىدىغىنىغا ئوخشاش، مېھمانلار بىلەن ساھىبخانىلار

چاقچاقلىشىپ، قەدەھ كۆتۈرۈپ بىر - بىرىنى تەبرىكلەشتى، سورۇن ئالامەت قىزىپ كەتتى. دەل شۇ چاغدا، يەرلىك بىر يىگىت ئۆيگە كىرىپ كەلدى - دە، ساھىبخانىغا بىرمۇنچە تەبرىك تېلېگراممىسىنى بەردى. تېلېگراممىلار ئۇنىڭ قولىدىن بۇنىڭ قولىغا ئۆتۈپ تۇراتتى. بۇلار بۇرۇنقى ئوقۇغۇچىلار ئۈز يۇرتداشلىرىنىڭ يېڭى مەكتەپ ئاچقانلىقىنى تەبرىكلەپ ئەۋەتكەن تېلېگراممىلار ئىدى.

— ھەي، بۇ تېلېگراممىلارنى دۇيشەن بوۋاي ئەكەپتۇمۇ؟ — سورىدى مۇدىر.

— ھەئە، — دېدى يىگىت، — يۇرتداشلارنىڭ ئالدىدا ئوقۇپ بېرىش ئۈچۈن مۇراسىمغا ئۇلگۈرتۈپ كېلەي دەپ يول بويى توختىماي ئاتنى قامچىلاپ كەلدىم، دەيدۇ. بىراق، بوۋاي سەل كېچىكىپ قالغانلىقىغا بەكمۇ ئۆكۈندى.

— ئەمىسە، تالادا تۇرۇپ نېمە قىلىدۇ؟ تېز چاقىر، ئاتتىن چۈشۈپ ئۆيگە كىرسۇن!

يىگىت دۇيشەننى تەكلىپ قىلىش ئۈچۈن چىقىپ كەتتى. يېنىمدا ئولتۇرغان ئالتۇناي سۇلايمانوۋا نېمە ئۈچۈندۇر چۆچۈپ كەتتى، خۇسۇسەن غەلىتە بولۇپ كۆرۈنگىنى ئۇنىڭ گويا بىردىنلا ئاللىقانداق بىرنېمىنى ئەسلەپ قالغاندەك، مېنىڭدىن كىشىلەر گېپىنى قىلىۋاتقان دۇيشەن دېگەن كىشىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى سۇرۇشتۇرگىنى بولدى.

— بۇ كولخوزنىڭ پوچتىكىشى، ئالتۇناي سۇلايمانوۋا. سىز دۇيشەن ئاقساقالنى تونۇمتىڭىز؟

ئۇ مۇجمەل ھالدا بېشىنى لىڭشىتتى، كېيىن ئەمدى ئورنىدىن تۇراي دەپ تۇرۇشىغا، ئاتلىق بىر كىشى دېرىزىنىڭ يېنىدىن تاراسلىتىپ ئۆتۈپ كەتتى. يىگىت كىرىپ ساھىبخانىغا:

— تەكلىپ قىلسام ئۇنىماي كېتىپ قالدى، يەتكۈزىدىغان خەتلىرى بار ئىكەن، — دېدى.

— ئەمىسە، خېتىنى توشۇۋەرسۇن، بۇ يەردە ئېلىپ قېلىشنىڭ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

هاجىتى يوق. كېيىن ئۇ چاللار بىلەن پاراڭلىشىدۇ، — بىرەيلەن نارازى بولغاندەك غودۇڭشىدى.

— ۋاي - ۋۇي ! سىز بىزنىڭ دۇيشەننى بىلەمسىزا ! ئۇ تۇزۇمگە بەك رىئايە قىلىدىغان ئادەم، ۋەزىپىسىنى تۇگەتمەي تۇرۇپ ھېچ يەرگە بارمايدۇ.

— راست، ئۇ غەلىتە ئادەم. ئۇرۇشتىن كېيىن ئۇ بالىنستىتىن چىقىپلا (ئۇكرائىنادىكى چېغىدا) شۇ يەردە قالغان، بەش يىلدىن كېيىن قايتىپ كەلگەن. ئۇ ئۆلسەم ئۆز يۇرتۇمدا ئۆلىمەن دەيدۇ. ئۆمۇر بويى مۇشۇنداق تەنھا ياشاپ كەلگەن ئادەم - دە...

— نېمە بولسا بولسۇن، كىرىپ بىردەم - يېرىمدەم ئولتۇرۇپ چىقىپ كەتسە ئەجەب ياخشى بولاتتى - دە... بوپتۇ، كىرگىلى ئۇنىمىغان بولسا مەيلى، — ساھىبخانا قولىنى سىلكىدى.

— يولداشلار، ئېسىڭلاردىمۇ، بۇرۇن ھەممىمىز دۇيشەن ئاچقان مەكتەپتە ئوقۇغان، — ئاۋۇلدىكى ئەڭ ھۆرمەتلىك بىرەيلەن قولىغا قەدەھ ئالدى، — لېكىن ئۇنىڭ ئۆزى ھەتتاكى ئېلىپبەدىكى ھەرپلەرنىمۇ تولۇق بىلمەيتتى.

گېپىنى مۇشۇ يەرگە كەلگەندە، گەپ قىلغۇچى كۆزىنى قىسىپ بېشىنى چايقىدى. ئۇنىڭ پۈتۈن روھىي ھالىتى بۇ ئىشنىڭ ھەم ئاجايىپ، ھەم كۈلكىلىك ئىكەنلىكىنى بىلدۈرەتتى.

— ھەئە، ھەئە، راست شۇنداق ئىدى، — بىرنەچچەيلەن ئۇنىڭ گېپىنى تەستىقلاشتى.

ئەتراپتىكىلەر قاقاقلىشىپ كۈلۈشتى.

— بۇنىڭ دەپ يۇرىدىغان نېمىسى بار ! ئۇ چاغلاردا دۇيشەن ھەرنېمە بىلەن ھەپىلىشەتتى، بىز ھەممىمىز ئۇنى چىندىن مۇئەللىم دەپ قارايتتۇق ئەمەسمۇ؟

كۈلكە توختىغاندىن كېيىن، قولىغا قەدەھ ئالغان كىشى سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— قاراڭلار، مانا كىشىلەر كۆز ئالدىمىزدا بىر - بىرلەپ چوڭ بولۇۋاتىدۇ. ئاكادېمىك ئالتۇناي بولسا مەملىكەت بويىچە

داڭلىق، بىز ھەممىمىز دېگۈدەك ئوتتۇرا دەرىجىلىك تەلىم - تەربىيە ئالدۇق، بىرمۇنچىلەن ئالىي دەرىجىلىك تەلىم - تەربىيە ئالدى. بۇگۈنكى كۈنلۈكتە بىز يەنە ئۆزىمىز ئۆسكەن مۇشۇ ئاۋۇلدا يېڭى بىر ئوتتۇرا مەكتەپ ئاچتۇق. بۇ تۇرمۇشنىڭ نەقەدەر تېز ئۆزگىرىۋاتقانلىقىنى بىلدۇرىدۇ. يۇرتداشلار، قېنى، كۈركۈرەۋدىكى پەرزەنتلىرىمىزنىڭ زامانىمىزدىكى ئىلغارلاردىن بولۇپ يېتىشىشى ئۈچۈن قەدەھ كۆتۈرەيلى !

كۆپچىلىك دوستانە ھالدا قەدەھ كۆتۈرۈپ تەبرىكلەشتى، كەشىلەر ئوتتۇرىسىدا يەنە پاراڭ باشلىنىپ كەتتى، پەقەت ئالتۇناي سۇلايمانوۋانىڭ يۈزى قىزىرىپ كەتكەنىدى، نېمە ئۈچۈندۇر ئۇ ئىنتايىن پەرىشان ئولتۇراتتى، قەدەھكە كالپۇكىنىلا تەگكۈزۈپ قويياتتى. لېكىن، پاراڭغا چۈشۈپ، خۇشاللىققا چۆمگەن كىشىلەر ئۇنىڭ روھىي ھالىتىنى سەزمەيتتى.

ئالتۇناي سۇلايمانوۋا نەچچە قېتىم سائىتىگە قارىدى. كېيىن مېھمانلار كوچىغا چىققاندا، مەن ئۇنىڭ كۆپچىلىكتىن ئايرىلىپ، ئېرىق بويىدا تۇرۇپ دۆڭگە تىكىلىپ قاراپ كەتكەنلىكىنى بايقىدىم، ئۇ يەردە بارا - بارا سارغىيىپ كېتىۋاتقان تېرەك شامالدا ئىرغاڭلاپ تۇراتتى. ئولتۇرۇپ كېتىۋاتقان قۇياش يىراقلارغا سوزۇلغان چەكسىز يايلاقنىڭ سارغۇچ چېتىدە غۇۋا نۇرىنى چېچىپ تۇراتتى، ئۇ قوش تېرەكنى غۇۋا، قىزغۇچ رەڭگە بويىغانىدى.

مەن ئالتۇناي سۇلايمانوۋانىڭ قېشىغا كەلدىم.

— ھازىر تېرەك يوپۇرماق تاشلىدى، مۇبادا سىز گۇللەر ئېچىلىپ كەتكەن باھاردا كېلىپ بۇ قوش تېرەككە نەزەر تاشلىسىڭىز نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى - ھە، — دېدىم مەن.

— مەنمۇ شۇنداق ئويدا بولۇۋاتىمەن، — ئالتۇناي سۇلايمانوۋا ئۇلۇغ - كىچىك تىنىپ بىردەم جىم بولۇپ قالغاندىن كېيىن، ئۆز سۆزىگە قوشۇپ قويغاندەك دېدى، — شۇنى دېسىڭىزچۇ، ھەربىر جانىۋارنىڭ باھارىمۇ، كۈزىمۇ بولىدۇ.

ئۇنىڭ قۇرۇغان، كۆز چاناقلىرىنىڭ چۆرىسىنى قورۇق باسقان يۈزىدە ئاللىقانداق غەم ـ قايغۇ ۋە خىيال كۆلەڭگىسى ياتاتتى. نېمە ئۈچۈندۇر ئۇ پۈتۈنلەي ئايالىلارغا خاس بىر خىل ئېچىنىش نەزىرى بىلەن ئاشۇ قوش تېرەككە قارايتتى. بىردىنلا شۇنى بايقىدىمكى، ئالدىمدا تۇرغىنى ئاكادېمىك سۇلايمانوۋا ئەمەس، بەلكى ئادەتتىكى، ئۆزىنىڭ خۇشاللىقى بىلەن قايغۇسىنى راستچىللىق بىلەن بىلدۈرەلەيدىغان قىرغىز ئايالى ئىدى. ئۇزايىدىن، بىلىملىك بۇ ئايال مۇشۇ تۇرقىدا ئۆزىنىڭ ياشلىق دەۋرىنى ئەسلەپ كەتكەندى، بۇ ياشلىق دەۋر، خۇددى بىزنىڭ ناخشىلىرىمىزدا ئېيتىلغاندەك ئەڭ ئېگىز تاغ چوققىسىدا تۇرۇپ چاقىرساڭمۇ جاۋاب بەرمەيدىغان ياشلىق دەۋر ئىدى. ئۇ تېرەككە قاراپ تۇرۇپ بىرنېمە دېمەكچى بولغاندەك قىلدى ـ يۇ، بىراق كېيىن پىكرىنى ئۆزگەرتكەندەك، بىردىنلا قولىدىكى كۆزئەينەكنى تاقىدى.

ـــ موسكۇا پويىزى سائەت ئون بىرده مۇشۇ يەردىن ئۆتەتتى، شۇنداقمۇ؟

ـــ ھەئە، كەچ سائەت ئون بىرده.

ـــ ئۇنداق بولسا، مېڭىشقا تەييارلانسام بولغۇدەك.

ـــ نېمىشقا بىردىنلا ماڭىدىغان بولۇپ قالدىڭىز، ئالتۇناي سۇلايمانوۋا؟ سىز بۇ يەردە بىرنەچچە كۈن تۇرۇشقا ماقۇل بولغانىدىڭىز، يۇرتداشلار سىزنى ماڭدۇرمايدۇ.

ـــ ياق، مېنىڭ ئالدىراش ئىشىم بار، ھازىرلا ماڭمىسام بولمايدۇ.

يۇرتداشلار قانچە توسسىمۇ، قانچە ئەپسۇسلانسىمۇ، ئالتۇناي قىلچە بوشاشمىدى.

بۇ چاغدا پايانسىز ئەتراپنى كەچ پەردىسى چۈمكىگەنىدى. كۆڭلى بىرقىسما بولۇپ قالغان يۇرتداشلار كېلەر قېتىم كەلگەندە بىر ھەپتە ياكى ئۇنىڭدىنمۇ ئۇزاق تۇرۇشقا ۋەدە ئالغاندىن كېيىن، ئۇنى ماشىنىسىغا چىقىرىپ قويدى. مەن

ۋوگزالغىچە ھەمراھ بولۇپ باردىم.

نېمە ئۈچۈن ئالتۇناي سۇلايمانوۋا ئوپۇل - توپۇل قايتىپ كېتمىدۇ؟ مۇشۇنداق كۈنلەردە يۇرتداشلارنىڭ كۆڭلىنى قايتۇرۇش تۇغرا ئەمەسقۇ. يول بويى بۇنىڭ سەۋەبىنى بىرنەچچە قېتىم سۇرۇشتۇرۇپ باقاي دېگەن ئويدا بولدىمۇ، لېكىن جۈرئەت قىلالمىدىم. بىھۇرمەتلىك بولۇپ قېلىشتىن ئەنسىرەپ ئەمەس، بەلكى بەربىر ئېيتىپ بەرمەيدىغانلىقى ماڭا مەلۇم ئىدى. ئۇ يول بويى گەپ قىلماي، چوڭقۇر خىيالغا چۆكۈپ ئۆتكەن ئىشلارنى ئەسلەپ ئولتۇردى.

ۋوگزالغا كەلگەندە، چىداپ تۇرالماي ئاخىر سورىدىم:

— ئالتۇناي سۇلايمانوۋا، روھىي كەيپىياتىڭىز ئانچە ياخشى ئەمەس، بىز سىزنى رەنجىتىپ قويدۇقمۇ، نېمە؟

— ئوھۇ، نەدىكى گەپنى قىلىۋاتىسىز ! ھەرگىز ئۇنداق ئويلىماڭ ! مەن كىمدىن ئاغرىناتتىم؟ ئۆزۈمدىنلا ئاغرىنىشىم مۇمكىن. دۇرۇس، ئېھتىمال ئۆزۈمدىنلا ئاغرىنارمەن.

ئالتۇناي سۇلايمانوۋا شۇ تەرىقىدە كېتىپ قالدى، مەنمۇ شەھەرگە كىرىپ كەتتىم. بىرنەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن ماڭا ئۇنىڭدىن بىر پارچە خەت كەلدى. خەتتە ئۆزىنىڭ موسكۋادا تۇرىدىغان ۋاقتىنىڭ پىلانلىغان ۋاقتىدىن ئۇزاقراق بولىدىغانلىقى ئېيتىلغانىدى. ئالتۇناي سۇلايمانوۋا مۇنداق دەپ يازغانىدى:

«نۇرغۇن مۇھىم ۋە ئالدىراش ئىشىم بولسىمۇ، لېكىن ئۇلارنى قويۇپ تۇرۇپ، ئالدى بىلەن سىزگە بۇ خەتنى يازماقچى بولدۇم... خېتىمدە يازغانلىرىمغا قىزىقىدىغان بولسىڭىز، سىزنىڭ بۇ ماتېرىياللاردىن پايدىلىنىپ، مەن ئېيتقانلارنىڭ ھەممىسىنى كىشىلەرگە قانداق ئېيتىپ بېرىشنى ئويلىنىپ كۆرۈشىڭىزنى سورايمەن. مېنىڭچە، بۇنى يۇرتداشلىرىمىزلا بىلىشى كېرەك بولۇپ قالماستىن، بارلىق كىشىلەرمۇ بىلىشى، خۇسۇسەن ياشلار بىلىشى كېرەك. ئۇزاق ئويلانغاندىن كېيىنلا، مۇشۇنداق پىكىرگە كەلدىم. بۇ مېنىڭ كىشىلەر ئالدىدىكى ئىقرارىم. بىز

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ئۆزىمىزنىڭ ۋەزىپىمىزنى ئادا قىلىشىمىز كېرەك. بۇ ئىشنى بىلمەيدىغانلار قانچە كۆپ بولسا، ۋىجدان ئازابىم شۇنچە ئاز بولىدۇ. مېنىڭ ئۇياتلىق ھالغا قېلىشىمدىن ئەنسىرىمەك، ھېچنېمىنى يوشۇرماڭ...»

بىرنەچچە كۈندىن بۇيان ئاشۇ خەت توغرىسىدىكى تەسىراتلار ئىچىدە ئايلىنىپ يۈرگەن بولساممۇ، ئالتۇناي سۈلايمانوۋاغا ۋاكالىتەن بۇ ھېكايىنى سۆزلەپ بېرىدىغان بىرەر ياخشى چارىنى زادىلا تاپالمىدىم.

بۇ ۋەقە 1924 ـ يىلى بولغان. ھەئە، دەل شۇ يىلى...

بۈگۈن كولخوز جايلاشقان ئاشۇ يەر شۇ چاغدا ژاداق قەبىلىسىدىن بولغان كەمبەغەللەر جايلاشقان بىر ئاۋۇل ئىدى. ئۇ چاغدا مەن ئون تۆت ياشقا كىرگەنىدىم، مەرھۇم دادامنىڭ بىر نەۋرە ئىنىسىنىڭ ئۆيىدە تۇراتتىم، ئانامۇ يوق ئىدى.

پۈلى بار ھاللىق ئائىلىلەر كۈزدىلا قىشلاققا كۆچۈپ كەتكەنىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئۇزاق ئۆتمەي پەلتو كىيگەن ناتونۇش بىر يىگىت بىزنىڭ ئاۋۇلغا كەلدى. بۇ پەلتو نېمە ئۈچۈن قارا سوكىنىدا تىكىلگەنلىكىنى بىلەلمىگەنلىكىمدىن ئېسىمدە قاپتۇ. ھۆكۈمەت پەلتوسىنى كىيگەن بۇ ئادەمنىڭ پەيدا بولۇپ قېلىشى تاغ باغرىغا جايلاشقان بۇ كىچىككىنە خىلۋەت ئاۋۇل ئۈچۈن قالتىس چوڭ ئىش ئىدى.

دەسلەپتە كىشىلەر ئۇ ھەربىيدە ئوفىتسېر بوپتىكەن، شۇڭا ئۇ ئاۋۇلىمىزغا باشلىق بولغۇدەك، دېگەن گەپلەرنى قىلىشىپ يۈردى. كېيىن ئۇنىڭ ھەرگىز ئوفىتسېر ئەمەس، بەلكى بۇنىڭدىن كۆپ يىللار ئىلگىرى ئاچارچىلىق بولغاندا بىزنىڭ ئاۋۇلدىن جان بېقىش كويىدا تۆمۈرىول تەرەپكە كېتىپ ئىز - دېرەكسىز يوقىلىپ كەتكەن تاشتانبېكنىڭ ئوغلى ئىكەنلىكى مەلۇم بولدى. ئۇ ـــ تاشتانبېكنىڭ ئوغلى دۇيشەن بالىلارنى ئوقۇتۇش ئۈچۈن بۇ يەرگە مەكتەپ ئېچىشقا ئەۋەتىلگەندەك قىلاتتى.

ئۇ كەملەردە «مەكتەپ» دەمسىز، «ئوقۇش» دەمسىز، بۇلارنىڭ ھەممىسى يېڭى ئاتالغۇ ئىدى، كىشىلەر ئۇنىڭ مەنىسىنىمۇ ئانچە چۈشەنمەيتتى. بەزىلەر ھەر خىل - ھەر ياڭىزا گەپ - سۆزلەرگە ئىشىنەتتى، بەزىلەر بولسا بۇ پۈتۈنلەي خوتۇنلارنىڭ يالغان - ياۋداق گېپى دەپ قارايتتى. ئەگەر تېزلا يېغىن ئېچىلمىغان بولسا، ئۇلار مەكتەپ دېگەن نېمىنى ئاللىقاچان ئۇنتۇپ كەتكەن بولاتتى، تاغامۇ بىرھازاغىچە غودۇڭشىپ يۈردى: «بۇ يەنە نېمە يېغىن بولغىيدى، تىرناققا توختىمايدىغان بىرنېمىگىمۇ يېغىن ئېچىۋېرىدىكەن، خەقنى ئىش قىلدۇرماي!» بىراق، ئۇ يەنىلا ئېتىغا مىنىپ بېرىپ يېغىنغا قاتناشتى. مەنمۇ، قولۇم - قوشنىلىرىمىزنىڭ بالىلىرىمۇ ئونىڭ ئارقىسىدىن باردۇق.

ئادەتتە ئاممىۋى يېغىن ئۆتكۈزۈلىدىغان دۆڭگە ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ كەلگىنىمىزدە، ھېلىقى قارا پەلتولۇق، تاتىرىپ كەتكەن يىگىت پىيادە كەلگەن ۋە ئاتلىق كەلگەن جەققىنا كىشىلەرنىڭ ئالدىدا گەپ قىلىۋاتقانىكەن. بىز ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىيالماي ئالدىغىراق سۈرۈلدۇق، دەل شۇ چاغدا كۆرەك جۈۋا كىيگەن بىر چال بىردىنلا ئېسىگە كەلگەندەك، ئونىڭ گېپىگە لوقما سالدى.

— ھەي يىگىت، — دېدى ئۇ كېكەچلەپ، — بۇرۇن بالىلارنى مۇللىغا ئوقۇشقا بېرەتتى، سېنىڭ داداڭنى بىز ھەممىمىز بىلىمىز، ئۇمۇ بىزگە ئوخشاشلا بىر گاداي ئىدى. ئېيتقىنا، سەن قاچان مۇللا بولۇپ قالدىڭ؟

— مەن مۇللا ئەمەس، ئاقساقال، مەن ئىتتىپاق ئەزاسى، — دەپ جاۋاب بەردى دۈيشەن ئىتتىكلا، — بۇگۈنكى كۈندە بالىلارنى مۇللا ئەمەس، مۇئەللىم ئوقۇتىدۇ. مەن ھەربىي سەپتە بىرنەچچە كۈن ئوقۇغان، ئۇنىڭدىن ئاۋۋالمۇ بىرنەچچە كۈن مەكتەپتە ئوقۇغان. مەن مانا مۇشۇنداق مۇللا.

— ھە، بۇ...

— يارايسەن! — ماختىغان ئاۋازلار كۆتۈرۈلدى.

— ئەھۋال مۇنداق: ئىتتىپاق تەشكىلاتى مېنى بالىلىرىڭلارنى

ئوقۇتۇشقا ئەۋەتتى، بىراق ئوقۇتۇش ئۇچۇن بىرەر جاي بولۇشى كېرەك. مەن مەكتەپنى ئاشۇ دۆڭدىكى كونا ئات ئېغىلىغا قۇرماقچى بولدۇم، سىلەرنىڭ كۆپرەك ياردەم بېرىشىڭلارنى سورايمەن، ئەلۋەتتە. سىلەرنىڭ بۇنىڭغا نېمە پىكرىڭلار بار، يۇرتداشلار؟

كىشىلەر ئارىسالدى بولۇپ تۇراتتى، گويا ھەممەيلەن: «ياقا يۇرتتىن كەلگەن بۇ بىرنېمە زادى نېمە قىلاي دەيدۇ؟» دېگەندەك بىرنېمىلەرنى ئويلىشىپ تۇراتتى. كېيىن ساتمەقۇل دېگەن جېدەلخور ــ كىشىلەر ئۇنىڭ جاھىللىقىدىن ئۇنىڭغا جېدەلخور دېگەن لەقەم قويۇپ قويغان ــ ئاخىر جىمجىتلىقنى بۇزدى. ئۇ بايىلا ئېگەرگە جەينىكىنى قويۇپ خەقنىڭ گېپىگە قۇلاق سېلىپ تۇراتتى ۋە توختىماي «چىرت ـ چىرت» قىلىپ چىشىنىڭ ئارىسىدىن تۈكۈرەتتى.

ــ توختىغىنا، يېگىت، ــ دېدى ساتمەقۇل گويا نېمىدۇر بىرنېمىنى چەنلەۋاتقاندەك كۆزىنى قىسىپ ئىنجىقلاپ، ــ ياخشىسى، نېمە ئۈچۇن مەكتەپ ئېچىشىمىز كېرەكلىكىنى ئېيتىپ باققىنا.

ــ نېمە ئۈچۇن دېگىنىڭىز نېمىسى؟ ــ دېدى دۇيشەن ئالاقزادە بولۇپ تەمتىرەپ.

ــ توغرا ! ــ دېگەن ئاۋاز ئاڭلاندى كۆپچىلىك ئىچىدىن.

ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە كىشىلەر ئوپۇر ـ توپۇر بولۇپ گۇدۇڭلىشىپ كەتتى.

ــ قەدىمدىن تارتىپ ئەمگىكىمىزگە تايىنىپ كۈن كەچۈرۈۋاتىمىز، كەتمەنگە تايىنىپ جان بېقىۋاتىمىز، بىزنىڭ ئۇرۇق ـ ئەۋلادلىرىمىزمۇ شۇنداق قىلىدۇ. بىز خەت ئۆگىنىپ نېمە قىلاتتۇق؟ ئەمەلدارلار ساۋاتلىق بولسا بولىدۇ، بىز دېگەن ئادەتتىكى پۇقرا تۇرساق. بىزنى ئەخمەق قىلمايلا قوي !

كىشىلەر ئاستا ـ ئاستا جىم بولۇپ قېلىشتى.

ــ سىلەر ئۆز پەرزەنتىڭلارنىڭ ئوقۇشىغىمۇ قارشى

تۇرامسىلەر؟ ــ ئويلىمىغان يەردىن بېرىلگەن ھېلىقى سوئالدىن نېمە قىلارىنى بىلەلمەي قالغان دۇيشەن ئەتراپتىكىلەرگە تىكىلگەن ھالدا سورىدى.

ــ ئەگەر بىز قارشى تۇرساق، سەن بىزنى زورلامتىڭ؟ ئۇنداق دەۋر ئۆتۈپ كەتكەن. بىز ھازىر ئەركىن خەلقمىز، قانداق ئۆتكۈمىز كەلسە، شۇنداق ئۆتۈۋېرىمىز !

دۇيشەننىڭ يۈزىدە قان قالمىدى، ئۇ تىترەپ تۇرغان قولى بىلەن پەلتوسىنىڭ ئىلمىكىنى ئېچىپ، يانچۇقىدىن تۆت پۈكلەنگەن بىر ئالاقىنى ئېلىپ، ئىتتىك ئېچىپ بېشىدىن ئېگىز كۆتۈردى:

ــ بۇ گېپىڭلارچە، سىلەر بالىلار تەلىم ـ تەربىيە ئېلىشى كېرەك دېيىلگەن، سوۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ تامغىسى بېسىلغان بۇ ئالاقىگە قارشى چىقماقچىمۇ؟ بىراق، سىلەرگە يەر، سۇ، ئەركىنلىك بەرگەن كىم؟ گەپ قىلىڭلار، كىم سوۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ قانۇنىغا قارشى تۇرىدۇ، كىم؟ جاۋاب بېرىڭلار !

ئۇ «جاۋاب بېرىڭلار» دېگەن بۇ سۆزنى شۇ قەدەر ياڭراق، شۇ قەدەر غەزەپ بىلەن ئېيتتىكى، بۇ ئاۋاز خۇددى ئوقنىڭ ئاۋازىدەك كۈز تىنچلىقىنى بۇزدى؛ گويا بىر تال ئوق ئاۋازى جىلغىنى زىلزىلىگە كەلتۈرگەندەك قىسقا ئەكس سادا چىقاردى. ھېچكىم گەپ قىلمىدى، كىشىلەر ئۇن ـ تىنسىز جىم تۇراتتى.

ــ بىز كەمبەغەللەر، ــ دېدى دۇيشەن پەس ئاۋاز بىلەن، ــ ئۆمۈر بويى دەپسەندە قىلىنىدۇق ۋە خورلاندۇق، زۇلمەت ئىچىدە ياشاپ كەلدۇق. بۈگۈنكى كۈندە سوۋېت ھاكىمىيىتى بىزنى يورۇقلۇقىنى كۆرسۇن، ئوقۇسۇن، خەت يېزىشىنى ئۆگەنسۇن دەۋاتىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن بالىلارنى ئوقۇتۇش كېرەك ـ دە...

دۇيشەن بىرەر نەرسىنى ئۇمىد قىلىپ گېپىنى توختاتتى. بۇ چاغدا بايىقى كۈرەك جۈۋا كىيگەن، دۇيشەندىن «سەن قاچان مولا بولۇپ قالدىڭ؟» دەپ سورىغان ئادەم چۈشەنگەندەك تەلەپپۇزدا گۈدۈڭلىدى:

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— بولىدۇ، ئوقۇتمەن دېسەڭ ئوقۇت، بىزدە نېمە بار ئىدى ... بىز قانۇنغا قارشى تۇرمايمىز.

— بىراق، مەن سىلەردىن ياردەم تىلەيمەن. بىز ئاۋۇ دۆڭدىكى ئەسكى ئېغىلنى ياسىشىمىز، دەريادا كۆۋرۈك سېلىشىمىز كېرەك، مەكتەپكە يەنە ئوتۇن كېرەك...

— تۇرۇپ تۇر، يىگىت، بەك چېچەنلىك قىلىپ كېتىۋاتىسەن! — دېدى جاھىل ساتمەقۇل دۇيشەننىڭ گېپىنى ئۇزۇپ تاشلاپ.

ئۇ چىشىنىڭ ئارىسىدىن «چىرت» قىلىپ تۈكۈرۈۋېتىپ، ئاللىقانداق بىرنېمىنى چەنلەۋاتقاندەك يېڭىباشتىن كۆزىنى قىستى.

— سەن پۇتۇن ئاۋۇلدىكىلەرنى يىغىۋېلىپ «مەكتەپ ئاچمەن!» دەپ داۋراڭ سېلىۋاتىسەن. ئۆزۈڭگە قاراپ باققىنا، يا كېيىشكە جۇۋاڭ يوق، يا مىنىشكە ئېتىڭ، تېرىغان ئالىقانچىلىك يېرىڭ يوق، يا قورۇدا باغلاقلىق بىر ئېتىڭ! سەن زادى قانداق كۈن كەچۈرمەكچىسەن، قېرىندىشىم! باشقىلارنىڭ مېلىنى ئوغرىلاشنىڭ كويىدا بولۇۋاتامسەن يا... بىراق، بىزنىڭ بۇ يەردە مال يوق، مېلى بارلار تاغقا كىرىپ كەتتى.

دۇيشەن ئۇنىڭغا بىرنەچچە ئېغىز قاتتىق سۆز بىلەن جاۋاب بەرمەكچى بولدى - يۇ، لېكىن ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ، پەس ئاۋازدا:

— ياخشى - يامان بولسۇن، مەن بەربىر كۈن كەچۈرىمەن. ماڭا مائاش بېرىدۇ، — دېدى.

— ھە، بايىلا مۇنداق دېسەڭچۇ! — ساتمەقۇل قانائەت ھاسىل قىلىپ، كۆرەڭلىگەن ھالدا ئېگەردە رۇسلىنىپ ئولتۇرۇۋالدى، — ئەمدى ھەممىسى روشەن بولدى. سەن يىگىت، ئۆزۈڭنىڭ ئىشىنى ئۆزۈڭ قىلىۋەر، بالىلارنى ئوقۇتۇپ مائاشىڭنى ئېلىۋەر. خەزىنىدە پۇل دېگەن جىق. ئۆزىمىزگە كەلسەك، بىزنى تىنچ قويى، ھېلىمۇ شۇكۇر. ئۆزىمىزنىڭ ئىشىمىزغا ئۆزىمىز يېتىشەلمەي كېتىۋاتىمىز...

ساتمەقۇل گەپ قىلغاچ ئېتىنىڭ بېشىنى بۇراپ ئۆيىگە

قايتتى، باشقىلارمۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن تىكىۋەتتى. ئۇ يەردە قولىدا ھېلىقى ئالاقىنى تۇتقان ھالدا پەقەت دۇيشەنلا تۇراتتى. بىچارە ھازىر ئۆزىنىڭ نەگە بېرىشىنىمۇ بىلمەيتتى...

دۇيشەنگە ئىچ ئاغرىتىشقا باشلىدىم.

— قارا بۇنى، كۆزدىن يوقالماي بۇ يەردە نېمە ھاڭۋېقىپ تۇرسەن؟ توۋا، ئۇلارمۇ ئەگىشىپ يىغىنغا كەلسە، سېنىڭمۇ دوراپ كەلگىنىڭنى ! — تاغام يېنىمغا كېلىپ ماڭا شۇنداق دەپ قاراپ ۋارقىرىغانغا قەدەر دۇيشەندىن كۆز ئۇزمەي تۇرۇپ كېتىپتىمەن.

ئەتىسى بىز قىزلار دەريا بويىغا سۇغا كەلگەن ۋاقتىمىزدا دۇيشەن بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق. ئۇ قولىغا گۈرجەك، كەتمەن، پالتا ۋە بىر ئەسكى چېلەك ئالغان ھالدا ئۇ قاتقا پىيادە كېتىۋاتاتتى.

شۇ كۈندىن باشلاپ ھەر كۈنى ئەتىگەندە قارا سوكنا پەلتو كىيگەن دۇيشەنىڭ بىر ئۆزىلا دۆڭدىكى تاشلىۋېتىلگەن ئېغىلغا باردىغان يالغۇز ئاياغ يولدا شۇ ئېغىلغا قاراپ كېتەتتى، كەچقۇرۇن بولغاندىلا دۆڭدىن چۈشۈپ ئاۋۇلغا قاراپ ماڭاتتى. بىز دائىم ئۇنىڭ چوڭ بىر باغلام شاخ ـ شۇمبا ۋە پاخال يۈدۈپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرەتتۇق. كىشىلەر يىراق يەردىن ئۇنى كۆرۈشى بىلەنلا ئورنىدىن تۇرۇپ، قولى بىلەن ئاپتاپنى توسۇپ تۇرۇپ قارىغىنىچە، ھەيران بولۇپ پاراڭ قىلىپ كېتەتتى:

— ھوي، ئاۋۇ بىر دۆۋە نەرسىنى يۈدۈپ كېتىۋاتقان دۇيشەن مۇئەللىممۇ؟

— شۇ.

— ۋاھ، بىچارە، ئۇزايىدىن مۇئەللىملىكمۇ ئاسان ئالۋان ئەمەس ئوخشايدۇ جۇمۇ.

— سەن ئاسان چاغلىغانمىدىڭ؟ قارىغىنا، يۈدۈگەن نەرسىسىنىڭ ئېغىرلىقىنى، خۇددى غوجامنىڭ ئۆيىدىكى يىللىقچىغا ئوخشاپ قاپتۇ.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ـــ بىراق، ئۇنىڭ گېپىگە قارىساڭ، ناھايىتى ئاسان !

ـــ ھىم، گەپ ئۇنىڭ قولىدا تامغا بېسىلغان بىر ئالاقىنىڭ بولغانلىقىدا، كۇچ ئەنە شۇ ئالاقىدە.

بىر قېتىم بىز ئاۋۇلنىڭ يۇقىرىسىدىكى تاغ باغرىدىن تېزەك تېرىپ، قاپلىرىمىزغا لىققىدە قاچىلاپ، قايتىشىمىزدا سەل بۇرۇلۇپ مەكتەپكە باردۇق. مۇئەللىمنىڭ ئۇ يەردە نېمە قىلىۋاتقانلىقىنى كۆرگۈمىز كەلگەنىدى. بۇ تام ئۆي بۇرۇن چوڭ بىر چارۋا ئىگىسىنىڭ ئېغىلى ئىدى. قىش كۈنلىرى باي ھۆل - يېغىندا قالغان قۇلۇنلىغان بايتاللارنى شۇ يەردە قويياتتى. سوۋېت ھاكىمىيىتى قۇرۇلغاندىن كېيىن باي باشقا ياقلارغا قېچىپ كەتكەچكە، ئېغىل ئاشۇ ھالدا قېلىپ قالغان، ئەتراپىنى قوراي، تىكەن بېسىپ كەتكەن بولۇپ، بۇ يەرگە ھېچكىم كەلمەيتتى. ئەمدىلىكتە بولسا قومۇرۇپ تاشلانغان قوراي - لويلىلار بىر تەرەپكە بىر دۆۋە - بىر دۆۋە قىلىپ دۆۋىلەپ قويۇلغان بولۇپ، قورۇ پاكىز سۈپۈرۈلگەنىدى. ئۆرۈلگەن، ھۆل - يېغىندا بۇزۇلغان تاملار قايتىدىن ياسىلىپ، سۇۋاپ قويۇلغانىدى، ئۆرۈلۈپ يانتۇ بولۇپ قالغان، قاغجىراپ يېرىلىپ كەتكەن، بىرلا گىرەدە ساڭگىلاپ تۇرىدىغان ئىشىك پۇختا بېكىتىپ قويۇلغانىدى.

بىز قاپلىرىمىزنى يەرگە قويۇپ، بىردەم ھاردۇق ئالماقچى بولدۇق، بۇ چاغدا ئۇستىبېشى لاي دۇيشەن ئىشىكنى ئېچىپ چىقىپ كەلدى. ئۇ بىزنى كۆرۈپ ھەيران بولدى - دە، دەرھال مۇلايىملىق بىلەن كۈلۈمسىرەپ، يۈزىدىكى تەرنى ئېرتىۋەتتى.

ـــ قىزلار، نەدىن كېلىۋاتىسىلەر؟

بىز قاپىنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ، ئالاقزادە بولۇپ بىر - بىرىمىزگە قاراشتۇق. دۇيشەن بىزنىڭ ئىزا تارتىپ گەپ قىلالمايۋاتقانلىقىمىزنى بىلىپ، بىزگە ئىلھام بەرگەندەك نەزەر تاشلىدى:

ـــ قاراڭلارچۇ، تېزەك قېپىڭلار ئۆزۈڭلاردىن چوڭ تۇرىدۇ ! بالىلار، مەيەرگە كېلىپ قاراپ بېقىڭلار، بۇ بەك ياخشى بولىدى، سىلەر كەلگۈسىدە مەشھەدە ئوقۇيسىلەر، مەكتىپىڭلارنىمۇ

پۈتكۈزۈپ قويدۇق. بايانتىن مەن بۇلۇڭغا مەشكە ئوخشاش بىرنېمە سالدىم، مورىمۇ چىقاردىم، قاراپ بېقىڭلارچۇ ! ئەمدى قىشتا قالايدىغان ئوتۇن تەييارلانسىلا بولىدۇ. بۇنىڭمۇ كارايىتى چاغلىق، ئەتراپتا شاخ ـ شۇمبىلار جىققۇ. ئەمدى يەرگە كۆپرەك پاخال ياتقۇزساقلا ئوقۇش باشلاشقا بولىدۇ. ھە، قانداق، ئوقۇشنى خالامسىلەر؟ مەكتەپكە كېلىشنى خالامسىلەر؟

دوستلىرىمنىڭ ئىچىدە چوڭراقى مەن ئىدىم، شۇڭا مەن جاۋاب بەردىم:

ــ يەڭگەم ئۇنىسا، مەن چوقۇم كېلىمەن.

ــ نېمىشقا ئۇنمايدىكەن، ئەلۋەتتە ئۇنايدۇ، ئېتىك نېمە؟

ــ ئالتۇناي، ــ جاۋاب بەرگەچ، كۆڭلىكىمنىڭ يىرتىقىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغان تىزىمنى ئالقىنىم بىلەن ياپتىم.

ــ ئالتۇناي، بۇ ئىسىم ناھايىتى ياخشى ئىكەن، ــ ئۇ سەل كۈلۈمسىرىدى، بۇ كۈلۈمسىرەش شۇنچە يېقىملىق ئىدىكى، ئىچ - ئىچىڭدىن سۆيۈنۈپ كېتەتتىڭ.

ــ سەن كىمنىڭ بالىسى؟

مەن جاۋاب بەرمىدىم، مەن خەقنىڭ ماڭا ئىچ ئاغرىتىشىنى يامان كۆرەتتىم.

ــ ئۇ يېتىم، ئاغىسىنىڭكىدە تۇرىدۇ، ــ دوستلىرىم ئۇنىڭغا ئاستاغىنا ئېيتىپ قويدى.

ــ ئەمىسە مۇنداق بولسۇن، ئالتۇناي، ــ دېدى دۇيشەن يەنە ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپ، ــ باشقا بالىلارنىمۇ باشلاپ كېلىپ ئوقۇغىن، ماقۇلمۇ؟ سىلەرمۇ، قىزلار، سىلەرمۇ كېلىڭلار.

ــ ماقۇل، ئاغا.

ــ سىلەر مېنى مۇئەللىم دەڭلار. مەكتەپنى كۆرۈپ باقامسىلەر؟ كىرىڭلار، قورقماڭلار.

ــ كىرمەيلى، ئەمدى قايتايلى، قايتىدىغان ۋاقىت بولۇپ قالدى، ــ بىز بىرئاز تارتىندۇق.

ــ بوپتۇ، قايتىڭلار ئەمىسە. كېيىن مەكتەپكە كەلگەن

چېغىڭلاردا كۆرەرسىلەر. مەنمۇ كۈن پېتىپ كەتكۈچە بىر قېتىم شاخ ـ شۇمبا ئەكېلەي.

دۇيشەن ئارغامچا بىلەن بىر ئورغاقنى ئېلىپ دالاغا قاراپ كېتىپ قالدى. بىزمۇ ئورنىمىزدىن تۇرۇپ، قاپلىرىمىزنى كۆتۈرۈپ ئاۋۇلغا قاراپ ئىتتىك ـ ئىتتىك مېڭىپ كەتتۇق. بۇ چاغدا غىل ـ پال قىلىپ كاللامغا بىر ئوي كەلدى.

ـــ توختاڭلار، قىزلار، ـــ دېدىم مەن دوستلىرىمغا ئۇنلۈك توۋلاپ، ـــ بىز تېزەكلەرنى مەكتەپكە تۆكۈپ بېرەيلى، شۇنداق قىلساق، مەكتەپنىڭ قىشلىق يېقىلغۇسى كۆپرەك بولىدۇ.

ـــ ئەمىسە، بىز قۇرۇق قول قايتامدۇق؟ پاھ، ئەقىلىڭنى سېنىڭ!

ـــ قايتىپ بېرىپ يەنە تەرمەمدۇق.

ـــ ياق، بەك كەچ كىرىپ كېتىدۇ، ئۆيدىكىلەر تىللايدۇ.

قىزلار گېپىمگە كىرمەي ئوپۇل ـ توپۇل ئۆيلىرىگە قايتىشتى.

شۇ كۈنى ئاشۇ بىر قاپ تېزەكنى تۆكۈپ قويۇپ كېتىشىمگە قانداق كۈچ سەۋەبچى بولغانلىقىنى تاكى ھازىرغىچە بىلمەيمەن. ئاشۇ قىزلار گېپىمگە كىرمىگەنلىكى ئۈچۈن سەل ئاچچىقلىنىپ ئۆز پىكرىمىدە چىڭ تۇرىۋېرىپ ياكى كېچىكمىدىن تارتىپلا ئىرادەم، ئارزۇيۇم قوپال كىشىلەرنىڭ تىل ـ ئاھانەتلىرى ۋە مۇشت ـ تېپىكلىرى ئارقىسىدا دەپنە قىلىپ كېلىنگەنلىكتىن، ئەمەلىيەتتە مەن تونۇمايدىغان بۇ كىشىگە ـــ ئۇنىڭ قەلبىمنى ئىللىتقان كۈلۈمسىرىشىگە، ماڭا بىلدۈرگەن ئىشەنچىگە، يېقىملىق سۆزلىرىگە ئەمەلىي ھەرىكىتىم بىلەن جاۋاب بېرىشنى ئۇشتۇمتۇت ئېسىمگە كەلتۈرۈپ قالغانلىقىم ئۈچۈنمۇ ـــ بۇ ماڭا قاراڭغۇ. مېنىڭ بۇگۈنكى تەقدىرىم ھەم شادلىق ـ خۇشاللىق، ھەم ئازاب ـ ئوقۇبەت بىلەن تولغان پۈتكۈل تۇرمۇشۇم دەل ئاشۇ كۈندىن، ئاشۇ بىر قاپ تېزەكتىن باشلانغانلىقى ماڭا ئېنىق مەلۇم ۋە مەن بۇنىڭغا ئىشىنىمەن.

چۈنكى، مەن ئاشۇ كۈنى ئۆمرۈمدە بىرىنچى قېتىم قىلچە ئىككىلەنمەستىن، قىلچە قورقماستىن قىلىمەن دېگەن ئىشىمنى قىلىش قارارىغا كەلدىم ۋە قىلدىم. دوستلىرىم كېتىشكەندىن كېيىن، مەن دۈيشەن مەكتىپىگە قايتىپ بېرىپ، قاپتىكى تېزەكنى ئىشكىنىڭ ئارقىسىغا تۆكۈپ قويۇپ دەرھال دۆڭدىن چۈشتۈم - دە، جىلغىنى بويلاپ يېڭىباشتىن تېزەك تېرىشكە باشلىدىم.

تولۇپ تاشقان غەيرىتىمنى ئىشلىتىدىغان يەر تاپالماي قالغاندەك نىشانسىز يۈگۈرەيتتىم، يۈرىكىم گويا ھەممىدىن زور خىزمەت كۆرسەتكەن ئادەمنىڭكىدەك ئىچىمگە پاتماي ئويناقلايتى. قۇياشمۇ خۇددى مېنىڭ نېمە ئۈچۈن شۇنچىۋالا خۇشاللىقا چۆمگەنلىكىمنى بىلىپ قالغاندەك ئىدى. ھەئە، مەن قۇياشنىڭ نېمە ئۈچۈن مېنىڭ شۇنچە يېنىك قەدەملەر بىلەن شۇنچە ئەركىن - ئازادە يۈگۈرۈۋاتقانلىقىمنى بىلىدىغانلىقىغا ئىشىنەتتىم. چۈنكى، مەن كىچىككىنە بولسىمۇ ياخشى ئىش قىلغانىدىم.

قۇياش ئاستا - ئاستا پاتماقتا، لېكىن ئۇنى ماڭا قاراپ تويماي، ۋاقىتنى ھەدەپ ئارقىغا سوزۇۋاتقاندەك، پېتىپ كەتكۈسى كەلمەيۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم. ئۇ مېنىڭ يولۇمنى زىننەتلەپ بەردى: پۈتۈمنىڭ ئاستىدا قىپقىزىل، ھال ۋە قۇدرەتكە بۆلەنگەن، سەل قۇرۇغان كۈز تۈپرىقى ياتماقتا. قۇرۇغان چىغنىڭ پۈپۈكى گويا يەلپۇنۇۋاتقان يالقۇندەك ئەتراپتا ئۇسسۇلغا چۈشكەن. قۇياش ئۇست - ئۈستىگە ياماق چۈشكەن ئەسكى پاختىلىق چاپىنىمنىڭ كۆمۈش يالتىلغان تۈگمىسىگە ئوتتەك نۇرىنى چاچماقتا. مەن يەنىلا توختىماي ئالغا قاراپ چاپماقتىمەن، ئىچىمدە كەڭ زېمىنغا، ئاسمانغا ۋە كۈز شامىلىغا: «قاراڭغۇلار ماڭا! مەن نېمىدېگەن خۇشال! مەن ئوقۇيدىغان بولدۇم، مەكتەپكە بارىدىغان بولدۇم، يەنە كېلىپ باشقىلارنى باشلاپ بارىدىغان بولدۇم!...» دەپ توۋلايتتىم.

شۇ ھالدا قانچىلىك يۈگۈردۈمكىن، كېيىن بىردىنلا تېزەك تېرىشىم كېرەكلىكى ئېسىمگە كەلدى. ئىشمۇ تازا قىزىق بولە-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دىكەن: ياز بويى بۇ يەردە نۇرغۇن مال ئوتلايتتى، ھەر قەدەمدە نۇرغۇن تېزەك بولاتتى، لېكىن ئەمدىلىكتە يەر يۈتۈپ كەتكەندەك تېزەك كۆرۈنمەيتتى. ئېھتىمال، مەن ياخشى قارىمىغاندىمەن؟ مەن ئۇياق ـ بۇياققا يۈگۈرسەمۇ ئۇچرىغان تېزەك يەنىلا ناھايىتى ئاز ئىدى. شۇ چاغدا مەن قاراڭغۇ چۈشكۈچە قاپنى تېزەك بەلەن تولدۇرالمايدىغانلىقىمنى ئويلاپ ئۆلگۈدەك قورقتۇم. چىغلىقتا يۈگۈرۈپ يۈرۈپ تەسلىكتە يېرىم قاپ تېزەك تەردىم. بۇ چاغدا كۈن پېتىپ، جىلغىغا قاراڭغۇ چۈشكەنىدى.

دالادا ھېچقاچان بۇنچىلىك كىچ قېلىپ باقمىغانىدىم. قاراڭغۇلۇق پەردىسى ئادەمزات يوق، ھەممە ياق جىملىققا چۆككەن ئىدىرلىقتا يېيىلغانىدى. قورققىنىمدىن ئۆزۈمنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ، قاپنى ئۆشنەمگە ئارتىپ ئاۋۇلغا قاراپ چاپتىم. بەكمۇ قورقۇپ كەتكەنلىكىمدىن ۋارقىرىغۇم، يىغلىغۇم كېلەتتى. لېكىن، ھەيرانمەنكى، «مۇبادا دۈشمەن مۇئەللىم مېنىڭ مۇشۇنداق ئاجىزلىقىمنى كۆرۈپ قالسا نېمە دەر؟» دېگەن ئاڭسىز ئوي مېنى توستى. شۇ سەۋەبتىن، خۇددى مۇئەللىم راستىنلا ئارقامدا ماڭا قاراپ تۇرغاندەك، ئۆزۈمنى تولا ئارقامغا قارىمايدىغان، يىغلاپ ۋارقىرىمايدىغان قىلىپ تىزگىنلىدىم.

ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ ئۆيگە قايتىپ كەلدىم، ئۇستىبېشىم تەرلىگەن، چاڭ ـ توزان ئىدى. ھاسىرىغان پېتى بوسۇغا ئاتلاپ كىردىم. ئوچاق بېشىدا ئولتۇرغان يەڭگەم ئورنىدىن تۇرۇپ، رۇسلىنىپ ئۇدۇل ماڭا قاراپ كەلدى. ئۇ زالىم ھەم قوپال خوتۇن ئىدى.

ـــ نەگە يوقالدىڭ؟ ـــ ئۇ ئالدىمغا كەلدى ۋە تېخى بىرەر ئېغىز گەپ قىلىپ بولغۇچە ئۆشنەمدىن قاپنى يۇلۇۋېلىپ بىر چەتكە تاشلىدى.

ـــ كۈن بويى تەرگەن تېزىكىڭ مۇشۇمۇ؟

بايا مېنىڭ دوستلىرىم يوق بىرنېمىلەرنى دەپ بىرمۇنچە چېقىشتۇرغانىكەن.

ـــ ۋوي قارا مويلۇق هايۋان ! سېنى مەكتەپكە بارغۇزغان زادى نېمە؟ نېمىشقا شۇ يەردە، ئاشۇ مەكتەپتە ئۆلمەيسەن ! ـــ يەڭگىم قۇلىقىمدىن كاپپىدا تۇتۇۋېلىپ قاتتىق تارتتى، ـــ ھە، يېتىم ئوغلاق ! بۆرە مەڭگۈ ئىت بولالمايدۇ. خەقنىڭ بالىلىرى نەرسىنى ئۆيىگە توشۇسا، سەن تېخى سىرتقا توشۇيسەن. مەكتەپكە بېرىپ باققىنا قېنى، مەكتەپكە بىر قەدەم يېقىنلاشىدىغان بولساڭ، پاچىقىڭنى چېقىۋېتىمەن. سەن بۇ مەكتەپنى ياخشى ئېسىڭدە تۇت...

ئاغرىققا چىداپ ئۇن چىقارماي تۇردۇم، كېيىن ئوچاقنا خەشەك تاشلاپ، كۆك مۇشۇكۇمنى سىلاپ ئولتۇرغاندا، كۆزۈمدىن تارام ـ تارام ياشلار تۆكۈلدى... ھەر قېتىم يىغلىغىنىمدا، مۇشۇكۇم كېلىپ تىزىمغا چىقىپ ئولتۇراتتى. يەڭگەمنىڭ تاياق زەردىسىدىن يىغلىغىنىم يوق، ئۇنىڭ قارغاشلىرىغا ۋە دۇمبالاشلىرىغا ئۆگىنىپ قالغانىدىم. پەقەتلا يەڭگەم ئەمدى مېنى ھەرگىز مەكتەپكە ئەۋەتمەيدۇ، دەپ شۇنىڭغا چىدىمايلا يىغلىدىم ...

شۇنىڭدىن ئىككى كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ئەتىگەندىلا ئاۋۇلدا ئىتلار ھۇرۇپ، ئادەم ئاۋازى ئاڭلىنىپ قالدى. بىلەك، دۇيشەن ئۆيمۇئۆي يۈرۈپ بالىلارنى ئوقۇشقا يىغىپ يۈرگەنىكەن. ئۇ ۋاقىتلاردا بىزنىڭ ئاۋۇلدا كوچا دېگەن نېمىش قىلسۇن دەيسىز، دېرىزىلىرى كىچىك، تار، كۈننىڭ نۇرى چۈشمەيدىغان قوڭۇر تام ئۆيلەر ئاۋۇلنىڭ ئۇ يەر ـ بۇ يېرىگە جايلاشقانىدى، ھەركىم ئۆي سالىمەن دېگەن يېرىگە ئۆي سېلىپ ئولتۇرىۋېرەتتى. دۇيشەن ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ قىلىپ يۈرگەن بىر توپ بالا بىلەن بۇ ھويلىدىن ئۇ ھويلىغا ئۆتۈپ يۈرگەنىكەن.

بىزنىڭ ئۆي ئاۋۇلنىڭ چېتىدە ئىدى. يەڭگەم ئىككىمىز سوقىدا تېرىق ئاقلاۋاتاتتۇق، ئاغام ھويلىدا ئورىغا كۆمۈلگەن بۇغداينى ئېلىۋاتقانىدى، بازارغا ئېلىپ بېرىپ ساتماقچىكەن. ئىككىمىز خۇددى سوقىدا ئىشلەيدىغان ئىشچىلاردەك، ھەدەپ تېرىق ئاقلاۋاتاتتۇق. مەن مۇئەللىم كېتىپ قالمىغىيدى دەپ پات ـ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

پات كۆز قىرىمنى سىلىپ قويياتتىم. يەڭگەمنىڭ مېنى مەكتەپكە ئەۋەتمەيدىغانلىقىغا كۆزۈم يېتىپ تۇرسىمۇ، لېكىن نېمىدىنىدۇر ئۈمىدۋار بولۇپ، ھېچ بولمىسا مۇئەللىم مېنىڭ مۇشۇ ھويلىدا تۇرىدىغانلىقىمنى بىلىپ قالسىكەن دەپ بىتاقەت بولۇپ كۈتەتتىم، «ئەي خۇدا، كېلىپ قالسىكەن» دەپ خۇدادىن تىلەك تىلەپ تۇراتتىم.

ــ سالام، يەڭگە، خۇدايىم سىلەرگە مەدەت بەرسۇن ! مانا ھەممىمىز سىلەرگە مەدەت بېرىشكە كەلدۇق. قاراڭچۇ، بىز قانچىلىك ئادەم ! ــ دەپ دۇيشەن چاقچاق قىلىپ يەڭگەمدىن ھال سورىدى، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بىر توپ بالا ھويلىغا كىرىپ كەلگەنىدى.

يەڭگەم جاۋاب ئورنىدا خالار ـ خالىماسلا «ھىم» دەپ قويدى. ئاغام بولسا بېشىنىمۇ كۆتۈرمەستىن ئورنىدا تۇرىۋەردى.

دۇيشەن بۇ ھالغا پىسەنتىمۇ قىلماي، ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدا ياتقان كۆتەككە كېلىپ ئولتۇرۇپ، قولىغا قەغەز ـ قەلەم ئالدى:

ــ بۇگۈن مەكتىپىمىزدە رەسمىي ئوقۇش باشلىنىدۇ. قىزىڭلار نەچچە ياشقا كىردى؟

يەڭگەم جاۋابىمۇ بەرمەي، سوقا دەستىسىنى «گۇرس» قىلىپ ئۇردى ـ دە، يەنە ئايلاندۇرۇپ ـ ئايلاندۇرۇپ قويدى. يەڭگەمنىڭ گەپ قىلغۇسى كەلمەي، سەپراسى ئۆرلەپ تۇرغانلىقى ئېنىق ئىدى. ئەمدى نېمە بولارىكىن، دەپ ئىچىمدە قورقۇپ تۇردۇم. دۇيشەن ماڭا بىر قارىدى ۋە كۈلۈمسىرەپ قويدى. مەن خۇددى ئۆتكەن قېتىمقىدەك، چەكسىز يايراپ كەتتىم.

ــ ئالتۇناي، نەچچە ياشقا كىرگەنسەن؟ ــ دەپ سورىدى ئۇ مېنىڭدىن.

مەن جاۋاب بېرىشكە جۈرئەت قىلالمىدىم.

ــ يېشى بىلەن نېمە ئىشىڭ بار، سوراقچىمۇ نېمە سەن؟ ــ دېدى غەزەپ بىلەن يەڭگەم، ــ ئۇ مەكتەپكە بارمايدۇ. بۇنداق يېتىم ئوغلاقلارغا مەكتەپكە بېرىشنى نېمە قويۇپتۇ، تېخى ئاتا ـ

ئانىسى بار بالىلارمۇ ئوقۇماي يۈرۈپتۇغۇ. بىرمۇنچىسىنى يىغىۋاپسەنغۇ، شۇلارنى مەكتەپكە ئاپىرىپ ئوقۇتىۋەر، بىز بىلەن ئىشلىگۈ بولمىسۇن.

دۇيشەن ئىرغىپ ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى:

— بۇ گەپنى ئويلاپ قېلىۋاتامسىز؟ خوش، يېتىم بولسا نېمە بوپتۇ؟ ياكى يېتىملەر ئوقۇمىسۇن دېگەن قانۇن بارمۇ؟

— سېنىڭ قانۇن - پانۇنۇڭ بىلەن ئىشىم يوق، مېنىڭمۇ ئۆز ئالدىمغا قانۇنۇم بار، ماڭا ئاقساقاللىق قىلما!

— بىزدە پەقەت بىرلا قانۇن بار. بۇ قىز سىزگە كېرەك بولمىسا، بىزگە كېرەك. سوۋېت ھاكىمىيىتىگە كېرەك! بىزگە قارشى چىقسىڭىز، ئوبدان تەربىيە بېرىپ قويىمىز!

— سەن ئۆزۈڭ كىمسەن، كىم سېنى باشلىق قىلىپ قويدى؟! — دەپ ئىككى قولى بىلەن بېلىنى تۇتۇپ ھەيۋە بىلەن ۋارقىرىدى يەڭگەم، — بۇنىڭغا يېگۈزۈپ - ئىچۈرۈپ يۇرگەن مەن غوجايىنلىق قىلامدىمەن ياكى سەرگەردانىنىڭ ئوغلى سەن سەرگەردانمۇ؟!

شۇ پەيتتە بېلىگىچە يالىڭاچ بولۇۋالغان ئاغام ئوردىدىن چىقمىغان بولسا، بىلمىدىم، ئىشىنىڭ ئاقىۋىتى نېمە بولاركىن. يەڭگەمنىڭ بۇ ئۆيدە ئاغامنىڭ ئەر كىشى، غوجايىن ئىكەنلىكىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ، ھەر ئىشقا چېپىلىۋالىدىغانلىقىنى ئاغام ياقتۇرمايتتى، شۇنداق پەيتلەردە خوتۇنىنى ئۆلگۈدەك ئۇراتتى. بۇ قېتىممۇ ئۇنىڭ تازا زەردىسى قاينىدى.

— ھەي، خوتۇن دەيمەن! — دەپ تىللىغان پېتى ئوردىدىن سەكرەپ چىقتى ئۇ، — سەن قاچاندىن بېرى بۇ ئۆيىنىڭ چوڭى بولۇپ قالدىڭ؟! تولا ۋالاقلىما، ئىشىڭنى قىل! ماڭ، تاشتانبېكنىڭ ئوغلى، شالتاي - پالتاي دېيىشىپ ئولتۇرما، ئېلىپ كېتىۋەر قىزنى، ئوقۇتامسەن، چوقۇتامسەن، بىلگىنىڭنى قىل! ماڭ، چىق بۇ يەردىن!

— ھە، مۇنداق دېگىن، بۇنى مەكتەپتە يايرىتىپ قويساڭ،

ئۆيدىكى ئىشلارنى كىم قىلىدۇ؟ ھەممىنى يالغۇز مەنلا قىلاتتىمۇ؟ ــ يەڭگەم غوۋغا كۆتۈرۈشكە باشلىدى.

لېكىن، ئاغام ۋارقىراپ ئۇنى توختاتتى:

ــ يۇم ئاغزىڭنى، گەپ دېگەن بىر!

«ھەر يامانلىقنىڭ بىر ياخشىسى بار» دېگەندەك بىرىنچى مەرتەم مەكتەپكە بېرىشىم توغرىسىدىكى ماجىرا ئەنە شۇنداق بولغانىدى. شۇنىڭدىن بۇيان دۇيشەن ھەر كۈنى ئەتىگەندە ھويلىمۇھويلا يۈرۈپ، بىزنى مەكتەپكە ئەكېتىدىغان بولدى.

تۇنجى كۈنى مەكتەپكە بارغىنىمىزدا ئۇ بىزنى يەرگە سېلىنغان پاخال ئۈستىگە ئولتۇرغۇزۇپ، ھەربىرىمىزگە بىردىن دەپتەر، قېرىنداش ۋە كىچىك تاختاي بەردى ــ دە:

ــ تاختايىنى تىزىڭلارغا قويساڭلار خەت يېزىشقا ئاسان بولىدۇ، ــ دەپ چۈشەندۈردى، كېيىن تامغا يېپىشتۇرۇلغان بىر رۇسنىڭ سۈرىتىنى كۆرسىتىپ، ــ بۇ كىشى لېنىن! ــ دېدى.

لېنىننىڭ شۇ سۈرىتى ئۆمۈرۈايەت ئېسىمدە قالدى. كېيىن بۇ سۈرەتنى نېمىشقىدۇر ھېچ يەردە ئۇچراتمىدىم، ئۆزۈمچە ئۇنى «دۇيشەنسىمان ئادەم» دەپ يۈرىمەن. لېنىن شۇ سۈرىتىدە بىرئاز چوڭ كېلىپ قالغان كىيىمدە بولۇپ، ساقال ــ بۇرۇتلىرى ئۆسۈپ كەتكەنىدى. ياردار قولىنى بوينىغا ئېسىۋالغان، باستۇرۇپ كىيگەن كەپكىسى ئاستىدىكى زىرەك كۆزلىرى تەمكىن ھالدا ئالغا قاراپ تۇراتتى. بۇ شەپقەتلىك، مېھرىلىك كۆزلەر بىزگە: «بالىلار، كېلەچىكىمىزنىڭ قانداق پارلاق بولۇشىنى بىلسەڭلار ئىدى!» دەپ تۇرغاندەك ئىدى. ئاشۇ خەيرلىك دەقىقىدە، نەزىرىمدە، ئۇ راستتىنلا كېلەچىكىمىز توغرىسىدا خىيال سۈرۈپ تۇرغاندەك تۇيۇلغانىدى.

دۇيشەن بۇ سۈرەتنى ئۇزاقتىن بېرى ساقلاپ كەلگەن بولسا كېرەك، ئۇ ئادەتتىكى تەشۋىقات قەغىزىگە بېسىلغانىكەن، كونىراپ، چەتلىرى ئاندا ــ مۇندا يىرتىلىپمۇ قاپتىكەن... مەكتىپىمىزنىڭ تۆت تېمىدا شۇ سۈرەتتىن باشقا ھېچنېمە يوق

ئىدى.

— بالىلار، مەن سىلەرگە ھەرپ يېزىشنى، ئوقۇشنى ۋە ھېسابنى ئۆگىتىمەن، — دېگەنىدى شۇ چاغدا دۇيشەن، — ئۆزۈم نېمىنى بىلسەم، سىلەرگىمۇ شۇنى ئۆگىتىمەن...

ئېيتقاندەك، دۇيشەن بىلگەنلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئايماستىن، سەۋر - تاقەت بىلەن ئۆگىتىشكە باشلىدى. ھەربىر نېمزنىڭ يېنىمزغا كېلىپ، قەلەم تۇتۇشنى ئۆگىتىپ بولغاندىن كېيىن، بىز ئىشتىمگەن گەپلەرنى زور ئىشتىياق بىلەن چۇشەندۇرۇپ، قۇلىقىمزغا قۇيۇپ باردى.

يېزىلغان نەرسىنى ئۆزى تەسلىكتە ھەجىلەپ ئوقۇيدىغان بۇ چالا ساۋات يىگىتنىڭ شۇنداق ئۇلۇغ ئىشقا بەل باغلىغانلىقىنى ئويلىسام ھازىرمۇ ھەيران قالىمەن، ئاخىر ئۇنىڭ قولىدا بىرەر دەرسلىك، ھەتتا ئېلىپبەمۇ يوق ئىدى - دە ! ئاتا - بوۋىلىرى، يەتتە پۇشتى ساۋاتسىز ئۆتۇپ كەلگەن بالىلارنى ئوقۇتۇش ئاسان گەپمۇ ! تەبىئىيكى، دۇيشەننىڭ نە ئوقۇتۇش پىروگراممىسىدىن، نە ئوقۇتۇش ئۇسۇلىدىن خەۋىرى بولسا. ئۇ دۇنيادا بۇنداق نەرسىلەرنىڭ بارلىقىنى بىلمەيتتى.

دۇيشەن بىزنى بىلگىنىچە، قولىدىن كەلگىنىچە ئوقۇتتى، ئۆزى لازىملىق دەپ ھېسابلىغان نەرسىنى ئوقۇتۇۋەردى. ئۇنىڭ ساپ كۆڭلىدىن چىققان غەيرەت - شىجائىتى بىھۇدە كەتمىدى. بۇنىڭغا ئىشەنچىم كامىل.

ئۇ غايەت زور خىزمەت كۆرسەتتى، لېكىن بۇ خىزمەتتىدىن ئۆزى خەۋەرسىز ئىدى. شۇنداق، بۇ غايەت زور تۆھپە ئىدى. نېمىشقا دېگەندە شۇ زامانلاردا ئاۋۇلدىن باشقا جايىنى كۆرمىگەن قىرغىز بالىلىرىنىڭ كۆز ئالدىدا — ئەگەر يېرىق - توشۇكلەردىن قارلىق تاغ چوققىلىرى كۆرۇنۇپ تۇرىدىغان شۇ ئۆينى مەكتەپ دەپ ئاتاش مۇمكىن بولسا — شۇ مەكتەپتە توساتتىن قۇلاق ئىشتىمگەن، مىسلىسىز يېڭى دۇنيا نامايان بولدى.

لېنىن ياشاپ تۇرغان موسكۋا شەھىرى ئەۋلىيائاتىدىن، ھەتتا

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

تاشكەنتتىنمۇ بىرنەچچە ھەسسە كاتتىلىقىنى، دۇنيادا تالاس ۋادىسىدەك كېلىدىغان چوڭ ـ چوڭ دېڭىزلارنىڭ بارلىقىنى، بۇ دېڭىزلاردا تاغدەك ـ تاغدەك پاراخوتلار ئۇزۇپ يۈرىدىغانلىقىنى بىز ئەنە شۇ يەردە بىلگەنىدۇق. بىلسەك، بازاردا سېتىلىدىغان كىرسىنلارمۇ يەر ئاستىدىن قېزىپ چىقىرىلىدىكەن. خەلق بېيىپ، تۇرمۇشىمىز ياخشىلانغاندا، مەكتىپىمىز دېرىزىلىرى چوڭ، ئاپپاق بىنادا بولىدىغانلىقىغا، بالىلارنىڭ پارتا ـ ئورۇندۇقتا ئولتۇرۇپ ئوقۇيدىغانلىقىغا بىز ئەنە شۇ چاغدىلا ئىشەنگەنىدۇق.

ئانچە ـ مۇنچە ھەرپ تونۇغاندىن كېيىن، «ئاتا»، «ئانا»نى يېزىشنى بىلمىسەكمۇ، بىرىنچى بولۇپ يازغان سۆزىمىز «لېنىن» بولدى. بىزنىڭ سىياسىي ئېلىپبەيىمىز «باي»، «كەمبەغەل»، «سوۋېت» دېگەن سۆزلەر ئىدى. دۇيشەن «ئىنقىلاب» دېگەن سۆزنى بىر يىلدىن كېيىن ئۆگىتىمەن، دەپ ۋەدە قىلدى.

بىز بىر تەرەپتىن، دۇيشەننىڭ گېپىگە قۇلاق سالاتتۇق، بىر تەرەپتىن، خىيالىمىزدا ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە ئۇرۇش مەيدانلىرىدا ئاقلار بىلەن ئۇرۇش قىلغاندەك بولاتتۇق. لېنىن توغرىسىدا دۇيشەن خۇددى ئۇنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندەك ھاياجانلىنىپ سۆزلەپ كېتەتتى. ئەلۋەتتە، ئۇنىڭ ئېيتقانلىرىنىڭ تولىسى ئۇلۇغ داھىي ھەققىدە خەلق ئاغزىدا داستان بولۇپ يۈرگەن رىۋايەتلەر ئىدى. بۇنىڭغا ھازىر ئەقلىم يېتىپ تۇرۇپتۇ، لېكىن بۇلار شۇ زامانلاردا دۇيشەننىڭ شاگىرتلىرى بولغان بىزلەر ئۈچۈن كۈندەك روشەن ھەقىقەتلەر ئىدى.

بىر كۈنى ئاق كۆڭۈللۈك بىلەن:

ــ مۇئەللىم، لېنىن بىلەن قول ئېلىشىپ كۆرۈشكەنمۇ-سىز؟ ــ دەپ سورىغانىدۇق، مۇئەللىممىز بىرقىسما بولۇپ باش چايقاپ:

ــ ياق، بالىلار، لېنىن بىلەن يۈز كۆرۈشۈش نېسىپ بولغان ئەمەس، ــ دېدى ۋە ئالدىمىزدا خىجالەت بولغاندەك خورسىنىپ

قويدى.

ھەر ئاينىڭ ئاخىرىدا دۇيشەن ئىش بىلەن يېزىغا پىيادە كېتەتتى ۋە ئىككى - ئۈچ كۈندە قايتىپ كېلەتتى. شۇنداق كۈنلەردە بىز ئۇنى تولىمۇ سېغىنىپ كېتەتتۇق. بىر تۇغقان ئاكامنى كۆتكەندەك، يەڭگەمگە سەزدۈرمەي، تېز - تېز ئارقا ھويلىغا چىقىپ، يايلاققا ۋە يولغا قاراپ، مۇئەللىمنىڭ خۇرجۇن كۆتۈرگەن قارىسى كۆرۈنەرمىكىن، يۈرىكىمنى ئىللىتقۇچى تەبەسسۇمنى قاچان كۆرەرمەن، مەرىپەتلىك سۆزلىرىنى قاچان ئاڭلارمەن، دەپ يولغا ئىنتىزار بولۇپ قارايتتىم.

دۇيشەنىڭ شاگىرتلىرى ئىچىدە ھەممىدىن چوڭى مەن ئىدىم. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئوقۇشتا باشقىلاردىن ياخشىراق ئىدىم، لېكىن، نەزىرىمدە باشقا سەۋەبمۇ يوق ئەمەس ئىدى. مۇئەللىمنىڭ ھەربىر سۆزى، كۆرسەتكەن ھەربىر ھەرپى مەن ئۈچۈن تەۋرۈك ئىدى، مۇئەللىمگە ئىخلاسىم زور ئىدى. شۇ سەۋەبتىن، مېنىڭ ئۈچۈن، دۇنيادا دۇيشەن ئەپەندى ئۆگەتكەن نەرسىنى بىلىۋېلىشتىنمۇ مۇھىم نەرسە يوق ئىدى. ئۇنىڭ بەرگەن دەپتەرلىرىنى ئاياپ - ئاۋايلاپ تۇتاتتىم، شۇنىڭ ئۈچۈن ئورغاقنىڭ ئۈچى بىلەن يەرگە، كۆمۈر بىلەن ئوچاق بېشىغا، چىۋىق بىلەن قارغا ۋە چاڭ - توزان كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان يولغا ھەرپ ۋە سۆزلەرنى يېزىپ ئۆگىنەتتىم. يەنە كېلىپ دۇنيادا مېنىڭ ئۈچۈن دۇيشەندىنمۇ بىلىملىك، دۇيشەندىنمۇ ئەقىللىك كىشى يوق ئىدى.

قىش كىرىپ قالدى.

بىرىنچى قار چۈشكۈچە، دۆڭنىڭ ئېتىكىدە شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان ئېرىقتىن قول تۇتۇشۇپ كېچىپ ئۆتۈپ يۈردۇق. كېيىن ئېرىقنىڭ سۈيى خۇددى پۇتنى كەسكەندەك ئاغرىتمىدىغان دەرىجىدە مۇزلاپ، كىچىك بالىلارنىڭ كۆزىدىن تارامىلاپ ياش تۆكۈلىدىغان دەرىجىگە يەتتى. ئەمدى بالىلارنى كۆتۈرۈپ ئۆتكۈزۈشكە توغرا كەلدى. دۇيشەن بالىلارنىڭ بىرىنچىسىنى يەلكىسىگە مىندۈرۈپ، ئىككىنچىسىنى قولىدا كۆتۈرۈپ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ئېرىقتىن ئۆتكۈزەتتى.

ھازىر شۇلارنى ئويلىسام، كۆرگەن كۆزۈمگىمۇ ئىشەنگۈم كەلمەيدۇ. ئادەملەر شۇ ۋاقىتتا نادانلىقىدىنمۇ ياكى ئەقلى كالتىلىق قىلغانلىقىدىنمۇ، ئەيتاۋۇر، دۇيشەننى زاڭلىق قىلىپ كۈلۈشەتتى، بولۇپمۇ تاغدا قىشلايدىغان، پەقەت ئۇن تارتىش ئۇچۇنلا كېلىدىغان بايلار تېخىمۇ بەكرەك زاڭلىق قىلىپ كۈلۈشەتتى. ئۇچىسىغا قوي تېرىسىدىن كېلىشكەن جۇۋا، بېشىغا سۆسەر قۇلاقچا كىيىپ، ئاستىدا سېمىز ئاتلىرىنى ئوينىتىپ، كېچىك يېنىدا بىزگە دۇچ كەلگەن ۋاقىتلىرىدا، ئۇلار دۇيشەننى مەسخىرە قىلىشاتتى. ئۇلاردىن بىرى ئالدىدا كېتىۋاتقان ھەمراھلىرىدىن بىرىنى قامچىسى بىلەن تۇرتۇپ قويۇپ:

— قارىغىنا، بىرىنى ھاپاش قىلىۋاپتۇ، بىرىنى كۆتۈرۈۋاپتۇ ! — دەپ كۈلۈپ كېتەتتى.

ئىككىنچى بىرى بولسا پۇشقۇرۇپ تۇرغان ئېتىغا ۋارقىراپ تۇرۇپ:

— ھىم، ئىزا تارتقىنىمدىن ئۆلەي دېدىم - دە، بۇنداق ئەمگەكچانلىقىنى بىلگەن بولسام، كىچىك خوتۇنلۇققا ئالاتتىكەنمەن، — دەپ قوشۇپ قوياتتى.

شۇنداق قىلىپ، ئۇلار قەستەن لاي چاچرىتىشىپ، قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ ئۆتۈپ كېتىشەتتى.

شۇنداق چاغلاردا بۇ نادانلارغا غەزىپىم قاينىپ، كۆچۈم يەتسە، ئاتلىرىنىڭ تىزگىنىدىن تۇتۇپ: «مۇئەللىمىمىزنى زاڭلىق قىلىشما ! ئۇياتسىز ئەخمەقلەر !» دەپ يۇزلىرىگە تۇكۈرگۈم كېلەتتى.

بىراق، نارەسىدە قىزنىڭ گېپىگە كىم قۇلاق سالاتتى دەيسىز. ئاچچىق - ئاچچىق كۆز يېشىمنى ئىچىمگە يۇتۇپ قېلىۋېرەتتىم. دۇيشەن بولسا بۇنداق ھاقارەتنى ئاڭلىمىغاندەك، بۇنداق سېسىق گەپلەرگە پەرۋاسۇ قىلىپ قويمايتتى، ئەكسىچە بىرەر قىزىق گەپ ياكى چاقچاق بىلەن بىزنى كۈلدۈرۈپ

كېتىۋېرەتتى.

كۆۋرۈك سېلىشقا ياغاچ تېپىش ئۈچۈن دۈيشەن ھەرقانچە ھەرىكەت قىلسىمۇ بولمىدى. بىر كۈنى بىز مەكتەپتىن چىقتۇق، بالىلارنى ئۆتكۈزۈۋېتىپ، دۈيشەن بىلەن ئېرىق بويىدا قالدىم. ئۆتۈش ئۈچۈن بىز تاش ۋە چىمدىن يول سالماقچى بولدۇق.

راستىنى ئېيتقاندا، ئاۋۇلدىكىلەرنىڭ ئۆزلىرى ئىنسابقىلسا، شۇ يەرگە ئىككى - ئۈچتىن تاش ئەكېلىپ تاشلىسا، كۆۋرۈك پۈتۈپ قالاتتى، لېكىن ئۇ زامانلاردا ئوقۇشنىڭ مەنىسىگە ئەقلى يەتمىگەن خالايىق دۈيشەننى ئانچىكى بىر بىكارچى ئەپەندى دەپ بىلىشەتتى. چىدىساڭ، ئوقۇت، چىدىمىساڭ، بالىلارنى ئۆيلىرىگە قايتۇرۇۋەت - دە، بىزنى تىنچ قوي، دېسە كېرەك. ئات كېچىپ ئۆتىدىغان يەرگە كۆۋرۈك سېلىپ ئۆگەنمىگەن ئادەملەر - دە، ئۇلار. بىزنىڭ مۇشكۈلىمىزنى ئاسان قىلىش ئۈلارنىڭ ئۇخلاپ چۈشىگىمۇ كىرمەيتتى ! مەيلى قانداق بولسۇن، يۈرتداشلىرىمىز بىر ئويلاپ كۆرسە بولاتتى: نېمە ئۈچۈن باشقىلاردىن ئارتۇق بولسا بولسۇنكى، لېكىن كەم يېرى بولمىغان، ئەقىل - ھوشى جايىدا بۇ نەۋقىران يىگىتنىڭ شۇنچە ئازاب - ئوقۇبەت، خورلۇقلارغا قارىماي، تىرىشىپ - تىرمىشىپ ئۈلارنىڭ بالىلىرىنى ئوقۇتۇپ، ئۈلارغا قولىدىن كېلىشچە ئىلىم بېرىۋاتقانلىقىنىڭ سەۋەبى نېمە؟

شۇ كۈنى ئېرىققا تاش سېلىۋاتقان ۋاقتىمىزدا بىرىنچى قار چۈشكەنىدى. سۆڭەك - سۆڭەكتىن ئۆتۈپ پۈت - قولىمىزنى قاقشاتقان مۇزدەك سۇدا دۈيشەننىڭ يالاڭ ئاياغ بولۇۋېلىپ، چوڭ - چوڭ تاشلارنى كۆتۈرۈپ يۈرگىنىگە تېخىچە ئەقلىم يەتمەيدۇ. ئېرىقنىڭ ئوتتۇرىسىدا زورغا قەدەم تاشلاپ كېتىۋاتىمەن، ئېرىقنىڭ ئىچىدە قىپقىزىل چوغقا دەسسەپ كېتىۋاتقاندەك بولاتتىم. بىركەمدە پاچىقىمنىڭ مۇسكۈلى تارتىشىپ چىدىماي كەتتىم، نومۇس كۈچىدىن يا ۋارقىراشنى بىلەلمەي، يا قەددىمنى رۇسلىيالماي سۇغا ئاستا يىقىلىشقا باشلىدىم. دۈيشەن دەرھال

قولىدىكى تاشنى تاشلاپ، يۈگۈرۈپ كېلىپ مېنى كۆتۈرۈۋالدى ـ ده، ئېرىق بويىغا ئەكېلىپ، پەلتوسىغا ئولتۇرغۇزۇپ قويدى. ئۇ بىر دەم كۆكسىپ، كۆيۈشۈپ قالغان پۈتۈمنى ئۇۋۇلايتتى، بىر دەم مۇزلاپ قېتىپ كەتكەن قولۇمنى ئالىقىنى بىلەن ئۇۋۇلاپ، ئاغزىغا يېقىن ئەكېلىپ ئىسسىتىش ئۈچۈن توختىماي هوردايتتى.

ــ بولدى، ئالتۇناي، مەشەدە ئولتۇرۇپ ئىسسىنىۋال، ــ دېدى ئۇ دۈدۈقلاپ، ــ مەن ئۆزۈم پۈتكۈزىمەن...

تاش تۆكۈلۈپ يول پۈتكەندىن كېيىن دۈيشەن ئۆتۈكىنى كىيىپ ئولتۇرۇپ، تىترەك ئولىشىپ كەتكەن ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرىدى. بۇ چاغدا مېنىڭ چاچلىرىم پاخپايغانىدى، سوغۇقتا دىرىلداپ تىترەيتتىم.

ــ ئىسسىپ قالدىڭمۇ، قىزچاق؟ پەلتونى يېپىنىۋال، هەببەللى ! ــ دېدى ئۇ ۋە بىرئازدىن كېيىن، ــ ئاشۇ چاغدا بۇ يەرگە تېزەك قالدۇرۇپ كەتكەن سەنمىدىڭ، ئالتۇناي؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ هە، ــ دېدىم مەن.

دۈيشەن: «ئۆزۈمۇ شۇنداق دەپ ئويلىۋىدىم» دېگەندەك مىيىقىدا كۈلۈپ قويدى.

تېخىچە ئېسىمدە، شۇ چاغدا ئىككى يۈزۈم ئوتتەك قىزىپ كەتكەنىدى: بۇ ئەرزىمىگەن نەرسىنى مۇئەللىم بىلگەن ۋە ئېسىدە ساقلاپ يۈرگەنىكەن ـ ده ! ئۆزۈمنى بەختىيار هېس قىلدىم، بېشىم ئاسمانغا تاقاشقاندەك بولدى، دۈيشەنمۇ خۇشال بولغىنىمنى بىلدى.

ــ سادىغاڭ كېتەي، سۈپسۈزۈك بۈلىقىم، ــ دېدى ئۇ مېنى ئەركىلىتىپ، ــ شۇنداق دانا قىزسەنكى... قولۇمدىن كەلسە، سېنى چوڭ شەهەرگە ئەۋەتىپ ئوقۇتسام، قالتىس ئادەم بولۇپ يېتىشەر ئىدىڭ ـ ده !

شۇنداق دېدى ـ ده، دۈيشەن شارتتىدا بۈرۈلۈپ ئېرىق بويىغا

باردى.

ئۇنىڭ تاشلار ئۈستىدە شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان كۆپكۆك سۇ لېۋىدە ئىككى ئالمىنىنى بېشىنىڭ ئارقىسىغا قويۇپ، كۆكرەك كېرىپ، تاغ ئۈستىدە ئۇزۇپ يۈرگەن ئاق بۇلۇتلارغا ئۆتكۈر كۆزلىرى بىلەن تىكىلىپ، خىيال سۈرۈپ تۇرغانلىقى تېخىچە كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ.

شۇ چاغدا ئۇ نېمىلەرنى ئويلىغاندۇر؟ خىيالىدا مېنى راستىنلا چوڭ شەھەرگە ئوقۇشقا ئۇزىتىۋاتامدىكىن؟ مەن بولسام دۈيشەنىڭ پەلتوسىغا يۆگىنىۋېلىپ: «ئەتىڭ، دۈيشەن مۇئەللىم بىر تۇغقان ئاكام بولۇپ قالغان بولسا، بوينىغا ئېسىلىپ ئەركىلەپ قاتتىق ـ قاتتىق قۇچاقلىسام، كۆزۈمنى يۇمۇۋېلىپ، دۇنيادا بارلىكى شېرىن ـ شېرىن گەپلەرنى شۇنىڭلاپ قۇلىقىغا دېسەم ! ئاھ، خۇدايىم، ئۇنى ماڭا بىر تۇغقان ئاكا قىلىپ قويساڭ نېمە بولاتتى !» دەپ تىلىگەنىدىم.

شۇ چاغدا بىز مۇئەللىمىمىزنىڭ ئادەمگەرچىلىكى، ئاق نىيەتلىكى ئۈچۈنمۇ ياكى بىزنىڭ كېلەچىكىمىز توغرىسىدا باش قاتۇرغانلىقى ئۈچۈنمۇ، ئىشقىلىپ ئۇنى يېقىن كۆرۈپ ئىززەت ـ ھۆرمەتنى قىلغان بولساق كېرەك. بىز گۆدەك بالىلار بولساق مۇ، ئويۇمدا، شۇ ۋاقىتتىلا شۇ ئىشلارغا ئەقلىمىز يېتىپ تۇراتتى. بولمىسا، تىزىمىزغا كەلگۈدەك سۇ كېچىپ، شامالدا نەپىسىمىز بوغۇلۇپ، قارغا كۆمۈلۈپ، شۇنچە ئۇزاق جايغا ـــ دۆڭگە ھەر كۈنى قاتناپ يۈرۈپ ئوقۇشقا بېرىشقا بىزنى كىم مەجبۇر قىلاتتى دەيسىز. مەكتەپكە ئۆز ئىختىيارىمىز بىلەن ھەۋەس قىلىپ باراتتۇق. ئوقۇشۇڭلارغا بارساڭلارچۇ، دەپ ھېچكىم بىزنى ھەيدىمەيتتى. بۇ مۇز ئېغىلدا يۇز ـ كۆزلىرىمىزنى قىروۋ بېسىپ، پۇت ـ قوللىرىمىز سوغۇقتا مۇزلاپ قالسىمۇ چىداپ ئولتۇراتتۇق. پەقەت مەشنىڭ يېنىغا نۆۋەتلىشىپ كېلىپ ئىسسىنىۋالاتتۇق، قالغانلىرىمىز ئۆز ئورنىمىزدا ئولتۇرۇپ، دۈيشەننىڭ دەرسلىرىگە قۇلاق سېلىپ، ئوقۇش بىلەن مەشغۇل بولاتتۇق.

مانا شۇنداق قەھرىتان قىش كۈنلىرىنىڭ بىرىدە، ئەمدى ئويلىسام، بىرىنچى ئاينىڭ ئاخىرلىرى بولسا كېرەك، دۇيشەن ئۆيۈمۈئۆي كىرىپ بىزنى يىغدى ـ دە، مەكتەپكە باشلاپ كەتتى. ئۇ ئۇنچىقماي ماڭماقتا، قاپاقلىرى بۇركۈت قانىتىدەك يىغىلغان، رەڭگى ئۆچكەن، يۈزى خۇددى قارا چويۇندا قۇيۇلغاندەك ئىدى. بىز مۇئەللىمىمىزنى ھېچقاچان مۇنداق ھالەتتە كۆرمىگەنىدۇق. ئۇنىڭ ئەلپازىغا قاراپ بىزمۇ جىم ماڭدۇق، بىرەر كۆڭۈلسىز ھال يۈز بەرگەنلىكىنى سېزىپ تۇراتتۇق.

ئادەتتە، يولدا قار دۆۋىلىرىگە دۇچ كەلگەندە دۇيشەن دائىم ئاۋۇال ئۆزى يول ئېچىپ ماڭاتتى، ئۇنىڭ كەينىدىن مەن ماڭاتتىم، باشقا بالىلار مېنىڭ كەينىمدىن ماڭاتتى. بۇ قېتىمقى دۆۋىگە چىقىپ كېتىپ بارىمىز، كېچىسى قار دۆۋىلىنىپ قالغانكەن، دۇيشەن يول ئاچقىلى ئالدىغا ئۆتۈپ كەتتى. بەزىدە ئادەمنىڭ ئارقىسىدىنمۇ ئۇنىڭ ئەلپازىنى، كۆڭلىدە نېمە گەپلەر ئۆتۈۋاتقانلىقىنى دەرھال سېزىۋالغىلى بولىدىكەن. شۇ چاغدا مۇئەللىمىمىزنىڭ بېشىغا ئېغىر مۇسىبەت چۈشكەنلىكى سېزىلىپ تۇراتتى، نېمىشقا دېگەندە، ئۇ بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، ئېغىر قەدەم تاشلاپ كېتىپ باراتتى. كۆز ئالدىمدا گاھى قارا، گاھى ئاق بىرنېمىلەر دەھشەت سېلىپ تۇرغانلىقى تېخىچە ئېسىمدە: بىز غاز دەك تىزىلىپ دۆڭگە چىقىپ كېتىۋاتقىنىمىزدا، قارا پەلتو ئاستىدىن دۇيشەننىڭ مۇكچەيگەن قەددى كۆزىمىزگە كۆرۈندى، ئۇنىڭدىن يۇقىرىسىدا ئاپپاق قار دۆۋىلىرى تۆگە ئۆركىشىدەك كۆرۈنۈپ تۇراتتى، شامال قار دۆۋىلىرىنىڭ ئۈستىنى ئۇچۇرۇپ تۇراتتى، ئۇنىڭدىنمۇ يۇقىرىسىدىراق ـــ سۈتتەك ئاپپاق ئاسماندا بىر قارا بۇلۇت قارا داغدەك كۆزگە چېلىقىپ تۇراتتى.

مەكتەپكە يېتىپ كەلگەن ۋاقتىمىزدا دۇيشەن مەشكە ئوتمۇ قالمىدى.

ـــ ھەممىڭلار ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار، ـــ بۇيرۇدى ئۇ.

ھەممىمىز ئورنىمىزدىن تۇردۇق.

ـــ باش كىيىمىكلارنى ئېلىكلار.

ھەممىمىز ئىتائەتمەنلىك بىلەن باش كىيىملىرىمىزنى قولىمىزغا ئالدۇق، ئۇ ئۆزىمۇ ھەربىي سەپتىن كىيىپ كەلگەن قۇلاقچىسىنى ئالدى. بۇنىڭ سەۋەبىگە ئەقلىمىز يەتمەي تۇرىۋەردۇق. كېيىن مۇئەللىمىمىز بوغۇلغان ئاۋازى بىلەن ئۆزۈپ - ئۆزۈپ گەپ باشلىدى:

ـــ لېنىن ئالەمدىن ئۆتتى. ھازىر پۈتۈن دۇنيادىكى ئادەملەر ماتەمدە، سىلەرمۇ ئۆز ئورنۇكلاردا تۇرۇپ، مانا بۇ سۈرەتكە قاراپ ماتەم تۇتۇكلار. بۇگۈنكى كۈن ئۆمۈرۋايەت ئېسىكلاردا قالسۇن.

مەكتىپىمىزنىڭ ئىچى خۇددى قارىنىڭ ئاستىدا قالغاندەك جىمجىت بولۇپ قالدى. ئىشىك - دېرىزىدىن شامالنىڭ ۋىزىلدىشى، شامال ئۈچۈرۈپ كەلگەن قارنىڭ شىتىرلاپ پاخال ئۈستىگە چۈشۈشىلا ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

ۋاراڭ - چۇرۇڭ قاپلىغان چوڭ - كىچىك شەھەرلەر جىمىپ، يەرۈكۆكۈنى لەرزىگە كەلتۈرۈپ تۇرغان زاۋۇتلار سۈكۈتكە چۆمگەن، گۈلدۇرلەپ دالا - دەشتىلەرنى ياڭرىتىپ تۇرغان پويىزلار كەلگەن يېرىدە توختاپ، پۈتۈن دۇنيا ماتەم لىباسىغا پۈركىنىپ تۇرغان پەيتتە ـــ مانا شۇ ماتەم سائىتىدە، كىچىك ئوقۇغۇچىلاردىن بولغان بىز ـــ دۇيشەنىنىڭ شاگىرتلىرى، مەكتەپ دەپ ئاتالغان، ھېچكىم بىلمەيدىغان بۇ مۇزدەك ئېغىلدا مۇئەللىمىمىز بىلەن يانمۇيان غەمكىن قىياپەتتە سەپ تارتىپ تۇردۇق. لېنىن ئۈچۈن ھەممىدىن كۆپرەك كۆيۈپ - پىشقان، ئەڭ يېقىن بولغان كىشىلەردەك ۋىدالاشتۇق. لېنىن بوۋىمىز بولسا كەڭرەك كېلىپ قالغان ئاشۇ ھەربىي كىيىمىدە، يارىدار بولغان قولى بوينىغا ئېسىلغان ھالدا ئاۋۋالقىدەكلا تامغا ئېسىلغان يېرىدە روشەن، مۇلايىم كۆزى بىلەن بىزگە قاراپ: «بالىلار، كېلەچىكىڭلارنىڭ قانداق گۈزەل، قانداق پارلاق بولىدىغانلىقىنى بىلسەڭلار ئىدى !» دېگەندەك تۇيۇلاتتى. ئاشۇ جىمجىت دەقىقىدە، نەزىرىمدە، دەرھەقىقەت ئۇ مېنىڭ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كېلەچىكىمنى ئويلاپ تۇرغاندەك كۆرۈنۈپ كەتتى كۆزۈمگە.

كېيىن دۇيشەن كۆز ياشلىرىنى قولى بىلەن ئېرتتى ـ دە:

ـــ مەن بۇگۈن يېزىغا ماڭىمەن، كومپارتىيەگە كىرىمەن. ئۇچ كۈندىن كېيىن قايتىپ كېلىمەن، ـــ دېدى.

نەزىرىمدە، مۇشۇ ئۇچ كۈن تەبىئەتنىڭ ئەڭ ئاچچىق، ئەڭ قايغۇلۇق كۈنلىرى بولدى. دۇنيادىن ئۆتكەن ئۇلۇغ زاتنىڭ ئورنىنى تەبىئەتنىڭ ئاللىقانداق زور كۈچى تولدۇرماقچى بولغاندەك، دەرد ـ ئەلىمىنى قەھرىتان سوغۇقتا بېرىپ، گۈرۈلدەپ ئۇشقىرتىپ، ئۆزىنى ئىشىك ـ دېرىزە ۋە تاشلارغا ئۇرۇپ تىنچىمايتتى.

بىزنىڭ ئاۋۇل جىملىققا چۆكتى، پەسلەپ چۈشكەن بۇلۇتلار ئارىسىدا غۇۋا بولۇپ قارىسى كۆرۈنۈپ تۇرغان تاغۇتاشلار ئېتىكىدە جىمىپ قالدى. بوران ـ چاپقۇندا قىڭغىيىپ قالغان مورىلاردىن ئۇزۇن ـ ئۇزۇن تۇتۇن چىقىپ تۇراتتى، ئادەملەر ئۆيدىن چىقماي جىمىپ قېلىشتى. ئەتراپتا بۆرىلەر ھۇۋلىشاتتى. كۈپكۈندۈزلىرىمۇ بۆرىلەر قۇتراپ، چوڭ يوللاردا ھۇرۇشۇپ يۈرىدىغان، كېچىلىرى ئاۋۇلىغا يېقىن كېلىپ، چىشلەپ تارتقۇلايدىغان ھېچنېمە تاپالماي، تاڭ ئاتقۇچە ھۇۋلاپ چېپىشىپ يۈرۈشىدىغان بولۇپ قېلىشتى.

نېمىشقىدۇر بىردىنلا مۇئەللىمىمىزدىن ئەنسىرەشكە باشلىدىم. ئۇنىڭ ئۇچىسىدا پەلتودىن باشقا نەرسە يوق ئىدى. مۇشۇنداق سوغۇقتا ئۇ قانداق قىلىۋاتقاندۇر؟ دۇيشەن كېلىدىغان كۈنى كۆڭلۈم غەشلىكتە ئۆتتى، ئۆزۈمنى قويغۇدەك يەر تاپالماي قالدىم. بىردەم ـ بىردەم ئىشىك ئالدىغا چىقىپ، قارىسى كۆرۈنەرمىكىن دەپ كۆزۈم تۆت بولۇپ يۈردۈم. جىمجىت، ئاپپاق قارغا پۈركەنگەن دالادا، ئىنىس ـ جىن كۆرۈنمەيدىغان يايلاقتا ئادەم تۇرماق ئادەمنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەيتتى.

«كەچكە قالماي بالدۇرراق كېلىۋالارسىز ! سادىغاڭ كېتەي، مۇئەللىم، بىز سىزنى تولا كۈتۈپ كەتتۇق، ئاڭلىدىڭىزمۇ؟

بەكمۇ كۈتۈپ كەتتۇق !»

لېكىن، ئۇنىسىز خىتابىمغا دالادىن ھېچبىر جاۋاب بولمىغاندىن كېيىن، يەڭگەمگە چاندۇرماي يىغلاپمۇ ئالدىم.

ھەدەپ ئىشىك ئالدىغا چىقىپ ـ كىرىپ تۇرۇشۇم يەڭگەمنىڭ جېنىغا تەگدى بولغاي:

ـــ ھەي شۇم، ئىشكىنى تىنچ قويامسەن، يوق؟ ماڭ يۈگۈر، ئۆيۈڭگە كىرىپ يىپىڭنى ئېگىرىپ جىم ئولتۇر. بالىلارنىمۇ تازا مۇزلىتىۋەتتىڭ، ئۆلگۇر. ئەمدى ئۆيدىن چىقىپ باققىنا قېنى ! ـــ دەپ قولى بىلەن ھەيۋە قىلىپ، مېنى ئۆيدىن چىقارماي ئولتۇرغۇزۇپ قويدى.

قاش قارىيىپ قالدى، مۇئەللىمىمىزنىڭ كەلگەن ـ كەلمىگەنلىكىدىن بىخەۋەر ئولتۇراتتىم. يۈرىكىم ئەنسىز تېپىچەكلەيتتى. بىردەم ـ بىردەم ئۆزۈمگە ئۆزۈم تەسەللى بېرىمەن: دۇيشەن ئاۋۇلغا قايتىپ كەلگەن بولسا كېرەك، قايتىپ كېلىمەن دېگەن كۈنى قايتىپ كەلمىگەن ئىش بولۇپ باقمىغانغۇ بۇ كەمگىچە. بىردەم يەنە ئەنسىرەشكە باشلايمەن: بىتاپ بولۇپ قالغان بولسا، مادارى كېتىپ، زورغا قەدەم تاشلاپ كېلىۋاتقاندۇر، بوراندا قېلىپ، يولدىن ئېزىپ كەتسە قانداق قىلارمەن ! يىپ ئېگىرمەكچى بولىمەنۇ، قولۇم تىترەپ، يىپ ھېلىدىن ـ ھېلىغا ئۈزۈلۈپ تۇراتتى، بۇنى كۆرگەن يەڭگەمنىڭ ئوغلى قاينايتتى:

ـــ ساڭا نېمە بولدى؟ ياغاچ بولۇپ قالغانمۇ نېمە قولۇڭ ! ـــ دەپ ھومىيىپ، ھامان ماڭا نەپرەتلىك كۆزى بىلەن قارايتتى. ئۇ بارا ـ بارا چىدىيالماي قالدى، ـــ ھەي ئۆلۈم كۆرمىگەن، تۇر ئورنۇڭدىن، سايقال بۇۋىنىڭ تاغرىنى ئاپىرىپ بەر، ـــ دېدى.

خۇشاللىقىمدىن ئورنۇمدىن ئىرغىپ تۇرۇپ كېتىپتىمەن. دۇيشەن ئاشۇ سايقال بۇۋىنىڭ ئۆيىدە تۇراتتى ـ دە. سايقال بۇۋى بىلەن قارتاڭباي بوۋامنىڭ ماڭا يىراقراق تۇغقانچىلىقى بار ئىدى. ئىلگىرى ئۇلارنىڭكىگە بارغىنىمدا، بەزىدە قونۇپمۇ

قالاتتىم. يەڭگەمنىڭ ئېسىگە شۇ نەرسە كەلدىمۇ، يا خۇدانىڭ ماڭا رەھمى كەلدىمۇ، ئىشقىلىپ، تاغارنى قولۇمغا ئېلىپ تۇرغىنىمدا، يەڭگەم يەنە:

ــ تولىمۇ جېنىمغا تېگىپ كەتتىڭ، ماڭ شۇ ياقتا ! ماقۇل كۆرۈشسە، سايقالىنىڭكىدە قونۇپ قال، يوقال كۆزۈمدىن... ــ دەپ قوشۇپ قويدى.

يۈگۈرۈپ هويلىغا چىقتىم، شامال باخشى ۋارقىرىغاندەك تۇرۇپ پەسلەيتتى، تۇرۇپ قاتتىق گۈركىرەپ، مۇزدەك قارنى لاۋۇلداپ يېنىپ تۇرغان يۈزۈمگە ئۇراتتى. تاغارنى قولتۇقۇمغا قىسۋېلىپ، يېڭىلا دەسسەلگەن ئات تۇياقلىرى ئىزى بىلەن ئاۋۇلنىڭ نېرىقى چېتىگە قاراپ غۇيۇلداپ چېپىپ كەتتىم. كاللامدا بىرلا خىيال: «كەلگەنمىكىن، مۇئەللىم كەلگەنمىكىن؟»

هاسىراپ ـ هۆمۈدەپ يېتىپ باردىم، قارىسام، ئۇ يوق ئىكەن. ئىشىك ئالدىدا نەپىسىم ئاغزىمغا تىقىلىپ قاراپ تۇرۇپ قالغانلىقىمنى كۆرۈپ، سايقال بۇۋاي قورقۇپ كەتتى:

ــ ساڭا نېمە بولدى؟ نېمانچىلا يۈگۈردۈڭ، تىنچلىقمۇ ئۇلار؟

ــ ھە، تىنچلىق. مانا، تاغرىڭنى ئەكېلىۋېدىم. مەشەدە يېتىپ قالسام مەيلىمۇ؟

ــ ھە، بالام، يېتىپ قال، چىراغىم... ئۇھ، سارالڭ قىز ! يۈرىكىم قېپىدىن چىقىپ كېتەي دەپ قالدى دېسە ! ئۆزۈڭمۇ كۆزدىن بېرى قاراڭنى كۆرسەتمەي قويدۇڭ. كەل، ئوتقا يېقىن كېلىپ ئولتۇر، ئىسسىنىۋال.

ــ قازانغا گۆش سال، كەمپىر، قىزىمنى مېھمان قىل. دۇيشەننىڭمۇ كېلىدىغان ۋاقتى بولۇپ قالدى، ــ دېرىزە يېنىدا كونا پىيىمىسىنى ياماپ ئولتۇرغان قارتاڭباي بوۋاينىڭ ئاۋازى چىقتى.

ــ ئاللىقاچان كېلىشى كېرەك ئىدى ـ ھە، مەيلى، قاراڭغۇ چۈشكۈچە كېلىپ قالار. ئۆيگە قايتىشىدا ئاتنىڭ قەدىمىمۇ ئىلدامليشىپ قالىدۇ.

بارا ـ بارا دېرىزلەر قاراڭغۇلىشىپ، تۇنمۇ يېتىپ كەلدى. يۇرىكىم پايلاقچىلىق قىلىپ تۇرغاندەك، ئىتلار قاۋۇشىپ كەتكەندە يا قۇلىقىمغا ئادەم تىۋىشى ئاڭلانغاندا چۆچۈپ كېتەتتىم. لېكىن، دۈيشەندىن دېرەك يوق. ھېلىمۇ ياخشى، سايقال بۇۋى بىر مەھەلگىچە ئۇ يەر ـ بۇ يەردىن گەپ قىلىپ، ۋاقىتنىڭ ئۆتكەنلىكىنىمۇ بىلمەي قالدۇق. ئەنە كېلەر ـ مانا كېلەر، دەپ كۈتۈپ ئولتۇرىۋېرىپتىمىز، قارىساق، يېرىم كېچىدىن ئېشىپ كېتىپتۇ، كۈتە ـ كۈتە ھارغاندىن كېيىن، قارتاڭباي بوۋام:

ـــ قوي ئەمدى، كەمپىر، ئورۇن سال، ياتايلى. بۇگۈن كەلمەيدۇ ئەمدى، كەچ بولۇپ كەتتى. باشلىقلارنىڭ نېمىسى كۆپ دېسەڭ، ئىشى كۆپ بولىدۇ، بىرەر ئىش بىلەن مەلىكە بولۇپ قالغان بولسا كېرەك، بولمىسا ئاللىقاچان كېلىپ بولار ئىدى، ـــ دېدى ـ دە، يېشىنىپ، ئورنىغا كىرىپ يېتىشقا تەييارلاندى.

ماڭا مەشىنىڭ ئارقىسىغا، بىر بۇلۇڭغا ئورۇن سېلىپ بەردى. كۆزۈمگە ھېچ ئۇيقۇ كەلمىدى، بوۋاينىڭ يۆتىلى تۇتۇپ، ئۇيان ـ بۇيان ئۆرۈلۈپ، شۇنىڭلاپ ئايەت ئوقۇپ ياتتى ـ دە، بىر مەھەلدىن كېيىن ئەنسىرىگەن ئاھاڭدا:

ـــ تاي قانداقراقكىن؟ خەق بىكاردىن ـ بىكارغا بىر تۇتام ئوت ـ چۆپ بەرمەيدۇ، سۇلۇنى بولسا پۇلغىمۇ سېتىۋالغىلى بولمايدۇ، ـــ دەپ غودۇڭشىپ قويدى.

قارتاڭباي بوۋام بىرئازدىن كېيىن ئۇخلاپ قالدى. شامالنىڭ ئۇشقىرتىپ ۋىزىلدىشى كىشىنى تىنچ قويمىدى. شامال خۇددى تامدا پايپاسلاپ يۈرگەندەك، غودۇر ـ بۇدۇر پەنجىلىرى بىلەن ئۆينىڭ ئۆگزىسىنى سىلىغاندەك قىلىپ، ئەينەكنى چوقۇلايتتى. ھويلىدا شامالنىڭ تامغا ئۆزىنى ئۇرۇۋاتقىنى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

بوۋاينىڭ گېپى مېنى ئەنسىرىتىپ دەككە ـ دۈككىگە سېلىپ قويدى. نەزىرىمدە، دۈيشەن ھازىر يېتىپ كېلىدىغاندەك، تۇرقى خىيالىمدىن نېرى بولماي، كۆز ئالدىمغا كېلىپ تۇرۇۋالدى، يالغۇز ئۆزى دالادا نېمە ئەھۋالدا قالدىكىن، دېگەن ۋەھىمە

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

يۈرىكىمنى مۇجۇۋەردى. قانچە ئۇزاق ئۇخلىدىمكىن، ئۇشتۇمتۇت نېمىدىندۇر چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتىم ـ دە، شۇ زامان ياستۇقتىن بېشىمنى كۆتۈردۈم. ۋەھىمىلىك ھۇۋلىغان ئاۋاز قەيەرلەردىندۇر چىقىپ ھاۋا بوشلۇقىغا تارقالدى، يەنە كېلىپ ھاۋادا قەيەرلەردىدۇر توختىماي ئەكس ئېتەتتى. بۆرە ئاۋازى! يالغۇز بىرلا ئەمەس، كۆپلىگەن بۆرىلەرنىڭ ئاۋازى. بۆرىلەر تۇشمۇتۇشتىن ھۇۋلىماقتا، ئۇلارنىڭ ھۇۋلىشى شامالغا قوشۇلۇپ كەڭ يايلاقتا تەكرارلىناتتى، گاھ نېرىدىن، گاھ يېقىندىن ئاڭلىناتتى، بەزىدە خۇددى يېقىنلا بىر يەردىن، ئاۋۇلنىڭ چېتىدىنلا ئاڭلىناتتى.

ـــ بۇران ۋىزىلداۋاتىدۇ، يەر يۈتقۇرلار، ـــ دېدى مومای شۇنىرلاپ.

بوۋاي جىمجىت قۇلاق سېلىپ ئاڭلىدى ۋە ئوپۇل ـ توپۇل ئورنىدىن تۇرۇپ كەتتى:

ـــ ياق، كەمپىر، بۆرىلەرنىڭ ھۇۋلىشى ھېچبىر سەۋەبسىز ئەمەس! بىرنېمىنى قوغلىشىپ يۈرىدۇ ئۇلار. ئادەمنىمۇ، بىرەر يىلقىنىمۇ ئەيتاۋۇر بىرنېمىنى قورشىۋېلىشقان. ئاڭلىدىڭمۇ؟ خۇدايىم ساقلىسۇن، يەنە بىزنىڭ دۇيشەن بولمىسۇن! ئاخىر ئۇ ھېچنېمىگە پىسەنت قىلمايدىغان تەنتەك ـ دە.

قارتاڭباي قاراڭغۇدا جۇۋىسىنى ئاختۇرۇپ ھودۇقۇپ قالدى:

ـــ چىرىغىڭنى ياق، كەمپىر، چىرىغىڭنى ياقساڭچۇ! خۇدا خەيرىڭنى بەرسۇن، تېزرەك بول!

بىزمۇ تىترەپ، قاقشاپ، ئالدىراپ ئورنىمىزدىن تۇردۇق، كەمپىر بىلەن ئىككىمىز چىراغنى تېپىپ ئۆينى يورۇتقۇچە گويا كۈچلۈك بىر قول كانىيىدىن چىڭ سىققاندەك، بۆرىلەرنىڭ قۇتراپ ھۇۋلىشى توساتتىن توختاپ قالدى.

ـــ يېتىشۋالدى، ئۆلگۈرلەر! ـــ قارتاڭباي ۋارقىرىۋەتتى ـ دە، شۇ زامانلا ھاسىسىنى ئېلىپ ئۆزىنى ئىشىككە ئاتتى، لېكىن دەل شۇ چاغدا ئىتلارنىڭ قاۋىغان ئۈنى ئاڭلاندى. كىمدۇر قارنى

غاچىرلىتىپ دېرىزە يېنىدىن ئۆتتى، پۇتىنى قاتتىق قاقتى ۋە تاقەتسىزلىك بىلەن ئىشىكنى ئۇردى.

ئۆيگە بۇلۇتسىمان مۇزدەك بىرنېمە يوپۇرۇلۇپ كىردى. بۇلۇت تارقالغاندىن كېيىن قارىساق، دۇيشەن تۇرۇپتۇ. يۈزىدە قان يوق، تامدەك تاتىرىپ كەتكەن، ھاسىراپ، دەلدەڭشىپ بوسۇغىدىن ئۆتۈپ، تامغا يېقىن كېلىپ تايىنىپ تۇرۇپ قالدى.

— مىلتىق! — دۇيشەن ھالسىرىغان ھالدا ۋارقىرىدى.

بىز ئۇنىڭ گېپىنى ئۇقمىغاندەك گاڭگىراپ تۇرۇپ قالدۇق. كۆز ئالدىمنى قاراڭغۇلۇق بېسىپ، چال بىلەن كەمپىرنىڭ:

— قارا قوي، ئاق قوي بېشىڭدىن سەدىقە! باھاۋىدىن ئەۋلىيا سېنى ئۆز پاناھىدا ساقلاپتۇ. سەنمىدىڭ، بوتام؟ — دېگەن گەپلىرىنىڭ قۇلىقىمغا كىرگىنىنى بىلىمەن.

— مىلتىق قېنى، مىلتىق، ئاتا! — دېدى دۇيشەن تەكرارلاپ.

— مىلتىق يوق، نېمە بولدۇڭ، نەگە ماڭسەن؟

چال بىلەن كەمپىر دۇيشەننىڭ پېشىدىن تۇتۇۋالدى.

— سويىل بارمۇ؟

— سويىلنى نېمە قىلسەن، ھېچ ياققا بارمايسەن، ئېسىڭ جايىدىمۇ، بالام؟ كىم بىلەن تەڭلەشمەكچىسەن، بىزگە رەھىمىڭ كەلسۇن! — ھەر ئىككىيلەن يالۋۇرۇشقا باشلىدى.

بىردىنلا پۇتۇن ئەزايىم بوشىشىپ ماغدۇرسىزلىنىپ كەتكەندەك بولدى ـ دە، ئاستاغىنا يوتقانغا كىرىۋالدىم.

— ئۇلگۈرەلمىدىم، ھويلىغا يېتىپ كېلەي دەپ قېلىۋىدىم، قوغلاپ يېتىشىۋالدى، — دەپ ئېغىر خورسىنىپ قامچىسىنى بۇلۇڭغا تاشلىدى دۇيشەن.

— ئات يولدا كېلىۋاتقان چېغىدىلا ماداردىن كەتكەندى، بۆرىلەر قوغلاشتى، ئاۋۇلغا ئاران چېپىپ كەلدى ـ يۇ، گۈپ قىلىپ يىقىلدى، شۇ ھامان ھەممىسى يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇنىڭغا ئېسىلىشتى.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

— خۇدا سېنى بىر ساقلاپتۇ ! ئات كەتكەن بولسا سەدىقە، ئات يىقىلمىغان بولسا سېنىمۇ ئامان قويۇشمايتتى. ئەۋلىيا باھاۋىدىن قوللاپتۇ سېنى، ئاخىرى خەيرلىك بولسۇن. ئەمدى يېشىنىپ ئوتقا يېقىنراق كەل. كەل، ئۆتۈكۈڭنى تارتىپ قويماي، — دەپ قارتاڭباي بوۋام سۆيۈنگىنىدىن دۈيشەننى ئولتۇرغۇزۇشقا يەر تاپالماي قالدى.

— ھەي، كەمپىر، نېمەڭ بار يەيدىغان، ئىسسىت، چاققان بول.

ئۇلار ئوتقا يېقىن كېلىپ ئولتۇرۇشتى. شۇنىڭدىن كېيىن قارتاڭباي يېنىك نەپەس ئېلىپ، خورسىنىپ قويدى:

— ھە، مەيلى، پېشانەڭگە يېزىلغىنى بوپتۇ. ئۆزۈڭمۇ نېمانچە كەچ يولغا چىققانسەن؟

— يېزىلىق پارتىيە كومىتېتىنىڭ مەجلىسى ئۇزاقىقا سوزۇلۇپ كەتتى، ئاتا پارتىيەگە كىردىم.

— بۇ ئىشلىڭ ياخشى بوپتۇ. شۇنداق بولغاندىن كېيىن ئەتە ئەتىگەندە ماڭساڭ بولماسمىدى؟ سېنى گەجگەڭدىن ئىتتىرىپ، كەت، دېمىگەندۇر ئاخىر؟

— مەن بالىلارغا بۇگۈن كېلىمەن دەپ قويغانىدىم، — دېدى دۈيشەن، — ئەتە ئەتىگەندە دەرس بار.

— قارا، تەنتەكلىكىنى ! — دېدى قارتاڭباي ئاچچىقىدا تىزىغا ئۇرغىنىچە بېشىنى چايقاپ، — توۋا، ئاڭلىساڭچۇ، كەمپىر، بالىلارغا ۋەدە بېرىۋىدىم دەيدۇيا ! شۇ ماڭقىلارنى دەپ، خۇدا كۆرسەتمىسۇن، بىرەر پالاكەتكە ئۇچرىساڭ، ئۇ چاغدا نېمە بولاتتى؟ ئۆزۈڭ نېمە دەۋاتىسەنوي، ئويلاپ باققىنا؟

— بۇنى مەن مۇقەددەس بۇرچۇم دەپ بىلىمەن، ئاتا بۇغۇ مەيلىغۇ، ھەر دائىم پىيادە بېرىپ، پىيادە كېلەتتىم، بۇ دورەم مېنى شەيتان ئازدۇرۇپ، يالغۇز ئېتىڭىزدىن ئايرىپ، بۆرىلەرگە خامىتالاش قىلىپ بەرگىنىمنى دېمەمسىز...

— بولدى، بۇ گەپنى قىلما، بالام ! شۇ قىرچاڭغۇ ئاتىنىمۇ

تىلغا ئېلىپ ئولتۇرغىنىڭنى قارا، ــ دەپ قارتاڭباي كىنايە ئارىلاش سۆزلەپ قويدى، ــ ئۆمۈر بويى پېشانىمىزگە ئات پۇتۇلگەن ئەمەس بىزنىڭ، ئۇ سېنىڭ ئۈچۈن ئۆرۈملۈك بولسۇن. بۇگۈنكى كۈندە مېنىڭ ئارزۇ ـ ئارمانلىرىم يەردە قالمايدۇ، سوۋېت ھاكىمىيىتىلا بولمىغان بولسا، سادىغاڭ كېتەي، يەنە ئاتلىق بولۇپ قالمەن...

ــ شۇنداق دېسەڭچۇ، چالما، ــ دېدى سايقال كەمپىر يىغلامسىرغان ئاھاڭدا، ــ ئات سېنىڭدىن ئايلانسۇن... تامىقىڭنى ئىسسىقمدا ئىچىۋال، بالام...

ئارىنى جىملىق باستى. بىرئازدىن كېيىن قارتاڭباي خىيال سۈرۈپ، تېزەك چوغىنى تارتقۇچلاپ تۈرۈپ گەپ باشلىدى:

ــ قارىسام ئەس ـ ھوشلۇق يىگىت كۆرۈنمەن. بۇ گۆدەك بالىلارنى ئوقۇتمەن دەپ ئۆزۈڭنى مىڭبىر جاپا ـ مۇشەققەتكە دۇچار قىلىپ يۈرىسەن. بۇنىڭدىن باشقا تۈزۈكرەك ئىش تۇگەپ كەتكەنمۇ ساڭا؟ ئۆزۈڭنى بۇنچىلىك خورلىمىساڭ، ئۇنىڭدىن كۆرە بىرەرىگە چوپانلىققا ياللانساڭمۇ، ئۇستىبېشىڭ پۈتۈن، قارنىڭ توق بولاتتىغۇ، ئاخىر...

ــ ئاتا، مېنىڭ ئۈچۈن جان كۆيدۈرۈپ، يۈرىكىڭنى ئېچىشتۇرۇپ تۇرۇپسىز، بۇنى بىلمەن. ئەگەر شۇ ياش بالىلارمۇ سىزگە ئوخشاش ئوقۇشنىڭ نېمە كېرىكى بار، ئوقۇپ نېمە بولاتتۇق، دەپ تۇرۇشسا، ئۇ ھالدا سوۋېت ھاكىمىيىتى ئۇزاق داۋام قىلالماي قالمدۇغۇ. ئۆزىڭىز سوۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ ئۆمرى ئۇزاق بولسۇن، مۇستەھكەم بولسۇن دەۋاتىسىزغۇ ! شۇ سەۋەبتىن بالا ئوقۇتۇشنى ئۆزۈم ئۈچۈن خورلۇق دەپ بىلمەيمەن. قولۇمدىن كەلسە، بالىلارغا كۆپرەك بىلىم بېرەلىسەم، ئارمىنىم قالمايتتى. ئاخىر، لېنىنمۇ ئېيتقانغۇ...

ــ ھە، مەنمۇ بىر گەپ قىلاي، ــ دېدى قارتاڭباي دۈيشەنىڭ گېپىنى بۆلۈپ ۋە بىرئازدىن كېيىن گېپىنى باشلىدى، ــ سەنغۇ قايغۇرۇپ يۈرۈۋاتىسەن. قېنى، كۆز يېشىڭ بىلەن

www.uyghurkitap.com

لېنىننى تىرىلدۈرۈۋالالىساڭ ئىدى ! قېنى ئەمدى دۇنيادا شۇنداق بىر كۈچ تېپىلسا ئىدى ! يا بولمىسا سەن، باشقا ئادەملەردە دەرد قالمىدى، باشقا ئادەملەرنىڭ كۆڭلى سۇنۇق ئەمەس، دەپ ئويلامسەن؟ ئاخىر يۈرەك ـ باغرىمىز كۆيۈپ كېتىۋاتىدۇغۇ ! ئىلاجىمىز يوق ـ دە ! ئېتىقادى باشقا بولسىمۇ، سىياسەتكە توغرا كېلەمدۇ، يوقمۇ، ئۇنىڭغا ئاتاپ كۈنىگە بەش ۋاق دۇئا قىلىپ يۈرۈۋاتىمەن. بەزىدە، دۈيشەن بالام، قانچىلىك قايغۇرۇپ كۆز يېشى قىلساقمۇ، بەرىبىر پايدىسى يوقلۇقىغا ئەقلىم يېتىپ تۇرىدۇ. مەن قېرى شۇنداق دەپ قويدۇم: لېنىن خەلق قەلبىگە سىڭىپ كەتتى، دۈيشەن، ئەمدى ئۇ قاندىن قانغا، ئاتىدىن بالىغا ئۆتۈپ، ئەبەدىي ھايات ياشايدۇ...

ـــ تىلىكىڭىزدىن ئايلىناي، ئاتا، ھەق گەپنى ئېيتتىڭىز. ئۇنىڭ ئۆزى دۇنيادىن ئۆتكەن بولسىمۇ، لېكىن بىز لېنىن پەدىسىدە ياشايمىز...

مەن ئۇلارنىڭ پارىڭىغا قۇلاق سېلىپ، گويا ئۇزاق يەرلەرنى ئاستا ئايلىنىپ كەلگەندەك بولدۇم. دەسلەپتە ھەممە ئىش گويا بىر چۈشتەك بىلىندى. دۈيشەننىڭ ئامان ـ ئېسەن قايتىپ كەلگەنلىكىگە ئۆزۈمنى ئۇزاققىچە ئىشەندۈرەلمىدىم. بىرمەھەلدىن كېيىن يۈرىكىم خۇشاللىققا تولۇپ تېشىپ، نەپىسىم بوغۇزۇمغا سىغماي كەتتى. مۇشۇ خۇشاللىق ئېقىمىدا مەست بولۇپ، ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي ھۆڭرەك ئېتىپ يىغلاپ كەتتىم. بەلكىم شۇ تاپتا دۇنيادا مېنىڭدەك خۇشال بولغان كىشى بولمىغىيدى. بۇ چاغدا چال بىلەن كەمپىرنىڭ كۆلبىسىمۇ، گۈركىرەپ بوران چىقىۋاتقان كېچىمۇ، ئاۋۇلنىڭ بىر بۇلۇڭىدا قارتاڭباينىڭ يالغۇز ئېتىنى چىشلەپ ـ تارتىپ، خامتالاش قىلىۋاتقان بىر توپ ئاچ بۆرىلەرمۇ، ھېچنېمە كۆزۈمگە كۆرۈنمەي قالدى. قەلب، ئىدراك، پۈتۈن ۋۇجۇدۇم ئالەمدەك چەكسىز ـ پايانسىز، ئاجايىپ بەخت دەرياسىغا غەرق بولغانىدى. يىغلىغىنىم ئاڭلىنىپ قالمىسۇن دەپ بېشىمنى يوتقانغا پۈركەپ، ئاغزىمنى

قاتتىق يۇمۇپ ياتتىم. لېكىن، دۇيشەن:

— بۇ يىغلاۋاتقان كىم؟ — دەپ سوراپ قالدى.

— ھە، ئالتۇناي، بايا قورقۇپ كېتىۋىدى، شۇڭا يىغلاۋاتىدۇ، — دېدى سايقال بۇۋى.

— ئالتۇناي؟ نېمە قىلىپ يۇرۇپتۇ بۇ يەردە؟ — دۇيشەن ئورنىدىن ئىرغىپ تۇردى، بېشىمغا كېلىپ تىزلىنىپ ئولتۇردى - دە، قولى بىلەن مۇرەمنى سىلىدى.

— نېمە بولدۇڭ، ئالتۇناي؟ نېمىشقا يىغلايسەن؟

مەن يىغامنى توختىتالماي، يۇزۇمنى تام تەرەپكە ئۆرۈپ، تېخىمۇ قاتتىق يىغلاپ كەتتىم.

— ھە، ئاپپاق قىز، نېمىدىن قورقتۇڭ؟ شۇنداقمۇ قورقامدىكەن؟ چوپچوك بولۇپ تۇرۇپ - ھە... قېنى... ماڭا بىر قارىغىنا!

مەن دۇيشەننىڭ بوينىدىن چىڭ قۇچاقلىۋالدىم، كۆز ياشلىرىم بىلەن يۇيۇلغان، ئوتتەك يېنىپ تۇرغان يۇزۇمنى ئۇنىڭ يەلكىسىگە قويغان ھالدا ئۆزۈمنى تۇتالماي ھۆڭرەپ يىغلاۋەردىم! خۇشاللىق مېنى خۇددى قارا كېزىكتەك چىڭ قۇچاقلىۋالغاندى، ئۇنى نېرى قىلىشقا مېنىڭدە مادار يوق ئىدى.

— ۋوي، ۋوي، قورقۇپ جېنى چىقىپ كەتكەنمۇ نېمە. كەمپىر، بۇنىڭغا بىر دەم سېلىپ قويساڭچۇ، كەل، تېزرەك قىمىرلىساڭچۇ، — دەپ قارتاڭبايمۇ كىگىزدىن تۇردى.

ھەممىسى بىسەرەمجان بولۇپ كېتىشتى.

سايقال بۇۋى ئاللىقانداق ئايەتلەرنى ئوقۇپ، گاھىدا يۇزۇمگە سۇ پۈركۈپ، گاھىدا يەلكەمنى قېقىپ يۇرەتتى - يۇ، ئۆزىمۇ ماڭا قوشۇلۇپ يىغلايتتى.

ئۇھ، ئەگەر ئۇلار يۇرىكىم خۇشاللىققا تولۇپ تاشقانلىقتىن ئورنىدىن قوزغىلىپ كەتكەنلىكىنى بىلىشسە ئىدى، بەك ياخشى بولاتتى، لېكىن بۇنى تەرىپلەشكە ھالىم يوق ئىدى، راستىنى ئېيتقاندا بۇنىڭغا ئاجىزلىقمۇ قىلاتتىم.

قىش داۋاننىڭ كەينىگە ئۆتۈپ كەتتى. ئاسماندا كۆپكۆك باھار بۇلۇتلىرى ئۆزۈشكە باشلىدى. ئىسسىق ھاۋا ئېقىمى مۆز ئېرىگەن، كۆپكەن تۈزلەڭدىن تاغ باغرىغا، زېمىنغا باھار يېتىپ كەلگەنلىك خەۋىرىنى ۋە سۈت ھىدىنى ئەكەلدى. قارلار ئېرىپ، تاغدىكى مۆزلارمۇ ئېرىپ، تاشقىن سۇلار تاغ يەلكىلىرىدىن شىلدىرلاپ ئېقىشقا باشلىدى، سۇلار قوشۇلۇپ، ھەممىنى خاراب قىلغۇچى ئېقىنغا ئايلىنىپ، يالاپ كېتىلگەن جىلغىلاردا تىنىمسىز شاۋقۇنلارنى پەيدا قىلدى.

ئېھتىمال، بۇ مېنىڭ تۇنجى ئىللىق ياشلىق باھارىمدۇر. مەيلى قانداق بولسۇن، ماڭا بۇ يىلقى باھار ھەرقانداق چاغدىكىدىن گۈزەل كۆرۈندى. مەكتىپىمىزنىڭ يېنىدىكى دۆڭدىن ئەتراپتىكى دالاغا نەزەر تاشلىغىنىمدا، شۇ ھامان كۆز ئالدىمدا باش باھارنىڭ ئىنتايىن يېقىملىق مەنزىرىسى نامايان بولاتتى. كەڭ زېمىن غۇلچىنى كېرىپ، ئۆزىنى توختىتالماي تاغدىن قۇياش نۇرىغا تەلپۈنۈپ، يەڭگىل، خىيالىي تۇتۇن قاپلىغان بىپايان دالا ـ قىرلارغا غۇيۇلداپ يۇگۇرۈپ كېتىۋاتقاندەك بولاتتى، ئاللىقەيرلەردىن ھاۋانى لەرزىگە كەلتۈرۈپ كىشىگەن يىلقىلارنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئاسماندا كۆموش بۇلۇتلارنى ئارىلاپ كىشىلەرگە زوق بېرىپ ئۆتۈۋاتقان تۇرنىلار يەر ـ كۆككە باھاردىن دېرەك بېرىپ، ئۇزاق سەپەرگە ماڭغاندەك سەپ تارتىپ ئۆتۈشەتتى.

باھار كىرىشى بىلەن بىزگىمۇ جان كىردى. ئويۇن ـ كۈلكىمىز كۆپەيىپ، مەكتەپتىن ئاۋۇلغىچە بىر ـ بىرىمىزنى قوغلىشىپ، قىيغىتىشىپ باراتتۇق. يەڭگەم بۇنىڭغا ئاچچىقلىنىپ، مېنى تىللايدىغان ھېچقانداق پۇرسەتنى قولدىن بەرمەي تىللايتتى:

ـــ ھەي شۇم، نېمە سەكرەپ ـ قىيغىتىپ يۇرىسەن. ئولتۇرۇپ قالغان قېرى قىز، يۇرۇشۇڭنى قارا، يا قېرى

قىزلىقنى بوينۇڭغا ئالماقچىمۇ سەن؟ سەن دېمەتلىك قىزلار ئاللىقاچان ئەرگە تېگىپ، قېينىئانىلىق، قېينىئاتىلىق بولۇپ نەچچىنى تۇغۇۋەتتى، لېكىن سەن... تاپقان ئىشىڭنى قارا، مەكتىپىڭ بىلەن قوشمازار بولغۇر ! ئالدىرىماي تۇر تېخى، ئەدىپىڭنى بەرمەيدىغان بولسام...

يەڭگەمنىڭ دوقلىرى ماڭا ئانچە كار قىلمايتتى، ئۇنىڭ قارغىشلىرىنى ئاڭلاۋېرىپ قۇلىقىم پىشىپ قالغان. ئۇ ئاشۇنداق تىل ـ ئاھانەتتىن باشقىنى بىلمەيتتى، ئىچىنىڭ قارىلىقىدىن قېرى قىز بولۇپ كەتتىڭ دەيتتى، خالاس. مەن پەقەت شۇ يىلى باھاردىلا سەل بوي تارتىپ قالغانىدىم.

ـــ سەن تېخى كىچىك، يۈمران قىزغۇ، ـــ دەيتتى دۇيشەن چاقچاق قىلىپ، ـــ چاچلىرىڭ ئوتتەك قىزىل !

ئۇنىڭ گېپىگە ئازراقمۇ ئاچچىقىم كەلمەيتتى. ئەلۋەتتە، ئىچىمدە: «مەنغۇ يۈمران قىز، لېكىن چېچىم ئوتتەك قىزىل ئەمەس. چوڭ بولغاندىن كېيىن مەن ھەقىقىي قىز بولۇپ قالىمەن، ئۇ چاغدا مەن يەنىلا مۇشۇ قېلىپتا بولامدىم؟ يەڭگەم كۆرەر شۇ چاغدا مېنىڭ نەقەدەر چىرايلىق قىز بولۇپ قالغانلىقىمنى. دۇيشەن ماڭا كۆزلىرىڭ يۇلتۇزدەك يېنىپ تۇرىدۇ، چىرايىڭ ئىسسىق، دەيدۇغۇ» دەيتتىم.

بىر كۈنى مەكتەپتىن كەلسەم، ھويلىمىزدا ئىككى ناتونۇش ئات باغلاقلىق تۇرۇپتۇ. ئېگەر ـ جابدۇقىغا قارىغاندا، ئىگىلىرى تاغدىن چۈشكەندەك قىلاتتى. ئىلگىرىمۇ كىشىلەر بازارغا بېرىپ قايتقاندا ياكى تۇگمەنگە ئۇن تارتقىلى كەلگەندە ئۆيىمىزگە چۈشۈپ ئۆتەتتى.

بوسۇغىغا قەدەم قويماي تۇرۇپلا، يەڭگەمنىڭ قاقاقلىغان ياسىما كۈلكىسىنى ئاڭلىدىم:

ـــ جىيەن بالا، ئۇنچۇالا پىششىقلىق قىلۈەرمە، گادايلىشىپ كەتمەيسەن. يەڭگەڭنىڭ قەدرىنى كۆڭلۈڭدىكى كىشى قولۇڭغا چۈشكەندە بىلىسەن ! ھى ـ ھى ـ ھى !

يۇيۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ھەممەيلەن «ھو ـ ھو ـ ھو»، «ھى ـ ھى ـ ھى» قىلىپ جاۋاب بېرىشتى. مەن بوسۇغا ئاتلاپ ئۆيگە كىرىشىم بىلەنلا، ھەممەيلەن جىم بولۇپ قېلىشتى. تۆردە كىگىز سېلىنغان داستىخان يېنىدا يۇزلىرى قىپقىزىل، سېمىز بىر ئادەم ئولتۇرغانكەن. ئۇ چوڭ سۆسەر تۇمىقى ئاستىدىن ماڭا يالت قىلىپ قاراپ، تامىقىنى قىرىپ يۆتەلدى، ئاندىن پەسكە قارىدى.

ـــ ھە، كېلىڭ، ئاپپاق قىز، كېلىڭ ئاپپىقىم، كېلىڭ!

قارىسام يەڭگەم جىلمىيىپ، تولىمۇ شېرىن سۆزلۈك بولۇپ قاپتۇ. ئاغامۇ كىگىزنىڭ بىر چېتىدە يەنە بىرەيلەن بىلەن ئولتۇرۇپتۇ. ئۇلار «تۇز، كوزىر» دەپ قارتا ئويناپ، ھاراق ئىچىپ، غىزا يەپ ئولتۇرۇشۇپتۇ. ھەر ئىككىلىسى كەيپ، قارتا چۈشكەندە باشلىرىنى قىمىرلىتىشاتتى.

كۆك مۇشۇكۇم داستىخانغا يېقىن كەلگەنىدى، يۇزى قىزىل ئادەم ئۇنى مۇشتى بىلەن بىرنى ئۇردى. مۇشۇك بىچارە جان ئاچچىقىدا مىياڭلاپ، بىر بۇلۇڭغا بېرىپ جىم بولۇپ قالدى. يېگەن مۇشتى جېنىدىن ئۆتۈپ كەتتى ـ دە! قانداق قىلىپ چىقىپ كېتىشىمنى بىلەلمەي تۇرغىنىمدا، يەڭگەم ماڭا ئەسكەرتتى:

ـــ ئايلىناي بالام، تامىقىڭ قازاندا، ئېلىپ يېگىن، ـــ دېدى.

ئۆيدىن چىقىپ كەتتىم ـ يۇ، كۆڭلۈم غەش بولۇپ قالدى. ئىختىيارسىز ھوشيارلىنىپ قالدىم.

ئىككى سائەتلەردىن كېيىن مېھمانلار ئاتلىرىغا مىنىپ، تاغقا مېڭىپ كېتىشتى. يەڭگەم يەنىلا بۇرۇنقىدەك مېنى تىللاپ قارغاشقا باشلىغانىدى، «ھە، بايىقى گەپلىرى مەستلىكىدىن ئېيتقان گەپلىرى ئىكەن ـ دە» دەپ كۆڭلۈم ئورنىغا چۈشتى.

شۇ ۋەقە بولۇپ ئۇزاق ئۆتمەي، بىزنىڭكىگە بىر ئىش بىلەن سايقال بۇۋى كىرىپ كەلدى. ھويلىدا يۇرگىنىمدە، ئۇنىڭ: «ۋوي، بۇ نېمە قىلغىنىڭ! ئۇۋالىغا قېلىشتىن قورقمامسەن؟» دەپ كۆڭلى بۇزۇلۇپ گەپ قىلىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ قالدىم.

يەڭگەم بىلەن سايقال بۇۋى ئىككىسى قاتتىق تاكالىلىشىپ كېتىشتى. بىرمەھەلدىن كېيىن سايقال بۇۋى قىزىرىپ - بوزىرىپ ئۆيدىن چىقتى - دە، ماڭا ھەم ئىچ ئاغرىتىپ، ھەم ئاچچىقلىنىپ قاراپ قويۇپ، گەپمۇ قىلماستىن كېتىپ قالدى.

كۆڭلۈم غەلىتە بولۇپ قالدى. نېمىشقا ماڭا ئاچچىقلىنىپ قارايدىكىن، نېمە يامانلىق قىلغاندىمەن؟

ئەتىسى مەكتەپكە بارسام، دۇيشەننىڭ چىرايى تۇتۇق، غەمكىن كۆرۈندى، بىلىندۇرمەسلىككە ھەرقانچە تىرىشسىمۇ، ئۇنىڭ نېمە ئۈچۈن ماڭا قارىماي يۈرگىنىنى بايقىدىم. دەرستىن چۈشكەندىن كېيىن بىز ھەممىمىز قىيغىتىشىپ مەكتەپتىن چىققاندۇق، دۇيشەن مېنى چاقىرىپ قالدى:

— توختا، ئالتۇناي، — دېدى مۇئەللىم ئالدىمغا كېلىپ كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراپ، قولىنى مۇرەمگە قويۇپ، — سەن ئۆيگە قايتما، گېپىمنى چۈشەندىڭمۇ، ئالتۇناي؟

قورقۇپ يۈرىكىم جىغىدە قىلىپ كەتتى. يەڭگەمنىڭ نىيىتىنى ئەمدى چۈشەندىم.

— ماڭا مەن ئۆزۈم مەسئۇل بولىمەن، — دېدى دۇيشەن، — ھازىرچە بىزنىڭكىدە تۇرسەن، كۆزۈمدىن نېرى بولما، ماقۇلمۇ؟

رەڭگىم ئۆچۈپ كەتكەن بولسا كېرەك، دۇيشەن ئېڭىكىمدىن كۆتۈرۈپ، كۆزۈمگە تىكىلىپ قارىدى ۋە:

— قورقما، ئالتۇناي ! — دېدى ئادىتىچە كۈلۈپ قويۇپ، — مەن يېنىڭدا بولغاندا ھېچكىمدىن قورقما. ئوقۇشۇڭدىن قالما، ھېچنېمىنى خىيالىڭغا كەلتۈرمە !... ئۇنداق قىلمىسالا، سېنى قورقۇنچاق دەپ قالىمەن... — دەپ ئېسىگە بىرنەرسە كەلگەندەك قاقاقلاپ كۈلۈپ كەتتى.

— ماڭا خىلىدىن بېرى بىرنەرسىنى ئېيتماقچى بولۇپ يۈرۈۋىدىم، ئېسىڭدىمۇ، ئاشۇ قارتاڭباي ئاتا ئەزان ۋاقتى بىلەن تۇرۇۋېلىپ قاياققىدۇر چىقىپ كەتكەنىدى. بىر چاغدا قارىسام، ماڭا دەم سالدۇرىمەن دەپ، بىلەمسەن كىمنى — پالچىنى،

يۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

هېلىقى جايناقنىڭ كەمپىرىنى باشلاپ كېلىپتۇ. نېمىگە باشلاپ كەلدىڭىز دېسەم، بىر دەم سېلىپ قويسۇن، ئالتۇناينىڭ يۇرىكى قورققىنىدىن قوزغىلىپ كېتىپتۇ، دەيدۇ. ھە، بۇ ئالۋاستىنى يولغا سېلىۋېتىڭ، بۇنىڭغا بەرگۈدەك نېمە قوي بولسۇن بىزدەك كەمبەغەللەردە، پۇلىمىزمۇ يوق. ئات بېرەيلى دېسەك ئاتمۇ يوق. بار ـ يوقى بىر ئاتنى بۆرىلەر يەپ كەتتى، دەپ قوغلىۋەتتىم. سەن ئۇخلاپ ياتقانىدىڭ. تايىقىنى قولىغا تۇتقۇزۇپ چىقىرىۋېتىۋىدىم، مېنى ئاپپاق ساقلىم بىلەن ئۇياتقا قالدۇردۇڭ، دەپ قارتاڭباي ئاتا بىر ھەپتىگىچە مەن بىلەن گەپلەشمەي يۈردى. نېمىسىنى دەيسەن، كەمپىر بىلەن ئىككىسى مېھرىبان، ئاجايىپ ئادەملەر. يۇر ئەمدى، ئالتۇناي، ئۆيگە كېتىمىز، ـــ دەپ دۇيشەن مېنى ئۆزى بىلەن بىللە ئەكەتتى.

مۇئەللىمىنى بىكاردىن ـ بىكار خاپا قىلىپ قويماسلىق ئۈچۈن، ئۆزۈمنى ھەرقانچە بېسىۋېلىپ باقسامۇ، ھەدەپ مېنى ۋەھىمە چىرمىۋالدى. يەڭگەم كېلىپ ئۇرە ـ ئۇرە ئالدىغا سېلىپ ئەكەتسە، كىم نېمە دېيەلەيتتى؟ ئۆيگە بارغاندىن كېيىن ئۇلار مېنى ئۆز مەيلىچە دەپسەندە قىلسىمۇ، ئاۋۇلدىكىلەرنىڭ ھېچقايسىسى كېلىپ ئۇلارنى توسۇپ قالالمايتتى. بىر پالاكەت باشلاندى دېگەن ۋەھىمە بىلەن كېچىسى كىرپىك قاقماي چىقتىم.

دۇيشەن روھىي ھالىتىمنى ئەلۋەتتە چۈشىنەتتى. غەم باسقان كۆڭلۈمنى كۆتۈرۈش ئۈچۈن، ئەتىسى مەكتەپكە ئىككى تۇپ تېرەك كۆچىتىنى ئەكەپتۇ. ئوقۇش تامام بولغاندىن كېيىن دۇيشەن قولۇمدىن تۇتۇپ، بىر چەتكە ئېلىپ بېرىپ:

ـــ ھازىر، ئالتۇناي ئىككىمىز بىر ئىش قىلىمىز، ـــ دېدى ـ ده، ماڭا سىرلىق كۈلۈمسىرەپ قويدى، ـــ بۇ ئىككى تۇپ تېرەك كۆچىتىنى ساڭا ئاتاپ ئەكەلدىم، ئۇلارنى مەشەگە تىكىمىز. چوڭ بولۇپ بۇك ـ باراقسان بولغاندا سەنمۇ چوڭ بولۇپ ئادەم بولىسەن، گۈلدەك ئېچىلىسەن. قەلبى پاك، زېھنى ئۆتكۈر قىزسەن، مېنىڭ ھېس قىلىشىمچە، ئوقۇساڭ بىلىملىك ئادەم

بولسەن. بۇنىڭغا ئىشەنچىم كامىل، مېنى شۇنداق دېگەنىدى دەپ قالارسەن، پېشانەڭگە مۇشۇنىڭ پۈتۈلگەنلىكى بىلىنىپ تۇرۇپتۇ. سەن خۇددى ھازىر مۇشۇ كۆچەتكە ئوخشاش يۇمرانسەن. كەل، ئالتۇناي، بۇ كۆچەتلەرنى ئۆز قولىمىز بىلەن مەشەگە تىكەيلى. بەختىڭ ئوقۇشتىن ئېچىلسۇن، چاقناپ تۇرغان كۆزۈڭدىن ئايلىناي...

كۆچەتلەر بويۇم بىلەن تەڭ ياش كۆچەتلەر ئىدى. ئۇلارنى مەكتەپىمىزدىن سەل نېرىراقتا تىكىپ قويغانىدۇق، تاغ ئېتىكىدىن كەلگەن سەلكىن شامال ئەمدىلا چىققان كۆچەت يوپۇرماقلىرىنى سىلاپ ئۇنىڭغا جان كىرگۈزگەندەك بولدى. يوپۇرماقلار شىرىلداپ، شاخلارنى تەۋرىتىپ قويدى.

— مانا كۆردۈڭمۇ، شۇنداق چىرايلىقكى! — دېدى دۇيشەن ئارقىسىغا بىرنەچچە چامداپ قايتىپ كۇلگىنىچە، — ئەمدى ئاۋۇ بۇلاقتىن ئېرىق كولاپ كېلىمىز. تېخى كۆرسەن، شۇنچىلىك سەرۇى قامەت بولۇپ ۋايىغا يېتىدۇكى، مۇشۇ دۆڭدە ئاكا-ئۇكىدەك يانمۇيان قەد كۆتۈرۈپ تۇرىدۇ، ئۆتكەن - كەچكەنلەرنىڭ كۆزىگە چۈشۈپ، ھەممەيلەننىڭ بەھرىنى ئاچىدۇ. ئۇ ۋاقىتقا بارغاندا تۇرمۇشمۇ باشقىچە بولۇپ كېتىدۇ. ئالتۇناي، بېشىمىز ئامان بولسا، ئۇ ياخشى كۈنلەرمۇ نېسىپ بولار...

تاكى ھازىرغىچە دۇيشەننىڭ ئالىيجاناب پەزىلىتىنىڭ مېنى قانچىلىك تەسىرلەندۈرگەنلىكىنى ئىپادىلەپ بېرىشكە يەتكۈدەك سۆزلەرنىڭ مىڭدىن بىرىنمۇ تاپالمايمەن. شۇ چاغدا مەن دۇيشەنگە تىكىلىپ تۇرىۋېرىپتىمەن. ئۇنىڭ ئوچۇق چىرايى يۇزىنىڭ، مېھرىبان، سەمىمىي كۆزلىرىنىڭ نەقەدەر چىرايلىق ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى بىلەلمەي يۈرگەندەك؛ ئەمگەكچان، ئەپچىل قولىنى كۆرمىگەندەك، مۇلايىمغىنا كۇلۇمسىرىشىنىڭ شۇنچىۋالا ئوچۇق، شۇنچىۋالا پاك ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي يۈرگەندەك بولۇپ قاپتىمەن. بىر خىل يېڭى ۋە ناتونۇش ھېسسىيات خۇددى ئىسسىق ئېقىمدەك، مەن تېخى بىلمەيدىغان دۇنيادىن غىپىدە

قەلبىمگە ئېقىپ كىردى. دۇيشەننىڭ باغرىغا ئۆزۈمنى ئېتىپ: «مۇئەللىم، سىزنىڭ شۇنچىۋالا ياخشىلىق قىلغانلىقىڭىزغا رەھمەت... سىزنى قۇچاقلىغۇم، سۆيۈپ قويغۇم كېلىپ كەتتى...» دەۋېتىشكە تاس قالدىم، لېكىن مەن ئۇنداق دېيەلمەيتتىم، بۇنداق گەپلەرنى قىلىشقا ئىزا تارتاتتىم. بىراق، شۇ چاغدا...

شۇ چاغدا بىز دۆڭدە تۇراتتۇق، ئۇستىمىزدە كۆپكۆك ئاسمان، ئەتراپىمىز كۆكلەپ كەتكەن ئىدىر، لېكىن ھەر ئىككىمىز ئۆز خىيالىمىزنى قىلىپ كېتىپتۇق. ئۇ چاغدا مەن بېشىمغا كېلىپ قالغان بالايىئاپەت ۋەھىمىسىنى پۈتۈنلەي ئۇنتۇپ كېتىپتىمەن، ئەتە نېمە ۋەقەلەرنىڭ بولۇشىنى، نېمە ئۈچۈن يەڭگەمنىڭ ئىككىنچى كۇنىمۇ مېنى ئىزدەپ كەلمىگەنلىكىنى خىيالىمغا كەلتۈرمەپتىمەن. ئېھتىمال ئۇلار مېنى ئۇنتۇپ كەتكەندۇر؟ ئېھتىمال ئۆز ئىختىيارىغا قويۇپ بېرەيلى دېيىشكەندۇر، دەپ ئويلاپتىمەن. كېيىن بىلسەم، دۇيشەن كۆڭلۈمدىن ئۆتۈپ تۇرغان گەپلەرنى بىلىپ يۇرگەنىكەن.

— قايغۇرما، ئالتۇناي، بىر ئىلاجىنى قىلارمىز، — دېدى ئۇ ماڭا ئاۋۇلغا يېتىپ كەلگەن چاغدا، — ئىندىنىلىقىغا يېزىغا بارىمەن، سېنىڭ ئەھۋالىڭنى ئۇلارغا دەپ باقاي. سېنى شەھەرگە ئوقۇشقا ئەۋەتىشكە مۇۋەپپەق بولۇپ قالساق ئەجەب ئەمەس. شەھەرگە بېرىپ ئوقۇشنى خالامسەن؟

— سىز نېمە دېسىڭىز، مۇئەللىم، شۇنىڭغا ماقۇل بولىمەن، — دەپ جاۋاب بەردىم.

شەھەرنىڭ زادى قانداق بولىدىغانلىقىنى تەسەۋۋۇر قىلالمىسامۇ، لېكىن دۇيشەننىڭ گەپلىرى مېنى شەھەر تۇرمۇشىغا خوپلا قىزىقتۇرغانىدى. مەن گاھىدا يۇرت ـ ماكاندىن ئايرىلىپ، ياقا يۇرتلاردا قېلىپ قېلىشتىن قورقاتتىم، گاھىدا دەرھال يولغا چىقىپ كەتمەكچى بولاتتىم. بىر ئېغىز گەپ بىلەن ئېيتقاندا، شەھەر دېگەن ئۇقۇم كاللامغا مەھكەم ئورنىشىۋالدى.

ئەتىسى مەكتەپتە مەن يەنىلا شەھەرگە بارسام قانداق

ئادەملەرنىڭ ئۆيىدە تۇرارمەن دەپ ئويلاپ يۈردۈم. مەن ئۇلار ماقۇل دېسىلا، ئۇلارغا ئوتۇن كەسلەپ، سۇ توشۇپ، كىر - قاتلىرىنى يۇيۇپ بېرەتتىم، ئۇلار نېمە قىل دېسە شۇنى قىلاتتىم، دەپ ئويلايتتىم. ئاجايىپ - غارايىپ خىيالىلارغا بېرىلىپ ئولتۇرغىنىمدا، بىردىنلا مەكتىپىمىزنىڭ ئەسكى تېمىنىڭ سىرتىدا ئاتنىڭ دۇكۇر - دۇكۇرلىرى ئاڭلىنىپ قالدى. مەن بىردىنلا ئەندىكىپ كەتتىم. ۋەقە شۇنداق ئۇشتۇمتۇت بولدىكى ۋە ئاتلار شۇنچە تېز چاپاتتىكى، گويا ھايت - ھۇيت دېگۈچە مەكتىپىمىزنى بېسىپ كېتىدىغاندەك ئىدى. بىز دەرھال ھوشيارلىنىپ، جىمجىت بولۇپ قالدۇق.

— بالىلار، كۆڭلۈڭلارنى بۆلمەي ئوقۇشۇڭلارغا قارىڭلار، — دېدى بىزنىڭ ھالىتىمىزنى سەزگەن دۇيشەن.

لېكىن، شۇ چاغدا ئىشىك «تاراق» قىلىپ ئېچىلدى. بىز يەڭگەمنىڭ ئاچچىق ئىستىھزا بىلەن كۈلۈمسىرەپ تۇرغانلىقىنى كۆردۇق. دۇيشەن ئىشىك ئالدىغا باردى:

— نېمە ئىشىڭلار بار؟

— بىزنىڭ ئىشىمىز بىلەن سېنىڭ نېمە چاتىقىڭ، كارىڭ بولمىسۇن. مەن قىزىمنى ئەرگە بەرمەكچىمەن. ھەي، يۈزسىز ھارىمى ! — يەڭگەم تىللىغاچ ماڭا قاراپ مېڭىۋىدى، دۇيشەن ئۇنىڭ يولىنى توستى:

— بۇلار مەكتەپ قىزلىرى، ئەرگە بېرىدىغان قىز يوق بۇ يەردە ! — دېدى دادىل ۋە سالماقلىق بىلەن.

— ئۇنداق بولسا، بىز كۆرۈپ باقايلى. ھەي، كېلىڭلار، تۇتۇڭلار ئۇنى، ئاچىقىڭلار بۇ قانجۇقنى !

يەڭگەم ئات ئۈستىدىكىلەرگە قول شىلتىغاندى، ئاشۇ كۈنكى سۆسەر تۇماق كىيگەن، يۈزى قىپقىزىل، سېمىز ئادەم كۆزۈمگە كۆرۈندى. ئۇنىڭ كەينىدىن قوللىرىغا ئۇزۇن - ئۇزۇن كالتەك ئالغان ئىككى ئادەم ئاتتىن چۈشۈپ كېلىشتى.

مۇئەللىمىمىز ئىشىك ئالدىدا تۇرغان يېرىدىن قوزغالمىدى.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

— سەن، نام ـ نىشانسىز ياۋا ئىت، بىركىملەرنىڭ قىزىغا ئۆز خوتۇنۇڭدەك غوجايىنلىق قىلماقچىمۇسەن تېخى؟ نېرى تۇر! — دېگىنىچە، قىزىل يۈزلۈك خۇددى ئېيىقتەك تاشلىنىپ دۈيشەنگە قاراپ ماڭدى.

— سىلەرنىڭ بۇ يەرگە كېلىشكە ھەققىڭلار يوق، بۇ مەكتەپ! — دېدى دۈيشەن ئىشىككە قاتتىق يېپىشىپ.

— دېمىدىمۇ؟ — دەپ چالۋاقاپ سۆزلەپ كەتتى يەڭگەم، — بۇلاردا بىر شۇملۇق بار، ئۇنى ئۆزى ئاللىقاچان يولدىن تەزدۈرگەن، بۇ قانجۇقنى قولغا كىرگۈزۈڭلار!

— مەكتەپ ـ پەكتەپ دېگەن نېمەڭ بىلەن مېنىڭ نېمە كارىم! — ھېلىقى قىزىل يۈز قامچىسىنى ئوينىتىپ گۈركىرەشكە باشلىدى.

لېكىن، دۈيشەن ئۇنىڭ قامچىسىنى تۇتۇۋېلىپ، قورسىقىغا بىرنى تېپىۋېدى، ھېلىقى بىرنېمە: «ۋايجان» دېگىنىچە گۈپ قىلىپ يىقىلدى. كالتەك تۇتۇپ تۇرغانلار شۇ ھامان دۈيشەنگە ئېتىلىشتى. قورقۇپ رەڭگىرويى ئۆچكەن بالىلار داد ـ پەريات كۆتۈرۈپ يېنىمغا يۈگۈرۈپ كېلىشتى. مۇشتلىشىش ۋە كالتەك زەربىدىن مەكتەپ ئىشكى پاچاق ـ پاچاق بولۇپ كەتتى. ماڭا يېپىشۋالغان بالىلارنىمۇ سۆرىگىنىمچە مۇشتلىشۋاتقانلار تەرەپكە ئېتىلىپ باردىم.

— قويۇپ بېرىڭلار، مۇئەللىمىمىزنى ئۇرماڭلار! مانا، كېرەك بولسام، مېنى ئەكېتىڭلار! — دېدىم.

دۈيشەن بۇ تەرەپكە قارىدى. ئۇنىڭ پۈتۈن بەدىنى قان بولۇپ كەتكەن، تۇرقى دەھشەت ئىدى، غەزەپتىن كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ تۇراتتى. ئۇ يەردىن بىر پارچە تاختاينى قولىغا ئالدى ـ دە، شىلتىپ تۇرۇپ:

— قېچىڭلار، بالىلار، ئاۋۇلغا قېچىڭلار! قاچ، ئالتۇناي! — دەپ توۋلىدى، قاتتىق كۈچ بىلەن توۋلىغانلىقتىن ئاۋازى بوغۇلۇپ قالدى.

دۇيشەننىڭ قولىنى چېقىۋېتىشكەنىدى. ئۇ قولىنى كۆكرىكىگە بېسىپ، ئارقىسىغا داجىدى، لېكىن ئۇلار بولسا قان پۇراپ قۇترىغان بۆرىدەك:

ــ ئۇر ! بېشىغا سال ! ــ دەپ كالتەك بىلەن ئۇنى يەنە راسا دۇمبالاشتى.

غەزەپلەنگەن يەڭگەم بىلەن ھېلىقى قىزىل يۇزلۇك كىشى ئېتىلىپ يېنىمغا كەلدى، چېچىمدىن تارتىپ ھويلىغا سۆرەپ چىقىشتى. بار كۈچۈم بىلەن ئۇلارنىڭ قولىدىن يۇلقۇنۇپ چىقىشقا تەمشىلىپ تۇرغان چېغىمدا، كۆزۈم بىردىنلا يىغلاشتىنمۇ قورقۇپ داڭ قېتىپ قالغان بالىلارغا ۋە تام تۈۋىدە قانغا مىلىنىپ ياتقان دۇيشەنگە چۈشتى.

ــ مۇئەللىم !

لېكىن، دۇيشەننىڭ ماڭا يارىدەم بەرگۈدەك مادارى قالمىغانىدى، يۈز ـ كۆزلىرى ۋە كىيىملىرىدىن ساق يېرى قالمىغان. ئۇ ئەبلەخلەرنىڭ كالتەكلىشى نەتىجىسىدە خۇددى مەست ئادەمدەك سەنتۈرۈلۈپ زورغا ئۆرە بولدى، لىكىلداپ قالغان بېشىنى تىك تۇتۇشقا ھەرىكەت قىلاتتى، ئاۋۇلار بولسا توختىماي دۇمبالىشاتتى. مېنى يەرگە يىقىتىپ، ئىككى قولۇمنى چۈلۈۋۇر بىلەن ئارقامغا باغلاشتى. دەل شۇ پەيتتە دۇيشەن يەردە دومىلاپ كەلمەكتە ئىدى.

ــ مۇئەللىم !

ئۇلار دەرھال ئاغزىمنى قولى بىلەن توسوپ، ئۆزۈمنى ئېگەرگە ئارتتى.

قىزىل يۇزلۇك ئادەم شاققىدە ئاتقا مىنىپ، قولى ۋە كۆكرىكى بىلەن مېنى مەھكەم بېسىۋالدى. دۇيشەننى كالتەكلىگەن ھېلىقى ئىككىسىمۇ ئاتقا مىنىپ مېڭىشتى، يەڭگەم بولسا ئاتنىڭ يېنىدا يۈگۈرۈپ ـ يورغىلاپ كېتىۋېتىپ:

ــ ھە، ئەدىپىڭنى يېدىڭمۇ، جۇۋايىنىمەك ! ھە، مەن سېنى مانا مۇشۇنداق يولغا سالىمەن ! سېنىڭ مۇئەللىمىڭمۇ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

تۇگەشتى... ــ دەپ بېشىمغا مۇشتلايتتى.

لېكىن، ئىش شۇنىڭ بىلەن تۇگىگىنى يوق. ئارقىمىزدىن بىردىنلا يۇرەك ـ باغرىمنى ئېزىدىغان دەھشەتلىك ئاۋاز ئاڭلاندى:

ــ ئاۋ ـ تۇ ـ نا ـ ي!

ئېسىلىپ ياتقان بېشىمنى تەستە كۆتۈرۈپ قارىسام، قىپقىزىل قانغا مىلىنىپ چالا ئۆلۈك قىلىپ تاشلانغان دۇيشەن ساق قولىغا بىر چوڭ تاشنى ئېلىپ، ئارقىمىزدىن يۇگۇرۈپ كېلىۋاتىپتۇ. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ھەممە بالىلار چۇقان سېلىپ ـ يىغلاپ كېلىشمەكتە. دۇيشەن:

ــ توختا، ھوي ئىتلار! توختا دەيمەن! قويۇۋېتىڭلار ئۇنى، قويۇۋېتىڭلار دەيمەن! ئالتۇناي! ــ دەپ سەنتۇرۇلۇپ يۇگۇرۇپ بىزگە يېقىن كېلىپ قالدى.

زوراۋانلار ئاتلىرىنىڭ تىزگىنىنى تارتىشتى، ھېلىقى ئىككىسى دۇيشەنىنىڭ ئەتراپىدا ئايلىنىشقا باشلىدى. دۇيشەن ھالاقەت بەرمىسۇن دەپ سۇنغان قولىنىڭ يېڭىنى چىشلىۋېلىپ، ئاتلىقلارغا تاش ئاتتى، لېكىن ئاتقان تېشى تەگمىدى. ھېلىقى ئىككىسى دۇيشەنىنى كالتەك بىلەن بىردىن ئۇرۇپ لايغا يىقىتىۋەتتى. كۆز ئالدىم قاراڭغۇلىشىپ، داد ـ پەريات كۆتۈرۈپ يىغلىشىۋاتقان بالىلارنىڭ يەردە ياتقان مۇئەللىمنىڭ يېنىغا يۇگۇرۇشۇپ كېلىپ، دەھشەت باسقان كۆزلىرىنى ئۇنىڭغا تىكىپ توختاپ قېلىشقىنىنى كۆرگەندەكلا بولدۇم، خالاس.

ئۇلارنىڭ مېنى قانداق ئەكېتىشكەنلىرىنى ئەسلىيەلمەيمەن، قەيەرگە ئېلىپ بېرىشقانلىرىنىمۇ بىلمەيمەن. بىر كىگىز ئۆيدە ئاستا ھوشۇمغا كەلدىم. ئەمدىلا چىققان يۇلتۇزلار كىگىز ئۆي تۆڭلۈكىدىن جىمجىت ۋە غەمكىن مارىشىپ تۇراتتى. يېقىنلا بىر يەردە دەريانىڭ شارقىراشلىرى بوش ئاڭلىنىپ تۇراتتى، پادا ـ پادا قوي ـ كالا ھەيدەپ كېتىۋاتقان مالچىلارنىڭ ئاۋازلىرى ئاڭلىناتتى. كېچە قاراڭغۇ. ئوچاق بېشىدا ئېغىر غەمگە

چۆككەن، جۈدەپ قورايدەك، قاربداپ كۆمۈردەك بولۇپ قالغان بىر خوتۇن ئولتۇراتتى. تۆرىگە قارىسام... ئاھ، قېنى ئەمدى كۆزۈمنىڭ ئوقى بولسا ئىدى، ئۇنى ئېتىپ ئۆلتۈرسەم!

ــ ھەي خوتۇن، تۈرغۇز ئاۋۇنى ئورنىدىن! ــ دەپ بۇيرۇدى قىزىل يۇزلۇك سېمىز ئادەم. قارا خوتۇن يېنىمغا كېلىپ، قوۋزاقتەك يىرىك قوللىرى بىلەن يەلكەمدىن سىلكىپ قويدى.

ــ كۈندىشىڭنى بىر ئامال قىلىپ كۆندۈر، بولمىسا، بەربىر ئۆز بىلگىنىمنى قىلىمەن. ئۇنىڭغا توغرىسىنى ئېيتقىن.

ھېلىقى ئادەم شۇنداق دېدى ـ دە، كىگىز ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. قارا خوتۇن مىدىرلاپمۇ قويمىدى، بىر ئېغىز گەپمۇ قىلمىدى. گاچىمكىن يا؟ ئۇنىڭ كۈلگە ئوخشاش بوزارغان سوغۇق كۆزلىرىدە ھېچقانداق ھېسسىيات كۆرۈنمەيتتى. كۈچۈك ۋاقتىدىن باشلاپلا تولا ئۇرۇپ يارىدار قىلىنغان، ۋىجدانسىز ئەبلەخلەر قولىغا چىققان نەرسە بىلەن بېشىغا ئۇرۇپ دۈشكەلەنگەن ئىتلارمۇ كىشىلەردىن قاچماي، ئۇمىدسىزلىك بىلەن تەلمۈرۈپ ـ بېزىرىپ ئۆگىنىپ قالىدۇ. قارا خوتۇننىڭ مۈردىدەك چىرايىغا قاراپ، ئۆزۈمنى تىرىك ئەمەس، گۆردە ياتقان ئادەمدەك ھېس قىلىپ قالدىم. سايدا ئاققان سۇنىڭ ئاۋازى ئاڭلانمىغاندا ئىدى، مەن راست شۇنداق دەپ ئىشىنەتتىم. سايدا سۇ شارىلداپ ئاقماقتا، توسالغۇسىز، ئۆز مەيلىچە ئاقماقتا...

مىڭ لەنەت سەندەك ئىچى قارا يەڭگەمگە! ئىلاھىم ئۇۋالىمغا قالغىن، قارغىشىم بېشىڭغا چىقسۇن! تۆكۈلگەن كۆز ياشلىرىم، ئاققان قانلىرىم سەل بولۇپ سېنى ئۆز قەھرىگە ئالسۇن!... شۇ كېچىسى، ئون بەش يېشىمدا قىزلىقىمنى يوقاتتىم... مېنى زورلاپ خوتۇن قىلغان شۇ ھايۋاننىڭ بالىلىرىدىنمۇ كىچىكقۇ مەن...

ئىككى كۈن ئۆتۈپ، ئۇچىنچى كۈنى كېچىدە بۇنداق ياشىغاندىن ئۆلگىنىم ياخشى، مەيلى، ئۆلۈكۈم چۆل ـ باياۋانلاردا قالسا قالسۇن، قوغلاپ يېتىشۇالسا، مۇئەللىمىم دۈيشەندەك جېنىمنىڭ بارچە ئېلىشىپ ئۆلگىنىم ياخشى، دېگەن ئوي بىلەن

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

قاچماقچى بولدۇم.

كىگىز ئۆي قاپقاراڭغۇ، ئاستا مېڭىپ بېرىپ ئىشىكنى تاپ-تىم، قولۇم بىلەن سىلاپ قارىسام، ئىشىكنى قىل ئارغامچا بىلەن چىڭ باغلىۋېتىپتۇ، بۇنداق قاراڭغۇدا مەھكەم چىگىۋېتىلگەن ئارغامچا تۆگۈنچەكلىرىنى تېپىپ يېشىش زادىلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. شۇنىڭدىن كېيىن كىگىز ئۆي كەرگىسىنى كۆتۈرۈپ، ئاستىدىن سۇغۇرۇلۇپ بىر ئىلاج قىلىپ چىقىپ كەتمەكچى بول-دۇم، بار كۈچۈمنى ئىشقا سېلىپ ئۇرۇنۇپ كۆرسەمۇ ھەممىسى بىكار كەتتى، كىگىز ئۆينى تېشىدىنمۇ ئارغامچا بىلەن يەرگە تار-تىپ قاتتىق باغلاپ قويغانكەن، قوزغىتالمىدىم.

بىر ھەر ئۆتكۈر نەرسە تېپىپ، ئىشىكنى باغلىۋەتكەن ئارغامچىلارنى كېسىشتىن باشقا ئىلاج قالمىدى. قاراڭغۇدا سىلاپ - سىيپاپ يۇرۇپ، بىلەكتەك ياغاچ قوزۇقتىن باشقا ھېچ نەرسە تاپالمىدىم. جان ئاچچىقىمدا شۇ قوزۇق بىلەن كىگىز ئۆينىڭ تېگىنى كولاشقا باشلىدىم. مېڭىمدە پەقەت بىرلا پىكىر ئايلىنىپ يۇرىدۇ: يا بۇ يەردىن قېچىپ قۇتۇلىمەن، يا بولمىسا بۇنداق ھايات كەچۈرگەندىن ئۆلگىنىم ياخشى، ئاۋۇنىڭ جانغا تېگىدىغان ھاسىراپ - ھۆمۈدىگەن ئاۋازىنى ۋە خورىكىنى ئاڭلىمىسامىلا بولغىنى، ئىلاھىم يولۇم ئاسان بولسۇن، ئەجىلىم يەتكەن بولسا مەيلى، بۇ قەپەستىن قۇتۇلۇپ، مۇئەللىمىم دۇيشەندەك ئۆز ئەركىم ئۆچۈن جېنىم بوغۇزۇمدىن چىققۇچە ئېلىشىپ ئۆلەي!

توقال، كىچىك خوتۇن دېگەن سۆز جېنىمغا تېگەتتى. بۇنى ئاشۇ زۇلمەتلىك يىللاردا كىم ئويلاپ چىقاردىكىن! جىسمىمۇ، قەلبىمۇ قۇل بولغان ئىككىنچى خوتۇندىنمۇ يامان خورلۇققا گىرىپتار بولغان ئادەم زاتى بارمۇ بۇ دۇنيادا!... شور پېشانە ھەدە - سىڭىللار، قەبرىلىرىڭلاردىن تۇرۇڭلار! قوزغىلىڭلار، خورلانغان، دەپسەندە قىلىنغان، قەدىر - قىممىتىنى يوقاتقان ئاياللار! قوزغال ئاچ - يالىڭاچ ھەدە - سىڭىللار، جاھالەتلىك ئەسىرىنىڭ قارا كۈچلىرى غال - غال تىترىسۇن! بۇ سىلەرنىڭ

ئىچىكىلاردا ئاخىرقى قېتىم ئاشۇنداق قەبىھ تەقدىرگە دۇچار بولغان بىر سىكلىكىلارنىڭ شىكايىتى !

شۇ كۈنى كېچىدە مېنىڭدە مۇشۇنچىلىك پىكىرنىڭ تۈگۈلغانلىقىنى تۇيماي قاپتىمەن.

جېنىمنىڭ بارىچە يەرنى تاتىلاپ قېزىۋەردىم. يەر تۆمۈردەك قاتتىق بولۇپ، قېزىش بەك مۇشكۈل ئىدى. تىرناقلىرىم قانىاپ كەتتى. كەرگىنىڭ تېگىدىن بىر قول سىققۇدەك تۆشۈك ئېچىلغاندا تاڭ ئاتتى. ئىتلار قاۋشىپ، قولۇم ـ قوشنىلارمۇ ئويغىنىشتى. بىرئازدىن كېيىن يىلقىلار دۈپۈرلىشىپ، قويلار يۆتىلىپ ـ پۈشقۇرۇپ، سۇ ئىچىشكە ماڭدى. يەنە بىرئازدىن كېيىن بىرەيلەن كىگىز ئۆيىنىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئارغامچىنى يېشىپ كىگىزنى كۆتۈرۈشكە باشلىدى، قارىسام بۇ ھېلىقى ئۇندىمەس قارا خوتۇن ئىكەن.

دېمەك، كۆچۈش باشلانغانىكەن، بۈگۈن ئەزان ۋاقتىدا بۇ يەردىن قوزغىلىپ، داۋان ئېشىپ باشقا قونالغۇ يەرگە كۆچۈپ بېرىپ، يازنى شۇ يەردە ئۆتكۈزمەكچى بولۇپ گەپلىشۋاتقانلىرى تۇنۇگۈن قۇلىقىمغا كىرگەندەك قىلغاندى. كۆڭلۈم تېخىمۇ بەك پەرىشان بولدى، ئۇ يەردىن قېچىشىم تېخىمۇ قىيىن ئىدى.

كەرگىنىڭ ئاستى كولانغان جايدىن ھېچ قىمىرلىماي، يەرگە قاراپ ئولتۇرىۋەردىم. مېنىڭدە يوشۇرىدىغان نېمە بار، نېمە كېرىكى؟... قارا خوتۇن كولانغان يەرنى كۆردى ـ يۇ، كۆرسىمۇ ھېچ ئېتىبار بەرمەي، ئۇندىمەي ئۆز ئىشىنى قىلىۋەردى. قىسقىسى، ئۇنىڭ ھەرىكىتى بۇلارنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنىڭغا ئالاقىسىزدەك، گويا تۇرمۇشتىكى ھېچقانداق نەرسە ئۇنىڭدا ھېچقانداق تەسىر قوزغىيالمايدىغاندەك ئىدى. ھەتتا ئۇ ئېرىنىمۇ ئويغاتمىدى، يارەملىشىشكە، نەرسە ـ كېرەكلەرنى يىغىشتۇرۇشقا چاقىرمىدى. قىزىل يۈزلۈك سېمىز بولسا يوتقانغا ۋە جۇۋىسىغا يۆگىنىپ، خودىدى ئېيىقتەك بولۇشىغا خورەك تارتىپ ئۇخلىماقتا ئىدى.

يۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كىگىز ئۆينىڭ ھەممە كىگىزى چۈشۈرۈلدى، پەقەت كەرگىلەرلا قالدى، مەن ئۇنىڭ ئىچىدە خۇددى قەپەسكە سولانغان قۇشتەك ئولتۇراتتىم. دەريانىڭ ئۇ قېتىمدا ئادەملەر قوتاز ۋە ئاتقا يۈك ئارتىپ، ئالدىراپ ـ تېنەپ كۆچۈش تەرەددۇتىنى قىلىشىپ يۈرۈپتۇ. كېيىن قەيەردىندۇر بىر يەردىن ئۇچ ئاتلىق چىقىپ كەلدى ـ دە، يۈك ئارتىۋاتقانلارنىڭ يېنىغا كېلىپ نېمىدۇر بىرنېمىلەرنى سورىغاندىن كېيىن توپىتوغرا بىز تەرەپكە قاراپ كېلىشتى. دەسلەپتە چاپسان بولۇڭلار دەپ ھەيدەكچىلىك قىلىپ يۈرگەن ئادەملەر بولسا كېرەك دەپ ئويلاپتىكەنمەن، كېيىن سەپسېلىپ قاراپ، كۆزۈمگە ئىشەنمەيلا قالدىم: دۈيشەن بىلەن ياقىسىغا قىزىل بەلگە تاقىغان ئىككى ساقچى توپىتوغرا بىز تەرەپكە كەلمەكتە ئىدى.

ئورنۇمدىن تۇراي دېسەم ھالىم يوق، ۋارقىراي دېسەم ئاۋازىم... شۇنداق سۆيۈنۈپ كەتتىمكى، خەيرىيەت، مۇئەللىمىم تىرىك ئىكەن!

لېكىن، يۈرىكىم جاراھەتلەنگەن، نومۇسۇم پايمال قىلىنغان!... جېنىم ھەلقۇمىغا كېلىپ تىقىلىپ قالغاندەك، قۇلىقىم پۈتۈپ ئەزايى بەدىنىم بوشىشىپ كەتتى...

يۈز ـ كۆزلىرى بىنىت بىلەن باغلانغان، چەپ قولىنى بوينىغا ئېسىۋالغان دۈيشەن ئاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ، ئىشىكنى پۈتى بىلەن بىر تېپىپ، شىددەت بىلەن كىگىز ئۆيگە كىردى ـ دە، قىزىل يۈزلۈك ئادەمنىڭ ئۇستىدىكى يوتقانىنى يۇلۇۋېلىپ ئىرغىتىپ تاشلىدى.

ـــ تۇر، ئورنۇڭدىن! ـــ دېدى غەزەپ بىلەن.

قىزىل يۈزلۈك ئادەم بېشىنى كۆتۈرۈپ، كۆزىنى بىر ئۇۋۇلدى، دۈيشەنگە تاشلانماقچى بولغاندى، ساقچىلارنىڭ ئوقلانغان تاپانچىلىرىنى كۆرۈپ جىم بولۇپ قالدى. دۈيشەن بىر قولى بىلەن ئۇنىڭ ياقىسىدىن تارتىپ، ئۆزىگە يېقىن كەلتۈرۈپ، كۆزىگە تىكىلىپ قارىدى. غەزەپتىن دۈيشەنىنىڭ لەۋلىرىنىڭ

قېنى قاچقاندى:

ـــ تـۇر، ئەبلەخ ! قـېنى، يۇر، بـاردىغان يـېرىڭگـە ئېلـىپ بارىمىز ! ـــ دېدى.

ھېلىقى نەرسە ئىتـائەتمەنـلىك بـىلەن ئورنـىدىن قوزغالـدى، لېكىن دۇيشەن يېڭىباشتىن ئۇنىڭ يەلكىسىدىن تارتـىپ ئۆزىگە قارىتىپ بوغۇق ئاۋاز بىلەن توۋلىدى:

ـــ سەن ئۇنى گىياھدەك ئاياغ ئاستى قىلدىم، رەسۋايىئالـەم قىلدىم، دەپ خىيال قىلغاندۇرسەن؟ بىلىپ قوي، لەنىتى، سېنىڭ زامانىڭ ئۆتۈپ كەتكەن، ھازىر زامان بىزنىڭكى، سېنىڭ كۇنۇڭ تۈگەيدۇ ئەمدى !...

قىزىل يۇزلـۇك ئادەم ئۆتۈكـىنى كـىيدى، دۇيشەنـلەر ئۇنىڭ ئىككى قولىنى ئارقىسىغا قىلىپ باغلاشتى. ساقچىلار ئۇنى ئاتقا ئارتتى، بىرى ئاتنى يېتىلەپ، بىرى ھەيدەپ ئېلىپ مېڭىشتى. مەن دۇيشەننىڭ ئېتىغا مىنىدىم، ئۇ يېنىمدا پىيادە ماڭدى.

بىز يولغا چۈشكەن چاغدا، ئارقىمىزدىن يۇرەك ـ باغرىمىزنى ئېزىدىغان دەھشەتلىك ۋارقىرىغان ئاۋاز ئاڭلاندى. قارا خوتۇن ئارقىمىزدىن يۇگۈرۈپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ ئەقلىدىن ئازغانىدەك يۇگۈرۈپ ئېرىنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئېرىنىڭ سۆسەر تۇمىقىنى تاش بىلەن ئۇرۇپ چۈشۈردى. ئۇنىڭ: «قېنىمىنى سۈدەك ئىچتىڭ، قانخور ! بېشىمغا نېمە كۈنلەرنى سالمىدىڭ، جۇڭاينىمەك ! مېنىڭ قولۇمدىن ئەمدى ئۆلۈكۈڭ قۇتۇلمىسا، تىرىكىڭ قۇتۇلمايدۇ !» دەپ ۋارقىرىغىنىنى ئاڭلىغىنىمدا، يۇرەك ـ باغرىم ئېزىلىپ كەتتى.

قىرىق يىلدىن بۇيان ئېغىز ئاچماي، ئېرىنىڭ كۆزىگە تىك قارىيالماي يۈرگەن بۇ بىچارىنىڭ يۈرىكىدە يىغىلىپ قالغان دەرد ـ ئەلەملەر بۇگۈن ھەممە تۇغانلارنى بۇزۇپ چىقىپ، سەلدەك يوپۇرۇلۇپ ئاققاندەك بولدى. ئۇنىڭ چىرقىرىغان ئاۋازى ئېگىز ـ ئېگىز يارلارغا ئۇرۇلۇپ جىلغىدا ئەكس سادا پەيدا قىلغاندەك بولدى. ئۇ گاھ ئۇ تەرەپكە، گاھ بۇ تەرەپكە يۈگۈرۈپ

ئۆتۈپ، تېزەك بىلەن بولامدۇ، تاش ياكى چالما بىلەن بولامدۇ، ئىشقىلىپ قولىغا چىققانلىكى نەرسە بىلەن قورقۇپ تۇگۈلۈۋالغان ئېرىنى ئۇراتتى، توختىماي تىللاپ قارغايتتى:

— يۇرگەن يولۇڭدا ئوت ـ چۆپ ئۇنمىسۇن، ئىلاھىم، ئۆلۈكۈڭ كۆمۈلمەي دالادا قالسۇن، قاغا ـ قۇزغۇنلار كۆزۈڭنى چوقۇلىسۇن. قاراڭنى ئىككىنچى كۆرمەي، ئۆل، ئۆل، ھارام ئۆل ياۋۇز ! — ئۇ بىرمەھەل ئاشۇنداق قارغىغاندىن كېيىن، بىردىنلا ئاۋاز چىقارماي، كېيىن يەنە ۋارقىراپ ـ ۋارقىراپ، شامالدا چۈۋۈلۈپ كەتكەن چاچلىرىدىن قاچقاندەك كۆزى چۈشكەن تەرەپكە يۈگۈرۈپ كەتتى.

شۇ ۋەقە ئۈستىگە يېتىپ كەلگەن قولۇم ـ قوشنىلىرى ئات چاپتۇرۇپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ كېتىشتى.

قاتتىق قارا باسقاندەك، مېڭەم غوڭۇلداپ كەتتى. ئات ئۈستىدە بېشىمنى سېلىپ، غەشلىك ئىچىدە كېتىۋاتىمەن. دۇيشەن ئاتنى يېتىلەپ ئالدىمدا ماڭماقتا. ئۇمۇ بىنەت بىلەن باغلانغان بېشىنى سېلىپ، ئۇن ـ تىنسىز ماڭماقتا.

خېلى ماڭغاندىن كېيىن جىلغا كۆرۈنمەي قالدى. ساقچىلار خېلى ئۇزاپ كەتكەنىدى، شۇ چاغدىلا دۇيشەن ئاتنى توختىتىپ، دەرد ـ ئەلەملىك كۆزى بىلەن بىرىنچى مەرتەم ماڭا تىك قاراپ:

— ئالتۇناي، كەچۈر مېنى، سېنى بۇ كۈلپەتلەردىن ساقلاپ قالالمىدىم، — دېدى ۋە قولۇمدىن تۇتۇپ قاتتىق بىر خورسىنىۋالدى، — سەن كەچۈرگىنىڭ بىلەن، ئالتۇناي، مەن ئۆزۈمنى مەڭگۈ كەچۈرەلمەيمەن...

مەن ئاتنىڭ يالىغا ئېڭىشكىنىمچە قاتتىق يىغلاپ كەتتىم. ئىچىمنى يىغا بىلەن بوشتىۋالغۇچە، دۇيشەن يېنىمدا ئۇن ـ تىن چىقارماي چېچىمنى سىلاپ تۇردى.

— قوي، ئالتۇناي، ئۆزۈڭنى بىھۇدە قىينىما، — دېدى ئۇ ئاخىر، — گېپىمگە قۇلاق سال، ئالتۇناي، ئۆتكەن كۈنى يېزىغا بارغىنىمدا، ئوقۇشۇڭ توغرىسىدا سۆزلىشىپ كەلدىم. شەھەرگە

ئەۋەتىپ ئوقۇتمىمىز، دېيىشتى. ئاڭلاۋاتامسەن؟ يۇر، ئەمدى كەتتۇق.

ئېدىر ئارىلاپ شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان تىنىق ئۆستەڭ بويىغا كەلگىنىمىزدە، دۇيشەن مېھرىبانلىق بىلەن ماڭا قاراپ:

ــ ئاتىتىن چۈشۈپ يۈيۈنۈۋالساڭچۇ ! ــ دېدى، كېيىن يانچۇقىدىن بىر توقاچ سوپۇن ئېلىپ ماڭا ئۇزارتتى، ــ مەن نېرىراق بېرىپ ئاتنى بېقىپ تۇراي، يېشىنىپ سۇغا چۈشۈپ يۈيۈنۈۋال. يۇز بەرگەن ئىشنىڭ ھەممىسىنى ئۇنتۇپ قال، مەڭگۇ خىيالىڭغا كەلتۈرمە ئەمدى. سۇغا چۆمۈلۈپ يۈيۈنۈۋالغاندىن كېيىن يېنىكلەپ قالسەن، ماقۇلمۇ؟

خوپ دېگەندەك بېشىمنى لىڭشىتتىم. دۇيشەن نېرى كېتىپ كۆرۈنمەي قالغاندى، يېشىندىم، ئەندىكىپ ــ ئەندىكىپ سۇغا چۈشتۈم. ئاق، كۆك، يېشىل، قىزىل تاشلار سۇ تېگىدە ماڭا كۆز تاشلاپ قاراپ تۇرۇشاتتى. كۆپكۆك سۇ دولقۇنى ئوشۇقۇمغا كېلىپ ئۇرۇلۇپ، نېمىلەرنىدۇر دەپ پىچىرلىدى. ئوچۇملاپ سۇ ئېلىپ كۆكرىكىمگە چاچتىم. بەدىنىمدىن مۇزدەك سۇ ئېقىپ چۈشكەنلىكىنى كۆرۈپ شۇنچە كۈندىن بۇيان بىرىنچى قېتىم ئىختىيارسىز كۈلۈۋەتتىم، كۈلكە دېگەن نېمىدېگەن ياخشى ــ ھە ! يەنە بىردەم ئۇستۇمگە سۇ چاچتىم ــ دە، بېرىپ سۇنىڭ چوڭقۇر يېرىگە ئۆزۈمنى ئاتتىم. سۇ ئېقىنى مېنى ھېلىدىن ــ ھېلىغا سۈنىڭ تېيىز يېرىگە ئەكېلىپ قويياتتى، مەن يېڭىباشتىن ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ھەدەپ ئۆزۈمنى قاينام بولۇپ كۆپۈكلىنىپ تۇرغان ئېقىنغا ئاتاتتىم.

«سۇ جان، شۇ كۈنلەرنىڭ ھەممە شالتاق، ئىپلاسلىرىنى يۇيۇپ كەت ! مېنى ئۆزۈڭدەك پاك ــ پاكىز قىلغىن ! » دەپ شۇرلاپ، ئۆزۈمچە كۈلىمەنۇ، نېمىگە كۈلۈۋاتقىنىمنى بىلمەيمەن...

ئاھ، نېمە ئۈچۈن ئادەمزات باسقان ئىزلار ئۆمۈر بويى ئۇلار ئۈچۈن قىممەتلىك، ئۇنتۇلغۇسىز جايلاردا ئۆچمەي تۇرمايدۇ؟ ئەگەر مەن دۇيشەن بىلەن تاغدىن كەلگەن ئىزنالىرىمىزنى

تاپالمسام، چوقۇم دۇم يېتىپ تۇرۇپ مۇئەللىمنىڭ باسقان ئىزلارنى سۆيگەن بولاتتىم. بۇ يوللار مەن ئۈچۈن ھەممە يوللاردىن ئەزىز. ماڭا يېڭى ھايات بېغىشلىغان، يېڭى ئۇمىد ـ ئارزۇلار ھەدىيە قىلغان، يورۇق دۇنياغا چىقارغان شۇ كۈن، شۇ چىغىر يول! شۇ يول خەيرلىك بولسۇن... شۇ كۈندىكى قۇياشقا مىڭ رەھمەت، شۇ كۈندىكى تۇپراققا ئاپىرىن...

دۇيشەن ئىككى كۈندىن كېيىن مېنى ژوگزالغا ئەكەلدى.

شۇ ژەقە يۈز بەرگەندىن كېيىن ئاۋۇلدا قېلىشقا كۆڭلۈم ئۇنمىدى، يېڭى يەردە يېڭىچە تۇرمۇش كەچۈرۈشۈم كېرەك ئىدى. بۇ قارارىم ئاۋۇلدىكىلەرگىمۇ ياقتى. سايقال بۇۋى بىلەن قارتاڭباي بوۋام مېنى ئۇزىتىپ كەلدى. ئۇلار كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ، ماڭا يوللۇق تۇتقان تۇڭۇن ـ خالتىلىرىنى كۆتۈرۈپ، بالىلارەك چېپىپ يۈرۈشەتتى. مېنىڭ بىلەن خوشلىشىشقا باشقا قوشنىلىرىمىزمۇ، ھەتتا جېدەلخور ساتىمقۇلمۇ يېتىپ كەلدى.

ـــ خەير ئەمدى، بالام، خۇدا سېنى ئۆز پاناھىدا ساقلىسۇن، ـــ دېدى ئۇ، ـــ پېشانەڭ يورۇق بولسۇن. قورقما، دادىل بول. دۇيشەننىڭ تەلىمى بويىچە ياشىساڭ... بەرىكە تاپسەن.

مەكتىپىمىزدىكى بالىلار بىرىچكا ھارۇننىڭ ئارقىسىدىن خېلى يەرگىچە يۈگۈرۈشۈپ، ئۇزاققىچە قول سىلكىپ خەيرلەشتى...

مېنى بىرنەچچە يېتىم بالىغا قوشۇپ تاشكەنتكە ـــ دارىلئېتامغا ئەۋەتىشتى. ژوگزالدا بىزنى كالتە خۇرۇم چاپان كىيگەن بىر رۇس ئايال كۈتۈۋالدى.

كېيىنكى ۋاقىتلاردا مەن جىلغىغا جايلاشقان، تېرەك كۆلەڭگىسى بىلەن قاپلانغان بۇ ژوگزالدىن بىرنەچچە قېتىم ئۆتتۈم. يۈرىكىمنىڭ يېرىمىنى بىر ئۆمۈر مۇشۇ يەردە قالدۇرۇپ كەتكەن بولسام كېرەك...

ئەتىياز كەچلىرىنىڭ بىرى ئىدى، گىرىمسەن، ئۆزگىرىشچان ئاسمان پەردىسى ئاستىغا غەمكىن، يىغا ئارىلاش بىر خىل ھېسسىيات يوشۇرۇنغانىدى، گويا گۈگۈم ۋاقتىمۇ بىزنىڭ

جۇدالىق زارىمىزنى چۇشىنىپ تۇرغاندەك قىلاتتى. دۇيشەن ئۆزىنىڭ نەقەدەر پەرىشان بولۇپ تۇرغانلىقىنى بىلىندۇرمەسلىككە تىرىشسىمۇ، لېكىن مەن ئوخشاش بىر خىل ھېسسىياتتا ئاللىقانداق ئىسسىق بىرنېمىنىڭ بوغۇزۇمغا قاپلىشىپ تۇرۇۋاتقانلىقىنى بىلەتتىم. دۇيشەن كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراپ قولى بىلەن چاچلىرىمنى، يۈزۈمنى، ھەتتا كۆكسۈمنىڭ ھەربىر تۇگمىسىنى دېگۈدەك سىلايتتى.

— سېنى ئۆمۈرۋايەت يېنىمدىن بىر قەدەمۇ ئايرىماسمەن دېگەنىدىم، ئالتۇناي، — دېدى ئۇ، — لېكىن ساڭا دەخلى يەتكۈزۈشكە ھەققىم يوق. سەن ئوقۇشۇڭ كېرەك ـ دە. ئۆزۈمنىڭ سەۋىيەمۇ ناھايىتى تۆۋەن. بارغىن، شۇنداق قىلغىنىڭ دۇرۇس... ئېھتىمال ھەقىقىي ئوقۇتقۇچى بولۇپ يېتىشەرسەن، ئۇ چاغدا، بىزنىڭ مەكتىپىمىزنى ئەسلىگەن ۋاقىتلىرىڭدا راسا كۈلەرسەن تېخى... ماقۇل، تىلىكىڭگە يەتكەيسەن...

شۇ ئاردا جىلغىنى ياڭرىتىپ پاراۋۇزنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى، پويىز چىراغلىرىمۇ كۆرۈنۈپ قالدى. ۋوگزالدىكى ئادەملەر يۈكلىرىنى كۆتۈرۈپ قىمىرلاپ قېلىشتى.

— ئەنە، ئەمدى سەن مېڭىپ كېتىسەن ! — دېدى دۇيشەن قولۇمنى مەھكەم قىسىپ تىترىگەن ئاۋازى بىلەن، — بەختلىك بول، ئالتۇناي ! ئەڭ مۇھىمى ئوقۇش پېيىدە بول، ئوقۇش...

بىرەر جاۋابقىمۇ تىلىم بارمىدى، كۆز ياشلىرىم مېنى بوغۇپ قويغانىدى.

— يىغلىما، ئالتۇناي، — دېدى دۇيشەن كۆز ياشلىرىمنى سۈرتۈپ بىردىنلا، — ئىككىمىز تىككەن بىر جۈپ تېرەكنى ياخشى چوڭ قىلىمەن. ئامان بولساڭ، چوڭ ئادەم بولۇپ كەلگەن چېغىڭدا، بوي تارتىپ چىرايلىق بولۇپ كەتكىنىنى كۆرسەن تېخى.

شۇ پەيتتە پويىزمۇ يېتىپ كەلدى، شاراق ـ شۇرۇق قىلىپ ۋاگونلار بىر ـ بىرىگە ئۇرۇلۇپ ئاستا توختىدى.

— خەير ئەمدى، خوشلىشايلى ! — دېدى دۇيشەن مېنى

قۇچاقلاپ چېكىلىرىمدىن قاتتىق سۆيۈپ، ــ ئامان ـ ئېسەن بول، ئاقيول بولسۇن ساڭا، خەير، قەدىرلىكىم... ھېچنېمىدىن قورقما، دادىل بول !

مەن بىر سەكرەپ پويىز پەلەمپىيىدىن چىقتىم ـ دە، ئارقامغا بۇرۇلۇپ قاردىم. سۇنغان قولىنى بوينىغا ئېسىۋالغان دۇيشەننىڭ كۆز يېشى ئارىلاش ماڭا تەلمۇرۇپ قاراپ قالغىنى ھېچ كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ. كېيىن ماڭا قاراپ تەلپۈنگەنىدى، شۇ چاغدا پويىز ئورنىدىن قوزغىلىپ مېڭىپ كەتتى.

ــ خەير، ئالتۇناي ! خەير، چىراغىم ! ــ دەپ توۋلىدى ئۇ.

ــ خەير، مۇئەللىم، خەير، ئۇستازىم !

دۇيشەن ۋاگون بىلەن يانمۇيان يۈگۈرۈپ كېلىۋەردى، كېيىن ئارقىدا قالدى، بىر چاغدا ئۆزىنى يەنە شىددەت بىلەن ئالغا تاشلاپ:

ــ ئالتۇ ـ ناي ـ ي ! ــ دەپ توۋلىۋەتتى.

ئۇ ماڭا مۇھىم بىر گەپنى ئېيتالماي قالغىنىغا ئۆكۈنۈپ قالغاندەك ۋارقىرىدى، كېيىن ۋاقتى ئۆتكەنلىكىنى ھېس قىلغاندەك توختىدى ... يۈرىكىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىدىن چىققان بۇ ئاۋاز ھازىرغىچە قۇلىقىمدىن كەتمەيدۇ...

پويىز تونېلدىن چىقىپ، تۆز يولغا چۈشتى ـ دە، تېزلەپ، مېنى قازاقىستان قىر ـ دالالىرىدىن يېڭى ھاياتقا قاراپ ئەكەتتى...

خەير، مۇئەللىمىم؛ خەير، تۇنجى مەكتىپىم، خەير، بالىلىق چاغلىرىم؛ خەير، يەر ئاستىدا كۆزى ئېچىلماي قالغان تىنىق بۇلاققا ئوخشاش پىنھان ساپ مۇھەببىتىم...

دۇيشەن ئارزۇ قىلىپ بىزلەرگە تەسۋىرلەپ بەرگەن چوڭ شەھەردە، دېرىزىلىرى چوڭ ـ چوڭ مەكتەپلەردە ئوقۇدۇم. ئىشچى ـ دېھقان تېز پۈتكۈزۈش ئوتتۇرا مەكتىپىنى پۈتكۈزگەندىن كېيىن، مېنى موسكۋاغا ــ ئۇنىۋېرسىتېتقا ئەۋەتىشتى.

ئەنە شۇ ئۇزاق ئوقۇش يىللىرىدا كۆپلىگەن جاپا ـ مۇشەققەت-

لەرگە يولۇقتۇم، نۇرغۇن قېتىم ئۇمىدسىزلىككە چۈشتۈم، چوڭقۇر پەننىي بىلىملەرنى ھەقىقەتەن ئىگىلىيەلمەيدىكەنمەن دەپ. گەن ھېسسىياتقىمۇ كەلدىم، لېكىن ھەر قېتىم ئەڭ قىيىن دەقىقە. لەردە، ئۆزۈمنىڭ تۇنجى مۇئەللىمىمگە بەرگەن ۋەدەمنى ئەسته تۇتتۇم، ئۆزۈمنىڭ ئارقىغا قايتىشىغا يول قويمىدىم. كىشىلەر بىر ئوقۇپلا مېڭىسىگە قۇيۇۋالغان نەرسىلەرنى مەن غايەت زور مۇشەققەتلەرنى يەڭگەندىلا، ئاندىن چۈشىنىۋالاتتىم. نېمىشقا دەپ. گەندە، ماڭا ھەممە دەرسلەرنى باشتىن باشلاشقا توغرا كەلدى.

ئىشچى ـ دېھقان تېز پۈتكۈزۈش ئوتتۇرا مەكتىپىدە ئوقۇپ يۈرگەن ۋاقتىمدا، مۇئەللىمىمگە خەت يېزىپ، ئۇنىڭغا مۇھەببەت ئىزھار قىلىپ، سىزنى كۈتىمەن، دېگەنىدىم، ئۇنىڭدىن ماڭا خەت كەلمىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئوتتۇرىمىزدىكى ئالاقە ئۈزۈلۈپ قالدى. ئۇ ئوقۇشۇمغا دەخلى قىلماسلىق ئۈچۈن، مەندىنمۇ، ئۆز ھالاۋىتىدىنمۇ ۋاز كەچكەندەك قىلاتتى. بەلكىم، بۇ قىلغان ئىشى توغرىدۇر... ئېھتىمال، باشقا سەۋەبى باردۇ؟ شۇ چاغدا قانچىلىك قان يۈتمىدىم، بېشىمغا نى ـ نى خىياللار كەلمىدى دەيسىز...

بىرىنچى دىسسىپرتاتسىيەمنى موسكۋادا ياقلىدىم. مېنىڭ ئۈچۈن بۇ زور غەلىبە ئىدى. شۇ يىللىرى ئوقۇشۇمنىڭ ھەلەكچىلىكىدە ئاۋۇلغا بېرىشنىڭ ھېچ ئىلاجىنى قىلالمىدىم. شۇ ئارىلىقتا ئۇرۇش باشلىنىپ قالدى. شۇ يىلى كەچ كۈزدە، بىز موسكۋادىن فرۇنزىغا تارقىلاشتۇرۇلدۇق، مەن مۇئەللىمىم مېنىڭ بىلەن خوشلاشقان ئاشۇ ۋوگزالدا پويىزدىن چۈشتۈم. تەلىيىمگە دەرھال بىزنىڭ ئاۋۇل ئارقىلىق دۆلەت دېھقانچىلىق مەيدانىغا بارىدىغان بىر ھارۋىغىمۇ ئۇچراپ قالدىم.

ئاھ، ئەزىز يۇرتۇم، سېنى ئېغىر ئۇرۇش يىللىرىدا يوقلاشقا توغرا كېلىپ قالدى ! يۇرتۇمنىڭ ئاۋاتلىشىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ يايراپ كەتتىم. يېڭى ـ يېڭى مەھەللىلەر پەيدا بوپتۇ، يېڭى ـ يېڭى كوچىلار سىلىنىپتۇ، يېڭى ـ يېڭى كۆۋرۈكلەر بىنا بوپتۇ... لېكىن، ئۇرۇش دىلىنى غەش قىلىپ تۇرۇپتۇ ـ دە.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ئاۋۇلغا يېقىنلاشقانسېرى يۈرىكىم قىنىغا پاتماي تېپىرلاپ كەتتى.

يىراقتىنلا يېڭى ـ يېڭى ناتونۇش كوچىلار، ئۆي ۋە باغلارغا كۆز تاشلاپ كەلمەكتىمەن، كېيىن بىزنىڭ مەكتەپ جايلاشقان دۆڭگە كۆزۈم چۈشتى ـ دە، يۈرىكىم «قارت» قىلىپ كەتتى: دۆڭدە يوغان ئىككى تېرەك يانمۇيان قەد كۆتۈرۈپ، شامالدا چايقىلىپ تۇرۇپتۇ. مەن ئۆمۈر بويى «مۇئەللىم» دەپ ئاتاپ كەلگەن ئاشۇ كىشىنىڭ ئىسمىنى بىرىنچى قېتىم تىلغا ئالدىم: «دۇيشەن ! ـــ دەپ شۇڭىلىدىم مەن، ـــ دۇيشەن، قىلغان ھەممە ياخشىلىقلىرىڭغا رەھمەت ! سەن ئۇنتۇماپسەن، دېمەك، ئويلاپ يۈرۈپسەن... ئاپىرىن سەندەك ساداقەتلىك زاتقا ! بۇ تېرەكلەر ساڭا نەقەدەر ئوخشايدۇ ـ ھە !...»

ھارۋىكەش بالا كۆز ياشلىرىمنى كۆرۈپ:

ـــ نېمە بولدى سىزگە، ھەدە؟ ـــ دەپ سورىدى.

ـــ ھە، ھېچنېمە ! بۇ كولخوزدا بىرەر كىشىنى تونۇمسەن؟

ـــ تونۇمامدىغان ! ھەممىسى ئۆز ئادەملىرىمىز.

ـــ دۇيشەننى بىلەمسەن، مۇئەللىم بار ئىدىغۇ !

ـــ دۇيشەن دەمسىز؟ ئۇ ئارمىيەگە كەتكەنغۇ. ئۆزۈم ئۇنى مۇشۇ ھارۋىدا ھەربىي كومىتېتقا ئاپىرىپ قويغانىدىم.

ئاۋۇلغا بۇرۇلۇش ۋاقتىدا بالىدىن ھارۋاڭنى توختات، دەپ ئىلتىماس قىلدىم، ھارۋىدىن چۈشتۈم. يەرگە چۈشۈپ ئويلىنىپ تۇرۇپ قالدىم. شۇ ئېغىر كۈنلەردە تونۇش ئىزدەپ، مېنى تونۇمىسىلەر، مەن پالانچى بولىمەن، دەپ ئۆيمۇ ئۆي يۈرۈشنى ئۆزۈمگە ئەپ كۆرمىدىم. دۇيشەن ئارمىيەدە ئىكەن. بۇنىڭدىن باشقا، ئىللا ـ بىللا يەڭگەم بىلەن ئاغام بار يەرگە بارماسمەن، دەپ قەسەم ئىچكەنمەن. ئەلۋەتتە، كىشىلەرنىڭ نۇرغۇن گۇناھىنى كەچۈرۈش مۇمكىن، لېكىن ئۇلارنىڭكىدەك ياۋۇزلۇقنى ھېچقانداق ئىنسان كەچۈرمەس، دەپ ئويلايمەن. شۇ سەۋەبتىن ئاۋۇلغا كىرىدىغان يولدىن چەتلەپ، دۆڭدىكى تېرەككە قاراپ كەتتىم.

ئېخ، تېرەكلەر، تېرەكلەر ! سىلەرنىڭ كۆپكۆك يۈمران كۆچەت چېغىڭلاردىن ھازىرغىچە قانچىلىك سۇ ئېقىپ ئۆتتى ـ ھە ! سىلەرنى تىككەن ۋە پەرۋىش قىلغان كىشىنىڭ خىياللىرى، بېشارەتلىرى قالماي ئەمەلگە ئاشتى. سىلەر نېمىشقا مۇنچىۋالا غەمكىن شىلدىرلايسىلەر، بېشىڭلارغا نېمە كۈلپەت چۈشتى؟ يا قىش يېقىنلىشىپ قالدى. ئىزغىرىن شامالىلار يوپۇرماقلىرىمىزنى تۆكۈۋېتىدىغان بولدى دەپ، شۇنىڭ تەشۋىشىنى قىلىۋاتامسىلەر؟ يا بولمىسا خەلقنىڭ غېمى ـ غۇسسە، قايغۇ ـ ئەلىمى شاخلىرىڭلارنى شىلدىرلىتىۋاتامدۇ؟

ھە، تېخى قىشمۇ كېلىدۇ، سوغۇقمۇ بولىدۇ، ئىزغىرىن بورانلارمۇ بولىدۇ، لېكىن باھارمۇ كېلىدۇ...

كۈزدىكى يوپۇرماقلارنىڭ شىلدىرلىشىغا دۆڭدە تۇرۇپ ئۇزاق قۇلاق سالدىم. تېرەكلەرنىڭ يېنىدىن ئۆتكەن ئېرىقلارنى كىمدۇر يېقىندا تازىلاپ قويۇپتۇ: يەردە ئاياغ، كەتمەن ئىزلىرى ناھايىتى ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ. ئېرىقتا لىقمۇلىق تىنىق سۇ، چۈشكەن ساپسېرىق يوپۇرماقلار سۇ يۈزىدە لەيلەپ يۈرۈپتۇ.

دۆڭدىن مەكتەپنىڭ سىرلانغان تۇنىكە ئۆگزىسى كۆرۈنۈپ تۇراتتى، ئىلگىرىكى مەكتىپىمىزدىن نام ـ نىشانمۇ قالماپتۇ.

دۆڭدىن چۈشۈپ، يولدا ئۇچراتقان بىرىچكا ھارۋىغا چۈشۈپ ۋوگزالغا قايتتىم.

ئۇرۇش تۈگەپ، غەلىبە كۈنلىرىمۇ يېتىپ كەلدى. خەلق ئازاب ـ ئوقۇبەتتىن قۇتۇلۇپ، شېرىن ـ شېكەر كۈنلەرگە يېتىشتى: بالىلار دادىلىرىنىڭ ھەربىي سومكىسىنى ئېسىپ مەكتەپكە بېرىشتى. ئەرلەر قايتىپ كېلىپ يېڭىباشتىن ئەمگەككە قاتناشتى. تۇل قالغان خوتۇنلار يىغلا ـ يىغلا ئۆزلىرىنىڭ تۇللۇق تەقدىرىگە تەن بېرىشتى. ئۇرۇق ـ تۇغقان، ئاكا ـ ئۈكىلىرىنى، ئەرلىرىنى ئۈمىد بىلەن زارىقىپ كۈتكەنلەرمۇ كۆپ بولدى. لېكىن، ھەممەيلەن بىردەك قايتالمايتتى ـ دە.

www.uyghurkitap.com

مەنمۇ دۇيشەنىنىڭ نە ھالدا ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي داغدا يۇردۇم. بىزنىڭ ئاۋۇلدىن شەھەرگە كېلىپ ـ كېتىپ يۈرگەنلەر، دۇيشەن دېرەكسىز يوقلىپ كەتتى، ئاۋۇل سوۋېتىگە شۇنداق ئۇقتۇرۇش كەپتۇمىش، دېيىشتى.

ـــ كىم بىلسۇن، بەلكىم قۇربان بولغاندۇر، ـــ دەپ پىچىرلىشاتتى ئۇلار، ـــ دېرەكسىز يوقلىپ كەتكىنىگىمۇ خېلى ۋاقىت بولۇپ قالدى ـ دە.

«مۇئەللىم قايتىپ كەلمەيدىكەن ـ دە، ـــ دەپ ئويلايتتىم بەزىدە مەن، ـــ مۇشۇ ۋوگزالدا ئۇنتۇلماس بولۇپ خەيرلەشكىنىمىزدىن بۇيان دىدار كۆرۈشۈش نېسىپ بولمىدى ـ دە...»

ئۆتمۈشنى دائىم ئەسلەپ يۈرۈپتىمەنۇ، قەلبىمدە شۇنچىۋالا ئازاب ـ ئوقۇبەتلەرنىڭ يىغىلىپ قالغانلىقىنى ئويلاپ باقماپتىمەن.

1946 ـ يىلى كەچ كۈزدە تومىسكى ئۇنىۋېرسىتېتىغا لېكسىيە ئوقۇشقا ماڭدىم. سىبىرىيەگە بىرىنچى مەرتەم قەدەم قويۇشۇم ئىدى. بۇ چاغدا سىبىرىيە قاتتىق سوغۇق ۋە سۇرلۇك ئىدى. قەدىمىي ئورمان خۇددى قاپقارا تامدەك ۋاگون دېرىزىسىدىن ئۆتۈپ تۇراتتى. ئورمان ئارىلىقىدىكى بوش يەرلەردە موزىسىدىن ئاق تۇتۇن پۈرقىراپ چىقىپ تۇرغان، تاللىرى قارا قىشلاقلار كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. مۇز قاتقان دالالارغا بىرىنچى قار چۈشكەنۇ، ھاۋادا قاغىلار توپ ـ توپ بولۇپ قاقىلداپ پەرۋاز قىلىپ يۈرۈپتۇ. ئاسمانىنىڭ قاپقى تۇرۇلگەن.

پويىزدا ۋاقتىم چاغ كېتىپ بارىمەن. ۋاگونىمىزدىكى ھەمراھلاردىن بىرى ـــ ئۇرۇش مەيدانىدىن كەلگەن قولتۇق تاياقلىق مېيىپ يىگىت ھەربىي تۇرمۇشتىن قىزىق ـ قىزىق ۋەقە ۋە لەتىپىلەرنى ئېيتىپ كۈلدۈرگەن. ئاجايىپ ـ غارايىپ گەپلەرگە شۇنداق ئۇستىكەنكى، ئۇنىڭ ساددا لەتىپىلىرى ۋە زەرەرسىز چاقچاقلىرىدىن مەن چىن ھەقىقەتنى ھېس قىلاتتىم. ۋاگوندىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۇنى ياقتۇرۇپ قېلىشتى. نوۋوسىبىرىسكىدىن ئۆتكىنىمىزدە

پويىزىمىز بىر بېكەتتە بىر مىنۇت تۇرۇپ قالدى. مەن دېرىزە يېنىدا ھېلىقى يىگىتنىڭ شوخلۇقىغا قاراپ كۈلۈپ تۇرغانىدىم.

پويىز ئاستا قوزغىلىپ، بارا - بارا تېزلەشتى: بېكەتتىكى يالغۇز ئۆي دېرىزە ئالدىدىن شارتلا قىلىپ ئۆتۈپ كەتكەندەك بولدى. پويىز ئاچالغا چۈشكەن چاغدا، دېرىزىدىن شارتلا قىلىپ ئارقامغا داجىدىم - يۇ، يېڭىباشتىن يەنە دېرىزىگە ئۆزۈمنى ئاتتىم. ئۇنى، دۈيشەننى كۆرۈپ قالدىم ! ئۇ بوتكا يېنىدا قولىدا بايراق تۇتۇپ تۇراتتى.

— توختىتىڭلار ! — دەپ پۈتۈن ۋاگونىنى ياڭراتىپ ۋارقىرىدىم - يۇ، نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي، ئۆزۈمنى ۋاگون ئىشىكى تەرەپكە ئاتتىم. دەل شۇ چاغدا، جىددىي توختىتىش تۇتقۇسىغا كۆزۈم چۈشتى - دە، شارتتىدە تارتتىم.

ۋاگونلار بىر - بىرىگە ئۇرۇلۇپ، پويىز بىردىنلا تورمۇزلاندى، يەنە شۇنداق شىددەت بىلەن ئارقىسىغا يېنىۋىدى، يۈك - تاق جازىسىدىكى نەرسىلەر گۈلدۇر - غالاپ قىلىپ دومىلاپ چۈشتى، قاچا - قۇچىلار تاراقشىپ يەرلەرگە چۈشتى، بالىلار بىلەن خوتۇن كىشىنىڭ يىغىسى ئاڭلاندى. كىمدۇر ۋەھىمىدىن ئاۋازى بوغۇلۇپ:

— پويىز ئادەمنى بېسىپ كېتىپتۇ ! — دەپ ۋارقىرىۋەتتى.

مەن بوسۇغىغا كېلىپ قالغانىدىم، مەن پويىز ئاستىدىكى يەرگە قارىماستىن سەكرىدىم - دە، مىڭ گەزلىك ھاڭغا چۈشۈپ كەتكەندەك بولدۇم. ئارقىدىنلا مەن يەنە ھېچنېمىگە قارىماي، ھېچنېمىنى ئۇقماي ئاچالچىنىڭ ھۇجرىسىغا قاراپ يۈگۈردۈم — دۈيشەنگە قاراپ يۈگۈردۈم. ئارقامدىن پويىز خادىمىنىڭ پۇشتىكى ئاڭلاندى، يولۇچىلار ۋاگوندىن ئارقا - ئارقىدىن سەكرەپ چۈشۈپ مېنى قوغلاپ كەلمەكتە ئىدى.

مەن پويىزنى ياقىلاپ دەم ئالماي يۈگۈرەتتىم، دۈيشەنمۇ ماڭا يۈگۈرۈپ كەلمەكتە ئىدى.

— دۈيشەن، مۇئەللىم ! — دەپ توۋلىغان پېتىم ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى ئاتتىم.

www.uyghurkitap.com

ئاچالچى چۆچۈپ توختاپ، ھەيران بولغان ھالدا كۆزۈمگە تىكىلىپ قارايتتى. دۈيشەننىڭ ئۆزى، يۈز - كۆزلىرى قۇيۇپ قويغاندەك شۇ، ئىلگىرى بۇرۇت قويۇپ يۈرۈش ئادىتى يوق ئىدى، ئۆزىمۇ سەل قېرىپ قاپتۇ.

— سىزگە نېمە بولدى، سىڭلىم، نېمە گەپ؟ — دەپ مېھرىبانلىق بىلەن سورىدى ئۇ قازاق تىلىدا، — يېڭىلىشقاندەك قىلىسىز، ئاچالچى جانگازىن بولىمەن، ئىسمىم بېينوف.

— بېينوف؟

ئەلەم، ئازاب ۋە ئىزا سەۋەبىدىن ئۈنلۈك ۋارقىراپ تاشلىماي، ئاغزىمنى يۇمۇۋالدىم. مەن نېمە قىلىپ قويدۇم؟ يۈزۈمنى قولۇم بىلەن يېپىپ، بېشىمنى تۆۋەن قىلدىم. بۇ كۈنگە قالغاندىن كۆرە يەر يۇتسا بولماسمىدى مېنى؟ ئاچالچىدىن ئۆزرە، يولۇچىلاردىن كەچۈرۈم سورىشىم كېرەك ئىدى، مەن بولسام خۇددى بۇتتەك قېتىپ تۇرۇپ قاپتىمەن. يۈگۈرۈپ كەلگەن يولۇچىلارمۇ نېمە سەۋەبتىندۇر جىم تۇرۇشاتتى. مەن ئەيىبلەشنى ۋە تىللاشنى كۈتەتتىم، لېكىن كۆپچىلىك بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلمىدى. مۇشۇ قورقۇنچلۇق جىمجىتلىق ئىچىدە بىر ئايالنىڭ خىتىلداپ گەپ قىلغان ئاۋازى ئاڭلاندى:

— بىچارىنىڭ كۆزىگە ئېرى يا ئۇكىسىغا ئوخشاش كۆرۈنگەن - دە.

ئادەملەرگە جان كىردى.

— راست، بۇنداق ئىشلار بولىدۇ، — دېدى بىرەيلەن پەس ئاۋازدا.

— نېمە ئىشلار بولمىدى دەيسىلەر، ئۇرۇش مەزگىلىدە بىز كۆرمىگەن نېمە كۈنلەر قالدى! — دېدى ئۈنى پۈتۈپ قالغان بىر ئايال جاۋابەن.

ئاچالچى قوللىرىمنى يۈزۈمدىن ئالدى ۋە:

— قېنى يۈرۈڭ، ۋاگونىڭىزغا ئاپىرىپ قوياي، سوغۇقتا قالدىڭىز، — دېدى، شۇنداق دەپ قولتۇقلىۋالدى، يەنە بىر

ئوفىتسېرمۇ كېلىپ ئىككىنچى تەرىپىمدىن قولتۇقلىدى.

ــ يۈرۈڭ، قىز، ھېچقىسى يوق، خاپا بولماڭ، ــ دېدى.

ئادەملەر يول بېرىشتى، مېنى خۇددى دەپنە مۇراسىمىدىكىدەك ئىككى تەرىپىمدىن قولتۇقلاپ مېڭىشتى. بىز ئاستا قەدەم تاشلاپ ئالدىدا ماڭدۇق، قالغانلار ئارقىمىزدىن كېلىشەتتى. ئۇياق - بۇياقتىن يۇگۈرۈپ كېلىشۋاتقان يولۇچىلارمۇ بىزگە قوشۇلۇپ كېلىشەتتى. كىمدۇر بىرى تېۋىت شالىنى ئۈستۈمگە ئارتىپ قويدى. ھېلىقى قولتۇق تاياقلىق ھەمراھىمىز يېنىمىزدا ماڭماقتا. ئۇ سەل ئالدىغا ئۆتۈپ يۈزۈمگە بىر قارىۋالدى. بۇ خۇش چاقچاق، گەپچى، مېھرىبان ۋە باتۇر يىگىت نېمە ئۈچۈندۇر بۇ چاغدا تۇمتىنى ئېلىپ، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، خۇددى يىغلامسىرىغاندەك كېتىپ باراتتى. مەنمۇ يىغلاپ ماڭماقتىمەن. پويىزنى ياقىلاپ سۈكۈتتە ماڭماقتىمىز، تېلېگراف سىملىرىنىڭ پۈشتەك چېلىشىلىرى قۇلىقىمغا خۇددى ماتەم مۇزىكىسىدەك ئاڭلىناتتى. «يوق، ئەمدى ئۇنى كۆرۈش ماڭا نېسىپ بولمايدۇ».

پويىز باشلىقى ۋاگون يېنىدا بىزنى توسۇۋالدى. ئۇ بىگىز قولىنى شىلتىپ، سوتقا تارتىش، جەريمانە قويۇش ھەققىدە ۋارقىراپ سۆزلىمەكتە ئىدى. لېكىن، مەن ئۇنىڭ گەپلىرىگە جاۋابمۇ بەرمىدىم، مېنىڭ ئۈچۈن ھەممىسى بەربىر ئىدى. ئۇ خاتىرىنى قولۇمغا تۇتقۇزۇپ، قول قويدۇرۇۋالماقچى بولدى. مېنىڭدە قەلەم تۇتقۇدەكمۇ مادار يوق ئىدى.

شۇ پەيتتە، ھېلىقى ھەمراھىمىز ئۇنىڭ قولىدىن خاتىرىنى يۇلۇۋېلىپ، قولتۇق تايىقىغا تايىنىپ ئۇنىڭ ئالدىغا قىستاپ بېرىپ يۈزىگە قاراپ ۋارقىرىدى:

ــ تىنچ قويساڭچۇ ئۇنى ! مانا مەن قول قويىمەن، تۇتقىنى تارتقان مانا مەن، ئۆزۈم جاۋابكار !...

كېچىككەن پويىز سىبىرىيە دالالىرىنى رۇس چېگرالىرىنى بويلاپ غۇيۇلداپ بارماقتا. ھەمراھىم تۇن قاراڭغۇسىدا گىتارىنى مۇڭلاتماقتا. مەن بولسام كۆڭلۈمدە رۇس تۇل خوتۇنلىرىنىڭ

ئۇيغۇر كتاب تورپىكىنى www.uyghurkitap.com

مۇڭلۇق ناخشىلىرىغا ئوخشاش بۇرۇنقى ئۇرۇش جاراھەتلىرىنىڭ مۇڭلۇق ئاۋازىنى ئۆزۈم بىلەن بىللە ئېلىپ ماڭماقتىمەن.

يىللار ئاققان سۇدەك ئۆتمەكتە. ئۆتكەن ئىشلار قايتمايدۇ. كەلگۈسىدىكى چوڭ ـ كىچىك ئىشلار كىشىلەرنى ئۈزۈكسىز چىللىماقتا. يېشىم بىر يەرگە بېرىپ قالغاندا ئەرگە تەگدىم. ياخشى ئادەمگە ئۇچراپتىمەن. ئۆي تۇتتۇق، بالىلىق بولدۇق، ناھايىتى ئىناق ئۆتىمىز. ھازىر مەن پەلسەپە دوكتورىمەن، پات ـ پات كاماندىروپكىغا چىقىپ تۇرىمەن. ناھايىتى كۆپ مەملىكەتلەردە بولدۇم... پەقەت بىزنىڭ ئاۋۇلغا قايتا كېلىپ باقمىدىم. بۇنىڭ ئۆزىگە يارىشا ئانچە ـ مۇنچە سەۋەبلىرى بار ئىدى، ئەلۋەتتە، لېكىن ئۆزۈمنى ئاپپاق قىلىپ كۆرسىتىش نىيىتىم يوق. ئۇرۇق ـ تۇغقان، يۇرتداشلىرىم بىلەن بولغان باردى ـ كەلدىنىڭ ئۈزۈلۈپ قېلىشى ياخشى ئەمەس، بۇنىڭدا ئۆزۈمنى گۇناھكار دەپ ھېسابلايمەن. لېكىن، پېشانەمگە پۈتۈلگىنى شۇ ئوخشايدۇ. مەن ئۆتمۈشنى ئۇنتۇپ قالغىنىم يوق، ياق، ئۇنتۇپ قالمايمەن، پەقەت ئۇنىڭدىن يىراقلىشىپ قالدىم، خالاس.

تاغلاردا شۇنداق بۇلاقلار بولىدۇكى، يېڭى يول ئېچىلسا، بۇ بۇلاقلارغا ئېلىپ بارىدىغان چىغىر يوللار ئەستىن چىقىپ كېتىدۇ، ئۇسسىغاندا يولدىن بۇرۇلۇپ بارىدىغان يولۇچىلار بارغانسېرى ئازىيىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بۇ بۇلاقلارنى يالپۇز ياكى لويلا بېسىپ كېتىدۇ، كېيىن بارا ـ بارا يولۇچىلارنىڭ كۆزىگە كۆرۈنمەي قالىدۇ. ئوت ـ ئاتەش ئىسسىق كۈنلەردە ئاندا ـ ساندا بىرەر ئادەم ئېسىگە ئېلىپ، ئۇسسۇلۇق تەشناسىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن يولدىن بۇرۇلۇپ بۇلاق بېشىغا بارسا بارار. يولۇچى كېلىدۇ ـ دە، ئوت بېسىپ كەتكەن بۇلاقنى ئىزدەپ تاپىدۇ، گىياھلارنى ئاۋايلاپ ئاچىدۇ ـ دە، ھەيران قېلىپ «ئاھ!» دەپ تاشلايدۇ: ئاللىقاچانلاردىن بۇيان ھېچكىم لايلاتمىغان مۇزدەك بۇلاق سۈيىنىڭ تىنىقلىقى ۋە چوڭقۇرلۇقىنى كۆرۈپ ھەيران قالىدۇ. بۇلاقتا ئۇ ئۆزىنىمۇ، قۇياشنىمۇ، ئاسماننىمۇ، تاغ ـ تاشلارنىمۇ كۆرىدۇ... كۆرىـ

ـدۇ ـ ده، شۇنداق جايلارنى بىلمەسلىك گۇناھ، يار ـ بۇرادەرلەر ـ نىمۇ بۇنىڭدىن خەۋەردار قىلىش كېرەك، دەپ كۆڭلىدىن ئۆتكۈ ـ زۇپ قويىدۇ، شۇنداق دەپ ئويلايدۇ ـ ده، ئىككىنچى مەرتەم بۇ يەرگە كەلگۈچە ئۆزىمۇ ئېسىدىن چىقىرىپ قويىدۇ.

بەزىدە ھاياتتىمۇ شۇنداق بولىدىكەن، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ بۇنىڭ نامى ھايات بولسا كېرەك...

بۇنداق بۇلاقلار يېقىندا بىزنىڭ ئاۋۇلغا بېرىپ كەلگەندىن كېيىن ئېسىمگە چۈشۈپ قالدى.

سىز شۇ چاغدا مېنى نېمە سەۋەبتىن بىردىنلا كۈركۈرەۋدىن كېتىپ قالدىكىن دەپ ھەيران بولغاندۇرسىز؟ ھازىر سىزگە ئېيتىپ ئولتۇرغان دەردلىرىمنى شۇ چاغدا كىشىلەرگە ئېيتسام بولماسمىدى؟ ياق، شۇ چاغدا كۆڭلۈم قاتتىق بۇزۇلۇپ، نومۇس كۈچى ئۈستۈن كەلدى، ئۆزۈمدىن ئۆزۈم ئىزا تارتىپ كەتتىم، شۇ سەۋەبتىن دەرھال كېتىپ قالدىم. دۇيشەن بىلەن دىدارلى ـ شىشقا، كۆزىگە تىك بېقىپ قاراشقا يۈزۈم چىدىمايدىغانلىقى ئۆ ـ زۈمگە ئايان. ئۆزۈمنى بېسىپ، دولقۇنلاۋاتقان يۈرىكىمنى تىنچ ـ تىشىم كېرەك ئىدى، ئۇي ـ پىكرىمنى تەرتىپكە سېلىپ، ئا ـ ۋۇلداشلىرىمغىلا ئەمەس، يەنە باشقا كۆپتىن ـ كۆپ دوستلىرىمغا ئېيتماقچى بولغان گەپلىرىمنى ئوبدان ئويلاپ، بىر قارارغا كې ـ لىشىم زۆرۈر ئىدى.

ئۆزۈمنى گۇناھكار ھېس قىلغانلىقىمنىڭ يەنە بىر سەۋەبى، بۇنچىلىك ئىززەت ـ ھۆرمەت ماڭا ئەمەس، باشقا بىر زاتقا مەنـ سۇپ بولۇشى كېرەك ئىدى. يېڭى مەكتەپتە ئوقۇش باشلاش مۇراسىمىدا مېنى ئەمەس، باشقا بىر زاتنى تۆرگە چىقىرىش لازىم ئىدى. بۇنىڭغا ھەممىدىن ئاۋۋال تۇنجى مۇئەللىمىمىز، بىزنىڭ ئاۋۇلنىڭ تۇنجى كوممۇنىستى دۇيشەن بوۋاي مۇناسىپ ئىدى. ھالبۇكى، بۇنىڭ ئەكسى بولدى ـــ بىز ھەممىمىز تۆكمە ـ تۆكمە قىلىپ تولدۇرۇلغان داستىخاندا مېھمان بولۇپ ئولتۇردۇق، بۇ بىباھا ئادەم شۇ ئۇلۇغ بايرام كۈنىمۇ پوچتىكەشلىكىنى قويماي،

بىر زامانلاردا شۇ مەكتەپتە ئوقۇپ ئادەم بولغان ئوقۇغۇچىلارنىڭ ئەۋەتكەن تەبرىك تېلېگراممىلىرىنى مەكتەپنىڭ ئېچىلىش ۋاقتىغا يەتكۈزۈش ئالدىراشچىلىقىدا يۈردى.

بۇ بىرەر قېتىم سادىر بولۇپ قالىدىغان ۋەقە ئەمەس. بۇنداق ھادىسىلەرنى مەن كۆپ كۆرگەنمەن. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۆز - ئۆزۈمگە سوئال بېرىمەن: ئاددىي كىشىلەرنى لېنىنغا ئوخشاش ئەستايىدىل ئىززەت - ھۆرمەت قىلىش ئادىتىمىزنى، ئەجەبا، قاچان يوقىتىپ قويدۇق؟... خۇداغا شۈكۈر، ھازىر بۇ نەرسىلەر ھەققىدە رىياكارلىق، تىل ياغلىمىلىق قىلماي توپتوغرىلا گەپ قىلىدىغان بولۇپ قالدۇق. بۇ جەھەتتىمۇ لېنىنغا خېلى يېقىنلاشتۇق، بۇ ناھايىتى ياخشى.

ئۆز زامانىسىدا دۇيشەننىڭ قانداق مۇئەللىمچىلىك قىلغانلىقىدىن ياشلار بىخەۋەر. چوڭلارنىڭ تولىسى دۇنيادىن ئۆتتى. دۇيشەننىڭ شاگىرتلىرىدىن بىرمۇنچىسى ئۇرۇشتا قەھرىمانلارچە قۇربان بولۇپ كەتتى، ئۇلار ھەقىقىي سوۋېت جەڭچىلىرى ئىدى.

مۇئەللىمىم دۇيشەننىڭ قىسقىسىنى ياشلارغا يەتكۈزۈشنى ۋەزىپەم دەپ بىلىمەن. ھەرقانداق كىشى مېنىڭ ئورنۇمدا بولسىمۇ شۇنداق قىلىدۇ، بۇ تۇرغان گەپ. لېكىن، ئەپسۇسكى، ئاۋۇلىدىن ئالاقەم ئۈزۈلۈپ قالغانىدى، دۇيشەندىنمۇ خەۋەر ئالالمايى، بارا - بارا ئۇنىڭ سىياسى خاتىرەمدە مۇزېيلاردا ساقلىنىدىغان قىممەتلىك يادىكارلىقتەك بولۇپ قالدى.

مەن يەنىلا بۇ يەرگە مۇئەللىمنى يوقلىغىلى، يالۋۇرۇپ گۇناھىمنى كەچۈرۈشنى سورىغىلى كېلىمەن.

موسكۋادىن قايتىشىمدا كۇركۇرەۋگە چۈشۈپ ئۆتمەن، ئۇ يەردىكى يۇرتداشلارغا ھېلىقى مەكتەپكە «دۇيشەن مەكتىپى» دەپ نام قويۇش تەكلىپىنى بېرىمەن. بۇ مەكتەپكە ھازىر پوچتىكەشلىك قىلىپ يۈرگەن شۇ ئاددىي كولخوزچىنىڭ نامىنى قويساق دەيمەن. سىزنىڭمۇ، ئاۋۇلداش دوستۇم، مېنىڭ بۇ تەكلىپىمنى قۇۋۋەتلىشىڭىزنى ئۈمىد قىلىمەن. ئىلتىماسىمنى

يەردە قالدۇرماسسىز.

موسكۇادا ھازىر كېچە سائەت ئىككى. مېھمانخانا بالكونىغا چىقىپ، ئاسماندىكى يۇلتۇزلاردەك پارقىراپ تۇرغان بىپايان موسكۇا چىراغلىرىنى تاماشا قىلىپ، ئاۋۇلغا بارسام، مۇئەللىمىم بىلەن كۆرۈشۈپ، ئاپپاق ساقاللىرىغا سۆيسەم، دەپ خىيال سۇرۇپ تۇرۇپتىمەن.

دېرىزىلەرنى كەڭ ئېچىپ قويدۇم، ئۆيگە ئارامبەخش يېڭى ھاۋا ئېقىپ كىردى. يورۇپ كېلىۋاتقان كۆكۈچ تاڭ نۇرىدا، باشلاپ قويغان رەسىم لايىھەسىگە سەپسېلىپ قارىدىم. بۇنداق رەسىملەر كۆپ، بىرنەچچە قېتىم ھەممىسىنى يېڭىدىن باشلىغان ۋاقتىم كۆپ بولغان، لېكىن مۇكەممەل بىر رەسىم ھەققىدە گەپ قىلىشقا تېخى ئەتىگەن. ئاساسلىق نەرسىنى تېخى تاپالمىدىم... سەھەردىكى جىمجىتلىق ئىچىدە خىيال سۇرۇپ قەدەم تاشلاپ يۇرمەكتىمەن. ھەر قېتىم ئەنە شۇنداق كەيپىياتتا بولىمەن، ھەر قېتىم رەسىمىم تېخى خىيال پەردىسىدىن چىقمىغان، دەپ ئۆزۇمنى قاتتىق ئىشەندۇرىمەن.

مەيلى قانداق بولسۇن، تېخى پۈتمىگەن بۇ رەسىم ئۇستىدە سىلەر بىلەن گەپلىشىش نىيىتىم بار. سىلەر بىلەن مەسلىھەتلەشمەكچىمەن. بۇ رەسىم بىزنىڭ ئاۋۇلنىڭ تۇنجى مۇئەللىمى، تۇنجى كومۇنىست دۇيشەن ئاقساقالغا بېغىشلىنىدۇ، بۇنى ئەلۋەتتە قىياس قىلالايسىلەر.

لېكىن، مۇرەككەپ ھايات، مۇقەددەس كۇرەشنى، تۇرلۇك - تۇمەن تەقدىر ۋە ئىنسانلىق ھېسسىياتنى بويىقلار بىلەن ئىپادىلەپ بېرىش قولۇمدىن كېلەرمىكىن، بۇ تەرىپىنى تېخى تەسەۋۋۇر قىلالمايۋاتىمەن. لىقمۇلىق سۇ قۇيۇلغان بۇ چىنىنى داۋالغۇتماي، بىر تامچىسىنىمۇ زايە قىلماي سىز زامانداشلىرىمغا يەتكۈزۈشىڭ چارىسى قانداق بولاركىن؟ نىيىتىمنى سىلەرگە يەتكۈزۈش بىلەن بىللە ئۇنى ھەممىزنىڭ

ئىجادىيىتىگە ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن نېمە قىلسام بولاركىن؟

بۇ رەسىمنى سىزماسلىققا ئىلاجىم يوق، لېكىن شۇنچە ئوي - خىياللار، غەم - ئەندىشىلەر مېنى قاتتىق ئورىۋالغان - دە ! بەزىدە ئويلاپ ئولتۇرۇپ، بۇ نىيىتىمنى ئىشقا ئاشۇرۇش قولۇمدىن كەلمەس، دېگەن ئۇمىدسىزلىك مېنى يېڭىپ كەتكەندەك بولىدۇ. بەزىدە بولسا نەدىنمۇ تەقدىر قولۇمغا رەسسام قەلىمىنى تۇتقۇزدى، دەپ يەنە بىر ئويغا كېلىمەن. قانداق ئازاب، قانداق نادامەتلىك كۈنلەرگە قالدىم ئۆزۈم ! بەزىدە بىلەكلىرىمگە ماغدۇر كىرىپ، ئۆزۈمنى تاغنىمۇ تالقان قىلىۋېتىدىغاندەك كۈچلۈك سېزىمەن. شۇنداق چاغلاردا مەن يەنە: «ياخشى كۆزەت، ياخشى ئۆگەن، ياخشى تاللا» دەپ ئۆزۈمگە غەيرەت بېرىمەن.

دۇيشەن بىلەن ئالتۇنايناق قوش تېرىكىنى سىزغىن، سەن بۇ قوش تېرەك قىسسىسىنى بىلمىگەن چاغدىمۇ ياشلىقىدا ئۇ ساڭا بىرمۇنچە ھۈزۈر بېغىشلىغانغۇ ! ئاپىتاپتا كۆيۈپ كەتكەن يالىڭاچ بىر ئوغۇل بالىنىڭ رەسىمنى سىزغىن، ئۇ بالا تېرەككە چىقىپ، شاختا ئولتۇرۇپ، سىرى نامەلۇم ئۇزاق - ئۇزاقلارغا زوق بىلەن نەزەر تاشلاپ تۇرسۇن.

ياكى بىر رەسىم سىزىپ، ئۇنىڭغا «تۇنجى مۇئەللىم» دەپ نام قوي. بۇنىڭدا دۇيشەن بالىلارنى كۆتۈرۈپ سۈدىن ئۆتكۈزۈپ تۇرغان بولسۇنۇ، قىزىل تۇلكە تۇماق كىيگەن، سېمىز، ئوينىاق ئات مىنگەن ئەخمەقلەر ئۇنىڭ يېنىدىن زادىلىق قىلىپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بولسۇن...

ياكى بولمىسا مۇئەللىمنىڭ ئالتۇنايىنى شەھەرگە ئوقۇشقا ئۇزىتىپ تۇرغانلىقىنى سىزغىن. ئۇنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا نېمىدەپ ۋارقىرىغانلىقى ئېسىڭدىمۇ؟ شۇ پەيتىنى شۇنداق كېلىشتۈرۈپ سىزغىنكى، رەسىمنىڭ ئالتۇنايىنىڭ قۇلىقىدىن كەتمىگەن دۇيشەننىڭ ئاۋازىغا ئوخشاش ھەربىر كىشىنىڭ يۈرىكىدىن ئەكس سادا تاپسۇن.

ئۆزۈمگە ئۆزۈم شۇنداق دەيمەن. مەن ئۆزۈمگە ئۆزۈم

بىرمۇنچە گەپلەرنى قىلغان، لېكىن ئۇلارنىڭ ھەممىسى رويابقا چىقىۋەرمەيدۇ ـ دە... سىزدىغان رەسىمنىڭ قانداق چىقىشىغا ھازىرمۇ كۆزۈم يەتمەيدۇ، لېكىن بىرنەرسىگە قاتتىق ئىشىنىمەن: مەن ئىزدىنىمەن.

1962 ـ يىلى

ئۇيغۇر كتاب توربېكتى
www.uyghurkitap.com

يەر ئانا

(پوۋېست)

دادا، مەن قەبرەڭنىڭ قەيەردە ئىكەنلىكىنىمۇ بىلمەيمەن، مۇشۇ ئەسرىمنى، دادا، ــ تۆرەقۇل ئايتماتوف ساڭا بېغىشلايمەن.

ئانا، سەن بىز تۆتىمىزنى چوڭ قىلىپ قاتارغا قوشتۇڭ. سېنىڭ ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشۈڭنى تىلەيمەن، مۇشۇ ئەسرىمنى، ئانا، ــ ناغىما ئايتماتوۋا، ساڭا بېغىشلايمەن.

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

1

ئۇ پاكىز يۇيۇلغان ئاق كۆڭلىكى ئۈستىگە تەكشى شىرىلغان شىرىق چاپىنىنى كىيىپ، ئېڭىزلىقتىكى يالغۇز ئاياغ يولدا ئاستا كەلمەكتە. ئەتراپتا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. ياز ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتكەن، دالادا كىشىلەرنىڭ ئاۋازىمۇ، ئاۋۇل يوللىرىدا چاڭ توزۇتۇپ كېتىۋاتقان ئاپتوموبىللارمۇ، يىراقلاردا ئىشلەۋاتقان كومبايىنلارمۇ كۆرۈنمەيتتى، ئېڭىزدا ئوتلاش ئۈچۈن مالمۇ كەلمىگەنىدى.

غۇۋا كۆرۈنگەن چوڭ يول تەرەپتە، كۈز دالاسى يىراق - يىراقلارغا سوزۇلغان بولۇپ، چېتىگە كۆز يەتمەيتتى. ئاسماندا كۈل رەڭ بۇلۇتلار ئاستا لەيلىشەتتى. يېنىككىنە كۆتۈرۈلگەن شامال دالادا ئاستا ئۇزەتتى، قىياقلارنى ۋە قوراي بېشىنى دەريا بويىغا قاراپ ئاستاغىنا ئۇچۇراتتى. ئازراق نەم ئوتلار ئەتىگەنلىك سوغۇق ھاۋادا يېقىملىق ھىدىنى چاچاتتى. زىرائەتلەر يىغۇۋېلىنغاندىن كېيىنكى دالا ئارام ئالماقتا. ھاۋا تۇتۇق بولىدىغان چاغلار پات ئارىدا يېتىپ كېلىدۇ، يامغۇر يېغىپ، دالانى دەسلەپكى قار قاپلايدۇ، قار - شۇۋرغانلىق كۈنلەر بولىدۇ. بۇ يەر ۋاقتىنچە جىمجىتلىققا چۆمگەن.

ئۇنى خاتىرجەم قويۇڭلار. ئەنە، ئۇ مۇشۇ يەردە توختىدى، نۇرى كەتكەن كۆزى بىلەن ئەتراپقا سەپسالدى.

— ئامانمۇسەن، خاسىيەتلىك دالام؟ — دېدى ئۇ پەس ئاۋازدا.

— ئامانچىلىق. كەلدىڭمۇ، تولغاناي؟ بۇلتۇرقىدىنمۇ قېرىپ كېتىپسەنغۇ؟ چېچىڭ سۈتتەك ئاق، قولۇڭدا تاياق.

— شۇ، قېرىدىم. يەنە بىر يىل ئۆتۈپ كەتتى. سەندىنمۇ، دالام، يەنە بىر قېتىم ھوسۇل ئالدۇقمۇ. بۇگۈن ئەسلىمە

ئەسلەيدىغان كۇن.

ــ بىلمەن. كېلىدىغانلىقىڭنى بىلىپ تۇرغانىدىم، تولغاناي. بىراق، بۇ قېتىم نەۋرەڭنىمۇ باشلاپ كېلىدىغان بولغان ئەمەسمىدىڭ؟

ــ ھەئە. بىراق، بۇ دورەمۇ يالغۇز كەلدىم.

ــ دېمەك، سەن ئۇنىڭغا تېخىچە ھېچنېمە دېمىگەن ئوخشىمامسەن، تولغاناي؟

ــ ياق، ئېيتىشقا ئاغزىم بارمىدى.

ــ بەربىر، ئەتىمۇ، ئۆگۈنمۇ، ئەيتاۋۇر بىر كۇنى ئۇ ئاڭلايدۇغۇ، تولغاناي. ئەل ئىچىدە ئاغزى بوش بىر بەندە يوق دەمسەن؟

ــ بۇغۇ راست. ئەتىمۇ، ئۆگۈنمۇ، ئاخىر بىر كۇنى ئۇنىڭ ئاڭلايدىغانلىقى سۆزسىز. ياخشى ــ ياماننى چۈشەنگۈدەك بولۇپمۇ قالدى ئۆزى. بىراق، ئۇ ماڭا تېخىچە سەبىي بالا بولۇپ كۆرۈنىدۇ. قورقمەن، ئاغزىمدىن چىقىرىشتىن قورقمەن.

ــ بىراق، ئۇ ھەقىقىي ئەھۋالنى بىلىشى كېرەككۇ، تولغاناي.

ــ بىلمەن، بىراق ئۇنىڭغا قانداق ئېيتىمەن؟ چۈنكى، مەن بىلىدىغان ئۇ ئىش، قەدىرلىك دالام، سەن بىلىدىغان ئۇ ئىش، ھەممەيلەن بىلىدىغان ئۇ ئىش پەقەت ئۇنىڭغىلا نامەلۇم. ئەگەر ئۇ بىلسە، نېمىلەرنى ئويلاپ كېتەر؟ ئۇ بۇ ئىشقا قانداق قارار؟ ئىشىنىڭ تېگى ــ تەكتىگە كۆزى يېتەرمۇ؟ قانداق قىلغان بىلەنمۇ ئۇ تېخى بىر بالا ــ دە. شۇڭا، مەن قانداق قىلغاندا بالىنىڭ يۈرىكىنى يارا قىلماي، مەڭگۇ تۇرمۇشقا يۈزلىنىدىغان قىلالارمەن، قانداق قىلسام بولار، دەپ ئويلايمەن. ئۇھ، ۋەقە بىر - ئىككى ئېغىز گەپ بىلەنلا چۈشەندۈرگىلى بولىدىغان ئاددىي ۋەقە بولسا ئىدى، ھېكايە ــ چۆچەك ئېيتقاندەكلا سۆزلەپ ئىشنى تۈگىتەتتىم. يېقىنىڭ بۇياقى ئالمىدىس ئۇشتۇمتۇت ئۆلۈپ قالسام قانداق قىلارمەن، دەپ ئويلايدىغان بولۇپ قالدىم. قىشتا، بىر كۇنى ئاغرىپ يېتىپ قېلىۋىدىم، ئەمدى تۈگەشكەن

www.uyghurkitap.com

ئوخشايمەن دەپ قالدىم. مەنغۇ ئۆلۈمدىن قورقمايمەن ـــ ئۆلۈم نۆۋىتى كەلسە، ئۇنىڭغا قارشىلىق كۆرسىتىپمۇ ئولتۇرمايمەن ـــ مەن كۈنۈم توشۇپ، كۆزۈم يۇمۇلسا، ئېيتىدىغان ۋەسىيىتىمنى ئېيتالماي، ئۆزۈم بىلەن گۆرگە ئەكېتىپ قالارمەنمۇ، دەپ ئەندىشە قىلىمەن، ئەلۋەتتە، ئۇمۇ مېنىڭ نېمە ئۈچۈن ھامان ئازابلىنىپ يۈرىدىغانلىقىمنى بىلمەيدۇ... دۇرۇس، ئۇنىڭ ماڭا ئىچى ئاغرىيدۇ، ھەتتا مەكتەپكە بېرىشتىنمۇ قالدى، يېنىمدىن زادىلا سىلجىمايدۇ، خۇددى ئانىسىنىڭ ئۆزى. «موما ! موما ! سۇ ئىچەمسەن؟ دورا ئىچەمسەن؟ ئۈستۈڭگە يەنە بىرنەرسە يېپىپ قويايمۇ، موما؟» دەپ سوراپلا تۇرىدۇ. شۇنداق ھالەتتىمۇ تىلىم بارمىدى، جۈرئەت قىلالمىدىم. بىچارە، ئىچىدە ھېچ كىرى يوق، ساددا دىل، نارەسىدە گۆدەك تۇرسا، ھېچ نەرسىدىن گۇمان قىلمىسا، ئۇنىڭغا نېمىمۇ دېيەلەيتتىم. ئۇنداق قىلىپمۇ، بۇنداق قىلىپمۇ پىكىرلىرىمنى تارازىغا سېلىپ كۆرەتتىم. قانچە ئويلىساممۇ، بەرىبىر بىر پىكىرگە كېلىپ توختايتتىم: بولغان ۋەقەنى، تۇرمۇشنى بالا توغرا چۈشەنسۇن دەپ، مەن ئۇنىڭغا يالغۇز ئۆز تەقدىرىم توغرىسىدا ئەمەس، ئۇنىڭ تەقدىرى ھەققىدىلا ئەمەس، بەلكى نۇرغۇن كىشىلەر ھەققىدە ۋە نۇرغۇن كىشىلەرنىڭ تەقدىرى ھەققىدە، شۇنداقلا ئۆزۈم ھەققىدە، زامانىمىز ھەققىدە، شۇنداقلا سەن، ساخاۋەتلىك دالام ھەققىدە، ھەتتا ئۇ مىنىپ مەكتەپكە بارغان، ئازراقمۇ گۇمانىنى قوزغىمىغان ئاشۇ ۋېلىسىپىت ھەققىدە سۆزلەپ بېرىشىم كېرەك. ئېھتىمال، شۇنداق قىلغاندىلا توغرا قىلغان بولارمەن، چۈنكى تۇرمۇش ھەممىمىزنى بىر تۈگۈنگە چېتىپ، خېمىردەك كىرىشتۈرۈپ قويغان، ھېچنېمىنى يوشۇرۇپمۇ، قوشۇپمۇ بولمايدۇ. لېكىن، بۇ ئىشنى ھەتتا ھەرقانداق چوڭ ئادەممۇ چۈشىنىپ كېتەلمەيدۇ. بەرداشلىق بېرىش، ئۇنى قەلبىدىن چۈشىنىش كېرەك... شۇڭا بىر پىكىرگە كېلەلمەيۋاتىمەن ـ دە... بۇ مېنىڭ ۋەزىپەم ئىكەنلىكىنى بىلىمەن، كۆزۈمنىڭ ئوچۇقىدا شۇ قەرزىمدىن

قۇتۇلسام، ئۆلسەممۇ ئارمانسىز كېتەتتىم...
— تولغاناي، قېنى بېرىراق كەل، مانا ماۋۇ تاشقا ئولتۇر، پۇتۇڭ ئاغرىيدۇغۇ سېنىڭ. ئولتۇر، بىرلىكتە ئويلاپ كۆرەيلۇق. بىرىنچى مەرتەم بۇ يەرگە كەلگىنىڭ ئېسىڭدىمۇ، تولغاناي؟
— ئۇنىڭدىن بېرى كۆپ ۋاقىتلار ئۆتۈپ كەتتىغۇ، ئەسلىيەلمەيمەن.
— سەن شۇ ۋاقىتلارنى ئەسلەشكە بىر ھەرىكەت قىلىپ كۆرگىنە، تولغاناي. قېنى، بېشىدىن ئەسلىگىنە.

2

غۇۋا ئېسىمدە: كىچىكىمدە، ئورما ۋاقتىدا، ئاتا ـ ئانام يېتىلەپ ئەكېلىپ، سايىدە، قۇرۇق ئوت ـ چۆپ ئۈستىدە ئولتۇرغۇزۇپ قوياتتى ـ دە، يىغلىمسۇن دەپ قولۇمغا بىر بۇردا نان تۇتقۇزۇپ قوياتتى. كېيىن سەل چوڭ بولۇپ قالغان ۋاقتىمدا، زىرائەتلەرگە قاراش ئۈچۈن بۇ يەرگە ئۆزۈم كېلەتتىم. ئەتىيازدا، كىشىلەر ئۇلاغلىرىنى تاغقا ھەيدەپ مېڭىشاتتى. ئۇ چاغدا مەن بىر پاخما چاچ قىز ئىدىم، توختىماي چېپىپ يۈرەتتىم، ئۇھ، بالىلىقەي، غەم ـ غۇسسە دېگەننى بىلمەي، ئۆز مەيلىچە يۈرىدىغان ۋاقىتلار ـ دە ! ھېلىمۇ ئېسىمدە، چارۋىلار تۆۋەن تەرەپتىكى ئاشۇ سېرىق تۈزلەڭلىكتىن چاڭ ـ توزان كۆتۈرۈپ مېڭىشاتتى. بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى خۇددى تۈرنىدەك قاتار تىزىلىشىپ يايلاققا، سالقىن ئېدىرلارغا ئالدىراپ مېڭىشاتتى. شۇ چاغدىكى ياشلىق چاغلىرىم ـ ھە ! ئۈيۈر - ئۈيۈرى بىلەن دۈپۈرلىشىپ كىشنەشكەن ئاتلار زور ھەيۋەت، دەبدەبە بىلەن چاڭ ـ توزان كۆتۈرۈپ كېلەتتى، ئەگەر ئاتلارنىڭ ئىچىدە قالسىڭىز، كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە بولغان ئارىلىقتا سىزنى چەيلەپ خېمىر قىلىۋېتەتتى. كۆتۈرۈلگەن چاڭ ـ توزان بىر چاقىرىمچە كېلەتتى. لېكىن، مەن بۇغدايلىقنىڭ ئىچىدىن

سەكرەپ چىقىپ، يىلقىلارنى ئۇركۈتۈۋېتەتتىم. ئاتلار ئۇركۈپ يان تەرەپكە قاچسا، مالچىلار:

ــ ھەي، يەردىن چىققان ئالۋاستى، خەپ سېنى ! ــ دەپ، ئۇزۇن تايىقىنى شىلتىپ مېنى قوغلىۋېتىشەتتى. مەن مۆكۈۋالاتتىم ـ دە، ئېرىق بىلەن قېچىپ كېتەتتىم.

نۇرغۇن قوي قۇيرۇقلىرىنى چايقاپ ـ لەپەڭشىتىپ، تۇياقلىرى بىلەن مۆلدۇر ياغقاندەك ئاۋاز چىقىرىپ بۇ يولدىن ئۆتۈشەتتى. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئۇنى پۈتكەن، كۈندە كۆيۈپ قاريداپ كەتكەن مالچىلار مېڭىشاتتى. ئۇنىڭ ئارقىسىدىن باي چارۋىچىلارنىڭ يۈك ـ تاق ئارتقان تۆگە كارۋىنى ــ ئېگىرىگە قىمىز تۇلۇملىرىنى ئېسىۋالغان تۆگىچىلەرنىڭ يېتىلىشى بىلەن ئۆتەتتى. يورغا ئاتلارنى مىنگەن، قىپقىزىل چوغدەك كىيىنگەن، ناخشا ئېيتىپ، قىن ـ قىنىغا پاتماي قالغان قىز ـ جۇۋانلارنى كۆرگىنىمدە، ھەيران بولۇپ، زوقلىنىپ قاراپ قالاتتىم، خېلى يەرگىچە ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ يۈگۈرۈپ باراتتىم. «مەنمۇ شۇنداق رومال ئوراپ، شۇنداق كۆڭلەك كىيسەم» دەپ ئارزۇ قىلاتتىم، تاكى ئۇلار كۆزگە كۆرۈنمەي قالغۇچە خىيال ئىچىدە قاراپ تۇراتتىم. مەن ئۇ چاغدا قانداق قىز ئىدىم؟ يالالانما دېھقانىنىڭ يالاڭ ئاياغ قىزى ئىدىم. بوۋام قەرزدار بولۇپ قېلىپ، خەققە يىللىقچى بولغىنىدىن باشلاپ بىز يالالانما دېھقان بولۇپ قالغانىدۇق. مەن تاۋار ـ دۇردۇندىن كىيىم كىيىپ باقمىغان بولساممۇ، چىرايلىق قىز بولۇپ يېتىشكەنىدىم. مەن ئۆز كۆلەڭگەمگە قاراشقا ئامراق ئىدىم، كېتىۋېتىپ ئۆز كۆلەڭگەمگە قارايتتىم... راستىنى ئېيتقاندا، مەن تولىمۇ چىرايلىق ئىدىم. ئون ئالتە ـ ئون يەتتە ياش ۋاقتلىرىمدا، ئورما كۈنلىرىنىڭ بىرىدە مەن سۇۋانقۇل بىلەن ئۇچراشقان ئەمەسمىدىم. شۇ يىلى ئۇ ئۇستۇن تالاستىن يالالىنىپ كەلگەندى. ھازىر كۆزۈمنى يۇمسام سۇۋانقۇلنىڭ شۇ ۋاقتتىكى قىياپىتى كۆز ئالدىمغا كېلىدۇ. ياشقىنا، ئون سەككىز ـ ئون توققۇز ياشلاردىكى يىگىت

ئىدى... ئۇستىگە كۆڭلەك كىيمەي، يالىڭاچ بەدىنىگە كونىرغان بىر پاختىلىق چاپىنىنى ئارتىۋالغانىدى، ئۆڭى كۈننىڭ تەپتىدە، ئىسسىلىغاندەك قاپقارا بولۇپ كەتكەنىدى؛ پېشانىسى مىسقا ئوخشايتتى ۋە پارقىراپ تۇراتتى؛ قارىماققا جۇدەڭگۈ، ئاۋاق كۆرۈنگىنى بىلەن، ئۆزى مىختا، ئىككى قولى گويا تۆمۈردەك ئىدى. ئۇمۇ بىر ئىشلەمچى ئىدى، بۇنداق ئادەمنى تاپماق ئاسان ئەمەس ئىدى. ئۇ ئورما ئورۇشقا ئۇستا ئىدى، ئورغىقىنىڭ شارتىلداۋاتقانلىقىنى ۋە ئوروپ يىقىتىلغان بۇغداينىڭ شار - شار قىلىپ يەرگە قويۇلغانلىقىنىلا ئاڭلاپ قالاتتى كىشى. شۇنداق كىشىلەر بولىدۇكى، ئۇلار ئىش قىلىۋاتقىنىدا قارىسىڭ قارىغۇڭ كېلىدۇ. سۇۋانقۇل ئەنە شۇنداقلاردىن ئىدى. مەنمۇ ئەڭ ئۇستا ئورمىچىلاردىن ھېسابلىناتتىم، لېكىن ھامان ئۇنىڭ كەينىدە قالاتتىم. سۇۋانقۇل سول تارتىپ مېڭىپ خېلى ئۇزاپ كېتەتتى - دە، ئاندىن ئارقىسىغا قاراپ بېقىپ، يېنىپ كېلىپ ماڭا ياردەملىشەتتى. بۇ قىلىقى ماڭا ئەلەم بولاتتى - دە، ئاچچىقلاپ ئۇنى ھەيدىۋېتەتتىم.

— سىزنى بىرى ياردەمگە چاقىردىمۇ؟ قالتىس كىشىدەك! كېتىڭ بۇ يەردىن، ئۆزۈم ئوروپ تۇگىتەلەيمەن!

لېكىن، ئۇ ئاچچىقلانماي، مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپلا ئۇندىمەي ئۆز ئىشىنى قىلاتتى. نېمە ئۈچۈن ئاچچىقلىناتتىمكىن، قاپاقباشلىق قىلىپ!

بىز ئىشقا ھەممىدىن بۇرۇن كېلەتتۇق. تاڭ ئەمدىلا يورۇشقا باشلىغاندا، كۆپچىلىك تېخى تاتلىق ئۇيقۇدا ۋاقتىدا، بىز ئېتىز بېشىغا كېلىپ بولغان بولاتتۇق. سۇۋانقۇل ھامان ئاۋۇلنىڭ سىرتىدىكى ئاشۇ چىغىر يولدا مېنى كۈتۈپ تۇرغان بولاتتى.

— كەلدىڭىزمۇ؟ — دەيتتى ئۇ ماڭا.

— مەن سىزنى كېتىپ قالدىمىكىن دەپ قاپتىمەن، — دەيتتىم مەن دائىم ئۇنىڭغا، گەرچە مېنىڭسىز ئۇنىڭ ھېچ يەرگە بارمايدىغانلىقىنى بىلىپ تۇرساممۇ.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

شۇنداق قىلىپ، بىز بىللە ماڭاتتۇق.

كۈن قىزاردى، ئەڭ ئېگىز قارلىق چوققىدىن ئالدى بىلەن ئالتۇن نۇر چېچىلدى، يايلاق تەرەپتىن كەلگەن شامال كۆپكۆك دەريا سۈيىنى يەلپۈپ تەۋرىتەتتى. ئاشۇ ياز كۈنلىرىدىكى شەپەق بىزنىڭ مۇھەببىتىمىزنىڭ شولىسى بولۇپ قالدى. بىز بىللە كېتىۋاتقاندا دۇنيا باشقىچە كۆرۈنۈپ، چۆچەكلەردىكىدەك سېزىلەتتى. دەسسەلگەن، ھەيدەلگەن كۈل رەڭ ئېتىزلارمۇ دۇنيادا ئەڭ چىرايلىق بولۇپ كۆرۈنەتتى. سەھەر ئويغانغان بىر تورغاي بىز بىلەن بىرلىكتە شەپەقنى كۈتۈۋالاتتى. تورغاي ئۇچۇپ ئېگىز كۆتۈرۈلۈپ، خۇددى كۆكتە چېكىتتەك ئېسىلىپ تۇراتتى ۋە ئادەمنىڭ يۈرىكىدەك تىترەيتتى، ئۇنىڭ ئاۋازى شۇ قەدەر نازۇك، شۇ قەدەر كىشى دىلىنى دولقۇنلاندۇرىدىغان قوشاقلارنى ئەسلىتەتتى...

«ئەنە، بىزنىڭ تورغىيىمىز سايرىدى!» دەپ قويياتتى سۇۋاڭقۇل.

قىزىق، تورغاينىمۇ ئۆزىمىزنىڭ قىلىۋالغانكەنمىز.

ھە، ئاشۇ كېچىنى دەمسەن؟ بەلكىم تەبىئەتتە مەڭگۈ ئۇنداق كېچە بولماس. ئاي يورۇقىدا ئورما ئورۇيمىز دەپ سۇۋاڭقۇل ئىككىمىز قېلىپ قالغان ئەمەسمىدۇق. شۇ ئۇپۇقنىڭ ئارقىسىدىن غايەت زور، سۇزۇك كۈموش رەڭ ئاي كۆتۈرۈلگەندە، يۈلتۇزلارمۇ بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى پۈتۈنلەي كۆز ئېچىشقانىدى. مەن ئۇلارنى سۇۋاڭقۇل ئىككىمىزگە قاراۋاتقاندەك ھېس قىلغانىدىم. سۇۋاڭقۇلنىڭ چاپىنىنى ئاستىمىزغا سېلىپ ئېتىز بېشىدا ياتقاندا، ئېرىقنىڭ قىرى بېشىمىزغا قويۇلغان ياستۇق بولغانىدى، يەنە كېلىپ بىز ئۇچۇن ھەممىدىن يۇمشاق ياستۇق بولغانىدى. بىزنىڭ تۇنجى كېچىمىز ئەنە شۇ بولدى. ئەنە شۇ كۈندىن باشلاپ بىز ئۆمۈرۋايەتلىك قوشۇلدۇق... سۇۋاڭقۇل سىرقىراپ ئاغرىغان، چويۇندەك ئېغىر قولى بىلەن مەڭزىمنى، چېكەمنى ۋە چاچلىرىمنى سىلايتتى، ئۇنىڭ ئالىقىنى ئارقىلىق مەن ھەتتا ئۇنىڭ يۈرىكىنىڭ گۈپۈلدەپ سوقۇۋاتقانلىقىنى، خۇشاللىقتا چۆمگەنلىكىنى ئاڭلايتتىم. شۇ چاغدا مەن ئۇنىڭغا ئەركىلەپ:

ـــ سۇۋان، سىز قانداق ئويلاۋاتىسىز، بىز بەختلىك بولالارمىزمۇ؟ ـــ دېسەم، ئۇ:

ـــ يەر ـ سۇ ئەلگە تەڭ بولسا، بىزنىڭمۇ دېھقانچىلىق قىلىدىغان يېرىمىز بولسا، بىزمۇ ئەل قاتارى يەر ھەيدەپ، ئۇرۇق چېچىپ، ئۆز ئاشلىقىمىزنى ئۆزىمىز يىغىساق بىزنىڭ بەختىمىز شۇ. بىزگە بۇنىڭدىن ئارتۇقىنىڭ نېمە كېرىكى بار، تولغان. بىر دېھقانىنىڭ بەختى ئۇنىڭ ئۆزى تېرىيالايدىغانلىقىدا ۋە تېرىغىنىنى ئالالايدىغانلىقىدا، ـــ دەپ جاۋاب بەرگەنىدى.

ئۇنىڭ بۇ سۆزلىرىگە نېمە ئۇچۇندۇر ئىنتايىن خۇشاللىنىپ كېتىپ، بويىنىدىن مەھكەم قۇچاقلىغىنىمچە، شامالدا يېرىلىپ كەتكەن ئىسسىق لەۋلىرىگە ئۇزاققىچە سۆيدۈم. بىرمەھەلدىن كېيىن بىز ئېرىقتا سۇغا چۆمۈلۈپ، سۇ چېچىشىپ ئويناپ، سۇ سالقىن بولۇپ، جانغا راھەت بېغىشلايتتى، ئۇنىڭدىن تاغ شامىلىنىڭ ھىدى كېلەتتى. كېيىن بىز قول تۇتۇشۇپ ئۇزاققىچە يۇلتۇزلارغا قاراپ ياتتۇق. شۇ كېچىسى ئاسماندا يۇلتۇزلار تولىمۇ كۆپ ئىدى.

يەر، سەنمۇ شۇ چاغدا، ئايدىڭ كېچىدە سالقىنلاپ، بىزگە قوشۇلۇپ يايراپ ياتتىڭ. پۇتكۇل يايلاق جىمجىتلىققا چۆككەن. ئېرىقتىكى سۇ شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇراتتى. ئېچىلىپ كەتكەن شىرالجىن ھەسەلدەك خۇش پۇراق تارقىتىپ ئادەمنى مەست قىلاتتى. قاياقتىندۇر بىر يەردىن ئىسسىق شامال ئەمەن ھىدىنى ئەكېلىپ ئۇراتتى، شۇنىڭ بىلەن ئېتىزدا بۇغداي باشاقلىرى تەۋرىنىپ ئاستا پىچىرلىشاتتى. بۇنداق كېچىلەرنى ئىنسان ئۆز ھاياتىدا ئېھتىمال بىرەر قېتىم يولۇقتۇرار. يېرىم كېچىدە، دەل شۇ يېرىم كېچە ۋاقتىدا، يۇلتۇزلار توپىغا قارىسام، سامانيولى ئۇ باشتىن بۇ باشقىچە يېيىلىپ ياتقان پەيت ئىكەن. سۇۋانقۇلنىڭ ئېيتقانلىرى ئېسىمگە چۈشتى، ئاسماننىڭ مۇشۇ كۈمۈش يولى بىلەن قانداقتۇر بىر دېھقان يىگىت چوڭ بىر قۇچاق سامان كۆتۈرۈپ ئۆتكەندە، ئۇنىڭ ماڭغان يولىدا بۇغداي ۋە سامانلار

چىچىلىپ قالغانكەن. ئارزۇيمىۋغا يەتسەك، مېنىڭ سۇئالقۇلۇمۇ شۇنداق سامان كۆتۈرگەن دېھقان بولسا، خامانىڭ يۈزىدىن يىغىۋالغان سامساندىن قۇچاق تولدۇرۇپ يولغا چۈشكىنىدە، خۇددى ئاشۇنىڭغا ئوخشاش ئىز قالدۇرۇپ ماڭسا، دەپ ئويلاپ ياتتىم. مەن ئاشۇنداق خىيال سۈرۈپ ياتتىم، ئاسماندىكى يۇلتۇزلارمۇ مېنىڭ بىلەن بىللە ئاشۇنداق خىيال سۈردى. مەن بىردىنلا يەنە، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەمەلگە ئاشتى، دەپ ئويلىدىم، ئانا يېرىم، بىرىنچى مەرتەم ساڭا ئىنسان تىلى بىلەن گەپ قىلدىم: «يەر، جان ئاتا قىلغان يەر، بىزنى كۆتۈرۈپ تۇرغان يەر، سەن بىزگە بەخت ئاتا قىلمىسالىڭ، نېمىگە يەر بولۇپ ئاتىلىسەن؟ بىز نېمە ئۈچۈن دۇنياغا كەلگەنمىز؟ بىز سېنىڭ بالىلىرىڭ، يەر، تىلەكداش بولغىن، ئارزۇ ـ ئارمانلىرىمىزغا يەتكۈزگىن!» ئاشۇ كېچىدە مەن ئاشۇنداق دېگەنىدىم.

ئەتىگەندە ئويغىنىپ قارىسام، سۇئالقۇلۇم يېنىمدا يوق، قاچان تۇرۇپ كەتكىنىنى بىلمەيمەن، خېلى بۇرۇنلا تۇرۇپ ئورما ئورۇشقا چۈشۈپ كەتكەن بولسا كېرەك. ئەتراپقا بۇغدايلارنى ئورۇپ دۆۋە ـ دۆۋە قىلىۋېتىپتۇ. مەن قاتتىق خىجالەت بولدۇم، ئەتىگىنى ئۇنىڭ بىلەن بىرەدەم بىللە ئورما ئورۇغان بولسام نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە...

ـــ سۇئالقۇل، نېمىشقا مېنى ئويغاتمىدىڭىز؟

ئاۋازىمنى ئاڭلاپ ئۇ ماڭا بۇرۇلۇپ قارىدى. ئۇنىڭ شۇ كۈنى ئەتىگەندىكى قىياپىتى ئېنىق ئېسىمدە تۇرۇپتۇ: كۆڭلەكسىز قاپقارا ۋە ساغلام بەدىنىدىكى تەرلەر پارقىراپ تۇراتتى. ئۇ نېمە ئۈچۈندۇر خۇشال ۋە ئەجەبلەنگەن ھالدا، خۇددى مېنى تونۇيالماي قالغاندەك ماڭا قاراپ تۇراتتى، ئۇ ئالقىنىنى بىلەن يۈزىنى بىر سىيپىدى ـ دە، كۈلۈمسىرىدى:

ـــ جىقراق ئۇخلىۋالسۇن دېۋىدىم.

ـــ ئەمىسە، ئۆزىڭىز چۈ؟

ـــ ھازىر مەن ئىككى كىشىلىك ئىشلەۋاتىمەن ـ دە.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ ناھايىتى خىجىل بولدۇم، ھەتتا يىغلىۋېتىشكە تاس ـ تامام قالدىم، گەرچە روھىم كۆتۈرەڭگۈ بولسىمۇ.

ـــ ئەمىسە، تۇنۇگۈن دېگەن گېپىڭىزنى ئۇنتۇپ قالدىڭىزمۇ؟ـــ دېدىم مەن كايىپ، ـــ شۇمۇ تەڭ شېرىكلىك بوپتۇمۇ؟ ھەرقانداق ئىشنى تەڭ قىلىمىز دېمىگەنمىدىڭىز؟

سۇۋاتقۇل ئورغىقىنى تاشلاپ، يۇگۈرۈپ كەلدى ـ دە، مېنى كۆتۈرۈۋېلىپ سۆيۈپ كەتتى:

ـــ ھازىردىن باشلاپ ھەرقانداق ئىشنى تەڭ قىلىمىز، خۇددى بىر ئادەمدەك. كۆزۈڭدىن ئايلىناي، قەدىرلىكىم، تورغىيىم !...

ئۇ مېنى تازا بېرىلىپ ئەركىلەتكىنىچە بىرمۇنچە گەپلەرنى قىلدى، مېنى تورغىيىم دېگەندىن باشقا يەنە بىرمۇنچە چىرايلىق ئىسىملار بىلەن ئەركىلەتتى، مەن بولسام بوينىغا گىرە سېلىپ ئىككى پۇتۇمنى ساڭگىلىتىپ تۇرۇپ تازا كۈلگەنىدىم. مېنى تورغىيىم دېگىنىگە ئۆزۈمنى توختىتىۋالالماي كۈلۈپ كەتتىم، چۈنكى كىچىك بالىلارنىلا ئەركىلىتىپ تۇرغىيىم دەيدىغانلار بولىدۇ ـ دە. لېكىن، بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ خۇشاللىقتا چۆمدۇم.

قۇياش ئەمدىلا كۆتۈرۈلۈپ چىراي ئاچقانىدى. سۇۋاتقۇل مېنى يەرگە قويدى ـ دە، قۇچاقلاپ تۇرۇپ بىردىنلا قۇياشقا قاراپ ۋارقىرىدى:

«ھەي، قۇياش، قارا بۇنىڭغا، بۇ مېنىڭ جانانىم بولىدۇ ! مانا، مانا كۆرۈۋال، كۆرۈملۈكۈڭنى بەر، ئۆتكۈر نۇرۇڭ بىلەن سۆيۈنچەڭنى ئايىما !»

بۇ گەپنى راستىنى ئېيتىۋاتقانلىقىنى ياكى چاقچاق قىلىپ ئېيتىۋاتقانلىقىنى بىلمەيتتىم، بىراق بىردىنلا كۆڭلۈم بۇزۇلۇپ ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتىم. ھەددىدىن ئوشۇق خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىمدىن ئاخىرىسى يىغىغا ئايلىنىپ كېتىپتۇ...

قىزىق، مانا ئەمدى ئويلىسام، نېمىشقا يىغلىغانلىقىمنى بىلمەيمەن، راستىنلا قاپاقباش ئىكەنمەن. بىراق، ئۇ باشقىچە يىغا، ئىنسان ھاياتىدا بىرلا قېتىم بولىدىغان يىغا ئىدى. بىز

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئارزۇ قىلغان تۇرمۇشقا يەتمىدۇقمۇ؟ يەتتۇق. سۇۋانقۇل ئىككىـ ىمىز بۇنداق تۇرمۇشنى ئۆز قولىمىز بىلەن قۇرۇپ چىقتۇق، بىز تازا تىرىشتۇق، قىش ـ ياز قولىمىزدىن كەتمەن، ئورغاق چۇشمىدى. جىق تەر تۆكتۇق، سان ـ ساناقسىز ئەجىر قىلدۇق. يېڭى دەۋرگە ئېرىشىپ قورۇ ـ جايلىق بولدۇق، بىرقانچە مال قىلدۇق، ئادەمدەك ياشاشقا باشلىدۇق. ھەممىدىن مۇھىمى تىلىـ كىمىزگە يېتىپ، ئۇچ پەرزەنتلىك بولدۇق. ئارقا ـ ئارقىدىن ئۇچ ئوغۇل كۆردۇق، خۇددى ئەتەي تاللىۋالغاندەك. ھازىر بەزىدە ئويلاپ ئولتۇرۇپ خىيالىمغا شۇنداق غەلىتە پىكىرلەر كېلىدۇ: نېمە ئۈچۈن خەققە ئوخشاش ئۇچ ـ تۆت يىلدا بىرنى تۇغماي، بىر يېرىم يىلدا بىرنى تۇغدىمكىنە، ئۇچ ـ تۆت يىلدا بىرنى تۇغقان بولساممۇ بۇنداق پالاكەت يۈز بەرمەيتتىمىكىنتاق، تۇغۇلمىغان بولسىغۇ تېخىمۇ ياخشى بولاتتى ئۇ شورى قۇرۇـ غۇرلار... سادىغاك كېتەي، بالىلىرىم! يۇرىكىم قىسىلىپ ئۆلەي دېگەنلىكىمدىن قىلىۋاتقان گېپىمغۇ بۇ! كەچۈرۈڭلار ئاناڭلارنى! قانداق قىلاي ئەمدى...

ئۇ ئۇچىنىك تۇنجى قېتىم بۇ يەرگە كەلگەن ھالىتى ھازىرغىچە ئېسىمدە. ئۇ دەل سۇۋانقۇلنىك تۇنجى تىراكتورنى بۇ يەرگە ھەيدەپ كەلگەن كۈنى ئىدى. شۇ يىلى كۈز ۋە قىشتا سۇۋانقۇل دەريانىك ئۇ قېتىغا ـــ ئۇ يەردىكى تىراكتورچىلار كۇرسىغا بېرىپ ئۆگەنگەندى. بىز ئۇ چاغدا تىراكتورنىك قانداق نېمە ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتۇق. سۇۋانقۇل ھەر قېتىم ئۇ يەرگە بېرىپ كەچ قالغان چېغىدا ـــ ئارىلىقى ناھايىتى يىراق ئىدى ـــ ھەم ئەنسىرەيتتىم، ھەم ئۇنىڭغا ئىچىم ئاغرىيتتى.

ـــ نەدىكى بولمىغۇر ئىشلارنى قىلىپ يۈرىسىز؟ ئۇنىڭدىن كۆرە ئەترەت باشلىقى بولۇپ يۈرۈەرگىنىڭىز ياخشى ئەمەسمىدى ... ـــ دەپ ئەيىبلىگەنىدىم ئۇنى.

شۇنداق دېسەممۇ، ئۇ ئادەتتىكىدەك كۈلۈمسىرەپلا:

ـــ ئوھوي، كايىما، تولغان. ئالدىرىما، ئەتىياز كېلىپ قالدى،

ۋاقتى كەلگەندە بىلمەسەن. سەل تەخىر قىلىپ تۇرغىن... ــ دېگەندى.

بۇنداق غودۇڭشىغىنىم بىلەن، يامان خىيالدا ئەمەس ئىدىم، ئۆزۈمنىڭ بالىلارغا قاراپ ھەم ئۆيدە، ھەم كولخوزدا ئىشلىشىم ھەقىقەتەن ئاسان ئەمەس ئىدى. لېكىن، ئاچچىقىم دەرھال ياندى: ئۇنىڭ قورسىقى ئاچ، يولدا توڭلاپ ـ ھېرىپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ تۇرۇپ ئۇنى قىستىشىم ھەقىقەتەن قاملاشمىغان ئىش ئىدى.

ــ بولدى، كېلىپ ئىسسىنىۋېلىڭ، تامىقىڭىز ئاباياپلا سوۋۇپ كەتتى، ــ دەيتتىم مەن غودۇڭشىپ كەچۈرگەن قىياپەتتە.

سۇۋۇانقۇلنىڭ ئويناپ يۈرمەيدىغانلىقى ماڭا روشەن ئىدى. ئاۋۇلدا كۈرسقا بېرىپ ئوقۇش ئۈچۈن بىرەر ساۋاتلىق ئادەم چىقمىغاندا، سۇۋۇانقۇل ئۆزى: «مانا مەن بارىمەن، ساۋاتىمنى چىقىرىپ ئۆگىنىمەن، مېنىڭ ئەترەت باشلىقلىق ۋەزىپەمنى ئېلىۋېتىڭلار» دەپ چىققانىدى.

ئۇغۇ پىدائىي بولۇپ چىقتى، لېكىن كېيىنكى كۈنلەردە تولىمۇ ئالدىراش بولۇپ كەتتى. تېخىچە ئېسىمدە، قىزىق ئىش، ئۇ چاغدا بالىلار ئاتىسىغا مۇئەللىم بولاتتى. ئۇ چاغلاردا قاسىم بىلەن مايسالبېك مەكتەپكە قاتناپ ئوقۇيتتى. دادىسىغا شۇ بالىلار مۇئەللىملىك قىلاتتى. ھەر كەچتە ئۆيىمىز ئىسمى - جىسمىغا لايىق مەكتەپكە ئايلىناتتى. ئۇ چاغدا ئۆيىمىزدە شىرە يوق ئىدى. سۇۋۇانقۇل يەرگە باغرىنى يېقىپ دەپتەرگە خەت يازاتتى، ئۇچ ئوغۇل ئۇچ تەرەپتىن ئۆگىتىپ، دادا، مۇنداق يېزىڭ، قېرىنداشىنى مۇنداق تۇتۇڭ، قولىڭىزنى تىترەتمەڭ، توغرا يېزىڭ، مايماق چىقىپ كەتتى، دەپ چۇۋۇرلىشىپ كېتەتتى. سۇۋۇانقۇل بولسا كەتمەن چاپقاندىن بەتتەر تەرگە چۆمۈپ كېتەتتى. بەزىدە ئاكا ـ ئۇكا ئۇچەيلەن توساتتىنلا تالىشىپ، ئۆزىنىڭ ھەممىدىن بەكرەك بىلىملىك ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىماقچى بولۇشاتتى. باشقا ئىشتا بولسىغۇ دادىسى ئۇلارغا جىم

www.uyghurkitap.com

بولۇڭلار، دەپ ۋارقىرايتتى، لېكىن ئۆگىنىش ۋاقتىدا، خۇددى ھەقىقىي مۇئەللىمنىڭ گېپىگە قۇلاق سالغاندەك بالىلىرىنىڭ گېپىگە ئىخلاس بىلەن قۇلاق سالاتتى. ھەربىر ھەرپنى يېزىپ بولغۇچە، خەت يازماي بەلكى خۇددى دان ئايرىش ماشىنىسىنىڭ يېنىدا تۇرۇپ دان تۆكۈپ بېرىۋاتقان ئىشچىدەك ھېرىپ، تەرلەپ - پىشىپ كېتەتتى. بۇ بىرنەچچىسى بىر يەرگە يىغىلىۋېلىپ، خۇددى ئايەت ئوقۇغاندەك چۇۋۇرلىشىپ كېتەتتى. ئۇلارغا قاراپ كۈلگۈم كېلەتتى.

— قويساڭلارچۇ، بالىلار، داداڭلارنىڭ جېنىغا تەگمەي، موللا قىلماقچىمۇ سىلەر ئۇنى؟ سۇۋانقۇل، جېنىڭىزنى مۇنداق قىينىماي يا موللىلىقنى، يا تىراكتورچىلىقنى ئۆگەنسىڭىزچۇ، — دېسەم، ئۇ ھېچكىمگە قارىماي، بېشىنى چايقاپ، چوڭقۇر خورسىنىپ ئاچچىقلىناتتى:

— قارا سېنى، نېمە ئىش ئىكەن بۇ، مەسخىرە قىلىۋەرمە!

قىسقىسى، ئۇ ھەم كۈلكىلىك، ھەم ئېچىنارلىق ئىدى. لېكىن، شۇنداق قىلىپ يۈرۈپ سۇۋانقۇل ئاخىر مەقسىتىگە يەتتى.

ئەمدىلا قار كەتكەن باش ئەتىياز كۈنلىرىنىڭ بىرىدە، ئاۋۇلىنىڭ سىرتىدا بىر يەردىن ئۇشتۇمتۇت تاراقلىغان ۋە گۈركىرىگەن ئاۋاز كەلدى. ئۈركۈگەن ئاتلار مەھەللىدە ئۆلەر - تىرىلىشىگە باقماي چېپىشاتتى. مەن ھويلىدىن يۈگۈرۈپ تالاغا چىقتىم. كۆكتاتلىقنىڭ سىرتىدا بىر تىراكتور گۈرۈلدەپ كېلىۋېتىپتۇ. بۇ قارا نەرسىنىڭ تۇرخۇنىدىن ئىس چىقىپ تۇراتتى. ھايت - ھۇيت دېگۈچە ئارىلىقتا ئۇ مەھەللىگە كىرىپ كەلدى. پۈتۈن ئاۋۇلدىكىلەر يۈگۈرۈشۈپ چىقىپ، تىراكتورنىڭ چۆرىسىگە ئولاشتى. بەزىلەر ئاتلىق، بەزىلەر پىيادە چۇۋۇرلىشىپ يۈرەتتى، خۇددى بازاردىكىدەك. ئادەملەرگە قوشۇلۇپ مەنمۇ يۈگۈرۈپ يېتىپ باردىم. قارىسام، ئۈچىلا ئوغلۇم بىر - بىرىنى مەھكەم تۇتۇپ، تىراكتور ھەيدەۋاتقان دادىسىنىڭ يېنىدا تۇرۇ-

شاتتى. تۇرقىغا قارىسىڭىز، دۇشمەننى يەر بىلەن يەكسان قىلغان قەھرىمانلاردەك، كۆزى چىراغتەك چاقناپ، يۈزىدىن نۇر يېغىپ تۇراتتى. ئۇلار چەكسىز خۇرسەنچىلىكتە، گىدىيىپ، ماختىنىپ كېلىشۈاتقانىكەن. ئۇلار شۇ كۈنى ئەتىگەنلا كۆۋرۈك تەرەپكە چېپىپ كېتىشكەنىدى، ماڭىمۇ نېمىگە باردىغانلىقىنى دېمەگەن، بارغىلى قويمايدۇ، دەپ ئويلىغان بولسا كېرەك. ئۇلارنىڭ ئاشۇنداق ئويلىغىنىنىڭمۇ يولى بار، مەن ئالمادىس بىرەر ئىش يۈز بېرىپ قالسىچۇ، دەپ ئەنسىرەيتتىم. شۇ سەۋەبتىن مەن بالىلارغا قاراپ ۋارقىرىدىم:

— قاسىم، مايسالبېك، جاينىاق، خەپ سىلەرنى! چۈشۈڭلار! — لېكىن تىراكتور موتورىنىڭ ئاۋازى ئىچىدە ئۆزۈمنىڭ ئاۋازىنى ئۆزۈممۇ ئاڭلىيالماي قالدىم.

بىراق، مېنى چۈشەنگەن سۈۋانقۇل، خاتىرجەم بول، چاتاق يوق، دېگەندەك ماڭا قاراپ مىيىقىدا كۈلۈپ، بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى. ئۇمۇ خۇشاللىقى ئىچىگە سىغماي، يايراپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ تېخىمۇ ياش كۆرۈنەتتى. دۇرۇس، سۈۋانقۇل شۇ چاغدا ياشلا، قارا بۇرۇتلۇق يىگىت ئىدى، يارىملىق چەۋەندەز ئىدى. ھە، خۇدايا توۋا، بالىلارنىڭ ئۆز دادىسىغا شۇنچىمۇ ئوخشايدىغانلىقىنى شۇ چاغدا سەزگىنىمچۇ تېخى. تۆتىلىسى ئاكا ـ ئۈكىلاردەك، بولۇپمۇ قاسىم بىلەن مايسالبېك گەۋدىلىك، مۇسكۇللىرى چىڭ، قارامتۇل، بەئەينى سۈۋانقۇلنىڭ ئۆزىلا ئىدى. كەنجەم جاينىاقىم بولسا ماڭا ئوخشاشراق: ئاقپىشماق، قارا كۆز، قارا قاش، مۇلايىم ئىدى.

تىراكتور ئاۋۇلدا توختىماستىن دالاغا چىقىپ كەتتى. ھەممىمىز بىردەك يوپۇرۇلۇپ ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قالماي ماڭدۇق. ھەممىدىن بەك قىزىقتۇرغىنى تىراكتورنىڭ يەر ھەيدىشى ئىدى. تىراكتورنىڭ ئۈچ قاتار چىشى يەر باغرىنى يېرىپ، چىملارنى قومۇرۇپ ماڭغاندا، ھەممەيلەن چۇرقىرىشىپ، «بەللى، بەللى!» دېيىشىپ كەتتى، ئاتلىقلار ئۇركۈپ خارتىلداپ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇرغان ئاتلىرىغا قامچا ئۇرۇپ، ئۇنىڭ كەينىدىن بىللە يۈرۈشكە باشلىدى، پىيادىلەر توپ - توپ بولۇپ، تىلىنغان ئېرىقچىغا چۈشۈپ ماڭماقتا. نېمە بولۇپ كۆپچىلىكتىن ئايرىلىپ قالغانلىقىمنى بىلمەيمەن، بىر چاغدا قارىسام، ئۆزۈم يالغۇز قاپتىمەن. يالغۇز ئارقىدا قالغانلىقىمنى بىلىپ، ماڭالماي تۇرۇپ قالدىم. تىراكتور بارغانسېرى يىراقلاپ كېتىۋاتاتتى، بىراق بۇ چاغدا، يەر يۈزىدە مەنچىلىك بەختلىك كىشى بولمىغاندۇر ! نېمىگە مۇنچىۋالا خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىمنى ــ سۇۋانقۇلنىڭ تۇنجى تىراكتورنى بىزنىڭ ئاۋۇلغا ھەيدەپ كەلگەنلىكىگىمۇ ياكى شۇ كۈنى ئوغۇللىرىمىزنىڭ چوڭ بولغانلىقىنى، يەنە كېلىپ دادىسىغا تولىمۇ ئوخشايدىغانلىقىنى كۆرگەنلىكىمگىمۇ ــ بۇنى ئېيتىپ بېرەلمەيمەن. ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن قاراپ تۇرۇپ يىغلاپ كېتىپتىمەن، مەن پەس ئاۋازدا: «قاتارلىشىپ تۇرغان بوي - بەستىڭلاردىن ئايلىناي، بالىلىرىم ! ئاتاڭلاردەك ئادەم بولساڭلار، مەن ھەممىدىن بەختلىك بولاتتىم، ئىلاھىم ئاتاڭلاردىن مەڭگۈ ئايرىلمىغايسىلەر !...» دەپ تەكرارلايتتىم.

بۇ مەن دۇنياغا كەلگەندىن بۇيان تېتىغان ئانلىق لەززىتىنىڭ ئەڭ شېرىن ۋاقتى ئىدى. ھەرقانداق ئىش قولۇمدىن قېچىپ قۇتۇلالمايتتى، مەن ئەزەلدىن ئىشقا ئامراق ئىدىم. ئەگەر بىر ئادەمنىڭ تېنى تازا بولسا، تۆت ئەزايى ساق بولسا، ئىش قىلىشتىنمۇ ياخشى نەرسە بارمۇ؟

يىللار ئۆتۈۋەردى. بىللە ئۆسكەن تېرەكلەردەك، ئوغۇللىرىم يىگىت بولۇپ، ھەربىرى ئۆز يولىنى تېپىشتى. قاسىم دادىسىنى تارتتىمۇ، تىراكتور ھەيدەيمەن دەپ يۈرۈپ تىراكتورچى بولدى، كېيىن كومبايىن ھەيدەشنى ئۆگەندى. بىر يىلى يازدا دەريانىڭ ئۇ قېتىغا ــ تاغ باغرىدىكى «قاينىدى» كولخوزىغا بېرىپ كومبايىنچى بولدى، بىر يىلدىن كېيىن بىزنىڭ ئاۋۇلغا قايتىپ كېلىپ كومبايىنچىلىق قىلدى. ئانىغا بالىلىرىنىڭ ھەممىسى ئوخشاشلا ئەزىز، ئەلۋەتتە. شۇنداق بولسىمۇ ئوتتۇرانچى ئوغلۇم

مايسالبېك بىلەن كۆپرەك پەخىرلىنەتتىم. ئېھتىمال، سېغىنغانلىقىمدىندۇر، ئۇڭۇسىدىن بالدۇر ئۇچۇرما بولغان قۇشنىڭ بالىسىدەك، مايسالبېكىم ئۆيدىن بالدۇر چىقىپ كەتكەن ئەمەسمىدى. ئۇ كىچىك ۋاقتىدىن تارتىپلا مەكتەپتە ئەلاچى بولۇپ ئوقۇيتتى، كىتابقا بەك ئامراق ئىدى، ئوقۇشقا كەلگەندە غىزاسىنىمۇ ئۇنتۇپ قالاتتى. شۇنداق قىلىپ ئۇ ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتكۈزگەندىن كېيىن، مۇئەللىم بولۇش ئۈچۈن هايال قالماي شەهەرگە ئوقۇشقا كەتكەنىدى.

كەنجى ئوغلۇم جاياناق بولسا هەربىر جەهەتتىن ياخشى، چىرايلىق يىگىت بولۇپ يېتىشتى. بىراق، يامىنى زادىلا ئۆيدە تۇرمايتتى، كومسومول سېكرېتارىمەن دەپ هەر كۈنى ئالدىراپ يۈرەتتى، بىردەم چوڭ يىغىندا، بىردەم گۈرۈپپا يىغىنلىرىدا بولاتتى، گاهىدا تام گېزىتى چىقىرىمىز دەپ كەتسە، گاهىدا ئۇ ياكى بۇ ئىش بىلەن چىقىپ كېتەتتى، كېچىسىمۇ، كۈندۈزىمۇ ئۇنى كۆرەلمەي تېرىكىپ كېتەتتىم.

— هەي شاللاق، گارمونۇڭنى، ئورۇن ـ كۆرپەڭنى ئېلىپ بىر يولىلا كولخوز ئىدارىسىگە كۆچۈپ كەتسەڭچۇ، — دېگەنىدىم بىرنەچچە قېتىم ئۇنىڭغا، — ساڭا ئۆيىنىڭمۇ، ئاتا ـ ئاناڭنىڭمۇ كېرىكى يوق ئوخشايدۇ.

سۇۋانقۇل ئوغلىنى ياقلاپ چىقاتتى. مەن بىرمۇنچە قورساق كۆپۈكى قىلغاندىن كېيىن، ئۇ مۇنداقلا بىر ـ ئىككى ئېغىز سۆز قىلىپ قويىاتتى:

— كۆڭلۈڭنى بۇزما، ئانىسى، كۆپچىلىكنىڭ ئىچىدە چېنىقسۇن. بىكار تەلەپلىك قىلىپ يۈرگەن بولسا، ئۆزۈملا ئۇنىڭ تىزگىنىنى تارتىپ قويىاتتىم.

ئۇ چاغدا سۇۋانقۇل يەنىلا بۇرۇنقى ئەترەت باشلىقلىقىنى قىلىشقا ئۆتكەن ۋە تىراكتور هەيدەشكە ياشلار ئالماشتۇرۇلغانىدى.

كۆپ ئۆتمەي كېلىنلىكمۇ بولدۇق، قاسىم «قايىنىدى»دا ئىشلەپ يۈرگەندە بىر ـ بىرىگە كۆڭلى چۈشۈپ قالغان بولسا

كېرەك، ئالمانىنى شۇ ياقتىن ئەكەلدى. ئۇلارنىڭ قانداق تونۇش-قانلىقىنى سوراپ ئولتۇرمىدىم، ئالمان تولىمۇ ياش، قارىمۇتۇق يېزا قىزى ئىدى. ئۇنى كۆرۈپلا ناھايىتى خۇشال بولۇپ كەتتىم، چۈنكى ئۇ چىرايلىق ھەم ئەقىللىك ئىدى. كېيىن نېمە ئۈچۈن-دۇر ئۇنىڭغا تېزلا ئامراق بولۇپ قالدىم. ئۇ مېنىڭ دىتىمغا بەكمۇ يارىغاندى. ئېھتىمال بۇ مېنىڭ بىر قىزىم بولسىدى، دەپ ئارزۇ قىلىپ يۈرگەنلىكىمدىن بولسا كېرەك. بىراق، شۇ سەۋەب-تىنلا ئەمەس، ئۇ ھەقىقەتەن چىچەن، چاققان، پاكىز ئىدى. مەن ئۇنى ئۆز قىزىمدەك ياخشى كۆرەتتىم. نۇرغۇن ئانىلار كېلىنلىرى بىلەن ياخشى ئۆتەلمەيدۇ، ھالبۇكى مېنىڭ تەلىيىم بار ئىكەن، ئۆيىدە مۇشۇنداق بىر كېلىننىڭ بولغىنى ئەڭ زور بەخت ئىدى. شۇنىمۇ ئېيتقاچ كېتەي، مەن بۇنى ھەقىقەتەن ناھايىتى زور بەخت دەپ ھېسابلايمەن، ئادەم بېشىغا دۆلەت قۇشى قونغاندا، يازدا بىردىنلا يېغىپ كەتكەن يامغۇرنىڭ ئادەم بېشىغا چۈشكە-نىدەك ئەمەس، بەلكى ئاستا ـ ئاستا ئۇنىڭ يېنىغا كېلىدىكەن، بۇ بەخت قۇشىمۇ بۇ ئادەمنىڭ تۇرمۇشقا قانداق مۇئامىلە قىلە-دىغانلىقىنى، ئەتراپىدىكى كىشىلەرگە قانداق مۇناسىۋەتتە بولە-دىغانلىقىنى كۆزىتىدىكەن. ئاز ـ ئازدىن توپلىنىپ، بىر ـ بىرىنى تولۇقلاپ، بىز دەۋاتقان بەختنى پەيدا قىلىدىكەن.

ئالمان كەلگەن يىلى بىز ئۇنتۇلماس بىر يازغا تۇغرا كەلدۇق. زىرائەتلەر تولىمۇ بالدۇر پىشىپ بەردى، سايدىكى تاشقىنمۇ ھەر يىلىدىكىدىن بالدۇر باشلاندى. ئورما باشلىنىشتىن بىرنەچچە كۈن ئاۋۋال تاغدا قاتتىق يامغۇر ياغدى، ھەتتا يىراقتىنلا تاغ چوققىلىرىدىكى قارنىڭ كەمپۈتەك ئاستا ـ ئاستا ئېرىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگىلى بولاتتى. قاينام ـ تاشقىن بولۇپ شارقىراپ ئېقىۋاتقان دەريا تېشىپ كەتكەن يەرلەردە دولقۇنلىنىپ، ساپسېرىق ماغزاپ ھاسىل قىلاتتى، تاغدىن دومىلاپ ئېقىپ كەلگەن پۈتۈن ـ پۈتۈن قارىغايلار بىر ـ بىرىگە ئۇرۇلۇپ، سۇنۇپ پاچاق ـ پاچاق بولۇپ كېتەتتى. بولۇپ-

مۇ بىرىنچى كېچىسى دەريانىڭ سۈيى ياردا كېچىچە گۈركىرەپ شاۋقۇن كۆتۈرۈپ بىزنى قورقۇتتى. ئەتىگىنى بىرىپ قارىساق، بۇرۇنقى بىرمۇنچە ئارالچىلار بىر كېچىدىلا ھېچ ئىزناسى قالماي يوقىلىپ كېتىپتۇ، خۇددى بۇ يەردە ھېچقاچان بۇنداق ئارال بولمىغاندەك.

ھاۋا ئوت ـ ئاتەش ئىسسىق ئىدى. بۇغدايلار تەپتەكشى ئۆسكەنىدى، ئاستى تېخى كۆك تۇرغىنى بىلەن ئۈستى سارغىيىپ بولغانىدى. شۇ يىلى يازدا پىشىپ قالغان زىرائەتلەر ئۈپۈققا تۇتىشىپ، چەكسىز ئۇزاققا سوزۇلغان دولقۇن ھاسىل قىلغا-نىدى. تېخى ئورما باشلانمىغان بولسىمۇ، لېكىن بىز كومبا-يىننىڭ ئۆتۈشىگە ئاسان بولسۇن ئۈچۈن مال قورۇسىنى بويلاپ ئورۇپ بىر چوڭ يول ئاچقانىدۇق. بۇ ئىشتا مەن ئالىمان بىلەن يېقىن سول ئېلىپ ئىشلىسەم، بەزى ئاياللار ئەيىبلەشتى:

ــ كېلىننىڭ بىلەن بەسلەشمەي، ئۆيۈڭدە راھەت كۆرۈپ ئولتۇرساڭچۇ، ئۆزۈڭنى ئايمغىن.

لېكىن، مەن ئۇلاردىن باشقىچە پىكىردە ئىدىم. ئۆيدە ئولتۇرۇش قانداقمۇ ئۆزىنى ئايمغانلىق بولسۇن... مەن ئۆيدە ئولتۇرۇشنى خالىمايمەن، مەن ئورما ئورۇشنى ياخشى كۆرىمەن.

كېلىنىم ئىككىمىز بىردەك ئورما ئورۇپ يۈردۇق. شۇ كۈنلەردىكى خاتىرلەر ھېچقاچان ئېسىمدىن چىقمايدۇ. قىردىكى بۇغداي باشاقلىرى ئارىسىدا پورەك بولۇپ ئېچىلىۋاتقان بىر تۇپ ياۋا مولۇخىيا بار ئىكەن. مولۇخىيا بۇغداي باشاقلىرى ئارىسىدا تىككىدە تۇراتتى، شاخلىرىدا ئاق ۋە ھال رەڭ گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەنىدى، ئورغاقنىڭ تېگىشى بىلەن تەڭ بۇغداي باشاقلىرىغا قوشۇلۇپ ئۇمۇ يىقىلدى. قارىسام، ئالىمان بىر دەستە مولۇخىيانى ئېلىپ، مېنىڭدىن يوشۇرۇنچە نەگىدۇر بىر ياققا كەتتى. مەن كۆزۈمنىڭ قۇيرۇقىدا قاراپ، بۇ گۈلدەستىنى نەگە ئاپىرىدىغاندۇر، دەپ ئويلىدىم. قاراپ تۇرسام، ئۇ كومبايىننىڭ يېنىغا بېرىپ، گۈلدەستىنى كومبايىننىڭ پەلەمپىيىگە قويدى -

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ده، يەنه غىپىده قايتىپ كەلدى. ئۇ كومبايىن ئاللىقاچان تەخ قىلىپ يولدا توختىتىپ قويۇلغانىدى، ئورمانىڭ باشلىنىشىنىلا كۆتۈپ تۇراتتى. ئالمان گۇلدەستىنى كومبايىننىڭ يېنىغا ئېلىپ بارغىنىدا ئۇنىڭ يېنىدا ھېچكىم يوق ئىدى، قاسىم نەگە كەتكەنتىكىن.

ئىزا تارتىپ قالمىسۇن دەپ، ھېچنېمىنى كۆرمىگەندەك بولۇۋالدىم. ئالمان ئۇ چاغدا تولىمۇ ئىزا تارتاتتى. ئالماننىڭ بۇ ئىشىغا ئىچ ـ ئىچىمدىن خۇشال بولۇپ كەتتىم: دېمەك، ئۇ مېنىڭ قاسىمىمنى ياخشى كۆرىدىكەن. بۇنىسى تولىمۇ ياخشى، رەھمەت ساڭا، ياخشى كېلىنىم، چىن دىلىمدىن رەھمەت ساڭا، ئالمان. ئالماننىڭ قىياپىتى ھېلىمۇ كۆز ئالدىمدا: بېشىدا قىزىل رومال، ئۇچىسىدا ئاق كۆڭلەك، قولىدا مولۇخىيا، يۈزى مېغىزدەك، شەھلا كۆزلىرى چاقنىغان. ياشلىق نېمىدېگەن ياخشى ـ ھە ! ئېخ، ئالمان، مەڭگۇ ئۇنتۇلماس كېلىنىم ! ئۇ گۇلگە بەكمۇ ئامراق ئىدى، خۇددى كىچىك قىزلاردەك. ئەتىيازدا قار ئاستىدىن بولسىمۇ يېڭى ئېچىلغان چېچەكلەرنى تېرىپ كېلەتتى... ئېخ، ئالمانىم !...

ئەتىسى ئورما باشلاندى. يازدا، دېھقانچىلىق ئالدىراش بولىدىغان بىرىنچى كۈنده دائىم بايرام كۈنلىرىدەك بولۇپ كېتەتتى، شۇنداق كۈنلەردە غەم چىراي بىرمۇ كىشىنى كۆرۈپ باققان ئەمەسمەن. ھېچكىم بۇگۈنكى بايرامنى ئېلان قىلىپ ئولتۇرمايتتى، لېكىن ئۇ كىشىلەرنىڭ قەلبىدە ياشايتتى، تەق ـ تۇرقىدا، ئاۋازىدا ۋە كۆزلىرىدە ئىپادىسىنى تاپاتتى... ھەتتا بىرىچكىلارنىڭ تاراقلىغان چاقلىرى ۋە ئاتلارنىڭ مېڭىشلىرىدىنمۇ بۇ بايرامنى ھېس قىلغىلى بولاتتى. راستىنى ئېيتقاندا، ئورمىنىڭ تۇنجى كۈنى ھېچكىم رەسمىي ئىش قىلمايتتى، كىشىلەر ئوتتۇرىسىدا بىردەم ـ بىردەم قىزىقچىلىق ـ چاقچاق كۆتۈرۈلەتتى، ئۇلار خۇشال ئوينىشاتتى. ئاشۇ كۈنىمۇ ئاۋۇالقىدەكلا بولدى، كىشىلەر ئوتتۇرىسىدا پاراڭ، ژاراڭ ـ چۇرۇڭ

كۆتۈرۈلدى. بۇ يەردە خۇشال ئاۋازلار كۆتۈرۈلسە، ئىككىنچى بىر يەردە ئۇنىڭغا ئاۋاز قوشۇپ توۋلىشاتتى. بىزدەك ئورغاق بىلەن ئورمىغا چۈشكەنلەر ھەممىدىن بەكرەك خۇشال ئىدۇق، چۈنكى بۇ توپنىڭ ئىچىدە قىز - جۇۋانلار ھەممىدىن كۆپ ئىدى، بۇلار ھېچنېمىدىن قورقمايدىغانلار ئىدى. قاسىم ماشىنا - تراكتور پونكىتىدىن مۇكاپاتقا بېرىلگەن ۋېلىسىپىتنى مىنىپ، ئەتىگەندە كومبايىننىڭ يېنىغا كېلىۋاتقانىدى، بىر توپ شوخ قىز - جۇۋانلار ئۇنى يولدا توسۇۋالدى.

— ھەي كومبايىنچى، چۈش ۋېلىسىپىتىڭدىن، نېمىشقا بىز ئايال ئورمىچىلارنى كۆرۈپ تۇرۇپ سالام بەرمەي گىدىيىۋالىسەن؟ ھەي، بىزگە تەزىم قىل، خوتۇنۇڭغا تەزىم قىل!

ئۇلار تۇشمۇتۇشتىن قەتئىي تۇردە ئاشۇنداق تەلەپ قويۇشتى، كۆپچىلىك قاسىمنى ھەر تەرەپتىن تارتىشىپ، ئالىمانغا كەچۈرۈم سوراپ تەزىم قىلدۇردى. قاسىم ئۇلار دېگەندەك قىلدى - دە:

— ئەپۇ قىلىڭلار، قەدىرلىك ئورمىچىلار! مەن خاتالىشىپتىمەن. ھازىردىن باشلاپ مەن سىلەرگە يىراقتىنلا سالام بېرىپ ئۆتىمەن، — دېدى.

قاسىم شۇنداق قىلىپمۇ قىز - جۇۋانلارنىڭ قورشاۋىدىن چىقىپ كېتەلمىدى.

— ئەمدى، — دېدى ئۇلار، — سەن بىزنى ۋېلىسىپىتىڭگە مىندۈرۈپ، خۇددى شەھەردىكى قىزلاردەك سەيلە قىلدۇرسەن، شامالدەك ئىتتىك ماڭسەن!

ئۇلار تالىشىپ - ئىتتىرىشىپ، بىر - بىرىنى ۋېلىسىپىتكە كۆتۈرۈپ مىندۈرۈپ، ۋېلىسىپىتنىڭ ئارقىسىدىن قىيا - چىيا كۆتۈرۈپ يۈگۈرۈشۈپ دالانى بېشىغا كىيىشتى. جىم تۇرۇشسىغۇ بىر گەپ، ئىتتىرىشىپ، چىرقىرىشىپ جىم تۇرمايتتى.

قاسىم تولا كۈلۈپ يىقىلغىلى تاس قالدى.

— بولدى، بولدى، ئويۇن دېگەن بىر، قويۇۋېتىڭلار مېنى، چاتاقچىلار! — دەپ يالۋۇراتتى ئۇ، لېكىن ئۇلار قويۇپ

www.uyghurkitap.com

بەرمەيتتى. قاسىم بىرەيلەننى ئايلاندۇرۇپ كەلسە، ئىككىنچى بىر قىز ۋېلىسىپىتنى تۇتۇۋېلىپ قويۇپ بەرمەيتتى.

ئاخىر، قاسىم تېرىكىپ قالدى:

ــ نېمە بولدۇڭلار، ساراڭ بولۇپ قالدىڭلارمۇ، بولدى ئەمدى! شەبنەم قۇرۇپ كېتەي دەپ قالدى، مەن كومبايىننى ھەيدەيمەن دېسەم، سىلەر چاتاق قىلىۋاتىسىلەر! سىلەر ئورما ئورۇغىلى كەلدىڭلارمۇ، ئوينىغىلىمۇ؟ بولدى قىلىڭلار ئەمدى!

ھاي ـ ھاي، شۇ كۈندىكى تىنىق ئاسمان، شۇ كۈندىكى قۇياشنىڭ پارلىشى، شۇ كۈندىكى ئەلنىڭ كۈلكىسى!

ئورمىچىلار ئىشقا كىرىشىپ كەتتى، سان ـ ساناقسىز ئورغاقلار كۈن نۇرىدا يالت ـ يۇلت پارقىرايتتى، ئوت ـ ئاتەش ئىسسىق ئەۋجىگە يەتكەن، پۈتۈن دالانى تومۇزغىنىڭ چىرىلدىغان ئاۋازى قاپلىغان. تېخى ئادەتلەنمىگەن ۋاقتىڭدا ئىشتا ھامان ھارىسەن، لېكىن ئەتىگەندىكى خۇشاللىق كەيپىيات مېنىڭدىن زادىلا كەتمىگەنىدى. روھىم شادلىنىپ، مەيىن شامالدىن لەززەت ئالغاندەك راھەتلىنەتتىم. شۇ كۈنى مەن كۆرگەن، ئاڭلىغان خۇشاللىقلارنىڭ ھەممىسى مەن ئۈچۈن، مېنىڭ بەختىم ئۈچۈن ئاتا قىلىنغاندەك تۇيۇلدى، گويا بۇلارنىڭ ھەممىسى گۈزەللىككە ۋە تەسۋىرلەپ بەرگۈسىز خۇشاللىققا چۆمۈلگەنىدى. بىرەيلەن بۇغداي دولقۇنلىرى ئارىسىدا گاھ كۆرۈنۈپ، گاھ كۆرۈنمەي قاياققىدۇر ئات چاپتۇرۇپ كېتىپ باراتتى. سۇۋانقۇلمۇ يا؟ ئورغاقلارنىڭ شارتىلدىغان ئاۋازى، يىقىلىۋاتقان بۇغدايلارنىڭ ئاۋازى، كىشىلەرنىڭ پارىڭى ۋە كۈلكە ـ چاقچاقلىرى كىشىگە خۇشاللىق بېغىشلايتتى. قاسىمنىڭ كومبايىنى يېقىنلا بىر يەردە گۈركىرەيتتى، ئۇنىڭ ئاۋازى باشقا ھەممە ئاۋازنى بېسىپ چۈشەتتى. قاسىم كومبايىننى ھەيدەپ كېتىۋېتىپ، ساندۇققا چۈشۈۋاتقان بۇغدايدىن پات ـ پات بىر ئوچۇم ئېلىپ بۇرنىغا ئەكېلىپ پۇراپ باقاتتى. بۇنى كۆرۈپ، پىشقان بۇغداينىڭ ئىلمان ۋە سۈتلۈك ھىدىنى مەن پۇراۋاتقاندەك بولاتتىم ۋە بۇ پۇراقتا

مەست بولۇپ كېتەتتىم. كومبايىن بىزنىڭ ئالدىمىزدا توختىغان چاغدا، خۇددى ئېگىز تاغ چوققىسىدىن ئاڭلانغاندەك قاسىمنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى:

— ھەي، ھارۋىكەش، چاپسان بول ! چاپسان !

ئالىمان دەرھال قولىغا ئايران كوزىسىنى ئالدى.

— يۇگۇرەي، — دېدى ئۇ، — ئايرانىنى ئاپىرىپ بېرەي !

ئالىمان كومبايىنغا قاراپ يۇگۇردى، ئۇ ھېلىلا كومبايىن ماڭغان ئېڭىزدا يۇگۇرۇپ كېتىۋاتاتتى. سەرۋى قامەت بۇ قىز ياشلىق جۇشقۇنىغا تولغان بولۇپ، بېشىغا قىزىل رومال، ئۇچىسىغا ئاق كۆڭلەك كىيگەنىدى، قولىغا ئالغىنى ئايران كوزىسى ئەمەس، گويا گۈزەل دىلبەرنىڭ ناخشىسى ئىدى. سۆيگەن يارىغا پۈتۈنلەي بېرىلگەنلىكى ئۇنىڭ ھەممە ھەرىكىتىدىن سېزىلىپ تۇراتتى. «سۇۋانقۇلمۇ ئازراق ئايران ئىچىۋالغان بولسا قانداق ياخشى بولاتتى ـ ھە !» دەپ ئويلىدىم ئىختىيارسىزلا يان ـ يېنىمغا قاراپ. لېكىن، بۇ قانداقمۇ مۇمكىن بولسۇن. ئورما باشلانغاندىن كېيىن ئەتراپ باشلىقىغا تىنىم بولامتى، ئەتىدىن ـ كەچكىچە ئاتتىن چۈشمەي دالا ئايلىنىپ يۈرگىنى يۈرگەن.

كەچقۇرۇنلۇقى كولخوزنىڭ ئېتىز پونكىتى ئورمىچىلارغا ئاتاپ ياققان يېڭى بۇغداي نېنىمۇ تەييار بولدى. يېڭى نانغا بىرىنچى بولۇپ ئورمىچىلارنىڭ ئاغزى تېگىشى ئىلگىرىدىن قالغان ئادەت ئەمەسمۇ. بۇ ئۇننى بالدۇرراق تەييارلىغان، بىر ھەپتە بۇرۇنلا ئېتىزنىڭ چۆرىلىرىدىكى پىشقان بۇغدايىنى ئورۇۋالغاندۇق، بۇ نان ئەنە شۇ بۇغدايىنىڭ ئۇنىدا قىلىنغان. مەن ئۆمرۇمدە يېڭى بۇغداي ئۇنىدا قىلىنغان تۇنجى نانغا كۆپ قېتىم ئېغىز تەگكۈزدۇم، ھالبۇكى ھەر قېتىم تۇنجى ناندىن بىرەر بۇردىسىنى ئاغزىمغا ئەكەلگىنىمدە، بىر خىل مۇقەددەس مۇراسىم ئۆتكۈزۈلۈۋاتقاندەك ھېس قىلاتتىم. بۇ نان سەل قارا بولسىمۇ ۋە خېمىرى يۇمشاقراق يۇغۇرۇلۇپ ئانچە كۆپمىگەن

ئۇيغۇر كتاب تورىيىتى www.uyghurkitap.com

بولسىمۇ، لېكىن ئاجايىپ تاتلىق ھىدىغا ـــ ئاپتاپ، سامان، ئىس سىڭگەن تاڭسىق ھىدىغا دۇنيادا ھېچقانداق نەرسىمۇ تەڭ كېلەلـ مەيتتى.

قورسىقى ئاچقان ئورمىچى قىز ـ جۇۋانلار ئېتىز پونكىتىغا قايتىپ، ئېرىق بويىدىكى چۆپلۈككە كېلىپ دەم ئېلىش ئۈچۈن يانپاشلاشقانلىرىدا، قۇياش ئۇپۇققا باش قويغانىدى، ئۇ ئۇزاق ـ ئۇزاقلاردىكى بۇغدايلىققا نۇر چېچىپ تۇراتتى. بۇ كۈنكى ئاخشام يارقىن ۋە ئۇزاققا سوزۇلىدىغاندەك تۇيۇلاتتى. بىز چېدىرغا يېقىن بىر يەردىكى چۆپلۈكتىن ئورۇن ئالدۇق. دۇرۇس، بۇ چاغدا سۇۋانقۇل تېخى كەلمىگەنىدى، بىراق ئۇمۇ تېزلا يېتىپ كېلەتتى، جايناق بولسا، بۇرۇنقى ئادىتى بويىچە، يەنە يوق، ئاكىسىنىڭ ۋېلىسىپىتىنى مىنىپ، قىزىل ئۆيگە جەدۋەل چاپلىغىلى بارىمەن، دەپ كەتكەنىدى.

ئالىمان رومىلىنى يەرگە يېيىپ، ئۆيدىن ئەكەلگەن ئالمىلارنى تۆكتى ـ دە، ئىسسىق ناننى قويۇپ چىنىلەرگە قېتىق قۇيدى. كومبايىننى توختىتىپ، ئېرىقتىكى سۇدا قولىنى يۇيۇپ كەلگەندىن كېيىن قاسىممۇ داستىخاننىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ، ئالدىرىماستىن ناننى ئوشتۇدى.

ـــ تېخى ئىسسىق ئىكەن، ـــ دېدى ئۇ، ـــ ئال، ئاپا، يېڭى بۇغداينىڭ نېنىنى بىرىنچى بولۇپ تېتىپ كۆر.

بىسمىللا، دەپ ناندىن بىر بۇردا ئالدىم ـ دە، چايناۋېتىپ ئاللىقانداق بىر يېڭى تەم، يېڭى ھىدنى سەزدىم. ئۇ ھىد كومبايىنچىنىڭ قولىنىڭ ھىدى ـــ يېڭى بۇغداينىڭ، قىزىق تۆمۈرنىڭ ۋە بېنزىننىڭ ھىدى ئىدى. يەنە بىرنەچچە بۇردا ئېلىۋىدىم، ئۇنىڭدىنمۇ ئاشۇنداق بېنزىن ھىدى كېلىپ تۇراتتى، بىراق ئۆمرۈمدە شۇنچە مەززىلىك نان يېمىگەنىدىم، چۈنكى ئۇ ناننى كومبايىنچى ئوغلۇم ئوشتۇغان. بۇ خەلقنىڭ نېنى، ئۇنى خەلق تېرىغان، ئۇلار بولسا ھازىر ئوغلۇم بىلەن بىللە ئېتىز پونكىتىدا ئولتۇرۇپتۇ. بۇ مۇقەددەس نان! مەن مۇشۇ ئوغلۇم

ئۇچۇن چەكسىز ئىپتىخارلىققا چۆمدۇم، لېكىن بۇ توغرۇلۇق ھېچكىم بىلمەيتتى. بۇ چاغدا مەن يەنە ئانا بەختىنىڭ مەنبەسى خەلق بەختىدە ئىكەنلىكىنى، بۇ خۇددى تومۇر بىلەن غولنىڭ مۇناسىۋىتىدەك مۇناسىۋەت ئىكەنلىكىنى، خەلق تەلەيلىك بولمىسا، ئانا تەلەيلىك بولالمايدىغانلىقىنى ئويلىدىم. تاكى ھازىرغىچە مەيلى قانچىلىك كۆڭۈل ئاغرىقى تارتاي ۋە جىددىي ئۆزگىرىپ تۇرغان تۇرمۇش ماڭا قانداق مۇناسىۋەتتە بولغان بولسۇن، بۇ ئېتىقادىمدىن قايتمىدىم. خەلقىگە ھاياتلىق كېرەك، ماڭىمۇ ھاياتلىق كېرەك...

شۇ كۈنى كەچتە سۇۋانقۇل ئۇزاققىچە كەلمىدى، ئۇنىڭ ۋاقتى يوق ئىدى. قاراڭغۇلۇق پەردىسى يېيىلدى، ياشلار يار بويىغا بېرىپ گۈلخان يېقىشىپ، ناخشا توۋلىغىلى تۇردى. شۇ نۇرغۇن ئاۋازلار ئىچىدىن جايناقىمنىڭ ئاۋازىنى تونۇدۇم... كۆپچىلىك ئىچىدە ئۇ گارمون چېلىپ باشلاپ بېرىۋاتاتتى. «ئاۋازىڭدىن ئۆرگۈلەي، بالام، ياشلىقىڭدا سايرا. تەڭتۇشلار بىلەن جور بولۇپ ئېيتىلغان ناخشا كۆڭۈلنى ئېچىپ، ئادەملەرنى بىر - بىرىگە يېقىنلاشتۇرىدۇ. كۈنلەرنىڭ بىرىدە شۇ ناخشىلارنى ئاڭلىغىنىڭدا، بۇگۈنكى ياز كېچىسىنى ۋە سېنىڭ بىلەن بىللە ناخشا توۋلاشقانلارنى ئەسلەيسەن» دەپ ئولتۇردۇم ئىچىمدە. شۇنىڭدىن كېيىن مەن يەنە ئوغۇللىرىمنى ئەسلەپ كەتتىم، ئادەمنىڭ ئانىلىق تەبىئىتى شۇنداق بولسا كېرەك. قاسىمنى ئەسلەپ كەتتىم، خۇداغا شۇكۇر، ئۇ ئۆز ئالدىغا تۇرمۇش كەچۈرۈشكە باشلىدى. ئەتىيازدا ئالىمان ئىككىسى ئۆي ئايرىپ چىقىپ، سىرتتا ئۆي سېلىپ، ئۆي بىساتلىرىنى سېتىۋالغانىدى. ئەمدى ئۇلار ئاشۇ يەردە ئاۋۇپ گۈللىنىدۇ. قاسىمدىن ئانچە غەم قىلمايتتىم، چۈنكى ئىشتا ئۇ خۇددى دادىسىغا ئوخشاش ھېرىش - چارچاشنى بىلمەيتتى، شۇ چاغدا كەچ بولۇپ كەتكەن بولسىمۇ، ئازراق قالغان بىر يەردىكى بۇغداينى ئوروپ ئېلىۋېلىش ئۈچۈن تىراكتور بىلەن كومبايىننىڭ ئالدى چىرىغىنى يېقىپ قويۇپ

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئايلاندۇرۇپ يۈرەتتى. ئالمانمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىللە ئىدى. ئورما ۋاقتىدا بىر مىنۇت بولسىمۇ بىللە بولۇش ئۈلار ئۈچۈن غەنىيمەت ئىدى.

مايسالىبېكنى ئەسلەپ، سېغىنىپ قالدىم. ئۆتكەن ھەپتىدە ئۇنىڭدىن بىر پارچە خەت كېلىۋىدى، خېتىدە بۇ يىل يازلىق تەتىلدە بارالمايمەن، مەكتەپتىن مېنى بالىلارنى باشلاپ ئىسسىقكۆلگە ــ پىيونېرلار لاگېرىغا بېرىشنى تاپشۇردى، دەپتۇ. مەيلى، بۇنىڭغا نېمە ئىلاج، شۇ كەسپىنى تاللىغانكەن، قەيەردە بولسىمۇ ئامان بولسۇن، دەپ ئويلىدىم.

سۇۋانقۇل ناھايىتى كەچ قايتىپ كېلىپ، غىزاسىنى يېگەندىن كېيىن، بىز بىرلىكتە ئۆيگە قايتتۇق. ئەتىگەندە ئۆي ئىشلىرىغا قارىشىم كېرەك ئىدى. كەچتە ماللارغا قاراپ قويۇشنى قوشنام ئايشەگە تاپشۇرغانىدىم. بىچارە ئايشەگە قېيىن ئىدى، ئايالار كېسىلگە گىرىپتار بولۇپ، بېلى ئاغرىيدىغان بولۇپ قالغاچقا، بۇ ئايال كولخوزدا بىر كۈن ئىشلىسە، ئىككى كۈن دەم ئالاتتى، ئۇنىڭ بېكتاش ئىسىملىك بىرلا كىچىك ئوغلى بار ئىدى.

ئۆيگە قايتقان ۋاقتىمىزدا ئاللىقاچان كەچ بولۇپ كەتكەنىدى. مەيىن شامال يۈزىمىزنى سىيپايتتى. ئاي شولىسىدا چايقالغان بۇغداي باشاقلىرى مەۋج ئۇراتتى. ئۇزەڭگە ۋە ئۇلاڭلار پىشقان گۈل ـ چېچەكلەرگە تېگىپ كەتسىلا ھاۋاغا بىر خىل خۇش پۇراق تارايتتى ـ دە، بۇ پۇراقتىن ئېچىلغان گۈلنىڭ شىرالجىنىڭ ئۆزى ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولاتتى. شۇ كۈنى كەچتە ئىنتايىن تونۇش بىر خىل تۇيغۇ بولغانىدى. كۆڭلۈم بۇزۇلۇشقا باشلىدى. سۇۋانقۇل ئىككىمىز بىر ئاتقا مىنگەن، مەن ئۇنىڭ ئارقىسىغا مىنگەشكەنىدىم. سۇۋانقۇل دائىم مېنى ئالدىغا مىنگىن دەيتتى، مەن بولسام ئارقىسىغا مىنگىشىۋېلىپ، بەلبېغىدىن تۇتۇپ مېڭىشنى ياخشى كۆرەتتىم. سۇۋانقۇلنىڭ ئات ئۇستىدىمۇ ئېزىلىپ، گەپ قىلماي ئولتۇرۇشى ــ كۈن بويى ئالدىراپ يۈرۈپ چارچاپ كەتكەن ــ ياكى ئۇگدەپ قېلىپ، بىردىنلا سىلكىنىپ،

ئۆكچىسى بىلەن ئاتنىڭ بىقىنىنى تۇرتۈپ ئاتنى تېزلىتىشى مەن ئۇچۇن تولىمۇ قىممەتلىك ئىدى. ئۇنىڭ سەل مۇكچەيگەن گەۋدىسىنى كۆرۈپ ئىچىم ئاغرىپ، بېشىمنى سىلىپ ئويلاندىم: «قېرىپتۇق، سۇۋان. قېرىساق قېرىمامدۇق، ۋاقىت ئالغا كېتىۋاتقان تۇرسا. بىراق، بىز ئۆمرىمىزنى بىھۇدە زايە قىلمىدۇق، ھەممىدىن مۇھىمى شۇ. بىراق، مەن تېخى يېقىندىلا ياش ئىدۇق، دەپ ھېسابلايمەن. بۇنى قارا، قانچە ۋاقىتلار ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ھايات بەرىبىر يەنىلا ناھايىتى مەنىلىك ـ دە، ياق. قېرىدۇق دېيىشكە تېخى ئەتىگەن، ئىشلار تېخى ئالدىمىزدىغۇ. مەن مەڭگۇ سېنىڭ بىلەن بىللە بولۇشنى خالايمەن...»

مەن رۇسلىنىپ، بېشىمنى كۆتۈرۈپ ئاسمانغا قارىۋىدىم، نېمە ئۇچۇندۇر يۇرىكىم «شۇر ... ر» قىلىپ كەتتى: پايانسىز ئاسماندا سامانيولى چاقناپ تۇرغان يۇلتۇزلار توپى ئىچىدە خۇددى كۈمۈش بەلباغدەك چەكسىز ئۇزاققا سوزۇلغانكەن. شۇ سەۋەبتىن مېنىڭدە يەنە ئېھتىمال، راست سامان توشۇغۇچى بىر ئادەم ھازىرلا ئۇنچىسى ئايرىۋېلىنغان بىر قۇچاق سامانىنى كۆتۈرۈپ ئاشۇ يەردىن ئۆتكەندە چېچىلىپ قالغان سامان بولسا كېرەك، دېگەن تۇيغۇ تۇغۇلدى. پايانسىز ئاسماندا ساپسېرىق سامان ۋە توپانلار خۇددى شامال ئوينىتىۋاتقاندەك مىدىرلايتتى، ھەتتا توپان بىلەن بىللە چېچىلغان ئۇنچىلەرمۇ كۆرۈنۈپ تۇرغاندەك قىلاتتى. «ۋايتوۋا !» دەپ ياقامنى تۇتتۇم. ئاشۇ تۇنجى كېچە، بىزنىڭ مۇھەببىتىمىز، ياشلىق دەۋرىمىز شۇنىڭدەك كاللامغا كەلگەن ئاشۇ كۈچلۈك دېھقانىنىڭ سىيماسى كۆز ئالدىمغا كەلدى. ئويلاپ قارىسام، ئاشۇ چاغدىكى ئارزۇ ـ ئارمانلىرىمىزنىڭ ھەممىسى رويابقا چىقتى ئەمەسمۇ؟ ھەئە، يەر ـ سۇ ئەلنىڭ بولۇپ، كۆپچىلىك قاتاردا بىزمۇ قوش ھەيدىدۇق، دېھقانچىلىق قىلىپ، ئۆزىمىزنىڭ ئاشلىقىنى ئۆزىمىز ئېلىپ تىلىكىمىزگە يەتتۇق، يەنى تۇنجى كېچىسى ئارزۇ قىلغانلىرىمىزغا يەتتۇق. ئۇ چاغدا بىز يېڭى دەۋرنىڭ يېتىپ كېلىدىغانلىقىنى، بىر خىل يېڭى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇرمۇشنىڭ باشلىنىدىغانلىقىنى بىلمەيتتۇق، ئەلۋەتتە. لېكىن، بىر ئاددىي ئىنساننىڭ ئادەتتىكى غايىسى، ئەھۋالدىن قارىغاندا، ھامان دەۋرنىڭ ئارزۇسى بىلەن، ياخشى نىيەت ۋە ھەققانىيەت بىلەن تېپىشىپ قالىدىكەن. مۇشۇنداق بىر قاتار خىياللار بىلەن بولۇپ كېتىپ، ئاتنىڭ ئۈستىدە ئۈن - تىنسىز ئولتۇرۇپ كېتىپتىمەن. سۇۋانقۇل ئارقىسىغا قاراپ:

— ئۇخلاپ قالدىڭمۇ، تولغاناي؟ ھاردىڭ. ئاز قالدۇق، ھازىرلا يېتىپ بارىمىز. ھېرىپ مېنىڭمۇ ھېچ ماجالىم قالمىدى، — دېدى ۋە بىردەم جىم بولۇپ قالغاندىن كېيىن يەنە سورىدى، — بۇرۇلۇپ يېڭى مەھەللە بىلەن كەتسەك، قانداق؟

— ماقۇل، ئايلىنىپ ئۆتەيلى، — دېدىم مەن ماقۇللاپ.

يېڭى مەھەللە ئاۋۇلغا تۇتاش بوش يەرگە چۈشكەنىدى، كوچا تېخى قۇرۇلمىغانىدى. بۇ يەردىن بۇ يىل ئەتىيازدىلا ياشلارغا ئۆي - جاي ۋە باغباراڭلىق يەر ئاجرىتىپ بېرىلگەن بولۇپ، بەزى يەرلەرگە تام سېلىپ قويۇلغانىدى. قاسىم بىلەن ئالىمانمۇ ئۆي سېلىشقا بۇ يەردىن بىر ئۈلۈش يەر ئالغانىدى. بىز يولدىن بۇرۇلۇپ قۇرۇلۇش ئەھۋالىنى كۆرۈپ ئۆتكەچ ماڭايلى دېگەن. ئورما ۋاقتىدا، كۈندۈزى بىر مىنۇتمۇ بوش ۋاقىت چىقمايتتى، بۇنداق چاغلاردا ھەركىم ئۆز ئىشىنى قىلىۋېلىشقا كېتىشكە بولمايتتى. قاسىم، ئالىمان ۋە جايناق ئۈچى ئەتىيازدىن باشلاپ نۇرغۇن كېسەك قۇيغان بولۇپ، قۇرۇپ كەتكەن كېسەكلەر تىزىپ قويۇلغانىدى. ئۇل چىقىرىشقا ئېرىقچە كولاپمۇ قويۇلغان، ئۆتكەن يەكشەنبە كۈنى ئۇلار دەريادىن بىرمۇنچە تاشمۇ ئەكېلىپ قويۇشقانىدى. ھېلىمۇ كەلكۈندىن بۇرۇن ئەكېلىۋېلىشقىنى بۇ تاشلارنى. ئەنە، تاشلار ھويلىدا دۆۋىلەكلىك تۇرۇپتۇ. سۇۋانقۇل ياشلارنىڭ ئىشىدىن ناھايىتى مەمنۇن بولدى.

— يامان ئەمەس، ئۇل قۇرۇلۇپتۇ. تاش بەخۇدۇك يېتىدۇ، ھەتتا ئېشىپ قېلىشىمۇ مۇمكىن، — دېدى سۇۋانقۇل، — ئورما

ئاياغلىشىشى بىلەنلا تامنى قوپۇرۇپ، ئۇستىنى يېپىۋالساقلا، قالغان ئۇششاق - چۈششەك ئىشلىرىنى كېلەر يىلى ئەتىيازدا پۈتكۈزۈۋالىمىز. بەربىر قىشچە پۈتكۈزگىلى بولمايدۇ. قانداق دەيسەن، بولامدۇ، بولمامدۇ، تولغاناي؟

— توغرا، — دېدىم مەن جاۋابەن، — ئۇستىنى يېپىۋالساقلا، قالغىنىغا ئۇلگۈرىمىز، — جايناق ئېسىمگە چۈشۈپ كۈلدۈم.

— جايناقمىز چېپىپ يۈرىدۇ، ئۇ مەجلىستە قارار بولدى، كوچىغا كومسومول كوچىسى دەپ نام بېرىلىدىغان بولدى دەيدۇ. يەڭگىسى ئالىمان چاقچاق قىلىپ: «ھەي كىچىك بالا، خۇددى نەسىردىن ئەپەندىنىڭ تۇغۇلمىغان بالىغا ئات قويغىنىدەك ئىش قىلىپ يۈرگىنىڭنى سېنىڭ. سەنچۇ، ئالدى بىلەن خوتۇن ئال، ئۆي سال، كوچا سال، ئاندىن ئات قويساڭمۇ ئۇلگۈرسەن» دېسە، جاينىاق رەددىيە بېرىپ: «سەنچۇ، سەن، ھېچنېمىنى بىلمەيدىكەنسەن» دەپ تالىشىپ كېتىدۇ.

ئۇ چاغدا سۇۋانقۇل بېشىنى چايقاپ، مىيىقىدا كۈلۈپ قويۇپ مۇنداق دېگەنىدى:

— توغرا، ئۇ كىچىكىدىنلا ئاشۇنداق ھەممە ئىشتا ئالدىراڭغۇ بولۇپ چوڭ بولدى. بىراق، كوچىنىڭ نامى توغرۇلۇق ئويلىغىنى توغرا بوپتۇ. مانا بۇ قۇرۇلۇۋاتقان ئۆيلەرنىڭ ھەممىسى ياشلارنىڭكى - دە، ھەممىسى ئۆسۈپ كېلىۋاتقان ياش ئەۋلادلارنىڭكى. بىزدە تەرەققىيات تېز بولۇۋاتىدۇ، ئادەم تېز كۆپىيىۋاتقانلىقى ئۈچۈن ئاۋۇلغا پاتماي قېلىۋاتىدۇ، يېڭى كوچىلارنى سالمىساق ۋە كېڭەيتمىسەك بولمايدۇ. بۇ ياخشى ئىش. راستىنى ئېيتقاندا، كوچا قۇرۇلۇپ بولغاندا، قاراپ تۇر، ئوغلىمىزنىڭ ئېيتقىنى چوقۇم ئىشقا ئاشىدۇ...

بىزنىڭ شۇ تەرىقىدە پاراڭ قىلىپ تۇرغان ۋاقتىمىز، كېيىن بىلسەم، ھەممە كېچىلەر ئىچىدە ئەڭ قاباھەتلىك كېچىگە توغرا كەلگەنىكەن ...

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

3

— بېشىڭنى كۆتۈر، تولغاناي، ئۆزۈڭنى تۈت.

— ماقۇل، بۇنىڭدىن باشقا مەن نېمە قىلالايتتىم؟ مەن چامانىڭ يېتىشچە تىرىشىمەن. ئېسىڭدىمۇ، سادىغاڭ كېتەي، يەر ئانا، ئاشۇ كۈندىكى ۋەقە؟

— ئېسىمدە... مەن ھېچنېمىنى ئۇنتۇمايمەن، تولغاناي. يورۇق دۇنيا بىنا بولغاندىن بۇيان ئۆتكەن ـ كەچكەن نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى يادىمدا. كىتابقا سىغمىغان، ئادەملەر ئۇنتۇغان تارىخنىڭ ھەممىسى مېنىڭ يادىمدا. سېنىڭ بېشىڭدىن كەچۈرگەنلىرىڭمۇ، تولغاناي، مېنىڭ يادىمدا. سۆزلەپ بەر، سۆزلە، تولغاناي، بۇگۈن قۇلىقىم سېنىڭدە.

4

ئەتىسى تاڭ سەھەردە، تېخى كۈن چىقماستىنلا ئىشقا چۈشۈپ كەتتۇق. شۇ كۈنى بىز دەريا بويىدىكى يارلىققا تېرىلغان بۇغدايلىقتا ئورمىغا چۈشتۇق. بۇ يەر بەك تار بولغاچقا كومبايىن ئايلىنالمايتتى، بىراق بۇغدايىنىڭ پىشىشى ھامان ئېتىز ياقىسىدىن باشلىناتتى. بىزمۇ بىر ـ بىرلەپ ئۆزۈنغا تىزىلىپ ئورۇساقلا ئاندىن ئورۇيالايتتۇق، ھەربىرىمىز ئىككى باغلامدىن بۇغداي ئورۇپ تۇرۇشمىزغا، ئۇشتۇمتۇت دەريانىڭ ئۇ قېتىدىن بولۇشغا ئات چاپتۇرۇپ كېلىۋاتقان بىرەيلەنگە كۆزىمىز چۈشتى. ئۇ زالىچىي دېگەن ئاۋۇلنىڭ بويىدىكى بىرنەچچە ھويلىدا ئېتىلىپ چىقىپ، ئارقىدا قۇيرۇققا ئوخشاش چاڭ ـ توپا قالدۇرۇپ ئۇدۇل كەلمەكتە ئىدى، ئۇ خۇددى بىرى قوغلاپ كېلىۋاتقاندەك چاتقال ـ قوراي ۋە قومۇشلۇقتىن چېپىپ كېلەتتى. ئات ئۇ ئادەمنى توپتوغرا دەريا بويىدىكى قورام تاشلىققا ئەكەلمەكتە. ئۇ ئادەمۇ سەل ئېڭىشىپمۇ قويماستىن

توغرىدىن ـ توغرا قورام تاشتىن دەريا بويىغا سەكرەش ئۇچۇن ئېتىنى دېۋىتەتتى. بىز ھەيرانلىقتا بېشىمىزنى كۆتۈرۈپ: «ياھ، نېمانچە ئالدىراش، نېمىشقا دەريانىڭ تۆۋىنىدە ئىككى چاقىرىمچە كېلىدىغان يەردىكى كۆۋرۈكتىن ئۆتمەيدىكەنە؟» دېيىشىپ قالدۇق. ئاتلىق كىشى رۇس يىگىتىگە ئوخشايتتى. ئۇ دەريا بويىغا كېلىش بىلەن تەڭلا جىيىرەن ئايغىرىنى قامچىلاپ سۇغا سالغاندا، ھەممىمىز ھەيران بولۇپ قېتىپ قالدۇق: دەريا‌غا سۇ كەلگەن چاغدا بۇ يەردىن ھېچكىم ئۆتەلمەيتتى. ئات تۇگۇل تۆگىنىمۇ ئېقىتىپ كېتىدىغان تاشقىن دەريا شاۋقۇن كۆتۈرۈپ تۇرغان يەردە جېنىدىن تويغان كىم بولغىيدى؟

ـــ ھاي، نەگە بارىسەن، توختا، توختات ئېتىڭنى ! ـــ بىز چۇقان كۆتۈرۈشتۇق.

ئۇ بىزگە قاراپ، ئىككى قولىنى پۇلاڭلىتىپ ۋارقىراپ باقتى، لېكىن دەريانىڭ شاۋقۇنى ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاتمايتتى، پەقەت: «ھا ـ ھا ـ ھا ـ ھا ...» دېگەندەكلا ئاڭلىناتتى. بىز ھېچنېمىنى ئۇقالمىدۇق. بۇ چاغدا ئۇ جىيىرەن ئايغىرنى توختىماي قامچىلايتتى، ئات ئالدى پۇتىنى ئېگىز كۆتۈردى - دە، بىردىنلا ئېقىنغا چۈشتى. كۆپۈك چېقىرىپ دولقۇنلاۋاتقان سۇ كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئارىلىقتا ئاتلىقنى قوينىغا ئالدى. دولقۇنلار ئىچىدە جىيىرەن ئايغىرنىڭ بېشىلا غۇۋا كۆرۈنەتتى، ئۇ قۇلىقىنى دىڭ تۇتۇپ، چىشىنى چىڭ چىشلىگەنىدى. ھېلىقى يىگىت بولسا ئاتنىڭ يالىغا چىڭ ئېسىلغانىدى. يىگىتنىڭ دەريادا ئېقىپ كەتكەن شەپكىسى دولقۇندا ھەدەپ پىرقىرايتتى. بىز بولساق، بۇ قاتتا ھەدەپ ئۇياق ـ بۇياققا چېپىشاتتۇق. ئاتلىق يىگىت ئېقىن كۇچىدىن پايدىلىنىپ، باتۇرلۇق بىلەن قىيپاش ئۇزۇپ كەلمەكتە. ئۇ دەريانىڭ ئېقىنى بىلەن خېلى يىراقلاپ كەتتى ۋە ئاخىر تۇگمەننىڭ تۆۋىنىدىن قىرغاققا چىقتى. شۇ چاغدىلا ھەممىمىز: «ئۇھ !» دەپ يېنىك نەپەس ئالدۇق. بەزىلەر ئۇنىڭ باتۇرلۇقىغا ئاپىرىپ ئوقۇپ، يارايدۇ، دېيىشسە، بەزىلەر،

www.uyghurkitap.com

بۇنىڭدا چوقۇم بىر سەۋەب بار، بىلىپ بېقىش كېرەك، دېيىشەتتى. بەزىلەر بولسا، بۇ مەست ھارامزادىنىڭ قىلىقىنى، سىلەر تېخى ئۇنى دورىماقچىمۇ، دەيتتى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۆپچىلىك جىمىپ قالدى. ئىشقا مېڭىش كېرەك ئىدى. «بۇمۇ توغرا گەپ، — دەپ ئويلىدىم مەن، — كاللىسى سەگەك ئادەم بۇنداق تەۋەككۈلچىلىك قىلاتتىمۇ!»

قاسىمنىڭ كومبايىنى بىردىنلا توختىدى - دە، جىمىپ قالدى. ھالبۇكى، ئۇ بۇگۈن تۈگمەننىڭ ئەتراپىدىكى بىر ئېتىز يەرنىڭ بۇغدىيىنى ئورۇپ بولۇشى كېرەك ئىدى. كومبايىننىڭ توختىغىنىغا ئانچە دىققەتتىمۇ بولمىدىم، ئېھتىمال تاسمىسى چىقىپ كەتكەندۇر، ياكى زەنجىرى ئۈزۈلۈپ كەتكەندۇر، ئىش ئۈستىدە كومبايىندىن ئۇنداق ياكى بۇنداق چاتاقلار چىقىپ قېلىشى مۇمكىنغۇ. ئالىمان ماڭا يېقىنلا بىر يەردە ئورما ئورۇۋاتاتتى، ئۇ: «ئاپا!» دەپ جېنىنىڭ بارىچە ۋارقىراپ تاشلىدى.

چۆچۈگىنىمدىن پۈتۈن بەدىنىم شۈركۈنۈپ كەتتى. قارىسام قولىدىكى ئورغىقى چۈشۈپ كەتكەن، چىرايى تامدەك تاتارغان ھالدا تۇراتتى.

— نېمە بولدى؟ يىلان چېقىۋالدىمۇ؟ — ئۇنىڭغا قاراپ ئۆزۈمنى ئاتتىم.

ئۇ ئۈن چىقارماي، چۆچۈگەن كۆزلىرىنى يوغان ئېچىپ بىر ياققا قاراپ تۇراتتى، ئۇ قاراپ تۇرغان تەرەپكە قاراپ مەنمۇ چۆچۈپ كەتتىم. كومبايىن تەرەپتىن كىمدۇر بىرىنىڭ توۋلىغان ئاۋازى كەلدى، بىرمۇنچەيلەن تۇشمۇتۇشتىن بۇغدايلىقتا كومبايىن تەرەپكە چېپىپ كېتىپ باراتتى، بەزىلەر ئاتلىق چېپىپ كېتىپ باراتتى، يەنە بەزىلەر بىرىچكىدە ئۆرە تۇرغان پېتى ئاتلارنى بولۇشىچە قامچىلاپ شۇ تەرەپكە كېتىپ باراتتى.

— نېمە ئىش بولدىكىنە، ئاپا؟! — دېگەن پېتى ئالىمان ھېچنېمىگە قارىماستىن شۇ تەرەپكە يۈگۈردى، بەزىلەرنىڭ گېپى ئادەمنى تېخىمۇ تەشۋىشكە سالاتتى:

— چوقۇم بىرى كومبايىننىڭ چىشىغا ئىلىنىپ مېيىپ بولغان ئوخشايدۇ يا بولمىسا تۇرۇبىنىڭ ئىچىگە كىرىپ كەتتى! يۇرۇڭلار، بېرىپ باقايلى!

شۇنداق قىلىپ، ئورما ئورۇڭاتقان ئايالالارنىڭ ھەممىسى ئالمانىنىڭ ئارقىسىدىن يۇگۇرۇپ كەتتى.

«خۇدا ئۆزۈڭ ساقلا، خۇدا ئۆزۈڭ ساقلا!» دېگىنىمچە يۇگۇرۇپ كېتىۋېتىپ قولۇمنى كۆتۈرۈپ دۇئا قىلاتتىم. ئېرىقتىن ئاتلاپ ئۆتىمەن دەپ يىقىلىپ چۈشتۈم، ئورنۇمدىن قوپۇپ يەنە يۇگۇردۇم. پاھ، بۇغدايلىقتا خۇددى ئۇچقاندەك يۇگۇرۇپتىمەن دېسە! خەققە توختاپ تۇرۇڭلار دەپ توۋلاي دېسەمۇ، ئۇنۇم پۈتۈپ قاپتۇ، ئۇنۇم چىقمايتتى.

ئاخىر يېتىپ باردىم، توپلانغان ئادەملەر چۇرۇلدىشىپ تۇراتتى، ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىنىڭ گېپىنى ئېنىق ئاڭلاپ بولمايتتى، پەرق ئېتىپمۇ بولمايتتى. مەن توپنىڭ ئىچىگە ئۆزۈمنى ئېتىپ: «نېرى تۇرۇڭلار، مېنى كىرگۈزۈۋېتىڭلار!» دەپ ۋارقىرىدىم. كىشىلەر ماڭا يول بەردى، قارىسام قاسىم بىلەن ئالمان ئىككىسى كومبايىننىڭ يېنىدا تۇرۇپتۇ، بۇ چاغدا مەن قوللىرىم تىترەپ، قارىغۇ ئادەمدەك ئۆزۈمنى ئوغلۇمغا ئاتتىم. قاسىم ئالدىمغا ئېتىلىپ كېلىپ مېنى تۇتۇۋالدى.

— ئۇرۇش باشلىنىپتۇ، ئاپا!

ماڭا بۇ ئاۋاز خۇددى يىراق بىر يەردىن كەلگەندەك ئاڭلاندى.

— ئۇرۇش؟ ئۇرۇش دەۋاتامسەن؟ — يەنە سورىدىم مەن ئۇنىڭغا قاراپ، گويا ئۇنىڭ گېپىنى چۈشەنمىگەندەك.

— ھەئە، ئاپا، ئۇرۇش باشلىنىپتۇ، — دېدى قاسىم.

لېكىن، مەن بۇ گەپنىڭ مەنىسىنى يەنە ئانچە چۈشەنمەيتتىم.

— قانداق ئۇرۇش؟ نېمە ئۈچۈن ئۇرۇش؟ ئۇرۇش دەۋاتامسەن؟ — مەن يۇرەكنى سىقىدىغان، قورقۇنچلۇق بۇ سۆزنى يەنە تەكرارلىدىم ۋە ئوچۇق ھاۋادا گۈلدۈرماما چاقنىغاندەك بۇ شۇم خەۋەردىن قورقۇنچقا چۈشۈپ مىشىلداپ يىغلاپ تاشلىدىم.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ياش مەڭزىمنى بويلاپ تاراملاپ چۈشمەكتە ئىدى، ئاياللار ماڭا قاراپ ھۆڭرەپ يىغلاشقا باشلىدى.

— جىم بولۇڭلار ! ھەي ئاياللار، جىمىڭلار ! — دېدى توپ ئىچىدىكى بىر ئەر كىشى.

خۇددى ھېلىقى كىشى ئۇنداق ئىش يوق، دېسىدى دېگەندەك، ئاياللار بىردىنلا جىم بولۇپ قېلىشتى. لېكىن، ئۇ كىشى ھېچنېمە دېمىدى، باشقىلارمۇ بىرەر ئېغىز گەپ قىلمىدى. دالادا چوڭقۇر جىمجىتلىق ھۆكۈم سۈرەتتى، پەقەت دەريا دولقۇنىنىڭ گۈلدۈرلىگەن، شارقىرىغان ئاۋازىلا ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى. كىمدۇر بىرەيلەن چوڭقۇر بىر ئۇھ تارتىپ، سەل مىدىرلاپ قويدى. بۇنىڭ بىلەن كۆپچىلىكتە يەنە جىددىيلىك پەيدا بولدى، بىراق يەنىلا ھېچكىم بىرەر ئېغىز گەپ قىلمايتتى. دالا يەنە شۇنداق جىمىپ كەتتىكى، ھەتتا ئىسسىق ھاۋانىڭ پىژىلدىشى گويا بىر پاشىنىڭ قۇلاق تۈۋىدە غىڭىلدىغىنىدەك ئاڭلىنىپ تۇراتتى. ئەنە شۇ چاغدا قاسىم ئەتراپتىكىلەرگە قاراپ چىقىپ، خۇددى ئۆزىگە ئۆزى گەپ قىلغاندەك مۇجمەل ھالدا پىچىرلىدى:

— ئەمدى ھوسۇلنى تېزرەك يىغىۋالايلى، بولمىسا قار ئاستىدا قالىدۇ، — ئۇ جىمىپ قالدى، ئاندىن كېيىن بىردىنلا بېشىنى كۆتۈرۈپ شوپۇرغا تاپىلىدى، — نېمىگە قاراپ تۇرىسەن؟ موتورنى ھەرىكەتلەندۈرگىن ! ھەممەيلەن كۆزۈڭلارنى پارقىرىتىپ نېمىگە قاراپ تۇرىسىلەر؟ ئەمدى بىز تېزرەك ھوسۇلنى يىغمىساق، ناھايىتى چوڭ قىيىنچىلىققا قالىمىز ! قېنى، ئىشقا كىرىشەيلى ! ...

كىشىلەر ئاستا ھەرىكەتكە كەلدى. زالېچىيېدىن كەلگەن ھېلىقى رۇس يىگىتىگە مانا ئەمدىلا دىققەت قىپتىمەن. ئۇ يەنىلا شۇ چىلىق - چىلىق ھۆل بولۇپ كەتكەن كىيىمى بىلەن جىيرەن ئايغىرىنىڭ يۈگەن بېغىدىن تۇتۇپ تۇراتتى. كىشىلەر قوزغىلىشقا باشلىغان چاغدىلا ئېسىگە كەلگەندەك بولغان ئاشۇ كاتىپ قوڭۇر چاچلىق بېشىنى ئاستا كۆتۈرۈپ، ئاتنىڭ

تۆشىبغىنى چىڭىتتى. ئەنە شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ ئىنتايىن ياش بالا ئىكەنلىكىنى، ئالاھازەل مېنىڭ جايىناقىم بىلەن تەڭتۇش ئىكەنلىكىنى، بىراق جايناققا قارىغاندا ئېگىز ۋە گەۋدىلىك ئىكەنلىكىنى بايقىدىم. ئۇنىڭ بىر تۇتام ھۆل چېچى پېشانىسىگە چاپلىشىپ قالغانىدى، بىر مەڭزىدە بىرنەچچە يەر يېڭىدىن جىجىلىپ كەتكەنىدى. ئۇنىڭ بالىلارنىڭكىدەك كۆزى ناھايىتى ئازاب ئىچىدە كۆزىتىپ تۇراتتى، بۇنداق قاراشنى مەن ياخشى چۈشىنىمەن: ئۇ ياشلىق دەۋرىدىن ئەمدىلا ئايرىلغان، ئۇ ئەمدى چوڭ ئادەم بولغان، بۇمۇ پەقەت بۇگۈن ئەتىگەندىلا بولغان، خالاس. ئۇ ئېغىر بىر نەپەس ئالدى ـ دە، ئېتىغا مىنىشكە جابدۇنۇپ تۇرۇپ، بىزنىڭ ئاۋۇلدىكى بىر يىگىتكە دېدى:

ـــ ھەي دوستۇم، دەرھال ئاتلىنىپ رەئىس بىلەن ئەترەت باشلىقىنى تېپىپ، دەرھال رايكومغا بارسۇن دەيدۇ دەپ قويغىن. مەن ھازىرلا مېڭىشىم كېرەك، يەنە ئىككى كولخوزغا بارىمەن، ـــ ئۇ گەپ قىلغاچ ئېتىغا مىندى ـ دە، يۇگەن بېغىنى تارتىپ قويدى.

لېكىن، خەۋەر يەتكۈزۈپ قويۇشنى تاپىلىغان ھېلىقى يىگىت ئۇنى توستى:

ـــ توختاپ تۇر، شەپكەڭنى سۇ ئېقىتىپ كەتتى. مە، مېنىڭ قالپىقىمنى كىيىۋال. بۇگۈن بەك ئىسسىق كۈن بولدى، بېشىڭغا ئىسسىق ئۆتۈپ كەتمىسۇن.

جىيرەن ئايغىر ئاھۇدەك سەكرەپ يولغا چۈشۈپ، ئارقىسىدىن قويۇق چاڭ كۆتۈرۈپ چېپىپ كۆزدىن غايىب بولغۇچە كۆز ئۇزمەي قارىشىپ تۇردۇق، ئاتنىڭ تۇيىقىدىنمۇ ئەنسىز، قايغۇلۇق ئاۋاز كېلەتتى. يول بويىدا قارىشىپ تۇرغانلارنىڭ ئوزايىدىن ھەركىم ئۆزىنىڭ غېمىدە ئىكەنلىكى بىلىنىپ تۇراتتى، كومبايىن بىلەن تراكتورنىڭ موتورلىرى بىردىنلا ئوت ئېلىپ تەڭلا گۈرۈلدىگەندە، ئۇلار چۆچۈپ، بىر ـ بىرىگە يالت قىلىپ قاراپ قويۇشتى.

ئەنە شۇ مىنۇتتىن باشلاپ يېڭى تۇرمۇش — ئۇرۇش تۇرمۇشى باشلاندى ...

گۇمبۇرلىگەن توپ - زەمبىرەك ئاۋازى ئاڭلانمايتتى، لېكىن يۇرىكىمىزنىڭ گۈپۈلدەپ سوقۇشى ۋە كىشىلەرنىڭ قىچقىرىشى- لىرى دائىم ئېنىق ئاڭلىنىپ تۇراتتى. كىشىلەر ئىچىدە شۇنچە يىل ياشىغىنىمغا قارىماي، مۇنچۇالا ئىسسىقنى كۆرمەپتىكەن- مەن، خۇددى ئوت - ئاتەشنىڭ ئۆزى ئىدى. تاشقا تۆكۈرسىڭىز، تۆكۈرۈكىڭىز دەرھال دومىلاپ چۈشەتتى. زىرائەتلەرمۇ ناھايىتى تېزلا — ئۈچ - تۆت كۈن ئىچىدىلا پىشىپ كەتتى: بىپايان زې- مىندىكى ئاشلىق ھەم قۇرۇپ، ھەم سارغىيىپ دەرھال ئورۇۋې- لىشنى كۈتۈپ تۇراتتى. ئاشلىق نېمىدېگەن ئوخشىغان - ھە ! ئورما بەك ئالدىراش ئۆتكەچكە، ئىسراپ بولۇپ كەتكەن ئاشلىققا قاراپ ئىچىم سىيرىلاتتى. قانچىلىك نەرسە چەيلىنىپ كەتتى، قانچىلىك نەرسە چېچىلىپ كەتتى - ھە. ئورما بەك تېز بولدى، ھەتتا بۇغدايلارنى باغلاشقىمۇ ئۈلگۈرەلمەي، ئارا بىلەن توپتوغرا ھارۋىلارغا بېسىپ، دان ئايرىش ماشىنىسىغا، خامانلارغا يەتكۈ- زەتتۇق، يول بويى چېچىلىپ ياتقان باشاقلار، ۋاھ، بۇمۇ مەيلى، ئەلگە قاراپ ئادەمنىڭ يۈرىكى ئېچىشاتتى - دە. ئەسكەرلىككە چاقىرىلغانلار ھەر كۈنى دېگۈدەك مېڭىپ تۇراتتى، قالغانلار تې- خىمۇ ئالدىراش بولۇپ كېتەتتى، كۈن - تۈن دېمەي، ئوت - ئا- تەش ئىسسىقتا دالادا، خامانىدا ھوسۇل يىغىش، خامان تېپىش، ئاشلىق توشۇش يولىدا ھاردىم - تالدىم دېمەي ئىشلەيتتى، ئەر- لەر بارغانسېرى ئازىيىپ بېرىۋاتقاچقا، ئىش كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلاشماقتا ۋە كۆپەيمەكتە ئىدى. بىچارە بالام قاسىم تۇگىمە- گەن ئىشنىڭ ھەممىسىنى تۇگىتىدىغاندەك، كۈن - تۈن كومبا- يىندىن چۈشمەيتتى، ماۋۇ ئېتىزنى تۇگەتسە، ئاۋۇ ئېتىزغا ئۆ- تۈپ، چاڭ - توزان ئىچىدە توختىماي ئىشلەيتتى. ھەر كۈنى ئىسسىق شامالغا قارىماي كومبايىن كابىنكىسىدا، خۇددى پەرۋاز قىلىش ئالدىدا تۇرغان بۇركۈتتەك، ئالدى تەرەپتىن كۆز ئۈزمەي،

يەنە قانچىلىك قالدىكىن، بۇگۈن قانچىلىك يەرنىڭ بۇغدىيىنى ئېلىپ بولارمەن، دېگەندەك ئالغا ئىنتىلەتتى. شۇ كۈنلەردە ئۇ قاپقارا بولۇپ كۆيۈپ كەتكەندى. قارىسىڭىز ئىچىڭىز ئاغرىيتى، لەۋلىرى يېرىلغان، جاغلىرى ئىچىگە كىرىپ كەتكەن، ساقال - بۇرۇتلىرى ئۆسۈپ كەتكەندى. «مۇشۇنداق كېتىۋەرسەڭ، بالام، ئىسسىق ئۆتۈپ كېتىپ، كومبايىندىن يىقىلىپ چۈشەرسەنمەكىن» دەپ ئويلاپ كېتەتتىم، لېكىن ئاغزىمدىن چىقىرالمايتىم. كۆزىدىن چىقىپ تۇرغان غەزەپ ئۇچقۇنلىرىدىن ۋاقتى كەلمىگۈچە زادىلا توختىمايدىغانلىقىنى بىلىپ تۇراتتىم.

ئاشۇ ۋاقىت ئاخىر كەلدى. بىر قېتىم، ئالمان كومبايىننىڭ ئالدىغا بېرىپلا سالپىيىپ قايتىپ كەلدى.

— چاقىرىق قەغىزى كەپتۇ، — دېدى ئۇ ئاستاغىنا.

— قاچان كەپتۇ؟

— باياتىن. يېزا سوۋېتىنىڭ كاتىپى ئەكەپتۇ.

باشقا نۇرغۇن كىشىلەرگە ئوخشاش، ئۆچىرەت بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى قاسىمغا كېلىدىغانلىقىنى بىلەتتىم، لېكىن بۇ گەپنى ئاڭلاش بىلەنلا پۈتۈم ماغدۇرسىزلىنىپ، ھارغان قول بىلەكلىرىم ئاغرىپ كەتتى - دە، قولۇمدىكى ئورغاق يەرگە چۈشۈپ كېتىپ، ئۆزۈم يەرگە ئولتۇرۇپ قالدىم.

— ئەمىسە، ئۇنىڭ يەنىلا ئۇ يەردە يۈرگىنى نېمىسى، يۈك - تاقلىرىنى جايلىشى كېرەكقۇ، — دېدىم مەن تىترەپ گەپكە قولاشماي تۇرغان لەۋلىرىمنى تەسلىكتە ئىدارە قىلىپ.

— كەچقۇرۇنلۇقتا قايتاي دەيدۇ. مەن كەتتىم، ئاپا، دادامغا سىز ئېيتىپ قويارسىز. بۇگۈن كۈن بويى كىچىكىنى كۆرمىدىم. نەگە كەتتىكىن ئۇ؟ ...

— سەن قايتقىن، ئالمان، قايتقىن. خېمىر تۇتۇپ قويغىن، مەنمۇ ھېلى قايتىمەن، — دېدىم مەن ئالمانغا.

ئالمان كەتكەندىن كېيىنمۇ ئۇزاققىچە ئورنۇمدىن تۇرالماي، ئېڭىزدا ئولتۇرۇپ قالدىم، ھەتتا بېشىمدىن سىيرىلىپ چۈشۈپ

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كەتكەن روملىمنى ئېلىشقىمۇ كۈچۈم يەتمىدى. يەرگە قارىسام، چۈمۈلىلەر يول سېلىپ، نېرى ـ بېرى چېپىشىپ، دان توشۇپ، سامان سۆرەپ چىمىرلاپ يۈرۈشكەنكەن. بۇ چۈمۈلىلەر ھەرقانداق بولسىمۇ ئۆزلىرىدىن قابىل بىر ئادەم زاتىنىڭ شۇ تاپتا ئۆزلىرىگە ـــ ئاشۇ ئەڭ كىچىك جاپاكەش ئەمگەكچىلەرگە غەم ـ غۇسسىگە پاتقان ھالدا ھەۋەسلىنىپ ئولتۇرغانلىقىنى قانداقمۇ قىياس قىلالىسۇن. چۈمۈلىلەر ھېچنېمىدىن بىخەۋەر ئۆز ئىش ـ ئوقىتى بىلەن بولۇۋاتىدۇ. ئەگەر ئۇرۇش پارتلىمىغان بولسا، مەن مۇشۇ چۈمۈلىلەرنىڭ تۇرمۇشىغا ھەۋەس قىلاتتىممۇ؟ بۇنى ئويلىسا، ئادەمنىڭ يۈزى چىملىدايدۇ ...

شۇ چاغدا جاينىاق ھارۋىسىنى ھەيدەپ يېتىپ كەلدى. شۇكەملەردە ئۇ كوممۇنىستنىڭ ياشلار ئىتتىپاقى ھارۋا ئەترىتىدە ۋوگزالغا ئاشلىق توشۇپ يۈرەتتى. ئاكىسىنىڭ ئەسكەرلىككە كېتىدىغانلىقىنى ئاڭلاپ كەلگەن بولسا كېرەك، ھارۋىسىدىن سەكرەپ چۈشۈپ، چۈشۈپ كەتكەن روملىمنى بېشىمغا سېلىپ قويدى.

ـــ كېتەيلۇق، ئاپا، ـــ دېدى ئۇ ۋە مېنى يۆلىدى.

مەن ئۇن ـ تىنسىز ھارۋىغا چىقىپ ئۆيگە قايتتىم. يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان جاينىاق تونۇغۇسىز دەرىجىدە ئۆزگەرگەنىدى. ئۇنىڭغا قاراپ نېمە ئۈچۈندۇر ھېلىقى كاتىپ رۇس يىگىتى يادىمغا كەلدى. بۇنىڭ بالىلارنىڭكىدەك كۆزىدىمۇ ئاشۇ يىگىتتىكىدەك ئويچانلىق سېزىلىپ تۇراتتى. مۇشۇ كۈنلەردە بۇمۇ ئۆزىنىڭ ياشلىق دەۋرى بىلەن خوشلىشىپتۇ. شۇ كەملەردە نۇرغۇن كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ ياشلىق دەۋرى بىلەن خوشلاشقان ئەمەسمىدى ... جاينىاق توغرۇلۇق خىيال سۈرۈپ كېتىۋېتىپ، ئۇزاقتىن بېرى خەۋەر ئالالمىغان مايسالىبېكنى ئەسلەپ كەتتىم: «ئۇ قانداق تۇرۇۋاتقاندۇر؟ ئەسكەرلىككە چاقىرىلغانمىدۇر؟ نېمىشقا خەت كەلمەيدىغاندۇر؟ ئىككى ئىلىك بولسىمۇ خەت يېزىۋەتسە بولماسمىدى؟ ئاتا ـ ئانىسى ئېسىگە كەلمەيدىغان

ئوخشايدۇ، يىراقتا يۇرۇپ مېھرى ئۇزۇلدىمىكىن؟ بۇ كۈنلەردە كىم ئوقۇيتتى، ئۆيگە قايتىپ كەلگەن بولسا ئەجەب ياخشى بولاتتى ـ ھە، ھازىر نەدىكىن ئۆزى؟» ھارۇندا كېتىۋېتىپ كۆڭلۈم بۇزۇلۇپ جايناقتىن سورىدىم:

ـــ ھە، جاينىاق، سەن ۋوگزالغا قاتناۋاتىسەن، قانداق، ئۇرۇشنىڭ توختايدىغان سىياقى بارەكمۇ؟

ـــ يوق، ئاپا، ـــ دېدى جاينىاق جاۋابەن، ـــ تېزلا ئاخىرلىشىدىغانەك ئەمەس، ھازىرچە ئەھۋال ئېغىر، نېمىسلار باستۇرۇپ كېلىۋېتىپتۇ. بىزنىڭكىلەر ئەمدى ئۇلارنى قەيەردىدۇر توسۇپ تازا بىر ئەدىپىنى بەرسە ئىدى، بىز بىرئاز ئوڭشىلىۋالاتتۇق. مەنىڭچە بىز ئۇلارنى تېز ئارىدا توسۇپ قالالايمىز، ـــ ئۇ ئۇندىمەي، ئاتلىرىنى «چۇۋ» دەپ قامچىلايتتى، بىرھازادىن كېيىن ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ ماڭا بىر قارىدى ـ دە، گېپىنى داۋاملاشتۇردى، ـــ قورقۇۋاتامسەن، ئاپا؟ بەك قورقۇپ كەتتىڭ ـ ھە؟ بىراق، سەن قورقماسلىقىڭ كېرەك، ئاپا، تولا ئويلاپ كەتمە، ئەنسىرىمە. قاراپ تۇر، ھەممە ئىش ئوڭشىلىپ كېتىدۇ.

ۋاھ، سېنى، سادىغاڭ كېتەي، ئىچى ئاغرىپ مېنى بەزلەيدۇ تېخى. بىراق، ئويلىماي مۇمكىنمۇ؟ كۆزۈمنى كور، قۇلىقىمنى پاڭ قىلمىۋالساممۇ ئويلىماي چىداپ تۇرۇش مۇمكىن ئەمەس ـ دە.

ئۆيگە كەلسەك، ئالىمان خېمىرمۇ يۇغۇرماستىن يىغلاپ ئولتۇرۇپتۇ. تازا جۇدۇنۇم تۇتتى: «پاھ سېنى، ھەممە خەق باشقىلارنىڭ كېلىنى سېنىڭ كېلىنىڭگە يەتمەيدۇ، دېيىشىدۇ، ئويلاپ كۆردۇڭمۇ، سېنىڭ ئېرىڭلا ئەمەس، ھەممە ئۆيلەردىن كىشىلەر ئارقا ـ ئارقىدىن ئەسكەرلىككە كېتىۋاتىدۇغۇ. مۇبادا مەن خەقنىڭ بىزار بولۇشىغا قارىماي، ھېچ ئىش قىلماي ئەتىدىن-كەچكىچە مىشىلداپ يۇرسەم قانداق بولىدۇ، بۇنىڭدىن كېيىنكى كۈنىمىز قانداق ئۆتىدۇ؟» دەيمىكىن دەپ تەمىشىلىپ، يەنە ئۆزۈمنى تۇتۇۋالدىم. ئۇنى ئەيىبلەپ ئولتۇرمىدىم. ئۇ تېخى ياش

يۇيۇ كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ئىدى، ئىچىم ئاغرىدى. بۇنداق ئىچ ئاغرىتىشمۇ ھاجەت ئەمەس بولغىيدى، بۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭغا يېنىكرەك بولسۇن ئۈچۈن ھە دېگەندىلا ئۇنىڭ يۈرىكىدىكى جاراھەتلەرنى پاكىزلىۋېتىشىم كېرەكمىدىكىن. مەن قانداق قىلىشىم لازىملىقىنى بىلەلمەي قالدىم ـ دە، ھېچنېمە دېمىدىم.

قاسىم كۈن ئولتۇراي دېگەندىلا قايتىپ كەلدى. ئۇ بوسۇغا ئاتلاپ كىرىشى بىلەنلا، ئالىمان يېقىۋاتقان ئوتنى تاشلاپ يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنىڭ بوينىغا ئېسىلىپ يىغلاپ كەتتى.

ـــ مەن ئۆيدە قالمايمەن، سېنىڭدىن ئايرىلىپ قالمايمەن، سەن بولمىساڭ، ياشىيالمايمەن!

ـــ ھەممە ئەزايىم چاڭ ـ توپا، ئالىمان. توختاپ تۇر، سوپۇن، لۆڭگىلىرىڭنى ئەكەل، دەريا بويىغا بېرىپ يۇيۇنۇپ كېلەي، ـــ دېدى قاسىم خوتۇنىنىڭ ئىككى قولىنى بوينىدىن ئاجرىتىپ.

ئالىمان بېشىنى بۇراپ ماڭا بىر كۆز تاشلىدى، مەن ئۇنىڭ كۆڭلىنى چۈشەندىم ـ دە، قورۇق چېلەكتىن بىرنى ئۇنىڭ قولىغا تۇتقۇزدۇم:

ـــ بىر چېلەك سۇ ئالغاچ كەلگىن.

شۇ كۈنى ئۇ ئىككىسى دەريا بويىدىن ناھايىتى كەچ قايتتى، ئۇلار كەلگەن چاغدا ئايمۇ بېشىمىزغا كېلىپ قالغانىدى. جايناق-نىڭ ياردىمىدە ئۆي ئىشلىرىنى ئۆزۈم نېرى ـ بېرى قىلدىم. يېرىم كېچە مەزگىلىدە سۈڭانقۇلمۇ قايتىپ كەلدى. مەن ئۇنى زادى نەگە كەتكەندۇر، دەپ ئۆيدە بەك كۈتۈپ كەتكەنىدىم. بايا ئۇ كۈندۈزدىلا تاغقا ئاتلىق كېتىپ، ئاتلارنىڭ ئىچىدىن بىزنىڭ ھېـ-لىقى سامان يورغىنى تۇتۇپ كەپتۇ. ئۇ ئاجايىپ يورغا بولۇپ، ئارقا پۇتىنىڭ تىزىدىن تۆۋىنى ئاق، پۇتلىرى قاتتىق ئىدى. قا-سىم كومبايىن ھەيدەشكە چىققان ۋاقتىدىلا ئۇنىڭغا ئاتاپ سې-تىۋالغانىدۇق. ئاۋۇلدىكىلەرنىڭ ھەممىسى بۇ ئاتنىڭ ياخشى ئات ئىكەنلىكىنى بىلەتتى، قىز ـ جۇۋانلارمۇ تېخى بۇ ئاتنى قوشاقتا

قېتىۋالغانىدى:

ئاستىدا سامان يورغا،
چاپتۇرىسەن يولدىن - يولغا.

ئوغلى ئەسكەرلىككە كېتىۋاتقاندا، بىر كۈن بولسىمۇ يورغىسىنى مىنىۋالسۇن، دېگەن بولسا كېرەك دادىسى.

ئەتىسى ئەزان ۋاقتى بىلەن پۈتۈن ئائىلىمىز بويىچە ھەربىي كومىسسارىياتقا قاراپ ماڭدۇق. ئالمان ئىككىمىز جايناقنىڭ ھارۋىسىغا چۈشتۇق. قاسىم دادىسى بىلەن ئۆز ئاتلىرىغا مىندى. بۇ ئومۇمىي سەپەرۋەرلىك ۋاقتى ئىدى. ھەر تەرەپتىن قوشۇلۇپ كېلىۋاتقان ھارۋىلار، ئادەملەر سان - سانىقسىز ئىدى، ئالدى جىلغىدا بولسا، ئىككىنچى بېشىغا كۆز يەتمەيتتى. رايون مەركىزىگە توپلانغان ئادەملەر كوچىغا سىغمايتتى. بۇلارنىڭ ئىچىدە ئاتلىقلار، ھارۋىلىقلار، بوۋايلار، مومايلار، بالىلار بار ئىدى. ھەربىرى ئۆز يېقىنىنى قورشاپ، يېنىدىن نېرى كەتمەيتتى. بەزىلەر مىشىلداپ يىغلايتتى، بەزىلەر سەل - پەل مەست ئىدى. «كۆپ يىغلىسا كۆپ بولار» دېگەن گەپ راست ئىكەن. مانا بۇ يەرگە توپلانغان سانجاق - سانجاق كىشىلەر توپى ئىچىدە جەڭگە ئاتلانغان نۇرغۇن غەيرەتلىك باتۇرلار، ناھايىتى تەمكىن ئات مىنىش ماھىرلىرى بار ئىدى، ئۇلار تەمكىن، قەتئىي پوزىتسىيە بىلەن گاھىدا سۆزلەپ قويساتتى، ھەتتا چاقچاق قىلىپ كىشىلەرنى كۈلدۈرەتتى، گارمونغا كەلتۈرۈپ توختىماي ناخشا ئېيتاتتى، ئۈسسۈل ئويناتتى. ئۇلار بىردەم قىرغىزچە غەزەل ئېيتسا، بىردەم رۇسچە ناخشا ئېيتاتتى، بەزىدە ھەممەيلەن بىرلىكتە «كاتيوشا» دېگەن ناخشىنى ئېيتاتتۇق. ئۇ چاغدا مەن بۇ ناخشىنى بىلەتتىم.

ھەربىي كومىسسارىياتنىڭ كەڭ ھويلىسىغا ئەسكەرلىككە ئېلىنغان مۇنچىۋالا كۆپ كىشى پاتمايتتى، شۇ سەۋەبتىن ئۇلارنى

ئۇيغۇر كىتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

كوچىغا ئاچقىپ سەپكە تۇرغۇزۇپ، يوقلىما قىلىشقا باشلىدى. كىشىلەر بىردىنلا جىمجىت بولۇپ قېلىشتى. پات ئارىدا بېرىپ جەڭگە قاتنىشىدىغان بۇ كىشىلەرگە قاراپ كۆزۈمگە لىققىدە ياش كەلدى ـ دە، بىر خىل ئىسسىق ئېقىم كانىيىمغا قاپلاندى. بىر ـ بىرىدىن قېلىشمايدىغان بۇ باتۇر، ساغلام يىگىتلەرنىڭ ھەممىسى بىر ـ بىرىگە شۇنداق ئوخشايتتىكى، ھەممىسى بىر قېلىپتىن چىققاندەك ياخشى تاللانغاندى. بۇلار بىرقانچە يىل بولسىمۇ ئۇزاقىراق ئۆمۈر كۆرۈشى، كۆپرەك خىزمەت قىلىشى كېرەك ئىدىغۇ. ھەركىم يوقلىمىدا ئۆز ئىسمى چاقىرىلغاندا: «بار!» دەپ توۋلاپ بىز تەرەپكە قاراپ قوياتتى. «سۇۋانقۇلۇق قاسىم» دەپ توۋلىغاندا، يۇرىكىم «شۇر» قىلىپ، نەپىسىم ئىچىمگە چۈشۈپ كەتتى، ئاچچىق ئىسسىق ئېقىم يەنە بىر قېتىم كۆزۈمگە ئۇرۇلدى. قاسىم: «بار!» دەپ جاۋاب بەردى. ئالمان قولۇمنى چىڭىدە قىسىپ، ئاستاغىنا: «ئاپا» دەپ قويدى. مېنىڭدە نېمە چارە بار ئىدى دەيسىز، ماڭا ئايانكى، تىرىك تۇرۇپ مۇنداق ئايرىلىش ئۇنىڭغا قىيىن ۋە قورقۇنچلۇق ئىدى، لېكىن كىممۇ خەلقنى تاشلاپ ئۆزى بىر يەرگە مۆكۈۋالىدۇ دەيسىز، يەنە كېلىپ مۇشۇ ئېغىر كۈنلەردە. ئېخ، مېنىڭ ئالمانىم، ئالمانىمەي، بۇ ئۇرۇشنىڭ ئېھتىياجى ئىكەنلىكىنى، مەملىكەت بويىچە يۇقىرىدىن ـ تۆۋەنگىچە ھەممىنىڭ بىردەك ئېھتىياجى ئىكەنلىكىنى ئۇ بىلەتتى، بىراق مەن مۇشۇ ئۆمرۈمدە ئۆز ئېرىنى بۇنىڭدەك ياخشى كۆرگەن جۇۋانلارنى كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن.

شۇ كۈنى ئاۋۇلغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىنلا ئۇلارنىڭ يەنە يىگىرمە تۆت سائەتتىن كېيىن يولغا چىقىدىغانلىقىنى بىلدۇق. قاسىم بىزنى قايتىپ كېتىشلار دەپ تۇرۇۋالدى، بۇ يەردە قىينىلىپ تۇرغانىنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق، بىزنىڭ كولخوز چوڭ يولغا يېقىن بولغاچقا، شۇ يەردىن ئۆتىدىغان چاغدا خوشلاشساق بولدى، دەپ تۇرۇۋالدى قاسىم. بىز ماقۇل دەپ، ئالمانىنىڭ مىنىپ كېلىشىگە سۇۋانقۇلنىڭ ئېتىنى قالدۇرۇپ، ھارۋا بىلەن

قايتتۇق. جايناقمۇ رايوندا قالدى، ئۇنىڭغا ھارۋىسى بىلەن ئەسكەرلەرنى ۋوگزالغا توشۇش بۇيرۇلغانىدى.

كېچىدە قۇيقۇرۇق ئۆيگە كىرىپلا، ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالماي ھۆكۈرەپ يىغلاپ كەتتىم. سۇۋانقۇل چاي قايىنىتىپ، ماڭا بىر چىنە قېنىق چاي قۇيۇپ بەردى ـ دە، ئىچىۋېتىشكە زورلىدى، ئاندىن يېنىمدا ئولتۇرۇپ تەسەللى بېرىشكە باشلىدى:

ـــ تولغاناي، بىزنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىمىزنى سەن بىلىسەنغۇ؟ مانا شۇ ئەل، مانا شۇ يۇرت بىزنى ئادەم قىلدى. شۇنداق ئىكەن، باشقا كەلگەن بەخت ـ سائادەت بىلەن جاپا ـ مۇشەققەتنىڭ ھەممىسىنى ئەل ـ يۇرت بىلەن تەڭ تارتايلۇق. كۇنىمىز بەك ياخشى ئۆتۇۋاتاتتى، شۇڭا كۆپچىلىك رازى ئىدى، لېكىن بۇگۇنكى كۇنلۇكتە ھەربىر كىشى ئۆزىنىڭ بېشىنىلا ئويلاپ، ئۆزىنىڭ تەقدىرى ئۈستىدە ھەممىدىن زارلانسا بولامدۇ؟ ياق، ئۇنداق قىلساق، بەك چاكىنا ئادەم بولۇپ قالىمىز. ئەتە ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال، يىغلىساڭ بولمايدۇ. ئەگەر ئالمان ئايرىلىشقا چىدىماي يىغلاپ كەتسە، ئۇ باشقا گەپ، چۇنكى ئۇ ئۆز ئۆمرىدە بىز كۆرگەن كۇنلەرنىڭ بىرىنىمۇ كۆرمىگەن. لېكىن، سەنچۇ؟ سەن بولساڭ ئانا، بۇنى ئېسىڭدە تۇتقىن. بىلىپ قويغىن، ئۇرۇش شۇنداق كۇچىيىۋەرسە، مەنمۇ كېتىمەن. مايسالىبېكنىڭمۇ يېشى توشۇپ قېلىۋاتىدۇ. كېرەك بولسا ھەممىمىز كېتىمىز، مانا شۇنىڭغا، تولغاناي، ھازىردىن باشلاپ ئۆزۈڭنى چېنىقتۇرۇپ، كۆنۇپ تۇر ...

ئەتىسى چۈشتىن كېيىن قوشۇن يولغا چىقتى. قاسىم بىلەن ئالمان ئاتلىرىغا مىنىپ قوشۇننىڭ ئالدىدا ئىتتىك كېلىۋاتاتتى. قاسىم رۇخسەت سوراپ، ئۇرۇق ـ تۇغقان، ئەل ـ ئاغىنىلىرى بىلەن خوشلىشىشقا ئۆيگە كەلدى. ئالمانىنىڭ ئىششىپ كەتكەن قاپاقلىرىغا ۋە قىزارغان كۆزلىرىگە قارىغاندا، ئۇنىڭ يول بويى يىغلاپ كەلگەنلىكى ئېنىق ئىدى. قاسىم ناھايىتى قەيسەر قىياپەتتە ئۆزىنى تۇتۇۋالغىنى بىلەن، ئۇنىڭغىمۇ يېنىك ئەمەس

ئىدى. ئالمانىنىڭ ئازابلىنىشىدىن قورقۇپ، ئۇنىڭغا يېنىكلىك بېرىش ئۈچۈنمۇ ياكى ھەقىقەتەن شۇنداق گەپ بولدىمۇ، ئېيتا-ۋۇر، قاسىم ئاتتىن چۈشۈشى بىلەنلا: «سىلەر ۋوگزالغىچە ئۇزۇتىمىز دەپ ئاۋارە بولماڭلار، بەلكىم مەن قايتىپ كېلەرمەن. تىراكتورچىلار بىلەن كومبايىنچىلارنى ۋاقتىنچە ئەسكەرلىككە ئالمايدىكەن، يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقى ئۇلۇگۈرۈپ كېلىپ قالسا، ۋوگزالدىنلا قايتىپ كېلەمدىمەن تېخى» دېدى. بۇنى شۇ چاغدا قىياس قىلالماپتىمەن. مانا ئەمدىلا بىلدىم، بۇ ئۇنىڭ ئالمانىنى ئايىغىنى، بىزنى ئايىغىنى ئىكەن. ۋوگزالغا بېرىش ئۈچۈن ئاتلىق بىر كۈن دېگۈدەك يول مېڭىش كېرەك ئىدى، قايتقاندا قانداق قىلغۇلۇق؟ بىلىش كېرەككى، يول تۈگىمەس يولغا ئايلىنىپ كېتەتتى، تۆكۈشكە ئۇنچىۋالا ياش بولمايتتى - دە. بىراق، شۇ چاغدا مەن قاسىمنىڭ گېپىگە ئىشىنىپتىمەن. ئۈمىد ھەمىشە ئادەم بىلەن بىللە ئىكەن. لېكىن، بىز قاسىمنى چوڭ يولغىچە ئۇزۇتىپ كەلگەن ۋاقتىمىزدا، ئىشەنچىم سەل تەۋرىنىپ قالدى.

ئېتىزدا ھوسۇل يىغىۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى چوڭ يولغا يۈگۈرۈپ كېلىپ قاسىم بىلەن خوشلاشتى. يۈگۈرۈپ كەلگەنلەرنىڭ ئىچىدە ئورما ئورۇۋاتقان ئايالار، ھارۋا ھەيدىگۈچىلەر، خامانداردان ئايرىۋاتقانلار بار ئىدى، كومبايىنمۇ يېقىنلا بىر يەردە پەيدا بولدى. قاسىمنىڭ بىرقانچە يارەمچىسى كومبايىننىڭ بىر چەتكە توختىتىپ قويۇپ يۈگۈرۈپ كېلىشتى.

تۆمۈرچى ئۇستام ئالدىنقى سەپكە ئاتلانغاندىمۇ سەندەل ۋە بولقىسى بىلەن خوشلىشىدىكەنمىش. مېنىڭ قاسىمنىم بولسا ما-ھىر ئىدى، ئۆز ئىشى بويىچە ئۇستا ئىدى. كومبايىن توختىغاندىن كېيىن، قاسىم بىرقانچە ئاۋۇلدىشى بىلەن سۆزلىشىۋېتىپ چوڭ يول تەرەپكە كۆز تاشلىدى. بۇ چاغدا، ئۇزۇندىن - ئۇزۇنغا سوزۇلغان ھارۋىلىق، ئاتلىق قوشۇننىڭ ئالدىدىكى قىزىل بايراق كۆتۈرگەنلەر يولنىڭ دوقمۇشىدا كۆرۈندى.

— دادا، تۇتۇپ تۇرۇڭ! — قاسىم سامان يورغىسىنىڭ

چۇلۇۋرىنى دادىسىغا بېرىپ، ئۆزى كومبايىن تەرەپكە ماڭدى. ئۇ كومبايىننى بىر ئايلىنىپ چىقتى، ئۇ يەر - بۇ يېرىنى تۈتۈپ كۆردى. ئۇ بىردىنلا كومبايىنغا سەكرەپ چىقىپ: «ھەيدە، ئىشانقۇل ! بايىقىدەك ھەيدەۋەر !» دەپ تراكتورچىغا توۋلىدى.

ماتور ئوتتۇرا سۇرئەتتە ئايلىنىپلا تراكتور گۇرۇلدەپ مېڭىپ كەتتى، كومبايىنمۇ گۇركىرەپ، زەنجىرلىرى شاراقلاپ، دان ئايرىش ماشىنىسى سامان رەڭ شامال چىقىرىشقا باشلىدى، مېڭىپ كېتىۋېتىپ، باستۇرمىسى بىلەن بۇغدايلارنى پاراسلىتىپ ئۇراتتى. قاسىم بېشىنى كۆتۈرۈپ، ئىسسىق شامالغا قاراپ كۇلۇمسىرەپ، كۆكرىكىنى كېرىپ تۇراتتى، گويا ھەممىنى ئېسىدىن چىقارغاندەك. ئۇ تراكتورچىغا توۋلاپ بىرنېمىلەرنى دېگەندىن كېيىن بىر - بىرىگە باش لىڭشىتتى - دە، قورۇقنىڭ بېشىدا يۆنىلىشىنى ئۆزگەرتىپ، يەنە ھەيدەپ كېتىشتى. كومبايىن خۇددى يايلاقتىكى ئۇچار قاناتتەك ئېتىزدا توختىماي ئۇچماقتا ئىدى. بۇ چاغدا ھەممىز ئۇرۇشنى ئەستىن چىقىرىپ قويۇپتۇق. كىشىلەر قارىشىپ تۇراتتى، كۆزلىرى بەختىيارلىق نۇرىغا تولغانىدى، لېكىن كىشىلەرنىڭ ئىچىدە ھەممىدىن بەك ئىپتىخارلىنىپ تۇرغىنى ئالمان ئىدى. ئۇ ئاستاغىنا كومبايىنغا قاراپ ماڭدى، ئاستا كۇلۇپ كېتىۋاتاتتى. كومبايىن توختىدى، چىرايىمزنى يەنە غەم باستى. ھەممىدىن بەك ھېلىقى قوشنىمىز ئايشەنىڭ بالىسى، شۇ چاغدا ئەمدى ئون ئۈچ - ئون تۆتلەرگە كىرگەن بېكتاش — شۇ كەملەردە كومبايىندا سامان تارتاتتى — ئاناڭ ئايلانسۇن، كومبايىننىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ قاسىم بىلەن قۇچاقلىشىپ خەيرلەشكىنىنى دېمەمسىز. ئۇ يىغلاپ تۇرۇپ قاسىمنى سۆيەتتى. مەن كالپۇكۇمنى چىشلەپ تۇرۇۋالدىم، ئۇن سېلىپ يىغلىغۇم كېلىپ كەتتى، لېكىن سۇۋانقۇلنىڭ ئاخشامقى گەپلىرىنى ئەسلەپ، ئۆزۈمنى تۇتۇۋالدىم. قاسىم بېكتاشنى كۆتۈرۈۋېلىپ، يۇز - كۆزىگە سۆيۈپ، بىرنېمىلەرنى دەپ شۇڭىرلاپ، رولنىڭ ئالدىغا قويدى -

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

ده، كومبايىن پەلەمپيىدىن چۈشتى. بىز ئۇنى قاتمۇقات قورشىۋالدۇق. ئۇ مۇشۇ يەردە ئۆزىنىڭ ياردەمچىلىرى بىلەن قول ئېلىشىپ خوشلاشتى، كومبايىن شوپۇرى ۋە تراكتور شوپۇرى بىلەن خوشلاشتى. تېزرەك بولۇش كېرەك ئىدى. يولدا قوشۇن يېتىپ كېلىپ قالدى، بىز بىلەن قاتارلاشتى.

بىز قاسىمنى مۇشۇ تەرىقىدە ئۇزاتتۇق. ئەمدى ئاتلىنىش پەيتى كەلگەندە، ئالىمانمەي، ساڭا ئايان بولغانمدى، چوڭ ـ كىچىك ئادەملەردىن تارتىنماي، نېمىگە شۇنچىلىك بوزلاپ ئېسىلدىڭ؟ ئالىمانىڭ چىرايىدا قان يوق، پەقەت كۆزلا چاقناپ تۇراتتى. بىز ئۇنى ئاران ئاجراتتۇق، لېكىن ئۇ جان ـ جەھلى بىلەن يۇلقۇنۇپ يەنە ئېرىگە ئېتىلدى، خۇددى كىچىك بالىدەك، قاسىمنىڭ قولىنى تۇتۇۋېلىپ، ئاتقا مىندۇرمەي يالۋۇراتتى:

ـــ ئالدىرىما ! تۇرۇپ تۇر ! يەنە بىرئاز تۇرغىن !

قاسىم ئۇنى توختىماي سۆيەتتى:

ـــ خەير ئەمدى، ئالىمان، مەن قايتىپ كېلىمەن، كۆرسەنغۇ، ئەتىلا بوشاپ كېلىمەن، يىغلىما مۇنچە، مەن كېلىمەن، كۆتكىن مېنى ! ماڭا ئىشەنگىن !

شۇ چاغدا سۇۋانقۇل كېلىنگە نەسىھەت قىلدى:

ـــ بولمىسا، بالام، ئاۋۇ يول بويىغچە ئۇزىتىپ كەل. بىز مۇشۇ يەردە قالايلى. دوستلىرى ئۇزاپ كەتمىسۇن، ـــ سۇۋانقۇل ئوغلىنىڭ قولىنى ئاستا تارتتى ۋە پىچىرلىدى، ـــ مېنىڭ كۆزۈمگە قارىغىنا.

ئىككىسى بىر ـ بىرىنىڭ كۆزىگە قاراشتى.

ـــ چۈشەندىڭمۇ؟ ـــ دېدى سۇۋانقۇل.

ـــ چۈشەندىم، دادا، ـــ جاۋاب بەردى قاسىم.

ـــ ئەمىسە ئاتلان، خۇدايىمغا ئامانەت !

سۇۋانقۇل ئېتىغا مىنىپ، ئارقىسىغا قارىماستىن خامان تەرەپكە چېپىپ كەتتى.

قاسىم مېنىڭ بىلەن خوشلاشقاندا:

ـــ مۇبادا مايسالبېكتىن خەت كېلىپ قالسا، ماڭا ئادرېسىنى ئەۋەتىپ بېرىڭ، ـــ دېدى.

قاسىم بىلەن ئالىمان ئاتىنى تىزگىنىدىن يېتەكلەپ، قول تۇتۇشۇپ چوڭ يولغا چىققۇچە ئارقىسىدىن قاراپ تۇردۇم. قوشۇن چوڭ يولدا ئۇزاقتا كەتتى ۋە بارا - بارا كۆرۈنمەي قالدى. ھە دېگەندە ئالىمان ئاتىنىڭ ئۇزەڭگىسىدىن تۇتۇۋېلىپ يۈگۈردى، كېيىن قاسىم ئېگەردىن ئېڭىشىپ تۇرۇپ ئالىمانىنى ئاخىرقى قېتىم سۆيدى - دە، ئېتىنى ئۇچقاندەك چاپتۇرۇپ كېتىپ قالدى. ئالىمان بولسا ئات تۇياقلىرىدىن كۆتۈرۈلگەن توپا - چاڭ ئىچىدە يۈگۈرۈپ كېتىۋاتاتتى. مەن بېرىپ، ئۇنى ئۆيگە قايتۇرۇپ كەلدىم.

ئەتىسى كەچقۇرۇن ياۋداق سامان يورغىنى جايناق ھارۋىسىنىڭ ئارقىسىغا باغلاپ، ۋوگزالدىن ئەكەلدى.

5

ئۇزۇن جايلاردا قىرغىن بولۇپ قان تۆكۈلۈۋاتقاندا، بىزنىڭ ئىلىشۋاتقىنىمىز ئىش بولدى. قاسىمنىڭ ئېيتقىنى توغرا چىقتى: ئىشقا قانچىلىك بېرىلىپ كىرىشسەكمۇ، لېكىن ئورۇپ تۇگىتەلمىگەن زىرائەتلەر ۋە خاماندىكى ئاشلىقلارنىڭ ھەممىسى قېلىن قاردا قېلىپ توڭلاپ كەتتى. ياڭيۇلار قار ئاستىدا قېلىپ، كولاپ ئېلىشقا ئۇلگۈرەلمىدۇق. ئەركەكلەر ھەر كۈنى مېڭىپ تۇراتتى، بىر - بىرلەپ ئۇرۇش ئالدىنقى سېپىگە ئاتلىناتتى. قالغانلىرىمىز ئەتىدىن - كەچكىچە كولخوزدا ئىككى گەپنىڭ بىرى بولسا ئۇرۇش توغرۇلۇق گەپلىشەتتۇق، ئالدىنقى سەپتە قانداق بولۇۋاتقاندۇر، قانداق ئىشلار يۈز بەردىكىن دېيىشەتتۇق، شۇ كەملەردە پوچتىكەش ھەممىدىن ئەزىز ئادەم بولۇپ كەتكەندى.

قاسىمنى ئۇزىتىپ بىر ھەپتىدىن كېيىن مايسالبېكتىن

يېڭى كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كەلگەن خەتنى تاپشۇرۇۋالدۇق. ئۇ خېتىدە: «ساۋاقداشلىرىم بىلەن ھەربىي سەپكە چاقىرىلدىم، ھازىرچە شەھەرنىڭ ئۆزىدە تۇرۇۋاتىمىز، سىلەر بىلەن يۈز كۆرۈشۈپ خوشلىشالمىغاي قالغىنىمغا ئېچىنىمەن. بۇنداق بولۇشىنى كىم بىلىپتۇ، غەلىبە بىلەن قايتىساق دەپ تىلەپ تۇرۇپتىمىز» دەپتۇ. ئىككىنچى خېتىدە: «نوۋوسىبىرسكى دېگەن شەھەردىمەن، ئوفىتسېرلار مەكتىپىگە ئوقۇشقا ئەۋەتىلدىم» دەپ يېزىپتۇ ۋە سۈرىتىنىمۇ قوشۇپ ئەۋەتىپتۇ. شۇنچە يارىشىملىق سۈرىتىگىدىن ئايلىنايكى: ھەربىيچە فورما، قويۇق چاچلىرى ئارقىسىغا تارالغان، قاپقىدىن سەل خىيالچانلىقى بىلىنىپ تۇراتتى. چۈشۈمدىمۇ مۇشۇ سۈرىتىدىكىدەك كۆرۈنەتتى. ئالىمان مايسالبېكنى بىر قېتىملا كۆرگەنىدى. كۆكلەمدە، قاسىم ئۆيلەنگەندە، ئۇ ئىككى كۈنلۈكلا رۇخسەت سوراپ كەلگەنىكەن.

— بىزنىڭ مايسالبېككە ئوخشاش چىرايلىق يىگىت بارمىدۇر، ئاپا، — دېدى ئالىمان سۈرەتكە قاراپ، — ئاشۇ قېتىم چىمىلدىقنىڭ ئارقىسىدىن ياخشى بايقىمىغانىكەنمەن، تىكىلىپ قاراشقا ئىزا تارتقانىدىم. ئەمدى ئامان ـ ئېسەن قايتىپ كېلىپ، ئۆزىدەك بىلىملىك، ئۆزىدەك چىرايلىق قىز ئالسا، تازا يارىشاتتى ـ دە ـ ھە، ئاپا.

مەن ئۈنىڭ پىكرىگە تامامەن قوشۇلدۇم، يەنە كېلىپ شۇنداق كۈنلەرنىڭ كېلىشىنى خىيال قىلىشقا باشلىدىم. قىش كىرگەندە كۆڭلۈم بىرئاز ئەمىن تاپتى، چۈنكى ئىككى ئوغلۇمدىن پات ـ پات خەت كېلىپ تۇراتتى. دەل شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە قا-سىمدىن ئالدىنقى سەپكە ماڭدۇق، دېگەن مەزمۇندا خەت كەلدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئەمدى قانداق بولارکىن، دېگەن ئوي ـ خىيال مېنى چۈلغۇۋالدى، بىلىندۇرمىگىنىم بىلەن بەك قورقاتتىم. شۇ ئارىدا سۇۋانقۇلىنىمۇ قايتا ـ قايتا ھەربىي كومىسسارىياتقا چاقـ-رىپ ئۇقتۇرۇش كەلدى. بىردەم ئۇنى ھەربىي كومىسسارىياتقا چاقىرىشاتتى، بىردەم ھەربىي كومىسسارىياتقا كېلىپ ئۆزۈڭنى

رويخەتكە ئالدۇر، دەيتتى، بىر دەم كېلىپ قايتىدىن رويخەتكە ئال-
دۇر، دەيتتى ـــ ھەر كۈنى دېگۈدەك مۇشۇنداق بولاتتى. بىر تە-
رەپتىن ئەترەت باشلىقلىق تەشۋىشىدىن ئۇنىڭغا تىنىم يوق ئى-
دى، يەنە بىر تەرەپتىن ھەربىي كومىسسارىياتنىڭ ئىشى بىلەن
چېپىپ يۈرۈپ، ئارام ئالماي قاتتىق ھاردى. مەن سۇئالقۇلنىمۇ
ئەسكەرلىككە چاقىرار، دەپ ئويلىماپتىكەنمەن، چۈنكى كولخوزدا
باشلىق بولمىسا بولمايتتى. لېكىن، ئۇنى ئاخىر ئەسكەرلىككە
چاقىرىشتى. مەن بۇ خەۋەرنى خاماندا توڭلاپ قالغان ئاشلىقنى
بىر تەرەپ قىلىۋاتقىنىمىزدا ئاڭلىدىم. بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپلا قو-
لۇمدىكى ئارىنى مەڭگەنگە سانجىپ قويۇپ، يۈزۈمنى مۇزدەك ئارا
دەستىسىگە يېقىپ تۇرۇپ قالدىم، پىكرىم شۇنچە قالايمىقانلا-
شىپ كەتتىكى، بىر يەرگە يىغىۋالالماي كەتتىم. قانداق قىلغۇ-
لۇق؟ بۇنىڭدىن كېيىن قانداق ھايات كەچۈرەرمىز؟ ئىككى ئوغ-
لۇم ئالدىنقى سەپكە كەتكەن، ئەمدىلىكتە ئېرىممۇ كەتسە ...

شۇ ئارىدا سۇئالقۇلمۇ ئات چاپتۇرۇپ كېلىپ قالدى ـ دە، ئۇندىمەستىن ئاتتىن چۈشۈپ يېنىمغا كەلدى:

ـــ يۈر ئۆيگە، تەييارلىق كۆرەيلى، ـــ دېدى ئۇ.

ئاتقا مىنگىشىپ ماڭايلى، دېسەم، ياق، ئاتنى سەن مىنگىن، مەن يېنىڭدا پىيادە ماڭاي، گەپلىشىپ ماڭايلى، دېدى. بۇنداق پەيتلەردە ئادەم گەپلىشىپ مېڭىشقا گەپمۇ تاپالماي قالىدىغان ئوخشايدۇ، قىلىدىغان گەپنىڭ ھەممىسى ئىچىمىزدە قېلىپ، جىمغىنا كېلىۋەردۇق. مەن ئاتلىق، سۇئالقۇل پىيادە. قارا بۇلۇتلار ئاسمانىنى قاپلاپ، سىرىقتۇز تەرەپتىن ئۇرغان مۇزدەك شامال قارنى ئۇچۇرۇپ، بوراڭغا ئايلاندۇرغۇدەك بولۇپ، گاھ كۆچىيىپ، گاھ پەسىيىپ تۇراتتى. ئەتراپىمغا قارىسام، كەڭ دالا غەمگە چۆكۈپ، يالىڭاچ، ئۇنسىز شۇمشىيىپ تۇرغانىكەن. ئادەمزات كۆرۈنمەيتتى، ماڭا ھېچقانداق ئاۋاز ئاڭلانمايتتى.

سۇئالقۇل كەينى ـ كەينىدىن تاماكا چېكەتتى، بىر چاغدا قولۇمدىن تۇتۇپ سورىدى:

www.uyghurkitap.com

— مۇزلاپ كەتتىڭمۇ؟

مەن گەپ قىلمىدىم. ئۇ بىرنېمە دېمەكچى بولدى - يۇ، يەنە جىم بولۇپ قالدى، ئېھتىمال: «قارىغىنا، بالىلىرىمىز ئۇرۇشتا، مانا ئەمدى مەنمۇ ئۇرۇشقا كېتىۋاتىمەن. ئۇ يەردە ئەھۋال نېمە بولىدۇ، قايتىپ كېلەلەمدىمەن، يوقمۇ، ئېھتىمال ئەمدى ۋىدالىشارمىز ... شۇنچە يىل ئىسسىق - سوغۇقىمىزغا چىدىشىپ بىللە ياشىدۇق، رازى بول، تەقدىر شۇ ئىكەن، قانداق قىلىمىز، ئامان - ئېسەنلىكنى تىلەيلى» دېمەكچى بولدىمۇ، كىم بىلىدۇ. ئەيتاۋۇر، بېشىنى كۆتۈرۈپ، يۈزۈمگە تىكىلىپ قاراپ، چىشىنى چىڭ چىشلەپ، گەپ - سۆز قىلماستىن قاراپ تۇراتتى. سارغۇچ ساقال - بۇرۇتلىرىغا ئەمدىلا ئاق كىرىشكە باشلىغانلىقىنى مۇشۇ يەردە سېزىپ ھەيران بولدۇم.

سۇۋانقۇل ئىككىمىزنىڭ مۇشۇ دالادا قوشۇلۇپ، يىگىرمە ئىككى يىل ئەمگىكىمىز بىلەن، ھالال پېشانە تەرىمىز بىلەن ئۆمۈر سۈرگىنىمىز — پەرزەنتلىك بولغىنىمىز، دېھقانچىلىق قىلغىنىمىز بىر - بىرلەپ كۆز ئالدىمدىن ئۆتتى. بىز نەقەدەر ياش ئىدۇق - ھە ! مەن ھېچقاچان مۇنداق ئايرىلارمىز دەپ ئويلىمىغان، پەقەت ئويلاپ باقمىغانىكەنمەن، كىم بىلىدۇ بۇنىسى ۋىدالىشىشمۇ تېخى. يازدا ئورما ئورۇشقا چۈشكەن تۇنجى ئاخشىمى، ئىككىمىزنىڭ ئاتقا مىنگىشىپ مۇشۇ يەردىن ئۆتكىنىمىزنى ئەسلەپ، ئاۋۇلغا كىرىپ كېلىشتە ياشلارنىڭ يېڭى كوچىسى باشلانغان پېتىچە قېلىپ قالغانلىقىنى، قاسىم بىلەن ئالىماننىڭ چارۋېغىدا دۆۋىلىنىپ ياتقان كېسەك بىلەن تاشلارنى كۆرۈپ، ئاتنىڭ يالىنى قۇچاقلاپ ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلىۋەتتىم، ئۇزاق يىغلىدىم. سۇۋانقۇل بەك ئەقىللىك ئىدى، ئۇ ئۈندىمەستىن يېنىمدا ئۇزاق تۇردى.

— يىغلىساڭ، ھازىر يىغلىۋال، تولغان، پۈتۈن دەردىڭنى چىقىرىپ يىغلىۋال، بۇ يەردە ھېچكىم يوق، بىراق بۇنىڭدىن كېيىن ئەلنىڭ كۆزى ئالدىدا يىغلاپ يۈرمىگىن، — دېدى ئۇ، —

تولغان، سەن ئالمان بىلەن جايناقىلا باش بولۇپ قالماي، مېنىڭ ئورنۇمغا ئەترەت باشلىقىمۇ بولۇپ قالسەن، بۇ ئىشقا سەندىن بۆلەك لاياقەتلىك ھېچكىم قالمىدى.

بۇ گەپنى ئاڭلاپ كۆز يېشىم تېخىمۇ يامغۇر بولۇپ ئاقتى:

— شۇنداق پەيتتە بولمىغۇر سۆزۈڭنى قوي، سۇۋانقۇل، كېرىكى يوق، باشلىقلىقنى نېمە قىلىمەن؟ بۇ گەپلىرىڭنى ئاڭلاشنىمۇ خالىمايمەن!

شۇنداق دېسەممۇ، لېكىن كەچۈرۈن مېنى كولخوز باشقارمىسىغا چاقىرىپ قېلىشتى. ئالدىنقى سەپتىن قولى ياردار بولۇپ كەلگەن يېڭى رەئىسىمىز ئوسەنباي مېنى كۇتۇپ ئولتۇرغانىكەن، سۇۋانقۇل، يەنە ئىككى - ئۈچ ئاقساقال كىشىلىرىمىزمۇ مېنى كۇتۇپ ئولتۇرۇشۇپتۇ.

— تولغاناي يەڭگە، نېمە بولسىمۇ بېلىڭنزنى مەھكەم باغلاپ، كۆپچىلىكنىڭ تاپشۇرۇقىنى زىممىڭزگە ئالىسىز. ئايال كىشى بولسىڭىزمۇ يەر - سۇنىڭ تىلىنى، ئەل - جامائەتنى سىزدىن ياخشىراق بىلىدىغان ئادەم يوق. سۇۋانقۇلدەك ياخشى باشلىقنى چىشىمىزنى چىشلەپ تۇرۇپ ئالدىنقى سەپكە ئۈزىتىۋاتقان ۋاقتىمىزدا، ئۇنىڭ ئىشەنگەن ئادىمى — سىزگە بىزمۇ ئىشىنىمىز. ئامالىمىز يوق - دە. ئەتىدىن باشلاپ ئىشنى ئۆتكۈزۈۋېلىڭ، تولغاناي يەڭگە، — دەپ توغرىدىن - توغرىلا ئېيتتى ئوسەنباي. باشقا ئاقساقاللارمۇ شۇنداق دەپ مەسلىھەت - نەسىھەت قىلىشتى. قىسقىسى، مېنى قايىل قىلىشتى، باشلىق بولۇشقا ماقۇل بولدۇم. قانداقمۇ ماقۇل بولماسلىقىم مۇمكىن؟ ئۆزىمىزنىڭ قانداق كۇنلەرنى باشتىن كەچۈرۈۋاتقانلىقىمىزنى بىلمەيتتىممۇ؟ شۇنداق قىلغىنىمۇ بىر تەرەپتىن ناھايىتى توغرا بوپتىكەن — سۇۋانقۇلۇمنىڭ ئاخىرقى ئىلتىماسى شۇ ئەمەسمىدى: تاكى ماڭغىچە كۆپچىلىكنىڭ غېمىنى يېگەن بىچارەمەي، كېچىچە قوش ھەيدەشكە ھازىردىن باشلاپلا تەييارلىق كۆرۈۋەرگىن، ئات - ئۇلاغنى يەم - خەشەككە تويدۇر، ئۇلاق،

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

بويۇنتوڕۇقلارنى توغرىلاپ، رېمونت قىلدۇرۇپ قوي، پالانچىنىڭ بالىچاقىلىرىغا قىيىن بولدى، ئاۋۇ قوشنىلار تېخىمۇ قېرى - چۈرى، كۆز - قۇلاق بولۇپ يۈر، ئۇنى ئۇنداق قىل، بۇنى بۇنداق قىل دەپ گەپ قىلىپ چىقتى ... ئۇھ قەدىردانىم، جانجىگىرىم ...

تاشقىرىدا، تاڭ ئاتقۇچە تىنماي شامال گۈركىرەپ، قار يېغىپ چىقتى. ئىشىك - تۆكۈلۈكلەردىن توختىماي شامال ئۇشقىرىتاتتى.

سۇۋۇانقۇلىنىمۇ چوڭ يولغىچە ئۇزىتىپ قويدۇق، ئۇ ئۆزى بىلەن تەڭتۇش بىرقانچە كىشى بىلەن جايناقىنىڭ ھارۋىسىغا چۈشۈپ، قار - شىۋىرغانغا قارىماي، قار تۇمانلىرى ئىچىدە ئاستا - ئاستا كۆزدىن غايىب بولدى. شۇ كۈنكى سوغۇقنىڭ قاتتىقلىقىچۇ، ئوھوي، ئىزغىرىن شامال يۈزنى پىچاق بىلەن تىلىپ - تىلىپ تاشلايدىغاندەك قىلاتتى دېسە.

— شۇ كۈنى سەن سۇۋۇانقۇلنى ئۇزىتىپ قويۇپ قايتىپ كېلىۋاتقىنىڭدا، قايتا - قايتا ئارقاڭغا قاراپ، دەسلەپتە ئىچىڭدە، كېيىن ئۈن سېلىپ قاتتىق يىغلىغانىدىڭ، تولغاناي.

— ھەئە، يەر ئانام، شۇ كۈندىن باشلاپ...

شۇ كۈندىن باشلاپ، رەئىسىمىز ئۇسەنباي ئېيتقاندەك، بەلنى مەھكەم باغلاپ، ئاتقا مىنىپ باشلىقلىق ۋەزىپىسىنى ئۆتەشكە كىرىشتىم. ھازىرقى ۋاقىتتىغۇ باشلىق بولماق ئاسان ئەمەس، ھەركىم قىلىپ كېتىۋېرەلمەيدۇ، ئۇ چاغلاردا باشلىق بولۇش تېخىمۇ مۇشكۇل ئىدى. ئىشقا يارامىلىق ئەركەكلەردىن ھېچكىم قالمىغان، ھەممىسى ئۇرۇشقا كەتكەنىدى، قالغانلارنىڭ ھەممىسى ئاقساق - چولاقلار، قىز - جۇۋانلار، كىچىك بالىلار، قېرى - چۈرىلەر ئىدى. لېكىن، كولخوزدا ھارۋىلارنىڭ چاقى يوق، خامۇت - بويۇنتوڕۇقلار ئىشتىن چىققان، ئارغامچىلار ئۇزۇلگەن، تۆمۈر - چىلىك دۇكىنىدا قالاشقا كۆمۈرمۇ يوق ئىدى. ئوتنى ئۆچۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ساي بويىدىكى جىغان - چاتقاللارنى يېقىپ تۇردۇق. لېكىن، ئەلنىڭ تۇرمۇشى كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىپ

بارماقتا ئىدى، ئاچارچىلىق ھەربىر ئائىلىگە ۋەھىمە سالماقتا ئىدى. شۇنداقتىمۇ بارلىق تىرىشچانلىقلارنى كۆرسىتىپ، كول-خوز ئىگىلىكىنى توختىتىپ قويماي، بارلىق كۈچىمىز بىلەن ئۇنى ئىلگىرى سۈردۇق. ھازىر ئويلىسام، كولخوز ئىشى يولىدا گاھى كىشىلەرگە ياخشى گەپ قىپتىمەن، گاھى كىشىلەرگە يامان گەپ قىپتىمەن، ئۇنداق قىلمىغان بولسام، ئۇلار چېچىمنى يۇلۇپ قولۇمغا تۇتقۇزۇپ قويغان بولاتتى. ئۇ چاغلاردا نېمە كۈنلەرنى كۆرمىدۇق دەيسىز ... لېكىن، تاكى ھازىرغىچە مەن خەلقىمىزگە تەزىم قىلىمەن، چۈنكى ئاشۇنداق كۈنلەردىمۇ خەلقىمىز يېمەك-ئىچمىدى، يەنىلا ئۆم كوللېكتىپ بولۇپ ساقلىنىپ قالدى. شۇ چاغدىكى قىز - جۇۋانلار ھازىر كەمپىر - مومای بولۇپ كەتتى، شۇ چاغدىكى بالىلار بەش - ئالتە بالىنىڭ ئاتا - ئانىسى بولۇپ كەتتى، ئېھتىمال ئۇلار ئاشۇ كۈنلەرنى ئۈنتۇپ كەتكەندۇر، لې-كىن مەن ئۇلارنى كۆرسەملا، شۇ كەملەردىكى قىياپىتىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەلەيمەن، ئۇلارنىڭ ئاچ - يالىڭاچلىقى، جۇدەڭگۇ ھالىتى كۆز ئالدىمدا گەۋدىلىنىدۇ. ئۇ چاغدا ئۇلارنىڭ كولخوزدا ئالامەت كۈچەپ ئىشلىگەنلىكى، غەلىبىگە قانچىلىك تەشنالىقى، قانچىلىك ئۆكسۈپ - ئۆكسۈپ يىغلاشقانلىرى ۋە شۇنداق بولۇ-شىغا قارىماي قانچىلىك تىرىشچانلىق كۆرسەتكەنلىكلىرى خۇددى تاشقا تامغا باسقاندەك كۆڭلۈمدە بار. ئۇلار ئورۇنلىغان ئىشلىرى-نىڭ ئۆلمەس ئىش ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى. مەن ئۆزۈمنىڭ قانداق ئەھۋالدا ئىدىم، شۇنداق بولسىمۇ، يىقىلىپ - سۆرىلىپ يۈرۈپ ئەترەت باشلىقى بولغىنىمغا ھېچقاچان ئۆكۈنمەيمەن. ئەزان ۋاقتى بىلەن كولخوز قورۇسىغا يېتىپ بېرىپ، ھەربىر كىشىنى ئىشقا چاقىرىپ قوياتتىم، شۇنىڭدىن كېيىن كۈن بويى ئاتتىن چۈشمەي، بىردەم ئۇ يەرنى ئارىلاپ، بىردەم بۇ يەرگە كېلىپ تۇراتتىم، گاھىدا دالاغا تەكشۈرۈشكە كېتەتتىم، گاھىدا تاغقا چىقىپ ئىشلارنى كۆزدىن كەچۈرەتتىم. ھەر كۈنى كەچقۇرۇن ۋاقتى بىلەن تاكى تۈن يېرىمغىچە كولخوز باشقارمىسىدا ئىشلار-

نى نېرى ـ بېرى قىلاتتىم، مۇشۇنداق ھالەتتە، ۋاقىت بىلىنـ
مەيلا ئۆتۈپ كېتەتتى. ئازابتىن قۇتۇلدۇرغان ئىش ئېھتىمال
مۇشۇدۇر. شۇنىڭ ئۈچۈن، بەزى كىشىلەر گاھىدا خاپىچىلىقتا
ياكى ئاچچىقىدا گېپىمگە قۇلاق سالماي مېنى سۆككەندىمۇ زادىلا
ئاغرىنمىدىم. ياق، ھەر قېتىم شۇنداق پەيتلەردە ئالىمان بىلەن
جايناققا تىنىم بەرمەي، كۈن ـ تۈن دېمەي ئىشقا ھەيدەۋەردىم،
بۇنداق قىلغانلىقىمغىمۇ ئۆكۈنمەيمەن، ئۇلار مېنىڭ ئۆز بالىلـ
رىم ئەمەسمۇ. بولمىسا، نەدە بولمىغۇر ئوي ـ خىيالىلارغا بېرىـ
لىپ، قورقۇپ باش كۆتۈرەلمەي قالغان بولاتتۇق. ئويلاپ كۆـ
رۈڭچۇ، بىر ئۆيدىن ئۈچ كىشى ئۇرۇشقا كەتسە، ئويلانماي
بولاتتىمۇ؟

ئىككىنچى ئايغا بارغاندا قاسىمدىن ئالىقانچىلىكمۇ خەت
كەلمەي قويدى. ئالىمان بىلەن كۆرۈشۈپ قېلىشتىن قاچىدىغان
بولۇپ قالدىم، قاسىم تۇغرۇلۇق گەپ چىقىپ قالمىسۇن
دەيتتىم، گەپ قىلمىغان تەقدىردىمۇ قورقۇنچلۇق تۇيۇلاتتى. گەپ
بولۇپ قالغان تەقدىردىمۇ خىزمەت تۇغرۇلۇق، ئۆي ئىشلىرى
تۇغرۇلۇق گەپ قىلىشقا تىرىشاتتىم. خۇددى كىچىك بالىلاردەك،
ئۇ ئىش تۇغرۇلۇق ئېغىز ئاچمايتتۇق.

قىش كۈنلىرىنىڭ بىرىدە، قاق سەھەردە تۆمۈرچىلىك
دۇكىنىغا ھە ـ ھۇ دېيىشكە كەلدىم. ئۇلار ئىشقا سېلىنىۋاتقان
ئاتلارنى تاقىلاۋاتقانىكەن. بىردىنلا رەئىس ئۈسەنبايىنىڭ قولىغا
ئالىقانچىلىك بىر پارچە قەغەزنى ئالغان ھالدا ئات چاپتۇرۇپ
كېلىۋاتقانلىقىغا كۆزۈم چۈشۈپ قالدى. ماڭۇ سىزگە كەلگەن
جىددىي تېلېگرامما ئىكەن، دېدى ئۇ ماڭا. يۈرىكىم قارتتىدە
قىلىپ قالدى. تاڭىلداپ سەندەلگە ئۇرۇلغان بولقا خۇددى مېنىڭ
مەيدەمگە ئۇرۇلغاندەك بولۇپ كەتتى. چىرايىمدا قان قالمىغان
بولسا كېرەك.

ـــ ۋوي تولغاناي يەڭگەمەي، قورقماڭ، يامانلىقىنىڭ يۈزى
قۇرۇپ كەتسۇن، ـــ دەپ تۇۋلىدى رەئىس، ـــ بۇ تېلېگرامما

مايسالبېكتىن كەپتۇ، نوۋوسىبىرسكىدىن ئەۋەتىپتۇ، بېرىراق كېلىدۇ. قورقماڭ! — ئۇ ئاتتىن ئېڭىشىپ قەغەزنى ماڭا بەردى، — سىزچۇ، — دېدى ئۇ يەنە، — ھازىرلا ۋوگزالغا مېڭىڭ، ئوغلىڭىز كېلىۋېتىپتۇ، سىزنى كۆرۈۋالسام، كۆرۈشۈۋالساق دەپتۇ. ئاتلارغا يەم - خەشەك سالدۇرۇپ، ھارۋىنى تەييارلاپ قويدۇم. تولغاناي يەڭگە، كېچىكمەي مېڭىڭلار!

خۇشاللىقىمدىن قاتتىق ھايajانلىنىپ كەتتىم! نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي، دۇكاندا نېرى - بېرى يۈگۈرۈپ، ئۇ يەردىن چىقتىم.

— قويۇڭ بۇلارنى، بىز ئۆزىمىز قىلىمىز، — دېيىشتى تۆمۈرچىلەر، — ۋوگزالغا تېزرەك مېڭىڭ، كېچىكىپ قالماڭ.

مەن ماقۇل دەپ ئۆيگە يۈگۈردۈم، لېكىن مەن نېمە قىلىشىمنى بىلمەيتتىم. كاللامدا مايسالبېك مېنى ۋوگزالغا كەلسۇن دەپتۇ، مايسالبېك مېنىڭ بىلەن كۆرۈشۈۋالسۇن دەپتۇ، دېگەن بىرلا ئوي بار ئىدى. «سېنى كۈتۈۋالمىسام كىمنى كۈتۈۋالمەن، ئايلىنىپ كېتەي، ئوغلۇم، تەلپۈنۈپ ئۇچقان قۇشتەك پىيادە يۈگۈرۈپ بارارمەن» دەپ ئۆزۈم بىلەن ئۆزۈم گەپلىشىپ، كوچىدا يۈگۈرگىنىمچە تەرلەپ - پىشىپ مېڭىۋەردىم.

ئاھ، ئېسىم قۇرۇغۇر، شۇ چاغدا مەن ئوغلۇمنىڭ پويىزغا ئولتۇرۇپ قاياقتىن قاياقتا كېتىۋاتقانلىقىنى زادىلا ئويلاپ باقماپتىمەن دېسە.

ئالدىراپ ئۆيگە كەلدىم - دە، مايسالبېكىم دوستلىرى بىلەن بىللە ئېغىز تەگسۇن دەپ بوغۇرساق، قۇيماق سېلىپ، گۆش پىشۇردۇم، شۇ كۈنىلا ئالىمان ئىككىمىز ھارۋىغا چۈشۈپ مېڭىپ كەتتۇق. ئەسلىدە جايىناقنى ئېلىپ بارماقچىدىم، ئۇنىڭ ئۆزى ئۇنىمىدى.

— ياق، ئاپا، — دېدى ئۇ، — يەڭگەم بارسۇن، مەن ئۆيدە قالاي. مېنىڭ بارغىنىمدىن يەڭگەمنىڭ بارغىنى تۈزۈك.

تولىمۇ توغرا ئىش قىلغانكەن كەنجى ئوغلۇم. كىچىك بالا

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

بولغىنى بىلەن، جايناقمىنىڭ ئەقىل ـ ھوشى جايىدا ئىدى. ئۇ يەڭگىسىنىڭ قانداق دىمىقىپ، غەم چېكىپ يۈرگەنلىكىنى سېزىپ يۈرگەنىكەن. جايناقنىڭ ئۆزى ئوت ـ چۆپ قورۇسىغا بېرىپ شۇ يەردە ئىشلەۋاتقان يەڭگىسىنى چاقىرىپ كەلدى. كېلىنىمنىڭ بۇنچىۋالا خۇشال بولغانلىقىنى كۆرمىگىلى ئۇزاق بوپتىكەن. خۇددى كىچىك بالىدەك سۆيۈنۈپ، مېنىڭدىن بەتتەررەك ئالدىراپ، توختىماي سۆيلەيتتى:

ـــ بولۇڭ، ئاپا، كېچىكىپ قالمايلى. ماۋۇ سىزنىڭ جۇۋىڭىز، ماۋۇسى تىۋىت شالىڭىز.

ئۇ يول ئۈستىدىمۇ ئالدىراپ ئولتۇرالماي كەتتى:

ـــ ھارۋاڭنى تېزرەك ھەيدە، تېزرەك بول! ـــ دەيتتى ئۇ ھارۋىكەشنى سۆيلەپ ۋە بەزىدە ھارۋىكەشنىڭ قامچىسىنى تارتىۋېلىپ ئۆزى توۋلاپ ئاتقا قامچا سالاتتى.

ھارۋا تۈپتۈز ئاق قار، كۆك مۇز ئۈستىدە يېنىك ئىلگىرىلەيتتى، ئاتلار روھلىنىپ چاپاتتى، ھارۋىنىڭ قارىمای سۈركەلگەن ئوقى يۇمشاققىنا تاراقلايتتى. يول بويى تەكشى قار يېغىپ تۇردى، ھاۋا بەكمۇ سوغۇق ئەمەس ئىدى. ئاپپاق قار ئالمانىنىڭ رومىلىغا، ماڭلاي چېچىغا، ياقىسىغا قونۇپ، ئۇنىڭ نۇرلىنىپ تۇرغان قاپقارا كۆزلىرىنى، نۇر تېمىپ تۇرغان قىپقىزىل يۈزىنى ۋە ئاپپاق چىشلىرىنى تېخىمۇ گۈزەل كۆرسەتتى، ھۆسنىگە ھۆسن قوشۇۋاتقاندەك ئىدى. بىر كىشىنى ياش ۋاقتىدا قانداق پەردازلىساڭمۇ چىرايلىق بولۇپ كېتىدۇ، ھەتتا قار ئۇچقۇنلىرىمۇ ئۇنى شۇنچە گۈزەل تۇسكە كىرگۈزىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە، تاكى يېتىپ بارغۇچە ئاغزى بىردەمدۇ بېسىلمىدى كېلىنىمنىڭ. بىردەم: «مايسالبېك پويىزدىن چۈشكەندە، سىز ئۇندىمەي تۇرۇڭ، ئاپا، مېنى تونۇمدىكىن!» دەيتتى. يەنە بىرئاز ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن: «ياق، ئاپا، مەن ئارقىسىدىن بېرىپ، مۇئەللىم بالىنىڭ كۆزىنى توسۇۋالسام، قانداق قىلارکىن، ۋوي، بۇ كىم ئۆزى چاقچاق قىلىۋاتقان، دەپ

چۆچۈپ كېتەرمىكىن» دەپ كۈلۈپ كېتەتتى. ئېخ، ئالمانمەي، ئالمانىم، ئۇھ، كېلىنمەي، ئېرىنى سېنىڭدەك ياخشى كۆرگەن ئايال بولغانمىكىن؟ مېنى ئۇنىڭ مۇنچىۋالا خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىنىڭ سەۋەبىنى بىلمەيدۇ دەمسىلەر؟ ئۇچۇ، ئۇنىڭ ئۆزىمۇ بۇنى ئاشكارىلاپ قويدى. ئۇ بىردىنلا جىم بولۇپ كەتتى، كۈلكىسىنىمۇ توختاتتى، پەس ئاۋاز بىلەن گۇدۇڭلاپ:

— مايسالبېك قاسىمغا بەك ئوخشايدىكەن - ھە؟ — دەپ قويدى.

مەن ئاڭلىمىغان بولۇۋالدىم. ئۇ بىرھازاغىچە جىمىپ كەتكەندىن كېيىن: «ھەيدە ئاتالارنى، ھەيدە تېزرەك!» دەپ يەنە ھارۋىكەشنىڭ قولىدىن بوجىنى ئېلىپ، قامچىنى قارسىلداتقىلى تۇردى.

شۇنداق قىلىپ، ۋوگزالغا كۈنپېتىش ۋاقتىدا يېتىپ كەلدۇق. ھارۋا توختاش بىلەنلا ئالمان ئىككىمىز مايسالبېك ھازىرلا كېلىپ قالىدىغاندەك يولدا يۈگۈرۈشكە باشلىدۇق. ۋوگزالدا بىرمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى. بىز ئەتراپىمىزغا قاراپ، خۇددى يېتىم بالىدەك، نەگە بېرىشىمىزنى بىلەلمەي مەيۈس تۇرۇپ قالدۇق. قانداق قىلىش كېرەك؟ بىز ھېچنېمىنى بىلەلمىدۇق. شامال يەردىكى قارلارنى ئۇچۇرۇپ رېلىس ۋە رېلىس ئاستىدىكى ياغاچلار ئارىسىدا ئۇسسۇلغا سالاتتى. بىر پاراۋۇز ئاستاغىنا ئالدى - ئارقىغا مېڭىپ، قىروۋ بېسىپ مۇزلاپ ياتقان ۋاگوننى غىچىرلىتىپ ئۇياق - بۇياققا ئىتتىرەتتى. سىم تانابتا بوران ئۇشقىرتاتتى.

سوراپ باقىدىغان ئادەممۇ بولمىغاچقا، پويىزنىڭ قاچان كېلىدىغانلىقىنى، قايسى تەرەپتىن كېلىدىغانلىقىنى بىلەلمەي تۇرۇۋېرىپتىمىز. دەل شۇ چاغدا يىراقتىن پاراۋۇز گۇدۇكىنىڭ ئاۋازى كەلدى - دە، پويىز ئۆزىمۇ كۆرۈندى.

— ئاپا، ئەنە كېلىۋاتىدۇ! — دېدى ئالمان.

تىزىم تىترەپ، يۈرىكىم ئاغزىمغا تىقىلىپ قالدى. پويىز

ئۇچقاندەك تېزلىكتە يېقىنلىشىشقا باشلىدى. پاراۋۇز قار تۇمانى ئىچىدە ئۆتۈپ كەتتى ۋە توختىدى. بىز ۋاگونلارنى بويلاپ يۈگۈرۈشكە باشلىدۇق. ۋاگونلار يولۇچىلارغا لىق تولغانكەن. خوتۇن ـ بالىلارمۇ بار، لېكىن تولىسى ئەسكەر ئىدى. ئۇلارنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى، نەگە كېتىۋاتقانلىقىنى خۇدا بىلمىسە، مەن نەدىن بىلەي. بىز ھەربىر ۋاگون ئالدىدا توختاپ سورايتتۇق:

ـــ سۇۋانقۇل مايسالبېك مۇشۇ ۋاگوندىمۇ؟ سۇۋانقۇل مايسالبېك مۇشۇ ۋاگوندا بارمۇ؟

بەزىلەر بىلمەيدىكەنمەن دەپ جاۋاب بېرەتتى، بەزىلەر ئۇندىمەيتتى، بەزىلەر مىيىقىدا كۈلۈپلا قويياتتى. بىز ئالدىراپ سۇرۇشتۇرۇپ يۈرگەندە، پويىز ئورنىدىن سەل قوزغىلىپ بىردىنلا مېڭىپ كەتتى. پويىز بۇ بېكەتتە بار ـ يوقى ئۇچ مىنۇتلا توختايدىكەن. بىز تاۋۇزىمىز قولتۇقىمىزدىن چۈشۈپ كەتكەندەك تۇرۇپلا قالدۇق. بۇ چاغدا ئۇچسىغا كالتا قارا جۇۋا، پۇتىغا پىيما كىيگەن قېرى رۇس تۆمۈرىول ئىشچىسى يېنىمىزغا كەلدى. مەن ئۇنى پويىزنى كۈتۈۋېلىش ئۈچۈن ۋوگزالدىن چىقىپ كەلگەن ۋاقتىدا كۆرگەنىدىم. ئۇ كېلىپ بىزدىن: «نېمىنى كۈتۈپ تۇرىسىلەر؟» دەپ سورىدى. مەن ئەھۋالنى ئېيتىپ، مايسالبېكتىن كەلگەن تېلېگراممىنى كۆرسەتتىم. ئۇ كۆزئەينەكىنى تارتىپ، ئاغزىنى بىرھازا مىتىلداتقاندىن كېيىن دېدى:

ـــ ئوغلىڭىز ھەربىي پويىزدا ئىكەن. لېكىن، ئۇ قايسى قېتىملىق ھەربىي پويىزغا چۈشۈپ بۇ يەردىن قاچان ئۆتىدىغانلىقىنى دېمەپتۇ. ئەگەر پويىز كېچىكمىسە، ئۇ پويىز بۈگۈن كېچىدە ياكى ئەتە كېلىدۇ. كىم بىلىدۇ ئۇ پويىز ئۆتۈپ كەتتىمۇ تېخى. ھازىر ھەر كۈنى بۇ يەردىن ئۇيۇق ـ بۇيۇقتا ئۆتۈپ تۇرىدىغان پويىز ھەددى ـ ھېسابسىز، ھەربىي پويىزلارنىڭ بەزىسى ھەتتا توختاپمۇ قويماستىن، كەلگەن پېتى غۇيۇلداپ ئۆتۈپ كېتىدۇ.

بىزنىڭ بېشىمىز چۈشۈپ كەتتى.

— ئېخ، ئۇروۇش، ئۇروۇش ! — دېدى بۇ تۆمۈرىول ئىشچىسى ئېچىنىپ، — هەممىنى قاقشاتتىڭغۇ. بولدى ئەمدى بۇ شامال ئېغىزىدا تۇروۋپ نېمە قىلىسىلەر؟ ۋوگزال كۈتۈشخانىسىغا كىرىپ ئولتۇرۇڭلار. پويىز كېلىش ئالدىدا چىقىپ كۈتۈۋالىسىلەر.

كۈتۈشخانىنىڭ قۇرۇق ئورۇندۇقلىرىدا ئونچە كىشى سوزۇلۇپ ياتقانىكەن. ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى كۈنلىرىدىن باشلاپلا هەرقايسىسى ئۆز يېرىدىن بېشىنى ئېلىپ چىقىپ، يول ئازابىنى تارتقان يولۇچىلار بۇ يەردە ئۆز ئۆيىدىكىدەك جايلىشىپ ئۇخلىغىنى بەخرامان ئۇخلاپ، گەپلەشكىنى گەپلىشىپ ئولتۇراتتى، بەزىلىرى تۆمۈر كۇرۇشكىدا پۇۋلەپ چاي ئىچىپ ئولتۇراتتى، بىر يېگۈت گىتار چېلىپ، پەس ئاۋازدا ناخشا ئېيتىۋاتاتتى. كىرسىن لامپىسىنىڭ پىلىكى قاپقارا ئىس بولۇپ كەتكەن لامپا شىشىسىنىڭ ئىچىدە لىپىلداپ، ئىس چىقىرىپ غۇۋا يورۇپ تۇراتتى. ئالىمان ئىككىمىز غۇۋا يورۇقتا كۈتۈشخانىدىكى ئەھۋالغا كۆز يۈگۈرتۈپ چىقتۇق ـ دە، بىر ئۇزۇن ئورۇندۇقنىڭ بىر بېشىغا كېلىپ ئولتۇردۇق. ئۇزاق ئۆتمەي، تاراقلىغان پويىز ئاۋازى كەلدى، بىز ئالمان ـ تالمان ئىشىككە قاراپ يۈگۈردۇق. قاراڭغۇدا بوران ئالدىمىزدىن بىردىنلا يۇزىمىزگە تەگدى، خۇددى پۈتمىزدىن ۋە پېشىمىزدىن تارتقاندەك بولدى. بۇ يۇك پويىزى ئىدى، ۋاگونلاردا ئەسكەر كۆرۈنمەيتتى، شۇنداق بولسىمۇ بىز پويىزغا ئەگىشىپ يۈگۈرۈپ كېتىۋېتىپ توۋلايتتۇق:

— سۇۋانقۇل مايسالىبېك بارمۇ؟

— بۇ يەردە سۇۋانقۇل مايسالىبېك دېگەن كىشى بارمۇ؟

جاۋاب بەرگەن ئادەم يوق، ئادەم تۇگۇل ئادەمنىڭ سايىسىمۇ يوق ئىدى. كۈتۈشخانىغا كەلسەك، هەممەيلەن ئۇخلاپ كېتىپتۇ.

— ئاپا، سىز بىردەم يانپاشلىۋېلىڭ، پويىزنى مەن كۈتۈپ تۇراي، — دېدى ئالىمان.

كۆزۈمنى سەل ـ پەل يۇمۇۋېلىش ئۈچۈن كېلىنىمنىڭ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

مۇرىسىگە بېشىمىنى قويدۇم، لېكىن نەدىمۇ ئۇيقۇ كەلسۇن ! قانداقمۇ كۆز يۇمغىلى بولسۇن ! چۈنكى، كېلىش ئالدىدا تۇرغان پويىزنى قۇلىقىڭلا ئەمەس، قەلبىڭ ۋە زېھنىڭمۇ سېزىپ تۇراتتى، ھەتتا پۇتۇڭنىڭ ئاستىدا، يىراق بىر يەردە نېمىدۇر بىر نەرسە سەل ـ پەل مىدىرلىغاندەك بولاتتى ـ دە، پويىزنى كۈتۈۋالىدىغان ئىش يادىڭغا يېتىپ كۆزۈڭگە زادىلا ئۇيقۇ كەلمەيتتى. قايسى تەرەپتىن پويىز كەلسۇن، دەرھال ئورنىمىزدىن تۇرۇپ، خۇرجۇننى ئېلىپ يۈگۈرەتتۇق.

ھەربىي پويىز ئۆتۈپ تۇراتتى، لېكىن ھېچقايسىسىدا مايسالىبېك تۇرماق، ئۇنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمىدى. يېرىم كېچىدە ئولتۇرغان يېرىمىز مىدىرلىغاندەك بولۇۋىدى، پويىز كۈتۈۋالىدىغان ئىش يادىمىزغا يەتتى ـ دە، يەنە تالاغا يۈگۈردۇق. بۇ چاغدا جىلغىنىڭ ئىككى بېشىدىن تەڭلا پويىزنىڭ گۈدۈكى ئاڭلاندى، ھايت ـ ھۇيت دېگۈچە ئىككى تەرەپتىن پويىز كىرىپ كەلدى. مەن ئالاقزادە بولۇپ، ئىككى يولنىڭ ئوتتۇرىسىدا نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي يۈگۈرۈشكە باشلىدىم. ئىككىلا پويىز قۇلاق ـ مېڭىنى يارغۇدەك گۈدۈك بېرىپ كەلمەكتە، ئاۋاز بارغانسېرى ئۇنلۇك ئاڭلانماقتا، ئۇلار بۇ يەردە بىر ـ بىرى بىلەن ئۇچراشتى ـ دە، توختاپمۇ قويماستىن تېخىمۇ تېز سۈرئەت بىلەن ئۇچقاندەك ئۆتۈپ كەتتى. ۋاگونلار غاچۇر ـ غۇچۇر قىلاتتى، سوغۇق شامال ئۇشقىرتىپ، بىزنى قار قۇيۇنى ئىچىدە ھەدەپ ۋاگونلارنىڭ تېگىگە ئىتتىرەتتى.

ئالىمان: «ئاپا !» دەپ توۋلىغان پېتى مېنى تۇتۇۋېلىپ، يول چىرىغىنىڭ تۈۋرۈكىگە يۆلەپ، قويۇۋەتمەي چىڭ بېسىپ تۇرۇۋالدى.

چاقماق تېزلىكىدە ئۆتۈپ كېتىۋاتقان پويىزنىڭ دېرىزىسىگە كۆز ئۇزمەي قاراپ تۇراتتىم: مۇبادا مايسالىبېكنى كۆرۈپ قالسامچۇ، مۇبادا ئوغلۇم ۋاگوندا ئولتۇرغان بولۇپ، مەن كۆرمەي قالسامچۇ؟ رېلىسلار ئۇچقاندەك ئۆتۈپ كېتىۋاتقان پويىز

چاقلىرىنىڭ ئاستىدا نالە قىلاتتى، خۇددى ئوغلۇمدىن ئەنسىرەپ نالە قىلىۋاتقان يۇرىكىمدەك نالە قىلاتتى. ئىككى پويىز ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن پويىزنىڭ قۇيرۇقىدا قويۇق قار قۇيۇنى قالدى. بىز يول چىرىغى يېنىدا ئۇزاققىچە بىر - بىرىمىزگە چاپلىشىپ تۇرۇپ قالدۇق.

تاڭ ئاتقۇچە ئالىمان ئىككىمىز بىرپەس ئولتۇرۇپمۇ باقمىدۇق، بىردەم - بىردەم ھەربىي پويىزنى بويلاپ يۇگۈرەيتتۇق. تاڭ ئېتىش ئالدىدا شۇرغان توختىدى، كۇنپېتىش تەرەپتىن بىز زادىلا كۆرۈپ باقمىغان بىر خىل پويىز ژوگزالغا يېقىنلاشتى: بۇ پويىز ژاگونلىرىنىڭ ھەممىسى كۆيۈپ كەتكەن، ئۈستى تېشىلىپ، ماكچىيىپ كەتكەن، ئىشىك - دېرىزىلىرى ژەيران بولۇپ كەتكەنىدى. بۇ پويىزدا بىرمۇ تىرىك ئادەم كۆرۈنمەيتتى. قۇيقۇرۇق ژاگونلار خۇددى گۆرگە ئوخشاش جىمجىت ئىدى. ئىس، كۆيگەن تۆمۈر، سېسىق تاختاي ژە سىرنىڭ ھىدى دىماقىغا ئۇرۇلاتتى.

بىز تۇنۇگۈن ئۇچراتقان ھېلىقى كالتە جۇژىلىق تۆمۈريول ئىشچىسى قولىغا پانار ئالغان ھالدا يېنىمىزغا كەلدى.

ئالىمان پەس ئاۋاز بىلەن ئۇنىڭدىن سورىدى:

— بۇ پويىزغا نېمە بولغان؟

— بومبارداىمان قىلىنغان، — پەس ئاۋازدا جاۋاب بەردى ئۇ.

— بۇ ژاگونلارنى نەگە ئەكېتىپ بارىدۇ؟

— رېمونت قىلغىلى، — تۆمۈريول خىزمەتچىسى يەنىلا پەس ئاۋازدا جاۋاب بەردى.

ئۇلارنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، بۇ پويىزدا كىملەر يۈرۈپ، قەيەردە بومبا ئاستىدا قالغاندۇر، ئىس - تۈتەك، قىيا - چىيا ئىچىدە، ئوت يالقۇنلىرى ئىچىدە كىملەر ھاياتىدىن ئايرىلدىكىن، كىملەر پۇت - قولىدىن ئايرىلىپ، كىملەر ئۆمۈرۈايەتلىك قارىغۇ، پاڭ بولۇپ قالدىكىن، ئۇرۇشنىڭ شامىلى بۇ بولسا، ئۆزىچۇ، ئۆزى

قانچىلىك مۇدھىش نەرسە ـ ھە، دەپ خىيال سۈرۈپ كەتتىم.

ۋەيران بولغان پويىز ۋوگزالدا ئۇزاق تۇردى، ئاندىن كېيىن ئاستا قوزغىلىپ، تاقىراق ـ تۇقۇرۇق قىلىپ مېڭىپ كەتتى. مەن تولىمۇ قايغۇرغان ھالدا پويىزنى ئۇزىتىپ قالدىم: شۇ تاپتا مايسالىبېكمۇ ئېھتىمال مۇشۇ پويىز پاچاقلانغان تەرەپكە، قان مەيدانىغا كېتىۋاتقاندۇر؟ قاسىم ھازىر قانداق قىلىۋاتقاندۇر؟ سۇۋانقۇلچۇ؟ ئۇ خېتىدە رىيازان شەھىرىگە يېقىن يەردە مەشىق قىلىپ تۇرۇۋاتىمىز، دەپتىكەن. ئۇ يەر ئالدىنقى سەپكە ئانچە يىراق ئەمەس ئوخشايدۇ ...

تاڭ ئاتتى. قايتىش كېرەك ئىدى، ئاتنىڭ ئوت ـ چۆپ، يەم ـ خەشىكى تۈگىگەنىدى. ناۋادا مايسالىبېكىم ئۆتۈپ كەتمىگەن بولسا قانداق قىلىمىز؟ شۇنچە ئۇزاق ساقلىدۇق، ئەمدى كېتىپ قالساق، ئۆمۈرۋايەت ئارماندا قالمامدۇق؟ ئالمان ئىككىمىز ھەرقانچە ئويلاپمۇ ھېچبىر قارارغا كېلەلمىدۇق، لېكىن قايتىپ كېتىشكە بەربىر كۆڭلىمىز ئۇنىمايتتى.

شامال توختىماي، تۈنۈگۈنكىدەك سوغۇق، شۇنىرغان بولۇپ تۇراتتى. خەقلەرنىڭ ۋوگزالنى شامال ئۆتەڭ دېگىنى راست ئىكەن. بىر چاغدا ھاۋا ئېچىلىپ، بۇلۇتلار يېرىلىپ قۇياش يۈزىنى كۆرسەتتى. «ئاھ خۇدايىمەي، شۇ قۇياشتەك بولۇپ، ئوغلۇم يالت قىلىپ كۆزۈمگە كۆرۈنۈپ قالسا ـ ھە ! ئازراقلا بولسىمۇ كۆرۈنسە، نېمىدېگەن ياخشى بولاتتى ـ ھە ! ...» دەپ ئويلاپ كەتتىم.

دەل شۇ چاغدا، كۈنچىقىش تەرەپتىن پويىزنىڭ ھەيۋەتلىك ئاۋازى ۋە ئارقىدىنلا پويىزنىڭ گۈدۈك ئاۋازى ئاڭلاندى.

پۈتۈمنىڭ ئاستىدىكى يەر سىلكىنىپ كەتتى، رېلىسلارمۇ تاقىرلاپ كەتتى. قىزىل چاقلىق قاپقارا پاراۋۇز گۈرۈلدەپ، قاپقارا ئىس چىقىرىپ، ئاپپاق ھورنى پۈرقۇپ، ئوتخانىسىدا لاۋۇلداپ ئوت كۆيۈۋاتقان ھالدا ئالدىمىزدىن ئۆتۈپ كەتتى.

پاراۋۇزنىڭ ئارقىسىدىكى تۈز سۇپىلىق ۋاگونلارغا بىرىزىنت بىلەن يېپىلغان تانكا، زەمبىرەكلەر تىزىلغان بولۇپ، جۇۋا كىيگەن، قولىغا مىلتىق ئالغان مۇھاپىزەتچى خادىملار تانكا ۋە زەمبىرەكلەرنىڭ ئىككى يېنىدا تۇرۇشاتتى، ئىسسىق ۋاگونلارنىڭ قىيا ئېچىلغان ئىشىكلىرى ئارىلىقىدا تۇرغان جەڭچىلەر يالت ـ يۇلت قىلىپلا ئۆتۈپ كېتەتتى، جەڭچىلەرنىڭ چىرايى، ھەربىي پەلتوسى، ناخشا ۋە گەپلىرى، گارمون ۋە بالالايكا ئاۋازىمۇ كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئارىلىقتا غايىب بولاتتى. ئۇچقاندەك تېز ئۆتۈپ كېتىۋاتقان پويىزدىن كۆزۈمنى ئالماي دىققەت بىلەن قاراپ تۇردۇم. دەل شۇ چاغدا قولىغا قىزىل بايراق ئالغان بىر تۆمۈرىيول خادىمى ئالدىمىزغا يۈگۈرۈپ كېلىپ، قۇلىقىمىزغا ۋارقىراپ:

ـــ پويىز توختىمايدۇ ! پويىز توختىمايدۇ ! نېرى تۇرۇڭلار ! نېرى تۇرۇڭلار ! ـــ دەپ ئىتتەردى بىزنى.

بۇ چاغدا يېنىمىزدىن توۋلىغان بىر ئاۋاز كەلدى:

ـــ ئا ـ پا ـ ـ ـ پا ! ئا ـ لى ـ مان !

مايسالبېك ! ئەنە شۇ، جېنىم بالامەي، ۋاي خۇدا ! ئۇ بىزنىڭ يېنىمىزدىن، بىقىنىمىزدىنلا غۇيۇلداپ ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ پۈتۈن بەدىنىنى ۋاگوندىن چىقىرىپ، بىر قولىدا ئىشىك تۇتقۇچىنى تۇتۇپ، يەنە بىر قولىدا قۇلاقچىسىنى پۇلاڭلىتىپ، ئۇنلۇك ۋارقىراپ بىز بىلەن خوشلاشتى. شۇ چاغدا: «مايسالبېك !» دەپ توۋلاپ قالغانلىقىمنىلا بىلىمەن. ئاشۇ قىسقىغىنا دەقىقىدە، مايسالبېكنىڭ قەددى ـ قامىتى ئېنىق كۆرۈندى: شامال چېچىنى ئۇچۇرۇپ، پەلتوسىنىڭ ئېتەكلىرىنى لەپىلدىتىپ، خۇددى ئۇچۇشقا تەييارلىنىپ تۇرغان قۇشتەك قىلىۋەتكەندى، يۈزىدىن ۋە كۆزىدىن خۇشاللىقمۇ، ئۆكۈنۈشمۇ، ئۇچرىشىشمۇ، ئايرىلىشمۇ بىلىنىپ تۇراتتى. ۋىژىلداپ چىقىپ تۇرغان شامال ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئەپقاچتى. مەن ئۇچقاندەك كېتىۋاتقان پويىزنى قوغلاپ، ئۇنىڭ چىرايىغا كۆز ئۇزمەي قارايتتىم. پويىزنىڭ

ئاخىرقى بىر ۋاگونىمۇ تاراقلاپ ئۆتۈپ كەتتى، مەن يەنىلا توختىماي يۈگۈرەيتتىم، يۈگۈرە - يۈگۈرە يىقىلىپ چۈشتۈم. ئاھ، شۇ چاغدا بوزلاپ، قاقشاپ يىقىلغىنىمچۇ ! ئوق يېغىپ تۇرغان مەيدانغا كېتىۋاتقان ئوغلۇمنى ئەمەس، ئەكسىچە مۇزدەك رېلىسنى چىك قۇچاقلاپ ئۇنىڭ بىلەن خوشلاشتىم. پويىز چاقنىڭ ئاۋازى بارغانسېرى يىراقلاپ كەتتى ۋە ئاخىر ئەتراپ جىملىققا چۆمدى.

هازىرمۇ گاھىدا ئاشۇ ھەربىي پويىزلار قۇلىقىمنىڭ يېنىدىن مېڭەمنى ئىككىگە بۆلۈپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقاندەك بىلىنىدۇ.

ئالىمان يۈزى ياش بىلەن يۇيۇلغان ھالدا يېنىمغا يۈگۈرۈپ كېلىپ، مېنى يۆلەپ تۇرغۇزماقچى بولدى، لېكىن ئۇنىڭ ھاسىراپ، ئىككى قولى تىترەپ، مېنى يۆلەپ تۇرغۇزۇشقا ھالى يەتمىدى. دەل شۇ چاغدا، بىر رۇس ئاچالچى ئايال يېنىمىزغا يېتىپ كەلدى - دە: «ئاپا !» دەپ توۋلىغىنىچە ماڭا ئېسىلىپ يىغلاپ كەتتى. ئۇ ئىككىسى مېنى يۆلەپ تۇرغۇزۇپ، قولتۇقلاپ يول بويىغا ئەكەلدى، بىز ۋوگزالغا قاراپ كېتىۋاتقان ۋاقتىمىزدا، ئالىمان ماڭا بىر ھەربىي قۇلاقچىنى تەڭلىدى:

— ئاپا، مەڭ ماۋۇنى، — دېدى ئۇ، — بۇنى مايسالىبېك تاشلاپ بەردى.

بايا مەن پويىزنى قوغلاپ يۈگۈرگەندە، مايسالىبېكنىم قۇلاقچىسىنى ماڭا تاشلاپ بېرىپتىكەن.

— توغرا ئېيتىسەن، تولغاناي، ھارۋىدا كېلىۋېتىپ، قۇلاقچىنى كۆكسۈڭگە بېسىپ كەلمىگەنمىدىڭ.

— ھە، شۇ قۇلاقچا ھازىرمۇ ئۆيدە قوزۇقتا ئىلىقلىق تۇرۇپتۇ، پېشانىسىدە قىزىل يۇلتۇزى بار، ئادەتتە ئەسكەرلەر كىيىدىغان قۇلاقچا. بەزىدە قولۇمغا ئېلىپ پۇراپ كېتىمەن، ئۇنىڭدىن ھېلىمۇ ئوغلۇمنىڭ ھىدى كېلىپ تۇرىدۇ.

6

— ئېيتقىنا، قەدىرلىك دالام. ئانا بولغان ئادەم ئۆز ئوغلىنى غىل ـ پال قىلىپ بىرلا كۆرۈۋېلىش ئۈچۈن شۇنچە ئازاب تارتسا، شۇنچە قىينالسا بولامدۇ؟

— بىلمەيمەن، تولغاناي. سەن شۇ چاغدا يولۇقتۇرغان ئاشۇنداق ئۇرۇش دۇنيادا تېخى بولۇپ باقمىغان ـ دە.

— ئۇنداق بولسا، مەن ئۆز ئوغلىنى ئاشۇنداق ئازرۇلاپ كۈتكەن ئەڭ ئاخىرقى ئانا بولۇپ قالاي. ئىلاھىم ھېچقانداق ئادەمنى ماڭا ئوخشاش رېلىسنى قۇچاقلاتمىسۇن، بېشىنى رېلىسقا ئۇرغۇزمىسۇن.

— ئۆيگە قايتىپ كەلگىنىڭدە، يىراقتىن قارىغاندا، سەن ھەقىقەتەن ئوغلى بىلەن كۆرۈشمەي قايتقان ئادەمدەك بولۇپ قاپتىكەنسەن. خۇددى ئۇزاق كېسەللىكتىن تۇرغاندەك، چىرايىڭ سامانداەك سارغايغان، كۆزلىرىڭ ئولتۇرۇشۇپ كەتكەنكەن.

— ئەڭ ياخشىسى بىرەر ئاي كېزىڭ بولۇپ يېتىپ قالسامچۇ.

— تولغاناي، ۋاي بايقۇش تولغانايىم، سۇمبۇل چاچلىرىڭغا كۈمۈش قىروۋ چۈشۈرۈپ كەتكەن شۇ كۈنلەر ئەمەسمىدى؟ ئۇنىڭدىن ئاۋۋال سېنىڭ چېچىڭ ھەم ئۇزۇن، ھەم بىلەكتەك توم ئىدى ... شۇنىڭدىن كېيىن جىمغۇر، خاپىچان بولۇپ كەتتىڭ. ھەر دائىم چىشىڭنى چىڭ چىشلەپ، بۇ يەرگە جىمغىنا كېلىپ، جىمغىنا كېتەتتىڭ. سېنىڭ كۆزۈڭدىن روھىي كەيپىياتىڭنىڭ بارغانسېرى سۇسلاپ كېتىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇراتتىم.

— ھە ئانا يېرىم، نېمىمۇ دەيتتىم. ئۇرۇشنىڭ دەردىنى تارتقان بىر مەنلا بولسام مەيلى ئىدى، ئۇرۇشنىڭ دەردىنى تارتمىغان بىرمۇ ئائىلە، بىرمۇ ئادەم قالمىغاندىغۇ. مۇدھىش خەۋەر — قارا خەت كەلگەندە، ئاۋۇلدا بىر كۈن ئىچىدە ئىككى ـ ئۈچ ئائىلىدە بىرلا ۋاقىتتا يىغا ـ زار كۆتۈرۈلەتتى. ئۇ چاغلاردا كىشى-

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

نىڭ قېنى قايناپ، ئىنتىقام ئېلىش غەزىپى كىشىلەرنىڭ كۆزىنى غۇۋالاشتۇرۇپ، قەلبىنى ئۆرتەيتتى. شۇنىڭغا ئىپتىخارلىنىمەنكى، دەل ئاشۇنداق ئېغىر كۈنلەردە ئەترەت باشلىقلىقىنى ئۈستۈمگە ئالدىم، ئۆزۈمنىڭ ھەم باشقىلارنىڭ دەردىنى ۋە بەختسىزلىكىنى باتۇرلۇق بىلەن ئىچىمگە يۇتۇپ، بارلىق بالايىئاپەتلەردە، ئاچارچىلىق، قەھرىتان سوغۇقتا خەلق بىلەن بىللە بولدۇم. شۇ سەۋەبتىن بەرداشلىق بېرەلىدىم، باشقىلارنى دەپ بەرداشلىق بېرەلىدىم، ئۇ بولمىغاندا، كۆڭلۈم سوۋۇپ، مۇدۇرۇپ كەتكەن، ئۇرۇش توپىلاڭلىرى ئىچىدە ۋەيران بولۇپ كەتكەن بولاتتىم. قىلىچىنى يالتىڭلاپ كېلگەن ياۋغا قارشى زەربە بېرىشنىڭ بىردىنبىر يولى قارشىلىق كۆرسىتىشتە، كۈرەشتە، يېڭىشتە ياكى بولمىسا ئۆلۈسەكمۇ تىز پۈكمەسلىكتە ئىكەنلىكىنى شۇ چاغدا بىلگەنىدىم. دەل شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن، قەدىرلىك دالام، مەن ئاتقا مىنىپ بۇ يەرگە كېلەتتىم ھەمدە ساڭا ھالاقىت بەرمەي، ساڭا جىمغىنا سالام بېرىپ قايتاتتىم.

7

بىر كۈنى قاسىمدىن خەت كەلدى. مەن خەتنى ئالدىم ـ دە، ئاتقا مىنىپ، يەرنىڭ ئېگىز ـ پەسلىكىگە قارىماستىن ئاتنى بولۇشچە چاپتۇرۇپ، ئېرىق ۋە دۆڭلەردىن سەكرىتىپ ئۆتۈپ، يەرگە قىغ چېچىۋاتقان ئالمان بىلەن جاينىاقنىڭ قېشىغا كەلدىم، مەن ئات چاپتۇرۇپ كېتىۋېتىپ ئۇلارغا ئۇنلۇك توۋلىدىم:

ـــ خۇش خەۋەر ! خۇش خەۋەر !

سۆيۈنچە ئالماي بولاتتىمۇ ! ئۇدا ئىككى ئاي بىر ئىلىكمۇ خەت كەلمەي، نېمە بولغانلىقىنى بىلەلمەي كەتكەن ئەمەسمىدۇق. ئۇ خېتىدە: موسكۋا ئەتراپىدا ئىككى قېتىم ئۇرۇشقا قاتنىشىپ ساق ـ سالامەت قايتىپ كەلدىم. نېمىسلارنىڭ چىشىنى چېقىپ

تاشلىدۇق، ئەمدى ئالغا سلجىيالماي توختاپ قالدى. بىزنىڭ پولكنى دەم ئالدۇرۇپ رەتكە سالماقچى، دەپتۇ.

ئالمانىنىڭ شۇ چاغدىكى خۇشاللىقىنى دېسىڭىزچۇ! ئۇ ھارۋىدىن سەكرەپ چۈشۈپ، جايناق بىلەن بىللە ماڭا قاراپ يۈگۈردى ۋە جايناقتىن ئۆتۈپ كەتتى.

— جېنىم ئاپا، ئاغزىڭىزغا ماي! — دېدى ئۇ تىترەپ تۇرغان ئىككى قولى بىلەن قاسىمدىن كەلگەن خەتنى ئېلىپ. ئۇ خۇشاللىقىدا ھاسىراپ خەتنى ئوقۇيالماي كەتتى. «ئامان! ئامان - ئېسەن!» دەيتتى ئۇ تەكرارلاپ.

بۇ چاغدا بىرمۇنچە قىز - جۈۋانلارمۇ يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئالمانىنى قورشىۋالدى.

— قېنى، ئوقۇغىنا، ئالمان، ئېرىڭ نېمە دەپتۇ؟ — دېيىشەتتى ئۇلار، — بىزنىڭكىلەرنىڭ ئەھۋالىنىمۇ بىلەرمىكىن.

— ھازىر، ئايلىنايلار، ھازىر! — ئالمان شۇنداق دېدى - يۇ، يەنە ئوقۇيالمىدى.

جايناق ئۆپكىسىنى باسالماي قالدى.

— ماڭا بەرگىنە، يەڭگە، كۆپچىلىككە ئوقۇپ بېرەيلى، — ئۇ خەتنى ئېلىپ ئونلۇك ئوقۇشقا باشلىدى.

ئالمان زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ، چاڭگالىلاپ قار ئېلىپ پېشانىسىگە قويدى. جايناق خەتنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ، يۈزىدىكى ئېرىگەن قارنى سۈرتۈۋېتىشىنىمۇ ئونتۇپ، نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي، ھاياجان ئىچىدە تۇرۇپ قالدى - دە:

— يۇرۇڭلار، ئەمدى ئىشلەيلى، — دېدى ۋە قار كېچىپ مېڭىپ كەتتى.

ئۇ كېتىۋېتىپ، ئەتراپىغا ئاستاغىنا قارىدى. نېمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىنى كىم بىلسۇن، يازدا، شۇ دالادا ئورما ئورۇغان چاغلىرىدا قاسىمغا كومزەك بىلەن سۇ ئەكېتىۋاتقان ۋاقىتلىرىنى ئويلىغاندۇر، ئېھتىمال قاسىمنىڭ مۇشۇ يەردە

كومبايىن بىلەن خوشلاشقان ۋاقىتلىرىنى ئەسلىگەندۇر. مېنىڭچە، ئالىمان ئۆزى ئۈچۈن ئەڭ قەدىرلىك، ئۇنتۇلماس نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى قايتا ئەسلىدى. گويا سامان يورغىنى يورغىلىتىپ چوڭ يولدا كېتىۋاتقان قاسمنى ۋە ئۆزى قاسمنىڭ ئارقىسىدىن قانداق يۈگۈرگەنلىكىنى ئويلىغاندەك، چوڭ يول تەرەپكە ئۇزاق قاراپ كەتتى.

جاياق ئۇنىڭ بىلەن قاتار كېتىۋېتىپ ئۇنىڭغا ھەدەپ چاقچاق قىلاتتى:

— ھوي يەڭگە، ئەس - ھوشىڭىزنى يوقاتقان ئوخشايسىز. ھالىڭىز شۇنچىلىك ئىكەن، نېمە قىلاتتىڭىز خەتكە قول ئۇزاتىپ؟ ئەمدى پۈتۈن ئاۋۇلدىكىلەر سىزنى شائخو قىلىدىغان بولدى. خەتنىمۇ ئوقۇيالماي كەتكىنىڭىزچۇ سىزنىڭ! ھە، ئەمدى مەن قاسىم ئاكامغا خەت يېزىپ، يەڭگەمنى خەت ئوقۇش ئۈچۈن ساۋاتىنى چىقارسۇن دەپ بىرىنچى سىنىپقا ئوقۇشقا بېرىدىغان بولدۇق دەيمەن!

ئالىمان ئۇنى چاقچاق قىلىپ مۇشتلاپ، ئارقىسىدىن قوغلاپ كەتكەندىن كېيىن، مەنمۇ ئىختىيارسىز كۈلۈپ كەتتىم. ئۇلار ھارۋا تەرەپكە كېتىشتى.

كېتىۋېتىپ خىيال سۈرۈپ كەتتىم: ئەلۋەتتە، ئۆز خەلقىنى مېنىڭ ئوغلۇمدەك ئەزىمەتلەر قوغدىمىسا، كىم قوغدايتتى؟ پەقەت ئۇلار ھايات، غەلىبە بىلەن قايتىپ كەلسىلا رازى بولاتتىم. باشقىسىنىڭ ھەممىسىگە بىز چىدايتتۇق، قۇرۇپ ئۇستىخان بولۇپ قالساقمۇ، غەلىبە كۈنىگىچە ھايات تۇرساقلا بولاتتى. خۇدايىم، بالدۇرراق يەڭسەك، بالدۇرراق غەلىبە قازانساق ئىكەن! بۇ مېنىڭلا ئارزۇيۇم ئەمەس، پۈتۈن خەلقنىڭ ئارزۇسى ۋە ئۈمىدىغۇ، مۇشۇ مەقسەتتە ھەممىنى قۇربان قىلىشقا، ھەممىنى تۆھپە قىلىپ بېرىشكە تەييارمىزغۇ!

ئۆيدە يالغۇز قالغان كەنجەم — جاياقىم، ئون سەككىزگە كىرمەيلا ئەسكەرلىككە كەتكەندە، ئۇنىڭغىمۇ مەيلى، باشقا

كۆرۈۋاتقان ئازاب ـ ئوقۇبەتلەرگە قاراپ چىداپ تۇرالمىدىك، شۇ سەۋەبتىن كەتتىك. سەن ئىنسانلارنىڭ يەنىلا ئىنسانچە ھايات كەچۈرۈشىنى قىزغىن ئۈمىد قىلاتتىڭ، ئۇرۇش كىشىلەرنىڭ جانلىق، جۇشقۇنلۇق كىشىلىك قەلبىنى ۋەيران قىلمىسۇن، ئۇرۇش كىشىلەرنىڭ مېھىر ـ شەپقىتىنى ۋە ھېسداشلىق تۇيغۇسىنى بەربات قىلمىسۇن، دەيتتىڭ. مۇشۇ مەقسەتتە، سەن قوللۇقىدىن كېلىدىغانلىكى ئىشنى قىلدىڭ. ئادەمنىڭ بۇ دۇنيادا قالدۇرىدىغىنى ياخشىلىق ئىكەن ـ دە، قالغىنى پۈتۈنلەي ئىز-سىز قىلىۋېرىدىكەن. سەن قىلىپ كەتكەن ياخشى ئىشلار مەڭگۈ ئۆچمەيدۇ. ئەمدى، ئۇرۇشتا يۇرۇپ، ئاللىقەيەردە نام ـ نىشانسىز قۇربان بولدۇڭ. يازغان خېتىڭدە پاراشۇتچى بولۇپ، ئۈچ قېتىم دۈشمەن ئارقا سېپىگە تاشلانغانلىقىڭنى ئېيتقانىكەنسەن. 1944 ـ يىلى قايسىبىر قاراڭغۇ كېچىدە پارتىزانلارغا يارەملىشىش ئۈچۈن ئايروپىلاندىن پاراشۇت بىلەن سەكرەپسەنۇ، شۇنىڭدىن كېيىن نام ـ نىشانسىز غايىب بولۇپ كەتتىڭ. ئېھتىمال جەڭدە يۇرۇپ قۇربان بولغاندۇرسەن، ئېھتىمال ئوق تەگكەندۇر، ئېھتىمال ئەسىرلىككە چۈشۈپ قالغاندۇرسەن، كىم بىلىدۇ سازلىققا چۈشۈپ پېتىپ كەتتىڭمۇ... ھەقىقىي ئەھۋالنى بىلىدىغان ئادەم چىقمىدى. مۇبادا بۇ ئالەمدە تىرىك بولغان بولساڭ، شۇنچە يىللاردىن بۇيان بىر ئىلىك خەت يېزىپ بولسىمۇ خەۋەر بېرەتتىڭغۇ. لېكىن، جايناقسىم، سەن بەك بالدۇر كېتىپ قالدىڭ. سەن كەتكەن ۋاقىتتىڭدا تېخى ئون سەككىزگە تولمىغان بىر بالا ئىدىڭ، ياش كېتىپ ئەلنىڭ ئېسىدىمۇ ئانچە قالمىغانسەن. لېكىن مەن سېنى ئەسلەيمەن، ھەر قېتىم سېنىڭ ئالدىنقى سەپكە قانداق كەتكەنلىكىڭنى، بۇ ئىشنى ماڭا ياخشى كۆرگەنلىكىڭدىن، مېنى ئايىغانلىقىڭدىن ئېيتماي كەتكەنلىكىڭنى ئېنىق ئەسلەيمەن. شۇ كەمىلەردە ۋوگزالغا ھارۋاڭ بىلەن قاتناپ يۈرگەن ۋاقىتلىرىڭدا، ئالدىنقى سەپتىن چېكىنىپ كەلگەن تۆت بالىنى بىر ئانىنى ئوچرىتىپ، كالتە جۇۋاڭنى ئۇنىڭ يالىڭاچ چوڭ ئوغلىغا بېرىپ، ئۆزۈڭ مۇزلاپ ـ كۆكىرىپ قايتىپ كەپتىكەن-

سەن. ئۇ بالا هازىر چوڭلا ئادەم بولۇپ كەتكەندۇر، شۇ ۋاقىتتا كالتە جۇڭسىنى بەرگەن بالا نەدە يۈرىدىغاندۇر، دەپ ئويلاپمۇ قالىدىغاندۇر. چۈنكى، هازىر سەن ئۇنىڭدىن كۆپ ياشسەن، ئۇ بالا بولسا سېنىڭدىن كۆپ چوڭ بولۇپ كەتتى. لېكىن، سەن ئۇنىڭغا ئۇستاز بولغان ـ دە. شۇنى بىلىش كېرەككى، ياخشى ئىش دېگەننى بىر ئادەم ئىككىنچى بىر ئادەمدىن ئۆگىنىدۇ. جايناق بېرىپ كەتكەن جۇڭا يىرتىلىپ، پۈتۈنلەي يوق بولۇپ كېتەر، ئۇ دېگەن تىلغا ئېلىپ ئولتۇرۇشقا ئەرزىمەيدىغان نەرسە، بىراق گەپ ئۇ يەردە ئەمەس، شۇ كىچىككىنە بالىنىڭ قەلبىدە بىرەيلەن قىلغان ياخشىلىق ئۇچقۇنلىرى ساقلىنىپ قالسا، ئادەم بولغاندىن كېيىن بىركىمگە ياخشىلىق قىلىش مەجبۇرىيەت ئىكەنلىكىنى ياش ۋاقتىدىلا چۈشىنىۋالسا، جايناقمىنىڭ قىلغان ساۋابلىق ئىشى شۇ بولۇپ قالىدۇ.

ئاھ، ئەمدى نېمىسىنى دەي. ئۇرۇش كۈرمىڭلىغان ئادەملەرنى ۋەيران قىلىپ تاشلىدىغۇ. ئەگەر ئۇرۇش بولماي، جايناقىم ئامان بولغان بولسا، قانداق چىرايلىق بالا بولغان بولاتتى!

ئوغلۇم، سېنىڭ تېخى ئون گۈلۈڭنىڭ بىرى ئېچىلمىغانىدى. تۇرمۇشنى ئەمدىلا باشلىغانىدىڭ، سەن ياخشى كۆرگەن قىزنىمۇ بىلمەي كەتتىمغۇ، جېنىم بالام ...

يۈرىكىمده يېنىپ تۇرغان ئاخىرقى بىر تال شامىمۇ ئۆچتى.

ـــ تولغاناي، سەۋر قىل، يۈرىكىڭنىڭ هەربىر سوقۇشىنى غەنىيمەت بىل. بوينۇڭدىكى قەرزىڭنى ئۇنتۇدۇڭمۇ؟

ـــ ياق، سىرداش دالام، ئۇنتۇمايمەن. ئۇنتۇمىغانلىقىم ئۈچۈن هۇزۇرۇڭغا كېلىپ تۇرۇپتىمەنغۇ. شۇ قەرزىم بولمىغانداڭ، بۇ كەمگىچە تىرىك يۈرگەن بولارمىدىم، يۈرىكىم ئاللىقاچان غەلۋىر بولۇپ كەتكەنغۇ. ئېسىڭدىمۇ، يەر ئانا، ئاشۇ مۇدهىش كۈنلەر؟

ـــ ئېسىمده، تولغاناي، هەممىسى ئېسىمده.

باش ئەتىياز كۈنلىرى ئىدى. بايچېچەك ئېچىلغان كۆكلەم

كۈنلىرى دالاغا ئەمدىلا قوش چىقارغان ۋاقىتلار ئەمەسمىدى ! كۈن تەگمىگەن كامارلاردا قۇرت ـ قوڭغۇزلار ھېلىمۇ راھەتلىنىپ ئۇخلاۋاتقان كۈنلەر بولسىمۇ، مەيىن شامال چىقىپ، يەرلەر سېلىكىپ، كۈنسېرى مايسىلار بىخ سۈرۈپ، باھار يېقىنلاشماقتا ئىدى.

شۇ كۈنى يەرگە ئەمدىلا قوش سالغانىدۇق. مەن ئېتىمغا مىنىپ، تىراكتورنىڭ ئارقىسىدا قالغان چۆنەكلەر ئىچىدە كېتىۋاتاتتىم. ئاغدۇرۇلغان يەرلەردىن يېقىملىق ھىد دىماققا ئۇرۇلاتتى، شۇ ۋاقىتتا مەن سۈۋانقۇل بىلەن قاسىمدىن خەت ـ خەۋەر كەلمىگىلى ئەجەب ئۇزاق بولۇپ كەتتىيا، دەپ ئويلاپ كېتىۋاتاتتىم.

شۇ چاغدا بوۋايلاردىن بىرى ھېچ ئىشى يوقتەك ئالدىرىماي ئېتىنى دېۋىتىپ يېنىمغا كەلدى.

ـــ ھە ئاقساقال، كېلىپ قاپسىز، ئىشنىڭ بېشىدىن بىر پاتمە بېرىڭ ئەمىسە ! ـــ دېدىم مەن ئۇ كىشىگە.

ـــ دېھقان بوۋام، خىزىر نەزەر قىلسۇن، خامان بەرىكىلىك بولسۇن، ھۇزۇرىنى ئەل كۆرسۇن ! ـــ دەپ دۇئا قىلىپ ئاپپاق ساقىلىنى سىيپىدى ئۇ كىشى، ـــ رايوندىن كەلگەن بىر باشلىق سېنى كەلسۇن دەپ چاقىرىۋاتىدۇ، قېنى، يۈرگىن.

ـــ ماقۇل، ھازىر ماڭايلى، ئاقساقال.

مەن ئېتىمغا مىندىم، قوشچىلارنىڭ ئالدىغا بېرىپ ئىشنى تاپىلاپ، كەچتە تەكشۈرگىلى كېلىدىغانلىقىمنى ئېيتىپ، ئاۋۇلغا قاراپ يول ئالدىم. خىيالىمدا ھېچنېمە يوق، رايوندىن كۈنىگە باشلىقلار كېلىپ تۇرىدۇ، بولۇپمۇ قوش چىقارغاندىن كېيىن رايوندىن تۇرلۈك ۋەكىللەر ئۇشتۇمتوت ئاۋۇلغا كېلىپ قالاتتى ئەمەسمۇ. بىز ھېچبىر ئالدىرىماستىن ئۇنىڭدىن ـ بۇنىڭدىن گەپ قىلىپ، تۇرمۇشىمىز توغرۇلۇق سۆزلىشىپ ماڭدۇق. ئۇ كىشى گەپ ئارىسىدا بىردىنلا ناھايىتى ئېھتىياتچانلىق بىلەن سۆز قىستۇرۇپ:

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

ـــ رەھمەت ساڭا، تولغاناي ! شۇنداق مۇشكۈل كۈنلەردە ئەتىدىن ـ كەچكىچە ئاتتىن چۈشمەي چېپىپ يۈرۈپ ئەل ئۈچۈن خىزمەت قىلىپ كەلدىڭ. بىر ئايال بولساڭمۇ، لېكىن سەن بىزنىڭ باشلىقىمىز. مۇشۇنداق ئىشلەۋەرگەن، تولغاناي، ئاتتا تېخىمۇ پۇختا ئولتۇر. كۆپچىلىك سېنىڭ يۆلەنچۈكۈڭ بولسا، سەن بىزنىڭ تۈۋرۈكىمىزسەن. دۈرۈس، ساڭا يېنىك ئەمەسلىكىنى بىزمۇ بىلىمىز. بىر ئادەمنىڭ تەقدىرى خۇددى ئېگىز ـ پەس يولغا ئوخشايدىكەن: بىردەم يۇقىرىغا ئۆرلەيدىكەن، بىردەم پەسكە چۈشىدىكەن، بىردەم ئۆتكىلى بولمايدىغان چوڭقۇر ھاڭغا كېلىپ قالىدىكەن. ئەل بىلەن كۆتۈرگەن يۈك يەردە قالماپتۇ، دەيدۇ، بىزنىڭ كوللېكتىپ تۈرمۇشىمىزدا ئەھۋال ئەنە شۇنداق ... ـــ دېدى.

بىز كوچىغا كەلدۇق، ھويلىنىڭ ئۆپچۆرىسىدە بىر توپ ئادەمنى كۆرگەندەك بولدۇم، تامدىن قاراۋاتقان باشلىرىنى كۆرگەندەك بولدۇم، لېكىن بۇنىڭ سەۋەبىنى سەزمەپتىمەن. ئاقساقال بىردىنلا بوجىنى تارتتى ـ دە، چۆچۈگەندەك ئىتتىك كۆزىنى قاچۇرۇپ:

ـــ ئاتتىن چۈش، تولغاناي، ئاتتىن چۈشىدىغان ۋاقتىڭ كەلدى، ـــ دېدى.

مەن بىرنەرسىدىن گۇمانلىنىپ ئاقساقالغا قارىدىم. ئۇنىڭ ئۆزىمۇ ئاتتىن چۈشۈپ، مېنى قولتۇقلاشقا تەييارلىنىپ يەنە تەكرارلىدى:

ـــ ئاتتىن چۈشىدىغان ۋاقتىڭ بولدى، تولغاناي.

شۇ چاغدىمۇ نېمە ئىش يۈز بەرگەنلىكىنى چۈشەنمەپتىمەن، بىراق بىر خىل قورقۇنچلۇق تۇيغۇ مېنى مەھكەم تۇتۇۋالدى، قورقىنىمدىن چىرايىمدا قان قالماپتۇ، مەن ئاتتىن ئاستا چۈشتۈم ـ دە، ئالمانىڭ ئۈچ ئايال بىلەن ئۆي تەرەپكە كېتىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئالمان شۇ كۈنى ئېرىق چېپىقىدا ئىشلىگەنىدى. ئۇ مۇرىسىگە ئېلىپ كۆتۈرۈپ كېلىۋاتقان كەتمەننى بىر ئايال شارتتىدە ئالدى. شۇ چاغدىلا ھەممىسىگە

چۈشەندىم.

— بۇ نېمە قىلغىنىڭلار، ۋاي خۇدا، شورۇم قۇرۇسۇن ! — دەپ كوچىنى بېشىمغا كىيىپ توۋلىدىم.

دەل شۇ چاغدا قوشنىمىز ئايشەنىڭ ئۆيىدىن ئايالىلار چىقىپ كېلىپ قوللىرىمنى مەھكەم تۇتۇشتى:

— قەيسەر بول، تولغاناي، لاچىنىمىز سۇۋۇلغۇل بىلەن قاسىمدىن جۇدا بولدۇق.

بۇ چاغدا ئالىماننىڭ: «ئاپا !» دەپ بىر توۋلىشى بىلەنلا، كۆپچىلىكنىڭ تەڭلا يىغلاشقىنىنى ئاڭلىدىم:

— ئاھ باغرىم، ۋاي قەھرىندىشىم !

مەنلا ئەمەس، كوچا ـ كويلار، ھويلا ـ ئارانلار، دەل ـ دەرەخ-لەر چايقىلىپ ئېگىلىپ، يەر ـ كۆكنى بۇزغان يىغا ـ زارىدىن قۇلىقىم پۇتۇپ، گاراڭ ئادەمدەك ھېچ نەرسىنى ئىشىتمەيتتىم، ئاللىقانداق بىر مۇدھىش جىملىق ئىچىدە، تۇرۇپ كۆز ئالدىمدىن ئاق بۇلۇتلار ئۆتسە، تۇرۇپ يوچۇن، ئۇن ـ تىنسىز ئادەملەرنىڭ چىرايى ئۆتەتتى، يا ئۆلۈك، يا تىرىك ئىكەنلىكىمنى سەزمەي، ئارقامغا قايرىلغان قوللىرىمنى بوشتىۋېلىشقا ئۇرۇناتتىم. قو-لۇمنى كىمنىڭ تۇتۇۋالغانلىقىنى، ئىشىك يېنىدا داد ـ پەريات كۆتۇرۇۋاتقان ئادەملەرنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىم. ماڭا بىرلا ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇرغىنى ئالىمان ئىدى. يۈزى تاتىلانغان، كۆڭلىكى يىرتىلغان، چاچلىرى چۈۋۈلغان ئالىمان نېمىلەردىن-دۇر زار قاقشاپ، چىرقىراپ، ئىككى يېنىدىن ئېسىلغانلارغا بوي بەرمەي، ھەدەپ مەن تەرەپكە تەلپۈنەتتى. ئالىماننىڭ يېنىغا تېز-رەك يەتسەم دېگەن خىيال بىلەن، مەنمۇ ئۇنىڭغا ئىنتىلىۋەردىم، بىراق ھېچ ئىلگىرىلىيەلمەيتتىم. ئاخىر كېلىپ بىر ـ بىرىمىز بىلەن گىرەلەشكۈچە ماڭا ناھايىتى ئۇزاق ۋاقىت ئۆتۈپ كەتكەن-دەك تۇيۇلدى. بىرھازادىن كېيىن ئالىمان يېتىپ كەلگەندە، پۈ-تۈپ قالغان قۇلىقىم ئېچىلىپ كەتكەندەك بولدى:

— قۇياشىمىز ئۆچتى، ئاپا ! ئەمدى بەختسىز تۈل بولۇپ

www.uyghurkitap.com

قالدۇق، ئاپا ! ئاھ، دەھشەتلىك كۈنلەرەي، دەھشەت، دەھشەت !

ھەئە، بىز تۇل بولۇپ قالدۇق. كېلىن ئىككىمىز — بىر جۈپ تۇل خوتۇن بىر - بىرىمىز بىلەن قۇچاقلىشىپ، بېشىمىزغا چۈشكەن بۇ قارا كۈنلەر ئۈچۈن يىغلىشىپ، بىر - بىرىمىزنىڭ مۈرىسىنى ھۆل قىلىشتۇق ...

بىراق، ئالىمان ئىككىمىزگە ھازا تۇتۇپ قانغۇچە يىغلىۋېلىش پۇرسىتىمۇ بولمىدى. خەۋەر كېلىپ يەتتە كۈن ئۆتۈپ يەتتىسىنى ئۆتكۈزگەندىن كېيىن كولخوز ئەزالىرى بىزگە نەسىھەت قىلدى:

— بىر يىلغىچە ھازا تۇتساڭلارمۇ ئازلىق قىلىدۇ، ئىلاج قانچە ! ئاخىرى خەيرلىك بولسۇن، مايسالبېكىڭ بىلەن جايناقىڭ (ئۇ چاغدا جايناق ھايات بولۇپ، ھەپتىسىگە بىر دېگۈدەك خەت كېلىپ تۇراتتى) ئامان - ئېسەن قايتىپ كەلسۇن، ياز يارىشىملىق دېگەندەك، تىرىكچىلىك قىلىڭلار، قوش ھەيدەش ۋاقتىدا بىردەك ئىشقا كىرىشىڭلار، قۇربان بولغانلار ئۈچۈن دۈشمەندىن ئىنتىقام ئالغىنىمىز شۇ بولسۇن ! — دېدى كۆپچىلىك.

كېلىنىم بىلەن مەسلىھەتلەشتۇق، كۆپچىلىكنىڭ پىكرىگە ماقۇل بولدۇق.

ئەتىگىنى ئىشقا ماڭايلى دەپ تۇرغىنىمىزدا، كولخوز رەئىسى ئۈسەنباي ئىككى پارچە قەغەزنى كۆتۈرۈپ كەپتۇ، ئۆلۈم خەۋىرى يەتكۈزۈلگەن قەغەز ئىكەن، ياخشى ساقلاپ قويۇڭلار، دېدى. قارىساق، قاسىمنىڭ ئۆلۈمى توغرىسىدىكى ئۇقتۇرۇش قەغىزى بۇنىڭدىن يېرىم ئاي بۇرۇن كەلگەنىكەن، موسكۋا شەھىرىدىكى ھۇجۇمدا، ئورېخوۋكا دېگەن يېزىدا قۇربان بوپتۇ. ئەمدى ئۇقتۇرايلى، دەپ تۇرغىنىدا، سۇۋانقۇل توغرۇلۇقمۇ خەت كېلىپ قاپتۇ. ئۇ ئېلېس شەھىرى يېنىدىكى كەڭ كۆلەملىك بىر ھۇجۇمدا قۇربان بوپتۇ. راستىنى ئېيتقاندا، بارغان ئاۋۇلداشلاردىن بىرىمۇ ئامان قالماپتۇ. ئۇ ئىككىسى بىر كۈن ئىچىدە قازا تېپىپتۇ، بولدىلا، نېمىسىنى دەي. بېلىمنى مەھكەم

باغلاپ، يەنە ئەترەت باشلىقى بولۇپ ئىشلىدىم.

ئۇنداق قىلماي، شىكايەت قىلىپ، تەقدىردىن يامانلاپ، سوۋۇپ، بوشىشىپ كەتسەم، ئالمان نېمە بولۇپ كېتەتتى؟ ئۇ شۇنداق ئازابلاندىكى، مەن بەكمۇ قورقتۇم. مېنىڭ بېشىمغا كەلگىنى ئۇنىڭدىن ئاز ئەمەس ئىدى، مەن بىراقلا ئېرىمدىن ۋە ئوغلۇمدىن ئايرىلىپ قالدىم، زىيان ماڭا قوشلاپ كەلدى، بىراق مېنىڭ ئورنۇم ئوخشىمايتتى. قانداقلا بولسۇن، مەن سۇۋاتقۇل بىلەن ئۇزاق يىل بىللە ياشىدىم، ھەر خىل - ھەر تۈرلۈك نەرسىلەرنىمۇ كۆردۇق، تۇرمۇشنىڭ ئاچچىق - چۈچۈكىنى تېتىدۇق: جاپا - مۇشەققەتلىك يىللارنىمۇ، بەختىيار كۈنلەرنىمۇ باشتىن كەچۈردۇق. ئۆي تۈتۈپ، بالىچاقلىق بولدۇق، مۇرىگە مۇرىنى تىرەپ ئەمگەك قىلدۇق، ئۇرۇش بولمىغان بولسا، بىللە قېرىپ، ئۆمۈر بويى بىللە ئۆتەر ئىدۇق. ئالمان بىلەن قاسىم بولسا ئەمدىلا قوشۇلۇپ، ياشلىقنىڭ ئەڭ شېرىن پەيتىدە، مۇھەببەتنىڭ ئەڭ قايناق ۋاقتىدا، تۇرمۇشنىڭ تۇزۇككىنە لەززىتىنى كۆرمەي تۇرۇپ ئايرىلدى ئەمەسمۇ، ئۇرۇشنىڭ پالتىسى ئۇلارنى ياش ۋاقتىدىلا ئىككى ياققا يىقتتى ئەمەسمۇ. ئەلۋەتتە، ئالمان ياش ئىدى، يۈرىكىگە چۈشكەن جاراھەت كەلگۈسىدە ئۆز - ئۆزىدىن ساقىيىپمۇ كېتەتتى. دۇنيادا ئادەم قالماي كەتكىنى يوق، بەلكى ئۇمۇ ئۆزىگە لايىق بىرىنى تاپار ۋە ئۇنى ياخشى كۆرۈپمۇ قالار ئىدى. شۇنداق بولسا، تۇرمۇشنى يېڭىدىن باشلاپ، يېڭى ئۇمىدكە تولاتتى. باشقا ئەسكەرلەرنىڭ خوتۇنلىرىمۇ شۇنداق قىلدىغۇ. ئۇرۇش ئاياغلىشىشى بىلەنلا ئۇلار ئەرگە تېگىپ كېتىشتى. بەزىلىرىنىڭ تەگكىنى تازا لايىقىدا بولدى، بەزىلىرىنىڭ ئانچە لايىقىدا بولمىدى، بىراق ئۇلار تۇل بولۇپ قالماي، باللىرىغا ئانا، ئەرلىرىگە خوتۇن بولدى. بىرمۇنچىسى ئۆز بەختىگە ئېرىشتى. لېكىن، كىشىلەر بىر - بىرىگە ئوخشىمايدىكەن. گاھىلىرى ئازابنى تېزلا ئۇنتۇپ، يېڭى بىر يولنى تاللىدى، بەزىلىرى

بولسا، ئازاب ئىچىده ئۇمىدسىزلىنىپ، تېڭىرقاپ، ئۆتكەن ئىشلار ئەسلىمىسىدىن زادىلا قۇتۇلۇپ چىقالمىدى. ئالىمان ئەنە شۇنداق، ئۇ بېشىغا چۈشكەن بەختسىزلىككە كۆنەلمىدى، بۇرۇنقى ئىشلارنى ئۇنتۇپ كېتەلمىدى. بۇ يەردە مېنىڭمۇ چوڭ، كەچۈرگۈسىز ئەيىبىم بار. ھە، بۇنىڭغا كەلگەندە بوشلۇق قىلدىم، ئۆزۈمنىڭ كۆڭلى يۇمشاقلىقىنى تۇگىتەلمىدىم ...

ئەتىيازدا ئەتىرىتىمىز ئالدىمىزدىكى باش ئېرىقنىڭ چېپىقىغا چۈشتى. مەنمۇ شۇ يەردە ئىدىم. بىر كۈنى كۈن پېتىشىنىڭ ئالدىدا ئىشنى بالدۇرلا تۇگىتىپ قويدۇق - دە، كۆچىلىك ئۆيلىرىگە قايتىشتى. مېنىڭ قوشچىلارنى يوقلاپ ئۆتكۈم كېلىپ، ئالىمانغا مېنى كۈتمەي كېتىۋېرىشنى ئېيتىپ قويدۇم. قوشچىلارنىڭ كەپسى ئانچە يىراق ئەمەس ئىدى، كەلسەم، ئۇلار كەچلىك غىزاسىنى يەۋېتىپتىكەن. بىردەم پاراڭلاشقاندىن كېيىن، ئەمدى قايتاي دەپ پۈتۈمنى ئۈزەڭگىگە سېلىۋاتقىنىمدا، ئالىمانىنى كۆرۈپ قالدىم. ئۇ ئۆيگە قايتماستىن شۇ يەردە يالغۇز قاپتۇ، گۈل تېرىپ يۈرگەنكەن، گۈلنى ياخشى كۆرەتتى ئەمەسمۇ. ئاھ، شور پېشانە ئالىمان، گۈل سۆيگەن، گۈلدەك بولغان كېلىنىم ! ئۇ قولىدىكى ئون تالچە قىزغالداقنى ئەركىلەپ سىلاپ، يۈزىگە يېقىپ، قانداقتۇر بىر خىل چوڭقۇر ئويغا چۆمگەندەك تۇراتتى. ئۇ ئاشۇ گۈللەرنى ئۆيگە ئېلىپ قايتماقچى بولسا كېرەك. ئۇنى شۇ ھالەتتە كۆرۈپ، چېكەمگە ئىسسىق تەر يۈگۈردى. شۇ چاغدا ئۇنىڭ بىر چاغلاردا ئورما ئورۇپ يۈرۈپ، مال قورۇسى يېنىدا گۈلخەيرى تەرگەنلىكى ئېسىمگە چۈشتى. شۇ چاغدا ئۇ بېشىغا قىزىل ياغلىق چىگىپ، قولىغا ئاپپاق گۈلخەيرى تۇتۇپ تۇرغان ئەمەسمىدى، ھازىر بولسا بېشىغا قارا رومال ئارتىپ، قولىغا قىزىلگۈل ئالغاندى، پەرق شۇنىڭدىلا ئىدى. بۇ ھالنى كۆرۈپ يۈرىكىم پىچاق بىلەن تىلغاندەك بولۇپ كەتتى ! ئالىمان خىيالغا چۆمگەن بېشىنى كۆتۈردى - دە، ئەتراپىغا بىر نەزەر تاشلاپ قويۇپ، ئاندىن كېيىن ئاسمانغا تىكىلىپ، بىردىنلا

بۇنى كىمگە بېرىمەن، دېگەندەك، كەچۈرگىن، يەر ئانام، سېنىڭ يۈزۈڭگە ئۇرغاندەك، ئاچچىقى بىلەن قولىدىكى گۈلنى تىتىپ - تىتىپ ئاتتى - دە، سەل جىمىغاندىن كېيىن ئالىقىنى بىلەن يۈزىنى ئېتىپ، شۇ پېتىچە دۇم يىقىلدى. ئۇنىڭ غولى، بەدىنى توختىماي سىلكىنەتتى. مەيلى يىغلىۋالسۇن، دەپ ئۆزۈمنى كەپىنىڭ ئارقىسىغا ئالدىم. شۇ مەھەل ئالىمان يەنە ئىرغىپ تۇردى - دە، چوڭ يول تەرەپكە يۈگۈرۈپ كەتتى. مەن چۆچۈپ ئاتقا مىندىم - دە، دەرھال ئۇنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ كەتتىم. مەن كېلىنىمنىڭ ئالمان - تالمان ئورنىدىن تۇرۇپلا يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقانلىقىدىن، بېشىغا قارا ياغلىق چىگىپ، قىزىل تۇس ئالغان يەردە يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقانلىقىدىن بەكمۇ قورقىنىدىم.

— ئالىمان، توختا ! نېمە بولدى ساڭا؟ توختا، ئالىمان ! — دەپ توۋلىدىم مەن، لېكىن ئۇ توختىمىدى.

مەن بۇرۇن سامان يورغا يورغىلاپ ماڭغان چوڭ يولنىڭ بويىغا كەلگەندىلا ئۇنىڭغا يېتىشىۋالدىم.

— ئاپا ! سىز ماڭا ھېچنېمە دېمەڭ. ئاپا، ھېچ گەپ قىلماڭ ماڭا، گەپ قىلماڭ ! — دەپ ئالىمان غۇلىچىنى ئېچىپ يۈگۈرۈپ كەلدى - دە، ئاتنىڭ يالىغا چاڭگال سېلىپ، بېشىنى تىزىمغا قويۇپ ھۆڭرەپ يىغلاپ كەتتى. مەن ئۇندىمىدىم. مەن نېمىمۇ دەيتتىم، يىغىسى بېسىلغۇچە قاراپ تۇردۇم. بىرھازادىن كېيىن ئۇ بېشىنى كۆتۈرۈپ ماڭا قارىدى. ئاھ، شۇ چاغدىكى ئەھۋالى ! ئۇنىڭ يۈزىدىن ئىسسىق ياش ئېقىپ، كۆزلىرى ئىششىپ كەتكەنىدى.

— قاراڭ، ئاپا، — دېدى ئۇ خورسىنىپ، — قۇياش شۇنداق پارقىراپ تۇرسا، دالا شۇنداق گۈزەل تۇرسا، پايانسىز ئاسمان شۇنداق كۈلۈپ تۇرسا، قاسىم كەلمەيدۇ - ھە؟ ئەمدى ھېچقاچان كەلمەيدۇ - ھە؟

— ياق، كەلمەيدۇ، — دېدىم مەن.

ئالىمان چوڭقۇر خورسىنىۋالدى.

www.uyghurkitap.com

ـــ كەچۈرۈڭ، ئاپا، ـــ دېدى ئۇ، ـــ قاسىمنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ بېرىپ، بىللە ئۆلەي دېگەنىدىم.

شۇ چاغدا مەنمۇ ئۆزۈمنى تۇتالماي يىغلىۋەتتىم، بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالماي قالدىم. ئەگەر مەن سەگەك ئانا بولغان بولسام، يىراقنى كۆرەلەيدىغان ئانا بولغان بولسام، شۇ چاغدىلا ئۇنىڭ يۈزىگە قارىماي تۇرۇپ: «بۇ سېنىڭ نېمە قىلغىنىڭ، سەن سەبىي بالىمۇ؟ بۇنىڭدىن كېيىن ساڭا هايات كېرەك ئەمەسمۇ؟ ساڭا ئوخشاش تۇل كېلىنلەر ئازمۇ، ساڭا جىق دەرد ـ ئەلەملەر كېلىدۇ تېخى. سەۋر قىل، مېنىڭ گېپىم ساڭا قانچىلىك غەيرىي تۇيۇلسۇن، بولدى، ئەمدى ئاستا ـ ئاستا قاسىمنى ئۇنتۇغىن. هەرقانچە قىلساڭمۇ بولار ئىش بولدى، سەنمۇ كۆڭۈلدىكىدەك بىر كىشىنى تاپىسەن، چوقۇم شۇنداق بولىدۇ. ئۆزۈڭنى تۇتۇۋالالمىساڭ، تېخىمۇ تۈگەشكىنىڭ. ئۆزۈڭنى ئايا، سەن تېخى ياش، ئوبدان ياشىشىڭ كېرەك» دېمەيمەنمۇ. ئەمما، شۇنداق دېيەلمىگەنىدىم، هەقىقەت بولسىمۇ سوغۇق گەپ يامان ئىكەن، شۇنداق دېيەلمىگىنىمگە هازىرغىچە ئۆكۈنىمەن. كېيىنمۇ نەچچە مەرتەم كېزى كەلگەندە تىلىمنىڭ ئۇچىدا تۇرسىمۇ تارتىنىپ ئېيتالمىدىم. قارشىلىق كۆرسىتىشكە بولمايدىغان بىر خىل كۈچ مېنى توساپ تۇراتتى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئالىماننىڭ ئۆزىمۇ مېنىڭ مۇنداق گەپلىرىمنى ئاڭلاشنى خالىمايتتى. قىسقىسى، گەپنىڭمۇ تۆمۈردەك قىزىق پەيتى بولىدىكەن، پەيتى ئۆتسە، ئاستا ـ ئاستا سوۋۇپ، ئاستا ـ ئاستا قېتىپ، ئېيتىش ئاستا ـ ئاستا قىيىنلىشىپ، كونا دەرد ـ ئەلەم زورىيىپ كېتىدىكەن، ئۇنىڭدىن قۇتۇلماقمۇ تەس بولۇپ كېتىدىكەن. بۇ گەپنى مانا ئەمدى، زامان تىنچلىنىپ، ئارىدىن ئۇزاق ۋاقىتلار ئۆتكەندىن كېيىن ئېيتىۋاتىمەن. ئۇ چاغلاردا بولسا كۈن بويى كولخوزنىڭ پۈتمەس ـ تۈگىمەس ئىشلىرى بىلەن بەند بولۇپ، هېچقانداق ئىشنى ياخشىراق، پۇختىراق ئويلىيالمايتتۇق. بارلىق ئۈمىد، پۈتكۈل ئوي ـ خىيالىمىز بىرلا ـــ تېزرەك غەلىبە قازانساقكەن،

ئۇرۇش پاتراق تۇگىسكەن، دېگەندىنلا ئىبارەت ئىدى، قالغان ئوي ـ پىكىرنىڭ ھەممىسىنى ئارقىغا تاشلىغانمىز. ئۇ چاغلاردا مەن ئۇرۇش تۇگىسىلا، ھەممە ئىش ئۆز يولىغا چۈشۈپ كېتىدۇ، دەپ ئويلاپتىكەنمەن. بايا ئىش تامامەن ئۇنداقمۇ ئەمەسكەن ...

8

يەر ئانام، ئېيتقىنا، سۇۋانقۇلىغا، قاسىمغا ئوخشاش ئەزىمەتلەر قۇربان بولغان چاغدا يەرۇئاسمانىنىڭ رەڭگى ئۆزگىرىپ، تاغلار ئۆرۈلۈپ، كۆللەر قۇرۇپ كەتسە بولماسمىدى ! سۇۋانقۇل بىلەن قاسىم ئاتا ـ بالا ئىككىسى بۇيۇك دېھقانلاردىن ئىدى ! قەدىمدىن تارتىپ دۇنيانى مۇشۇنداق كىشىلەر تىرەپ تۇرغان ئەمەسمىدى: ئەلنى تويدۇرغانلارمۇ شۇلار، دۇشمەن كەلگەندە قوللىغا قورال ئېلىپ، ۋەتەننى قوغداپ قان تۆككەنلەرمۇ شۇلار. ئۇرۇش بولمىغان بولسا، سۇۋانقۇل بىلەن قاسىملار يەنە قانچىلىغان ئىشلارنى قىلاتتى ـ ھە ! ئۆزلىرىنىڭ ئەمگەك مېۋىسىنى قانچىلىغان كىشىگە تەقدىم قىلاتتى ـ ھە ! قانچىلىك يەر تېرىپ، قانچىلىك ئاشلىق ئالاتتى ـ ھە ! ئەمگىكى بىلەن باشقىلارنىڭ مىڭلارچە رەھمەت، ھەشقاللىسىغا ئېرىشكەن بۇ كىشىلەرنىڭ ئۆزىمۇ يەنە قانچىلىك خۇشال ـ خۇرام تۇرمۇش كەچۈرەتتى ـ ھە ! ئېيتقىنا ماڭا، يەر ئانا، ئېيتقىنا ماڭا ھەقىقەتنى: كىشىلەر ئۇرۇش قىلماي ياشىسا بولمامدۇ؟

ـــ قىيىن سوئال قويدۇڭغۇ، تولغاناي. مەن بىلگىنىمدىن بېرى، ئادەم ئادەم بولۇپ يارىتىلغاندىن بېرى ئۇرۇشقىنى ئۇرۇشقان. بەزى ئۇرۇشلاردا مۇتلەق قىرىلىپ، نام ـ نىشانسىز كەتكەن ئەللەرمۇ بولغان، كۈلى كۆككە سورۇلۇپ، تىرىك جان قالماي، خانۇەيران بولغان شەھەرلەرمۇ بولغان. نەچچە ئەسىرلەر ئادەمزات ئىزىغا زار بولۇپ، قۇيقۇرۇق ياتقان ۋاقىتلىرىمۇ

بولغان. هەر قېتىم ئۇرۇش چىققاندا، گەپ ئۇقمىدىغانلارغا: «ئۇرۇشماڭلار، قان تۆكمەڭلار!» دەپ كەلدىم. ھازىرمۇ ئېيتىمدىغان سۆزۈم شۇ: «ھەي ئادەملەر، دۇنيانىڭ ھەممە يېرىدە ياشىغۇچى ئادەملەر، سىلەرگە نېمە كېرەك، يەرمۇ؟ مانا مەن يەر، بىچارە ئادەم بالىسىغا يېتىمەن، مېنى تالىشىشىڭلارنىڭ كېرىكى يوق، ماڭا ئىناقلىق كېرەك! ئەمگەك كېرەك! ھەيدەپ ئازراق ئۇرۇق چاچساڭلار، سىلەرگە دۆڭە - دۆڭە ئاشلىق بېرىمەن. جىرىم تىكىپ قويساڭلار، چىنار قىلىپ بېرىمەن. باغ قىلىپ قويساڭلار، مېۋە بېرىمەن. مال باقساڭلار، ئوتلاق بولۇپ بېرىمەن. ئۆي سالساڭلار، تام بولۇپ بېرىمەن. ئۇرۇق - ئەۋلادىڭلار كۆپەيسە، سىلەرگە چىرايلىق قورۇ - جاي بولۇپ بېرىمەن. مەن تۇغمەيمەن، مەن خەسىس ئەمەسمەن، مەن پۇتمەس - تۇگىمەس كانمەن، مەن ھەممىڭلارغا تەڭ يېتىمەن!» دەيمەن. سەن ئەمدى، تولغاناي، ئادەم بالىسىنىڭ ئۇرۇش قىلماي تىنچ ياشىشى مۇمكىن ئەمەسمۇ، دەپ سوراۋاتىسەن. بۇ مېنىڭدىن ئەمەس، سىلەردىن — ئادەمزاتتىن، ئىرادە ۋە ئەقىل - ئىدراكىڭلاردىن.

— ئويلاپ باقمىنا، قەدىردان دالام، سېنىڭ ئەڭ جەسۇر ئەمگەكچىلىرىڭ، ئەڭ مۇنەۋۋەر ئۇستىلىرىڭنىڭ ھەممىسى ئۇرۇشتا قىرىلىپ تۇگىدىغۇ! مەن بولسام بۇنداق ئىشنى ياقتۇرمايمەن، جان - تېنىم بىلەن ياقتۇرمايمەن! كىشىلەر ئۇرۇشنىڭ يوللىرىنى توسۇۋېتەلەيدۇ ۋە توسۇپ تاشلىشى كېرەك.

— مېنى ئۇرۇشنىڭ زەخمىتىنى تارتمايدۇ دەمسەن، تولغاناي؟ ياق، مەن قاتتىق ئازابلىنىمەن. مەن بۇ دېھقانلارنى بەكمۇ سېغىنىمەن، بالىلىرىنى — بۇ دېھقانلارنى مەڭگۇ ياد ئېتىمەن، لېكىن مەن سۇۋانقۇل، قاسىم، جاينىاقنى ۋە قۇربان بولۇپ كەتكەن بارلىق جەڭچىلەرنى مەڭگۇ قايتۇرۇپ كېلەلمەيمەن. يەر ۋاقتىدا ھەيدەلمەي، زىرائەتلەر ۋاقتىدا سۇغىرىلماي، خامان ۋاقتىدا ئېلىنماي قالغان چاغلاردا، مەن ئۇلارنى: «كېلىڭلار،

پالۋان دېھقانلىرىم، كېلىڭلار، بالىلىرىم، تېزرەك ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ كېلىڭلار، قۇرۇپ كېتىۋاتىمەن !» دەپ چاقىرىمەن. شۇ چاغدا كەتمەننى كۆتۈرۈپ سۇۋاتقۇل كەلسە، قاسىم كومبايىننى ھەيدەپ ئورمىغا چۈشسە، خامانغا ھارۋىسىنى ھەيدەپ جايناق كەلسە، قانداق ياخشى ئىدى ـ ھە ! بىراق، جاۋاب يوق...

ـــ سەنمۇ ماڭا ئوخشاش باغرى قان زەردابى بىلەن تولغانلاردىن ئىكەنسەن، غەمخور دالام، سەنمۇ ماڭا ئوخشاش سېغىنىدىكەنسەن، سەنمۇ ماڭا ئوخشاش يوقلايدىكەنسەن. رەھمەت ساڭا، جانجىگىرىم يەر !

9

ئۇرۇشنىڭ ئۇچىنچى ۋە تۆتىنچى يىلىغا بارغاندا كىشىلەر ھەم شادلاندى، ھەم قايغۇردى: دۇشمەننى قەدەممۇقەدەم چېكىنىدۇردۇق، بۇنىڭغا ئىچ ـ ئىچىمىزدىن خۇشال بولاتتۇق، لېكىن تۇرمۇشىمىز بارغانسېرى ئوسالىشىپ بارماقتا ئىدى. كۇزدىغۇ بىر ئامالىنى قىلاتتۇق: كىشىلەر ئېڭىزلاردا باش تېرەتتى، كۆكتاتلىقىدىن ئاز ـ تولا ياڭيۇ ئالاتتى، لېكىن قىشنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن باشلاپ ئاچارچىلىق بولۇشقا باشلىدى. بولۇپمۇ ئەتىيازدا ۋە يازنىڭ سېرىقتال ۋاقتىدا ئەھۋال خېلى ئېغىرلاشتى. بەزىلەر كۇنىنى ئاران ـ ئاران ئۆتكۇزەتتى، يەيدىغىنى ئوت ـ چۆپلەرنىڭ يىلتىزى ۋە كۆك ئوت، ئىچىدىغىنى ئانچە ـ مۇنچە سوت ئارىلاشتۇرۇلغان قايناق سۇ ئىدى. ئالىمان ئىككىمىز ئىشقا چىقاتتۇق، پىشىمىزدىن تارتىدىغان بالا يوق ئىدى. بالا بولۇپ پىشىمىزدىن تارتسىچۇ ! بالىلىق ئائىلىلەردە قورساقلىرى پومپايغان، يۈزلىرى ئىششىغان بالىلار ساڭا قاراپ، بىر بۇردا نان بەرسەڭ دەپ ئۇن ـ تىنسىز قولىنى سۇنغىنىدا، چىداپ تۇرالماي كېتەتتىڭ. ئەگەر كىشىلەر ماڭا: «سەنمۇ ئالدىنقى سەپكە بېرىپ جەڭ قىلىپ ئۆلسەڭ،

ئۇروش ئاخىرلىشاتتى. بالىلارنىڭ قورسىقى توياتتى» دېسە، مەن قىلچە ئىككىلەنمەستىن ئالدىنقى سەپكە ئاتلىناتتىم.

مەن ئېچىرقاپ تۇرغان بالىلارنىڭ كۆزىنى كۆرمىسەملا، شۇكۇر قىلاتتىم. بىر كۈنى مەن بۇ ئويۇنى ئالمانغا ئېيتسام، ئۇ ماڭا قاراپ قويۇپ جاۋاب بەردى:

ــ مەنمۇ شۇنداق قىلغان بولاتتىم. هەممىدىن يامىنى بالىلار نېمە ئۈچۈن ئاچلىققا چىداشلىق بېرىش كېرەكلىكىنى بىلمەيدۇ - ده. چوڭلارغۇ ئۆزىگە تەسەللى بېرىپ، ئاچارچىلىقنىڭ سەۋەبلىرىنى چۈشىنىپ، بۇ كۈنلەرنىڭ هامان ئۆتۈپ كېتىدىغانلىقىنى بىلىدۇ. بالىلار بۇنى بىلمەيدۇ - ده. ئۇلارنىڭ دادىلىرى ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگۈچە، ئۇلارنى ئاشلىق بىلەن تەمىنلىشىمىز لازىم. سىز بىلەن مەن مۇشۇ ئىش ئۈچۈنلا بۇ دۇنيادا قالغانمىز، ئاپا. ئۇنداق بولمىغاندا تىرىك يۈرۈشنىڭ نېمە ئەھمىيىتى بولسۇن...

هەممە ئىش بىر پۈتۈن هالدا ئۇرۇشقىلا مەنسۇپ بولۇپ كەتتى: هايات دەمسىز، ئەمگەك دەمسىز، ئىرادە دەمسىز، هەتتا بالىلارنىڭ تامىقى ــ هەممىسى تاكى ئاخىرقى بىر بۇردا نانغىچە پۈتۈنلەي ئۇرۇشنىڭ بالاخور قارنىغا كىرىپ كەتتى. لېكىن، ئۇرۇشقا هېچنېمىسىنى ئاتىغۇسى كەلمەيدىغان كىشىلەرمۇ بولدى. بۇنداق كىشىلەرنىچۇ، يوشۇرۇشنىڭ نېمە هاجىتى بار. ئۇلار هەتتا نېنىمىزدىن بىر پارچىنى ئەكەتتى.

بىرمەھەل مەن تېڭىرقاپ قالدىم. بۇ ۋەقە 1943 - يىلى قىش پەسلىنىڭ ئوتتۇرىلىرىدا، ئوتتۇرىلىرى بولمىسا ئاخىرلىرىدا يۈز بەرگەنىدى. ئىشقىلىپ كەڭ دالادا تاپتاقىر يەرلەر قارىيىپ قالغان بولسىمۇ، لېكىن دېرىزىلەردە كېچىسى مۇز تۇڭلاپ قالاتتى.

تۇننىڭ قايسى ۋاقىتلىرىكىن، كۆپچىلىك ئاللىقاچان ئۇيقۇغا كەتكەن ــ كىمدۇر بىرى ئۇشتۇمتۇت دېرىزىنى چېقىۋەتكۈدەك قاتتىق چەكتى.

ـــ تولغاناي ! تۇر ئورنۇڭدىن ! ئويغان !
بىز چۆچۈپ كەتتۇق، ئالىمان ئىككىمىز سەكرەپ ئورنىمىزدىن تۇرۇپ كەتتۇق.
ـــ ئاپا ! ـــ دېدى ئالىمان قاراڭغۇدا بىر خىل غەلىتە ھادىسىنى كۆرگەندەك پەس ئاۋاز بىلەن.
ئېخ ! ئالۇۋندەك دائىم خىيالدىن كەتمەيدىغان ئۇمىد شۇ چاغدا مېنىڭ قەلبىمگىمۇ بىر ئۇچقۇن تاشلاپ، مېنى ھەم چۆچۈتكەن، ھەم خۇشال قىلغانىدى: «بىزنىڭ ئۆيدىن كەتكەنلەردىن بىرەرى قايتىپ كەلدىمۇ، نېمە؟» دېگەن ئوي خىيالىمغا كەلمەسمۇ ! شۇنىڭ بىلەن يۈزۈمنى دېرىزىگە ياقتىم:
ـــ كىمسەن؟ سەن كىم؟
ـــ بۇ ياققا چىق، تولغاناي ! چاققانراق بول، ئاتاخانىغا ئوغرى كىرىپتۇ ! ـــ دېگەن جاۋاب كەلدى دېرىزە سىرتىدىن.
ئالىمان چىراغ يېقىۋاتقاندا مەن ئىتتىك ئۆتۈكۈمنى كىيىپ، چاپىنىمنى يېپىنچاقلاپ سىرتقا ئۆزۈمنى ئاتتىم. يۈگۈرۈپ ئاتاخانىغا كەلسەك، كولخوز رەئىسى بىلەن يەنە بىرنەچچەيلەن شۇ يەردە ئىكەن. ئابايا بىرنەچچە ئوغرى سامان يورغا بىلەن قوشۇپ يەنە ئىككى ئاتنى (بىز سامان يورغىنى كولخوزغا تاپشۇرۇۋەتكەنىدۇق) ئوغرىلاپ كېتىپتۇ. بۇلار ئەتىتىمىزدە يەر ھەيدەش ئۈچۈن تەييارلانغان ئەڭ ياخشى ئاتلار ئىدى. ئات باقارنىڭ ئېيتىشىچە، يېرىم كېچىدە ئاتلارغا ئوت سېلىش ئۈچۈن ئاتاخانىغا كەلگەندە، ئاتخانا قاپقاراڭغۇ تۇرۇپتۇ، چىراغلارمۇ ئۆچۈپ قاپتۇ. ئۇ چىراغنى شامال ئۆچۈرۈپ قويغان ئوخشايدۇ دەپ ئويلاپ، چىراغ يېقىشقا ئالدىرىماپتۇ، سەپسېلىپ قارىسا چەتتىكى ئۇچ ئوقۇردا ئات يوق تۇرغۇدەك.
ئۇ چاغلاردا قوشقا سالىدىغان ئۇچ ئاتنىڭ يوقلىشى ئون تىراكتورنىڭ يوقالغىنىغا باراۋەر ئىدى. چوڭقۇرراق قىلىپ ئېيتقاندا، بۇ ھادىسە ئالدىنقى سەپتىكى ھەربىر جەڭچىنىڭ قولىدىن بىر بۇرىدىن نانىنى تارتىۋالغانغا باراۋەر ئەمەسمىدى.

ئۇيغۇر كتاب نوپۇسى www.uyghurkitap.com

هەممىمىز ئاتلىنىپ، بەزىلەر ئوقلانغان مىلتىقلىرىنى ئېلىپ قوغلاپ كەتتۇق. بۇ ئوغرىلارغا يېتىشىۋالمىدىغان بولساق، ئۇلارغا ھەرگىز ئىچ ئاغرىتمايتتۇق، خۇدا ھەققى ئۇلارنى ساق قويمايتتۇق !

ئاۋۇلنىڭ سىرتىغا چىقىپ بىرنەچچەيلەن بىر گۇرۇپپا بولۇپ ھەر تەرەپكە قاراپ ئىزدەپ ماڭدۇق. مېنىڭ مىنگىنىم نەسىللىك ئايغىر ئىدى، چاپىمەن دەپ تۇراتتى. مەن تىزگىننى قويۇۋەتتىم. جانىۋار قامچا تەگكۈزمەي، چوڭ يولدىن ئۆتۈپ، مېنى تاغ تەرەپكە ئېلىپ ماڭدى، يەنە ئىككىيلەن ئارقامدىن ماڭدى. بىر ۋاقىتلاردىن كېيىن ئارقامغا قارىسام، ئۇلار باشقا تەرەپكە كېتىپ قالغانمۇ، كۆرۈنمەي قالدى. بۇنداق چاغلاردا ئېزىپ كېتىش ھەيران قالارلىق ئىش ئەمەس ئىدى، چۈنكى ئاي چىقىقان بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ غۇۋا نۇرىدا يىگىرمە قەدەم نېرىدىكى نەرسە قاپقاراڭغۇ بولۇپ كۆرۈنەتتى. لېكىن، ئۇ چاغدا مەن بۇنى ئويلىماي، قانداق قىلىپ ئوغرىلارغا يېتىشىۋالارمەن دېگەنلا ئويلايتتىم. ئەپسۇسكى، ئاتنىڭ مېنى قەيەرگە ئەكەلگەنلىكىگە دىققەت قىلماپتىمەن. ئات بىردىنلا توختىدى، قارىسام ئالدىمدا چوڭقۇر يار ـــ تاغ ئېتىكىگە كېلىپ قاپتىمەن. قارىيىپ كۆرۈنگەن دۆڭلەرنىڭ ئۈستىدە ئاي ئاستا مىدىرلاپ، يۇلتۇزلار جىمىرلاپ، ئاسمان پارقىراپ تۇراتتى. ئەتراپتا ھېچقانداق چىراغ يورۇقى كۆرۈنمەيتتى. ئاستا يەلپۇپ تۇرغان شامال يەرنى يالاپ، قۇرۇپ قاقشال بولۇپ قالغان قورايلارنىڭ قەددىنى پۈكۈپ، ئاستا پۇشتەك چالاتتى. قەدىمىي قەبرىستانلىقتا ھۇۋقۇشلارنىڭ ئۈنى ئاڭلىنىپ تۇراتتى.

مەن ئاتنى دېڭىتىپ يارلىققا چۈشتۇم، ئەتراپ جىمجىت. بىر تۇلكە ئۇركۈپ، چىغ تۇۋىدىن چىقتى ـ دە، ئاينىڭ غۇۋا يورۇقىدا كۇل رەڭ بولۇپ چېپىپ كەتتى.

مەن ئاۋۇلغا قايتتىم. يارلىقنى بويلاپ كېلىۋېتىپ ئېسىمگە چۈشتى: جېكشەنقۇل دېگەن بىرەيلەن ئەسكەرلىكتىن قېچىپ

كەپتۇمىش، يېنىدا ئىككى ھەمراھىمۇ بار ئىكەن، ئۇلار ساری تۇزدىن كەپتۇمىش ۋە تاغدا يوشۇرۇنۇپ يۈرەرمىش، دېگەن گەپلەر تارقالغاندا، مەن ئۇنىڭغا ئانچە ئىشەنمىگەنىدىم. ئادەملەر ئۇرۇشتا ئوت ئىچىدە جان ئېلىپ، جان بېرىپ كۈرەش قىلىۋاتسا، قانداق قىلىپ بۇلار ئۆز بېشىنى ئېلىپ قېچىپ، بۇ يەردە يوشۇرۇنۇپ يۈرسۇن؟ بۇنداق يۇزى قارىلار بولماس، دەپ ئويلاپتىكەنمەن. بىراق، مەن بىردىنلا بۇنىڭدىن شۇبھىلىنىپ قالدىم. ئاۋۇلدىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى بەش قولدەك بىلىمىز. ئۇلاردىن ئات ئوغرىلىغۇدەكلەر چىقمايدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئات دېگەن ياقىغا قىستۇرۇپ قويسا بولغۇدەك بىر تال يىڭنە ئەمەس، يەنە كېلىپ بىر يولىلا ئۇچ ئاتنى ئوغرىلاپ كەتكەن تۇرسا. ئەھۋالدىن قارىغاندا بۇ ئوغرىلار باشقا بىر ياقتىن كەلگەن بولسا كېرەك. بۇ ئوغرىلار چوقۇم تاغ ئارىلىرىدا ياكى يايلاقتا ئاچ بۆرىلەردەك چېپىپ يۈرگەن بىرنېمىلەر. ئەگەر جېكشەنقۇل راست ئەسكەرلىكتىن قېچىپ كەلگەن بولسا، بۇنى شۇ قىلغان، دەپ ئويلىدىم مەن. لېكىن، ئېنىق بىرنېمە دېيەلمەيتتىم، چۈنكى ئوغرىنى كۆز بىلەن كۆرگىنىم، قول بىلەن تۇتۇۋالغىنىم يوق.

بۇ ئۇچ ئات قوش چىشلىق سوقىغا قېتىلىدىغان ئاتلار ئىدى. ئامالسىزلىقتىن، سوقىنى رېمونت قىلىپ، تۆت غۇنانى كۆندۇرۇپ سوقىغا قاتتۇق. بىچارىلەر، نېمە ئامالىمىز بار. ئۇرۇق چاچىدىغان ۋاقىت كېلىپ قالغان تۇرسا، ھېچقانداق ئىشنى كۈتۈپ تۇرۇشقا بولمايتتى ـ دە، ئوغرى ئۇياقتا تۇرسۇن، خۇدانمۇ ئۇنتۇپ كېتىدىغان ۋاقىت باشلاندى. ھاياتىمدا ئەڭ مۇشەققەتلىك كۆكلەم شۇ چاغدا بولدى. ئەلدە نېمە بولاتتى، ئەلدە گۇناھ يوق. ئىشلىسەك دەيدۇ، يەنە كېلىپ غەيرەت بىلەن ئىشلەيدۇ، لېكىن قورساقتا بىرنېمە بولمىغاچقا ھېچقانچە ئىش قىلالمايتتى. بۇرۇن كىشىلەر بىر كۈندە پۈتكۈزىدىغان ئىشنى بىر ھەپتىدە ئاران پۈتكۈزەتتى. ئىشقا دەخلى يەتكىلى، تېرىقچىلىق ۋاقتى ئۇزىراپ كەتكىلى تۇردى، ئۇنىڭ ئۈستىگە

كولخوزدا ئوزۇقلۇقمۇ يېتىشمەيتتى. ئامباردا بار - يوقىنى سىيرىپ - سۈپۈرۈپ، ھەربىر دانىنى بىر تالدىن تېرىۋېلىپ، ئەترەتنىڭ پىلانىنى تەسلىكتە ئورۇنلىدۇق.

شۇ كۈنلەردە تۇرمۇشىمىز توغرۇلۇق بەك باش قاتۇردۇم. ئەمگەك كۈنىگە ھېچ نەرسە ئالالمىسا، سەرگەردان بولۇپ ياقا يۇرتلارغا چىقىپ كېتىش كېرەكمۇ؟ ياق، بۇنداق بولسا، ھەممە ئىش تۈگەيدۇ. لېكىن، قانداق ياشاش كېرەك؟ كۆپ بولسا كۈزگىچە چىدارمىز، مۇشكۈل قىشىنمۇ چىقىرارمىز، لېكىن شۇنىڭدىن كېيىن كېلىدىغىنى ئەتىيازغۇ. ئۇ چاغدا يەنىلا يېرىم ئاچ - يېرىم توق ئۆتىدىغان، كۈندىن - كۈنگە ئاجىزلاپ كېتىۋاتقان كىشىلەرنى ئىشقا چىقىشقا زورلىماي ئىلاج يوق - دە. ئىشلىمىسە بولمايدۇ - دە.

مەن ئۇيان ئويلاپ - بۇيان ئويلاپ، كېچىلىرى كۆزۈم ئۇيقۇغا بارماي، ئاخىر بىردىنلا كاللامغا بىر خىيال كەلدى: ئاۋۇلنىڭ سىرتىدا بىكار ياتقان كىچىكرەك بىر پارچە يەرنى تۇلۇق ھەيدەپ تېرىۋەتسەك، چىققان ئاشلىقنى ئائىلىلەر بويىچە بۆلۈپ بەرسەك، دەپ ئويلىدىم. مەن كولخوز رەئىسى بىلەن مەسلىھەتلىشىپ، بۇ پىكرىمنى رايونغا قەدەر ئېيتتىم، چۈشەندۈردۈم، دۆلەتنىڭ پىلانىنى چوقۇم ئورۇنلايمىز، بۇنىسى پىلانىنىڭ سىرتىدا بولىدۇ، كۆپچىلىك كۈچ چىقىرىدۇ، مەھسۇلات پۈتۈنلەي ھەرقايسى ئائىلىلەرگە ئەمگەك كۈنىگە قاراپ تەقسىم قىلىپ بېرىلىدۇ، مۇشۇ يول بىلەن كۆپچىلىكنىڭ قىيىن ئۆتكەلدىن ئۆتۈۋېلىشىغا ياردەم بەرمەكچىمىز، دېدىم. ئۈستەل يېنىدا تۇرغان بىرەيلەن ئۇپۇل - توپۇل مېنى ئەيىبلەپ كەتتى:

— ھە، سىز ستالىنىڭ كولخوز نىزامنامىسىنى بۇزماقچىمۇ؟

— كۆتۈر بۇنداق نىزامنامەڭنى ! ئەگەر بىز ئاچلىقتىن ئۆلسەك، سىلەرنى كىم باقىدۇ؟ ! — دېدىم مەن ئاچچىقىمغا چىدىماي.

— بىلەمسىز، — دېدى ئۇ، — نېمىشقا ماكار موزايىنى قوغلىمايدۇ؟

— بىلمەن. ئەگەر ئۇ ئاشۇ سەۋەبتىن يېنىكلەپ قالمىدىغان بولسا، سىلەر شۇنداق قىلمۇھىرىكلار. بىراق سىلەر ئوبدانراق ئويلاپ بېقىڭلار، بىز ئىشقا يارىماي قالساق، كىم ئالدىنقى سەپتىكى جەڭچىلەرگە نان يەتكۈزۈپ بېرىدۇ؟

كۆپچىلىك غۇلغۇلا قىلىشىپ، بىرھازادىن كېيىن ئوپۇر - توپۇر بولۇپ رايونلۇق ئىجرائىيە كومىتېتقا باردۇق. قىسقىسى، ئۇلار تەستىقلاشتى ۋە شەخسلەر ئۆزلىرى مەسئۇل بولىدۇ، دېدى. گەپ كىمنىڭ مەسئۇل بولىدىغانلىقىدا ئەمەس، بەلكى ئۇرۇقلۇقتا بولۇپ قالدى. كولخوز قۇيقۇرۇق بولۇپ قالغان، ھەممە ئۇرۇقلۇق چېچىلىپ بولغانىدى. ئۇيان ئويلاپ - بۇيان ئويلاپ، ئاخىر ئەترەت بويىچە قېرى - چۇرى، چوڭ - كىچىك ھەممىنى يىغىپ يىغىن ئاچتىم. بۇ يىغىن يىغىن بولماي، ئائىلە كېڭىشىدەك بىرنېمە بولدى.

— قېنى، ئويلاپ كۆرۈڭلار، قانداق قىلساق بولار؟ — دېدىم مەن، — چېچىلغان ئۇرۇقلۇقتىن ئۇمىد كۈتمەڭلار. سىلەرگە مەلۇم، ئۇنىڭ ھەممىسى ئالدىنقى سەپ ئۇچۇن تېرىلغان. قالىدىغىنىمۇ ئۇرۇقلۇققا ئېلىپ قويۇلىدۇ. ئەگەر ئۇرۇقلۇق تاپالمساق، ئاشلىق تېرىپ، ئالغان ھوسۇلنى كۆپ بالىلىق ئائىلىلەرگە، قېرى - چۇرى، يېتىم - يېسىرلەرگە ئۈلەشتۇرۇپ بېرىمىز. ماڭا ئىشەنسەڭلار، بۇ يۇكنى مەن چوقۇم ئۇستۇمگە ئالىمەن. ھەربىر ئىلارنىڭ ئاستىدىكى ۋە ئوراڭلارنىڭ تېگىدىكى ئاشۇ كىچىككىنە قىممەتلىك ئاشلىقىڭلارنى ئۇرۇقلۇققا بەرسەڭلارلا بولدى، گەپ مانا شۇ يەردە. مېنىڭدىن رەنجىمەڭلار. ئاغزىمىزدا چاپناپ تۇرغان ناندىن ئازراق بولسىمۇ تېجەيلى، ئاچ قالساقمۇ چىدايلى، بىز سۇت، قېتىق ئىچىپ بولسىمۇ ئورما ۋاقتىغا ئۇلىشۇالساقلا، بىز يەرگە چاچقان ھەربىر تال ئۇرۇق بىزنى مول ئاشلىق بىلەن مۇكاپاتلايدۇ. غەيرەت قىلىڭلار،

ئۇيغۇرچە كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

تۇغقانلىرىم، چىشكىلارنى چىك چىشلەپ ئۆتۈكلار، ئۆزۈكلار ئۇچۇن، بالىۋاقلىرىكلار ئۇچۇن بۇ ئىشنى باتۇرلۇق بىلەن ئۇستۇكلارغا ئېلىكلار، ئاياپ ئولتۇرماكلار. ئانىلىق ھۆرمىتى بىلەن مېنىك گېپىمگە ئىشىنىكلار. ۋاقىتنى غەنىيمەت بىلىپ ئۇرۇق چېچىۋالايلى. كۆچەتلىك ماكا ياردەم بېرىكلار ...

ئادەملەر يىغىندا خوپ دېگىنى بىلەن، ئىش باشلانغاندا بەك قىيىن بولدى، قورقۇنچلۇق بولدى دېسەممۇ بولىدۇ. كۆپ بالىلىق ئانىلار ئۆيۈمگە كېلىپ دۇنيادىكى ھەممە نەرسىنى — ئۇرۇشنى، مۇنداق مۇشكۈل ھاياتنى، بالىلارنى، كولخوزنى ۋە مېنى تىللاپ قارغاشقانلىرىدا ناھايىتى قورقۇنچلۇق ھېس قىلدىم. كىشىلەرگە ناھايىتى قىيىن ئىدى، شۇنداق بولسىمۇ ھەربىر ئادەم قولىدىن كېلىشىچە بەردى: بەزىلەر يېرىم پۇت، بەزىلەر بىر چاكىگال بولسىمۇ بەردى. خەقنىك ئەك ئاخىرقى ئازغىنە ئاشلىقىنى بېرىۋاتقانلىقىنى بىلىپ تۇرساممۇ ئېلىۋەردىم. كۆچىلىكىنىك بەرگەن ئاشلىقىنى يىغىپ تاغارغا سېلىۋەردىم. ھارۋا بىلەن ئۆيمۇئۆي يۈرۈپ، بەزىلەرگە ياخشى گەپ قىلىپ، بەزىلەرگە يالۋۇرۇپ، بەزىلەرگە يامان گەپ قىلىپ، ھەتتا ئېيتىشىپ بولسىمۇ يىغدىم. پەقەت بىرلا ئىشتىن كۆڭلۈم ئەمىن ئىدى: كۈزدە خەق ماكا رەھمەت ئېيتىدۇ، كۈزدە بىر چاكىگال ئۇرۇقلۇق بىزگە بىر پۇت ئاشلىق بېرىدۇ.

قوشنام بىچارە ئايشە بىلەن ئېيتىشقان ئاشۇ ھالەتنى ئۆمۈرۋايەت ئەستىن چىقارمايمەن. ئېرىدىن ۋاقىتسىز بالدۇر ئايرىلىپ (ئېرى زامانباي ئۇرۇشتىن ئىلگىرىلا قازا قىلىپ كەتكەن)، غەم ـ غۇسسە ئىچىدە قالغان ئايشە كېسەلچان ئىدى، سەل ـ پەل ياخشى بولۇپ قالغان ۋاقىتلىرىدا ئىشلەپ يالغۇز ئوغلى بېكتاشنى بېقىپ چوك قىلغانىدى. ئەمدىلىكتە ئۇ ئۆزىنىك كۆكتاتلىقىدا يېنىك ئىشلارنى ئاران قىلاتتى، بىرلا ئىنىكى بار ئىدى، ئايشە مۇشۇ سىيىرگە يۆلىنىپ ئوغلىنى بېقىپ چوك قىلغان. ھازىر بېكتاش كولخوزدا خېلى ياخشى

ئىشلەيتتى. ئاشۇ كۈنى ئۇرۇقلۇق يىغىدىغان هارۋىنى مەن بېكتاشقا هەيدەتكۈزگەنىدىم. ئۇلارنىڭ ئۆيىنىڭ ئۈدۈلىغا كەلگەندە، ئۇنىڭدىن سورىدىم:

— بېكتاش، سىلەرنىڭكىدە ئازراق بىرنېمە بارمۇ؟

— ئازراق بار، — دېدى يىگىت سەل دېلىغۇل بولۇپ، — مەشنىڭ ئارقىسىدا، توۋرىدا.

— يۈگۈر، ئەمىسە كىرىپ ئاچىق، — دېدىم مەن.

— ياق، تولغاناي ئاپا، ئۆزىڭىز بېرىپ ئېلىڭ، — دېدى ئۇ يالۋۇرۇپ.

شۇ كۈنلەردە ئايشە ئۆيدە ئاغرىپ ياتاتتى. ئۆيگە كىرسەم، بېلىگە تېۋىت شالنى ئىسسىق ئوراپ كىگىزدە ئولتۇرغانكەن.

— ئەل قاتارى بېرىدىغىنىڭنى بەرگىن، ئايشە، — دېدىم مەن.

— بار ـ يوقى ئاشۇ، — دېدى ئۇ توۋرىنى كۆرسىتىپ.

— قانچىلىك بار؟ سەن بەرسەڭ كۆرۈملۈككە بەرمەيسەن، ئۇرۇقلۇق قىلمىز. يەرنى هەيدەپ تەييار قىلىپ قويدۇق، ئۇرۇق چاچساقلا بولدى. ۋاقىتنى ئۆتكۈزمە، ئايشە، — دېدىم مەن سۆيلەپ.

ئايشە كالپۇكىنى چىشلەپ ئۇندىمەستىن بېشىنى سىلىپ ئولتۇراتتى. لەنىتى يوقچىلىقەي، ئادەمنى قانداق خارلايدۇ ـ هە!

— ئايشە، ئويلاپ كۆرگىن، مۇشۇ ئون كۈن، ئون بەش كۈننى بىرنېمە قىلىپ ئاسانراق ئۆتكۈزەرسەن، لېكىن ئالدىمىزدا قىش بار، كېلەر يىلى ئەتىياز بار، بۇنى ئويلىماق كېرەك. بالاڭ ئۇچۇن سېنىڭدىن تىلەيمەن، ئايشە. قارىغىنا، ئەنە كۇچىدا هارۋىدا كۈتۈپ ئولتۇرۇپتۇ.

ئايشە بېلىنى كۆتۈرۈپ يالۋۇرغان قىياپەتتە ماڭا قارىدى:

— ئەگەر ئۇرۇقلۇق بولسا، مەن سېنىڭدىن ئايايتتىمۇ، تولغاناي. ئۆزۈڭ كۆرۈپ تۇرۇپسەنغۇ، مەن مۇشۇنداق يېرىم جانمەن، قوشنامسەنغۇ ئاخىر ...

كۆڭلۈم ئېرىپ بوشىشىپ كەتتىم، بىراق كۆڭۈلچەكلىكنى شۇ زامانلا ئىرغىتىپ تاشلىدىم.

ــ هازىر مەن سېنىڭ قوشنىڭ ئەمەس، ئەتىرەت باشلىقى مەن ! ــ دېدىم مەن قىلچە يۇز ـ خاتىر قىلىپ ئولتۇرماي، ــ مەن خەلق نامىدىن سېنىڭ مۇشۇ كىچىككىنە ئاشلىقىڭنى ئەكېتىمەن ! ــ مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ توۋرىنى قولۇمغا ئالدىم.

ئايشە ئۇندىمەستىن بېشىنى ئىككىنچى تەرەپكە بۇرىدى.

توۋرىدا ئالتە ـ يەتتە كىلوگىرامچە بۇغداي بار ئىكەن. ئېلىپ ماڭاي دەپ ئويلىدىم ـ يۇ، جۇرئەت قىلالمىدىم. يېرىمىنى بىر چوڭ تاۋاققا تۆكۈپ قويدۇم.

ــ قارا، ئايشە، مەن يېرىمىنى ئالدىم. خاپا بولمىغىن، ــ دېدىم مەن ئۇنىڭغا.

ئۇ بېشىنى بۇراپ ماڭا قارىدى. قارىسام، كۆز يېشى مەڭزىنى بويلاپ ئېقەكلىرىگىچە كەپتۇ. شۇ چاغدا ئاشۇ ئازغىنە بۇغداينى تاشلاپ كېتىۋەرسەم بولماسمىدى ! ئۇرۇقلۇق يىغىش ئاقىۋىتىنىڭ بۇنداق بولۇشىنى كىم بىلىپتۇ. توۋرىنى ئالدىم ـ ده، ئۆيدىن ئوقتەك ئېتىلىپ چىقىپ كەتتىم.

ئىككى تاغار ئاشلىق يىغىپتۇق. بىز بۇ ئاشلىقنى تاسقاپ ـ ئادالاپ، بىر ـ بىرلەپ دېگۈدەك تاللاپ چىقتۇق. ھەيدەپ قويغان يەرگە ئۆزۈم بىللە ئاپىرىشىپ بەردىم. شۇ كۈنى مەن بىر كۈن توختاپ تۇرساممۇ بوپتىكەن، تېرىلىپ بولمىغان يەنە بىر پارچە يەر بار ئىدى ئەمەسمۇ، لېكىن مەن ئالدىراپ كېتىپتىمەن، بۇ يەرنىمۇ دەرھال تېرىۋېتەيلى دەپتىمەن. تاڭ غۇۋا يورۇشى بىلەنلا قول بىلەن ئۇرۇق چاچايلى دەپتىمەن. ئۇرۇقمۇ، يەرمۇ تەخ قىلىپ قويۇلغان، ھەممىسى كۆڭۈلدىكىدەك بولغان ئەمەسمىدى.

ئاخشىمى ئىشتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىنمۇ نېمە ئۇچۇندۇر كۆڭلۈم دەككە ـ دۈككە بولۇپ ئولتۇرالمىدىم. كۈندۈزى بېكتاش بىلەن يەنە بىر يېگىت تىرىنىنى ھارۋا بىلەن ئېتىز بېشىغا ئاپىرىپ قويغانىدى. قانداقلا بولسۇن، بالا دېگەن

بالا ـ ده، ئۇلار مەن تاپلىغان ئىشنى قىلغانمىدۇر، دەپ خاتىرجەم بولالمىغانىدىم، شۇ سەۋەبتىن ئالمانغا دېدىم:

ـــ مەن بالىلارنىڭ قېشىغا بېرىپ كېلەي. نېمە قىلىۋاتىدىكىن ئۇلار.

مەن مېڭىپ كەتتىم.

گۈگۈم چۈشۈپ قالغان ۋاقىت ئىدى، ئاۋۇلنىڭ سىرتىغا چىققاندىن كېيىن، ئاتنى چېپىشىغا قويۇۋەتتىم. ئېتىز بېشىغا كېلىپ قارىسام، بىرنەچچە ئۆكۈز قوشقا قېتىلغىنى بويىچە، ھەيدەپ قويۇلغان يەردە تۇرۇپتۇ، يېنىدا ھېچكىم يوق. نېمىشقا شۇ كەمگىچە ئۆكۈزلەرنى قوشتىن چىقارمىدىكىنە، دەپ قوشچى بالىدىن خاپا بولدۇم. بۇ جۈۋاينىمەكلەر نەلەردە يۈرىدىغاندۇر، دەپ ئاچچىقلانغان ھالدا بېكتاشنى ئىزدىدىم، تىرنا ئەكەلگەن ھارۋىنىڭمۇ ئۆرۈلۈپ ياتقىنىنى كۆرۈپ، ئەرۋاھىم قىرىق گەز ئۇچتى. بۇ يەردىمۇ ئادەم كۆرۈنمەيتتى.

ـــ ھەي، بالىلار، سىلەر نەدە؟ ـــ دەپ توۋلىدىم مەن.

ئادەم زاتى يوقتەك ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. ئۇلار بىرەر بالا ـ قازاغا ئۇچرىدىمىكىنە؟ ئۇلار نەگە كەتتىكىنە؟ تېنىم شۇركۈنۈپ كەتتى. ئاتنى دېۋىتىپ كەپىنىڭ يېنىغا كېلىپ ئاتتىن چۈشتۈم ـ دە، سەرەڭگە يېقىپ قارىدىم. بالىلار كەپىدە پۇت ـ قولى باغلانغان، ئاغزىغا ئەسكى لاتا تىقىلغان، كىيىملىرى يىرتىلغان، ئەزايى ـ بەدىنى قان بولغان ھالدا يېتىپتۇ. ئۇلارنى خەقنىڭ ئۇرۇپ كەتكىنى ئېنىق ئىدى. مەن دەرھال بېكتاشنىڭ ئاغزىدىكى لاتىنى ئالدىم:

ـــ ئۇرۇقلۇقچۇ؟ ئۇرۇقلۇق قېنى؟ ـــ قاتتىق توۋلىغانلىقىمدىن ئاۋازىمۇ ئۆزگىرىپ كېتىپتۇ.

ـــ ئۇلار بۇلاپ كەتتى ! بىزنى قاتتىق ئۇردى ! ـــ دېدى ئۇ ئۇنى پۈتكەن ھالدا ۋە بۇلاڭچىلار قېچىپ كەتكەن تەرەپنى بېشى بىلەن كۆرسەتتى.

كېيىنكى ئىشلار ئېسىمده يوق. مەن ئۆمرۇمده ھېچقاچان شۇ ئاخشامقىدەك ئات چاپتۇرمىغان بولسام كېرەك. پىچاق سۆڭەككە يەتكەندە ئادەم ھېچ نەرسىگە قارىمايدىكەن. كېچە بولسا نېمە بوپتۇ، گۆرىستاندەك قاپقاراڭغۇ بولسىمۇ كارىم نېمە. ئۆيۈمگە ئوغرى كىرىپ قۇرۇقداپ قويسىمۇ ياكى ئۆيگە ئوت كەتسىمۇ ھېچبىر ئاغرىنماس ئىدىم. ئەگەر كۆز كۆنلىرى بولۇپ خاماندىن ئون تاغار بۇغدايىنى ئوغرىلاپ كەتسىمۇ ئۇندىمەس ئىدىم: چاشقانلارمۇ دائىم ئاشلىق ئوغرىلىشىدۇغۇ. ئەمما، بىزنىڭ كەلگۈسىمىز مۇشۇ ئۇرۇقلۇقتا ئىدى، مۇشۇ ئۇرۇقلۇقتىن ئېلىنغان ھوسۇلدا ئىدى. ئاھ، ئۆزۈمنى چىمداپ ئۆلتۈرەيمۇ !

ئەنە شۇ سەۋەبتىن مەن بۇلاڭچىلارنى قوغلاپ كەتتىم، كۆپ ئۆتمەي ئالدىمدا بۇلاڭچىلارنىڭ قارىسى كۆرۈندى. ئاتلارنىڭ تاشقا تەگكەن تاقىسىدىن چىققان ئۇچقۇنلار كۆرۈندى. بىرنەچچە بۇلاڭچى بۇغداي قاچىلانغان تاغارنى ئېگەرگە ئېلىپ تاغقا قاراپ قېچىپ كېتىۋاتقانىكەن.

ئۇلارنى كۆرۈپ ۋارقىراشقا، يالۋۇرۇشقا باشلىدىم:

ـــ بۇغدايىنى قويۇپ كېتىڭلار، بۇ دېگەن ئۇرۇقلۇق ! قويۇپ كېتىڭلار ئۇرۇقلۇقنى ! توختاڭلار !

ئۇلار ئارقىسىغا قاراپمۇ قويماستىن چېپىپ كېتىپ باراتتى، ئارىلىق تېزلىكتە قىسقىراپ بارماقتا، مەن ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئەڭ چېتىدە كېتىۋاتقان بىرەيلەن مىنگەن ئاتنىڭ ئارقىسىدىن تونۇدۇم، يۈرۇشىدىن، ئارقا ئالا تۇيىقىدىن تونۇدۇم ـــ بىزنىڭ سامان يورغا ئىكەن. مەن قاتتىق ۋارقىردىم:

ـــ توختا ! مەن سېنى تونۇدۇم ! سەن جېكشەنقۇلسەن ! ئەمدى سەن قۇتۇلالمايسەن ! توختا !

ئۇ ھەقىقەتەن جېكشەنقۇل ئىكەن. ئۇ يېنىدىكى ئادەمدىن ئايرىلىپ، ئاتنى بۇراپ ماڭا قاراپ ماڭدى. قاراڭغۇدا ئوت چاقنىغاندەك بولۇپ گۈمبۈرلەپ ئاۋاز چىقتى. ئېتىم مۆڭكۈپ كېتىپ، ئۇستىدىن دوپپىدەك ئۇچۇپ چۈشتۈم. ئەنە شۇ چاغدىلا

ئۇنىڭ مىلتىق ئاۋازى ئىكەنلىكىنى بىلدىم، مەن تېخى ئېتىم پۇتلىشىپ كەتكەن ئوخشايدۇ دەپتىمەن.

هوشۇمغا كەلگەندىن كېيىن، دۇمبەمنىڭ بىلىنەر - بىلىنمەس ئاغرىۋاتقانلىقىنى هېس قىلدىم، بېشىمدىن قان ئېقىپ تۇراتتى، ئاققان قان خۇددى مۇزدەك بولۇپ گەجگەمگە ئېقىپ چۈشكەنىدى. يېنىمدىكى ئات پۇشقۇرۇپ، ئورنىدىن تۇرۇشقا تىرىشىپ جان تالىشىۋاتقانكەن. ئۇنىڭ كۆكسىدىن ئۆلۈش ئالدىدىكى تىنىق چىقاتتى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئاتنىڭ بېشى يەرگە جاقىدا چۈشتى - دە، جىمىپ قالدى. ئەتراپ جىمجىت، پۈتۈن هايات توختاپ قالغاندەك. مەن مىدىر قىلماستىن ياتتىم، ئورنۇمدىن تۇرغۇدەك دەرمان يوق ئىدى. شۇ بويىچە كۆزۈم يۇمۇلۇپ كەتسە، ئۆلسەم دېدىم. مەن ئۇچۇن هاياتنىڭ ئەھمىيىتى قالمىغانىدى. مەن ئۆزۈمنى قانداق يوقىتىشنى ئويلىدىم. ئەتراپتا چوڭقۇر بىر هاڭ بولسا، چوققىغا چىقىپ، ئۆزۈمنى بېشىمچە ئاتسام، دەپ ئويلىدىم. ئەلگە ئەمدى نېمە دەيمەن، قايسى يۈزۈم بىلەن قارايمەن؟ كۆزۈمگە ياش تولدى، ئاسمانغا قارىسام، نۇرسىز، خىرە سامانيولى قاق ئۇستۇمدە خۇددى ئايشەنىڭ كۆزلىرىدىن ئاققان ياشتەك بوزىرىپ، سارغىيىپ تۇرغانكەن. تىترىگەن لەۋلىرىمنى چىشلەپ، ئەل ئۇچۇن، يۇرت ئۇچۇن سوراپ - تىلەپ، ئايشەلەرنى يىغلىتىپ تارتىۋالغان ئۇرۇقلۇقۇمنى بولاپ كەتكەن قاچقۇنلارنى قارغاپ كەتتىم:

«ئىلاهىم، قان تۆككەن كىشىلەرنىڭ ئۇۋالى تۇتسۇن سىلەرنى! ئۇرۇشنىڭ ئۇۋالىغا كېتەرسەن، جېكشەنقۇل! بۇنداق ياشىغۇچە ئۆلسەڭ بولمامدۇ؟»

شۇنداق قىلىپ مادارىم كەتكۇچە ئۇلارنى تازا قارغىدىم.

مەن ئۇزاققىچە شۇ هالەتتە ياتتىم، بىر ۋاقىتلاردىن كېيىن كىمدۇر بىرىنىڭ ئاياغ تىۋىشى ئاڭلاندى.

— تولغان ئاپا! تولغان ئاپا!

مېنىڭ ئىسمىمنى ئاتاپ چاقىرىۋاتاتتى. يىغلامسىرىغان بۇ

ئاۋازدىن تونۇدۇم ــ بېكتاش. مەن ئاۋاز چىقاردىم. بېكتاش ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ ئالدىمغا يېتىپ كەلدى ـ دە، يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ بېشىمنى ئاستاغىنا كۆتۈردى.

ــ تولغان ئاپا، نېمە بولدىڭىز، ياردار بولۇپ قالدىڭىزمۇ، تولغان ئاپا؟ ــ بېكتاش يىغلىۋەتتى.

ــ ساق ـ سالامەتمەن، بېلىم سەل تۇرغۇزمايۋاتىدۇ، تۇزلىپ قالارمەن، ــ دېدىم مەن ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپ، ــ قارىغىنا، ئات ئوق تېگىپ ئۆلدى، بېكتاش، ــ مەن يەنە بىر ئېغىز گەپ قوشۇپ قويدۇم، ــ بىراق گۆشىنى ئۆي ـ ئۆيلەرگە ئولەشتۇرۇپ بېرەيلى.

ــ بالىلار، بېرى كېلىڭلار. تولغان ئاپام بۇ يەردىكەن، ئامان ـ ئېسەن ئىكەن ! ــ دەپ توۋلىدى بېكتاش.

بالىلار مېنى ھارۋا بىلەن ئۆيگە يەتكۈزۈپ قويدى. ئۆيدە ئىككى ـ ئۈچ كۈن ياتتىم، بېلىمنىڭ ئاغرىقى ياخشى بولمىدى. مانا ھازىرمۇ ھاۋا بۇزۇلسىلا بېلىم ئاغرىيدۇ. شۇ كۈنلەردە نۇرغۇن كىشى مېنى يوقلاپ كەلدى، ھال سورىدى، ئەلگە رەھمەت، رازىمەن. شۇ چاغدا ھېچكىم ھېچنېمە دېمىدى ماڭا. شۇنداق بولسىمۇ كۆڭلۈم تولا يېرىم بولدى. قىلغان ئەمگىكىمىز بىكارغا كەتتى، ھەيدەپ تەييار قىلىپ قويۇلغان يەرمۇ تېرىلمىدى. خەقنى يىغلىتىپ ـ قاقشىتىپ قولدىن تارتىۋالغان ئاشۇ ئۇرۇقلار بۇلاڭچىلارنىڭ غەنىيمىتىگە ئايلىنىپ كەتتى، مانا بۇلارنى ئويلىغانسېرى يۈرىكىم ئېچىشىپ، كۆزلىرىم غۇۋالىشاتتى.

10

ــ گېپىڭ توغرا، تولغاناي. سەنلا ئەمەس، مەنمۇ سەزدىم بۇنى، شۇدىگەر قىلىپ تەييارلانغان، لېكىن تېرىلماي ئاق تاشلانغان ئاشۇ يەر بەدىنىمدىكى ئاغرىق ئېچىلىپ قالغان

جاراھەتتەك ئېچىشىپ، ياز بويى ئاق تۇرمىدىمۇ؟ ! يەر شۇدىگەر قىلىپ تەييارلىنىپ ئۇرۇق چېچىلمىسا، بۇ مەن ئۇچۇن ئەڭ زور جاراھەت ئەمەسمۇ، تولغاناي. ئۇروش بولۇپ كەتكەنلىكتىن قانچىلىك يەر گىياھ ئۇنمەي تاقىر قالدى ـ ھە ! ئۇروش قوزغىغۇچىلار مېنىڭ ئەڭ ئەشەددىي دۇشمىنىم.

ـــ توغرا دەيسەن، يەر ئانام. ئوغلۇم مايسالىبېكمۇ خېتىدە شۇنداق دېمەپمىدى؟ ئېسىڭدىمۇ، ئانا يەر، مايسالىبېكنىڭ خېتى؟

ـــ ئېسىمدە، تولغاناي.

ـــ توغرا، ئىككىمىزنىڭ ئېسىدە. بۇگۇن ئەسلەيدىغان كۇنۇم ئەمەسمۇ، يەر ئانام. بىز بۇگۇنمۇ ئۆتكەن ـ كەچكەنلەرنىڭ ھەممىسىنى ئەسلىدۇق.

ـــ ھەممىنى ئەسلىدۇق، تولغاناي. مايسالبېك سېنىڭ ئوغلۇڭلا بولۇپ قالماستىن، مېنىڭمۇ ئوغلۇم ـــ يەرنىڭمۇ ئوغلى. قېنى، ئۇنىڭ خېتىنى يەنە بىر قېتىم ئوقۇپ بەرگىنە ماڭا، تولغاناي.

11

مەن شۇ چاغدا ئۆيدە ئاغرىپ ياتقىنىمدا، ئاۋۇلداشلىرىم ھال ـ ئەھۋال سوراپ، ھەممەيلەن ئىللىق سۆزلەرنى ئېيتىپ، تۇرلۇك خەۋەرلەردىن، ئىش ـ كۇشلەردىن، ھاۋارايىدىن گەپ قىلىپ، يۇز بەرگەن ۋەقەدىن گەپ ئاچمىغانلىقىدا باشقا سەۋەب بار ئىكەن ئەمەسمۇ. بۇنى مەن كېيىن بىلدىم، لېكىن ئۇلار مېنى نېمىلەرنىڭ كۇتۇۋاتقانلىقىنى بىلەتتىكەن.

بىر قېتىم قوشنام ئايشە قۇيماق سېلىپ يوقلاپ كىردى. ئۆيگە بوسۇغا ئاتلاپ كىرگەندە، ئاشۇ كۇنى قىلغان قىلمىشىمغا قاتتىق ئىزا تارتىپ كەتتىم، سۆز تاپالماي، تىلىم گەپكە كەلمەي ئولتۇرۇپ كەتتىم.

ـــ تولغاناي، خىيالىڭغا ھېچ نەرسىنى كەلتۇرمە، ـــ دېدى

ئايشه، ــ مېنىڭ كۆڭلى بوشلۇقۇمنى كەچۈرگىن. مەن ئاداۋەت ساقلىمايمەن. سەندەك ئايال ئۇچۇن كېرەك بولسا، جېنىمنىمۇ ئايىمايمەن، كېرەك بولسا، يالغۇز ئوغلۇم بېكتاشنىمۇ بېرىمەن. بۇنىڭسىزمۇ ئۇ ئىككى ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىدىكى بالا بولۇپ قالدى. سېنى مېنىڭدىن ئارتۇق كۆرىدۇ، بۇنىڭغا مەن ناھايىتى خۇشال. ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇ ئەقىللىك ئادەم بولىدىغان ئوخشايدۇ...

ــ رەھمەت ئېيتقانلىرىڭغا، ئايشە، ــ دېدىم مەنمۇ.

ئەتىسى سەل ياخشى بولۇپ قالغاندەك بولۇپ، ئۆيدە نېرى - بېرى قىمىرلاپ، هويلىغا چىقتىم. بىراق، هارغىنلىق هېس قىلىپ، دېرىزىنىڭ تۈۋىگە كىگىز سېلىپ، ئاپتاپسىنىپ ئولتۇردۇم. ئالمانىنى ئىشقا چىقىۋەر، دېسەم، رەئىسىمىز بۇگۈنمۇ ئاپاڭغا قاراشقىن، دەپ رۇخسەت بەردى، دېدى، ئوچاققا ئوت يېقىپ كىر - قات يۇدى.

شۇ يىلى ئەتىيازدا، سۇۋانقۇل شۇ زامانلاردا ئۆز قولى بىلەن تىككەن ئاشۇ قېرى ئالما دەرىخى كۆچىگە كېلىپ قايتىدىن ياشارغاندەك هۇپپىدە چېچەكلەپ كەتكەنىدى. باغدا رەڭگارەڭ گۈللەر ئېچىلىپ كەتكەندە هاۋا ئالامەت تازا بولۇپ، نەزەر دائىرىمىز كېڭىيىپ كېتەتتىغۇ. مەن ئەنە شۇ يەردە ئولتۇرۇپ، ئەتراپىمدىكى نەرسىلەردىن لەززەت ئالدىم، بۇ چاغدا پوچتىكەش تېمىر چال كىرىپ كەلدى.

ــ ئامانمۇسەن، تولغاناي، ــ دېدى ئۇ، ــ سالامەتلىكىڭ قانداقراق؟

لېكىن، ئۇ ئادەتتىكىدىن باشقىچە، ئاللىقانداق تەمتىرەپ، ئوڭايسىزلىنىپ، يەڭگىل يۆتىلىپ، ئۆتكەن ھەپتە شامالاپ قالغانىدىم، قارىمامسەن يۆتەل تۇتۇپ كېتىۋاتقىنىنى، ئەجەب قىينىدى - ده ئادەمنى، دېدى ۋە ئانچىكىم يادىغا كېلىپ قالغاندەكلا:

ــ ساڭا بىركىمدىن خەت كەلگەندەك تۇراتتى، ــ دەپ

سومكىسىدىن بىر پارچە خەتنى ئالدى.
مەن ئۇنىڭ مۇنداق سوغۇق قىلىقىغا ھەتتا خاپا بولدۇم:
— نېمىشقا تېزرەك دېمەيسىز؟ كىمدىن كەپتۇ ئۇ خەت؟
— مايسالبېكتىن كەلگەن چېغى، — دەپ غۇدۇرىدى ئۇ.
خۇشال بولۇپ كەتكەنلىكىمدىن بۇ خەتنىڭ ئادەتتىكى ئۇچ بۇرجەكلىك خەت ئەمەس، بەلكى قاتتىق ئاق كونۋېرتقا سېلىنىپ، كونۋېرتقا باسما بىلەن ئادرېس بېسىلغانلىقىغا دىققەتمۇ قىلماپتىمەن. بۇ چاغدا ئالدىنقى سەپتىن يارىدار بولۇپ قايتقان بېكتۇرسۇن دېگەن ئاقساق قوشنىمىز قولتۇق تايىقىغا تايىنىپ كىرىپ كەلدى. ئۇنىڭ ئاران تەسلىكتە مېڭىپ كىرىپ كەلگەنلىكىگە قاراپ، يارىدار بولغان پۇتى يامان بولۇپ كەتكەن چېغى، دەپ ئويلاپ قالدىم. ئۇ بەزىدە بىزنىڭكىگە كېلىپ پاراڭلىشىپ چىقىپ كېتىدىغان. بېكتۇرسۇن سالاملاشقاندىن كېيىن، ئوھۇ، مايسالبېكتىن كەلگەن خەتقۇ، دەپ كونۋېرتنى قولىغا ئالدى.
— قولۇڭ نېمىشقا تىترەيدۇ؟ تايىقىڭغا تايىنىپ تۇرماي بېرىراق كېلىپ ئولتۇرۇپ ئوقۇپ بەرگىنە، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا.
ئۇ كىگىزنىڭ چېتىگە ئولتۇرۇۋېتىپ، ۋاي پۇتۇم، دەپ رەڭگى كۆكىرىپ، پېشانىسىدىن تەر چىقىپ كەتتى. ئۇ تىترەپ تۇرغان قولى بىلەن كونۋېرتنى ئېچىپ، خەتنى ئوقۇشقا باشلىدى. ئاھ ئوبدان بالام، خېتىڭنىڭ بېشىدىنلا ھەممىنى بىلدىم.
«ئاپا، ئاق سۈتىڭىزدىن ئايلىناي، ئاپا ! — دەپ باشلاپتۇ خېتىنى، — مەن سىزنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىڭىزنى بىلمىسەم، بۇ خەتنى يازمايتتىم. سىزنىڭ ئەقىللىك ئىكەنلىكىڭىزگە، غەيرىتىڭىزگە، سىزنىڭ كۈچ - قۇدرىتىڭىزگە ئىشىنىپ بۇ گەپلەرنى يېزىۋاتىمەن. شۇنداق بولسىمۇ نېمىدەپ چۈشەندۇرۇشكە، نېمىدەپ ئېيتىشقا سۆز تاپالمايمەن، ئاق قەغەزنى قارا سىياھ بىلەن بويىپ ئولتۇرۇپتىمەن.
ئاخىر مېنىڭ قىلغان ئىشىمنى توغرا دەپ بىلەرسىز،

بۇنىڭغا ئۆزۈمگە ئىشەنگەندەك ئىشىنىمەن. ھە، ئاپا، سۆزسىز مېنى توغرا قىپتۇ دەرسىز... شۇنداق بولسىمۇ، چۈشەنسىڭىزمۇ، يۇرىكىڭىزنىڭ تېگىدە ماڭا تېخى قويۇلمىغان سوئال قالار: «بالام، قانداق قىلىپ ئۆز ئۆمرۈڭدىن ئۆزۈڭ كەچتىڭ؟ ئادەمگە بىرلا قېتىم نېسىپ بولىدىغان بۇ يورۇق دۇنيا بىلەن نېمىشقا ئۆزۈڭ ئىدالىشىپ كېتىۋەردىڭ؟ مەن سېنى نېمە ئۈچۈن تۇغۇپ، نېمە ئۈچۈن ئۆستۈردۈم؟»، ھەئە، ئاپا، سىز ئاپامسىز، بۇنداق سوئال قويۇشقا ھەقلىقسىز. سىزنىڭ بۇ سوئالىڭىزغا كېيىن تارىخ جاۋاب بېرەر. ئەمدى مەن دېمەكچىمەنكى، ئۇرۇشنى بىز تىلىمىدۇق، بۇ كۆپچىلىكنىڭ بېشىغا، ھەممىزنىڭ بېشىغا كەلگەن قىرغىن، غايەت زور ئاپەت. بىز ئۇنىڭ بىلەن كۈرەش قىلماي تۇرالمايمىز. بۇ يالماۋۇزنى بىتچىت قىلىپ تاشلاش ۋە يەر بىلەن يەكسان قىلىپ تاشلاش ئۈچۈن ئىسسىق قېنىمىزنى تۆكمەي، ئەزىز جېنىمىزنى بەرمەي تۇرالمايمىز. شۇنداق قىلمىساق، بىزنىڭ ئادەم دېگەن ناممىز ئۆچىدۇ. مەن ئۇرۇشتا يۇرۇپ مەردلىك كۆرسەتەي دەپ ھېچقاچان ئارزۇ قىلمىغانىدىم، مەن ئۆزۈمنى ئەڭ پەخىرلىك، ئەڭ ئالىيجاناب ئىشقا — مۇئەللىملىككە بېغىشلىغانىدىم. زامان شۇنداق كەلدى. بالىلارنى ئوقۇتۇش ئورنىغا قولۇمغا قورال ئېلىپ جەڭچى بولدۇم، بۇ مېنىڭ ئەيىبىم ئەمەس.

مانا ھازىر مەكتەپتە ئوقۇۋاتقان ياشلارغا مېنىڭ بىرىنچى ۋە ئاخىرقى ۋەسىيىتىم شۇ، ئۇلارغا بېرىپ كەتكەن بىلىمىمۇ شۇ. بۇنىڭغا مەن تۇرمۇشتىن ئالغان ھەممە بىلىمىنى، ۋۇجۇدۇمنى قوشتۇم.

بىر سائەتتىن كېيىن، مەن ۋەتىنىم تاپشۇرغان ئىشقا بېرىپ، قايتىپ كەلمەيمەن. مەن ئۇ يەرگە ھۇجۇمغا ئۆتكەن نۇرغۇن يولداشلىرىمنىڭ ھاياتىنى قوغداش ئۈچۈن بارىمەن. مېنىڭ ئۇ يەرگە بېرىشىم خەلق ئۈچۈن، غالىبىيەت ئۈچۈن، ئىنسانىيەتتە بار بولغان بارلىق گۈزەل نەرسىلەر ئۈچۈن.

بۇ ئاخىرقى خېتىم، ئاخىرقى ۋەسىيىتىم. ئاپا ! مېڭلارچە قېتىم ئاپا دېسەممۇ قەدىرىگىزگە يېتەلمەتتىم. چۈشىنىڭ: بۇ ئاددىي ئۆلۈم ئەمەس، بۇ ئاسانلا جاندىن كېچىش ئەمەس، كەچۈرۈڭ، ئاپا، تۇرمۇشنىڭ ئۆزى ماڭا مۇشۇنداق قىلىشنى ئۆگەتتى. بۇنى مەن ئۆزۈمنىڭ ئىرادەم ۋە ئېتىقادىم بويىچە قىلىۋاتىمەن. ۋەتىنىم شۇ ئىشنى ماڭا ئىشىنىپ تاپشۇرغانلىقى ئۈچۈن، كىشىلەر ئالدىدىكى ئالىيجانابلىقىنى ئادا قىلىدىغانلىقىم ئۈچۈن پەخىرلىنىمەن.

يىغلىماڭ، ئاپا، ھېچقانداق كىشى يىغلىمىسۇن. بۇنداق ھالغا دۇچ كەلگەندە ھېچقانداق كىشى يىغلىماسلىقى كېرەك.

كەچۈرۈڭ، ئاپا، ئەلۋىدا.

ئەلۋىدا، ئەزىز تاغ ـــ ئالاتاۋ ! سىلەر ماڭا نېمىدېگەن قەدىرلىك ـ ھە !

سىزنىڭ مۇئەللىم ئوغلىڭىز ـــ لېيتېنانت مايسالبېك سۇۋانقۇلۇف.

ئالدىنقى سەپ. 1943 ـ يىلى 9 ـ مارت كېچە سائەت 12».

قايغۇ ـ ئەلەمدىن ئېغىرلاشقان بېشىمنى زورغا كۆتۈرۈپ قارىسام، ھويلىغا خالايىق توپلىنىپ كېتىپتۇ. ھېچقايسىسى ئۇندىمەي، بېشىنى سېلىپ، سۈكۈتتە تۇرغانكەن. ھېچكىم ئاۋاز چىقىرىپ يىغلىغىنى يوق. مايسالبېك ھېچكىم يىغلىمىسۇن دېگەن ئەمەسمۇ. ئايالىلار مېنى قولتۇقۇمدىن يۆلەپ ئاران تۇرغۇزۇشتى. ئورنۇمدىن تۇرغان چېغىمدا، چېچەكلەپ كەتكەن ئالمىغا شامال تېگىپ، ئۇچۇپ چۈشكەن ئاپپاق چېچەكلىرى يۈز ـ كۆزۈمگە ئۇرۇلۇپ، يۈمشاققىنا سىلاپ ئۆتتى. مۇشۇ چېچەكلەپ كەتكەن ئالمىنىڭ نېرىقى تەرىپى، ئاۋۇلىنىڭ يۇقىرىسى، يىراقتىكى تاغنىڭ ئۈستى ئۇچى ـ چېكى يوق ئاسمان ئىدى. دۇنيانىڭ مۇنچىلىك كەڭ ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ، ئادەمنىڭ مۇنچىلىك ئىكەنلىكىنى سەزگىنىمدە، بوزلاپ، توۋلاپ يىغلىغۇم كەلدى. بىراق، بۇنىڭغا يول قويماي، ئوغلۇمنىڭ ئەڭ ئاخىرقى

ئىرادىسىنى ــ «يىغلىماڭ، ئاپا» دېگەن تەلىپىنى ئىجرا قىلدىم، لېۋىمنى چىشلەپ تۇردۇم. ئالىمانىنىڭ بايىاتىن قانداق تۇرغانلىقىنى بىلمەيمەن. مەن ئۇنىڭ ئىككى قولىنى يېيىپ، ئاستا ماڭا قاراپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردۇم. ئۇ مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ، كۆزۈمگە قارىدى ـ دە، بۇرۇلۇپ، ئالمىنىلىرى بىلەن يۇزىنى توسۇپ كېتىپ قالدى.

شۇنداق قىلىپ، ئىككىنچى ئوغلۇمدىنمۇ ئايرىلىپ قالدىم. ئۇنىڭ ماڭا قالدۇرغىنى بىرلا قۇلاقچا بولۇپ قالدى.

12

ــ بىراق، ئۇنىڭ ماڭا قالدۇرغىنى ئۇنىڭ نامى، تولغاناي. مەن ئۇنىڭ ۋەتىنى. ئۇنىڭ سۆزلىرىنى خەلقە قالدۇردۇق، تولغاناي. خەلق ئۇنىڭ تۇغقانلىرىغۇ!

ــ ھەئە، يەر ئانام، مايسالبېكنىڭ نامى ئۆچمىدى. بىزنىڭ كولخوزىمىزمۇ ئۇنىڭ نامى بىلەن ئاتالدى. ئۇنىڭ ئالدىنقى سەپتىكى دوستلىرى ئۇنىڭ خېتىنى ئۆزلىرىنىڭ خېتى بىلەن بىلە ئاۋۇل سوۋېتىگە يوللاپ بەرگەنكەن. ئۇ خەتتە مايسالبېكنىڭ جەڭچى دوستلىرى ئۇنىڭ كۆرسەتكەن مەردلىكى ھەققىدە يېزىپ، ھەممىمىزنىڭ كۆڭلىمىزنى كۆتۈرۈپ، سىزنىڭ ئوغلىڭىزنى ھېچقاچان ئۇنتۇمايمىز، ۋەتىنىمىز ئۇنىڭ بىلەن پەخىرلىنىدۇ ۋە ئۇنى مەڭگۈ ئەسلەيدۇ، دەپتۇ. ئۇلار خېتىدە: ئارمىيەمىز ھۇجۇمغا ئۆتۈشتىن ئاۋۋال مايسالبېك دۇشمەننىڭ ئوق ـ دورا ئىسكىلاتىغا بۆسۈپ كىرىپ پارتلىتىۋىدى، ئەتراپتىكى تويلارمۇ قالماي كۆيۈپ، ئالدىنقى سەپتىكى جەڭچىلىرىمىزگە چوڭ يول ئېچىلدى، دەپتۇ. مەن قەھرىمانلارغا، ئوغلۇم مايسالبېككە باش ئېگىپ ھۆرمەت بىلدۇرىمەن، مايسالبېكنىڭ شان ـ شەرىپى بىلەن پەخىرلىنىمەن. بىراق، ھەرقانداق نەرسە، ھەر قانداق شان ـ شەرەپ ھايات ئادەمنىڭ ئورنىنى تولدۇرالمايدۇ.

ئادەملەر ھەرقانداق بىر ئانىدىن سوراپ كۆرسۇن، قايسىبىر ئانا بۇنداق شان ـ شەرەپكە ئىنتىلىدۇ؟ ئانىلار ھايات كەچۈرۈش ئۈچۈن، زېمىنىدىكى ئادەتتىكى بەخت ـ سائادەت ئۈچۈن پەرزەنت كۆرىدۇغۇ...

ـــ توغرا ئېيتىسەن، تولغاناي. غەلىبە يېتىپ كەلگەن ئاشۇ باھارنى، سىلەرنى، كىشىلەر ئالدىنقى سەپتىن غەلىبە ـ نۇسرەت بىلەن قايتىپ كەلگەن جەڭچىلەرنى كۈتۈۋالغان ئاشۇ كۈننى مەڭگۈ ئەسىتە تۇتىمەن. لېكىن، تاكى ھازىرغىچە، تولغاناي، دۇنيادا زادى خۇشاللىق كۆپ بولدىمۇ ياكى غەم ـ قايغۇ كۆپ بولدىمۇ، دېگەننى ئۈچۈق ئېيتىپ بېرەلمەيمەن.

13

شۇ كۈنى بىزگە كولخوزنىڭ قوشى بىلەن ئۆز كۆكتاتلىقىمىزنى ھەيدىۋېلىش نۆۋىتى كەلگەندى. يەرنى ھەيدەپ بولۇپ تۇرۇشىمىزغا، كوچىدىن ئوپۇل ـ توپۇل يۈگۈرگەن ئاۋاز ۋە شاۋقۇن كۆتۈرۈلدى. نېمە ئىش بولدىكىن، بېرىپ ئۇقۇپ كېلەي دەپ كەتكەن ئالىمان كۆزنى يۇمۇپ ـ ئاچقۇچە ئارىلىقتا يېنىپ كەلدى.

ـــ ئاپا، تېزرەك يىغىشتۇرۇڭ، ـــ دېدى ئۇ مېنى سۆيلەپ، ـــ كىشىلەر جەڭچىلەرنى كۈتۈۋېلىشقا كەتتى.

قوشنىمۇ، قوشقا قېتىلغان ئۆكۈزنىمۇ شۇ جايىدا قالدۇرۇپ ماڭدۇق. ئايھاي، پۈتكۈل ئاۋۇل ـــ ئاتلىقلار، پىيادىلەر، مۈكچىيىپ قالغان بوۋاي ـ مومايلار، شوخ بالىلار، قولتۇق تاياقلىق يارىدارلار بىر ياققا قاراپ يۈگۈرۈپ كېتىشۋاتاتتى. يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقانلار ئىككىنچى بىرىگە بىر يولۇچى (زالىچىيېلىك بىرەيلەن ئىمىش) ئىككى ھەربىي پويىز ۋوگزالغا كېلىپ توختىدى، نۇرغۇن ئەسكەر قايتىپ كەلدى، ھەرقايسى ئاۋۇللاردىن كەتكەن يىگىتلەردىن بار، ئۇلار يولغا چىقتى، كېلىپ

قېلىشى مۇمكىن، دېگەنسىمىش. راستىمۇ - يالغانمۇ، ھېچكىم سوراپ قويمايتتى، كىشىلەر بۇنىڭ راست بولۇشىنى ئۈمىد قىلاتتى، بۇ كىشىلەر تولا كۆتۈپ كۆزى تېشىلەي دېگەن كۈن بولغاچقا، ھېچكىم بۇنىڭدىن قىلچە گۇمانلانمايتتى.

بىز ئاۋۇلنىڭ ئاغزىغا — ئۇرۇشتىن ئاۋۇال كوچا قىلىپ سېلىنىشقا باشلىغان يەرگە يېغىلىشتۇق. ئاتلىقلار ئاتتىن چۈشمىدى، پىيادىلەر ئېرىق قىرىغا چىقىپ تۇرۇشتى، كەپسىز بالىلار پۈتمىگەن تاملارغا، بەزى بالىلار دەرەخلەرگە چىقىپ تۇرۇشتى. ئەنە كېلىدۇ، مانا كېلىدۇ، دېگەنچە كۆرگەن چۈشمىزنى، ئايان بولغان نەرسىلەرنى سۆزلەپ، يولدىن تاش تېرىپ كېلىپ قۇمىلاق سېلىپ، قۇمىلاقنى ياخشىلىققا ئاتاپ سۆزلەپ، چوڭ يولدىن كۆزىمىزنى ئالماي كۆتۈپ ئولتۇردۇق. ھازىر ئويلىسام، دۇنيادىكى ئادەم بالىسىنىڭ ھەممىسى مۇشۇنداق بىر مەقسەت - بىر نىيەتتە بىرىگە بىرى ياخشىلىقنى راۋا كۆرۈپ، ئۆز ئوغۇل بالىلىرىنى، ئاكا - ئۇكىلىرىنى، دادىلىرىنى ۋە ئەرلىرىنى بىز كۈتكەندەك ۋە ياخشى كۆرگەندەك كۈتسە ۋە ياخشى كۆرسە، بۇ زېمىندا ئېھتىمال ئۇرۇشمۇ بولماس ئىدى، دەيمەن.

يىغىلغانلارنىڭ تولىسى نەپىسىنى ئىچىگە يۇتۇپ، تىرىق قىلىپ قويماستىن بېشىنى ئىچىگە سېلىپ، ئۆز ئىچىدە ئۆز ئىشىنى ئويلىشىپ تۇراتتى. كىشىلەر تەقدىرنىڭ ھۆكمىنى كۈتمەكتە. كىم كېلىپ، كىم كەلمەيدۇ، دېگەن سوئال ھەركىمنىڭ خىيالىدا بار ئىدى. تۇرمۇش ۋە كەلگۈسى تەقدىر تامامەن شۇنىڭغا باغلىق ئىدى - دە.

بۇ چاغدا دەرەخلەرنىڭ ئۈچىغا چىقىۋالغان بالىلاردىن بىرى: «كېلىۋاتىدۇ!» دەپ ۋارقىراپ كەتتى. ھەممەيلەن بىردىنلا شۇك بولۇپ كەتتى - دە، قوۋۇزنىڭ چىڭ تارتىلغان تارىسىغا قول تەگكەندەك ھەممىمىز بىر ئاۋازدىن: «كېلىۋېتىپتۇ!» دېيىشىپ كەتتۇق. ئارقىدىن يەنە جىم تۇرۇپ كۈتۈش باشلاندى، يەنە سۈكۈنات باشلاندى. سۈكۈنات بولغاندىمۇ كارامەت سۈكۈنات.

لېكىن، ئانچە ئۆتمەيلا كۆپچىلىك گويا ھوشىغا كەلگەندەك: «قېنى؟ قەيەرگە يېتىپ كەلدى؟ قەيەردە؟» دەپ سورىشىپ كەتتى. كۆپچىلىك ئوتتۇرىسىدا يەنە جىمجىتلىق باشلاندى. ئالدىمىزدىكى يولدا بىر ئات ھارۇسى كۆرۈندى. يولنى بويلاپ كېلىۋاتقان ھارۋا ئاۋۇلغا بۇرۇلىدىغان ئاچالغا كېلىپ توختىدى ـ دە، ئۇستىدىن بىر ئەسكەر سەكرەپ چۈشتى. ئۇ ھەربىي پەلتوسى بىلەن خالتىسىنى ئېلىپ، ھارۇىكەش بىلەن خوشلاشقاندىن كېيىن بىزگە قاراپ ماڭدى. بىزنىڭ ئارىمىزدا ھېچكىم ھېچنېمە دېگىنى يوق، قارىشىپ تۇرغانلارنىڭ ھەممىسى ئۇندىمەي، شۇك تۇرۇپ، يەلكىسىگە پەلتوسى بىلەن خالتىسىنى ئارتقان بىرلا ئەسكەر كېلىۋاتقان يولغا ھەيرانلىق بىلەن قاراپ تۇرۇشتى. ھېلىقى ئەسكەر بىزگە بارغانسېرى يېقىنلىشىپ كەلمەكتە، لېكىن ئىچىمىزدە بىرمۇ كىشى ئورنىدىن قوزغالغىنى يوق. ئادەملەرنىڭ ئاقارغان يۈزلىرىدە قانداقتۇر بىرنەرسە كۈتۈۋاتقاندەك ئۈمىد ئۇچقۇنلىرى سېزىلىپ تۇراتتى. چۈنكى، بىزنىڭ كۈتكىنىمىز يالغۇز بىر ئەسكەر ئەمەس، بەلكى ناھايىتى جىق ئەسكەر ئىدى، بىز مەلۇم مۇجىزىنى كۈتكەندەك ئىدۇق، لېكىن كۆزىمىزگە ئىشەنمەي قالدۇق.

ئەسكەر بىزگە يېقىنلىشىپ كېلىۋەردى، كېيىن ئۇمۇ ئاۋۇلنىڭ چېتىدە ئۇندىمەستىن شۇك تۇرغان بىر توپ ئادەمنى كۆرۈپ، كۆڭلى ئاللىنېمىلەرنى تۇيدىمۇ، چۆچۈپ تۇرۇپ قالدى. بۇ نېمە بولغىنى، بۇ نېمە بولغىنى ئىكەنا، بۇلار نېمە ئۈچۈن جىمغىنا قارىشىپ تۇرىدۇ، دېگەن ئوي بىلەن، ھېلىقى ئەسكەر بۇرۇلۇپ ئارقىسىغا قارىدى، لېكىن يولدا ئۆزىدىن باشقا ھېچكىم يوقلۇقىنى كۆرۈپ، يەنە بىزگە قاراپ مېڭىۋەردى ـ دە، يەنە توختاپ، يەنە قايرىلىپ ئارقىسىغا قارىدى. ئۇ شۇ ھالدا يېقىن كېلىۋەرگەندە، ئالدىمىزدا تۇرغان يالاڭ ئاياغ بىر كىچىك قىز بىردىنلا: «بۇ مېنىڭ ئاكام ! ئاشىرالى ئاكام ! ئاشىرالى ئاكام كېلىۋاتىدۇ !» دېگىنىچە، بېشىدىكى ياغلىقىنى يۇلۇۋلىپ،

ئەسكەرگە قاراپ يۈگۈرۈپ كەتتى. ئۇنىڭ ئاۋازى بىزنى خۇددى زەمبىرەك ئاۋازىدەك ئويغىتىۋەتتى. قانداق تونۇغانلىقىنى كىم بىلسۇن، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بالىلارمۇ، قىزلارمۇ يۈگۈرۈشۈپ كەتتى.

— راست شۇ، ئاشىرالى ! دەل ئۆزى ! — دېگەن ئاۋازلار كۆتۈرۈلدى، شۇنىڭ بىلەن ھەممىمىز — چال ـ كەمپىرلەرمۇ، قىز ـ جۇۋانلارمۇ چۇۋۇرلىشىپ ئەسكەر تەرەپكە ماڭدۇق.

بۇ چاغدا قانداقتۇر قۇدرەتلىك بىر كۈچ بىزنى چىڭ تۇتۇۋالدى، شۇنداقلا قانىتلاندۇرۇپ ئۇچۇرغاندەك بولدى. غۇلچىمىزنى كېرىپ ئەسكەرگە قاراپ يۈگۈرگىنىمىزدە، بىز ئۆزىمىز بىلەن قوشۇپ پۈتۈن ھاياتىمىزنى، باشتىن كەچۈرگەن كۈنلىرىمىزنى، ئازاب ـ ئوقۇبەتلىرىمىزنى، كۆز يۇممىغان تۈنلىرىمىزنى، ئاقارغان چاچلىرىمىزنى، كۈندىن ـ كۈنگە قېرىپ كېتىۋاتقان قىزلىرىمىزنى، يېتىم ـ يېسىرلارنى ۋە تۇل خوتۇنلارنى، دەريادەك ئاققان كۆز ياشلىرىمىزنى، غەيرىتىمىزنى، جاسارىتىمىزنى غەلىبە بىلەن قايتقان جەڭچىمىزگە ئېلىپ بېرىۋاتاتتۇق. قارشى ئالغىلى چىققان كۆپچىلىكنى كۆرۈپ، ئەسكەرمۇ بىزگە قاراپ يۈگۈردى.

يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقىنىمىزدا، مەن گويا گۈلدۇرلەپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ھەربىي پويىزنى كۆرگەندەك، شامال يۈزۈمگە ئۇرۇلغاندەك، «ئا... پا ! ئا... لىمان !» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلىغاندەك، پويىز چاقنىڭ ئاۋازى قۇلىقىمغا گۈلدۇرلەپ ئاڭلىنىپ تۇرغاندەك بولدۇم.

ئاتلىقلار ئەسكەرنىڭ قېشىغا ئالدى بىلەن يېتىپ باردى، ئۇلار چېپىپ كېتىۋېتىپ ئەسكەرنىڭ پەلتوسىنى ۋە خالتىسىنى تۇتۇۋالدى ۋە ئىككى تەرەپتىن ئۇنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇۋالدى.

ئاھ، غالىبىيەت ! ئارزۇ قىلىپ كۈتكەن، كۆرەش قىلىپ ئېرىشكەن غالىبىيىتىمىز ! ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، غەلىبە ! كەچۈرگىن بىزنىڭ يىغلىغانلىرىمىزنى، كەچۈرگىن كېلىنىم ئالماڭ-

نى. ئامان قايتقان ئاشىرالىنىڭ كۆكرىكىگە بېشىنى قويۇپ: «قەيەردە مېنىڭ قاسىمىم؟ قەيەردە؟» دەپ تىترەپ توۋلىغانلىقىنى كەچۈرگىن. ھەممىمىزنى كەچۈرگىن، غەلىبە! بىز سېنى دەپ قانچىلىغان ئەزىمەتلىرىمىزدىن ئايرىلدۇق. «باشقىلار قېنى؟ پالانچى قەيەردە؟ پۇستانچى قېنى؟ قالغانلىرى قەيەردە؟ ئۇلار قا-چان كېلىدۇ؟» دەپ سورىشىپ كەتكىنىمىزنى كەچۈرگىن. سو-ئاللارنىڭ ئىچىدە قېلىپ، كۆز يېشىنى توختىتالماي: «كەتكەن-لەرنىڭ ھەممىسى كېلىدۇ، قەدىرداڭلىرىم، ھەممىسى كېلىدۇ، ئەتە كېلىدۇ، يېقىندا كېلىشىدۇ» دەپ جاۋاب بەرگەن ئاشىرالىنى كەچۈرگىن. كەچۈرگىن بىزنى، غەلىبە، كەچۈرگىن. ئاشىرالىنى قۇچاقلاپ، سۆيۈپ، جايناقنى، مايسالبېكنى، قاسىمنى، سۇئاز-قۇلنى ئەسلەپ كەتكەن مېنى كەچۈرگىن، غەلىبە...

بىز قايتىپ كېلىۋېتىپ گەپ قىلىشمىدۇق. ئالىمان يەنىلا ئاۋۇالقىدەك تۇرۇپ - تۇرۇپ بىردىنلا يىغلىۋالاتتى، گويا نەپىسى قىسىلىپ تۇرغاندەك چوڭقۇر خورسىناتتى، چىرايى غەمكىن، ئىككى كۆزى پۇتىنىڭ ئۇچىدا، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، ئاللىنە-مىلەر ئۇستىدە قاتتىق ئويغا چۆمگەنىدى. بۇنىڭدىن ئۇنى تۇرلۇك مەيۇسلۇكنىڭ چىرماپ تۇرغانلىقىنى سەزدىم. ھەئە، ئالىمان قاتتىق قىينالماقتا ئىدى. ئۇنىڭ چىرايىدىن، غەمكىن قارىشى-دىن ۋە چىڭ يۇمۇلغان كالپۇكلىرىدىن بۇنى كۆرۈپ تۇرۇپتى-مەن. مەن ئۇنىڭ كۆڭلىدىكىنى چۈشىنىمەن. «بولدى، ياخشى كېلىنىم، ئەمدى ئايرىلىش ۋاقتى كەلدى. قاسىمدىن ئۇزۇل - كېسىل ئۈمىد ئۈزدۈڭغۇ ئەمدى، — دەپ ئويلىنىپ كەلمەكتە-مەن، — نېمە ئامالىمىز بار؟ ئۆلگەن كىشىنىڭ ئارقىسىدىن ئۆ-لۈشنىڭ نېمە ھاجىتى؟ سەنمۇ ئۆمۈرۈڭايەت تۇل بولۇپ ئولتۇرما-ھەممىسى تۈگىسۇن. كەت ئەمدى. ئىلاجىمىز يوق، سەن كېتە-سەن، ئەلۋەتتە، ھېچقىسى يوق، مەن خاپا بولمايمەن. سەنمۇ ئا-مالسىزلىقتىن كېتىسەن، ھەرگىز بەڭباشلىقىدىن بولۇۋاتقىنى يوق. تەقدىر شۇنداق ئىكەن. ئېخ، تەقدىر، تەقدىر... ئالىمان،

سېنىڭدىن ئايرىلغۇم كەلمەيدۇ ! مەن سېنى ئۆز قىزىمدىن چارە كۆرەتتىم. كېتىسەن ئەمدى، مەن ساڭا ئۆز قىزىمغا پاتمە بەرگەندەك پاتمە بېرىمەن، بەختىڭ ئۈچۈن دۇئا قىلىمەن. سەن يا-شىشىڭ كېرەك، سەن تېخى ياش، چىرايلىق، ساڭا لايىق چىقىدۇ. ياخشى بىر لايىققا ئۇچرىساڭ، ئۇنى قاسىمغا ئوخشىتارمىدىڭ؟ بۇنى ھېچكىم بىلمەيدۇ. مەنمۇ ساڭا يارىدەم بېرەلمەيمەن. سەن كەتكەندىن كېيىن ئاندا ـ مۇندا مېنى ئەسلەپ قويساڭلا، مەن شۇنىڭغا رازىمەن، بالام. سەندىن باشقا كىمىم بار. سەن كەتسەڭ، ئۆيدە يالغۇز قالىمەن. ئويلىسام بەكمۇ قورقۇنچلۇق. قېرىپ ھالىمدىن كەتكەندە، ماڭا تەسەللى بېرىدىغان ئادەم يوق. مەن نەۋرە كۆرۈشكە ئۇلگۈرمىدىم ـ دە. بىراق، سەن ئۈچۈن ئېيتقاندا كەتكىنىڭ ياخشى. مېنىڭدىن غەم يېمە. مەندەك بىر قېرى ئۈچۈن ياشلىقىڭنى نابۇت قىلما. مېنىڭ دەۋرىم ئۆتتى، لېكىن سەن تېخى ياشايسەن. سەن بىر قارارغا كېلىش بىلەنلا ماڭا ئېيتقىن، قايسى كۈنى كەتسەڭ ئىختىيارىڭ. خاتىرجەم كېتىۋەر، مەن سېنى مەڭگۈ ئەسلەيمەن، سېنى سۆيىمەن، رەھمەت ساڭا...»

مەن ئويلاپ كېتىۋېتىپ بۇ گەپلەرنى دېمەكچى بولدۇم. ئالىمان كۆڭلۈمدىكىنى چۈشەنگەندەك بولدى. كىشىلەرنىڭ قەلبى بىر ـ بىرىگە ئايان بولۇپ كەتكەن چاغدا، ئانچە ـ مۇنچە ئىما ـ ئىشارىنىمۇ چۈشىنىشىدۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئېيتقىنى مېنىڭ كۈتكىنىمدىن باشقىچە بولۇپ چىقتى.

بىز تاشلىنىپ قالغان كوچىدىن ئۆتتۇق. مەنمىغۇ ئۆزۈمگە ئىش تېپىپ تۇرىدىغان ئادەم، ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ئالىمان بىلەن قاسىم سالماقچى بولغان ئۆينىڭ ئۆلىغا قاراپتىمەن: ھويلا بەش يىلدىن ئاۋۇالقىدەكلا تۇراتتى، توشۇپ قويغان تاشلار يەنىلا شۇ ئورنىدا تۇراتتى، كېسەكلەر ئاللىقاچان چېقىلىپ پارچە ـ پارچە بولۇپ كەتكەن. ئۇرۇش باشلانغان كۈندىن باشلاپلا، پۈتمىگەن كوچا خارابىگە ئايلانغاندى. ھەر يازدا ھويلا ـ ئارانىنى قېرىنقىز

ۋە لويلا كۆكات بېسىپ كېتەتتى. تاملار ئولتۇرۇشۇپ كەتكەن، ئۆرۈلگەن بولۇپ، ئۆي ئورنىنى تىكەن بېسىپ كەتكەنكەن، تەكەنلەر كامارەك تۇرغان دېرىزىلەردىن مارىشىپ تۇرۇپتۇ. كۈزدە بۇ يەردە پەقەت باغلاپ قويۇلغان موزايلارلا ئوتلىشاتتى، ھۆپۈپلەر كۈشۈلدىشىپ يۈرەتتى. چۆللىشىپ كەتكەن قەبرىستانلىققا زۇرلىنىپ يۈرۈشكە ئامراق بۇ قۇشلار قەدىمىي قەبرىستانلىققا ئوخشاپ قالغان مۇشۇ خارابلىكتە ئاپتاپقا قاقلىنىپ، جىمجىت باھار ئىسسىقىدا پەس ئاۋازدا: «كۈش - كۈش» قىلىشاتتى.

«ياپىرىم! چۆللىشىپ كەتكەن بۇ مەنزىرىگە ھەيرانمەن. ئۆي - جاي سېلىپ بۇ يەردە ماكانلىشىمىز، دېگەنلىرىمىز قەيەردە قالدى؟ بىچارە قاسىمغىمۇ بۇ يەردە ئۆزىنىڭ تۇنجى ئۆيىنى سېلىشقا بۈيرۇمىدى - دە!»

شۇلارنى ئويلاپ، كۆڭلۈم غەش بولۇپ كېلىۋاتقىنىمدا، ئالىمان مېنى قولتۇقلاپ، ماڭا ئىچ ئاغرىتىپ كۈلۈمسىرىدى:

— ئاپا، — دېدى ئۇ، — نېمانچە قايغۇرىسىز؟ ياكى يورۇق دۇنيادىن ئۇمىدىڭىزنى ئۈزدىڭىزمۇ؟ ئۇنداق قىلماڭ، ئاپا، بوشاشماڭ. سىز مېنىڭ ناھايىتى غەيرەتلىك ئاپامغۇ؟ سىز مېنىڭ ... — ئالىمان بىرنېمە دېيىشكە تەمشەلدى - يۇ، پىكرىنى ئۆزگەرتتىمۇ، بىردىنلا كۈلۈمسىرىدى، — سىز مېنىڭ ئاپىاق ئاپام. بىز مەشەدە بىردەم ئولتۇرۇپ گەپلىشەيلىچۇ، ئاپا.

«ھە، ئۇ ئەمدى دەيدىغان بولدى، كېتىمەن دەپ ئېيتمىدىغان بولدى» دېگەن ئوي ۋۇجۇدۇمنى كۆيدۈرۈۋەتتى.

— ماقۇل، مەشەدە ئولتۇرۇپ بىردەم گەپلىشەيلى.

قېينىئانا، كېلىن ئىككىسىز ئۆزىمىزنىڭ تەقدىرىنى ۋە بۇنىڭدىن كېيىن قانداق ياشايدىغانلىقىمىزنى بەلگىلەپلىش ئۈچۈن، يول بويىدىكى دۆڭلۈككە كېلىپ ئولتۇردۇق.

ئالىمان بېشىنى سېلىپ ئولتۇرۇپ بىر ئۇھ تارتتى - دە، سۆزلەپ كەتتى:

— ھە، ئاپا، كاساپەت ئۇرۇش ئاخىرلاشتى ئەمدى. بۇنىڭدىن

كېيىن قانداق تۇرمۇش كەچۈرىمىز دەپ ئويلاۋاتقانسىز؟ ــ ئالـ-
مان جىم بولۇپ كەتتى، مەنمۇ جىم ئولتۇردۇم. ئالىمان كۆزىنى
ماڭا تىكىپ جىددىي ھالدا چىرايىمغا قارىدى، ــ قايغۇرماڭ،
ئاپا، ــ دېدى ئۇ غەمكىن ھالدا سەل كۈلۈمسىرەپ، ــ بىزدە ئەقەل-
لىيسى ئازراق بولسىمۇ، كىچىككىنە، زەررىچە بولسىمۇ بەخت
قالمىدى دەمسىز؟ تۆتەيلەندىن بىرىمۇ قايتمايدۇ دەمسىز؟ ياق،
ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. توختاڭ، ئاپا، گەپ ئارىلىماي تۇرۇڭ،
ئاڭلاڭچۇ مېنىڭ گېپىمنى. راستىنى ئېيتقاندا، سىزنى بەزلەۋات-
قىنىم يوق، ئۆزۈمنىمۇ ئالداۋاتقىنىم يوق، ماڭا ئىشىنىڭ، ئاپا،
كۆڭلۈمگە ئايان بولۇپ تۇرىدۇ: جايناق قايتىپ كېلىدۇ، نام -
نىشانسىز كەتتى، دېگىنى ئۇ تېخى ھايات دېگەن گەپ. ئۇنىڭ
قۇربان بولغانلىقىنى ھېچكىم كۆرگىنى يوق. ئېھتىمال ئەسىر-
لىككە چۈشۈپ قالغاندۇر، ئېھتىمال پارتىزانلار بىلەن ئورماندا
يۈرگەندۇر، ئەيتاۋۇر بىر كۈنى بولمىسا بىر كۈنى ئۇشتۇمتۇت
كېلىپ قالىدۇ. بىر يەردە قاتتىق يارىدار بولۇپ بۇنى بىزگە ئۇق-
تۇرالمايۋاتامدۇ تېخى. ھەممىسى ئېھتىمال. قاراپ تۇرۇڭ، ئۇ
خۇددى قار ئۈچقۇنلىرى ئۈستىمىزگە چۈشكەندەك بىردىنلا قاي-
تىپ كېلىدۇ. كۈتەيلى، ئاپا، بالدۇر ئۈمىدسىزلىنىپ كەتمەيلى.
بۇنداق ئەھۋال بولغانغۇ، سىزمۇ ئاڭلىغاندىڭىز ئىز - دې-
رەكسىز يوقلىپ كەتكەن كىشىلەر ھايات بولۇپلا قالماستىن،
ئۆلۈمى توغرۇلۇق خەۋەر كەلگەن كىشىلەردىن ھاياتلىرىمۇ بار
ئىكەنغۇ. ئېيتايلۇق، قوشنا ئاۋۇللاردا ياكى ساڭى تۇزدىمۇ
قازاقلار ئىچىدە شۇنداق ئىشلار بولدى، ئۆزىڭىز بىلىپ تۇرۇپ-
سىزغۇ، ھازىسىنى ئېچىپ، نەزىر - چىراغ ئۆتكۈزۈپ بولغاندىن
كېيىنمۇ، ئۆلدى دېيىلگەنلەردىن يەنە قايتىپ كەلگەنلىرى بول-
دى. بىزنىڭ جايناق ئامان - ئېسەن، تېز ئارىدا قايتىپ كېلىدۇ،
بۇنى يۈرىكىم سېزىپ تۇرۇپتۇ. تۆتەيلەندىن بىرىمۇ قايتمايدىغان
ئىش بولماسلىقى كېرەك. بىز كۈتەيلى، ئاپا، ئۇزاق كۈتتۇق، يەنە
كۈتەيلى. مەن توغرۇلۇق سىز غەم قىلماڭ، بۇرۇن سىزنىڭ كې-

لىنىڭىز بولغان بولسام، ئەمدى سىزنىڭ ئوغلىڭىز مەن، ھەممە ئوغلىڭىز ئورنىدا ئوغۇل بولىمەن... قاسىمنىڭ ئەرۋاھى گۇۋاھ، سىزنى يالغۇز تاشلاپ كەتمەيمەن، ئاپا...

ئالىمان گېپىنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇزاققىچە ئۇندىمەي ئولتۇردۇق. ماينىڭ ئوتتۇرىلىرى ئىدى. بىزدىن ناھايىتى يىراق ئۇپۇققا خۇددى قارا ئىسقا ئوخشاش قارا بۇلۇتلار يىغىلدى، ئۇ يەردە گۈلدۇرلاما گۈلدۇرلىمەكتە. ئۇ يەردىن يامغۇرنىڭ سالقىن شامىلى كەلدى. شۇ يەردە قاتتىق يامغۇر ياغماقتا. قۇياش شولىسىغا پۈركەنگەن يامغۇر تامچىلىرى سىمابتەك پارقىراپ گاھ تاغقا، گاھ سايغا كۆچۈپ، گويا ئالەم يۈزىنى يۇيۇۋاتقاندەك ئىدى. شۇ يىراقتىكى يامغۇرنىڭ سالقىن نەپىسىنى شامال ھەيدەپ، لىپ ـ لىپ قىلىپ جېنىمغا ئارام بېرەتتى. مەن ئالىمانغا ھېچنېمە دېمىدىم، بىراق ئۇنىڭغا دەيدىغان گەپلىرىم ئاشۇ پارقىرىغان يامغۇردەك ساپ سۆزلەر ئىدى.

دۇرۇس، يامغۇر ياغدۇ، زىرائەت ئۆسىدۇ، خەلق تۇرمۇش كەچۈرىدۇ، مەنمۇ ئۇلار بىلەن بىللە ياشايمەن. بۇنداق دېگىنىم ئالىماننىڭ مېنى ئاياپ، ھۆرمەتلىگىنى، سېنى تاشلاپ كەتمەيمەن دېگىنى ئۇچۇنلا ئەمەس، ياق، مەن باشقا بىر ئىش ئۈچۈن خۇشالمەن. ئۇرۇش ئادەمنى رەھىمسىز، پەس، ئاچ كۆز ۋە پۇچەك قىلىۋېتىدۇ، دەپ كىم دەيدۇ؟ ياق، ئۇرۇش، قىرىق يىل قىرغىن كەلتۈرسەڭمۇ، قانچىلىغان كىشىنىڭ ئەجىلىنى يەتكۈزۈپ، دەسسەپ ـ چەيلەپ، بۇلاڭ ـ تالاڭ قىلساڭمۇ، بۇزۇپ يەر بىلەن يەكسان قىلساڭمۇ، بەربىر ئادەمنىڭ ئىرادىسىنى تەۋرىتەلمەيسەن، ئادەمنى بويسۇندۇرالمايسەن.

مېنىڭ ئالىمانىم چىن ئادەم ـ دە ! قاراڭغۇ كېچىدە پاراشۇتقا ئېسىلىپ، دۇشمەنلەرنىڭ ئوتتۇرىسىغا ئايروپىلاندىن سەكرەپ چۈشكەن جاينىاق خەۋەرسىز، دېرەكسىز يوقىلىپ كەتتى، دېگىنىگە قارىماي، ئۇ ئۆلمىدى، ئۇ ئامان ـ ئېسەن، ئۇ سۆزسىز قايتىپ كېلىدۇ، دەپ ئىشەنگىنى، تىلىگىنى كىم ئۈچۈن؟ دۇنيا

ئۇنچىلىك ئادالەتسىز ئەمەس، دەپ قەتئىي ئىشىنىشى كىم ئۈچۈن؟ ئالمانىنىڭ چىن قەلبىدىن ئېيتقان سۆزلىرىگە مەنمۇ ئىشىنىپ، راستتىنلا جايناق تىرىكمىكىن، ئۇنداق بولسا قايتىپ كەلسىمۇ ئەجەب ئەمەس، دەپ ياش بالىلاردەك ئۈمىدۋار بولۇپ قالدىم ـ ده، ئۇنىڭ ئىشەنچىنى بۇزمىدىم. مەن ئالمانىنىڭ جىملىقىنى بۇزىدىغان مۇشۇ كۈننى ئۇزاقتىن بېرى خىيال قىلىپ كەلگەنىدىم. ئۇ ئالدى بىلەن كۆكتاتلىقنى تېخى ھەيدەپ بولالمىغانلىقىمىزنى ئېسىمگە كەلتۈردى.

ـــ ئاپا، يەرنى تېخى ھەيدەپ بولمىدۇققۇ، ـــ دېدى ئۇ مېنى سۆيلەشكە باشلاپ، ـــ ئاپا، تېزرەك بولايلى، يەر قۇرۇپ قالمىسۇن!

كۆكتاتلىققا كىلىپ قارىساق، ئۆكۈز قوشنى سۆرەپ ئاللىقەيەرگە بېرىپ ئوت يەپ تۇرۇپتۇ. ئالمان ئۇلارنى قايتۇرۇپ كىلىپ يەنە يەر ھەيدەشكە باشلىدى. قىزىق ـ ده، بىر ئادەمنىڭ تەلىپى قانچىلىك ـ ھە! بەزىدە بىر ئېغىز ياخشى گەپمۇ ئادەمنى ئۆلۈمدىن ھاياتقا قايتۇرىدۇ. ئالمانىنىڭ ئەھۋالى ئەنە شۇنداق ئىدى. مەن شۇنداق تۇيغۇغا كىلىپ قالدىمۇ يا؟ بىراق، ئۇ بىردىنلا ئۇرۇشتىن ئاۋۇالقى ئالمانغا ئايلىنىپ قالدى. ئۇنىڭ ئېچىلىپ ـ يايرىغىنى، ھەربىر سۆزى، ھەربىر كۈلكىسى ۋە ھەربىر ھەرىكىتى ـــ ھەممىسى بۇرۇنقىغا ئوخشاپ قالدى. نىمچىسىنى قىر بېشىغا تاشلاپ، كۆڭلىكىنىڭ پېشىنى قىستۇرۇپ، يېڭىنى تۇرۇپ، ياغلىقىنى ئارقىسىغىراق تارتىپ قويۇپ، چاققانلىق بىلەن ئۆكۈزلەرنى ھەيدەشكە باشلىدى.

«ئاق باش ئۆكۈز، ئوش ـ كە، تاپ ـ تاپ! چولاق قۇيرۇق، ئوش ـ كە، تاپ ـ تاپ!» دەپ توۋلايتتى ئۇ قامچىسىنى قارسىلدىتىپ.

ئۇھ، ئالمانەي، بۇ سېنىڭ روھىڭنى چۈشۈرمە، ئىش قىل، ياشا، دېگىنىڭغۇ. ئۇ كېتىۋېتىپ ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ كۈلۈپ تۇرۇپ ماڭا دېدى:

ـــ ئاپا، قوشنىڭ بېشىنى يېنىكرەك بېسىڭ، بولمىسا تاشلار

ئۇستىگە چىقىپ قالىدۇ. كۆچىكىزنى ئاياڭ جۇمۇ !

ئىككى - ئۈچ قېتىم ئايلاندۇرساقلا ھەيدەپ بولاتتۇق، لېكىن يامغۇر يېتىپ كەلدى. بۇ شاۋقۇنلۇق، لېكىن خۇشاللىنارلىق يامغۇر ئىدى. دەسلەپتە تاراسلاپ ئۆكۈزنىڭ دۇمبىسىگە بىرنەچچە تال يامغۇر چۈشۈپ يەنە ئاستىلاپ قالدى ۋە ئارقىدىنلا چۆمۈچ بىلەن قۇيغاندەك ۋە چاۋاك چالغاندەك تاراسلاپ قۇيۇۋەتتى - دە، بىردەمنىڭ ئىچىدىلا ئاۋۇلدىكىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئالاقزادە قىلىۋەتتى. مېكىيانلار قوقۇقلىشىپ، قاناتلىرىنى كېرىپ، چۈجىلىرىنى قانتى ئاستىغا ئېلىپ يورغىلاشقا باشلىدى. قىز - جۇۋانلار يايغان كىر - قاتلىرىنى ئوپۇل - توپۇل يىغىپ ئۆيلىرىگە يۈگۈرۈشتى. بالىلار كوچىدا يۈگۈرۈشۈپ قوغلىشىپ:

يامغۇر، يامغۇر ئۆتۈپ كەت،
قارا سۇدىن كېچىپ كەت.

دەپ ناخشا ئېيتىشقىلى تۇردى.

— ئۇستىبېشىمىز ھۆل بولۇپ كېتىدىغان بولدى ! يۈگۈرەيلى، يامغۇر ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن بىر گەپ بولار ! — دېدىم مەن ئالىمانغا.

— ھېچقىسى يوق، ئاپا، سۇسلىشىپ قالمايلى ! — دېدى ئالىمان كىچىك قىزلاردەك يامغۇردا كۇلۇپ ۋە ئۆكۈزلەرنى تېخىمۇ ئىتتىك ھەيدەشكە باشلىدى.

مەنمۇ كېلىنىمنىڭ بۇ ئىشىدىن خۇشال بولدۇم. «خۇي - پەيلىڭدىن ئايلانسۇن ئاپاڭ، يامغۇردەك پارقىرىغان يۈزۈڭدىن ئايلىناي، يامغۇردەك شوخلۇقۇڭدىن ئۆرگۈلەي ! قانداق بەختلىك ئايال ئىدىڭ ! ئېخ، دۇنيا، دۇنيا، دۇنيا شۇنداق ئىكەن !» دەپ يۈرىكىم شادلىنىپ، ئالىمانىڭ چىرايىغا تويماي قاراپ كەتتىم. كېيىن بىلسەم، ئۇنىڭ بۇ ئىشلىرى يەنىلا مەن ئۈچۈن ئىكەن، ئۇ مېنىڭ كۆڭلۈمنى كۆتۈرمەكچى بولغانىكەن. ئۇ مېنى

ئۇرۇشنى ۋە ئازاب ـ ئوقۇبەتلەرنى ئۇنتۇپ، تېخىمۇ خۇشال ھايات كەچۈرسۇن، دەپ شۇنداق قىلغانىكەن. ئالىمان ھەدەپ ئالىقىنىنى ۋە يۈزىنى يامغۇرغا تۇتۇپ:

ـــ قاراڭ، ئاپا، نېمىدېگەن ياخشى يامغۇر ـ ھە ! قارىغا بۇ-نىڭغا، نېمىدېگەن پاكىز يامغۇر سۈيى ـ ھە ! بۇ يىل چوقۇم مول ھوسۇل ئالىمىز. ئوش، ئوش، تاپ ـ تاپ، ياغە يامغۇر، بەرىكەتنى تۆكسۈەر، تۆكسۈەر !ـــ دەپ قامچىسى بىلەن ئۆكۈزلەرنى، يامغۇر-نى ئۇراتتى. شۇ چاغدا ئۇ ئۆزىنىڭ نەقەدەر گۈزەل ئىكەنلىكىنى، ھۆل بولۇپ كەتكەن كۆڭلىكى بەدىنىگە چاپلىشىپ، قامىتىنىڭ قانچىلىك خۇش پېچىم بولۇپ كەتكەنلىكىنى، كۆزلىرىنىڭ قانچە-لىك چاقناپ كەتكەنلىكىنى سەزمىگەن بولسا كېرەك. ئېخ قارغىش تەگكۇر ئۇرۇش، ۋەھشىي ئۇرۇش !

شارىلداپ ياغقان يامغۇر شالاڭلاپ يىراقلارغا كەتكەندە، ئالمانمۇ تېزلا ئۆتۈپ كېتىدىكەن ـ دە، دېگەن خىيال بىلەن، ئۇزاپ كېتىۋاتقان يامغۇرنىڭ ئارقىسىدىن مۆڭلىنىپ تىكىلىپ، يىراقلارغا كۆز تىكىپ، يامغۇرنىڭ بېسىلىپ قېلىۋاتقان كۈيىگە قۇلاق سېلىپ، قاتتىق خورسىندى. ئۇ قاسىمنى ئېسىگە ئالدىمۇ ياكى باشقىنى، ماڭا بىر قارىدى ـ دە، يەنە كۈلۈمسىرىدى.

ـــ مۇشۇ يامغۇرنىڭ نېمىدىن پايدىلىنىپ كۆمىقوناق تېرىۋالايلى !ـــ دېدى ئۇ ۋە يۈگۈرگەن پېتى ئۆيگە ماڭدى.

ئالمان ئۇۋتىلگەن كۆمىقوناق ئۇرۇقىنى ئەكەلدى.

ـــ ئاپا، مۇشۇ تېرىلغان كۆمىقوناق پىشقۇچە جايناق قايتىپ كەلسىدى !ـــ دەپ ئوچۇمىدىكى ئۇرۇقنى يەرگە چاچتى.

مەن شۇ كۈننى مەڭگۈ ئۇنتۇمايمەن. بۇلۇت ئارىسىدىن يالت قىلىپ كۈن چىقىپ، ئۇچىمىزغا تەپتى قىپقىزىل چوغدەك ئاپتاپ تەگكەندە، ئالمانىم يامغۇردىن كېيىن نەم بولغان قارا تۇپراقنى يالاڭ ئاياغ بېسىپ، ھەر قەدەمدە ئالتۇن سېپىۋاتقاندەك ئۇرۇق چېچىپ، بۇ خاسىيەتلىك ئەمگەكنى ياخشى نىيەت، ياخشى ئۇمىدكە بېغىشلاپ، كۆمىقوناق ئەمەس، ياخشىلىق ئۇرۇقى،

ئۇمىد ئۇرۇقى چېچىپ يۇرگەندەك ئىدى.

— قارا‌ڭ، ئاپا، — دېدى ئۇ ماڭا، — مېنىڭ بۇ گەپلىرىم چوقۇم توغرا چىقىدۇ. مەن تېخى جايناققا ئۆز قولۇم بىلەن كۆكباش پۈچىلاپ بېرىمەن. ئېسىڭىزدىمىكىن، ئۇ دائىم مېنىڭ بىلەن كۆكباش تالىشىپ ئۇرۇشاتتى. بىر قېتىم ئىسسىق كۆكباشنى ئەپقاچىمەن دەپ قوينىغا سېلىۋالغاندا، ئىسسىق كۆكباشنى قورسقىنى كۆيدۈرۈپ قويغانىدى ! ئۇھ، ئۇھ، كۆكباش ئۇنىڭ قورسقىنى تۇتۇپ سەكرەپ، دەل بىر چېلەك سۇنى دەپ قورسقىنى تۇتۇپ سەكرەپ، ياردەملەشمەك تۇگۇل تازا كۈلگەنىدىم، مەيدىسىگە قۇيۇۋەتسىمۇ، ياردەملەشمەك تۇگۇل تازا كۈلگەنىدىم، «خوپ بولدى، خوپ بولدى !» دەپ كەتكەنىدىم. شۇلار ئېسىڭىزدىمۇ، ئاپا؟

ئۇ مۇشۇ قىزىق ئىشنى ئەسلەپ كۈلۈپ كەتتى.

مۇشۇ ئىشى ئۇچۇنمۇ ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتىمەن.

14

— شۇنداق، تولغاناي، سىلەر جايناقنى ئۆزاق ساقلىدىڭلار.

— ھەئە، ئۆزاق ساقلىدۇق، يەر ئانام. كۆممىقوناق بىر قېتىم ئەمەس، ئىككى قېتىم، ئۈچ قېتىم پىشتى، لېكىن جايناق قايتىپ كەلمىدى، ئۇ توغرۇلۇق ئازراق خەۋەرمۇ بولمىدى. ئېسىڭدە بولسا كېرەك، مەن كۆز ياشلىرىمنى دەريادەك ئېقىتىپ قانچە ـ قانچە قېتىم سېنىڭ ئالدىڭغا كەلگەنىدىم، دەردلىرىمنى تۆككەنىدىم...

— ھەئە، كېلىپ تۇراتتىڭ، تولغاناي. دۇرۇس، سەن مېنىڭ يېنىمغا تالاي قېتىم كەلگەنسەن، يىغلاپ، مېنىڭدىن: كېلىنىمنى قانداق قىلاي، ئۇنىڭ ياشلىقىنى نابۇت قىلىۋەتمەي، دەپ تولا سورىغانسەن. بىراق، مەن ساڭا ياردەملىشەلمەيمەن ـ دە، تولغاناي. ھازىر بۇنىڭغا كۆپ يىللار ئۆتۈپ كەتتى، ھېلىمۇ ساڭا جاۋاب بېرەلمەيمەن.

www.uyghurkitap.com

15

تۇرمۇش ئۆز قانۇنىيىتى بويىچە ئىلگىرىلىدى، كولخوز ئۆز ئىزىغا چۈشتى، تۇرمۇش سەل ئاسانلاشتى، ئۇرۇش داغلىرىمۇ پەيدىنپەي يوقىلىشقا باشلىدى.

ئالىمان ئىككىمىز ئاۋۋالقىدەكلا كولخوزدا ئىشلەپ يۈردۇق. يىگىتلەر ئالدىنقى سەپتىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئەترەت باشلىقلىقىنى دەرھال ئۇلارغا ئۆتكۈزۈپ بەردىم.

— سىلەر يوق چاغدا ئۈچ يىل ئىشلەپ تۇردۇم، ئەمدى قېرىدىم، يىگىتلەر، ئەمدى ئىشنى ئۆز قولۇڭلارغا ئېلىڭلار، — دېدىم، — مەن سىلەرگە يەنىلا ياردەملىشىمەن.

شۇ زامانلاردىكى ياشلار ھېلىمۇ مېنى «ئەترەت باشلىقى» دېيىشىدۇ، ئەھۋالدىن قارىغاندا ئۇلار ھېلىمۇ مېنى ھۆرمەتلىشىدىغان ئوخشايدۇ...

تۇرمۇش ئىزىغا چۈشكىنى بىلەن، ئالىمان ئىككىمىز يەنىلا خاتىرجەم بولالمىدۇق. بۇنى ھېچكىم سەزمىگىنى بىلەن، مۇشۇ ۋەجىدىن كۆڭلىمىزدە دائىم ئازابلىناتتۇق، دائىم بۇ ئىش ئۈستىدە ئويلىناتتۇق. مۇنداق قارىساڭ، ھەركىم ئۆزىچە پىكىر قىلىپ، ھەربىرىمىز ئۆز كۆمىچىمىزگە ئۆزىمىز كۈل تارتىشىمىز، ئۆز تۇرمۇشىمىزنى ئۆزىمىز قۇرۇشىمىز كېرەك ئىدى، توغرا يولمۇ شۇ ئىدى. بىراق، بىز ئۇنداق قىلمىدۇق. ئەگەر مېنىڭ كېلىنىم ئالىمان بولماي باشقا بىرەيلەن بولغان بولسا، ئەگەر ئالىمان ماڭا بۇنچىلىك يېقىن بولمىغان بولسا، ئاغزىمنى ئۇپرىتىپ ئولتۇرمايلا، يۈزىگىلا: «ئۇزاق كۈتۈشنىڭ ئورنى يوق، بالدۇرراق بىر ئەر تېپىپ كەتكىن» دەۋېرەتتىم. لېكىن، ئۇنىڭغا، كېلىنىم ئالىمانغا بۇنداق گەپ قىلىش قارارىغا كېلەلمىدىم. سۆزلىرىمنى قانچىلىك ئەگىتىپ، سىلىقلاپ ئېيتاي، بەرىبىر ئاشۇ قوپال، دەھشەتلىك مەنىلا چىقاتتى - دە.

ئۇنى كېتىشكە زورلاشقا ھەقىم يوق ئىدى. بىر كۈنى ئۇنىڭ بىرنەچچە تۇغقىنى قايىنىدادىن كېلىپ ئۆتۈشىدە بىزنىڭكىگە چۈشتى. مېنىڭدىن ئۆتمىسۇن، دەپ، ئالماندىن مىڭ مەرتىۋە رازىمەن، دەپ ئۇلارغا كۆڭلۈمدىكىنى زورغا چۈشەندۈردۈم. لېكىن، ئالمان ئۇلارنىڭ ئالدىدا تارتىنىپ ئولتۇرمىدى، مېنى خەقنىڭ ئالدىدا ۋە ئۆزىنىڭ ئالدىدا تازا ئىزا تارتقۇزۇۋەتتى. مېنىڭ بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن، كېتەمدىمەن، كەتمەمدىمەن، ئۆزۈم بىلىمەن، سىلەر ئارىلاشماڭلار، دېدى. گەپ قىلمىسام بوپتىكەن، دەپ ئەپسۇسلىنىپ كەتتىم. مېنىڭ ئىزا تارتىپ كەتكەنلىكىمنى بىلىپ، ئالمان، ئاپپاق قىزىم، بىلىپ تۇرسىمۇ بۇ ھەقتە ماڭا گويا ھېچقانداق گەپ - سۆز بولۇپ ئۆتمىگەندەك زادىلا ئېغىز ئاچمىدى. مەن ئىچ - ئىچىمدىن مىننەتدار بولدۇم. شۇ تەرزدە بىر - بىرىمىزنى ئايال، بىر - بىرىمىزنى قىيالماي، جايناق كېلىپ قالارمىكىن، دەپ ئۈمىد قىلىپ ئالدىنىپ يۈرۈپ، ئاخىر ئۇنىڭدىنمۇ ئۈمىدنى ئۈزۈپ، يىل - ئايلارنى ئۆتكۈزدۇق...

بۇ ئىشنىڭ قانداق سادىر بولغانلىقىنى ئۆزۈممۇ بىلمەيمەن. بىزنىڭ ئاۋۇل يول ئۈستىدە ئەمەسمۇ، يايلاقتا مال ھەيدىگەنلەر ھەر يىلى بۇ يەردىن ئۆتۈپ تۇراتتى. بەزىدە مالچىلار بۇ يەردە بىرنەچچە كۈن تۇرۇپ، ئۆزىمۇ دەم ئېلىپ، مالىلارنىمۇ ئوتلىتىپ ئۆتەتتى.

1946 - يىلى كۈزدە قوشنا ئاۋۇللۇق بىر قويچى قويلىرىنى ھەيدەپ دەريا ساھىلىدا ئوتلىتىپ يۈردى. ئەسكەرلىكتىن كەلگەن يىگىتكە ئوخشايدۇ، بوز پەلتولۇق، جۇۋىسىنى بۆكتۈرۈپ، مىلتىقىنى يەلكىسىگە ئېسىپ، بۇ يەرلەردە ئايلىنىپ يۈرگىنىدە، چېپىپ يۈرسە يۈرمەمدۇ، يولدا ئات مىنىپ، چېپىپ يۈرگەنلەر ئازمۇ، ھەركىمنىڭ ئۆز ئىشى بار - دە، دەپ ئۇنىڭغا ئانچە ئېتىبار بەرمەپتىكەنمەن.

شۇ يىلى كۈزدە ئاۋۇلدا پات - پات توي بولۇپ تۇراتتى. كىم-دۇر بىرى ئوغلىنى ئۆيلەش مۇناسىۋىتى بىلەن ئوغلاق تارتىشىش

قىلىپ بەردى. ھېلىقى قويچى چاققان يىگىت ئىكەن. تويغا مەڭمۇ، ئالىمانمۇ بارماقچى بولغان. ئالىمان جابدۇنۇۋاتقاندا بىرەيلەن كوچىدىن ئات چاپتۇرۇپ كەلدى ـ دە، گۇپ قىلىپ ئىشىككە يىقىلغاندەك بولدى. قاراپ باقاي دەپ يۈگۈرۈپ چىقسام، ھېلىقى قويچى ئىكەن، ئوغلاقنى ئەكېلىپ بىزنىڭ دەرۋازىنىڭ ئالدىغا تاشلاپتۇ. ئۇ ئويناقلاپ تۇرغان ئېتىنىڭ ئۈستىدە ئادەمنىڭ دىققىنى تارتىپ تۇراتتى، قامچىسىنى چىشلىگەن، يېڭىنى تۈرۈۋالغان. ئوغلاق تارتىشتا غالىب كەلگەن كىشى ئوغلاقنى خالىغان بىر كىشىنىڭ قورۇسىغا ئەكېلىپ تاشلايدۇغۇ. مەن نېمە ئۈچۈنكى ھودۇقۇپ، نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەي قاپتىمەن.

ـــ ھوي، بۇ نېمەڭ، بالام؟ ـــ دەۋېتىپتىمەن مەن.

ـــ ئۆيدە كىم بار؟ ـــ دەپ سورىدى ئۇ.

ـــ كىم كېرەك ئىدى؟ ـــ دېدىم مەن. ئۇ:

ـــ قولۇمدىن چۈشۈپ كەتتى، ـــ دېدى ۋە ئېڭىشىپ ئوغلاقنى ئېلىپ، ئېتىنىڭ بېشىنى بۇراپ، كوچا بويلاپ يۇقىرىغا چېپىپ كەتتى. بۇ چاغدا ئارقىسىدىن قوغلاپ كەلگەنلەرمۇ ئۇنىڭغا يېتىشۋالاي دەپ قالدى، بولغان ئەھۋال شۇ. شۇنىڭدىن كېيىن، مەن ئۇنى كۆرمىدىم. شۇ چاغدىلا مەن ئۇنى رەنجىتىپ قويغانلىقىمنى سەزدىم. خەق ئوغلاق تاشلىغانىكەن، سەن ئۇنى كۆتۈۋېلىشىڭ كېرەك ـ دە، ئادىتىمىز شۇ ئەمەسمۇ. «يا راستتىنلا ئوغلاق قولىدىن چۈشۈپ كەتتىمىكىن؟ لېكىن، قولىدىن چۈشۈپ كەتكەن بولسا، نېمىشقا كوچىغا چۈشۈپ كەتمەي دەرۋازىنىڭ ئالدىغا چۈشىدۇ؟» دېگەن ئويلاردىمۇ بولدۇم.

ئالىمان بېشىغا گۈللۈك رومىلىنى چىگىپ، شايى كۆڭلىكىنى كىيىپ ئۆيدىن چىقىپ كەلدى. تويغا بارماقچى بولۇپ تۇرغانىدۇق. مېنى كۆرگەندە ئالىمان قىزارغىنىچە يەرگە قارىدى.

ـــ يۈرمەمدۇق، ئاپا، ـــ دېدى ئۇ ئاستاغىنا.

بايىقى قويچىنىڭ نېمە ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى ئەمدىلا چۈشەندىم. ئىككى ـ ئۈچ كۈندىن بېرى ئالىمان سۇ ئەكېلىمەن دەپ

ئېرىقتىكى سۇنى قويۇپ، ھەر كەچلىكى دەرياغا سۇغا كېتەتتى ۋە ناھايىتى كەچ قايتاتتى. كۈڭلۈم بىر قىسما بولۇپ قالدى... بۇ قىزغانغانلىقىمدىن ئەمەس، ئېھتىمال، قىزغانغاندۇرمەن. لېكىن گەپ بۇ يەردە ئەمەس ئىدى. گەرچە دۇئا ـ تىلاۋىتىمدە ئالىماننىڭ ئۆزاققىچە تۇل ئولتۇرۇپ كەتمەسلىكىنى، بالدۇرراق ئەرگە تېگىشىنى، مۇشۇنداق بەختكە ئېرىشىشىنى تىلىگەن بولساممۇ، لېكىن مانا ئەمدى بىردىنلا قورقۇشقا باشلىدىم. گويا تۇل كېلىنىمنى ئەمەس، بەلكى ئۆز قىزىمنى ئەرگە بېرىۋاتقاندەك، ئالىماننى يېڭىلىشمىسىكەن، چۈشكەن جايى ياخشى بولسىكەن، دەپ قاتتىق قايغۇرۇپ، يۈرىكىم پارە ـ پارە بولۇشقا باشلىدى. تويدىمۇ، قايتىپ كېلىۋاتقان يولدىمۇ ۋە ھەتتا ئۆيگە كەلگەندىمۇ بۇ ئويلاردىن خالاس بولالمىدىم.

«ئۇنى ياخشى چۈشىنەمسەن، ئالىمان؟ ئۇ قانداق يىگىت ئىكەن؟ ئالدىراپ كەتمە. ئالىمان، مېنىڭ ئاپپاق قىزىم، ئالدىنىپ قالما. ئادەمنى ياخشى چۈشىنىش كېرەك» دەپ ئىچىمدە پىچىرلاپ چىقتىم. نېمە بولسىمۇ ياشلارغا توسالغۇ بولۇپ قالماي، ئالىماننى ئىزا تارتقۇزۇپ قويماي، ئۆز ئىختىيارى ئۆزىدە ئىكەنلىكىنى، مېنىڭ ئۇنىڭغا ھېچقانداق قارشىلىقىم يوق ئىكەنلىكىنى قانداق قىلىپ بىلدۈرسەم بولىدىكىن، دەپ قىينالدىم. ھېچنېمىنى سەزمىگەن كىشىدەك بولۇپ، كۈندىكىدەك سۆزلەپ، كۈندىكىدەك كۈلۈپ يۈرسەممۇ، ئالىمان مېنىڭدىكى ئۆزگىرىشنى سەزگەنىكەن.

كەچقۇرۇن سۇ ئەكەلگىلى بارىمەن دەپ چېلەكلەرنى ئاچىقىپ كەتكەندە، يەلكەمدىن ئېغىر بىر يۈك چۈشكەندەك بولدى. بوپتۇ، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشسۇن، دەپ ئويلىدىم. لېكىن، ئۇ ناھايىتى تېزلا قايتىپ كەلدى. سۇنى دەريا بويىغا بېرىپ ئەمەس، ئېرىقتىن ئەكەپتۇ.

ـــ ئاپا، ـــ دېدى ئۇ سۇنى يەرگە قويۇپ، ـــ مەن سۇ ئىسسىتاي، بېشىڭىزنى يۇيۇۋېلىڭ.

ئۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

ـــ ھېچقىسى يوق، ـــ دېدىم مەن، ـــ قىزىم، ئەتە يۇيۇۋالارمەن، بىر يەرگە بارىدىغان ئىشىڭ بولسا...

لېكىن، ئۇ مېنىڭ سۆزۈمنى بۆلۈۋەتتى:

ـــ ئەتە ئىشقا چىقمىمز، ۋاقىت يوققۇ. سىز يۇيۇۋېلىڭ، ئاپا، چېچىڭىزنى تاراپ قويايلى.

ئالىمان بىر قازان سۇ ئىسسىتىپ، باش يۇيۇشنى بىلمەيدىغان بىر كىچىك قىزنىڭ بېشىنى يۇيۇپ قويىدىغاندەك تەرەددۇت قىلىپ كەتتى. ئالدى بىلەن مېنى قېتىق بىلەن يۇيۇشقا زورلىدى، كەينىدىن ئەتىر سوپۇن بىلەن يۇيۇندۇرۇپ بولۇپ چايقاتتى، يەنە سوپۇنلاپ يۇيۇندۇرۇپ، سۇنى ئىسسىق قىلىپ تەڭشەپ چايقاش ئۈچۈن بېشىمغا قۇيۇپ بەردى. باشقا ۋاقىتتا بولسا، بالام، قويغىن، ئۆزۈم يۇيۇۋالىمەن، دەيتتىم، لېكىن بۇ دورەم گەپ قىلالماي قالدىم. «ئاپىلا، بۇ قانداق بولدى، مېنى دەپ ئىككى ئارىلىقتا ۋەدە قىلغان يېرىگە بارالماي قالدىغۇ» دېگەن ئويغا كەلدىم. لېكىن، ئالىمان بۇنىڭدىن ناھايىتى مەمنۇنىدەك تۇراتتى، پەقەت بېشىمنى تاراۋاتقان ۋاقتىدىلا سەل كۆڭلى يېرىم بولغاندەك بولۇپ:

ـــ ئاپا، ياشلىقىڭىزدا چېچىڭىز بەك قويۇق بولغان بولسا كېرەك ! ـــ دەپ ماڭلىيىمنى، چېچىمنى ئەركىلىتىپ سىلاپ، يۇزلىرىمگە، بوينۇمغا قوللىرىنى ئۇزاققىچە تەگكۈزۈپ تۇردى. «مېنىڭ بىلەن خوشلىشۋاتىدۇغۇ» دەپ ئويلاپ، كۆزۈمگە كەلگەن ياشلارنى يوشۇرۇپ، ئۆزۈمنى ئاران تۇتۇپ تۇردۇم. كېيىن ئۇ چېچىمنى ئۆرۈپ قويدى، ساندۇقىدىن ئۆزىنىڭ ئەتىرىنى ئاچتى. ئەتىرنى ئۇنىڭغا قاسىم ئېلىپ بەرگەن، ئالىمان ئۇنى ساقلاپ كېلىۋاتاتتى.

ـــ ئالىمان، ۋوي بالام، نېمە قىلغىنىڭ بۇ؟ ماڭا ئۇنىڭ نېمە كېرىكى بار؟ قېرىغاندا ئۇيات ئەمەسمۇ ! ـــ دەپ دەرھال قولۇم بىلەن توستۇم.

لېكىن، ئالىمان گېپىمنى ئاڭلاپمۇ قويماستىن پىخىلداپ

كۈلۈپ، خۇشال بولۇپ يۇزۈمگە، بوينۇمغا، چاچلىرىمغا بىرمۇنچە ئەتىر چېچىۋەتتى، ئاخىر قۇتمىدىكى ئەتىرنى بىراقلا تۆكتى. ئاندىن كېيىن، ئۇ مېنى قۇچاقلاپ، تازا سىنچىلاپ قاراپ چىقىپ:

— مانا قانداق گۈزەل، ياپياش بولۇپ قالدىڭىز، — دەپ راسا سۆيۈنۈپ كەتتى.

مەنمۇ خۇشال بولۇپ كۈلۈپ كەتتىم. چايدىن كېيىن ئالىمان:

— ئورنىڭىزنى راسلاپ بېرەي، ئاپا، ياتايلى، — دېدى.

شۇ كېچىسى ئىككىمىز ئۇخلىمىدۇق. ئالىمان ئۆزىچە خىيال سۈرۈپ ياتتىمۇ، گاهى ـ گاهىدا قاتتىق خورسىنىپ قويياتتى. مەن بولسام كۆزۈمنى يۇمسامۇ ئالماننىڭ بۇگۈن قىلغانلىرىنى ئويلاپ، باشتىن كەچۈرگەن ئىشلار كۆز ئالدىمدىن ئۆتۈپ تۇردى. بىركەملەرگىچە ئالماننىڭ ئاشۇ ۋاقىتتا گۈلخەيرىنى كومبايىنىڭ سۈپىسىغا ئەكېلىپ قويغانلىقىنى ئەسلەپ ياتتىم. ئۇ قولىدىكى بىر دەستە گۈلخەيرىنى كومبايىننىڭ سۈپىسىغا قويۇپلا سەكرەپ ـ تاقلاپ قايتىپ كەلگەن ئەمەسمىدى. بىركەمگىچە، قاسىم ئەسكەرلىككە ماڭىدىغان چاغدا ئۇنى ئاتقا مىندۈرمەي، بوينىغا مەھكەم ئېسىلىپ يىغلاپ، كىچىك بالىدەك قولىدىن تارتىپ تۇرۇۋالغانلىقىنى ئەسلەپ ياتتىم. يەنە بىركەمگىچە، هارۋىنى ئىتتىك ھەيدەپ، ئالدىراپ ۋوگزالغا كېتىۋاتقان ۋاقتىمىزدا ياغقان ئاپپاق قار ئالماننىڭ روملىغا، ماڭلاي چاچلىرىغا، يانقىسىغا چۈشۈپ، هۆسنىگە هۆسن قوشۇپ، تولىمۇ گۈزەل قىلىپ كۆرسەتكىنىنى ئەسلەپ ياتتىم. بىرهازاغىچە، غۇلىچىنى كەڭ كېرىپ: «ئا... پا ! تۇل بولۇپ قالدۇققۇ، بەختسىز تۇل بولۇپ قالدۇققۇ !» دەپ توۋلىغىنىچە ماڭا قاراپ ئېتىلىپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ياتقاندەك بولدۇم. بىرهازاغىچە، بېشىغا قارا ياغلىق سېلىپ، قىزغالداقتا تولغان كەڭ دالادا چوڭ يولغا قاراپ چېپىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك بولۇپ ياتتىم. بىزنى چەمبەرچاس باغلىغان ئاشۇ ئىشلارنىڭ هەممىسىنى سەگەكلىك بىلەن بىر

مەرتەم ئەسلەپ، يەنە بىردىنلا ھېلىقى ئوغلاقچى قويچى بىلەن قوي ھەيدىشىپ، ئەگىشىپ كېلىۋاتقان ھالىتى كۆز ئالدىمغا كەلدى. «مېنى كەچۈرۈڭ، ئاپا، مەن كەتتىم. مېنىڭدىن ئۆتكەن بولسا ئەپۇ قىلىڭ. خەير، ئاپا!» دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك، ئۇنىڭغا ئەگىشىپ، يار ياقىلاپ: «خەير، چىراغىم! خەير، گۈل سۆيگەن كېلىنىم، خەير، پېشانەمگە سىغمىغان يۇلتۇزۇم! ئامان بول. بەختىڭ ئېچىلسۇن، ئالمانىم!... ھوي، يىگىت، بالامنى خار قىلما، كېلىنىمنى ياخشى ئاسرىغىن. ئۇنداق قىلمىسىڭ، سېنى قارغايمەن، قارغىشىمغا كېتىسەن» دەپ توۋلىغاندەك بولـ-دۇم. كۆزۈمگە ياش تولۇپ، ئىسسىققىنا بولۇپ، يۈزلىرىمدىن دو-مىلاپ ياستۇققا تېمىپ ياتتى. يىغلىغانلىقىمنى ئالمان بىلىپ قالمىسۇن دەپ ئىلاجىنىڭ بارىچە ئۆزۈمنى بېسىپ ياتتىم.

ئەتىسى ئىشتىن چۈشكەندىن كېيىن ئالمان ھېچ يەرگە بارمىدى، كەچتىمۇ ئۆيدە بولدى. شۇنىڭدىن كېيىن ھېلىقى قويچى يىگىت قويلىرىنى نەگە ئەكەتتىكىن، كۆرۈنمەيلا قويدى. ئالمان ئەنە شۇ سەۋەبتىن كۆڭلى يېرىم بولۇپ، جىمىپ كەتكەندەك قىلاتتى.

«مېنى ئاياپ ئولتۇرما، كۆڭلۈڭ بولسا، شۇنىڭ بىلەن كېتىۋەر، ــ دەپ ئويلايتتىم مەن ئىچىمدە ئالمانغا ئېچىنىپ، ــ ئېخ بىچارە، شور پېشانە! سەن نېمىشقا مۇشۇنداق مەجەزلىك بولۇپ تۆرەلگەنسەن؟»

كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەستىن چىقىپ كەتكەندەك بولدى.

باش ئەتىيازدا بايىقى قويچى يىگىت يەنە پەيدا بولدى. قوينى بېقىپ سايدا يۈرگەنلىكىنى بايقاپ قالدىم. شۇ كۈنلىرى ئالمان كەچ كىرىشى بىلەنلا كېتىپ، ئەلياتقۇ مەزگىلىگىچە سىرتتا يۈرەتتى، مەن ھېچنېمە دېمەيتتىم. ئۆز تەقدىرىنى ئۇنىڭ ئۆزى بەلگىلىشى كېرەك ئىدى.

بىر كۈنى ئالمانىنى تۇن يېرىمىغىچە كۈتتۈم. پۈتۈن

ئاۋۇلدىكىلەر ئۈيقۇغا كەتكەن بولسىمۇ، مەن نېمە ئۈچۈندۇر چىراغ ئۆچۈرمەي، نېمىنىدۇر گۇمان قىلىپ، نېمىدىندۇر قورقۇپ، دېرىزىگە تىكىلىپ، شىتىرلىغان تۇشقا قۇلاق سېلىپ كۆز يۇمماي ياتتىم. ئايدىڭ بولۇپ، ئۇ يەر - بۇ يەردە بۇلۇتلار ئۇزۇپ يۈرسىمۇ، باھار ھاۋاسى تىنچ ئىدى. بىر ئۆيدە يالغۇز ئۆزۈم بولغاچقا توڭلىغاندەك بولۇپ جۇۋامغا ئورانىدىم. كۆزۈم ئىلىنىپ كېتىپتۇ. قورقۇپ كۆزۈمنى ئاچسام، ئالمان بوسۇغىدا تۇرۇپتۇ. كۆڭلىكىنىڭ تۈگمىسى ئۈزۈلگەن، ياقىسى يىرتىلغان، مەيدىسى ئوچۇق بولۇپ، چاچلىرى پاخپايغان، كۆزى خۇنۇك ئىدى. ئالمانىنىڭ مەست بولغانلىقىنى ئۆمرۈمدە بىرىنچى قېتىم كۆرۈشۈم ئىدى. نېمە دېيىشىمنى بىلەلمەي، ئورنۇمدىن تۇرۇشقىمۇ ھالىم يەتمىدى. ئالمان بوسۇغىدىن ئاران ئاتلاپ كىردى - دە، يىقىلىپ كېتەي دەپ بېرىپ تام مەشكە يۆلىنىپ قالدى، كېيىن تام مەشنى تۈتۈپ تۇرۇپ بېشىنى چايقىدى. پۈتۈن ئەزايى - بەدىنىمگە تىترەك ئولاشتى.

— ھە ! — دەپ بېشىنى كۆتۈرۈپ سورىدى ئۇ، — نېمىگە قارايسىز؟ نېمىگە قارايسىز ماڭا؟ ھە، مەن مەستەمەن، ھە، مەن مەستەمەن. ھە، مەن ھاراق ئىچتىم. ئىچمەي نېمە قىلىمەن؟ مەن ئىچمىسەم كىم ئىچىدۇ؟ مۇشۇنداق ئەھۋالدا مەن ھاراق ئىچمەي كىم ئىچىدۇ؟ نېمىشقا ئۇندىمەيسىز؟

مەن ئۇندىيەلمىدىم. نېمىدېگەن قورقۇنچلۇق - ھە، كېلىنىم نە ھالغا يەتكەن - ھە ! ئالمان يەنىلا شۇ قېلىپىدا تام مەشكە يۆلىنىپ تۇراتتى. ئۇ بېشىنى سېلىپ بىردىنلا پەس ئاۋازدا دېدى:

— ئاپا، سىز ھېچنېمىنى بىلمەيسىز، لېكىن مەن... مەن... مەن بۇگۈن... قاسىم ئەسكەرلىككە كېتىدىغان كۈنى كەچقۇرۇن دەريا بويىغا بارمىدۇقمۇ. ئەنە شۇ يەردە... — ئۇ گېپىنى تۈگەتمەيلا چېچىنى ئىككى قوللاپ چاڭگاللىدى ۋە يۇزىچە يەرگە يىقىلدى - دە، بېشىنى يەرگە ئۇرۇپ ھۆكۈرەپ يىغلاشقا باشلىدى.

ئورنۇمدىن ئىرغىپ تۇرۇپ، قۇشتەك ئۇچۇپ يېنىغا باردىم. بېشىنى كۆتۈرۈپ كۆكرىكىمگە باستىم:

— يىغلىما، ئالىمان، يىغلىما. نېمە بولدى ساڭا، قېنى ئېيتقىنا ! خاپا بولدۇڭمۇ؟ يا بىرى سېنى بوزەك ئەتتىمۇ؟ ئېيتقىنا ماڭا ! ماڭا خاپا بولدۇڭمۇ يا؟ خاپا بولغان بولساڭ ئېيتقىن. كۆڭلۈڭدىكى گەپلىرىڭنىڭ ھەممىسىنى ئېيت...

— ياق، ياق، ئاپا، جېنىم ئاپا ! — ئالىمان قانداقتۇر ئەلەملىك كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ بوغۇلۇپ يىغلايتتى، — بىچارە ئاپا، يالغۇزۇم ئاپا ! ھېچنېمىنى بىلمەيسىز - دە... بىلگەندىمۇ، قولىڭىزدىن نېمە كېلەتتى؟ ئۇھ، ئاپا، جېنىم ئاپا، ئۇھ ئاپا !

ئۇ دەرد - ئەلەمنى ئىچىدە تارتىپ، خورسىنىپ - خورسىنىپ يىغلاۋەردى، ئۇزاق يىغلاپ، كېيىن بىرئاز تىنچىدى - دە، مېنى قۇچاقلاپ ئۇخلاپ قالدى، لېكىن ئۇيقۇلۇقتىمۇ ئۇھ تارتىپ چىقتى. مەن ئۇنىڭ بېشىدا تاڭ ئاتقۇچە ئولتۇردۇم، كاللامدا تۈرلۈك - تۈمەن خىيال: نېمە بولغاندۇر كېلىنىمگە؟ قانداق قىلدۇق ئەمدى؟ مەن ئۇنىڭ بىلەن ئۇچۇق سۆزلەشمەكچى بولدۇم. لېكىن، ئەتىگىنى ئۇ ماڭا گەپ قىلمىدى، ئىزا تارتىپ ماڭا قارىيالمىدى، كۆزى بىلەنلا تۇنۇگۈنكى ئىشنى ئاغزىڭىزغا ئالماڭ، دەپ يالۋۇرغاندەك بولدى، پەقەت ئەتىگەندە ئىشقا چىقىش ۋاقتىدا بوسۇغىدا ماڭا ئاستاغىنا:

— مېنى كەچۈرۈڭ، ئاپا، — دېدى.

مەنمۇ ئۇنىڭغا ھېچنېمە دېمىدىم.

شۇنىڭدىن كېيىن ئۇچ ئاي ئۆتۈپ كەتتى. يازغا كەلگەندە قاچقۇن جېكىشەنقۇل ۋەقەسى ئۈستىدە تەكشۈرۈش ئېلىپ بېرىلدى. ئۇرۇشتىن كېيىن ئۇ ئاشكارا يۈرەلمەي، ھەر كۈنى كەچلىكى ئۆيگە كېلىپ يۈرگەنىكەن. بىراق، چەتتە يۈرگەندىمۇ تىنچ يۈرمەي، قازاقىستانىنىڭ بىر يېرىدە يوشۇرۇنۇپ يۈرۈپ، ئېلىپساتارلىق قىلىپ، مال ئوغرىلاپ قولغا چۈشۈپتۇ. سوراقتا ئۇنىڭ بۇرۇنقى قىلمىشلىرى ئېچىلىپ قېلىپ، بىزنىڭ ئاۋۇلغا

يۇزلەشتۇرۇشكە ئەكېلىشكەنسكەن. ئاۋۇل سوۋېتىنىڭ كاتىپى مېنىمۇ گۇۋاھ بولسۇن دەپ چاقىرىپ كەپتۇ. كوچىدا كېتىۋاتسام ئالمان كەتمىنى كۆتۈرۈپ ئىشتىن كېلىۋاتقانكەن، ھارغان، روھسىزلانغان ھالدا كۆچىلىكتىن ئايرىلىپراق كېتىۋېتىپتۇ. شۇ يىلى يازدا ئۇنىڭ يۇزىنى داغ بېسىپ كەتكەنىدى. يۇرىكىم ئېچىشىپ كەتتى. ئۆيگە بېرىپ يالغۇز ئولتۇرمىسۇن دېگەن خىيال بىلەن ئۇنىڭغا دېدىم:

— يۇر، بالام، باشقارمىغا بىللە بارايلى.

ئالمان ماڭا:

— بولدى، ئاپا، ئۇ يەردە نېمە بار ماڭا. بېشىم ئاغرىپ تۇرىدۇ، ئۆيگە باراي، — دېدى.

— مەيلىڭ ئەمىسە، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا، — دەم ئېلىپ يېتىپ تۇر. ئىنەكنى ئۆزۈم ساغىمەن.

ئاۋۇل سوۋېتىنىڭ يېنىدا ھەممە تەرىپى يېپىلغان بىر ماشىنا تۇرۇپتۇ. گۇۋاھلىققا چاقىرىلغان ۋە ئىشتىن قايتىپ بۇ يەرگە كەلگەن بىر توپ كىشىلەر پەلەمپەيدە تۇرۇپتۇ. جېكشەنقۇلنى كۆرمىگىنىمگە يەتتە ـ سەككىز يىل بولغانىدى. ئۇزايمىدىن يامان تۇرمۇش ئۇنىڭغا ياققان چېغى، تولۇپ، سەمرىپ كېتىپتۇ. دېرىزىنىڭ ئالدىغا قويۇپ بەرگەن بىر ئورۇندۇقتا كۆزلىرى قىسىلىپ، ئالىيىپ ئولتۇرغانكەن. ئۇ تېخى بىر كىشىنىڭ گېپىگە يامان گەپ بىلەن جاۋاب بېرىۋاتاتتى:

— سەن مېنى ئوغرى دېدىڭ، تۇتۇۋالغان يېرىڭ بارمۇ؟ مېنى ئۆز كۆزۈڭلار بىلەن كۆردۈڭلارمۇ؟ ياق ! شۇنداق ئىكەن، ھېچبىر ئاساسسىزلا تۆھمەت قىلساڭلار بولمايدۇ. مەڭ گەپ قىلساڭلارمۇ ھەممىسى قۇرۇق گەپ. دەلىل كېرەك، دەلىل !

بۇ گەپلەرنى ئاڭلاپ قېنىم قاينىاپ كەتتى ـ دە، بىردىنلا دېرىزىنى ئېچىپ ئالدىغا ئىنتىلىپ ۋارقىرىدىم:

— پوق يېمە، ئەبلەخ ! دەلىل ـ ئىسپات دەيدا تېخى، دەلىل ـ ئىسپات دېگەن مانا مەن !

ئۇيغۇر كتاب توربىتى www.uyghurkitap.com

— ئاپا، مەيەرگە كېلىپ سۆزلەڭ، — دېدى ئورنىدىن تۇرۇپ سوراقچى.

مەن ئىچىگە كىرىپ، ھەممىسىنى ئېيتىپ بەردىم:

— ھە، بىز سېنى قولىمىز بىلەن تۇتۇۋالغىنىمىز يوق، ئارقاڭدىن قوغلاپ تۇتۇپ كېلىشكە ۋاقتىمىزمۇ يەتمىگەن. بىز ئۇ چاغلاردا تىرىنقىمىز بىلەن دېگۈدەك يەر ھەيدەپ، ئالدىنقى سەپكە ئاشلىق يەتكۈزۈپ بېرىش بىلەن بەند ئىدۇق. ئۇ چاغلاردا باشاق تېرىش بىلەن بالىلىرىمىزنى باقاتتۇق. سەن بولساڭ ئۇ چاغدا قوشقا قېتىلغان ئاتلارنى ئوغرىلاپ كەتكەنىدىڭ، بالىلارنىڭ ئاغزىدىن تارتىۋېلىپ تۇرۇپ يىغقان ئۇرۇقلۇق ئاشلىقىمىزنى بۇلاپ كەتكەنىدىڭ. دېمەك، سەن دۈشمەنسەن. مەن سېنى ئارقاڭدىن قوغلاپ: «توختا ! مەن سېنى تونۇيمەن، جېكشەنقۇل، توختا !» دەپ توۋلىسام، سەن ئارقاڭغا بۇرۇلۇپ كېلىپ ماڭا ئوق ئاتقانىدىڭ. ساڭا لازىم دەلىل ـ ئىسپات ئەنە شۇ !

مەن سۆزدىن توختىۋىدىم، سوراقچى:

— رەھمەت سىزگە، ئاپا. ئىشىڭىز تۈگىدى، ئۆيىڭىزگە قايتسىڭىز بولىدۇ، — دېدى.

ئاۋۇل سوۋېتىدىن چىقسام، جېكشەنقۇلنىڭ خوتۇنى ئوپۇل - توپۇل ئالدىمغا يۈگۈرۈپ كېلىپ، خۇددى سارىڭدەك ماڭا توۋلاپ كەتتى:

— ئۆلۈكۈڭنى كۆرەي، جەددال ! ۋىجدانىم ساپ دەپ نېمە ياخشىلىق كۆردۈڭ؟ ئەنە، ساپ ۋىجدانىڭ ئۆزۈڭنى قاتتىق جازالىدى. كېلىنىڭنىڭ قورسىقىدىكىنى نېمە دەيسەن؟ خوپ بولدى ! بۇمۇ ئاز تېخى ساڭا، تېخى كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسەن. كېلىنىڭ كۆز ئالدىڭدا تۇرۇپ ئېغىر ئىياغ بولۇپ قالغان تۇرۇقلۇق، يەنە نېمە ۋىجدان ساڭا ! شەرمەندىلەر !

كىشىلەر ئۇ خوتۇننى مېنىڭ ئالدىمدىن يۇلقۇشلاپ يۇرۇپ بىر بۇلۇڭغا ئاپىرىپ قويدى، گەپ قىلدۇرمىدى، لېكىن مەن كۆپچىلىككە:

— قويۇۋېتىڭلار، تەگمەڭلار ئۇنىڭغا! — دېدىم — دە، ئۇندىمەستىن كېتىپ قالدىم.

يولدىكى توپا قىزىقمۇ ياكى ئىزا — ئاھانەت تاپىنىمنى كۆيدۈردىمۇ، ھەدىگەندىلا يۇگۈرۈپ دېگۈدەك ماڭدىم. كېيىن ئاران — ئاران قەدەم تاشلاپ، تۇرلۇك — تۇمەن خىياللارغا بېرىلدىم. بۇنداق بولۇشىنى ئويلىمىغانىدىم، بىراق قىياس قىلىشىم كېرەك ئىدى. كېيىنكى كۈنلەردە ئالىمان نېمىشقىدۇر ئۆزىنى كىشىلەردىن چەتكە تارتقاندەك، مىجەزىمۇ ئۆزگىرىپ، بىگانە ئادەمدەك بولۇپ يۈرگەن بولسا كېرەك، دەپ ئويلايتتىم. مەن تېخى بۇنى ھېلىقى قويچى يىگىت بىلەن كېلىشەلمەي قالغانلىقتىن بولسا كېرەك، دەپ ئويلاپتىمەن. ئەتىيازدا ئۇ تاغقا چىقىپ كەتكەنچە كۆرۈنمەي قويغان ئەمەسمىدى. ئۇرۇشۇپ قالغان بولسا ئازابلىنىپ يۈرگەن ئوخشايدۇ، دەپتىمەن. بايا، ئىش پۈتۈنلەي باشقىچە ئىكەن. ئەپسۇس، ئەپسۇس... لېكىن، بۇنداق بولۇشىنى كىم بىلىپتۇ؟ مەن نېمە قىلارىمنى بىلەلمەي كەتتىم. ئىككىنچى كۈنى ئايشە مېنى ئۆيىگە چاقىردى.

— جېكشەنقۇلنىڭ خوتۇنى كېچىدە ئاۋۇلدىن كۆچۈپ كەتتى، — دېدى ئۇ چاي ئىچىپ ئولتۇرۇپ.

مەن ئۇندىمىدىم. بۇ ئىشنىڭ مېنىڭ بىلەن نېمە ئالاقىسى بار؟ كۆچكۈسى كەلگەن بولسا كۆچسۇن — دە، ھەركىمنىڭ ئۆز ئىختىيارى ئۆزىدە، دەپ ئويلىدىم. كېيىن، ئىككى — ئۈچ يىلدىن كېيىنلا، كىشىلەر شۇ كۈنى كەچتە جېكشەنقۇلنىڭ خوتۇنىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، يۈك — تاق، نەرسە — كېرەكلىرىنى ھارۋىغا بېسىپ: «نەگە بارساڭ شۇ يەرگە بار، بىزنىڭ ئاۋۇلدا ساڭا ئورۇن يوق» دېگەنلىكىنى ئۇقتۇم. شۇنىڭدىن كېيىن بىزنىڭ ئالمانىنىڭ ئىشى توغرۇلۇق ھېچكىم ئېغىز ئېچىپ قويمىدى. ئېھتىمال بەزى كىشىلەر ئالمانىنىڭ ئۆزىگە بىرنېمە دېگەندۇر، بەزىلەر ئېھتىمال كۆڭلىدە ئالمانغا ئىچ ئاغرىتقاندۇر ياكى ئۇنى ئەيىبلىگەندۇر، لېكىن ھېچكىم ماڭا دارىتىپ

باقمىدى. شۇ سەۋەبتىن مەن كىشىلەرگە ئەڭ زور رەھمەت - تەشەككۇرۇمنى بىلدۇرىمەن. شۇنچە يىللار ئۆتۈپ كەتتى، لېكىن كۆپچىلىك مېنى ئاۋۋالقىدەكلا ھۆرمەتلەپ كېلىۋاتىدۇ.

ئالمانىنىڭ ئېغىرئاياغ بولۇپ قالغانلىقىنى بىلگىنىمدىن كېيىن، ئىككىمىزنىڭ مۇناسىۋىتىدە قىلچە ئۆزگىرىش بولمىدى. ئاۋۋالقىدەكلا ئىشلەپ، ياشاپ، ھەممە ئىشتا ئاۋۋالقىدەكلا مەسلىھەتلىشىپ كەلدۇق. ئانىلىق يوللىرى ئۇستىدە ئالمان زادىلا گەپ قىلمايتتى. بىر قارارغا كېلەلمىدىمۇ ياكى ۋاقتى كەلگەندە بىراقلا ئېيتاي دېدىمۇ، بۇنى بىلمىدىم، ئۇنىڭ ھۆرمىتىنى قىلىپ، مەنمۇ زادىلا ئېغىز ئاچمىدىم. ئاساسلىقى ئالمانىنى ئىچىمدە ئەيىبلىمىدىم، ئۇنى ئەيىبلەشكە ھەقلىق ئەمەس ئىدىم، چۈنكى ئۇ ئالدىمدا چوڭ بولدى، ھەممىنى كۆرۈپ كەلدىم. بىلىمەن، مەلۇم مەنىدىن ئېيتقاندا ئەيىب مېنىڭدىمۇ بار. شۇ سەۋەبتىن ئۆزۈمگە: «ئەگەر ئالماندا گۇناھ بار دېسەم، ئۇ مېنىڭمۇ گۇناھىم بولىدۇ، ئەگەر ئۇ تۇغسا، دېمەك، ئۇ بالا مېنىڭمۇ بالام بولىدۇ، بارلىق ئىزا - ئاھانەتنى، بارلىق يۈكنى ۋە دەرد - ئەلەمنى مانا مەن تارتىمەن» دەيتتىم. مەنمۇ ئالمانغا ئوخشاش قارايتتىم، گەپ ئېچىشقا مەجبۇر بولىدىغان، يەنە كېلىپ ئۇزاق ھۆكۈم سۈرگەن شۇ جىمجىتلىقنى ئۆزئارا كەچۈرىدىغان بىر كۈننىڭ ھامان كېلىدىغانلىقىنى بىلەتتىم. لېكىن، بولىدىغان بۇنداق پاراڭنى بىز بۇگۈندىن ئەتىگە، ئەتىدىن ئۆگۈنلۈككە قالدۇرۇپ كېلىۋەردۇق. بىر قېتىم مەن بەربىر ئاغزىمدىن چىقىرىپ سالدىم.

يازنىڭ ئاخىرقى ۋاقىتلىرى ئىدى، ئالمانىنىڭ ئېغىرئاياغ بولغىنىغا بەش - ئالتە ئاي بولۇپ قالغانىدى، بىر كۈنى ئەتىگەندە ئىنەكنى پادىغا قېتىۋېتىشكە كەلدىم. پادىچى ئاۋازى قوڭغۇراقتەك چىقىدىغان، ئون ئىككى - ئون ئۈچ ياشلاردىكى يېتىم بالا ئىدى. شۇ كۈنى ئۇ كوچىنىڭ نېرىقى بېشىدىن ئاللىنېمىلەرنى دەپ كېلىۋېتىپتىكەن. پادا بىزنىڭ قورۇنىڭ

ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتقان چاغدا، پادىچى بالا ئىنەكنى «هوش ـ هوش»لاپ كېلىۋېتىپ:

ـــ تولغان ئاپا، تولغان ئاپا، سۆيۈنچە بېرىڭ! جورابىڭ ئاكامنىڭ كېلىنى تۇغدى، سۆيۈنچە بېرىڭ! ـــ دېدى.

ـــ هە، ئايلىناي، قاچان؟

ـــ تاڭ سەھەردە.

ـــ ئوغۇلمۇ، قىزمۇ؟

ـــ قىز. ئېتىنى تورغاي قويمىز دېيىشتى، تولغان ئاپا. تاڭ سەھەردە تۇغۇلغان، تورغايغا ئوخشايدۇ، دېيىشتى!

ـــ بەكمۇ ياخشى بوپتۇ، بالام. ئۆمرىنى بەرسۇن، ـــ دېدىم، ـــ خۇش خەۋەر يەتكۈزگىنىڭ ئۈچۈن رەھمەت.

بىر كىمنىڭ يورۇق دۇنياغا كەلگەنلىكىگە ئۆزىچە خۇشال بولۇپ، شۇ زور خۇشاللىقىنى ھەممىگە خەۋەر قىلىپ يۈرگەن پادىچى بالىنىڭ سۆزى مېھرىمنى قوزغىۋەتتى. مەن رازىمەنلىك بىلەن ئۆيگە قايتتىم. ئەنە شۇ دەقىقىدە كېچە ـ كۈندۈز يۈرىكىمنى كۆيدۈرۈپ كېلىۋاتقان ئىشنى قانداقلارچە ئۇنتۇپ قالدىمكىن، بوسۇغىدىلا توۋلاپ كېتىپتىمەن:

ـــ ئالىمان، سۆيۈنچە! جورابىكنىڭ كېلىنى تۇغۇپتۇ. ئاڭلىدىڭمۇ؟ قىز تۇغۇپتۇ. ئاي ـ كۈنى توشۇپ قېلىۋىدى، بىچارە، ئامان ـ ئېسەن... ـــ دەپ كېلىۋېتىپ، ئالمانىنى كۆرۈش بىلەنلا گەپنىڭ ئاخىرىنى دېيەلمەي، موم چىشلىۋالغاندەك بولۇپ قالدىم.

ئالمان ئۆينىڭ تېمىغا يۆلىنىپ، كالپۇكىنى قاتتىق چىشلەپ مۇڭلىنىپ تۇرغانىكەن. شۇ پەيتته ئۇنىڭ كاللىسىغا نېمە خىياللار كەلگەندۇر؟ «مەن تۇغقاندا ھېچكىم بۇنچىلىك خۇشال بولۇپ خۇش خەۋەر يەتكۈزمەيدۇ» دېگەن ئويغا كەلگەن بولسا كېرەك. ئۆزۈمنىڭ گېپىدىن ئۆزۈم خىجىل بولۇپ، يۈزۈم قىزىرىپ، نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي، گەپ قىلالماي قالدىم. ئوچاقنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇردۇم ـ دە، ھېچبىر زۆرۈرىيىتى بولمىسىمۇ ئوچاققا تېزەك سېلىشقا باشلىدىم. يۈزۈمنىڭ

قىزىللىقى تارقالغاندىن كېيىن قارىسام، ئالىمان يەنىلا شۇ ھالدا مۈڭلىنىپ تۇرۇپتۇ. ئىچىم ئاغرىپ ناھايىتى ئازابلاندىم. زورغا ئورنۇمدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭ يېنىغا كەلدىم.

— نېمە بولدۇڭ، بالام، مىجەزىڭ يوقمۇ؟ — دېدىم مەن.

— ياق، ئاپا، — دېدى ئۇ.

— بىرەر يېرىڭ ئاغرىسا، ئۆيگە كىرىپ ياتساڭچۇ، قىينالماي.

— قىينىلىۋاتقىنىم يوق. تاماكا يوپۇرماقلىرىنى يىپقا تىزىشنىڭ نېمە قىينىلىدىغان ئېغىرلىقى بولسۇن، ئاپا! — ئۇ شۇنداق دېدى ـ دە، ئىشقا ماڭدى.

شۇ چاغدا ئەمدى ئوچۇقىنى ئېيتاي، كەينىگە سوزماي، تارتىنماي، يېڭىدىن دۇنياغا كۆز ئاچقانلارنىڭ ھېچقايسىسىدا گۇناھ يوق، دېمەك، سېنىڭ بالاڭ مېنىڭ نەۋرەم بولىدۇ، مەن ئۆز بالامغا قارىغاندەك قارايمەن، دەپ ئېيتاي، ئۇنىڭغا بۇنى بىلدۈرەي، كۆڭلۈڭنى ئېچىپ، خۇشال ـ خۇرام يۈرگىن، مەردلىك بىلەن تۇرمۇش كەچۈرگىن، سەن ئانا بولۇشقا ھەقلىق ـ سەن، توغرا مۇئامىلە قىل، دەپ ئېيتاي دېگەن ئويغا كەلدىم.

ئەنە شۇنداق ئويلار بىلەن ئۇنىڭ ئارقىسىدىن يۈگۈرۈپ دەرۋازا ئالدىغا چىقىپ ئۇنى قىچقاردىم:

— ئالىمان، توختاپ تۇر، دەيدىغان بىر گېپىم بار ئىدى، توختا!

لېكىن، ئالىمان ئاڭلىمىغانغا سېلىپ، كەينىگە قاراپمۇ قويماي كېتىپ قالدى.

مەن كۈن بويى مۈڭلىنىپ يۈردۈم، ئىچىمدە: «بولمايدۇ، بۇنداق كېتىۋېرىشكە بولمايدۇ. ئاخشاملىقا چوقۇم ئېيتاي. ئېيتسام ئۇمۇ، مەنمۇ يەڭگىللىشىپ قالىمىز» دەپ ئويلىدىم. لېكىن، مېنىڭ بۇ پىكرىم ئەمەلگە ئاشمىدى، كەچقۇرۇن ئىشتىن قايتىپ كەلسەم، ئالىمان ئۆيدە يوق ئىدى. مەن كۈتتۈم. ئەنە كېلىپ قالار، مانا كېلىپ قالار دەپ ئولتۇرغانىنىڭ ئۈستىگە ۋەھىمە كېلىپ قوشۇلدى. «بىرەر پالاكەت يۈز بەرمىگەندۇر؟

ئەجەب شۇنچە كەچ بولۇپ كەتكۇچە كەلمەيدىيا؟» دەپ ئويلاپ، چىقىپ ئىزدەپ باقماقچى بولدۇم، دەرۋازىدىن چىقىپ تۇرۇشۇمغا بېكتاش يولۇقتى. ئۇ بىر قۇچاق ئوتنى كۆتۈرۈپ قاشادىن كىردى - ده، ئۇندىمەستىن ئوقۇرغا سالدى. شۇ چاغدىلا ئۇ تۆۋەن ئاۋاز بىلەن گەپ قىلدى:

— تولغان ئاپا، يەڭگەم ماڭا: مېنى ئاپام ئىزدىمىسۇن، دەپ قويۇپ كەتتى. قايىنىدىكى تۇغقانلىرىمنىڭكىگە كەتتىم، دېدى.

بوغۇن - بوغۇنلىرىم بوشىشىپ، بوسۇغىغا ئولتۇرۇپلا قالدىم.

— قاچان كەتتى؟

— چۈشلۈك تاماقتىن كېيىن، ئىككى - ئۈچ سائەتتىن ئىلگىرى. يولدا كېتىۋاتقان بىر ماشىنىغا چۈشۈپ كەتتى.

ئۆز يېغىمدا ئۆزۈم قورۇلۇۋاتقاندەك بەك ئازابلىنىپ كەتتىم، ئەجەل يېتىپ كەلگەندەك قاتتىق ئۇمىدسىزلەندىم. شۇنداق تۇرسام، بېكتاش:

— كابىنكىغا چۈشۈپ كەتتى، ئاپا، قورقماڭ، كابىنكا دېگەندە ناھايىتى راھەتلىنىپ ئولتۇرىدۇ، — دەپ ماڭا تەسەللى بەردى.

«ئېھ، بېكتاش، بېكتاش، ئەگەر گەپ بۇنداق ئاددىي بولمىغان بولسا مەيلىغۇ!» دەپ ئويلىدىم مەن ئىچىمدە. لېكىن، مەن ئۇنىڭ سەممىي تەسەللى بەرگىنىگە ناھايىتى رەھمەت ئېيتتىمەن. ئۇ شۇ چاغلاردا ئۆسۈپ ئادەم بولۇپ قالغانىدى، كولخوزدا ھارۋا ھەيدەيتتى. ئۇنىڭغا قاراپ ھەيران قالدىم. ئادەم دېگەن نېمىدېگەن تېز ئۆسىدۇ - ھە، مانا چوپچوڭلا ئادەم بولۇپ قاپتۇ، ئېگىز، بەستلىك بولۇپ، باسقان قەدىمىمۇ، ئاۋازىمۇ چوڭ بىر يىگىتكە ئوخشىغان، چىرايى مۇلايىم، يېقىملىق. ئۇنى كىچىكىدىنلا ياخشى كۆرەتتىم. مانا مۇشۇنداق ئازابلىنىپ ئولتۇرغىنىمدا، ئۇ ماڭا تەسەللى بېرىۋاتىدۇ، نېمىدېگەن ياخشى - ھە. ئۇ ئېرىقتىن سۇ ئەكىلىپ ساماۋارغا ئوت ياقتى، ئىشكىنىڭ ئالدىغا سۇ سەپتى.

ئۇيغۇر كتاب توربىكتى www.uyghurkitap.com

ـــ دەھلىزنى سىيرىپ - سۈپۈرۈپ سالقىن قىلىپ قويىاي. ئاپام سىزنىڭ چېيىگىزنى سېغىنىپ قالدىم دەيدۇ، ھازىر كېلىدۇ، ـــ دەپ ئالمىنىڭ ئاستىغا كىگىز سېلىپ، ساماۋار قويدى.

ئالمان كەتكەندىن كېيىنكى كۈنلىرىم قۇرۇسۇن، پۈتۈنلەي يالغۇز قالدىم. ئالمان كېتىشتىن ئاۋۋال مەن ئۆزۈمنى قانداقمۇ يالغۇز ھېس قىلاي ! ئەسلىدە ھەقىقىي يالغۇزچىلىقنى زادىلا بىلمەيدىكەنمەن. ئۇچ - تۆت كۈن چىداپ، نېرىسىغا چىدىيالماي قالدىم. ئۆي ئۆي بولماي كەتتى، تۇرمۇش تۇرمۇش بولماي كەتتى. سەرسان - سەرگەردان بولۇپ باشنى ئېلىپ بىر ياقلارغا كېتەي، بۇ تازا ۋاقتى، دەپمۇ ئويلىدىم. لېكىن، مەن: «ئالمان ئۇ يەردە قانداق قىلىۋاتقاندۇر؟» دەپ ئويلىغىنىمدا يۈرىكىم پارە - پارە بولاتتى. قايىنىدىكى تۇغقانلىرى ئوشۇق گەپ قىلماي كۈتۈۋالغان بولسىغۇ مەيلى، مۇبادا ئۇلار ئالمانغا تەئەددى قىلسا، ئۇ قانداق قىلىدۇ؟ ئۇلار: «بۇرۇن سەن بىزنىڭ گېپىمىزگە كىرمىدىڭ، بۇ سىلەرنىڭ ئىشىڭلار ئەمەس، مەن قانداق قىلىدىغانلىقىمنى ئۆزۈم بىلىمەن، سىلەر ئارىلاشماڭلار، دېدىڭ، ئەمدى تويغۇچە ھاقارەت ئىشتىپ، ماكان ئىزدەپ بىزنىڭ يېنىمىزغا كەلدىڭمۇ، مانا ئەمدى بىز ساڭا كېرەك بولۇپ قاپتۇق - دە» دېيىشى مۇمكىن. ئۇلار ئالمانغا شۇنداق دېيىشى مۇمكىن، ئەلۋەتتە شۇنداق دەيدۇ. ئۇلار شۇنداق دېگەن بولسا، ئالمان ئۇ يەردە قىسىلماي تۇرالايتتىمۇ؟ ئۇ ۋىجدانلىق بىر ئايال تۇرسا، بۇنداق ئەيىبلىسە چىداپ تۇرالايتتىمۇ؟ ئاھ، خۇدا، ئۇ ھەتتا ئۆلۈۋېلىشى مۇمكىن. ئاھ، ئالمان، ئالمانىم، سەن مېنىڭ يېنىمدا بولغان بولساڭ، بارلىق ئاھانەتنى ئۈستۈمگە ئېلىپ، ھېچقانداق كىشىنىڭ سېنى بوزەك قىلىشىغا يول قويمايتتىمغۇ !

مەن جىق ئويلاپ كەتتىم، ئۇ تەرىپىنىمۇ ئويلىدىم، بۇ تەرىپىنىمۇ ئويلىدىم. «ياق، مۇنداق كېتىۋەرسە بولمايدۇ، ـــ دەپ ئۆزۈمگە ئۆزۈم گەپ قىلىپ كەتتىم، ـــ نېمە بولسىمۇ باراي، ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرەي، نەسىھەت قىلاي، گېپىمگە كىرىپ قايتىپ كېلىشىمۇ مۇمكىن. شۇنداق قىلسىكەن، خۇدايا، شۇنداق

قىلسا، زور بەختقۇ بۇ ! ياق، بولدى، ئاپا، مەشەدە قالاي، دېسىمۇ نېمە دەيتتىم. پاتمە بېرىپ، قانغۇدەك يىغلۇۋلىپ قايتىپ كېلەرمەن.» شۇ قارارغا كەلدىم ـ دە، تەييارلىنىپ ئەتىسى يولغا چىقماقچى بولدۇم. مەن ئۆينى، ئىنەكنى ئايشەگە تاپشۇردۇم. بېكتاش يولدا ئۆتۈپ كېتىۋاتقان بىر ماشىنىنى توستى، ماشىنىغا چۈشۈپ قايىندىغا قاراپ ماڭدىم.

ئاۋۇل سىرتىغا چىقىپ، يولدا كېتىۋاتقاندۇق، ئېگىزلىق ئىچىدىكى چىغىر يول بىلەن كېلىۋاتقان بىر ئايالغا كۆزۈم چۈشتى. مەن دەرھال تونۇدۇم: ئالىمان ! سادىغاڭ كېتەي، گۆھەردەك كېلىنىم ! مەن مۇشتۇمۇم بىلەن كابىنكىنى جان ـ جەھلىم بىلەن ئۇرۇشقا باشلىدىم:

ـــ توختات ! توختا ! ماشىناڭنى توختات دەيمەن !

ئۇچقاندەك كېتىۋاتقان ماشىنا ئالغا ئېتىلىپ بېرىپ توختىدى. مەن ماشىنىدىن خۇرجۇنۇمنى ئېلىپ ئالدىراپ ـ تېنەپ چۈشتۈم. شۇ چاغدا كۆتۈرۈلگەن قويۇق چاڭ ـ توزان ئىچىدە كۆزۈمگە ھېچنېمە كۆرۈنمەي قالدى. بايا تىن كۆرگىنىم ئۆتۈمۇ، چۈشۈمۇ، دەپ تەئەججۇپ ئىچىدە تۇرۇپ قالدىم. چاڭ ـ توزان ماشىنىنىڭ مېڭىشىغا ئەگىشىپ تارقىلىپ بېسىلغاندا، مەن ئۇنى يەنە كۆردۈم.

ـــ ئالىمان ! ـــ دەپ قاتتىق توۋلىدىم مەن.

ئۇنىڭ ئالدىغا قانداق يېتىپ بارغانلىقىمنى بىلمەيمەن. ئالىمان ئىككىمىز قۇچاقلىشىپ، سۆيۈشۈپ، يىغلىشىپ كۆرۈشتۇق. تازا سېغىنىشىپ كەتكەنىمىز، ئىككىلىمىزلا مۇشۇ بىرنەچچە كۈنلۈك سېغىنىشىمىزنى ئىپادىلەشكە گەپ تاپالماي قالدۇق. مەن ئۇنىڭ يۈز ـ كۆزىنى سىلايتتىم ۋە بىر گەپنى تەكرارلايتتىم:

ـــ كەلدىڭمۇ، كەلدىڭمۇ، بالام، ئاپاڭنىڭ قېشىغا قايتىپ كەلدىڭمۇ؟

ـــ ھەئە، كەلدىم ! ئالدىڭىزغا قايتىپ كەلدىم، ئاپا ! قايتىپ كەلدىم ! ـــ دەيتتى ئالىمانمۇ تەكرارلاپ.

بىز قوچاقلىشىپ تۇرغان شۇ پەيتتە، ئالمانناڭ قورسىقىدىكى بالىسى قوزغىلىپ «بى-لىق - بىلىق» قىلىپ ئىككى - ئۈچ مەرتەم تېپىپ قويدى، ئىككىمىزلا بۇنى سەزدۇق. ئالمان ئىككى ئالىقىنى بىلەن قورسىقىنى تۇتۇپ، ئاستا سىلاپ ماڭا قارىدى. ئۇنىڭ شۇ قارىشى پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنى لەرزىگە سېلىۋەتتى. قانداقتۇر بىر دەقىقىلىق ۋاقىت ئىچىدە ھاياتنىڭ ئەڭ بەختلىك، ئەڭ لەززەتلىك تەمىلىرىنى تېتىپ تۇرغاندەك، ئالمانناڭ نۇرلۇق يۈزى مېھرىمنى ئۆزىگە تارتىپ، كىرپىكلىرىگە ئىلىنىپ تۇرغان مونچاق - مونچاق ياش تامچىلىرى يۈزلىرىگە دومىلاپ چۈشتى. ئاھ، مۇقەددەس ئانىلىقەي ! گويا كۆز ياشلىرى ھاياتتىكى ھەممە ئازاب - ئوقۇبەتلەرنى يۇيۇپ كېتىۋاتقاندەك ! «كۆزۈڭدىن ئايلىنايي، بېقىشلىرىڭدىن ئايلىنايي !» دەپ يۈز - كۆزىنى سىلاپ، يېلىنىپ - يالۋۇرۇپ، بوغۇلۇپ يىغلىۋەتتىم.

— ھەممىدىن ئەزىز، ھەممىدىن سۆيۈملۈك، ھەممىدىن مېھرىبان قىزىم ! ئەجەب ئەنسىرەتتىڭا مېنى !

— يىغلىماڭ، ئاپا، يىغلىماڭ. ئەخمەق قىزىڭىزنى كەچۈرۈڭ. ئىككىنچى سىزدىن ئايرىلمايمەن، — دەپ مېنى بەزلىدى ئالمان، — سىناپ باققانىدىم، سىزنى تاشلاپ كېتەلمەيدىكەنمەن، چىدىمىدىم.

سىرىدىشىشنىڭ ئەڭ ياخشى پەيتى دەپ ھېسابلاپ، مەن گەپ ئاچتىم:

— نېمىشقا كېتىپ قالدىڭ، بالام، خاپا بولۇپ قالدىڭمۇ؟

ئالمان ئۇندىمەي تۇرۇپ قالدى - دە، كەينىدىن بىر ئۆھ تارتىپ گەپ قىلدى:

— سورىماڭ، ئاپا، سوراپ نېمە قىلىسىز؟ مەندىن ھېچنېمىنى سورىماڭ، مەنمۇ سىزگە ھېچنېمە دېمەي. مېنى قىينىماڭ، ئاپا، مۇشۇمۇ يېتەرلىك ! — دېدى ئۇ.

ئۇ سۆزلىشىشتىن ئۆزىنى چەتكە ئالدى. ھەر قېتىم شۇنداق قىلاتتى، بۇنداق قىلسا ئۇنىڭغا تېخىمۇ قىيىن بولىدىغانلىقىنى ئۇ نېمە ئۈچۈن بىلمەيدىكەنە ! بار گەپنىڭ ھەممىسىنى دېسە،

ئۆزىگىمۇ، ماڭىمۇ يەڭگىلرەك بولماسمىدى.
ئېسىڭدىمۇ، يەر ئانام، شۇ يىلى كۈز ئۇزاقىقا سوزۇلۇپ، كۈز يامغۇرى كۆپ ياغدىغۇ. توختىماي كەتكەن شۇ يامغۇرلۇق كۈنلەردە كۆپچىلىكىمىز ئۆيدىن چىقماي ئولتۇرۇپ كەتمىدۇقمۇ. كۈز كۈنلىرىدەك ئالمانىڭمۇ قاپىقى ئېچىلماي، گەپلەشمەيدىغان، كۈلمەيدىغان بولۇپ قالدى. ئۆزىچە تەشۋىشلىنىپ ئولتۇرغىنى ئولتۇرغان. چامادا ئاي - كۈنمۇ يېقىنلاشىپ قالغانىدى. غەم بېسىپ قالمىسۇن، دەپ قولۇمدىن كېلىشىچە ئەركىلىتىپ، چاقچاق قىلىپ ئۇنى - بۇنى قىلغان بولسەن، بىراق ھېچبىر نەتىجە بەرمەيتتى. ياش بالا بولغاچقا قىيىن ئىكەن. بىچارە بالام غەمدىن بېشىنى كۆتۈرەلمەي قالدى. مەنلا ئەمەس، باشقىلارمۇ ئۇنى بۇ غەمدىن قۇتۇلدۇرۇشقا ئۇرۇنۇپ كۆرۈپتۇ، لېكىن قانداق قىلساق بولاتتىكىن؟ بىر كۈنى بېكتاش بىزگە سامان ئەكېلىپ بەردى. ئۇ ئاپام يەنە ئاغرىپ قالدى دېۋىدى، مەن ئۇنى يوقلاپ چىقاي دەپ كىردىم. ئايشە قىزىپ، يۆتىلىپ يېتىپتۇ. مەن ئۇنىڭغا بىرنەچچە ئېغىز گەپ قىلدىم.
— ئۆزۈڭدىنمۇ ئۆتتى، — دېدىم مەن، — ئۆزۈڭ يېرىم جان ئادەم تۇرۇپ، ياخشىراق ئاسرانماي، ھاۋانىڭ شۇنچىۋالا ئوسالىلىقىغا قارىماي ئاۋۇل قىدىرىپ يۈردۈڭ، بۇنداق قىلساڭ قانداق بولىدۇ؟...
ئۇ خىجىل بولغاندەك ئاستاغىنا كۈلۈپ قويۇپ ئۇندىمىدى. چۈنكى، بۇنىڭدىن ئىككى - ئۈچ كۈن بۇرۇن ئۈچ - تۆت ئايال بىرلىشىپ بېكتاشنىڭ ھارۋىسىغا چۈشۈپ نېرىقى ئاۋۇلغا تويغا بېرىپ كېلىشكەنىدى.
— ئىسسىقراق ئورنىڭىپ يات، ياخشى بولۇپ كېتىسەن، — دەپ ئورنۇمدىن قوپسام، ئايشە مېنى توستى.
— توختاپ تۇرغىنا، تولغاناي، — دېدى ئۇ، — خاپا بولمىساڭ، ئېيتىدىغان بىر ئېغىز گېپىم بار ئىدى.
— ئېيتقىن، — دېدىم مەن بوسۇغىدىن قايتىپ كېلىپ.
— بىز ئاۋۇ ئاۋۇلغا تويغا بارمىدۇق. ئۇ يەردە مېنىڭ ئۇرۇق -

تۇغقانلىرىم يوق، بۇنى سەنمۇ بىلىسەن. سېنىڭدىن يوشۇرۇن بىر ئىش قىلغانىدىم. تولغاناي، كەچۈرگىن، ــ دېدى ئايشە، ــ بىز ھېلىقى قويچى بالىنى تېپىپ ئوتتۇرىغا ئالدۇق. ئالمانىڭ ئاي ـ كۇنى يېقىنلىشىپ تۇرۇپتۇ، ئۇنىڭ ئۇۋال ـ ساۋابىنى كىم كۆتۈرىدۇ، دېسەك، بەربىر ھېچنېمە چىقمىدى. ئۇنىڭ خوتۇنى بار ئىكەن، ئىككىنچىدىن، ۋۇجدانسىز نېمىكەن. مەن ئۇنى كۆرمىدىم، بىلمەيمەن، دەپ تېنىۋېلىپ تۇرىدۇ. خوتۇنىمۇ شاللاق بىرنېمىكەن، ئەھۋالنى سېزىپ قېلىپ، بىزنى بىردىنلا تىللاپ رەسۋا قىلدى ۋە قوغلاپ چىقاردى. قايتىپ كېلىۋاتقان چېغىمىزدا يول بويى يامغۇر يېغىپ، كەچقۇرۇنقى سوغۇق تېگىپ ئاغرىپ قالدىم. بۇنىسىغۇ مەيلىغۇ، ئالىمان ئەمدى قانداق قىلىدۇ؟ ــ دەپ ئايشە يۇزىنى توسۇپ يىغلاپ كەتتى.

ــ يىغلىما، ئايشە، مەنلا بولسام ئالمان خورلۇق تارتمايدۇ، ــ مەن گېپىمنى شۇنىڭ بىلەن تۈگىتىپ چىقىپ كەتتىم. باشقا نېمىمۇ دەيتتىم.

مۇشكۇل كۈنلەر ئاستا ـ ئاستا ئۆتۈپ، بوشىنىدىغان ۋاقتىمۇ كېلىپ قالدى، شۇ ۋەجدىن ئالمانغا دائىم دىققەت قىلىپ يۈردۈم. ئۇ ھويلىغا چىقسا، مەنمۇ چىقاتتىم، بىر قەدەممۇ نېرى ـ بېرى بولمايتتىم. تولغاق تۈتۈپ قالمىسۇن، دەيمەن ـ دە، بولمىسا مېنىڭ باشقا نېمىمۇ ئىشىم بولسۇن.

بىر كۈنى ئۇ ئىسسىق كىيىنىپ، ياغلىقىنى ئارتىپ ئىشىك ئالدىغا چىقىپ كېتىۋاتاتتى.

ــ قىزىم، نەگە ماڭدىڭ؟ ــ دېدىم ئۇنىڭغا.

ــ دەريا بويىغا، ــ دېدى ئۇ.

ــ ۋاي بوتىچىقىم، كۈن مۇنداق نەم تۇرسا، نېمىگىمۇ بارارسەن ئۇ يەرگە، ئۆيدە ئولتۇرساڭچۇ، بارمىغىن.

ــ ياق، بارىمەن.

ــ مەيلىڭ، مەنمۇ بىللە باراي، يالغۇز ئەۋەتمەيمەن.

ئۇ ماڭا شۇنداق تىكىلىپ قاريدىكى، جان ـ جەھلى چىقىپ، كۆپتىن بېرى ئاچچىقلىنىپ يۈرگىنىڭ دەردىنى مېنىڭدىن

ئالدى:

— نېمە ئۈچۈن ماڭا ئەگىشىپ، قەدەمدۇقەدەم پايلاپ قالدىڭىز؟ نېمىڭىز بار مەندە؟ مېنى ئۆز هالىمغا قويسىڭىزچۇ! ئۆلىدۇ دەمسىز - هە؟ ئۆلمەيمەن، ئۆلمەيمەن! — دېدى - دە، ئىشىكنى تاققىدا يېپىپ چىقىپ كەتتى.

يۈرىكىم جىغىدە قىلىپ قالدى. سۆزى ئېغىر تەگدى، قاتتىق خاپا بولدۇم، شۇنداق بولسىمۇ كۆڭلۈم تىنچىمىدى. ئىككى - ئۈچ مەرتەم ئىشىك ئالدىغا چىقىپ قاردىم. دەريا بويىغا كەتكىنىچە كۆرۈنمەيتتى.

كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان ئۇششاق يامغۇر يېغىپ تۇراتتى، شامال ئۇچۇرۇپ كەلگەن سوغۇق هاۋا ئادەمگە بەك بىلىنەتتى. شامال كۈل رەڭ بۇلۇتلارنى سۆرەپ - سۆرەپ هەيدەپ تۇرماقتا. دەل - دەرەخلەرنىڭ تېنى، پۇتاقلىرى سوغۇقتا قاريىپ كېتىپتۇ. ئەتراپتا ئادەم كۆرۈنمەيتتى، هەممەيلەن ئۆي - ئۆيلىرىگە كىرىپ كەتكەن، جىمجىتلىق. تاغ چوققىلىرى يۈزىگە چۈمبەل تارتقاندەك خىرە - شىرە كۆرۈنۈپ تۇرۇپتۇ.

خېلى كۈتتۈم. يامان كۆرسە كۆرسۇن، ئارقىسىدىن باراي، تولغاق تۇتۇپ زەي يەردە يېتىپ قالمىسۇن، دەپ كۆكتاتلىقنىڭ باغرىغا يېتىپ بارغىنىمدا ئالىمان كۆرۈندى. بېشىنى سېلىپ، ئېغىر قەدەم تاشلاپ كېلىۋېتىپتۇ. ئارقامغا دەرهال قايتتىم - دە، چاي قاينىتىپ، تۈخۈم پوشكىلى سالدىم. ساقلاپ قويغان ئالمىدىن تالىلاپ، قىزىللىرىنى كىگىز ئۈستىگە سالغان داستىخانغا قويدۇم. ئالىمان ئۆيگە كىرىپ، داستىخاننى كۆرۈپ ئۈندىمەي مۆڭلىنىپ كۈلۈمسىرىدى.

— بالام، توڭلاپ كەتكەنسەن؟ ئەمدى ئولتۇرۇپ چاي ئىچكىن، پوشكال يېگىن، — دېدىم مەن ئۈنىڭغا.

— كۆڭلۈم هېچنېمە تارتماي تۇرىدۇ، ئاپا. ئالمىدىن بىرنى بېرىڭە، شۇنى يەي، — دېدى ئالىمان.

— نېمە بولدى، ئالىمان، ساڭا؟ ياكى بىرەر يېرىڭ ئاغرىۋاتامدۇ؟ — مەن تىڭتىڭلاشقا باشلىدىم.

www.uyghurkitap.com

ـــ سورىماڭ، ئاپا. كۆڭلۈم بۆلەكچىلا بولۇپ تۇرىدۇ. ئۆزۈمگە خاپىمەن. سىزنى باشقا بىر ئىش ئۈچۈن سىلكىشلىگىنىم يوق. ئەڭ ياخشىسى مېنى ئۆز ھالىمغا قويۇڭ، ـــ دېدى ئۇ جاۋاب ئورنىغا قول شىلتىپ قويۇپ.

يەنە كەچ بولۇپ تۈن پەردىسى يېيىلدى. يوتقانغا كىرىپ ياتقىنىمدا، مېنىڭ سۆزۈممۇ ئۇنىڭغا ياقماي قاپتۇغۇ، دەپ ئىچىمدە ئۆكۈنۈپ يېتىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن. باشقا ۋاقىتتا ئۇزاق تۈن بويى پات ـ پات ئويغىنىپ، ئالىمان تەرەپكە قاراپ قوياتتىم. بۇ كېچە نېمە بالا بولۇپ تاشتەك قېتىپ ئۇخلاپ قالغانلىقىمنى بىلمەي قاپتىمەن. ئەگەر بۇنداقلىقىنى بىلگەن بولسام، ھېلىغۇ بىر كېچە ئىكەن، ئون كېچە كىرپىك قاقماسلىققىمۇ رازى ئىدىمغۇ...

تۈننىڭ قايسى ۋاقتى ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن، بىردىن ئويغىنىپ كەتتىم ـ دە، ئالىمانغا قارىدىم. ئالىمان يوق. ئۇيقۇچىلىقتا دەرھال پەم قىلالماپتىمەن. تالاغا چىققاندۇر، دەپ بىرئاز كۈتتۈم، يەنە كۈتتۈم. يوق، كىچىككىنە سادامۇ يوق. ئىرغىپ تۇردۇم ـ دە، ئالىماننىڭ ئورنىنى سىلىدىم. يوتقاننىڭ ئىچى قولۇمغا مۇزدەك بىلىندى. كۆڭلۈم ئېغىپ دەرھال چالا ـ پۇچۇق كىيىندىم ـ دە، ھويلىغا چىقتىم. بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلارنى ئىزدەپ، ئۇ يەردىن كۆكتاتلىققا كىردىم، ئاندىن كېيىن كوچىغا چىقتىم. ئۇنى قىچقىرىشقا باشلىدىم.

ـــ ئالىمان ! ئالىمان !

ئالىمان جاۋاب قايتۇرمىدى. پەقەت ئاۋۇلدىكى ـــ ھويلا ـ ھويلىدىكى ئىتلار ھاۋىشىپ قاۋاشقا باشلىدى. ئەزايى ـ بەدىنىم بوشىشىپ كەتتى. كەتكەنىكەن ـ دە، بۇ قاراڭغۇ كېچىدە نەگە كەتكەندۇر؟ ئەمدى قانداق قىلدىم؟ ئىزدەيمۇ؟ ئۆيگە چېپىپ كەلدىم ـ دە، دەھلىزدىكى پانارنى يېقىپ، بۇلۇڭ ـ پۇچقاقلارغا بېرىپ ئىزدەشكە باشلىدىم. ئىشىك ئالدىغا كېلىشىمگە سامانخانىدا ئاللىكىمنىڭدۇر ئىڭرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ قالدىم. ھويلىدىن ئۆتۈپ سامانخانىغا كىردىم ـ دە، ئەھۋالنى كۆرۈپ

هەيرانلىقتا پانار قولۇمدىن چۈشۈپ كەتكىلى تاس قالدى. سامانىنىڭ ئۈستىگە ئوخشىمىغا چۈشكەن ئالمان تۇغالمايى قىينىلىۋاتقانىكەن.

— بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟ نېمىشقا دېمەيسەن؟ — دېگىنىمچە ئۇنىڭغا ئۆزۈمنى ئاتتىم.

ئۇنى قولتۇقلاپ كۆتۈرەي دەپ تېقىمىغا قولۇمنى تەگكۈزگىنىمدە، قانغا چىلىۋالغاندەك بولۇپ كەتكەن چاپان - كۆڭلەكلەر بىلىكىمگە تەگدى. ئالمانىنىڭ تېنى ئوتتەك قىزىق ئىدى، ئۇ نەپەس ئالالماي خىرقىراپ:

— ئۆلدۈم ! ئۆلدۈم ! — دەپ يېتىپتۇ.

ئوزايىدىن تولغاق يېگىلى ئۇزاق ۋاقىت بولغاندەك ئىدى.

— خۇدا ساقلىسۇن ! خۇداغا ئامانەت ! — بۇنداق ۋاقىتتا ئۇنىڭ ئۆزى تۇغالمايتتى، پەقەت دوختۇرلا ئۇنى قۇتقۇزۇپ قېلىشى مۇمكىن ئىدى.

مەن ئۇنى تاشلاپ قويۇپ ئايشەنىڭ ئۆيىگە يۈگۈردۈم، كېلىپ ئۇنىڭ دېرىزىسىنى تازا قاتتىق ئۇردۇم:

— تۇرۇڭلار ! تېز ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار ! بېكتاش، ھارۋاڭنى قات ! ئالمانىنىڭ ئەھۋالى ياماں ! تېز بول، بوتام !

ئۇلارنى ئويغىتىپ قويۇپ كېلىپ ئالمانغا سۇ ئېچۈردۈم، ئۇ بەزگەكتەك تىترەپ، چىشى چىشىغا تەگمەي ئاران ئېچىتى. ئاڭغىچە تۆشەكتە كېسەل ياتقان ئايشە چېپىپ كەلدى ۋە ئالمانىنىڭ ئەپتىنى كۆرۈپ، بۆزدەك ئاقىرىپ، تىترەپ:

— ئايلىناي، ئالمان، ئالمان، چىداپ تۇر. بۇ نېمە بولغىنى - ھە؟ ئالمان، بالام، چىداپ تۇر، خۇدا، خۇدا ! — دەپ ناله قىلىپ كەتتى، — بىز سېنى ھازىرلا دوختۇرخانىغا ئېلىپ بارىمىز !

ھېلىمۇ شۇ كۈنى بېكتاش ناھايىتى كەچ قايتقاچقا، ئاتلارنى ئېغىلغا ئاپىرىۋەتمەي، ئۆزلىرىنىڭ ئوقۇرىغا باغلاپ، ھارۋىنى ھويلىغا قويۇپ قويغانىكەن. ئۇ ھايال قىلمايلا ھارۋىسىنى قېتىپ ئەكەلدى. ھارۋىغا تۆشەك سېلىپ، ياستۇق قويۇپ، قاراڭغۇدا تىمىسقىلاپ يۈرۈپ ئۇچىمىز ئالمانىنى تەستە كۆتۈرۈپ كېلىپ

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

ياتقۇزدۇق. شۇنىڭ بىلەن دوختۇرخانىغا تېزلا مېڭىپ كەتتۇق.

ئۇھ، شۇ چاغدىكى يول ئازابىيەي، ئۇھ، شۇ كۈنىدىكى قاراڭغۇ تۈن... ئۇ چاغدا پەقەت زالىچىيدىلا بىر دوختۇرخانا بار ئىدى، دەريانىڭ ئۇ قېتىغا ئۆتۈش ئۈچۈن پەس تەرەپتىكى كۆۋرۈكتىن ــ يىراق بىر يەردىن ئۆتۈپ ئايلىنىپ كېلىشكە توغرا كېلەتتى.

ئاۋۇلدىن چىقىپ تۇرۇشمىزغا، ئۇنى يەنە تولغاق تۇتۇشقا باشلىدى، ئالىمان قاتتىق توۋلاپ ـ چىرقىراپ، ئۇستىبېشىدىكى نەرسىلەرنى قويماي ئېچىپ، يىرتىپ تاشلىدى.

ــ ھە، تولغانىاي، شۇ قاراڭغۇ، ئىزغىرىن تۇندە قىشنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپ، سوغۇقتىن تىترەپ ياتقانىدىم، ئادەمنىڭ قاتتىق چىرقىرىغان ئاۋازىدىن چۆچۈپ قوزغالدىم. شۇ سىلەركەنسىلەرغۇ.

ــ ھە، ئانا يېرىم، مەن شۇ چاغدا نېمە قىلىشىمنى بىلەلمەي، تەمتىرەپ قالدىم. بېكتاش ھارۋىنى تېزرەك ھەيدىسە، ئالىمان چىدىيالماي توۋلايتتى، ئاستىراق ھەيدىسە، سەۋر قىلىپ بولمايتتى: قان توختىماي كېتىۋەردى، چاتاق بولىدىغان بولدىغۇ، دەپ مېنىڭدىمۇ جان قالمىدى. ئالىمانىڭ بېشىنى تىزىمغا قويۇپ، بوينىدىن قۇچاقلاپ ئولتۇردۇم. گاھ يوتقىنىنى يېپىپ، قىمداپ قويىمەن، گاھ پانارنى يۈزىگە تۇتۇپ قارايمەن، بەزلەيمەن. بېكتاشمۇ قايتا ـ قايتا تەسەللى بېرەتتى:

ــ چىداپ تۇر، يەڭگە، ھازىرلا يېتىپ بارىمىز، كۆۋرۈككە كېلىپ قالدۇق.

كۆۋرۈككە يېتىپ بېرىشقا تېخى خېلى بار ئىدى، تېزرەك ھەيدىسە ئالىمان سىلكىنىپ چىدىيالمايتتى. بۇ چاغدا يامغۇر تېخىمۇ كۈچەپ يېغىشقا باشلىدى. ھەممە ئىش بىراقلا يوپۇرۇلۇپ كەلگەندەك ئىدى: بەش قولۇنى پەرق ئەتكىلى بولمايدىغان قاراڭغۇ، ئىزغىرىن شامال، مۈزدەك يامغۇر، ئوڭغۇل ـ دوڭغۇل يەر. بىر ۋاقىت ئىنجىقلاپ ياتقان ئالىمان قايتىدىن تولغىنىپ، ۋارقىراپ ـ چىرقىراشقا باشلىدى ۋە بىردىنلا ئۇنى ئىچىگە

چۇشۇپ كەتتى.

— ئالىمان ! ئالىمان ! قانداقراق، بالام؟ — مەن چۆچۈپ، چوغدەك يۇزلىرىنى سىيپاپ، پانارنى يۇزىگە تۇتتۇم. قىزىپ ئوتتەك بولۇپ كەتكەن، جان تالاشقان، قىينالغان كۆزلىرى بىلەن ماڭا ئايانچلىق ھالدا تەلمۇرۇپ:

— توختاڭلار ! مەن بولالمىدىم ! توختاڭلار ! — دېدى. ئۇنىڭ قارىداپ يېرىلغان كالپۇكلىرى تىترەيتتى، ئۇ ھاسىراشقا باشلىدى.

بىز ھارۋىنى توختاتتۇق.

— بېشىمنى سەل كۆتۈرۈڭلار، — دېدى ئۇ، — نەپەس يەتمەيۋاتقاندەك قىلىدۇ، — ئۇ يىغلاشقا باشلىدى. ئۇ دەرد — ئەلەمنى ئىچىگە يۇتۇپ ئالاق — جالاق بولۇپ سۆزلەيتتى، — ئاپا، جانىجانىم... يۈرىكىم ئوت بولۇپ كۆيۈۋاتىدۇ، ماغدۇرۇم قالمىدى... ئۆلىدىغان بولدۇم... خاسىيەتسىزدىن ئايلىناي، ئانىجانىم، ئۇ دۇنيا — بۇ دۇنيا رازىمەن سىزدىن. قاسىم ھايات بولغان بولسا، مەن شۇنداق بولارمىدىم... ئا — ئا، ئا، قاسىمەي، مەن بولالمىدىم... كەچۈرۈڭلار... كەچۈرۈڭ، جېنىم ئاپا...

باغرىم ئېزىلىپ يالۋۇردۇم:

— چىداپ تۇر، بالام، چىدىغىن، يەنە بىردەم چىدىغىن ! كۆڭۈرۈككە ئاز قالدۇق، چىدا، سەن ئۆلمەيسەن !

ئۇ يەنە ھالسىراپ، ماغدۇرسىزلىنىپ كەتتى، چىشىنى مەھكەم چىشلىگىنىچە ھوشىدىن كەتتى، قالغان ئاخىرقى كۈچى بىلەن سىلكىنىشكە باشلىدى.

— بېكتاش، قولتۇقىدىن يۇقىرى كۆتۈر، تېز بول ! — دېدىم مەن، — خۇدا ھەققى، ئۇيالما !

بايىاتىن بېرى يىغلاپ ئولتۇرغان بېكتاش ئىرغىپ تۇرۇپ ئالىمانىنى كۆتۈرگەندە، مەن بالىنى تۇتتۇم. بۇ چاغدا مەن بىردىنلا غۇيۇلداپ ئۆتۈپ كېتىۋاتقان ھەربىي پويىزنىڭ ئاۋازىنى، پويىز چاقلىرىنىڭ گۈلدۈرلىگەن ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك بولدۇم؛ شامال «ئا... پا ! ئالى... مان !» دېگەن ئاۋازنى قۇلىقىمغا يەتكۈزگەندەك بولدى. دەرھال يورۇقلۇققا كۆز ئاچقان بوۋاقنىڭ

«ئىگە» قىلىپ يىغلىغان ئاۋازى قۇلىقىمغا كىردى. ئۇھ، ھايات، نېمىشقا مۇنچىۋالا رەھىمسىز، نېمىشقا مۇنچىۋالا خۇنۇكدۇرسەن ! بالىغۇ چۈشتى، ئالمانىنىڭ جېنىمۇ چىقىشقا باشلىدى ! ئەمدىلا يەرگە چۈشكەن قىپقىزىل، ھۆل بالىنى ئېتىكىمگە يۆگىدىم، ئالمان، ئانا بولغان ئالمان بولسا، بېكتاشنىڭ قولىدا بېشىنى ئارقىغا تاشلاپ، پۈتى پىلەكتەك بولۇپ يېتىپتۇ.

— ۋاي، ئالمان ! — دەپ ۋارقىراپ تۇمۇرىنى تۈتۈپ كۆرسەم، جان يوق، چىقىپ بوپتۇ.

بىر ۋاقىتنىڭ ئىچىدە بىرىنى ئۈزىتىپ، بىرىنى كۈتۈۋالدىم. بىر ۋاقىتنىڭ ئۆزىدە بىرى ئۆلۈپ، بىرى تۇغۇلغانىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم !

ئارقىغا قايتىپ كېلىۋاتقان ۋاقتىمىزدا تاڭ يورۇدى. بوزارغان ئاسمانىنىڭ يۈزى زەڭگەر تۇسكە كىرىپ، خىرە يورۇقتا يۇمشاققىنا ئاپپاق قار لەپلەپ يېغىپ تۇراتتى. ئەتراپتا نە بىرەر جان كۆرۈنمەيتتى، نە بىرەر ئاۋاز ئاڭلانمايتتى. دۇنيا بىر تەكشى سۈكۈناتقا چۆمگەنىدى. تەبىئەتنىڭ مۇشۇ ھارغىن ھالىتىنى بۇزۇپ، يالغۇز بىزنىڭ ھارۋىمىز كېلىۋاتاتتى. بېكتاش ھارۋىدا ئولتۇرغان يېرىدە بېشىنى تۆۋەن سېلىپ، يول بويى يىغلاپ كەلدى. ئاتلار ئاران بېسىپ، يالىغا، قۇيرۇقىغا قار چاپلىشىپ، ھارۋىنى تارتالماي چارچاپ ئاران مېڭىشاتتى. بالىنى چاپىنىمغا ئوراپ، ھارۋىنىڭ يېنىدا پىيادە ماڭدىم. ماڭا يەردىكى ئاق قار قاپقارا بولۇپ كۆرۈندى.

16

شۇنداق قىلىپ، ئۇرۇش ئادەملەرگە ئاخىرقى قېتىم ئۆزىنى يەنە بىر قېتىم ئەسلەتتى. شۇ كۈنى ئەتىگەندە مەن باسقان يول ئۆمرۈمدە ئەڭ مۇشكۈل يول بولدى، بۇنداق ياشىغاندىن كۆرە ئۆلگىنىم تۈزۈك، دەپ ئويلىدىم... شۇنداق كېلىۋاتقىنىمدا، چاپىنىمغا يۆگەلگەن بالا، تىرىك جان ـ دە، بىر قىمىرلاپ، بىر

ئاۋاز چىقىرىپ، بىر ئىڭراپ يىغلاپ تۇراتتى. مەن ئۇنى باغرىمغا بېسىپ كېتىۋېتىپ: «سەن يەرگە چۈشۈپلا بەختسىز بولۇپ قالدىڭ، سەن ‹ئىگە› دېگەن تۇنجى ئاۋازىڭ بىلەنلا ئاناڭ بىلەن ۋىدالاشتىڭ !» دەيتتىم. بىردىنلا قەيەردىندۇر بىر يەردىن: «ئۆمۈر پۈتۈنلەي ۋەيران بولۇپ كەتمەپتۇغۇ، ئارقىسىدىن كىچىككىنە تىرىك جان قاپتۇغۇ» دېگەن پىكىر كەلدى. لېكىن، مەن يەنە شۇ زامانلا: «ئانىسىنىڭ ئوغۇز سۈتىنىمۇ ئەممىگەن تۇرسا، قانچىلىك ياشايتتى؟ ! ياق، ئۇنىڭ ئۆمرى ئۇزۇنغا بارمايدۇ» دەپ ئويلىدىم. مەن بۇ بوۋاقنىڭ ساق قېلىشىنى تىلەپ: «خۇدايا، ئەمدى شۇ نارەسىدىنىڭ ئۆمرىنى بەر ! ئۆلۈپ قالمىسۇن. ئېھتىمال تىرىك قالار ! ئەجەل ئوتىدىن ساق قالار...» دەيتتىم. شۇنداق ھەر خىل پىكىرلەر بىلەن ئېلىشىپ يۇرۇپ تاڭ ئاتقاندا ئاۋۇلغا يېتىپ كەلدۇق.

يۇمشاق قار ئۇچقۇنلىرى بىرىنى بىرى قوغلىشىپ ھاۋادا ئايلىنىپ ئۇيناپ تۇراتتى. ئاۋۇلغا كىرىپ كېلىشتىكى ھېلىقى يېڭى كوچا دېگىنىمىز كۆزۈمگە ئاللىقانداق سوغۇق، قاغجىراق كۆرۈندى. ئۆي ـ جاي سېلىپ، باغ قىلىپ، ئاز ـ پاز چارۋا مال قىلىمىز دېگەنلەرنىڭ بۇنىڭدىن يەتتە يىل بۇرۇن باشلىغان ئىشلىرى ئىلگىرى باسماي ئارقىغا كېتىپ، ئەمگەكلىرىنىڭ ئىزىلا قالغانىدى. جەمجىت كوچىدا قار ئۇچقۇنلىماقتا، سان ـ سانىقسىز قار دۆۋىلىرى خارابىگە ئايلانغاندىن كېيىن قورايى بېسىپ كەتكەن يەرلەرنى پۈركەپ قويغانىدى. قاسىملارنىڭ چارۋىغىغا قارىسام، ئالمان ئىككىسىنىڭ ئارزۇ ـ تىلەكلىرىگە ئورنىتىلغان ھەيكەلدەك دۆۋىلەنگەن تاشلار، ئاللىقاچان لاي ـ توپىغا ئايلىنىپ كەتكەن كېسەكلەر يۈرەك ـ باغرىمنى ئېزىپ تاشلىدى.

ئاھ، جېنىم بالىلىرىم، ئارزۇيۇڭلارغا يېتەلمەي قالدىڭلارەي، دەپ، ھارۋىدا مەڭگۈلۈك كۆز يۇمۇپ ياتقان ئالمانىنىڭ يۈزىگە قارىسام، يۈزى ئاپپاق بولۇپ، دۇنيانىڭ ھەممە ياخشى ـ يامىنىغا رازى بولغاندەك يېتىپتۇ. يۈزىگە چۈشكەن قار ئېرىمەپتۇ.

هارۋىنىڭ مېڭىشى بىلەن بېشى ئىككى ياققا تەۋرىنىپ تۇراتتى.

ئاۋۇل ئاغزىدىكى بىرنەچچە ئۆينىڭ ئالدىغا كەلگەندە، بېكتاش هارۋىدىن چۈشۈپ، ئۆمرىدە بىرىنچى قېتىم يىغلاپ كۆپچىلىككە ئۆلۈم خەۋىرىنى يەتكۈزدى. كىشىلەر ئارقا ـ ئارقىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ، بىزنى يىغا ـ زار بىلەن ئارىغا ئالدى. ئايشە يۈگۈرۈپ چىقىپ، هۆڭگۈرەك ئېتىپ يىغلاپ پۈتۈن كوچىنى تەۋرىتىۋەتتى ۋە قولۇمدىن بوۋاقنى ئېلىپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى.

ئەتىسى ئالمانىنى يەرلىكىگە قويدۇق. ئادەت بويىچە ئايال كىشى تۈپراق بېشىغا بارمايتتى، لېكىن مەن باردىم. هېچكىم ماڭا بىرنېمە دېمىدى، ئۆيۈمدە ئەر كىشى بولمىسا، مەن ئادەتتىمىز دەپ قانداقمۇ تۈپراق بېشىغا بارماي ! ئالمانىنى ئۆز قولۇم بىلەن يەرلىكىگە قويدۇم ۋە بىرىنچى كەتمەن توپىنى ئۆزۈم تاشلىدىم. شۇ كۈنىمۇ قاتتىق قار يېغىپ تۇراتتى. تۈپراق بىردەمدىلا كۆتۈرۈلدى ۋە تېزلا ئاپپاق دۆڭگە ئايلىنىپ قالدى.

ئەتىيازدا ئالمانىنىڭ قەبرىسىگە بېرىپ گۈل تېرىپ قويدۇم، هەر يىلى ئەتىيازدا گۈل تېرىپ قوياتتىم. چۈنكى، ئۇ گۈلگە ئامراق ئەمەسمىدى.

هايات يەنە داۋاملىشىۋەردى. دەسلەپكى كۈنلەردە جورابىكنىڭ كېلىنى جانبولاتنى ئەمدۈرگەن بولسا، كېيىن ئۇنى ئۆچكە سۈتى بىلەن باقتىم، ئۇ ئىككىمىز كۆرمىگەن ئازاب قالمىدى، بۇنى نېمە قىلاي سۆزلەپ... قىسقىسى، تۈز ـ نېسىۋىسى بار ئىكەن، ئامان قالدى. شۇ سەۋەبتىن مەن تەقدىر ئىلاهىغىمۇ رەهمەت ئېيتىمەن. مانا هازىر ئۇ ئون ئىككى ياشقا كىرىپ قالدى. هە، شۇ چاغدىكى دوختۇر يىگىت ئەمدى كاتتا كىشى بولۇپ قالمىدىمۇ. هەر قېتىم يولۇققاندا سوراپ قويىدۇ:

ـــ قانداق، ئاپا، ئوغلىڭىز چوڭ بولۇپ قالدىمۇ؟

ـــ خۇداغا شۈكۈر، بەيگىچى يىگىت بولۇپ قالدى !

شۇنداق دېسەم ئۇ ماڭا كۈلۈمسىرەپ قارايدۇ:

ـــ ياخشى بوپتۇ، ئاپا، ئادەم بولىدۇ ئۇ.

هېلىقى دوختۇر مېنىڭ بىلەن جانبولاتنى بۇرۇنلا

تونۇۋالغان. ئۇ چاغدا جانبولات ئەمدى بىر يېرىم ياشقا كىرگەنىدى، تېنى ئاجىز ئىدى. بىر قېتىم ئۇ قاتتىق زۇكام بولۇپ مېنى تازا قورقۇتقان، كالپۇكلىرى كۆكىرىپ، كۆزىنى ئاچماي، جېنى تۇمشۇقىغا كېلىپ قالغاندەك بولۇپ قالدى، ئۇنى كۆتۈرگەن پېتىم دوختۇرخانىغا يۈگۈردۈم. ئۇمۇ شۇنداق بىر كېچە ئىدى، يەنە كېلىپ قىش بولۇشىغا قارىماي دەريانى كېچىپ ئۆتتۈم. دوختۇر ئوقۇش پۈتكۈزگىنىگە ئۇزاق بولمىغان بىر يىگىتتەك قىلاتتى. ئۇ مېنىڭ ھۆل كىيىم بىلەن تىترەپ تۇرغىنىمنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتى:

— سارائ بولۇپ قالدىڭىزمۇ، كىم سىزنى دەريانى كېچىپ ئۆت دېدى؟ بالىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى نەدە؟ — دېدى ئۇ.

— مەن ئۇنىڭ ھەم ئاتىسى، ھەم ئانىسى، بالام. بۇنى ئامان ساقلاپ قال. بۇ ئۆلۈپ قالسا، مېنى تىرىكلا كۆمۈۋەت، مەنمۇ ھايات قالالمايمەن، — دېدىم مەن ئۇنىڭغا يالۋۇرۇپ.

دوختۇر يىگىت كېچىچە بالىنىڭ يېنىدىن كەتمىدى، ھەر ئىككى سائەتتە بىر ئوكۇل سالاتتى، ماڭمۇ قۇرۇق كىيىم بەردى، دورا ئىچۈردى، لېكىن ئەتىگىنى مەنمۇ ئاغرىپ قالدىم، قىزىپ قان تۈكۈردۈم، قىزىتمام ئۆرلەپ، ھېچنېمىنى بىلەلمەي ياتاتتىم. ھېلىقى دوختۇرنىڭ يېنىمغا كېلىپ، قولىنى پېشانەمگە قويۇپ:

— ئاپا، ئوغلىڭىز ياخشى بولۇپ قالدى. بوشاشماڭ، كېسەلگە بوي بەرمەڭ ! — دەپ غەيرەت بەرگەنلىكى غۇۋا ئېسىمدە.

— ئۇ ياخشى بولۇپ قالغان بولسا، مەن بوي بەرمەيمەن ! — دەپ پىچىرلاپتىمەن مەن.

نەۋرەم ھايات قالغانلىقتىنمىكىن، مەنمۇ ھايات قالدىم.

شۇ يىلى يازدا قىزىق بىر ئىش بولدى. تەتىل ۋاقتىدا ئۇ كوچىدا يۈگۈرۈپ ئويناپ يۈرەتتى، كېيىن ئۇنىڭ قاسىمنىڭ ۋېلىسىپىتىنى ھويلىغا سۆرەپ چىقىپ كېتىپ بارغانلىقىنى كۆردۈم. بۇ بۇنىڭدىن يىگىرمە يىل ئاۋۋال قاسىم ئېغىلغا ئېسىپ قويغان ھېلىقى ۋېلىسىپىت ئىدى. ئۇ ۋېلىسىپىتنى ھويلىغا

ئاچىقىپ ئالمان ـ تالمان ئوڭلىغىلى تۇردى. ئېخ، مەن ھېچنېمە دېمىدىم، كىچىك بالا ـ دە، مەن تېخى ئۇنداق، بۇنداق قىلىپ بېقىپ تاشلاپ قويارمىكىن دەپتىمەن. داتلىشىپ كەتكەن، زەنجىرلىرى ئۈزۈلۈپ كەتكەن بىرنېمە تۇرسا، ياسىغۇدەك نېمىسى بار، دەپ ئويلاپتىمەن. ئۇنىڭ دوستلىرىمۇ كېلىپ كۆرۈپ كۈلۈشۈپ كەتتى، بۇ ئەسكى بىرنېمىنى دەپ زادىلىق قىلىشتى. لېكىن، جانبولات قىلىمەن دېگىنىنى قىلىدىغان بالا بولغاچقا، پۇشۇلداپ، پۇتۇن زېھنى بىلەن ئىشقا كىرىشىپ كەتتى. بىركەمدە قارىسام بېكتاشمۇ يارەملىشۇېتىپتۇ، ئۇ بولمىغان بولسا بىرنېمە قىلالامدىكىنتاڭ. بېكتاشمۇ بۇ ئىشقا جان ـ جەھلى بىلەن بېرىلىپ كېتىپتۇ، خۇددى بالىلاردەك. بېكتاش ئاللىقاچان بالىلىق بولۇپ كەتكەنىدى. ئۇ جانبولاتقا ئامراق ئىدى، ئەگەر بىرەر ئىش بولسا، ئۇ مەكتەپكە بېرىپ مۇئەللىملەر بىلەن كۆرۈشەتتى. ئۇ ئايشە ھايات چېغىدىلا ئۆيلەنگەنىدى. ئالمان دۇنيادىن ئۆتۈپ ئۇچ ـ تۆت يىلدىن كېيىن ئايشەمۇ ئالەمدىن ئۆتكەنىدى. جانجىگەر دوستۇم ئايشە ئۆلگەندە، ۋاھ، مېنىڭ يىغلىغىنىمنى ! ئىككىمىز نېمە كۈنلەرنى كۆرمىگەن ـ ھە ! بېكتاش ياخشى ئادەم بولىدى، ئەقىللىك، چاقچاق ئادەم بولۇپ يېتىشتى، ئۇچ بالىسى بار، خوتۇنىنىڭ ئىسمى تۇرسۇن، مېنىڭ ياخشى قوشنام. بېكتاش بولسا ئۇزاقتىن بېرى كومبايىن ھەيدەپ كېلىۋاتىدۇ.

بىر قېتىم جانبولات ۋېلىسىپىتىنى يېتىلەپ كىرىپ كەلدى، ۋېلىسىپىت پارقىراپ تۇراتتى، مايلانغان، جانبولاتنىڭ ئۇستىبېشىمۇ ماي.

ـــ موما، ـــ دېدى ئۇ، ـــ قارىغىنا، دادامنىڭ ۋېلىسىپىتى قانداق بولۇپ قاپتۇ !

قولۇم كۈيۈشۈپ كەتتى، ئاشۇ بىر ئېغىز گەپتىن ھەم خۇشال بولۇپ كەتتىم، ھەم كۆڭلۈم بۇزۇلدى. لېكىن، جانبولات كۆرەڭلەشكە باشلىدى.

ـــ مىنىشنى ئۆگەندىم، ـــ دېدى ئۇ، ـــ قارىگە !

ئۇ ۋېلىسىپىتنىڭ ئېگىرىگە بويى يەتمەي، بىر تەرەپكە قىيسىيىپ يېپىشىپ، لەپكىلەپ، گاھ بۇ تەرەپكە ئېغىپ، گاھ ئۇ تەرەپكە ئېغىپ ھەيدىگەندە، يىقىلىپ كېتەرمىكىن دەپ قورقۇپ: «چۇش ! ۋاي شورۇم، يىقىلىسەن» دېسەم، يەنمۇ قاتتىقراق ھەيدەپ كوچىغا چىقىپ، ۋېلىسىپىتى بىلەن بىللە يىقىلدى، خېلى قاتتىق يىقىلدى. مەن يۈگۈرۈپ بېرىپ ئۇنى يۆلەپ تۇرۇپ تىللىدىم:

— ئۆرگۈلەي، نەدىكى ئىشنى تاپتىڭ، ئۆلىسەنغۇ بۇنداق قىلساڭ ! ئىككىنچى مىنمەيسەن ئەمدى !

— ئەمدى يىقىلمايمەن، مومـا، — دېدى ئۇ، — بايا مەن سىناپ باقتىم، مەن تېخى ۋېلىسىپىتتىن يىقىلىپ باقمىغان.

مەن كۈلۈپ كەتتىم. قارىسام بېكتاش شادلىق ئىشكىنىڭ يېنىدا ئادەتتىكى بىر ئىشتەك قاراپ تۇرۇپتۇ. ئۇ ئۇندىمىدى، مەنمۇ ئۇندىمىدىم، بىراق بىز بىر - بىرىمىزنى چۈشەندۇق.

ئارىدىن كۆپ ئۆتمەي زىرائەتلەر پىشتى، ئورما باشلاندى. بىر كۈنى كەچتە بېكتاش كېلىپ:

— جانبولاتنى كومبايىندا ئۆزۈمگە يارەمچى قىلىۋالاي دەيمەن، — دېدى.

— يارىسا يارەمچى قىلىۋال، — دېدىم مەن.

ماقۇل بولۇشۇمغۇ ماقۇل بولدۇم، ئىككى كۈن ئۆتمەي ئۇنى كۆرگىلى باردىم. ئۇ تېخى بالا - دە. ئورما ئورۇش ئۇنىڭغا ئېغىر كېلەر بەلكىم.

مېنىڭ جانبولاتىم كومبايىندا سامان توشۇپ يۈرگەنىكەن، مېنى كۆرۈپلا خۇددى تاغنىڭ چوققىسىدا تۇرۇپ توۋلىغانەك توۋلاپ كەتتى:

— مومـا، مومـا ! مەن بۇ يەردە !

رولدا مەغرۇرانە ئولتۇرغان بېكتاش ماڭا قاراپ قولىنى پۇلاڭلىتىپ، بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى.

مەن ئېرىقنىڭ بويىدا تالنىڭ سايىسىدە ئولتۇرۇپ كەچكىچە ئورمىچىلارنىڭ ئىشىنى كۆردۇم. يولنى چاڭ - توزان قىلغان

ماشىنىلار بىرىنىڭ ئارقىدىن بىرى بۇغدايىنى خامانغا توشۇپ تۇردى.

قاش قارايغاندا كومبايىنچىلار دەم ئالغىلى كېلىشتى. بېكتاشنىڭ يېنىدا مەغرۇرلىنىپ كېلىۋاتقان جانبولات خېلىغىچە گەپ قىلالماي، يېرىمىغىچە يالىڭاچلىنىپ سۇدا يۈيۇندى ـ دە، ئەكەلگەن تۇگۇنچىكىمنى كۆرۈپ:

ـــ موما، ئالما ئەكەلدىڭىزمۇ؟ ـــ دەپ سۆيۈنۈپ كەتتى.

ـــ ئەكەلدىم، ـــ دېدىم مەن.

ئۇ مېنىڭ يېنىمغا يۈگۈرۈپ كېلىپ، ئەركىلەپ، مېنى قۇچاقلاپ سۆيۈپ كەتتى.

بېكتاش پىخىلداپ كۈلۈپ كەتتى:

ـــ باياتىن بېرى شۇنداق قىلساڭ بولماسمىدى. مەيلى، بۇگۈنچە ئەركىلىۋال مومانغا، ـــ دېدى ئۇ.

كۆچمە ئۆيىنىڭ يېنىدىكى چۆپلۈكتە ئولتۇرۇپ كەچلىك غىزا يېدۇق. ھېلىلا يېقىلغان ئىسسىق نان ئىكەن، جانبولات چوڭ ئادەملەردەك ئوشتۇپ:

ـــ ئېلىڭ، موما ! ـــ دېدى.

بىسمىللا دەپ بىر بۇردا نان ئېلىپ ئاغزىمغا سالغىنىمدا، قاسىمنىڭ قولىنىڭ ھىدىدەك كومبايىنچىنىڭ مايلىق قولىنىڭ ھىدى، تۆمۈر ۋە پىشقان بۇغدايىنىڭ ھىدى كېلىپ تۇردى. ھە، ھەئە، بۇرۇنقىدەكلا ھىد ! ئاغزىمدىكى نانىنى كۆز ياشلىرىم بىلەن قوشۇپ يۇتۇۋەتتىم. «نان ئۆلمەيدىكەن ـ دە ! ـــ دېدىم ئىچىمدە، ـــ ئاڭلىدىڭمۇ، بوتام قاسىم ! ھايات ئۆلمەيدىكەن، ئەمگەكمۇ ئۆلمەيدىكەن !»

ـــ مېھمان بولۇپ كەپسىز، ئاپا، بۇگۈن مۇشۇ ئېتىزدا بىز بىلەن بىللە قونۇپ قېلىڭ، ـــ دەپ كەتكۈزگىلى قويمىدى بېكتاش ۋە ساماننى ئۈستىگە تۆشەك سېلىپ بەردى. شۇ كېچىسى ئاسمانغا قاراپ ياتسام، سامانيولى يېڭىلا ھاسىل بولغاندەك، كىمدۇر بىرى ھازىرلا چوڭ بىر قۇچاق ساماننى كۆتۈرۈپ ئۆتكەندەك، يەلپۈنۈپ تۇرغان ئۇششاق سامانلار شامال تەگكەندەك

چېچىلىپ، تاۋلىنىپ تۇراتتى. گويا ئاسمان - پەلەكتە ئاشۇ سامانيولىنى بويلاپ بارغانسېرى يىراقلىشىپ كېتىۋاتقان ھەربىي پويىزنىڭ «تاراق - تۇرۇق» ئاۋازى يۇرىكىمنى سىرقىرىتىپ، ئۇزاق ۋاقىت ئاڭلىنىپ تۇرغاندەك بولدى. رېلىسلارغا تەگكەن چاقلىرى مېنى تەۋرەتكەندەك، كۆزۈم ئىلىنىپ، بۇگۈنكى تۇنده دۇنياغا يەنه بىر دېھقان كەلدىغۇ، ئۆمرىنى بەرسۇن، چاچقان ئۇرۇقى يۇلتۇزلاردەك ھېسابسىز بولسۇن، دەپ سامانيولىغا تىكىلىپ ئۇخلاپ قاپتىمەن.

خىرە - شىرە تاڭ ۋاقتىدا ئورنۇمدىن تۇرۇپ، كومبايىنچىلارغا ھالاقىت بەرمەي دەپ ئاۋۇلغا قايتتىم.

ئۇزاقتىن بېرى بۇنداق سۇزۇك گۇزەل تاڭنى كۆرمىگەنىدىم. ئۇزاقتىن بېرى تورغاينىڭ بۇنداق سايرىغىنىنى ئىشىتمىگەنىدىم. چېكى يوق، چېگرا سى يوق كۆپكۆك سۇزۇك ئاسمانغا ئاشىق بولغان بوز تورغاي، ئادەمنىڭ ئاسمانغا ئۇچۇپ چىققان يۇرىكىدەك، تىنىم تاپماي، قانات قېقىپ پىرىلداپ، شۇنداق نازۇك، شۇنداق دولقۇنلۇق كۇيلەرنى تارقىتىپ، كىشىنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلاتتى، پۇتكۇل دالانى ناخشىغا بۆلەيتتى. «قارىغىنا، بىزنىڭ تورغاي سايراۋاتىدۇ !» دېگەنىدى بىر زامانلاردا سۇۋانقۇل. قىزىق، بىزنىڭمۇ تورغىيمىز بولغان، سەنمۇ ئۆلمەيدىكەنسەن، تورغىيىم !

17

ـــ ئاھ، قۇتلۇق دالام، سېنىڭ ھازىر دەم ئېلىپ ياتقان پەيتىڭ. بۇ يەردە ئورما ئورۇۋاتقانلارنىڭ ئاۋازى ئاڭلانمايدۇ، بۇغداي توشۇپ يولنى چاڭ - توزان قىلىۋېتىدىغان ماشىنىلارمۇ يوق، يېقىن ئەتراپتا كومبايىنلارمۇ كۆرۈنمەيدۇ، مالىلارمۇ تېخى تاغدىن چۈشكىنى يوق. كىشىلەرگە بۇيرۇغان نەسىۋىلىرىنى ئۆزلىرىگە بەردىڭ، مانا ئەمدى تۇغۇتتىن كېيىن دەم ئېلىپ ياتقان ئاياللاردەك، ئەتىيازلىق تېرىلغۇغىچە دەم ئېلىپ ياتسەن.

بۇ يەردە ئىككىمىزلا ــ سېنىڭ بىلەن مەنلا بارمىز، باشقا ھېچكىم يوق. يەر ئانام، مەن ساڭا بۇگۈن پۈتۈن كەچمىشلىرىمنى سۆزلەپ بەردىم. مېنىڭ پۈتكۈل ھاياتىمنى سەن بىلىسەن. بۇگۈن ئالەمدىن ئۆتكەنلەر ئۇچۇن ئەسلەپ دۇئا قىلىدىغان كۈنۈم، بۇگۈن مەن سۇۋانقۇل، قاسىم، مايسالبېك، جاياق ۋە ئالىمانىڭ روھىغا ئېھتىرام بىلدۈرىمەن. مەن ئۇلارنى ئۆلگۈچە ئۇنتۇمايمەن. مۆرىتى كەلسىلا، بۇلارنى قويماي جانبولاتقا ئېيتىپ بېرىمەن. ئەگەر ئۇ ئەقىللىك ۋە ۋىجدانلىق بولۇپ تۇغۇلغان بولسا، بۇ ئىشلارنى چوقۇم چۈشىنىدۇ. لېكىن، باشقىلارچۇ، قۇياش ئاستىدا ياشىغان بارلىق ئادەملەرگە ئېيتىدىغان سۆزۈم، ئېيتىدىغان گېپىم بار. ئۇنى قانداق ئېيتىمەن، قانداق قىلىپ ھەممەيلەننىڭ كۆڭلىدىكىنى بىلىمەن؟

ئەي، ئاسماندا پارقىراپ تۇرغان قۇياش، يەر يۈزىدە يۈرۈپ سەن ئېيتقىن!

ئەي، كۆچۈپ يۈرىدىغان بۇلۇتلار، يامغۇر بولۇپ يېغىپ، ھەربىر تامچاڭ بىلەن سەن يەتكۈز!

يەر، بارچە ئادەم بالىسىنى تويدۇرغان يەر، سەن، سەن ئېيتقىن، جېنىم باغلانغان يەر!

ــ ياق، تولغاناي، سەن ئېيتقىن. سەن ئىنسانسەن. سەن ھەممىزدىن بۇيۇك، ھەممىزدىن زېرەك بولۇپ يارىتىلغان جانسەن، سەن ئېيتقىن، سەن ــ ئىنسان!...

18

ــ قايتتىڭمۇ، تولغاناي؟

ــ ھەئە، قايتتىم. خەير، ئامان بول. ئۆلمىسەم يەنە كېلەرمەن، يەر ئانام.

1963 ـ يىلى

بۇ كىتاب خەلق ئەدەبىياتى نەشرىياتىنىڭ 1999 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى، 1999 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

本书根据人民文学出版社1999年7月第1版，1999年7月第1次印刷本翻译出版。

بۇ كىتاب ئەلدار چىڭغىز ئايتماتوفنىڭ ئىجازىتى بويىچە چىقىرىلدى

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى ـــ 5

(جەمىلە سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم تۇنجى مۇئەللىم يەر ئانا)

ئاپتورى: چىڭغىز ئايتماتوف (قىرغىزىستان)
تەرجىمە قىلغۇچىلار: نۇرمۇھەممەت دۆلەتى، ھەلىمە مۇھەممەت
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورلىرى: زەمىرە، سەنەۋەر
تەكلىپلىك كوررېكتورى: ئابلىز ئابباس
مۇقاۋىسىنى لايىھەلىگۈچى: مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى: شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
تېلېفون: 0991 - 2827472
ئادرېسى: ئۇرۇمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830001
باسقۇچى: بېيجىڭ شېڭتوڭ مەتبەئەچىلىك پاي چەكلىك شىركىتى
ساتقۇچى: شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى: 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 15
نەشرى: 2011 ـ يىلى 12 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى: 2011 ـ يىلى 12 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى: 1 — 3000
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 - 7 - 228 - 14836 - 3
باھاسى: 42.00 يۈەن

چىڭغىز ئايتماتوف ئەسەرلىرى

جەمىلە
سەرۋى قامەتلىك دىلبىرىم
تۇنجى مۇئەللىم
يەرئانا

ISBN 978-7-228-14836-3

9 787228 148363 >

定价：42.00元